สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร
Naresuan University Publishing House

เศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศเบื้องต้น

INTRODUCTION TO INTERNATIONAL ECONOMICS

สุจินดา เจียมศรีพงษ์

10th ANNIVERSARY
OF NARESUAN UNIVERSITY
PUBLISHING HOUSE

เศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศเบื้องต้น

INTRODUCTION TO INTERNATIONAL ECONOMICS

สุจินดา เจียมศรีพงษ์

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร
Naresuan University Publishing House
www.nupress.grad.nu.ac.th

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ
National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

สุจินดา เจียมศรีพงษ์.

เศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศเบื้องต้น = Introduction to International Economics.--พิษณุโลก : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2565.
382 หน้า.
1. เศรษฐศาสตร์. I. ชื่อเรื่อง.

330
ISBN 978-616-426-261-4
ISBN (e-book) 978-616-426-262-1
สพน. 108
ราคา **480** บาท
พิมพ์ครั้งที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2565

สงวนลิขสิทธิ์ ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 โดยสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร ห้ามการลอกเลียนไม่ว่าส่วนใดส่วนหนึ่งของหนังสือเล่มนี้ ไม่ว่าในรูปแบบใด ๆ นอกจากจะได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร เท่านั้น

ผู้จัดพิมพ์ สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร

มีวางจำหน่ายที่ **1. ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**
สาขา ศาลาพระเกี้ยว กรุงเทพฯ โทร. 0 2218 7000-3
สยามสแควร์ อาคารวิทยกิตติ์ กรุงเทพฯ โทร. 0 2218 9881, 0 2255 4433
มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก โทร. 0 5526 0162-5
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี จังหวัดนครราชสีมา โทร. 0 4421 6131-2
มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี โทร. 0 3839 4855-9
โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (รร.จปร.) จังหวัดนครนายก โทร. 0 3739 3023, 0 3739 3036
จัตุรัสจามจุรี กรุงเทพฯ โทร. 0 2160 5301
มหาวิทยาลัยพะเยา โทร. 0 5446 6799, 0 5446 6800
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน โทร. 0 4492 2662-3
สาขาย่อยคณะครุศาสตร์จุฬาฯ โทร. 0 2218 3979
สาขาหัวหมาก โทร. 0 2374 1378
2. ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ อาคารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 50 ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทร. 0 2579 0113
3. ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อาคารอเนกประสงค์ ชั้น 1 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ถนนพระจันทร์ แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200 โทร. 0 2613 3899, 0 2623 6493
สาขา ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ โทร. 0 5394 4990-1
ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จังหวัดสงขลา โทร. 0 7428 2980, 0 7428 2981
ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา จังหวัดยะลา โทร. 0 7329 9980
4. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร อาคารมหาธรรมราชา จังหวัดพิษณุโลก 65000 โทร. 0 5596 8833 ถึง 8836

กองบรรณาธิการ กองบรรณาธิการจัดทำเอกสารสิ่งพิมพ์ทางวิชาการของสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร
ออกแบบปก ธรรมนูญ กองกูล
ออกแบบรูปเล่ม ธรรมนูญ กองกูล
พิมพ์ที่ บริษัท กู๊ดเฮด พริ้นท์ติ้ง แอนด์ แพคเกจจิ้ง กรุ๊ป จำกัด 6/1 นิคมอุตสาหกรรมบางชัน ซอยเสรีไทย 58 แขวงมีนบุรี เขตมีนบุรี กรุงเทพฯ 10510

pubat สำนักพิมพ์นี้เป็นสมาชิกสมาคมผู้จัดพิมพ์และผู้จำหน่ายหนังสือแห่งประเทศไทย
http://www.thaibooksociety.com

Green Read พิมพ์บน กระดาษคุณภาพ เพื่อผลงานคุณภาพ กระดาษถนอมสายตาเกรียด

กรณีต้องการสั่งซื้อหนังสือปริมาณมาก หรือเข้าชั้นเรียนติดต่อได้ที่ฝ่ายจัดจำหน่ายสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร

nuph@nu.ac.th สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร
0 5596 8833-8836 nu_publishing

คำนำ

ตำราเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศเบื้องต้นเล่มนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นเอกสารประกอบในการเรียนการสอน วิชาเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศเบื้องต้น สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี และใช้เป็นเอกสารพื้นฐานสำหรับวิชาเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศขั้นสูงในระดับบัณฑิตศึกษาสาขาเศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต หนังสือเล่มนี้มีเนื้อหาแบ่งออกเป็น 5 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ว่าด้วยบทนำ และสถาบันทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ส่วนที่ 2 ว่าด้วยแนวคิดและทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศส่วนที่ 3 ว่าด้วยนโยบายการค้าระหว่างประเทศ ส่วนที่ 4 ว่าด้วยการเงินระหว่างประเทศ และส่วนที่ 5 ว่าด้วยการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคต่าง ๆ ในบริบทเศรษฐกิจโลก ซึ่งเนื้อหาทั้งหมดนี้เหมาะสำหรับนิสิตทั้งในระดับปริญญาตรีและปริญญาโท และสำหรับอาจารย์ผู้สอนรายวิชานี้ หนังสือเล่มนี้พยายามเขียนและพร้อมยกตัวอย่างประกอบ เพื่อให้นิสิตเกิดความเข้าใจในตัวเนื้อหาที่มีความลึกซึ้งและง่ายต่อการทำความเข้าใจสำหรับนิสิตที่ต้องใช้ทฤษฎีและแนวคิดวิธีการวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์เป็นเครื่องมือหลักในการวิเคราะห์

ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ตำราเล่มนี้คงช่วยนิสิตเข้าใจในการเรียนการสอนวิชานี้ได้บ้าง และสำหรับผู้สนใจที่เป็นผู้สอนในรายวิชานี้ หรือผู้เรียนวิชานี้ในสถาบันอื่นใช้ประโยชน์จากตำราเล่มนี้ หากมีข้อบกพร่องประการใดผู้เขียนขอรับไว้ปรับปรุงในการพิมพ์ครั้งต่อไป

สุจินดา เจียมศรีพงษ์

สารบัญ

ส่วนที่ 1 บทนำและสถาบันทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ 1

บทที่ 1 ประเทศไทยในเศรษฐกิจโลก 3

บทนำ 6

ความเป็นมาของการค้าระหว่างประเทศ 6

เหตุผลที่ประเทศต้องทำการค้าระหว่างประเทศ 13

ความหมายของเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ 14

ขอบเขตของวิชาเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ 15

ผลได้จากการค้าระหว่างประเทศ 15

รูปแบบการค้าระหว่างประเทศ 16

เทอมการค้าระหว่างประเทศ 18

นโยบายการค้าระหว่างประเทศ 20

ดุลการค้าและดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ 20

ตัวกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ 21

บทสรุป 21

คำถามท้ายบท 23

บรรณานุกรม 24

บทที่ 2 สถาบันหรือองค์กรทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ 27

บทนำ 29

สถาบันหรือองค์กรทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ 30

รูปแบบของสถาบันหรือองค์กรทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ 30

สถาบันหรือองค์กรทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่สำคัญ 32

องค์กรการค้าโลก 32

กองทุนการเงินระหว่างประเทศ 36

ธนาคารโลก 40

บทสรุป 41

คำถามท้ายบท 42

บรรณานุกรม 43

ส่วนที่ 2 แนวคิดและทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศ 45
บทที่ 3 ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศแบบดั้งเดิมและผลได้จากการค้า..... 47
บทนำ 49
แนวคิดลัทธิพาณิชย์นิยม 50
ทฤษฎีการได้เปรียบโดยสมบูรณ์ 51
ข้อสมมุติฐานของทฤษฎีการได้เปรียบโดยสมบูรณ์ 52
การพิสูจน์ทฤษฎีการได้เปรียบโดยสมบูรณ์ 53
ทฤษฎีการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ 56
สาระสำคัญของทฤษฎีการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ 56
ข้อสมมุติฐานของทฤษฎีการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ 57
การพิสูจน์ทฤษฎีการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ 57
ทฤษฎีการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในแบบจำลองของริคาร์โด 61
ผลได้จากการค้าระหว่างประเทศ 62
ทฤษฎีต้นทุนค่าเสียโอกาส 64
บทสรุป 65
คำถามท้ายบท 66
บรรณานุกรม 68

บทที่ 4 ทฤษฎีปัจจัยการผลิตเฉพาะและการกระจายรายได้ 69
บทนำ 72
ทฤษฎีปัจจัยการผลิตเฉพาะ. 72
ข้อสมมุติฐานของทฤษฎี 73
การพิสูจน์ทฤษฎีปัจจัยการผลิตเฉพาะ 74
กรณีเมื่อราคาสินค้าทั้งสองเปลี่ยนแปลงในสัดส่วนที่เท่ากัน 75
กรณีเมื่อราคาเปรียบเทียบเปลี่ยนแปลง 76
ผลของการเปลี่ยนแปลงราคาและการกระจายรายได้ 77
ดุลยภาพทางการค้าระหว่างประเทศ 79
การกระจายรายได้และผลได้จากการค้าระหว่างประเทศ 81
บทสรุป 83
คำถามท้ายบท 84
บรรณานุกรม 85

บทที่ 5 ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศสมัยใหม่ 87

บทนำ 90

ทฤษฎีปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในประเทศ 90

พิจารณาจากอัตราส่วน ของราคาปัจจัยการผลิตโดยใช้ปัจจัยการผลิต
อย่างเข้มข้นในการผลิตสินค้า 92

พิจารณาจากอัตราส่วน ของปัจจัยการผลิตที่มีความอุดมสมบูรณ์
ในการผลิตสินค้าในประเทศ 93

ดุลยภาพการค้าและผลได้จากการค้าของแบบจำลอง H-O 94

ความสัมพันธ์ของสัดส่วนราคาปัจจัยการผลิตและสัดส่วนราคาสินค้า 96

ผลได้จากการค้าระหว่างประเทศในระบบเศรษฐกิจ 98

พิจารณาด้านราคาเปรียบเทียบและรูปแบบทางการค้า 98

พิจารณาด้านการกระจายรายได้ 98

ทฤษฎีที่ต่อเนื่องจากทฤษฎี H-O 99

สาระสำคัญของทฤษฎีราคาปัจจัยการผลิตที่เท่ากัน 99

ทฤษฎี สโตล์เปอร์-แซมมวลสัน (Stolper-Samuelson) 104

การทดสอบเชิงประจักษ์ของทฤษฎีเฮกเช่อร์-โอลิน 107

บทสรุป 109

คำถามท้ายบท 109

บรรณานุกรม 110

บทที่ 6 ทฤษฎีการค้ามาตรฐาน 111

บทนำ 114

ทฤษฎีการค้ามาตรฐาน 115

พิจารณาทางด้านอุปทาน 116

พิจารณาทางด้านอุปสงค์ 117

พิจารณาทางด้านดุลยภาพการค้าระหว่างประเทศ 120

กรณีเมื่อเส้นอุปทานเปรียบเทียบเปลี่ยนแปลง 121

กรณีเมื่อเส้นอุปสงค์เปรียบเทียบ (RD) เปลี่ยนแปลง 126

กรณีเมื่อเส้นอุปทานเปรียบเทียบ (RS) และเส้นอุปสงค์เปรียบเทียบ
(RD) เปลี่ยนแปลง 127

- ผลของการใช้นโยบายการเก็บภาษีนำเข้าต่อเทอมการค้า 127
- ผลของการใช้นโยบายสนับสนุนการส่งออกต่อเทอมการค้า 128
บทสรุป 130
คำถามท้ายบท 130
บรรณานุกรม 131

บทที่ 7 การประหยัดต่อขนาด ตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ และการค้าระหว่างประเทศ 133
บทนำ 136
แนวคิดการประหยัดต่อขนาดกับการค้าระหว่างประเทศ 137
แนวคิดการแข่งขันในตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ 139
ผลได้จากการเพิ่มขนาดการผลิตในตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ 141
การพิสูจน์โมเดล 142
แบบแผนการค้าในตลาดที่มีการแข่งขันไม่สมบูรณ์ 144
การค้าภายในอุตสาหกรรมเดียวกัน 144
การค้าระหว่างอุตสาหกรรม 144
การประหยัดต่อขนาดและอัตราผลได้เพิ่ม 145
การประหยัดต่อขนาดภายนอก 147
บทสรุป 151
คำถามท้ายบท 152
บรรณานุกรม 153

บทที่ 8 การเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตระหว่างประเทศ 155
บทนำ 158
การเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตระหว่างประเทศ 158
กรณีไม่มีการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตระหว่างประเทศ 159
กรณีเมื่อมีการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ 161
การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ 161
การเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศ 164
การลงทุนระหว่างประเทศ 165

บทสรุป 167
คำถามท้ายบท 167
บรรณานุกรม 168

ส่วนที่ 3 นโยบายการค้าระหว่างประเทศ 169
บทที่ 9 นโยบายการค้าแบบคุ้มกัน 171
บทนำ 174
มาตรการทางภาษีศุลกากร 175
ผลของภาษีศุลกากรต่อการค้าระหว่างประเทศ 179
กรณีประเทศขนาดใหญ่ 179
กรณีประเทศขนาดเล็ก 181
อัตราภาษีที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ 181
ผลของมาตรการภาษีต่อสวัสดิการสังคม 183
มาตรการที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากร 188
มาตรการสนับสนุนการส่งออกและผลของมาตรการ 188
มาตรการจำกัดโควตาการนำเข้าและผลของมาตรการ 189
ผลของมาตรการการค้าอื่น ๆ 190
มาตรการการค้าระหว่างประเทศของประเทศไทย 191
มาตรการภาษีศุลกากรของประเทศไทย 191
มาตรการที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากร 195
มาตรการจำกัดปริมาณและใบอนุญาตการนำเข้า 195
มาตรการจำกัดปริมาณและการขออนุญาตส่งออก 196
มาตรการกำหนดมาตรฐานการทดสอบฉลากและใบรับรอง 197
บทสรุป 198
คำถามท้ายบท 199
บรรณานุกรม 200

บทที่ 10 นโยบายการค้าเสรี 203
บทนำ 206
นโยบายการค้าเสรี 207

ข้อดีของนโยบายการค้าเสรี 208
ข้อเสียของนโยบายการค้าเสรี 209
การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจเพื่อจัดตั้งเขตการค้าเสรี 210
ผลกระทบของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ 214
ผลกระทบต่อการค้าระหว่างประเทศ 214
ผลกระทบต่อการลงทุนระหว่างประเทศ 218
การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของประเทศไทย 218
ปี 2547 ความตกลงการค้าเสรีไทย-อเมริกา 219
ปี 2548 ความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-จีน 220
ปี 2550 ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดไทย-ญี่ปุ่น 221
ปี 2550 ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นไทย-นิวซีแลนด์ 222
ปี 2550 ความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย 224
ปี 2550 ความตกลงการค้าเสรีไทย-อินเดีย 224
ปี 2554 ความตกลงว่าด้วยการเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นไทย-เปรู 225
ปี 2558 ความตกลงกี่ค้าเสรี (FTA) ไทย-ชิลี 226
ปี 2559 ความตกลงการค้าเสรีไทย-ปากีสถาน 227
ปี 2560 ความตกลงการค้าเสรีระหว่างไทย-ศรีลังกา 228
ปี 2565 ความตกลงการค้าเสรี ระหว่างไทย-แคนาดา 230
ปี 2565 ความตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างไทย-ตุรกี 231
ผลจากการเจรจาความตกลงการค้าเสรีต่าง ๆ ของไทย 233
บทสรุป 234
คำถามท้ายบท 236
บรรณานุกรม 237

ส่วนที่ 4 การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคต่าง ๆ ในบริบทเศรษฐกิจโลก 241

บทที่ 11 การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของกลุ่มอเมริกาเหนือ 243

บทนำ 245
ความเป็นมาของการรวมกลุ่มอเมริกาเหนือหรือกลุ่มนาฟตา 247
วัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่มเศรษฐกิจของนาฟตา 248

บทบาทหน้าที่ของนาฟตา 249
บทบาทของนาฟตาต่อเศรษฐกิจโลก 249
การรวมกลุ่มอเมริกาเหนือกับเศรษฐกิจประเทศไทย 250
ผลของข้อตกลงการค้าเสรีอเมริกาเหนือต่อเศรษฐกิจไทย 253
บทสรุป 255
คำถามท้ายบท 256
บรรณานุกรม 257

บทที่ 12 การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของกลุ่มสหภาพยุโรป 259

บทนำ 262
การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของกลุ่มสหภาพยุโรป 262
ความเป็นมาของการรวมกลุ่มสหภาพยุโรป 263
วัตถุประสงค์ในการรวมกลุ่มของสหภาพยุโรป 264
บทบาทหน้าที่ของกลุ่มสหภาพยุโรป 264
การดำเนินการของกลุ่มสหภาพยุโรป 265
การบริหารจัดการของกลุ่มสหภาพยุโรป 267
บทบาทของสหภาพยุโรปต่อเศรษฐกิจโลก 267
บทบาทของสหภาพยุโรปต่อประเทศไทย 269
บทสรุป 272
คำถามท้ายบท 272
บรรณานุกรม 273

บทที่ 13 การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคอาเซียน 275

บทนำ 277
ความเป็นมาของการรวมกลุ่มประเทศอาเซียน 277
วัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่มอาเซียน. 278
บทบาทของการรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ต่อเศรษฐกิจโลก 281
บทบาทของกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ต่อเศรษฐกิจไทย 283
การรวมกลุ่มเอเชียและแปซิฟิก 286
บทสรุป 288

คำถามท้ายบท 289
บรรณานุกรม 290

ส่วนที่ 5 การเงินระหว่างประเทศ 293
บทที่ 14 รายได้ประชาชาติ ดุลการค้าและดุลการชำระเงิน 295
บทนำ 298
ความหมายของบัญชีรายได้ประชาชาติ 298
องค์ประกอบของบัญชีรายได้ประชาชาติ 299
ดุลการชำระเงินของประเทศไทย 301
บัญชีรายได้ประชาชาติของประเทศไทย 303
ทฤษฎีดุลการค้า 304
สาเหตุความไม่สมดุลของดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ 305
สถานการณ์ดุลการชำระเงินของประเทศไทย 306
มาตรการและแนวทางแก้ปัญหาความไม่สมดุลของดุลการชำระเงิน 312
บทสรุป 314
คำถามท้ายบท 314
บรรณานุกรม 315

บทที่ 15 เงินตราต่างประเทศ อัตราแลกเปลี่ยน และตลาดเงินตราระหว่างประเทศ 317
บทนำ 320
ความหมายของเงินตราต่างประเทศ 320
อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ 322
อุปสงค์และอุปทานของเงินตราต่างประเทศ 322
ปัจจัยกำหนดค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์และอุปทานต่อเงินตราต่างประเทศ 323
อัตราแลกเปลี่ยนดุลยภาพ 324
ทฤษฎีอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ 324
อัตราแลกเปลี่ยนกำหนดโดยดุลการชำระเงิน 324
อัตราแลกเปลี่ยนกำหนดโดยอำนาจซื้อเปรียบเทียบ 325
ปัจจัยกำหนดอัตราแลกเปลี่ยน 327

ตลาดเงินตราต่างประเทศ 330
ประเภทของตลาดเงินตราต่างประเทศ 331
กระบวนการค้าเงินตราต่างประเทศ 335
หน่วยธุรกิจ/สถาบันที่ทำการซื้อขายเงินตราต่างประเทศ 337
ผลของอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ 340
บทสรุป 340
คำถามท้ายบท 341
บรรณานุกรม 342

บทที่ 16 ระบบการเงินระหว่างประเทศและการปรับดุลการชำระเงิน 343
บทนำ 346
ระบบการเงินระหว่างประเทศ 346
ระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศแบบคงที่ 346
ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบเสรี 352
การควบคุมอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ 355
ผลของการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ 356
บทสรุป 359
คำถามท้ายบท 360
บรรณานุกรม 361

ดัชนี.....363

ส่วนที่

01

บทนำและสถาบันทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

บทที่ 1 ประเทศไทยในเศรษฐกิจโลก

บทที่ 2 สถาบันหรือองค์กรทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

01

ประเทศไทยในเศรษฐกิจโลก

หัวข้อเรื่องในบทนี้

1. ความเป็นมาของการค้าระหว่างประเทศ
2. เหตุผลที่ประเทศต้องทำการค้าระหว่างประเทศ
3. ความหมายของเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ
4. ขอบเขตของการศึกษาเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ
5. ผลได้จากการค้าระหว่างประเทศ
6. รูปแบบทางการค้าระหว่างประเทศ
7. สัดส่วนของการค้าระหว่างประเทศ
8. นโยบายทางการค้าระหว่างประเทศ
9. ดุลการชำระเงินของประเทศ
10. ตัวกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ

ความคิดรวบยอด

1. การค้าระหว่างประเทศ เป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับ ความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจของประเทศตั้งแต่ 2 ประเทศขึ้นไป ซึ่งความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจนั้น อาจอยู่ในรูปแบบของการซื้อ-ขายแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการซึ่งกันและกัน โดยมีเงินตรา อัตราแลกเปลี่ยนในเงินตราสกุลที่ประเทศนั้น ๆ ต้องการ เมื่อเกิดการซื้อขายแลกเปลี่ยนกันย่อมทำให้ประเทศคู่ค้า สามารถเกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยี หรือวิทยาการสมัยใหม่ที่ประเทศสามารถถ่ายทอดถึงกันได้ และประการสุดท้ายเกิดการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตอัน ได้แก่ ทุน แรงงาน และผู้ประกอบการแก่กัน

2. การค้าระหว่างประเทศ ทำให้เกิดความชำนาญเฉพาะในการผลิตสินค้าและบริการขึ้น การค้าระหว่างประเทศ ทำให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรของโลกให้มีประสิทธิภาพ

3. การค้าระหว่างประเทศ ทำให้เกิดความแตกต่างในด้านความชำนาญ และความเหมาะสมของปัจจัยในการผลิตของแต่ละประเทศ ทำให้เกิดการค้าระหว่างประเทศ ประโยชน์จากความเชี่ยวชาญในการผลิตและการค้าระหว่างประเทศในระดับบุคคล

4. ขอบเขตของการศึกษาเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับผลได้จากการค้าระหว่างประเทศ รูปแบบทางการค้าระหว่างประเทศ สัดส่วนของการค้าระหว่างประเทศ นโยบายทางการค้าระหว่างประเทศ ดุลการชำระเงินของประเทศ ตลอดจนตัวกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึง ความเป็นมาและเหตุผลที่ประเทศต้องทำการค้าระหว่างประเทศ
2. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึง ความหมายของเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ
3. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึง ขอบเขตของการศึกษาเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศในด้านต่าง ๆ คือ ผลได้จากการค้าระหว่างประเทศ แบบแผนทางการค้าระหว่างประเทศ เทอมการค้า สัดส่วนของการค้าระหว่างประเทศ นโยบายทางการค้าระหว่างประเทศ ดุลการค้า ดุลการชำระเงินของประเทศ ตัวกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ ระบบการเงินระหว่างประเทศ และการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. ซักถามผู้เรียนเกี่ยวกับเนื้อหาที่บรรยาย
2. ให้ผู้เรียนทำแบบฝึกหัดจากคำถามท้ายบท
3. ให้ผู้เรียนค้นคว้าข้อมูลสถิติที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่บรรยาย เช่น สถิติการส่งสินค้าออก สถิติการนำเข้าสินค้าของประเทศไทยย้อนหลัง 10 ปี

การวัดผลและการประเมินผล

1. ตรวจแบบฝึกหัดจากคำถามท้ายบท
2. ทำแบบทดสอบอัตนัยจำนวน 5 ข้อ

บทนำ

โลกาภิวัฒน์ทำให้ประเทศมีการเชื่อมโยงกันทางการเมือง สังคมและทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะทางด้านการค้า การบริการ และการลงทุนระหว่างประเทศ มากกว่าที่เคยเป็นมาในอดีตกลายเป็นเศรษฐกิจโลก ความเชื่อมโยงเศรษฐกิจของโลกให้เป็นหนึ่งเดียวนี้ทำให้วิชาเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศมีความสำคัญมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในต้นศตวรรษที่ 21 การกำหนดนโยบายที่เป็นผู้นำทางธุรกิจในแต่ละประเทศ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดการพึ่งพิงกันระหว่างประเทศเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา อัตราการค้าระหว่างประเทศสูงขึ้นประมาณร้อยละ 10 ต่อปี ซึ่งจะส่งผลต่ออัตราความเจริญเติบโตของประเทศได้ ในบทนี้จะทำการอธิบายถึง ความเป็นมาของการค้าระหว่างประเทศ เหตุผลที่ต้องศึกษาการค้าระหว่างประเทศ ความหมายของการค้าระหว่างประเทศ ขอบเขตการค้าระหว่างประเทศโดยเน้นเศรษฐกิจของไทยในเศรษฐกิจโลก ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ความเป็นมาของการค้าระหว่างประเทศ

ในอดีตการค้าระหว่างประเทศได้ถูกกล่าวถึงในเศรษฐศาสตร์มหภาคโดยนักเศรษฐศาสตร์ ชาวอังกฤษชื่อ อดัม สมิท (Adam Smith) ได้อธิบายถึงแนวคิดเกี่ยวกับการค้าระหว่างประเทศ ในหัวข้อการส่งออกและการนำเข้าสินค้าและบริการของประเทศไว้ในหนังสือเศรษฐศาสตร์ จนกลายมาเป็นหนังสือเศรษฐศาสตร์เล่มแรกของโลก ชื่อหนังสือเล่มนั้นคือ “ความมั่งคั่งของประชาชาติ” (The wealth of Nation) ออกเผยแพร่ใน ค.ศ. 1776 (หรือ พ.ศ. 2319) ซึ่งสรุปสาระสำคัญในหนังสือว่า ***“ประเทศจะมีความมั่งคั่งสมบูรณ์ได้ต้องมีการส่งออกสินค้าที่ผลิตได้ภายในประเทศมากกว่าการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศจะทำให้ดุลการค้าและดุลการชำระเงินของประเทศดีขึ้น”*** (วิกิพีเดีย, 2562)

ต่อมา มีนักเศรษฐศาสตร์อีกหลายท่านที่ได้ขยายแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ ที่โดดเด่นคือ เดวิด ฮูม (David Hume) นักเศรษฐศาสตร์ชาวอังกฤษได้แสดงให้เห็นถึงแนวคิดระบบทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่เป็นรูปธรรมสามารถสังเกตได้จากความมั่งคั่งของชาติของอดัม สมิท จนกลายเป็นเศรษฐศาสตร์คลาสสิคของศตวรรษที่ 18 ซึ่งเดวิด ฮูม ได้อธิบาย ดุลการค้า การนำเข้าและการส่งออกในช่วงศตวรรษที่ 17 ในขณะนั้นประเทศต่าง ๆ ยังไม่ได้ให้ความสนใจในการค้าระหว่างประเทศมากนัก เพราะเป็นเรื่องใหม่ที่ยุคนั้นยังไม่เข้าใจถึงระบบการค้าระหว่างประเทศมากนัก ประกอบกับประเทศส่วนใหญ่ยังมีปริมาณการผลิตสำหรับการบริโภคในประเทศเท่านั้น ไม่ได้มีการผลิตที่เหลือไว้สำหรับการส่งออก เดวิด ฮูม ได้ตีพิมพ์ในหนังสือ Political Discourses อธิบายการค้าเสรีของอังกฤษ ได้แก่ กลไกกระแสราคาและเงินตรา ทฤษฎีปริมาณเงิน ทฤษฎีการขยายตัวของมูลค่าการค้าระหว่างประเทศ และการลดต่ำลงของอัตราดอกเบี้ยตามปรากฏการณ์ที่แท้จริงและได้คัดค้านแนวคิดลัทธิพาณิชย์นิยมที่เชื่อว่า ความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจจะเพิ่มปริมาณทองคำในประเทศในให้สูงสุด ไม่เชื่อว่าการค้าต่างประเทศจะสร้างเงินตรา แต่มองว่าการค้าเป็นตัวกระตุ้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ

ความมั่งคั่งวัดด้วยปริมาณโภคภัณฑ์ของชาติไม่ใช้วัดที่ปริมาณเงิน การค้าระหว่างประเทศทำให้ทุกฝ่ายได้ผลได้ตอบแทน (ภราดร ปรีดาศักดิ์, 2549)

จากแนวความคิดนี้ทำให้ประเทศต่าง ๆ สนใจในการค้าระหว่างประเทศมากขึ้นโดยหันมาทำการส่งสินค้าออกไปขายยังต่างประเทศมากขึ้น เพื่อที่ประเทศจะได้รับรายได้จากการส่งสินค้าออกไปขายให้กับต่างประเทศกลับเข้ามาในประเทศให้มากขึ้น ซึ่งในสมัยนั้นรายได้ที่เป็นผลตอบแทนในการส่งสินค้าออกที่ไหลกลับเข้ามาในประเทศในสมัยนั้นคือ ทองคำ เพราะทองคำเป็นสิ่งที่เป็นสื่อกลางในการชำระค่าสินค้าในการส่งออก การที่ประเทศยิ่งทำการส่งออกสินค้าไปขายยังต่างประเทศมากยิ่งทำให้ประเทศได้รับทองคำไหลกลับเข้ามาในประเทศยิ่งมาก และส่งผลให้เกิดเป็นรายได้ของประเทศมากขึ้น จนเกิดเป็นความมั่งคั่งและความร่ำรวยทางเศรษฐกิจของประเทศนั้น ๆ มากขึ้น และส่งผลให้ดุลการชำระเงินของประเทศมีมากขึ้นตาม ประเทศจะนำรายได้เหล่านี้ไปพัฒนาประเทศให้มีความมั่งคั่ง และสร้างงานให้กับคนในประเทศมากขึ้น โดยในภาพรวมการค้าระหว่างประเทศจะทำให้ประเทศมีฐานะดีขึ้น จึงเป็นสิ่งที่ประเทศทั้งหลายมีความสนใจในการค้าระหว่างประเทศมากขึ้น

สำหรับประเทศไทยมีการค้าระหว่างประเทศมาตั้งแต่ประเทศไทยเริ่มเปิดประเทศอย่างเป็นทางการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2398 ประเทศไทยถูกบังคับให้เปิดประเทศด้วยผลของสนธิสัญญาเบาว์ริงกับประเทศอังกฤษ ทำให้ประเทศไทยมีการทำการค้าระหว่างประเทศตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา แม้ว่าก่อนหน้านี้ประเทศไทยมีการทำการค้าระหว่างประเทศอยู่บ้างแต่เป็นการค้าระหว่างประเทศระหว่างกลุ่มผู้ปกครองประเทศเท่านั้น ไม่นับเป็นการค้าระหว่างประเทศอย่างเป็นทางการ (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2541; สุจินดา เจียมศรีพงษ์, 2532) เมื่อพิจารณามูลค่าการส่งออกสินค้าจากประเทศไทยไปยังประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกและมูลค่าการนำเข้าสินค้าจากประเทศต่าง ๆ เข้ามาในประเทศไทยในอดีตจนถึงปัจจุบัน จากสถิติจากศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร (2563) นั้น พบว่า

1. โครงสร้างการส่งออกและนำเข้าของประเทศไทยได้เปลี่ยนไป กล่าวคือ ในอดีตประเทศไทยมีการนำเข้ามากกว่าการส่งออกเรื่อยมานับตั้งแต่การเปิดประเทศในปี พ.ศ. 2398 มีการค้าระหว่างประเทศเรื่อยมาจนกระทั่งปี พ.ศ. 2541 ประเทศไทยเริ่มมีการค้าระหว่างประเทศได้เปรียบดุลการค้าโดยมีมูลค่าในการส่งออกมากกว่าการนำเข้าเรื่อยมา มีเพียงบางปีเท่านั้นที่ประเทศไทยมีการค้าขาดดุล เช่น ในปี พ.ศ. 2548 พ.ศ. 2551 และ พ.ศ. 2554-2557 และดุลการค้าเกินดุลในปี พ.ศ. 2562 และ พ.ศ. 2563 เป็นต้น พิจารณาตาราง 1.1 ประกอบ

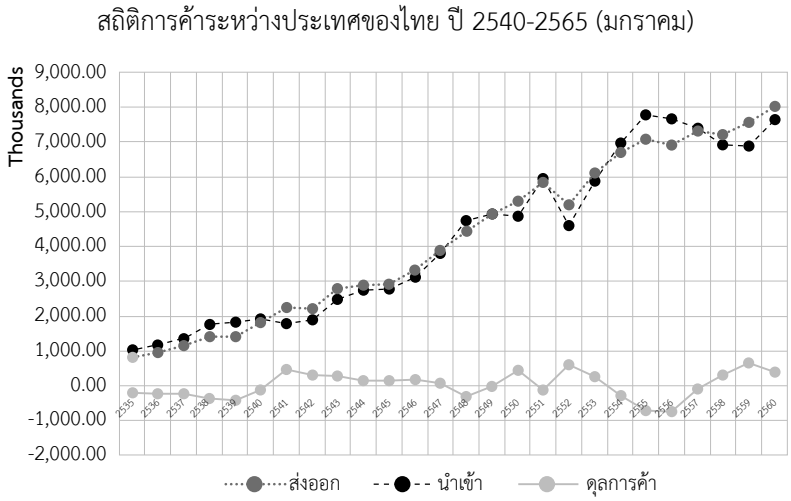
ตาราง 1.1 แสดงสถิติการค้าระหว่างประเทศของไทยกับโลกระหว่างปี พ.ศ. 2540-2565 (มกราคม)

ปี	มูลค่า : ล้านบาท				อัตราการขยายตัว : ร้อยละ			
	มูลค่าการค้า	ส่งออก	นำเข้า	ดุลการค้า	มูลค่าการค้า	ส่งออก	นำเข้า	ดุลการค้า
2540	3,730,945.11	1,806,681.98	1,924,263.13	-117,581.15	15.02	28.04	4.99	72.12
2545	5,698,833.52	2,923,941.39	2,774,892.14	149,049.25	1.16	1.36	0.94	9.80
2550	10,172,305.63	5,302,119.22	4,870,186.41	431,932.81	2.96	7.39	-1.47	7,882.16

ปี	มูลค่า : ล้านบาท				อัตราการขยายตัว : ร้อยละ			
	มูลค่าการค้า	ส่งออก	นำเข้า	ดุลการค้า	มูลค่าการค้า	ส่งออก	นำเข้า	ดุลการค้า
2555	14,863,885.19	7,077,762.15	7,786,123.04	-708,360.89	8.57	5.51	11.51	-157.83
2560	15,593,383.6	8,006,265.2	7,587,118.4	419,146.8	8.0	6.0	10.1	-36.7
2561	16,172,338.7	8,108,299.8	8,064,038.9	44,260.9	3.7	1.3	6.3	-89.4
2562	15,054,049.4	7,628,400.4	7,425,649.0	202,751.4	-6.9	-5.9	-7.9	358.1
2563	13,680,900.6	7,178,494.0	6,502,406.6	676,087.5	-9.1	-5.9	-12.4	233.5
2564	17,091,184.9	8,542,102.7	8,549,082.3	-6,979.6	25.1	18.9	32	-101
2565 (ม.ค)	1,511,001.1	708,312.3	802,688.8	-94,376.5	27.7	20.7	34.5	-862.9

ที่มา : ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร, 2565

จากตาราง 1.1 พบว่า อัตราการขยายตัวของการค้าระหว่างประเทศสูงถึง ร้อยละ 358.1 และ 233.5 ในปี พ.ศ. 2562 และปี พ.ศ. 2563 ตามลำดับ มีมูลค่าสินค้าออกของไทยเพิ่มขึ้นจาก 108 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2540 เป็น 8.5 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2564 และมูลค่านำเข้า 8.5 ล้านบาท ทำให้ดุลการค้าของประเทศไทยขาดดุลอยู่ 6,979.6 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2564 (เนื่องจากการแพร่ระบาดโควิด)

รูป 1.1 แสดงการค้าระหว่างประเทศของประเทศไทยตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2540 ถึง ปี พ.ศ. 2565

ที่มา : ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร, 2565

2. โครงสร้างสินค้าส่งออกของประเทศไทย ได้เปลี่ยนจากการผลิตสินค้าเกษตรก่อนปี พ.ศ. 2540 เป็นสินค้าเกษตร ในปี พ.ศ. 2540 มีสินค้าเกษตรส่งออกอยู่ใน 10 อันดับ เพียง 2 รายการ คือ ข้าว และยางพารา อีก 8 รายการ เป็นสินค้าอุตสาหกรรมที่อาศัยแรงงานจำนวนมาก เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์และส่วนประกอบของคอมพิวเตอร์ เครื่องนุ่งห่ม แผงวงจรไฟฟ้า อัญมณี ในช่วงปี พ.ศ. 2550 และหลังจากปี พ.ศ. 2550 เป็นต้นมานั้น ตั้งแต่ปี 2560 เป็นต้นมา ประเทศไทยได้ทำการส่งออกสินค้ารถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบรถยนต์ เครื่องคอมพิวเตอร์ อัญมณี และยางพารา เป็นสินค้าเกษตรเพียงอย่างเดียวที่ติดอันดับ 1 ใน 10 นอกนั้นเป็นสินค้าอุตสาหกรรมทั้งสิ้น ได้แก่ เม็ดพลาสติก เคมีภัณฑ์ น้ำมัน แผงวงจรไฟฟ้า เหล็กและเหล็กกล้า ตามลำดับ ดูรายละเอียดในตาราง 1.2 ประกอบ

ตาราง 1.2 สินค้าส่งออกสำคัญของประเทศไทย 10 อันดับแรก (บางปี)

อันดับที่	2540	2550	2560	2563	2564
1	เครื่องคอมพิวเตอร์	เครื่องคอมพิวเตอร์	รถยนต์	รถยนต์	รถยนต์
2	แผงวงจรไฟฟ้า	รถยนต์	เครื่องคอมพิวเตอร์	เครื่องคอมพิวเตอร์	เครื่องคอมพิวเตอร์
3	เครื่องนุ่งห่ม	แผงวงจรไฟฟ้า	อัญมณีและเครื่องประดับ	อัญมณีและเครื่องประดับ	ผลิตภัณฑ์ยาง
4	รถยนต์	ยางพารา	ผลิตภัณฑ์ยางพารา	ผลิตภัณฑ์ยาง	เม็ดพลาสติก
5	อาหารทะเลกระป๋องและแปรรูป	อัญมณีและเครื่องประดับ	เม็ดพลาสติก	เม็ดพลาสติก	อัญมณีและเครื่องประดับ
6	เครื่องรับวิทยุโทรทัศน์	เม็ดพลาสติก	แผงวงจรไฟฟ้า	แผงวงจรไฟฟ้า	เคมีภัณฑ์
7	เม็ดพลาสติก	น้ำมันสำเร็จรูป	เครื่องจักรกล	เคมีภัณฑ์	น้ำมันสำเร็จรูป
8	อัญมณีและเครื่องประดับ	เหล็ก เหล็กกล้าและผลิตภัณฑ์	เคมีภัณฑ์	เครื่องจักรกล	แผงวงจรไฟฟ้า
9	ข้าว	เครื่องจักรกล	น้ำมันสำเร็จรูป	น้ำมันสำเร็จรูป	เครื่องจักรกล
10	ยางพารา	เคมีภัณฑ์	ยางพารา	เครื่องปรับอากาศ	เหล็กเหล็กกล้าและผลิตภัณฑ์

ที่มา : ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร, 2565

สำหรับโครงสร้างของตลาดส่งออกสำคัญของไทยได้เปลี่ยนไป กล่าวคือ ตลาดส่งออกในช่วงระหว่างก่อนปี พ.ศ. 2540 ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น สหรัฐและกลุ่มยุโรปได้เปลี่ยนไปและมีความสำคัญลดลงเป็นตลาดอาเซียน เช่น ประเทศจีน และประเทศกลุ่มอื่น ๆ เพิ่มขึ้นมากพิจารณาตาราง 1.3 ประกอบ

ตาราง 1.3 ตลาดส่งออกของประเทศไทย 10 อันดับ (บางปี)

อันดับที่	2540	2550	2560	2563	2564
1	สหรัฐอเมริกา	สหรัฐอเมริกา	จีน	สหรัฐอเมริกา	สหรัฐอเมริกา
2	ญี่ปุ่น	ญี่ปุ่น	สหรัฐอเมริกา	จีน	จีน
3	สิงคโปร์	จีน	ญี่ปุ่น	ญี่ปุ่น	ญี่ปุ่น
4	ฮ่องกง	สิงคโปร์	ฮ่องกง	ฮ่องกง	มาเลเซีย
5	มาเลเซีย	ฮ่องกง	เวียดนาม	เวียดนาม	เวียดนาม
6	สหราชอาณาจักร	มาเลเซีย	ออสเตรเลีย	ออสเตรเลีย	อินโดนีเซีย
7	เนเธอร์แลนด์	ออสเตรเลีย	มาเลเซีย	สิงคโปร์	ออสเตรเลีย
8	จีน	อินโดนีเซีย	อินโดนีเซีย	มาเลเซีย	ฮ่องกง
9	ไต้หวัน	เนเธอร์แลนด์	สิงคโปร์	อินโดนีเซีย	อินเดีย
10	เยอรมนี	เวียดนาม	ฟิลิปปินส์	สวิสเซอร์แลนด์	สิงคโปร์

ที่มา : ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร, 2565

3. โครงสร้างสินค้านำเข้าของประเทศไทยได้เปลี่ยนจากการนำเข้าสินค้า เช่น แผงวงจรไฟฟ้า เครื่องจักรกลไฟฟ้า เครื่องจักร น้ำมันดิบ เคมีภัณฑ์ เหล็กและเหล็กกล้า เป็นต้น ในปี พ.ศ. 2542 ไทยยังมีความต้องการนำเข้าเครื่องจักร น้ำมันดิบ เครื่องจักรไฟฟ้า เคมีภัณฑ์ สินแร่และ เพชรพลอย เป็นต้น ดูรายละเอียดในตาราง 1.4 ประกอบ

ตาราง 1.4 สินค้านำเข้าสำคัญ 10 อันดับของประเทศไทย (บางปี)

อันดับที่	2540	2550	2560	2563	2564
1	แผงวงจรไฟฟ้า	น้ำมันดิบ	เครื่องจักรกล และส่วนประกอบ	เครื่องจักรกล และส่วนประกอบ	น้ำมันดิบ
2	น้ำมันดิบ	เครื่องจักร และส่วนประกอบ	น้ำมันดิบ	เครื่องจักรไฟฟ้า และส่วนประกอบ	เครื่องจักรกล และส่วนประกอบ
3	เครื่องจักรกล และส่วนประกอบ	เคมีภัณฑ์	เครื่องจักรไฟฟ้า และส่วนประกอบ	น้ำมันดิบ	เคมีภัณฑ์
4	เครื่องจักรไฟฟ้า และส่วนประกอบ	แผงวงจรไฟฟ้า	เคมีภัณฑ์	เคมีภัณฑ์	เครื่องจักรไฟฟ้า และส่วนประกอบ
5	เคมีภัณฑ์	เครื่องจักรไฟฟ้า และส่วนประกอบ	เครื่องเพชร พลอย อัญมณี เงินแท่ง และทองคำ	แผงวงจรไฟฟ้า	เหล็ก เหล็กกล้า และผลิตภัณฑ์
6	เครื่องคอมพิวเตอร์ และส่วนประกอบ	เหล็ก เหล็กกล้า และผลิตภัณฑ์	ส่วนประกอบและ อุปกรณ์ยานยนต์	เหล็ก เหล็กกล้า และผลิตภัณฑ์	แผงวงจรไฟฟ้า
7	เหล็ก เหล็กกล้า และผลิตภัณฑ์	เครื่องคอมพิวเตอร์ และอุปกรณ์	เหล็ก เหล็กกล้า และผลิตภัณฑ์	ส่วนประกอบ และ อุปกรณ์ยานยนต์	สินแร่โลหะอื่น ๆ และผลิตภัณฑ์
8	เครื่องเพชร พลอย อัญมณีเงินแท่ง และทองคำ	สินแร่โลหะอื่น ๆ และผลิตภัณฑ์	แผงวงจรไฟฟ้า	เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์และ ส่วนประกอบ	เครื่องเพชรพลอย อัญมณี เงินแท่งและ ทองคำ
9	ส่วนประกอบ และอุปกรณ์ยานยนต์	เครื่องเพชร พลอย เงินแท่ง และทองคำ	สินแร่โลหะอื่น ๆ และผลิตภัณฑ์	สินแร่โลหะอื่น ๆ และผลิตภัณฑ์	ส่วนประกอบ และอุปกรณ์ยานยนต์
10	ผลิตภัณฑ์ทำจาก พลาสติก	ส่วนประกอบ และอุปกรณ์ยานยนต์	เครื่องคอมพิวเตอร์ และส่วนประกอบ	เครื่องเพชร พลอย อัญมณี เงินแท่ง และทองคำ	เครื่องคอมพิวเตอร์ และส่วนประกอบ

ที่มา : ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยความร่วมมือจาก กรมศุลกากร, 2565

ส่วนตลาดนำเข้าของประเทศไทยในอดีต ได้แก่ ประเทศสหรัฐและกลุ่มยุโรปนั้น ประเทศไทยมีการนำเข้าจากประเทศเหล่านี้ลดลง แต่มีการนำเข้าจากกลุ่มอาเซียนและกลุ่มอื่น ๆ มากขึ้นเช่นกัน พิจารณาตาราง 1.5 ประกอบ จำแนกรายประเทศ พบว่า มูลค่าส่งออกของประเทศไทยไปประเทศจีนเปลี่ยนเป็นอันดับ 1 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 แทนที่ประเทศอเมริกา และอันดับ 3 และ 4 ยังคงเป็นประเทศญี่ปุ่นและประเทศฮ่องกง ส่วนประเทศเวียดนามนั้น ได้เปลี่ยนจากอันดับที่ 7 เป็นอันดับที่ 5 เป็นต้น

ตาราง 1.5 ตลาดนำเข้าสำคัญของไทย 10 อันดับ (บางปี)

อันดับที่	2540	2550	2560	2563	2564
1	ญี่ปุ่น	ญี่ปุ่น	จีน	จีน	จีน
2	สหรัฐอเมริกา	จีน	ญี่ปุ่น	ญี่ปุ่น	ญี่ปุ่น
3	สิงคโปร์	สหรัฐอเมริกา	สหรัฐอเมริกา	สหรัฐอเมริกา	สหรัฐอเมริกา
4	มาเลเซีย	มาเลเซีย	มาเลเซีย	มาเลเซีย	มาเลเซีย
5	เยอรมนี	สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์	ไต้หวัน	ไต้หวัน	ไต้หวัน
6	ไต้หวัน	สิงคโปร์	เกาหลีใต้	เกาหลีใต้	เกาหลีใต้
7	จีน	ไต้หวัน	สิงคโปร์	สิงคโปร์	สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์
8	เกาหลีใต้	เกาหลีใต้	สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์	อินโดนีเซีย	ออสเตรเลีย
9	โอมาน	ซาอุดิอาระเบีย	อินโดนีเซีย	เวียดนาม	อินเดีย
10	สหราชอาณาจักร	อินโดนีเซีย	สวิสเซอร์แลนด์	สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์	อินโดนีเซีย

ที่มา : ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร, 2565

ดังนั้น หนังสือเล่มนี้ ต้องการอธิบายถึง แนวคิด หลักการและวิธีการของเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศที่นำมาใช้อธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นจริงกับการค้าระหว่างประเทศของโลกและของประเทศไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน โดยเน้นการอธิบายถึงสาระสำคัญของวิชาเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศว่าเป็นวิชาที่ทำการศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับอะไรบ้าง ผลได้หรือผลประโยชน์ที่เกิดจากการค้าระหว่างประเทศ คืออะไร รูปแบบหรือแบบแผนทางการค้าระหว่างประเทศ มีลักษณะเป็นอย่างไร ตลอดจนอธิบายถึงเศรษฐศาสตร์มหภาคระหว่างประเทศในส่วนที่จะเกี่ยวข้องกับการค้าระหว่างประเทศ ได้แก่ รายได้ประชาชาติ ดุลการค้า ดุลการชำระเงิน อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ตัวกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ เงินตราระหว่างประเทศ นโยบายการร่วมมือทางการค้ากันระหว่างประเทศ ตลาดเงินและตลาดทุนระหว่างประเทศ ตลอดจนการรวมกลุ่มกันระหว่างประเทศ เป็นต้น ซึ่งจะได้กล่าวในรายละเอียดเป็นบท ๆ ต่อไป

เหตุผลที่ประเทศต้องทำการค้าระหว่างประเทศ

จากแนวคิดเศรษฐศาสตร์ของ อดัม สมิท (Adam Smith) ที่ได้กล่าวในหนังสือ “ความมั่งคั่งแห่งชาติ” (The Wealth of Nation) ในต้นศตวรรษที่ 19 ที่ว่า “การค้าระหว่างประเทศจะทำให้เกิดการแบ่งแยกงานกันทำระหว่างประเทศ (Division of Labor) ที่จะทำให้ประเทศเกิดความชำนาญในการผลิตสินค้าและบริการที่จะนำไปสู่การเพิ่มปริมาณการผลิตของผลผลิตรวมของหน่วยผลิตได้ การเพิ่มผลผลิตรวมในระบบเศรษฐกิจย่อมทำให้ประเทศมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยประเทศจะนำเอาสินค้าและบริการที่ประเทศผลิตได้ไปแลกกับสินค้าและบริการที่ประเทศไม่ได้ทำการผลิต” (กฤตณัฐ ธรรมาภิบาลจิต, 2559) จึงเป็นที่มาของการเกิดการค้าระหว่างประเทศขึ้น ดังนั้น ประเทศต่าง ๆ ในโลกจึงเข้าร่วมในการค้าระหว่างประเทศ เพราะคาดว่าจะได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมจากการค้าระหว่างประเทศนั้นโดยพิจารณาจากผลได้หรือประโยชน์ที่จะได้รับจากการค้าระหว่างประเทศ ดังนี้

1. การค้าระหว่างประเทศ ทำให้เกิดความชำนาญเฉพาะ อย่างในการผลิตสินค้าและบริการขึ้นในทางที่จะทำให้เกิดจากการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้ เนื่องจากความแตกต่างของปริมาณ และชนิดของทรัพยากรการผลิตแต่ละประเทศ มีปัจจัยการผลิตที่แตกต่างกันหากประเทศมีปัจจัยการผลิตชนิดใดมากเมื่อเปรียบเทียบกับอุปสงค์ราคาปัจจัยการผลิตชนิดนั้นจะต่ำกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นแล้ว ประเทศนั้นจะเป็นผู้ผลิตและส่งออกสินค้านั้น เช่น ประเทศไทยสามารถผลิตข้าวได้ด้วยต้นทุนที่ต่ำกว่าประเทศอเมริกา เพราะปัจจัยการผลิตคือ ค่าจ้างแรงงานถูกกว่า ทำให้ประเทศไทยสามารถผลิตข้าวและจะทำการส่งออกข้าว ในทางตรงข้ามประเทศไทยจะนำเข้าสินค้าอุตสาหกรรมจากประเทศอเมริกา เป็นต้น

2. การค้าระหว่างประเทศ ทำให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรของโลกให้มีประสิทธิภาพ เนื่องจากการผลิตสินค้าของแต่ละประเทศออกสู่ตลาด หรือส่งไปขายยังประเทศต่าง ๆ หากประเทศนั้น ๆ ได้ทำการผลิตสินค้าได้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคในประเทศต่าง ๆ แล้วจะสามารถขายสินค้าได้เพราะผู้บริโภคในแต่ละประเทศมีอิสระและเสรีภาพในการบริโภคสินค้าที่ประเทศทำการผลิตและส่งออก เช่น ประเทศอเมริกามีสภาพภูมิอากาศ

และภูมิประเทศที่เหมาะสมในการปลูกข้าวสาลีและถั่วเหลือง นอกจากนั้นยังมีความสามารถในการผลิตเครื่องบินและอุปกรณ์ทางการแพทย์ เป็นต้น อย่างไรก็ตามประเทศอเมริกาไม่มีการผลิต กาแฟ กล้วยหอม รองเท้า และสิ่งทอ จึงเลือกที่จะนำสินค้าเหล่านี้จากประเทศอื่นเข้ามาในประเทศ ในทางกลับกันประเทศญี่ปุ่นมีปัจจัยการผลิตที่เหมาะสมในการผลิตสินค้าประเภทยานยนต์ สินค้าประมง เช่น ปลา อาหารทะเลมากมาย ประเทศญี่ปุ่นจะเลือกส่งสินค้าเหล่านี้ออกไปขายยังต่างประเทศ ดังนั้น การค้าระหว่างประเทศจะช่วยให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากรของโลกได้เป็นอย่างดีและทำให้โลกมีการใช้ประสิทธิภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การค้าระหว่างประเทศ ทำให้เกิดความแตกต่างในด้านความชำนาญและความเหมาะสมของปัจจัยในการผลิตของแต่ละประเทศทำให้เกิดการค้าระหว่างประเทศ ประโยชน์จากความเชี่ยวชาญในการผลิตและการค้าในระดับส่วนบุคคล

ความหมายของเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ

ครุกแมน และออฟสฟิลด์ (Krugman, & Obstfeld, 2009) ให้คำจำกัดความของเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศไว้ว่า “เป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นระหว่างประเทศที่เป็นอิสระโดยรัฐบาลมีบทบาทในการออกกฎระเบียบที่ใช้ระหว่างประเทศและการลงทุน นอกจากนั้น รัฐบาลยังเป็นผู้ควบคุมอุปทานเงินตรา” ส่วน ครินนิน (Kreinnin, 2002) ได้ให้คำจำกัดความของเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ คือ “การศึกษาเกี่ยวกับกระแสการไหลของสินค้าและบริการ ทุนและแรงงานข้ามประเทศ” และในสารานุกรมเสรีวิกิพีเดีย (2562) ให้คำจำกัดความของ การค้าระหว่างประเทศ หมายถึง การแลกเปลี่ยนทุน สินค้าและบริการข้ามชายแดนระหว่างประเทศ ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของภาครัฐบาล หรือเอกชนได้ในหลายประเทศ การค้าแบบดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงส่วนแบ่งที่สำคัญของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ส่วนประเทศที่ไม่ได้จัดให้มีการค้าระหว่างประเทศนั้นจะสามารถเลือกใช้ได้เพียงสินค้าและบริการที่ผลิตและจำหน่ายในประเทศของตนเองเท่านั้น ดังนั้น กล่าวโดยสรุป เศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ คือ “วิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อมโยงของกิจกรรมทางเศรษฐกิจของประเทศตั้งแต่ 2 ประเทศขึ้นไป ซึ่งความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจนั้นอาจอยู่ในรูปแบบของการซื้อ-ขายแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการซึ่งกันและกัน หรือการลงทุนระหว่างประเทศ โดยกิจกรรมทางเศรษฐกิจนั้นย่อมต้องมีเงินตราต่างประเทศ อัตราแลกเปลี่ยนในเงินตราสกุลที่ประเทศนั้น ๆ ต้องการเมื่อเกิดการซื้อ-ขายแลกเปลี่ยนกันย่อมทำให้ประเทศคู่ค้าสามารถเกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยี หรือวิทยาการสมัยใหม่ที่ประเทศสามารถถ่ายทอดถึงกันได้ และประการสุดท้าย เกิดการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิต อันได้แก่ ปัจจัยทุน แรงงาน และผู้ประกอบการระหว่างกัน

ขอบเขตของวิชาเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ

การศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศนั้น จะทำการศึกษาเกี่ยวกับ แนวคิดหรือทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เพื่อให้เห็นพัฒนาการของทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศในแต่ละช่วงว่าเป็นอย่างไร ปรากฏการณ์ของการค้าระหว่างประเทศมีการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น ใช้หลักหรือแนวคิดในการค้าระหว่างประเทศอะไร เป็นต้น นโยบายการค้าระหว่างประเทศที่รัฐบาลได้กำหนดในแต่ละสมัยเป็นอย่างไร สถาบันหรือองค์กรทางการค้าระหว่างประเทศ ปัญหาการดำเนินการทางการค้าระหว่างประเทศ ตลอดจนกลไกการบริหารจัดการการค้าระหว่างประเทศเป็นอย่างไร ซึ่งการศึกษาเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ ได้แบ่งประเด็นสำคัญออกเป็น 6 ประเด็น ดังนี้

ผลได้จากการค้าระหว่างประเทศ

หัวใจสำคัญประการหนึ่งของการศึกษาการค้าระหว่างประเทศคือ แต่ละประเทศย่อมอยากทราบว่า ประเทศของตนจะได้ประโยชน์อะไรจากการค้าระหว่างประเทศบ้าง คนส่วนใหญ่มักคิดว่าประเทศของตนควรทำการค้าโดยการส่งออกสินค้าและบริการจำนวนมาก ๆ และประเทศควรจะยกเลิกปริมาณการนำเข้าสินค้าและบริการหรือจำกัดจำนวนการนำเข้าสินค้าและบริการให้มีจำนวนน้อยลง ทั้งนี้เนื่องจากแนวคิดที่เข้าใจว่าการนำเข้าสินค้าจากประเทศอื่น ๆ จะทำให้ประเทศของตนเกิดการเสียเปรียบดุลการค้า ซึ่งไม่เป็นผลดีต่อดุลการชำระเงินของประเทศ นอกจากนั้นประเทศต่าง ๆ ยังมีแนวคิดที่ให้ประเทศของตนควรหันมาทำการผลิตสินค้าและบริการเพื่อใช้เองในประเทศเท่านั้น หากเหตุการณ์เป็นเช่นนี้ทุก ๆ ประเทศ จะไม่มีประเทศใดทำการซื้อหรือขายสินค้าระหว่างประเทศกันเลยซึ่งในภาพรวมของโลกไม่เป็นผลดีและไม่ควรเป็นเช่นนั้น ทั้งนี้เพราะเมื่อประเทศได้ทำการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการซึ่งกันและกันย่อมเกิดผลได้ 5 ประการดังต่อไปนี้

1.1 การค้าระหว่างประเทศ จะทำให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรของโลกเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากประเทศต่าง ๆ มีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่แตกต่างกัน ดังนั้น การค้าระหว่างประเทศจะทำให้ประเทศสามารถเข้าถึงแหล่งทรัพยากรธรรมชาติหรือแหล่งพลังงานที่บางประเทศไม่มี จึงนับเป็นการจัดสรรทรัพยากรของโลกที่มีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดการนำทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้นมาผลิตสินค้าและบริการเพื่อประโยชน์ของผู้บริโภคได้เพิ่มขึ้นและคนส่วนใหญ่จะได้ประโยชน์จากการนำเข้าสินค้าโดยไม่ต้องผลิตเอง

1.2 การค้าระหว่างประเทศ จะทำให้ประเทศต่าง ๆ ได้บริโภคสินค้าที่หลากหลายเพิ่มขึ้นและทำให้สินค้าเหล่านั้นมีราคาถูกลง ทั้งนี้เพราะเมื่อเกิดการค้าระหว่างประเทศขึ้น ประเทศย่อมผลิตสินค้าที่ตนได้เปรียบในการผลิตมากที่สุดเพื่อส่งออก จึงเกิดสินค้าที่หลากหลายชนิดมากขึ้น ทำให้ประเทศที่มีความได้เปรียบน้อยกว่าหรือไม่สามารถทำการผลิตได้ สามารถนำเข้าสินค้าเพื่อบริโภคได้ ทำให้เกิดการเข้าถึงสินค้าและบริการของผู้บริโภค และทำให้ผู้บริโภคสามารถซื้อได้ในราคาที่ถูกกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับการที่ประเทศต้องทำการผลิตสินค้าเองในประเทศ เพราะประเทศที่ทำการส่งออกนั้นจะมีการขายสินค้าไปยังประเทศอื่นทุกประเทศได้รับประโยชน์

1.3 การค้าระหว่างประเทศ จะทำให้ประเทศเกิดการกระจายรายได้ที่ดีขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากหากประเทศมีปริมาณค้าระหว่างประเทศเป็นจำนวนมาก ย่อมทำให้ประเทศต้องทำการผลิตมากขึ้นเพื่อการส่งออกที่เพิ่มขึ้น ซึ่งการผลิตจำนวนมากย่อมก่อให้เกิดการจ้างแรงงานในประเทศจำนวนมากขึ้นตาม และเป็นที่มาของรายได้ของประเทศที่เพิ่มขึ้นด้วย

1.4 การค้าระหว่างประเทศ จะทำให้ประเทศก่อให้เกิดการเข้าถึงแหล่งเงินทุนและแหล่งการเงินระหว่างประเทศได้มากขึ้น

1.5 การค้าระหว่างประเทศ จะทำให้ประเทศเกิดการแข่งขันมากขึ้น เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิตของประเทศมากขึ้น

รูปแบบการค้าระหว่างประเทศ

จากตาราง 1.2 และ 1.3 ดังแสดงข้างบน แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยทำการส่งสินค้าและนำสินค้าชนิดใดบ้าง และได้นำเข้าหรือส่งออกสินค้าไปยังประเทศใดบ้างที่เป็นประเทศคู่ค้าระหว่างประเทศกัน และมีปริมาณการค้าระหว่างประเทศเป็นสัดส่วนเท่าไร ซึ่งแสดงให้เห็นว่า แต่ละประเทศมีระดับของการค้าระหว่างประเทศที่ไม่เท่ากัน และแต่ละประเทศจะมีความแตกต่างกันในชนิดหรือประเภทของสินค้าที่ทำการส่งออกและนำเข้า ดังนั้น การศึกษาถึงการค้าระหว่างประเทศนั้น เพื่อต้องการทราบถึงประเภทของสินค้าที่ทำการส่งออกและการนำเข้าใดบ้าง และประเทศจะนำสินค้าประเภทใดเข้ามาในประเทศบ้างที่ประเทศทำการค้าขายสินค้ากัน และทำไมจึงขายสินค้านั้นให้กับประเทศนั้น ๆ มีสิ่งใดอยู่เบื้องหลังการตัดสินใจหรือแนวคิดที่สามารถพิจารณาได้จากทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศในแต่ละช่วงเวลา โดยแยกออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ

2.1 การค้าสินค้าระหว่างประเทศ ส่วนใหญ่พิจารณาจากความได้เปรียบในด้านปัจจัยทางด้านภูมิอากาศและทรัพยากรธรรมชาติที่ประเทศมีอยู่เป็นตัวกำหนดการค้าของประเทศนั้น ๆ เช่น ประเทศในตะวันออกกลาง มีทรัพยากรน้ำมันดิบมากย่อมส่งออกสินค้าน้ำมันไปยังต่างประเทศมาก อย่างไรก็ตามยังมีคำถามว่าทำไมประเทศต่าง ๆ ในโลกจึงทำการตัดสินใจผลิตสินค้าและส่งออกสินค้าที่มีความแตกต่างกัน เช่น ทำไมประเทศญี่ปุ่น จึงทำการส่งออกสินค้าประเภทเครื่องจักรหรือเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นส่วนใหญ่ ส่วนประเทศไทยนั้น มักทำการส่งออกสินค้าเกษตรเป็นส่วนใหญ่ มีเหตุผลประการใดที่ทำให้ประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่น ได้เลือกทำการผลิตสินค้าในการส่งออกดังกล่าว ซึ่งสามารถอธิบายได้ตามทฤษฎีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ ที่ใช้ในการอธิบายประเทศแต่ละประเทศพิจารณาอยู่บนพื้นฐานของความได้เปรียบในการผลิตสินค้าของแต่ละประเทศโดยพิจารณาจากประสิทธิภาพการผลิตของปัจจัยแรงงาน มาใช้ในการอธิบายความได้เปรียบของทั้งสองประเทศ จะได้คำตอบว่า ทำไมประเทศญี่ปุ่นจึงทำการส่งออกสินค้าเครื่องจักรหรือเครื่องใช้ไฟฟ้าและทำไมประเทศไทยจึงทำการส่งออกสินค้าข้าว เป็นต้น

2.2 การค้าสินค้าบริการ พิจารณาจาก Mode of supply กำหนดผู้บริโภคในการทำธุรกรรมตามคำจำกัดความขององค์การค้าโลก (WTO, 2021) แบ่งเป็น 4 Mode คือ 1) การให้บริการข้ามพรมแดน 2) การบริโภคในต่างประเทศ 3) การให้บริการในฐานะเป็นเจ้าของกิจการในรูปแบบบริษัทในเครือ บริษัทสาขา หรือสำนักงานตัวแทนของบริษัทที่ต่างประเทศ 4) การเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิต เช่น บุคคลจากต่างชาติมาให้บริการในต่างประเทศเช่นที่ปรึกษาบุคลากรด้านสุขภาพ หรือพนักงานของผู้ให้บริการ เช่น บริษัท ที่ปรึกษาโรงพยาบาล บริษัท รับเหมาก่อสร้าง เป็นต้น

ส่วนแบบแผนทางการผลิตของประเทศไทย พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงจากที่เคยเน้นการผลิตอยู่ในภาคการเกษตร เช่น ข้าว ไม้สัก ยางพารา เปลี่ยนเป็นเน้นการผลิตมาอยู่ในภาคอุตสาหกรรมแทน แผงวงจรไฟฟ้า อิเล็กทรอนิกส์ อัญมณี เป็นต้น พิจารณาตาราง 1.6 ประกอบ พบว่า การผลิตในภาคเกษตรกรรมลดลงจาก 426,762 ล้านบาท เป็น 225,984 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2550 และ 1,368,456 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2563 ตามลำดับ ตรงข้ามมูลค่าของภาคไม่ใช่เกษตร ได้เพิ่มสูงขึ้นแทนที่ภาคเกษตร มีมูลค่าเพิ่มขึ้นจาก 3,741,763 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2540 เป็น 2,037,494 ในปี พ.ศ. 2550 และเพิ่ม สูงขึ้นกว่า 7 เท่า ในปี พ.ศ. 2560 ในจำนวนนี้ เป็นมูลค่าในภาคอุตสาหกรรม สูง 27% ของ GDP และภาคบริการ มีสัดส่วนสูง ถึง 59% ของ GDP และลดลงอยู่ในสัดส่วน 25% และ 56% ของ GDP ในปี พ.ศ. 2563 พิจารณาตารางที่ 1.6 ประกอบ

ตาราง 1.6 ผลิตภัณฑ์ภายในประเทศ (GDP) ของประเทศไทย แยกตามภาคการผลิต ณ ระดับราคาตลาด

(หน่วย : ล้านบาท)

ภาค	2540	2550	2560	2563
เกษตร	426,762	225,984	1,302,041	1,368,456
ไม่ใช่เกษตร	3,741,763	2,037,494	14,186,623	12,818,077
อุตสาหกรรม	1,019,985	613,600	4,184,233	4,018,824
บริการ	317,701	544,054	9,157,414	8,799,253
GDP	4,168,525	9,076,307	15,488,664	15,636,891

ที่มา : สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565

อย่างไรก็ตามในรูปแบบการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมนั้นยังมีความซับซ้อนมากกว่าสินค้าเกษตร จึงได้มีการแบ่งการพิจารณารูปแบบในการค้าของภาคอุตสาหกรรม ออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

1. การค้าอุตสาหกรรมระหว่างประเทศ (Inter-Industry Trade) เป็นการค้าระหว่างประเทศระหว่างสินค้าอุตสาหกรรมที่แตกต่างกันระหว่างประเทศ เช่น ประเทศต่าง ๆ จะมีความแตกต่างทางด้านสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรมและอื่น ๆ ทำให้สินค้าที่ทำการผลิตมีความแตกต่างกันในแต่ละประเทศ ในการส่งออกสินค้าและนำเข้าสินค้าจากประเทศต่าง ๆ ที่มีความแตกต่างกัน เช่น ประเทศไทยส่งออกอุตสาหกรรมสิ่งทอหรือเสื้อผ้าสำเร็จรูปไปยังประเทศอเมริกา เพราะมีค่าจ้างแรงงานถูกมีปัจจัยการผลิตที่สามารถนำมาผลิตสิ่งทอไปเป็นอย่างดี และทำให้ต้นทุนในการผลิตมีราคาต่ำกว่าประเทศอเมริกาส่วนในประเทศอเมริกาทำการส่งออกสินค้าประเภทเครื่องจักรมายังประเทศไทย เพราะมีความชำนาญและมีปัจจัยการผลิตสินค้าประเภทเครื่องจักร เป็นต้น

2. การค้าอุตสาหกรรมภายในประเทศ (Intra-Industry Trade) เป็นการค้าระหว่างประเทศระหว่างสินค้าที่อยู่ในหมวดเดียวกัน ขึ้นอยู่กับขนาดของตลาดและประเทศที่เหมือนกัน เช่น ประเทศไทยมีความสามารถในการผลิตรถยนต์และส่งออกรถยนต์ไปยังประเทศญี่ปุ่น ขณะเดียวกัน นำเข้าสินค้าประเภทรถยนต์จากประเทศญี่ปุ่นเข้ามาในประเทศไทยในเวลาเดียวกันด้วย ซึ่งจะทำการกล่าวในบทต่อ ๆ ไป

เทอมการค้าระหว่างประเทศ

เมื่อระบบเศรษฐกิจมีการเชื่อมโยงกันมากขึ้น การค้าระหว่างประเทศย่อมมีความสำคัญสำหรับทุกประเทศเพราะอย่างน้อยเป็นที่มาของรายได้เข้าประเทศ ทำให้แต่ละประเทศอยากที่จะทำการค้าระหว่างประเทศกันมากขึ้น แต่บางประเทศอยากมีการค้าระหว่างประเทศน้อยลง อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าประเทศจะมีการค้าระหว่างประเทศเป็นปริมาณมากหรือน้อยลงก็ตาม ในปัจจุบันนี้ประเทศไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงการแข่งขันกันระหว่างประเทศได้ ประเทศต่าง ๆ จึงหันมาสนใจในประเด็นที่น่าจะศึกษาว่า ประเทศควรมีปริมาณการค้าระหว่างกันเท่าไรจึงจะดี และระดับที่เหมาะสมควรเป็นเท่าไร สำหรับประเทศ ดังนั้น เทอมการค้า จึงเป็นตัวชี้ให้เห็นปริมาณการส่งออกและการนำเข้าสินค้ากับประเทศต่าง ๆ เป็นอย่างไร และเทียบเป็นสัดส่วนเท่าไรของผลิตภัณฑ์ภายในประเทศเบื้องต้น (GDP) หากประเทศมีการส่งออกและนำเข้าเป็นสัดส่วนที่สูงมากถึงร้อยละ 80 จาก 100 เปอร์เซ็นต์ ย่อมหมายถึงการพึ่งพิงภาคต่างประเทศสูง หรือมีการค้าเสรี เป็นต้น นอกจากนั้นยังแสดงถึงความสำคัญของการค้าระหว่างประเทศที่มีต่อเศรษฐกิจของแต่ละประเทศว่าเป็นเท่าใด ผลต่อสวัสดิการทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างไร โดยพิจารณาจากมูลค่าการส่งออกและมูลค่าการนำเข้าเปรียบเทียบกับมูลค่าของผลิตภัณฑ์ภายในประเทศเบื้องต้น (GDP) คิดเป็นร้อยละ เช่น สัดส่วนการค้าระหว่างประเทศต่อ ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศเบื้องต้นของไทย เพิ่มขึ้น จาก 23.08% ในปี พ.ศ. 2540 เป็น 60.45% ในปี พ.ศ.2560 หมายถึง ประเทศไทยมีการค้าระหว่างประเทศรวม ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) สูงขึ้นกว่าปี พ.ศ. 2540 ถึงร้อยละ 60.45 และสัดส่วนการค้าระหว่างประเทศยังคงสูงอยู่ในระดับ 43.75% และ 52.82% ในปี พ.ศ. 2563 และ 2564 ดูรายละเอียดในตารางที่ 1.7 ประกอบ

ตาราง 1.7 สัดส่วนการค้าระหว่างประเทศต่อผลิตภัณฑ์ภายในประเทศเบื้องต้น (GDP)

(หน่วย : เปอร์เซนต์)

ปี พ.ศ.	ผลิตภัณฑ์ภายในประเทศเบื้องต้น (GDP) (หน่วย: ล้านบาท)	มูลค่าการค้าระหว่างประเทศ	สัดส่วนการส่งออกรวมและการนำเข้าสินค้ารวม
2540	(หน่วย : ล้านบาท)	สัดส่วนการค้าระหว่างประเทศ	23.08
2550	ต่อ GDP (หน่วย : %)	10,172,305	56.04
2560	15,488,664	18,724,468	60.45
2563	15,636,891	13,680,900	43.75
2564	16,179,800	17,091,184	52.82

ที่มา : จากการคำนวณโดยผู้เขียน

สัดส่วนการส่งออกสินค้าและบริการเปรียบเทียบกับผลิตภัณฑ์ภายในประเทศเบื้องต้น (GDP) คิดเป็นเปอร์เซ็นต์ในปี พ.ศ. 2560 พบว่า ประเทศไทยมีสัดส่วนการส่งออกเมื่อเทียบกับผลิตภัณฑ์ภายในประเทศเบื้องต้น (GDP) มีค่าเท่ากับร้อยละ 51.69 และสัดส่วนการนำเข้าเมื่อเทียบกับผลิตภัณฑ์ภายในประเทศเบื้องต้น (GDP) มีค่าเท่ากับร้อยละ 48.98 ส่วนในปี พ.ศ. 2563 และปี พ.ศ. 2564 มีสัดส่วนการส่งออกเมื่อเทียบกับผลิตภัณฑ์ภายในประเทศเบื้องต้น (GDP) เท่ากับร้อยละ 51.57 และร้อยละ 52.79 ตามลำดับ ส่วนสัดส่วนของการนำเข้าเมื่อเทียบกับผลิตภัณฑ์ภายในประเทศเบื้องต้น (GDP) มีค่าเท่ากับร้อยละ 46.25 และร้อยละ 52.84 ตามลำดับ ซึ่งนับเป็นสัดส่วนที่สูงเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศต่าง ๆ ยกเว้น ประเทศเนเธอร์แลนด์ มีสัดส่วนการส่งออกและการนำเข้าที่มากกว่าประเทศไทย คือ สัดส่วนร้อยละ 68 และร้อยละ 62 ตามลำดับ พิจารณาตาราง 1.8 ประกอบ

ตาราง 1.8 เปรียบเทียบสัดส่วนการส่งออกและนำเข้าต่อ GDP ของประเทศต่าง ๆ บางประเทศกับประเทศไทย

ประเทศ	สัดส่วนการส่งออกต่อ GDP (%)	สัดส่วนการนำเข้าต่อ GDP (%)
เนเธอร์แลนด์	68.00	62.00
เกาหลีใต้	46.00	41.00
สหรัฐอเมริกา	11.00	14.00
ญี่ปุ่น	11.00	14.00

ประเทศ	สัดส่วนการส่งออกต่อ GDP (%)	สัดส่วนการนำเข้าต่อ GDP (%)
ไทย (พ.ศ. 2560)	51.69	48.98
ไทย (พ.ศ. 2563)	**51.57**	**46.25**
ไทย (พ.ศ. 2564)	**52.79**	**52.84**

ที่มา : กระทรวงพาณิชย์ สถิติการค้าต่างประเทศ, 2565

นโยบายทางการค้าระหว่างประเทศ

นโยบายการค้าของแต่ละประเทศ จัดเป็นเครื่องมือของการค้าระหว่างประเทศซึ่งจะมีส่วนสำคัญที่ทำให้การค้าระหว่างประเทศเกิดอุปสรรคหรือเกิดการสนับสนุนให้เกิดการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งจะส่งผลถึงการเติบโตของการค้าระหว่างประเทศของแต่ละประเทศ เช่น การกำหนดโยบายการปกป้องการค้า การจำกัดการนำเข้าหรือการให้เงินสนับสนุนการส่งออก นโยบายการสนับสนุนภาคอุตสาหกรรม นโยบายการผลิตสินค้าเพื่อทดแทนการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศ นโยบายการส่งเสริมการผลิตสินค้าเพื่อการส่งออกมากขึ้น นโยบายการค้าเสรี เป็นต้น ดังนั้นการศึกษาปัญหาเกี่ยวกับผลกระทบข้อกีดขวางทางการค้าที่มีต่อโครงสร้างเศรษฐกิจสภาพการใช้ปัจจัยการผลิต และผลประโยชน์ที่ประชาชนได้รับเป็นอย่างไร เป็นผลของการใช้นโยบายการค้าของประเทศ ผลกระทบต่อปริมาณการค้าระหว่างประเทศการศึกษานโยบายการค้าระหว่างประเทศจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ประเทศจะได้ทราบและดำเนินการอย่างไรต่อไปจึงเป็นเรื่องสำคัญประการหนึ่ง ซึ่งจะได้กล่าวรายละเอียดต่อไปในบทที่ 9

ดุลการค้าและดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ

เมื่อมีการค้าระหว่างประเทศเกิดขึ้น การพิจารณาว่าแต่ละประเทศมีฐานะทางการเงินจากการค้าระหว่างประเทศเป็นอย่างไรนั้น จะพิจารณาดุลการค้าและดุลการชำระเงิน ตลอดจนบัญชีดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ การเกิดจากกระแสการไหลเวียนของมูลค่าการส่งออกและมูลค่าการนำเข้าของประเทศซึ่งเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจของการค้าระหว่างประเทศ ศึกษาถึงสาเหตุหรือปัจจัยที่ทำให้เกิดดุลการค้าและดุลการชำระเงินเปลี่ยนแปลงไป บางประเทศมีการส่งออกมากกว่าการนำเข้าย่อมจะทำให้มีดุลการค้าเกินดุล ตรงข้ามหากประเทศมีการส่งออกน้อยกว่าการนำเข้าจะทำให้เกิดดุลการค้าขาดดุล ผลของการขาดดุลหรือเกินดุลการค้าของประเทศย่อมมีผลต่อฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศนั้น ๆ ได้ เช่น ประเทศจีนและประเทศเกาหลีใต้มีดุลการค้าเกินดุลมากถึง 40 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ (ดอลลาร์ สรอ.) ในปี พ.ศ. 2541 (ค.ศ. 1998) แต่มีคำถามว่าการได้ดุลการค้าเกินดุลเป็นสิ่งที่ดีหรือไม่และมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและดุลการชำระเงินอย่างไร และประเทศควรจะมีแนวทางแก้ไขอย่างไร เป็นต้น ซึ่งเนื้อหาของดุลการค้าและดุลการชำระเงิน จะกล่าวต่อไปในบทที่ 12

ตัวกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ

เมื่อกิจกรรมของการค้าระหว่างประเทศมีการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้ากันหลายประเทศ ย่อมมีการใช้เงินตราในหลายสกุลเพื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน ดังนั้น เงินตราต่างประเทศ อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ และตลาดเงินตราระหว่างประเทศ จึงมีความสำคัญต่อการค้าระหว่างประเทศเป็นอย่างมาก เนื่องจากสกุลเงินของแต่ละประเทศนั้นมีความแตกต่างกัน เมื่อมีการทำการค้าระหว่างประเทศระหว่างกัน จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดค่าของเงินตราในแต่ละสกุลให้เป็นการยอมรับค่าเงินตราซึ่งกันและกัน เพื่อใช้ชำระเป็นค่าสินค้าที่เกิดจากการนำเข้าและส่งออก ดังนั้นการศึกษาถึงตัวกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ประเทศต่าง ๆ ควรทราบ ซึ่งจะได้กล่าวในบทที่ 13 ต่อไป และระบบการเงินระหว่างประเทศและองค์กรการเงินระหว่างประเทศ จะทำการศึกษาถึง ระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ ได้แก่ 1) ระบบอัตราแลกเปลี่ยนในตลาด คือ อัตราแลกเปลี่ยนที่ใช้สำหรับการซื้อขายเงินตราต่างประเทศระหว่างเอกชนด้วยกัน อัตราแลกเปลี่ยนในตลาดมักเปลี่ยนแปลงไปตามอุปสงค์และอุปทานของเงินตราต่างประเทศซึ่งมีความผันแปรอยู่ตลอดเวลา 2) อัตราแลกเปลี่ยนทางการ คือ อัตราแลกเปลี่ยนที่ใช้สำหรับการซื้อขายเงินตราต่างประเทศระหว่างธนาคารพาณิชย์กับธนาคารกลางหรือธนาคารชาติ ซึ่งธนาคารกลางหรือธนาคารชาติมักกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนทางการไว้คงที่ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง แต่ภายหลังจากมีวิกฤติการณ์ทางการเงินในปี พ.ศ. 2540 ประเทศไทยและเกือบทุกประเทศในโลกได้มีการยกเลิกอัตราแลกเปลี่ยนทางการและปล่อยให้มีแต่อัตราแลกเปลี่ยนตลาดแทน 3) อัตราแลกเปลี่ยนลอยตัว คือ การยกเลิกอัตราแลกเปลี่ยนทางการซึ่งกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนให้คงที่ไว้ชั่วคราวซึ่งแปรเปลี่ยนตามสภาพอุปสงค์และอุปทานของตลาด

การจัดระเบียบการเงินระหว่างประเทศ ปรับเข้าสู่จุดดุลยภาพ เริ่มมาตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นต้นมา มีการกำหนดเงินสกุลหลักสำหรับใช้ซื้อ-ขายแลกเปลี่ยนกันทั่วโลก คือ เงินดอลลาร์สหรัฐ เงินเยนของประเทศญี่ปุ่น เงินดอยซ์มาร์กของประเทศเยอรมันและเงินปอนด์ของประเทศอังกฤษ เป็นต้น ต่อมามีการปรับปรุงแก้ไขมาตลอด มีการใช้เงินสกุลยูโรเป็นเงินสกุลใหม่แลกเปลี่ยนระหว่างประเทศยุโรปตะวันตก ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2542 (ค.ศ. 1999) เงินยูโรเริ่มแรกมีค่าเท่ากับ 1.17 ยูโรต่อ 1 ดอลลาร์สหรัฐ และเริ่มมีค่าลดลงเรื่อย ๆ จนในปี พ.ศ. 2545 (ค.ศ. 2002) ลดลงถึง 0.85 ยูโรต่อ 1 ดอลลาร์สหรัฐ ทำให้เกิดการจัดระเบียบการเงินระหว่างประเทศมีปัญหาและอุปสรรคมาก ตลอดจนมีการจัดตั้งองค์กรการเงินระหว่างประเทศขึ้น ซึ่งในส่วนนี้จะได้กล่าวโดยละเอียดในบทที่ 14

บทสรุป

ประเทศจะทำการค้าระหว่างประเทศด้วยเหตุผล 3 ประการ คือ ความชำนาญเฉพาะในการผลิตสินค้าและบริการการจัดสรรทรัพยากรของโลกให้มีประสิทธิภาพ และการค้าระหว่างประเทศ ทำให้เกิดความแตกต่างในด้านความชำนาญและความเหมาะสมของปัจจัยในการผลิตของแต่ละประเทศทำให้เกิดการค้าระหว่างประเทศ ประโยชน์จากความเชี่ยวชาญในการผลิตและการค้าในระดับบุคคล

เศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ คือ วิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจของประเทศตั้งแต่ 2 ประเทศขึ้นไป ซึ่งความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจนั้นอาจอยู่ในรูปแบบของการซื้อ-ขายแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการซึ่งกันและกันโดยมีเงินตรา อัตราแลกเปลี่ยนในเงินตราสกุลที่ประเทศนั้น ๆ ต้องการเมื่อเกิดการซื้อ-ขายแลกเปลี่ยนกันย่อมทำให้ประเทศคู่ค้าสามารถเกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือวิทยาการสมัยใหม่ที่ประเทศสามารถถ่ายทอดถึงกันได้ และประการสุดท้ายเกิดการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตอัน ได้แก่ ทุน แรงงานและผู้ประกอบการแก่กัน

ผลได้จากการค้าระหว่างประเทศ ทำให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรของโลกที่มีประสิทธิภาพเพื่อประโยชน์ของผู้บริโภคได้เพิ่มขึ้นคนส่วนใหญ่จะได้ประโยชน์จากการนำเข้าสินค้าโดยไม่ต้องผลิตเอง ทำให้เกิดการบริโภคสินค้าที่หลากหลายและมีราคาถูกลง ทำให้ประเทศเกิดการกระจายรายได้ เกิดการจ้างงานมากในประเทศ และเป็นที่มาของรายได้ของประเทศเพิ่มขึ้น เกิดการเข้าถึงแหล่งเงินทุนและแหล่งการเงินระหว่างประเทศได้มากขึ้น และเกิดการแข่งขันเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิตของประเทศมากขึ้น

แบบแผนการค้า (Pattern of Trade) ระหว่างประเทศโดยเฉพาะสินค้าอุตสาหกรรมแบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ การค้าอุตสาหกรรมระหว่างประเทศ (Inter-Industry Trade) ขึ้นกับความแตกต่างระหว่างประเทศ และการค้าอุตสาหกรรมภายในประเทศ (Intra-Industry Trade) ขึ้นกับขนาดของตลาดและประเทศที่เหมือนกัน

สัดส่วนของการค้าระหว่างประเทศใช้เทอมการค้า (Term of Trade) เป็นการวัดความสำคัญของการค้าต่างประเทศที่มีต่อเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ พิจารณาจากมูลค่าการส่งออกและมูลค่าการนำเข้าเมื่อเทียบกับ GDP โดยคิดเป็นร้อยละของดุลการชำระเงินของประเทศ การค้าระหว่างประเทศทำให้เกิดดุลการค้าและดุลการชำระเงินเปลี่ยนแปลงไป บางประเทศมีการส่งออกมากกว่าการนำเข้าจะทำให้มีดุลการค้าเกินดุล ตรงข้ามหากประเทศมีการส่งออกน้อยกว่าการนำเข้าจะทำให้เกิดดุลการค้าขาดดุล การขาดดุลหรือเกินดุลของประเทศย่อมมีผลต่อฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศนั้น ๆ

ตัวกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ แบ่งออกเป็น 3 อัตรา คือ อัตราแลกเปลี่ยนในตลาด คือ อัตราแลกเปลี่ยนที่ใช้สำหรับการซื้อขายเงินตราต่างประเทศระหว่างเอกชนด้วยกันอัตราแลกเปลี่ยนในตลาดมักเปลี่ยนแปลงไปตามอุปสงค์และอุปทานของเงินตราต่างประเทศซึ่งมีความผันแปรอยู่ตลอดเวลา อัตราแลกเปลี่ยนทางการ คือ อัตราแลกเปลี่ยนที่ใช้สำหรับการซื้อขายเงินตราต่างประเทศระหว่างธนาคารพาณิชย์กับธนาคารกลางหรือธนาคารชาติ ซึ่งธนาคารกลางหรือธนาคารชาติมักกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนทางการไว้คงที่ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง อัตราแลกเปลี่ยนลอยตัว คือ การยกเลิกอัตราแลกเปลี่ยนทางการซึ่งกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนให้คงที่ไว้ชั่วคราว ซึ่งแปรเปลี่ยนตามสภาพอุปสงค์และอุปทานของตลาดเครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ เส้นเป็นไปได้ในการผลิตพฤติกรรมสัมพันธ์แห่งการผลิตหรือฟังก์ชันการผลิต เส้นแห่งความพอใจเท่ากันของสังคม เส้นแสดงผลผลิตเท่ากันของสินค้า 2 ชนิด ส่วนเกินผู้บริโภคและส่วนเกินผู้ผลิต ส่วนเกินของผู้บริโภค เป็นต้น

คำถามท้ายบท

1. ทำไมประเทศต่าง ๆ จึงสนใจทำการค้าระหว่างประเทศระหว่างกัน
2. เศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศคืออะไร และเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศศึกษาเกี่ยวกับอะไรบ้าง
3. ผลได้จากการค้าระหว่างประเทศ คืออะไร
4. รูปแบบทางการค้าระหว่างประเทศมีกี่รูปแบบอะไรบ้าง
5. สัดส่วนของการค้าระหว่างประเทศเป็นอย่างไร
6. นโยบายทางการค้าระหว่างประเทศของไทยเป็นอย่างไร
7. ดุลการชำระเงินของประเทศคือ อะไร มีความสำคัญอย่างไร
8. ตัวกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ คืออะไร

บรรณานุกรม

กระทรวงพาณิชย์. (2565). *สถิติการค้าระหว่างประเทศของไทย*. สืบค้น 2 กุมภาพันธ์ 2565,
จาก http://tradereport.moc.go.th/Report/Default.aspx?Report=TradeThBalanceYearly

กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. (2562). *สถิติการค้าต่างประเทศ.* สืบค้น 11 ตุลาคม 2562,
จาก http://tradereport.moc.go.th/ TradeThai.aspx

กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. (2562). *มูลค่าการส่งออกและมูลค่าการนำเข้า.*
สืบค้น 11 ตุลาคม 2562, จาก http://tradereport. moc.go.th/TradeThai.aspx

กฤตณัฐ ธรรมาภิบาลจิต. (2559). *The Wealth of Nations ความมั่งคั่งของชาติ อดัม สมิธ.*
กรุงเทพฯ: พิมพ์ลักษณ์.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2541). *ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย ตอนวิวัฒนาการเศรษฐกิจไทยสมัยโบราณ.*
ใน สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนโดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เล่มที่ 23 เรื่องที่ 4. กรุงเทพฯ: สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน.

วิกิพีเดีย. (2562). *ความมั่งคั่งของประชาชาติ สารานุกรมเสรี.* สืบค้น 11 ตุลาคม 2562,
จาก, https://th.wikipedia.org/wiki/ความมั่งคั่งของประชาชาติ.

วิกิพีเดีย. (2562). *การค้าระหว่างประเทศ.* สืบค้น 11 ตุลาคม 2562,
จาก https://th.wikipedia.org/wiki/การค้าระหว่างประเทศ

ธนาคารแห่งประเทศไทย (2554). *มูลค่าการส่งออกและนำเข้าของประเทศไทย.* สืบค้น 10 เมษายน 2562,
จาก www.bot.ac.th.

ภราดร ปรีดาศักดิ์. (2549). *นักเศรษฐศาสตร์ที่ควรรู้จัก เดวิท ฮูม (David Hume)* พ.ศ. 2254-2309.
เศรษฐสารตร์, 20(8), 1-8.

สุจินดา เจียมศรีพงษ์. (2532). *เศรษฐกิจประเทศไทย.* พิษณุโลก: ภาควิชาเศรษฐศาสตร์
คณะวิทยาการจัดการ วิทยาลัยครูพิบูลสงครามพิษณุโลก.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2563). *สถิติบัญชีประชาชาติของประเทศไทย*
พ.ศ. 2563. สืบค้นจาก www.nesdc.go.th

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร.
(2562). *สถิติการค้าระหว่างประเทศ.* สืบค้น 11 ตุลาคม 2562,
จาก http://tradereport.moc.go.th/ TradeThai.aspx

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร.
(2563). *รายงานการค้าระหว่างประเทศของไทย สินค้าออกสำคัญ 10 อันดับของไทย.*
สืบค้นจาก http://www2.ops3.moc.go.th/

Carbaugh, R. J. (2002). *International economics* (8th ed.). Kentucky: Thomson SouthWestern.

Carbaugh, R. J. (2008). *International economics* (11th ed.). Kentucky: Thomson SouthWestern.

Gerber, J. (2002). *International economics* (2nd ed.). U.S.A.: Addison Wesley.

Krugman, P. R., & Obstfeld, M. (2009). *International economics theory and policy* (6th ed.). U.S.A.: Addison Wesley.

Puge, T.A. (2004). *International economics* (12th ed.). London: McGraw Hill.

Salvatore, D. (2004). *International economics* (8th ed.). U.S: John Willey & Son.

WTO. (2021), *Basic Purpose and Concepts Definition of Services Trade and Modes of Supply*, Retrieved November 28, 2021, from https://www.wto.org/english/tratop_e/serv_e/cbt_course_e/c1s3p1_e.htm

02

สถาบันหรือองค์กร ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

หัวข้อเรื่องในบทนี้

1. สถาบันหรือองค์กรทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ
2. รูปแบบของสถาบันหรือองค์กรทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ
3. สถาบันหรือองค์กรทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ
   3.1 องค์กรการค้าโลก
   3.2 กองทุนการเงินระหว่างประเทศ
   3.3 ธนาคารโลก

ความคิดรวบยอด

1. สถาบันหรือองค์กรทางเศรษฐกิจที่ตั้งขึ้นเพื่อดำเนินการทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ มีการจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

2. สถาบันหรือองค์กรทางเศรษฐกิจที่ตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการนั้น ต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษร มีการกำหนดกฎ ระเบียบที่ต้องปฏิบัติ มีทั้งที่สามารถปฏิบัติ และข้อห้ามที่ประเทศต้องปฏิบัติตามอย่างเห็นได้ชัด กฎระเบียบเหล่านั้น อาจจะอยู่ในกลุ่มสโมสร กลุ่มองค์กร กลุ่มสมาคม หรือกลุ่มที่รับรองจากกฎหมาย

3. สำหรับสถาบันหรือองค์กรที่ตั้งขึ้นอย่างไม่เป็นทางการนั้น คือ การรวมกลุ่มกันตามประเพณีนิยม หรือวัฒนธรรมที่บอกคนเหล่านั้นว่าควรปฏิบัติหรือทำตัวอย่างไรในทิศทางที่เหมือนกันกับที่กฎหมายกำหนด แต่ไม่ได้มีการบังคับใช้และมีผลทางกฎหมาย

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึงแนวคิดของการจัดตั้งสถาบันหรือองค์กรทางเศรษฐกิจในการค้าระหว่างประเทศ
2. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึง สถาบันหรือองค์กรทางเศรษฐกิจที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ คืออะไร
3. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึง บทบาทของสถาบันหรือองค์กรทางเศรษฐกิจที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการของการค้าระหว่างประเทศ

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. ซักถามผู้เรียนเกี่ยวกับเนื้อหาที่บรรยาย
2. ให้ผู้เรียนทำแบบฝึกหัดจากคำถามท้ายบท
3. ให้ผู้เรียนค้นคว้าเพิ่มเติม

การวัดผลและการประเมินผล

1. ตรวจแบบฝึกหัดจากคำถามท้ายบทที่ 2
2. ทำแบบทดสอบอัตนัยจำนวน 5 ข้อ

บทนำ

ในบทที่ 1 ได้ทำการอธิบายถึง การค้าระหว่างประเทศในภาพรวมทั่ว ๆ ไปที่จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจถึงการค้าระหว่างประเทศว่า คืออะไร มีความสำคัญอย่างไรต่อประเทศบ้าง และประเด็นสำคัญที่จะต้องทำการศึกษาในรายละเอียด ถึงส่วนที่เกี่ยวข้องกับการค้าระหว่างประเทศในมิติต่าง ๆ เช่น มูลค่าและปริมาณของการส่งสินค้าออก การนำเข้าสินค้า สัดส่วนการค้า รูปแบบการค้า ดุลการค้า ดุลการชำระเงิน ตลอดจนเครื่องมือที่จะนำมาใช้ในการอธิบายการค้าระหว่างประเทศ ว่าเป็นอย่างไรและมีรายละเอียดอย่างไร

อย่างไรก็ตาม ในยุคโลกาภิวัฒน์เมื่อประเทศต่างมีการค้าระหว่างประเทศซึ่งกันและกันแล้ว สิ่งหนึ่งที่แต่ละประเทศต้องพิจารณา คือ การกำหนดนโยบายการค้าระหว่างประเทศของตนที่จะเป็นประโยชน์ต่อประเทศมากที่สุด ซึ่งนโยบายการค้าระหว่างประเทศเหล่านั้น ย่อมมีความแตกต่างกัน บางนโยบายที่ทำการปกป้องสินค้าภายในประเทศ อาจเป็นนโยบายที่เป็นอุปสรรคต่อการค้าระหว่างประเทศและอาจเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรหลักในต่างประเทศได้

ดังนั้น แนวคิดของการทำความร่วมมือกันระหว่างประเทศจึงเป็นสิ่งที่แต่ละประเทศหันมาพิจารณาเพื่อที่แต่ละประเทศต้องมองหาประเทศที่จะมาเป็นพันธมิตรทางธุรกิจ ประสานประโยชน์และพึ่งพากันอย่างเป็นระบบ ทำให้เกิดการรวมกลุ่มกันในหลายลักษณะ หลายระดับและหลายรูปแบบในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วโลกขึ้น ประกอบกับปัจจุบัน อิทธิพลของดิจิตอลทำให้โลกไร้พรมแดน การค้าระหว่างประเทศเปลี่ยนรูปแบบเป็นการซื้อขายทางอินเทอร์เน็ตมากขึ้น มีเครือข่ายโยงถึงกันได้สะดวกรวดเร็วทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจไทยและเศรษฐกิจโลกเกิดขึ้น แต่ปัญหาที่ทุกประเทศประสบทางด้านเศรษฐกิจย่อมมีความแตกต่างกันทั้งระดับและตัวปัญหา เพื่อให้เกิดการบรรลุถึงวัตถุประสงค์ของประเทศ ความร่วมมือกันระหว่างประเทศจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะเป็นบันไดทำให้เกิดผลประโยชน์ในการค้าซึ่งกันและกันระหว่างประเทศ ที่ทำการขจัดปัญหาและอุปสรรคทางการค้าร่วมกัน เช่น การตกลงร่วมกันยกเว้นภาษีหรือการลดอัตราการจัดเก็บภาษีศุลกากรให้แก่ประเทศสมาชิก ตลอดจนการให้ความช่วยเหลือในด้านอื่น ๆ เช่น เงินทุน เทคโนโลยี การวิจัย การให้ความรู้และอื่น ๆ เป็นต้น การรวมกลุ่มกันทางเศรษฐกิจจึงเป็นการตกลงกันทางการเมืองและทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศต่าง ๆ ที่ให้ประเทศสมาชิกมีความพอใจที่มาให้ความตกลงกัน

ในบทที่ 2 นี้ จะทำการศึกษาถึง สถาบันหรือองค์กรทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศว่ามีองค์การใดบ้าง สาเหตุของการจัดตั้งขึ้นมาด้วยวัตถุประสงค์ประการใดเป็นสำคัญ ตลอดจนการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจและผลของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ ในเบื้องต้นบทนี้จะอธิบายเฉพาะรูปแบบขององค์กรหรือสถาบันทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ และการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ ว่าเป็นอย่างไรบ้าง องค์กรหรือสถาบันเหล่านี้ได้มีการจัดตั้งขึ้นมาได้อย่างไร มีองค์กรหรือสถาบันเหล่านี้มีลักษณะการดำเนินงานอย่างไร และมีหน้าที่หรือบทบาทในระบบเศรษฐกิจอย่างไร ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

สถาบันหรือองค์กรทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

สถาบันหรือองค์กรทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ เป็นการรวมตัวกันของสถาบันหรือองค์กรทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อร่วมมือกันระหว่างประเทศ และเป็นบันไดที่จะทำให้เกิดผลประโยชน์ในการค้าซึ่งกันและกันระหว่างประเทศที่ให้ความร่วมมือกันในการขจัดอุปสรรคทางการค้าแก่กัน เช่น การยกเว้นภาษีหรือการลดอัตราการจัดเก็บภาษีศุลกากรให้แก่ประเทศสมาชิก ตลอดจนการให้ความช่วยเหลือในด้านอื่น ๆ เช่น เงินทุน เทคโนโลยี การวิจัย การให้ความรู้ และอื่น ๆ เป็นต้น เพื่อให้การค้าระหว่างประเทศเป็นไปอย่างยุติธรรม สำหรับสมาชิกขององค์กรหรือสถาบัน ซึ่งการรวมกลุ่มของสถาบันทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศมี 2 ลักษณะคือ

1. การรวมกลุ่มของสถาบันหรือองค์กรทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่จัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ เป็นการจัดตั้งของสถาบันหรือองค์กรทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศอย่างเป็นทางการ จะต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้ประเทศสมาชิกและบุคคลทั่วไปได้รับรู้ โดยมีการกำหนดกฎ ระเบียบที่ประเทศสมาชิกต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบที่กำหนดขึ้น มีทั้งกฎและระเบียบที่สามารถปฏิบัติได้ และเป็นข้อห้ามที่ประเทศสมาชิกต้องปฏิบัติตามอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งกฎระเบียบเหล่านั้นอาจจะอยู่ในกลุ่มองค์กร กลุ่มสมาคม หรือกลุ่มที่รับรองจากกฎหมาย ตัวอย่าง ได้แก่ การรวมกลุ่มขององค์กรเฉพาะทางด้านสินค้าและอุตสาหกรรม เช่น ประเทศผู้ผลิตและส่งออกน้ำมัน (OPEC) ได้มีการรวมกลุ่มอย่างเป็นทางการมีการกำหนดปริมาณการผลิต และควบคุมราคาน้ำมัน สำหรับขายให้กับประเทศต่าง ๆ ในโลก สำหรับประเทศสมาชิกที่อยู่ในกลุ่มต้องปฏิบัติตาม เป็นต้น

2. การรวมกลุ่มของสถาบันหรือองค์กรทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่ตั้งขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ เป็นการจัดตั้งของสถาบันหรือองค์กรทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศอย่างไม่เป็นทางการนั้น เป็นการรวมกลุ่มกันตามประเพณีนิยมหรือตามวัฒนธรรมที่ควรปฏิบัติหรือทำในทิศทางที่เหมือนกันกับที่กฎหมายกำหนดแต่ไม่ได้มีการบังคับใช้และมีผลทางกฎหมาย ตัวอย่าง สถาบันหรือองค์กรที่รวมกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการตามความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศเพื่อนบ้าน หรือความใกล้ชิดทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ เป็นต้น

รูปแบบสถาบันหรือองค์กรทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

เนื่องจากการจัดตั้งสถาบันหรือองค์กรทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศมีทั้งแบบไม่เป็นทางการและเป็นทางการนั้น ทำให้เกิดสถาบันหรือองค์กรทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศขึ้นมากมาย ทำให้เกิดรูปแบบของสถาบันหรือองค์กรระหว่างประเทศที่หลากหลาย ได้แก่

1. องค์กรระหว่างประเทศจำแนกตามประเภทของสินค้าและประเภทของอุตสาหกรรมระหว่างประเทศ เช่น กลุ่มของอุตสาหกรรมน้ำมัน กลุ่มของอุตสาหกรรมน้ำตาล กลุ่มของอุตสาหกรรมข้าว กลุ่มของอุตสาหกรรมยางพารา เป็นต้น ส่วนใหญ่สถาบันหรือองค์กรระหว่างประเทศนี้ จะเน้นการจัดตั้งกลุ่มอุตสาหกรรมหลักที่ทุกประเทศต้องการบริโภค และเป็นการควบคุมปริมาณการผลิตของโลกจึงทำให้เกิดเป็นองค์กรเฉพาะด้านขึ้นเพื่อควบคุมอุปทานของโลก และควบคุมด้านราคาสินค้าของตลาดโลก เป็นต้น

2. องค์กรระหว่างประเทศจำแนกตามตัวแทนทางด้านทรัพยากรระหว่างประเทศ เช่น แม่น้ำทะเล ที่ประเทศต้องการ การบริหารจัดการร่วมกันในการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติให้มีการใช้อย่างมีประสิทธิภาพและป้องกันมิให้เกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ องค์กรเหล่านี้จะจัดตั้งขึ้น เพื่อดำเนินการจัดการร่วมกัน เช่น คณะกรรมการลุ่มแม่น้ำโขง

3. การรวมกลุ่มของสถาบันหรือองค์กรระหว่างประเทศทางด้านการเงินระหว่างประเทศ สถาบันจัดตั้งขึ้นเพื่อให้ประเทศต่าง ๆ ให้การสนับสนุนช่วยเหลือทางการเงิน โดยให้กู้ยืมเงินไปเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เช่น กองทุนการเงินระหว่างประเทศ ธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย และธนาคารโลก เป็นต้น

4. การรวมกลุ่มของสถาบันหรือองค์กรทางการค้าระหว่างประเทศ เป็นกลุ่มประเทศในภูมิภาคเดียวกัน หรือระหว่างกลุ่มในภูมิภาคต่าง ๆ เพื่อทำการตกลงกันทางการค้าในบางเรื่อง เช่น การยกเว้นภาษีนำเข้าให้แก่กัน การทำข้อตกลงกันให้เป็นเขตการค้าเสรี หรือการเคลื่อนย้ายทรัพยากรไปมาระหว่างประเทศได้โดยเสรี เป็นต้น เช่น กลุ่มนาฟตา กลุ่มเอเปก กลุ่มอาฟตา เป็นต้น

5. การรวมกลุ่มขององค์กรระดับโลกทางการค้า เพื่อการพัฒนาและความมีเสียรภาพทางด้านมหภาค เป็นองค์กรระหว่างประเทศที่ดำเนินกิจกรรมเป็นคนกลางในการตัดสินข้อพิพาทหรือความขัดแย้งในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ทำให้ประเทศเกิดความเป็นธรรมและเข้าสู่ภาวะปกติ เช่น องค์การค้าโลก พิจารณาตาราง 2.1 ประกอบ

ตาราง 2.1 แสดงรูปแบบและตัวอย่างสถาบันทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

รูปแบบการรวมกลุ่ม	ตัวอย่างสถาบัน/องค์กร
ด้านสินค้าและอุตสาหกรรม	กลุ่มผู้ผลิตและส่งออกน้ำมัน (OPEC) กลุ่มผู้ผลิตน้ำตาลระหว่างประเทศ
ด้านการจัดการทรัพยากรร่วมกัน	คณะกรรมการลุ่มแม่น้ำโขง
ด้านการเงินระหว่างประเทศ	ธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย ธนาคารพัฒนา กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund : IMF) ธนาคารโลก (World Bank)
ด้านการค้าระหว่างประเทศ	ข้อตกลงการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (North American Free Trade Agreement : NAFTA) ความร่วมมือทางเศรษฐกิจกลุ่มเอเชียแปซิฟิก (Asia-pacific Economic Cooperation : APEC)
ด้านการค้าโลก	องค์การค้าโลก (World Trade Organization : WTO)

ที่มา : สุจินดา เจียมศรีพงษ์ (2554)

สถาบันหรือองค์กรทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่สำคัญ

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่าสถาบันหรือองค์กรทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศมีมากมาย ดังนั้น ในหัวข้อนี้จะได้ทำการกล่าวถึง เฉพาะสถาบันหรือองค์กรทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่สำคัญ และมีบทบาทหน้าที่ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจส่วนรวมของโลก โดยพิจารณาจากความหมายขององค์กรทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ที่หมายถึงองค์กรที่มีบทบาทและอิทธิพลมากที่สุดในกระบวนการกำหนดนโยบายทางด้านเศรษฐกิจของสังคมโลก ซึ่งองค์กรเหล่านี้จะทำหน้าที่ดูแลให้ประเทศสมาชิกปฏิบัติตามกติกาของสังคมโลก เป็นการรวมกลุ่มกันระหว่างประเทศเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและมีการทำข้อตกลงทางการค้าระหว่างประเทศซึ่งกันและกันระหว่างประเทศที่เป็นพันธมิตรการค้าในภูมิภาคหรือกลุ่มการค้าเดียวกัน อีกทั้งผลักดันให้ดำเนินนโยบายเศรษฐกิจเสรีนิยม และมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการให้เหมาะสม ขณะเดียวกันส่งเสริมให้ภาคเอกชน มีบทบาททางเศรษฐกิจ ตลอดทั้งมีการถ่ายโอนการผลิตไปสู่ภาคเอกชน (Privatization) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ส่งเสริมให้ชาวต่างชาติเข้ามาลงทุนในแต่ละประเทศ เพื่อให้ระบบทุนนิยมโลกเกิดการขยายตัว และเป็นองค์การที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางทางการเงิน ตลอดจนอำนวยความสะดวกทางด้านการเงินระหว่างประเทศ สถาบันหรือองค์กรทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่สำคัญในโลกได้แก่

องค์กรการค้าโลก (World Trade Organization : WTO)

องค์การค้าโลกเป็นองค์กรทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ พัฒนาจากการทำข้อตกลงทางการค้าของประเทศต่าง ๆ ทางด้านภาษีศุลกากรและภาษีการค้าที่เรียกว่า แกตต์ (GATT) เพื่อทำการยกเว้นหรือลดภาษีศุลกากร สำหรับประเทศที่มีการทำข้อตกลงกันซึ่งมีการเจรจากันหลายฝ่าย เพื่อหาข้อตกลงที่จะนำไปปฏิบัติร่วมกัน (สำนักงานประสานงานการเจรจาการค้าระหว่างประเทศ สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย, 2549) การเจรจาข้อตกลงทั่วไปที่ว่าด้วยภาษีและการค้า (GATT) มีการเจรจากันหลายรอบ ได้แก่ รอบที่ 1 มีการเจรจากันที่เมืองเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ในปี ค.ศ. 1947 มีจำนวนเพียง 23 ประเทศที่มาร่วมเจรจากัน และต่อมามีการเจรจาอีกหลายรอบมีจำนวนสมาชิกที่เข้าร่วมการเจรจาเพิ่มขึ้น การประชุมครั้งที่สำคัญที่สุดที่มีผลต่อเศรษฐกิจโลก คือ การประชุมครั้งที่ 6 เรียกว่า การเจรจารอบเคเนดี้ (Kennedy round) ประชุมกันในปี ค.ศ. 1967 มีสาระสำคัญ คือ ได้ทำการตกลงที่จะลดภาษีทั่วไปถึง 50% โดยประเทศอุตสาหกรรมจะทำการยกเว้นเพียงอุตสาหกรรมเฉพาะอย่างโดยทั่วไป ทำให้การประชุมครั้งนี้มีการลดภาษีไปถึง 35% เป็นต้น และการประชุมที่โตเกียว (Tokyo round) ในปี ค.ศ. 1979 มีผลทำให้เกิดการลดภาษีและการใช้รหัสใหม่ที่จะควบคุมผลของข้อกีดกันที่ไม่ใช่การเก็บภาษี เช่น การส่งออกด้วยความสมัครใจ (VER) ในการประชุมในรอบที่ 8 คือ ที่อุรุกวัย (Uruguay round) ปี ค.ศ. 1994 โดยสาระสำคัญของการเจรจาในข้อตกลง คือ เน้นการเปิดการค้าเสรีระหว่างประเทศ และเน้นการปฏิรูประบบการจัดการที่ทำให้เกิดผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการประมาณการจะให้ผลตอบแทนต่อเศรษฐกิจโลกในภาพรวมมากกว่า 200 พันล้านดอร์ลาร์สหรัฐต่อปี ถ้าข้อตกลงมีผลบังคับใช้สมบูรณ์ เป็นต้น รายละเอียดดูตาราง 2.1 ประกอบ

ตาราง 2.1 แสดงข้อตกลงทั่วไปที่ว่าด้วยภาษีและการค้า (GATT)

รอบเจรจา	ปี ค.ศ.	จำนวนสมาชิกที่เข้าร่วม	ประเด็นสำคัญของการทำข้อตกลง
Geneva I	1947	23	เน้นจำกัดมาตรการทางภาษีต่าง ๆ
Annecy	1949	13	ลดหย่อนภาษีระหว่างกันได้มากกว่า 5 พันรายการ
Torquay	1951	38	ตกลงลดหย่อนภาษีระหว่างกันได้ 8,700 รายการ
Geneva II	1956	26	กำหนดนโยบายเฉพาะประเทศกำลังพัฒนา
Dillon	1960-1961	26	กำหนดนโยบายพิเศษสำหรับประเทศกำลังพัฒนา
Kennedy	1964-1967	62	ลดภาษีเฉลี่ยสินค้าอุตสาหกรรมจากเดิม 13% เหลือ 7% บรรลุข้อตกลงเรื่องพันธุ์พืช สินค้าเคมีภัณฑ์และการตอบโต้การทุ่มตลาด
Tokyo	1973-1979	102	ข้อกีดกันทางการค้าที่เป็นภาษีและไม่ใช่ภาษี ลดภาษีอุตสาหกรรม 9 ชนิดจาก7% เหลือ 4.7% และเจรจาข้อตกลงต่าง ๆ อีก 9 ข้อตกลง เช่น อุดหนุนและมาตรการตอบโต้ การออกใบอนุญาตนำเข้า การค้าเนื้อวัวระหว่างประเทศ เป็นต้น
Uruguay	1986-1993	124	จัดระเบียบการค้าโลก การเจรจาไม่จำกัดประเด็นการค้า การคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาและกฎระเบียบการค้าต่าง ๆ ความตกลงการค้าพหุภาคี ความตกลงการค้าหลายฝ่าย
Doha Round	2001	149	เปิดเสรีสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรม

ที่มา : สิทธิพล วิบูลย์ธนากุล, 2547

หลังจากการเจรจารอบอุรุกวัยไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร จึงได้มีการยกระดับเป็นองค์การค้าโลก (World Trade Organization : WTO) ขึ้นและมีการเจรจารอบโดฮา (Doha Development Agenda : DDA) หลายประเด็น แต่สมาชิกให้ความสนใจมาก คือ การเข้าถึงตลาดสินค้าเกษตร (กรอบการลดภาษี) การลดการอุดหนุนภายในสินค้าเกษตรและการลดภาษีสินค้าอุตสาหกรรม (Non-Agriculture Market Access : NAMA) โดยที่ทุกฝ่ายระบุว่าฝ่ายอื่นต้องแสดงความยืดหยุ่นก่อน ตนถึงจะแสดงความยืดหยุ่น

ประเทศไทยได้เข้าร่วมการเจรจาและติดตามความคืบหน้าของการเจรจาในแต่ละเรื่องอย่างใกล้ชิด เพื่อรักษาผลประโยชน์สูงสุดของประเทศ โดยเฉพาะการเจรจาต่อรองเรื่องสินค้าเกษตร (ซึ่งเป็นประเด็นที่ไทยให้ความสำคัญสูงสุด) บริการการค้าที่เกี่ยวข้องกับการลงทุน (TRIMs) การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่สอดคล้องต่อการพัฒนาตลอดจนมาตรการกีดกัน/อุปสรรคทางการค้าต่าง ๆ ทั้งนี้ กระบวนการเปิดเสรีการค้าของไทยภายใต้ WTO รวมทั้งการเจรจาเขตการค้าเสรี (FTA) ควรสอดคล้องกับโครงสร้างและการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย และการเตรียมความพร้อมในการเปิดประเทศที่เกี่ยวกับการค้าระหว่างประเทศด้วย

องค์กรการค้าโลก เป็นองค์กรการค้าระหว่างประเทศจัดตั้งขึ้น เมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1995 (พ.ศ. 2538) หลังสงครามโลกสิ้นสุดลง องค์กรการค้าโลก (WTO) ได้พัฒนามาจากการทำความตกลงทั่วไปว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้าหรือแกตต์ (General Agreement on Tariffs and Trade : GATT) ที่ตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1947 (พ.ศ. 2490) ที่กรุงเจนีวาประเทศสวิตเซอร์แลนด์ โดยมีสมาชิกเริ่มแรกที่ร่วมเจรจากันเพียง 81 ประเทศเท่านั้น

ประเทศไทยเป็นสมาชิก องค์การค้าโลก (World Trade Organization : WTO) เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม ค.ศ. 1995 (พ.ศ. 2538) เป็นสมาชิกลำดับที่ 59 มีสถานะเป็นสมาชิกก่อตั้งองค์กรการค้าโลก โดยองค์กร WTO นี้มีมูลค่าการค้าระหว่างประเทศสมาชิกมีสัดส่วนกว่าร้อยละ 90 ของการค้าของโลก และมีการขยายตัวของจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ การที่ WTO ได้ยกระดับมาจาก GATT ที่เป็นเพียงข้อตกลงทางการค้าและภาษีเท่านั้น ขณะที่ WTO มีวัตถุประสงค์ เพื่อเปิดเสรีการค้าระหว่างประเทศตามความพร้อมของประเทศสมาชิกและระดับการพัฒนาของประเทศสมาชิก กฎกติกาต่าง ๆ ของ WTO ได้กำหนดให้มีการปฏิบัติ อย่างเป็นพิเศษแก่ประเทศกำลังพัฒนา (Special and Differential Treatment : S & D) เพื่อให้สามารถเข้าร่วมในระบบการค้าพหุภาคีได้ และประเทศสมาชิกมีสิทธิและพันธกรณี (Rights and Obligations) ที่จะต้องปฏิบัติตามภายใต้ความตกลงต่าง ๆ ของ WTO กฎระเบียบการค้าระหว่างประเทศของ WTO นอกจากช่วยส่งเสริมให้การแข่งขันทางการค้าเป็นธรรมแล้ว ยังสร้างความมั่นใจให้แก่ทั้งผู้ค้าและผู้ลงทุน ผู้ผลิตและส่งออกสามารถคาดการณ์และวางแผนการค้าระหว่างประเทศล่วงหน้าได้

หน้าที่ขององค์กรการค้าโลก (WTO) คือ 1) บริหารความตกลงและบันทึกความเข้าใจที่เป็นผลจากการเจรจาในกรอบของ GATT/WTO รวม 28 ฉบับ โดยผ่านคณะมนตรี (Council) และคณะกรรมการ (Committee) ต่าง ๆ ตลอดจนดูแลให้มีการปฏิบัติตามพันธกรณี 2) เป็นเวทีเพื่อเจรจาลดอุปสรรคทางการค้าระหว่างสมาชิกทั้งในรูปของมาตรการภาษีศุลกากรและมาตรการที่มิใช่ภาษีศุลกากร 3) เป็นเวทีสำหรับแก้ไขข้อขัดแย้งทางการค้าระหว่างสมาชิกและหากไม่สามารถตกลงกันได้ จะมีการจัดตั้งคณะผู้พิจารณา (Panel) ทำหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงและให้ข้อเสนอแนะรวมทั้งมีกลไกยุติข้อพิพาทด้วย 4) ติดตามสถานการณ์การค้าระหว่างประเทศและจัดให้มีการทบทวนนโยบายการค้าของสมาชิกอย่างสม่ำเสมอเพื่อเป็นการตรวจสอบให้เป็นไปในแนวทางการค้าเสรี 5) ให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศกำลังพัฒนาในด้านข้อมูลข้อแนะนำเพื่อให้สามารถปฏิบัติตามพันธกรณีได้อย่างเพียงพอตลอดจนทำการศึกษาประเด็นการค้าที่สำคัญ ๆ 6) ประสานงานกับกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) และธนาคารโลกเพื่อให้นโยบายเศรษฐกิจโลกสอดคล้องกันยิ่งขึ้น (พอพันธ์ อุยยานนท์, 2549) โดยความตกลงที่สำคัญภายใต้องค์การการค้าโลกแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. การเปิดตลาดโดยลดภาษีศุลกากร 3 ประเภท สำหรับ

1.1 สินค้าอุตสาหกรรม (รวมสินค้าประมง) ประเทศต่าง ๆ ลดภาษีลงเฉลี่ยร้อยละ 33 ภายใน 5 ปี (เริ่มเดือนมกราคม พ.ศ. 2538) และห้ามเก็บค่าธรรมเนียมพิเศษ หากไม่มีการเก็บอยู่แล้วและไม่ได้แจ้งไว้

1.2 สินค้าเกษตร ให้ทุกประเทศยกเลิกมาตรการห้ามนำเข้าโดยเปลี่ยนมาใช้มาตรการภาษีศุลกากรแทน และลดภาษีลงเฉลี่ยร้อยละ 36 และ 24 โดยลดลงอย่างน้อยร้อยละ 15 และ 10 ในแต่ละรายการสินค้าภายใน 5 ปี และ 10 ปี สำหรับประเทศพัฒนาแล้วและกำลังพัฒนาตามลำดับ ลดการอุดหนุนสินค้าเกษตรทั้งการอุดหนุนภายในและการอุดหนุนส่งออก

1.3 สินค้าสิ่งทอและเสื้อผ้า ให้มีการเปิดเสรีสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มแทนการใช้ข้อตกลงสินค้าสิ่งทอระหว่างประเทศ (Multi-Fibre Arrangement : MFA) โดยให้ยกเลิกการจำกัดการนำเข้าภายใต้ MFA ทั้งหมดภายใน 10 ปี ให้ขยายโควตานำเข้ารายการที่ยังไม่ได้นำกลับเข้ามาอยู่ใน แกตต์อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538

2. กฎระเบียบการค้า มีการปรับปรุงและกำหนดกฎระเบียบการค้าที่สำคัญ เช่น

2.1 ความตกลงว่าด้วย การใช้มาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช อนุญาตให้ประเทศสมาชิกกำหนดระดับความปลอดภัยและการตรวจสอบมาตรฐานสินค้านำเข้าแต่จะต้องสอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศเพื่อป้องกันมิให้แต่ละประเทศกำหนดมาตรฐานตามใจชอบซึ่งจะเป็นอุปสรรคต่อการค้า

2.2 ความตกลงว่าด้วย การตอบโต้การทุ่มตลาดกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการไต่สวนการทุ่มตลาดให้รัดกุมยิ่งขึ้นเพื่อให้ประเทศต่าง ๆ ปฏิบัติให้สอดคล้องกัน เป็นการลดโอกาสที่อาจมีประเทศผู้นำเข้าใช้มาตรการตอบโต้เพื่อกีดกันการค้าอย่างไม่เป็นธรรม

2.3 ความตกลงว่าด้วย การตอบโต้การอุดหนุน กำหนดประเภทของการอุดหนุนไว้อย่างชัดเจนว่าการอุดหนุนประเภทใดเป็นการอุดหนุนที่ต้องห้าม ประเภทใดเป็นการอุดหนุนที่ทำได้ และประเภทใดเป็นการอุดหนุนที่เมื่อทำแล้วอาจถูกมาตรการตอบโต้ นอกจากนั้นยังได้กำหนดแนวปฏิบัติในการไต่สวนเพื่อการตอบโต้สินค้าเข้าที่ได้รับการอุดหนุนจากประเทศผู้ผลิตเพื่อให้แต่ละประเทศถือปฏิบัติ

3. อื่น ๆ มีการจัดทำข้อตกลงเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการในเรื่องที่ยังไม่มีกฎเกณฑ์ของแกตต์กำกับมาก่อนหรือหากมีก็น้อยมาก ได้แก่ 1) ทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPS) กำหนดขอบเขตและมาตรฐานการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาประเภทที่สำคัญ ได้แก่ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า ลิขสิทธิ์ การออกแบบวงจรรวมสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์และความลับทางการค้า 2) การค้าบริการ กำหนดกรอบความตกลงทั่วไปว่าด้วยการค้าบริการ โดยมีหลักการสำคัญในทำนองเดียวกับแกตต์ เช่น หลักการไม่เลือกปฏิบัติ ความโปร่งใส การเปิดเสรีแบบค่อยเป็นค่อยไป เป็นต้น 3) มาตรการลงทุนที่เกี่ยวข้องกับการค้า (TRIMs) กำหนดหลักการสำคัญคือ ทุกประเทศต้องยกเลิกมาตรการลงทุนที่มีผลเท่ากับการกีดกันการนำเข้าโดยประเทศพัฒนาแล้วต้องยกเลิกใน 2 ปี ประเทศกำลังพัฒนาใน 5 ปี มาตรการเหล่านั้น ได้แก่ มาตรการกำหนดให้ใช้วัตถุดิบในประเทศในการผลิตสินค้าหรือที่เรียกว่า local content requirement ไม่ว่าข้อกำหนดนี้จะเป็นข้อบังคับหรือเป็นเงื่อนไขต่อการที่ผู้ผลิตภายในจะได้รับสิทธิพิเศษใด ๆ ก็ตาม เช่น สิทธิในข้อยกเว้นไม่เสียภาษีตามนโยบายส่งเสริมการลงทุน เป็นต้น

กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF)

เป็นองค์กรที่กำกับดูแลเรื่องการเงินระหว่างประเทศให้เกิดความเรียบร้อย เพื่อสนับสนุนทางการเงินระหว่างประเทศให้กลุ่มของประเทศสมาชิก กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) เป็นสถาบันทางเศรษฐกิจที่ก่อตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม ค.ศ. 1945 จากการประชุม United Nations Monetary and Financial Conference หรือที่รู้จักดีในนามของ Bretton Woods Conference โดยมีสำนักงานใหญ่อยู่ที่กรุงวอชิงตัน ดีซี สหรัฐอเมริกา และมีฐานะเป็นทบวงการชำนาญพิเศษของสหประชาชาติ โดยข้อตกลงว่าด้วยกองทุนการเงินระหว่างประเทศได้กำหนดให้กองทุนการเงินระหว่างประเทศ ทำหน้าที่สนับสนุนความร่วมมือทางการเงินระหว่างประเทศ สนับสนุนการค้าระหว่างประเทศให้ขยายตัวอย่างสมดุล เสริมสร้างเสถียรภาพในอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ สนับสนุนการจัดตั้งระบบการชำระเงินระหว่างประเทศ และให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ประเทศสมาชิกที่ประสบปัญหาดุลการชำระเงิน (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2563)

เดิมมีสมาชิกของกองทุน IMF ทั้งสิ้นจำนวน 39 ประเทศ ปัจจุบัน IMF มีสมาชิกจำนวน 182 ประเทศ (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2562) จากข้อตกลงว่าด้วยกองทุนการเงินระหว่างประเทศได้กำหนดให้กองทุนการเงินระหว่างประเทศทำหน้าที่สนับสนุนความร่วมมือทางการเงินระหว่างประเทศ สนับสนุนการค้าระหว่างประเทศให้ขยายตัวอย่างสมดุล เสริมสร้างเสถียรภาพในอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ สนับสนุนการจัดตั้งระบบการชำระเงินระหว่างประเทศ และให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ประเทศสมาชิกที่ประสบปัญหาดุลการชำระเงิน เป็นต้น (International Monetary Fund, 2019) โดยได้กำหนดบทบาทหลักของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) ไว้ดังนี้ (กองทุนการเงินระหว่างประเทศ, 2563) คือ

1. การสอดส่องดูแลเศรษฐกิจ กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) ติดตามภาวะเศรษฐกิจการเงินของประเทศสมาชิกอย่างใกล้ชิด และมีการประชุมหารือกับประเทศสมาชิกเป็นประจำ (หรือ Article IV Consultation) ซึ่งโดยทั่วไปจะกำหนดจัดประชุมทุกปี โดยเจ้าหน้าที่กองทุนการเงินฯ จะไปเยือนประเทศสมาชิกเพื่อประเมินภาวะและเสถียรภาพเศรษฐกิจของประเทศสมาชิก รวมทั้งให้คำแนะนำนโยบาย ทั้งนี้ กองทุนการเงินฯ จะรวบรวมข้อมูลเศรษฐกิจของแต่ละประเทศสมาชิกเพื่อนำมาประเมินภาวะเศรษฐกิจระดับภูมิภาคและระดับโลก โดยจะเผยแพร่ผลการประเมินทุกครึ่งปีในรายงานแนวโน้มเศรษฐกิจโลก (World Economic Outlook) และรายงานเสถียรภาพการเงินโลก (Global Financial Stability Report)

2. ความช่วยเหลือทางการเงิน กองทุนการเงินระหว่างประเทศ ให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ประเทศสมาชิกที่ประสบปัญหาดุลการชำระเงิน เพื่อช่วยฟื้นฟูเสถียรภาพและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจผ่านโครงการเงินกู้ (facilities) ประเภทต่าง ๆ ซึ่งประเทศที่ขอความช่วยเหลือจะต้องดำเนินนโยบายหรือมาตรการต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาดุลการชำระเงินตามที่กำหนดในจดหมายแสดงเจตจำนง (Letter of Intent) เงินทุนของโครงการเงินกู้ของกองทุนการเงินระหว่างประเทศได้มาจากการชำระเงินค่าโควตาของประเทศสมาชิกเป็นสำคัญ ดังนั้น ความสามารถในการให้กู้ของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ จึงกำหนดโดยโควตารวม

ของประเทศสมาชิกเป็นหลัก อย่างไรก็ตามกองทุนการเงินฯ สามารถกู้ยืมจากประเทศที่มีฐานะทางการเงินแข็งแกร่งจำนวนหนึ่งภายใต้ความตกลงให้กู้แก่กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (General Arrangements to Borrow-GAB) และความตกลงให้กู้แก่กองทุนการเงินระหว่างประเทศฉบับใหม่ (New Arrangements to Borrow-NAB) (IMF, 2019) โดยเงินของกองทุนมาจากเงินของสมาชิก สมาชิกแต่ละประเทศต้องเสียค่าธรรมเนียมตามโควตาที่แตกต่างกันตามขนาดของเศรษฐกิจ เงินค่าธรรมเนียมเปรียบเสมือนค่าสมาชิกจ่ายตามขนาดของโควตาตามขนาดเศรษฐกิจของประเทศและความสำคัญของเงินตราในการค้าโลกและรายจ่าย ปัจจุบันกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) มีเงินกองทุนเกือบ 500 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ อยู่ในโควตาที่จะให้สมาชิกกู้ยืมได้

3. ความช่วยเหลือทางวิชาการ กองทุนการเงินฯ ให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศสมาชิกเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของประเทศสมาชิกในการกำหนดและดำเนินนโยบาย 4 ด้านหลัก คือ 1) นโยบายการเงินและนโยบายสถาบันการเงิน 2) นโยบายการคลังและการบริหารหนี้สาธารณะ 3) สถิติข้อมูล และ 4) กฎหมายเศรษฐกิจการเงิน นอกจากนี้ กองทุนการเงินฯ ได้จัดหลักสูตรฝึกอบรมและสัมมนาสำหรับประเทศสมาชิกที่สถาบันฝึกอบรมของกองทุนการเงินฯ ณ กรุงวอชิงตัน ดีซี และสถาบันฝึกอบรมในภูมิภาคต่าง ๆ (ออสเตรเลีย บราซิล สาธารณรัฐประชาชนจีน อินเดีย สิงคโปร์ ตูนิเซีย และสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์) โดยมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ คือ ส่งเสริมการจัดการทางการเงินระหว่างประเทศให้อัตราแลกเปลี่ยนมีความมั่นคง และจัดการอัตราแลกเปลี่ยนอย่างเป็นลำดับขั้น บังคับให้ประเทศเกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจและระดับการจ้างงานในระดับสูง จัดหาหรือให้ความช่วยเหลือทางการเงินชั่วคราวกับประเทศที่ประสบปัญหาการขาดดุลการชำระเงินเพื่อช่วยให้เกิดการปรับดุลการชำระเงินของประเทศสมดุล

เงินกองทุนการเงินระหว่างประเทศ ประกอบด้วย เงินสกุลหลักที่สำคัญของโลก และสินทรัพย์ที่เป็นทุนสำรองระหว่างประเทศซึ่งไม่นับรวมทองคำ กำหนดโดยประเทศสมาชิกตามโควตาที่ได้มีการจัดสรรแต่ละประเทศชำระร้อยละ 75 ของโควตาเป็นสกุลเงินของประเทศนั้น ๆ และอีกร้อยละ 25 เป็นสินทรัพย์ที่เป็นทุนสำรองระหว่างประเทศ ทั้งนี้ ประเทศสมาชิกได้รับสิทธิในการกู้ยืมหรือสิทธิในการถอนเงินจาก IMF เพื่อแก้ไขภาวการณ์ดุลชำระเงินขาดดุล ด้วยการนำเงินสกุลของประเทศนั้น ๆ ซื้อเงินสกุลต่างประเทศที่ต้องการจาก IMF ได้ถึงร้อยละ 125 ของโควตา โดยร้อยละ 25 แรกเรียกว่า Reserve Tranche หรือ Segment ซึ่งอาจถอนได้ตามความต้องการ ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 100 ถูกจัดแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ส่วนละร้อยละ 25 โดยการถอนในแต่ละครั้งตั้งอยู่บนเงื่อนไขที่ประเทศสมาชิกจะต้องตกลงกับ IMF เกี่ยวกับโปรแกรมที่จะต้องมีการกำหนดมาตรการในการแก้ไขปัญหาดุลชำระเงินขาดดุล ซึ่งเกี่ยวโยงไปถึงการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจมหภาคและด้านการเงินของประเทศ หลังจากนั้นประเทศสมาชิกที่กู้เงินมีกำหนดชำระคืนภายในเวลา 3-5 ปี (สำนักงานประสานงานการเจรจาการค้าระหว่างประเทศ สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย, 2549)

สำหรับโครงสร้างองค์กรของกองทุนการเงินระหว่างประเทศนั้น กำกับดูแลโดยสภาผู้ว่าการกองทุนการเงินระหว่างประเทศ ประกอบด้วย ผู้ว่าการจากแต่ละประเทศสมาชิก (IMF, 2020) จะประชุมร่วมกันปีละหนึ่งครั้งระหว่างการประชุมประจำปีกองทุนการเงินระหว่างประเทศและธนาคารโลก เพื่อหารือและตัดสินใจนโยบายสำคัญ

ของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ นอกจากนี้ยังมีคณะกรรมการ IMF (International Monetary and Financial Committee : IMFC) ซึ่งประกอบด้วยสมาชิก จำนวน 24 ท่าน ตามองค์ประกอบของคณะกรรมการบริหารกองทุนการเงินระหว่างประเทศ โดย IMFC ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาสภาผู้ว่าการ ซึ่งจะพิจารณาและจัดทำข้อเสนอสำหรับประเด็นนโยบายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลระบบการเงินโลก สำหรับคณะกรรมการบริหารและเจ้าหน้าที่กองทุนการเงินระหว่างประเทศ จะดูแลการดำเนินกิจการทั่วไปของกองทุนการเงินฯ ตามข้อเสนอของ IMFC ทั้งนี้ กรรมการจัดการกองทุนการเงินระหว่างประเทศจะทำหน้าที่ประธานคณะกรรมการบริหาร และผู้บริหารสูงสุดของเจ้าหน้าที่กองทุนการเงินระหว่างประเทศ

สมาชิกภาพ : จำนวนประเทศสมาชิกของกองทุนการเงินระหว่างประเทศได้เพิ่มจาก 29 ประเทศ เมื่อปี พ.ศ. 2488 เป็น 185 ประเทศในปัจจุบัน โดยประเทศสมาชิกล่าสุด คือ ประเทศมอนติเนโกร (Montenegro) ซึ่งเข้าร่วมเป็นสมาชิกกองทุนการเงินฯ เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2550 ทั้งนี้ ประเทศที่สมัครเป็นสมาชิกกองทุนการเงินระหว่างประเทศจะต้องเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติก่อน

โควตา : เมื่อเข้าร่วมเป็นสมาชิกกองทุนการเงินระหว่างประเทศ ประเทศสมาชิกจะได้รับจัดสรรจำนวนโควตาในสกุลสิทธิพิเศษถอนเงิน 1/(SDR) ตามขนาดของเศรษฐกิจและความสำคัญของประเทศสมาชิกนั้น ๆ เทียบกับเศรษฐกิจโลก (IMF, 2020) ตามปกติกองทุนการเงินระหว่างประเทศจะทำการทบทวนโควตาทุก 5 ปี เพื่อปรับปรุงโควตาของแต่ละประเทศให้เหมาะสมกับฐานะทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งเพื่อเพิ่มทุนดำเนินการของกองทุนการเงินระหว่างประเทศให้พอเพียงกับความจำเป็น โควตามีบทบาทสำคัญในการกำหนดสิทธิและวงเงินกู้ของประเทศสมาชิก กล่าวคือ ประเทศสมาชิกจะได้รับคะแนนเสียงพื้นฐานเท่ากันจำนวน 250 คะแนน และเพิ่มอีกหนึ่งคะแนนเสียงต่อโควตา 100,000 SDR[1] นอกจากนี้ ประเทศสมาชิกสามารถกู้เงินจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศได้ไม่เกินร้อยละ 100 ของจำนวนโควตาต่อปี และรวมกันไม่เกินร้อยละ 300 ของจำนวนโควตา

ประเทศไทยเข้าเป็นสมาชิกลำดับที่ 44 ของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ. 2492 โดยมีธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) เป็นตัวแทนของประเทศไทยในกองทุนการเงินระหว่างประเทศ ตาม พ.ร.บ. ให้อำนาจปฏิบัติการเกี่ยวกับกองทุนการเงินและธนาคารระหว่างประเทศพ.ศ. 2494 รวมทั้งผู้ว่าการฯ และรองผู้ว่าการฯ ทำหน้าที่เป็นผู้ว่าการฯและผู้ว่าการสำรองในกองทุนการเงินฯ ตามลำดับปัจจุบันประเทศไทยมีโควตาเท่ากับ 1,081.9 ล้าน SDR หรือร้อยละ 0.50 ของโควตาทั้งหมดเทียบเท่ากับ 11,069 คะแนนเสียง (IMF, 2020) กองทุนการเงินฯ จะประเมินภาวะเศรษฐกิจประเทศไทยเป็นประจำทุกปีภายใต้พันธะข้อ 4 ของข้อตกลงว่าด้วยกองทุนการเงินฯ นอกจากนี้ประเทศไทยได้ดำเนินการตามพันธะข้อ 8 ของข้อตกลงว่าด้วยกองทุนการเงินฯ โดยยกเลิกการควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินที่เกี่ยวข้องกับธุรกรรมการค้าแล้วตั้งแต่วันที่ 4 พฤษภาคม พ.ศ. 2533 ประเทศไทยได้เข้าร่วมรับการประเมินเสถียรภาพภาคการเงินภายใต้กรอบ Financial Sector Assessment Program2/ (FSAP) เมื่อปี พ.ศ. 2550

[1] SDR มาจาก Special drawing rights (SDRs) เป็นสิทธิพิเศษในการถอนเงิน เป็นสินทรัพย์สำรองเงินตราต่างประเทศเพิ่มเติมที่กำหนดและดูแลโดยกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) และSDRs เป็นหน่วยของบัญชีสำหรับ IMF, และไม่ใช่สกุลเงินแสดงถึงการอ้างสิทธิ์สกุลเงินที่ถือครองโดยประเทศสมาชิก IMF ซึ่งอาจมีการแลกเปลี่ยน

ประเทศไทยเคยได้รับความช่วยเหลือทางการเงินจากกองทุนการเงินฯ ภายใต้โครงการเงินกู้ Stand-by3/ รวม 5 ครั้งในวงเงินรวมทั้งสิ้น 4,431 ล้าน SDR ครั้งแรก เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2521 จำนวนเงิน 45.25 ล้าน SDR ครั้งที่สอง เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2524 จำนวน 814.5 ล้าน SDR (แต่ถอนจริงจำนวน 345 ล้าน SDR) ครั้งที่สาม เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2525 จำนวน 271.5 ล้าน SDR ครั้งที่สี่ เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2528 จำนวน 400 ล้าน SDR (แต่ถอนจริงจำนวน 260 ล้าน SDR) และเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2540 จำนวน 2,900 ล้าน SDR (แต่ถอนจริงจำนวน 2,500 ล้านSDR) ประเทศไทยได้ชำระคืนเงินกู้จากกองทุนการเงินฯ เสร็จสิ้นเมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2546 ก่อนกำหนดเดิมถึง 2 ปี ทำให้ปัจจุบันประเทศไทยไม่มีภาระคงค้างกับกองทุนการเงินฯ ปัจจุบันประเทศไทยได้ร่วมเป็นภาคีความตกลงให้กู้แก่กองทุนการเงินฯ ฉบับใหม่ (New Arrangements to Borrow-NAB) โดยอาจให้กองทุนการเงินฯ กู้ยืมเงินไม่เกิน 340 ล้าน SDR ในกรณีที่กองทุนการเงินฯ ขาดสภาพคล่อง (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2562)

ประเทศไทยประสบปัญหาเสถียรภาพของค่าเงินบาท การเปลี่ยนแปลงระบบอัตราแลกเปลี่ยนจากระบบตะกร้าเงินเป็นแบบลอยตัว เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2552 ซึ่งวันดังกล่าวอัตราแลกเปลี่ยนอยู่ที่ 25.79 บาทต่อดอลลาร์สหรัฐ 2 วันถัดมา อัตราแลกเปลี่ยนลดลงไปอยู่ที่ 27.383 บาทต่อดอลลาร์ หลังจากนั้นค่าเงินบาทยังคงอ่อนตัวอย่างต่อเนื่อง เกิดการไหลออกของเงินทุนอย่างต่อเนื่อง มากจากเหตุผล 2 ประการ คือ มาจากนักลงทุนต่างชาติขาดความมั่นใจในสถานการณ์การเงินในประเทศ และมาจากการเก็งกำไรค่าเงินบาทของกลุ่มทุนขนาดใหญ่ ผลของการเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยนทำให้ประเทศไทยต้องกู้ยืมเงินกับ IMF ซึ่งจะส่งผลทำให้ภาระหนี้ของภาคเอกชนเพิ่มขึ้นด้วยทำให้ราคาสินค้าที่นำเข้าสูงขึ้นเป็นสองเท่า ทำให้ธุรกิจนำเข้าต้องยอมทิ้งสินค้าตนเองไว้ต่างประเทศ ผลกระทบนี้ส่งผลอย่างมากกับธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก ซึ่งไม่ค่อยมีความสามารถในการระดมทุนมาใช้หนี้ได้มากนัก หลาย ๆ กิจการต้องปิดตัวลงเนื่องจากภาระหนี้ที่เพิ่มขึ้นมากกว่า 2 เท่าและรายรับที่ลดลงจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2562)

การขึ้นลงของอัตราแลกเปลี่ยนจะมีผลต่ออัตรากำไรของธุรกิจระหว่างประเทศเป็นอย่างมาก การเพิ่มขึ้นของค่าเงินของบริษัทคู่ค้าจะส่งผลได้ทั้งทางบวกและทางลบ อย่างไรก็ดีความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยนสามารถควบคุมได้โดยใช้เครื่องมือทางการเงินเพื่อลดความเสี่ยงจากความไม่แน่นอน อาทิ Forward exchange เป็นการจองอัตราแลกเปลี่ยนล่วงหน้าโดยจะเสียค่าธรรมเนียมในอัตรา 1/4-1/8 ของจำนวนเงินที่จองหรือการทำ Option เงินต่างประเทศเพื่อประกันความเสี่ยงหากอัตราแลกเปลี่ยนมีการเปลี่ยนแปลง การเปิดเสรีทางการเงินแม้ว่าจะทำให้ผู้บริโภคได้ใช้บริการทางการเงินที่เป็นสากลแต่การที่ประเทศไทยเป็นประเทศขนาดเล็กทำให้ถูกกลุ่มทุนขนาดใหญ่ทำการเก็งกำไรอัตราแลกเปลี่ยน การให้บริการด้วยต้นทุนต่ำได้มากกว่าและด้วยความรู้ทางการเงินของประเทศขนาดเล็กทำให้ไม่สามารถต่อสู้กับกลุ่มทุนขนาดใหญ่ได้มากนัก ปัจจุบันบริการทางการเงินของธนาคารในประเทศไทย ถูกแข่งขันโดยธนาคารต่างชาติจำนวนมาก อาทิ กลุ่มบัตรเครดิต/บัตรเงินสด จากธนาคารซิตี้แบงค์ (CITY Bank) ธนาคารสแตนดาตชาร์เตอร์ (Standard Charter) เป็นต้น ซึ่งกลุ่มธนาคารต่างชาติ เหล่านี้สามารถเสนอเงื่อนไขการให้บริการรวมถึงวงเงินสินเชื่อที่ดีกว่า เนื่องจากมีทุนมหาศาล (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2562)

ธนาคารโลก (World Bank)

หรือธนาคารระหว่างประเทศเพื่อการบูรณะและพัฒนา International Bank for Reconstruction and Development : IBRD) ก่อตั้งเมื่อปี ค.ศ. 1944 เพื่อรับบทบาทในการบูรณะฟื้นฟูประเทศที่ได้รับผลกระทบจากสงคราม โดยเฉพาะประเทศในทวีปยุโรปและประเทศญี่ปุ่น ที่ได้รับความเสียหายอย่างหนัก การดำเนินงานในระยะแรกคือ การปล่อยเงินกู้ให้แก่ประเทศฝรั่งเศส ประเทศเนเธอร์แลนด์ ประเทศเดนมาร์ก และประเทศลักแซมเบิร์ค โดยนำไปใช้ในการบูรณะสิ่งก่อสร้างที่ถูกทำลายอันเนื่องมาจากสงคราม นอกจากนี้ยังมีภารกิจในการบูรณะฟื้นฟูประเทศที่ได้รับความเสียหายจากเหตุการณ์ต่าง ๆ เช่น จากภัยธรรมชาติ หรือจากความขัดแย้งในประเทศ ซึ่งถือเป็นภารกิจหลักของธนาคารโลกในระยะแรกของการก่อตั้ง ในระยะต่อมาธนาคารโลกหันความสนใจไปยังประเทศที่กำลังพัฒนาในปี ค.ศ. 1948 นั้น ประเทศชิลีเป็นประเทศที่อยู่นอกทวีปยุโรปประเทศแรกที่ได้รับเงินกู้จากธนาคารโลก โดยภารกิจของธนาคารโลกคือ การปรับเปลี่ยนมุ่งการแก้ไขปัญหาความยากจนของประเทศด้อยพัฒนา ต่อมาธนาคารระหว่างประเทศเพื่อการบูรณะและพัฒนา ได้ขยายกิจการในรูปของเครือข่ายที่เรียกว่า “เครือธนาคารโลก” หรือ World Bank Group เครือธนาคารโลกที่นับเป็นสถาบันการพัฒนาที่ใหญ่ที่สุดของโลก เป็นแหล่งเงินกู้และการช่วยเหลือทางเทคนิคที่ให้แก่ประเทศกำลังพัฒนาทั่วโลก ในปี ค.ศ. 2010 ธนาคารโลกให้เงินกู้แก่ประเทศสมาชิกต่าง ๆ นับแต่ก่อตั้งรวมมูลค่าเท่ากับ 787 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2562)

ธนาคารโลกมีบทบาทสำคัญทางด้านเป็นแหล่งเงินทุนสำคัญสำหรับประเทศต่าง ๆ คือ เป็นธนาคารที่ให้กู้ยืมสำหรับโครงการพัฒนาประเทศที่มีขนาดใหญ่โดยเฉพาะสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน เช่น เขื่อน ถนน โรงเรียน นอกจากนั้นธนาคารโลกยังให้การสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการกู้ยืมเงินไปใช้เพื่อการพัฒนาประเทศตามนโยบายที่จะเปลี่ยนแปลงการจัดการทางเศรษฐกิจเป็นหลัก โดยมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน มีดังนี้

1. ช่วยในการสร้างโครงสร้างทางพื้นฐาน (Infrastructure) และบูรณะพัฒนาประเทศสมาชิก โดยจัดหาเงินทุนให้เหมาะสมที่จะพัฒนาประเทศในระยะยาว

2. ส่งเสริมให้มีการขยายทุนของเอกชนในต่างประเทศ โดยธนาคารโลกอาจเป็นผู้ค้ำประกันหรือมีส่วนร่วมในการให้กู้ยืมเงิน

3. ส่งเสริมภาคเอกชน (Privatization) ให้มีการลงทุนมากขึ้นสำหรับกรอบความร่วมมือของธนาคารโลกต่อประเทศไทยที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ของไทย กล่าวคือ เพื่อช่วยให้ประเทศไทยสามารถพัฒนาในด้านการเติบโตอย่างมีส่วนร่วม มีภูมิคุ้มกัน และสามารถแข่งขันได้โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ (ธนาคารโลก, 2561)

3.1 การพัฒนาสภาพแวดล้อมของการประกอบธุรกิจด้วยการส่งเสริมการแข่งขันและใช้นวัตกรรม

3.2 เสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรทางการเงินและการคลัง

3.3 การเพิ่มคุณภาพของการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานในภาคการขนส่งทางราง

3.4 การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการจัดการทรัพยากรน้ำ

3.5 ส่งเสริมการศึกษาที่มีคุณภาพ

3.6 สนับสนุนการมีส่วนร่วมของกลุ่มประชากรที่มีความเสี่ยง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ที่มีความเปราะบางและความขัดแย้งในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย

บทสรุป

องค์กรหรือสถาบันทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศทำให้เกิดการรวมกลุ่มกัน คือ การรวมกลุ่มกันขององค์การค้าโลก (World Trade Organization : WTO) การรวมกลุ่มกันแต่ละระดับของการรวมกลุ่มมีความสำคัญต่อการดำเนินธุรกิจระหว่างประเทศ เพราะนอกจากจะเป็นเวทีเพื่อทำการเจรจาลดอุปสรรคทางการค้าระหว่างสมาชิกทั้งในรูปของมาตรการภาษีศุลกากรและมาตรการที่มิใช่ภาษีศุลกากรแล้ว ยังเป็นเวทีสำหรับแก้ไขข้อขัดแย้งทางการค้าระหว่างสมาชิก โดยเฉพาะองค์การค้าโลกในการดำเนินการเป็นคนกลางหากมีกรณีที่สมาชิกไม่สามารถตกลงกันได้จะมีการจัดตั้งคณะผู้พิจารณา (Panel) ทำหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงและให้ข้อเสนอแนะรวมทั้งมีกลไกยุติข้อพิพาทด้วยติดตามสถานการณ์การค้าระหว่างประเทศและจัดให้มีการทบทวนนโยบายการค้าของสมาชิกอย่างสม่ำเสมอเพื่อเป็นการตรวจสอบให้เป็นไปในแนวทางการค้าเสรีให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศกำลังพัฒนาในด้านข้อมูลข้อแนะนำเพื่อให้สามารถปฏิบัติตามพันธกรณีได้อย่างเพียงพอตลอดจนทำการศึกษาประเด็นการค้าที่สำคัญ ๆ ประสานงานกับกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) และธนาคารโลกเพื่อให้นโยบายเศรษฐกิจโลกสอดคล้องกันยิ่งขึ้น

ส่วนการตกลงกันส่วนใหญ่ต้องการให้ประเทศได้เปรียบในการแข่งขันในการได้สิทธิพิเศษในการลดหรือยกเว้นภาษีในการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศ ซึ่งทำให้ประเทศที่ไม่อยู่ในข้อตกลงต้องมีภาระของต้นทุนที่สูงขึ้น และเป็นสาเหตุให้ประเทศทั่วโลกหันมาทำข้อตกลงกันมากขึ้น มีแนวโน้มที่ทำให้ประเทศต่าง ๆ มีการค้าเสรีมากขึ้น ทำให้เกิดผลของการสร้างการค้าใหม่และการเบี่ยงเบนทางการค้า ตลอดจนการประหยัดต่อขนาดการผลิตซึ่งเป็นผลจากการค้าเสรี การรวมกลุ่มของประเทศต่าง ๆ ในโลกที่สำคัญ ได้แก่ กลุ่มสหภาพยุโรป European Union (EU) และกลุ่มสมาคมอาเซียน (The Association of South East Asian Nations : ASEAN) กลุ่มผู้ค้าน้ำมัน OPEC (United Nations and the Organization of Petroleum Exporting Countries : OPEC) เป็นต้น เป็นองค์กรหรือสถาบัน นอกจากนั้นการรวมกลุ่มกันที่ไม่ได้เป็นองค์กรแต่เป็นการทำข้อตกลงต่าง ๆ เช่น การทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีของกลุ่มอเมริกาเหนือ (The North American Free Trade Agreement : NAFTA) การทำข้อตกลงของกลุ่มอาเซียน เป็นต้น จะกล่าวในรายละเอียดในบทที่ 15-16

คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายถึงลักษณะ รูปแบบของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ คืออะไร
2. จงอธิบายว่าแต่ละองค์กรมีบทบาทและมีความแตกต่างกันอย่างไร
3. จงอธิบายถึง บทบาทขององค์กรและสถาบันทางเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อการค้าระหว่างประเทศไทย มีองค์กรอะไรบ้าง
4. จงอธิบายถึง ข้อดี ข้อเสียของการเป็นสมาชิกขององค์กรทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศว่าเป็นอย่างไร
5. จงอธิบายถึง ความได้เปรียบ เสียเปรียบของประเทศไทยที่เข้าเป็นสมาชิกขององค์กรทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศเหล่านี้ ว่าเป็นอย่างไร

บรรณานุกรม

กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์, กระทรวงพาณิชย์. (2545). *การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคต่าง ๆ.* สืบค้น 11 พฤศจิกายน 2561, จาก http://www.moc.go.th/thai/dbe/bilateral/speech/grp_econ.htm

กองทุนการเงินระหว่างประเทศ. (2562). *ดุลการชำระเงิน.* สืบค้น 11 พฤศจิกายน 2561, จาก http:www.imf.org/external/np/exr/facts/gabnab.htm

ธนาคารโลก. (2561). *ประเทศไทยและกลุ่มธนาคารโลกจัดทำกรอบความร่วมมือในการปฏิรูปประเทศไทยในระยะต่อไป.* สืบค้น 28 พฤศจิกายน 2561, จาก https://www.worldbank.org/th/news/press-release/2018/11/27/thailand-cpf

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2562). *กองทุนการเงินระหว่างประเทศ.* สืบค้น 28 พฤศจิกายน 2561, จาก https://www.bot.or.th/Thai/AboutBOT/RolesAndHistory/Pages/IMF.aspx

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2562). *ดุลการชำระเงิน.* สืบค้น 28 พฤศจิกายน 2562, จาก http://www.imf.org/external/country/THA/index.htm

พอพันธ์ อุยยานนท์. (2547). *ระบบแบรดตันวูดส์ ระบบการเงินระหว่างประเทศ สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ มสธ. โครงการบริการวิชาการผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ e-learning.* สืบค้น 28 พฤศจิกายน 2561, จาก https://www.stou.ac.th/stouonline/LOM/ data/sec/Lom20/03-02-04.html

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2562). *ความตกลงการค้าเสรี (FTA). เศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ(2).* สืบค้น 20 พฤศจิกายน 2562, จาก https://www.stou.ac.th/Study/ Services/Sec/60340(2)/fta2.h

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2562). *ระบบการเงินระหว่างประเทศ สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ มสธ โครงการบริการวิชาการผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ e-learning*. สืบค้น 20 พฤศจิกายน 2562, จาก https://www.stou.ac.th/stouonline/LOM/data/sec/Lom20/03-02-02.html

สำนักงานประสานงานการเจรจาการค้าระหว่างประเทศ สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย. (2549). *การเจรจาการค้า (WTO). พหุภาคีรอบต่าง ๆ.* สืบค้น 21 พฤศจิกายน 2561, จาก www.satit.up.ac.th/BBC07/AroundTheWorld/interorg/5.htm

สิทธิพล วิบูลย์ธนากุล. (2547). *การเจรจาการค้าพหุภาคีรองโดฮา เอกสารหมายเลข 4*. กรุงเทพฯ: โครงการ WTO WATCH.

สุจินดา เจียมศรีพงษ์. (2549). จากทฤษฎีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบสู่การค้าเสรี: กรณีศึกษาประเทศไทย. *วารสารวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์, 1*(1), 37-53.

สุจินดา เจียมศรีพงษ์. (2554). *ธุรกิจระหว่างประเทศ สภาพแวดล้อมและธุรกิจเปรียบเทียบ.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานประสานงานการเจรจาการค้าระหว่างประเทศ สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย. (2549). *องค์การทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ.* สืบค้น 28 พฤศจิกายน 2561, จาก http://www.satit.up.ac.th/BBC07/AroundTheWorld/ir/36.htm

ศศิวิมล สุขบท. (2550). *การตลาดระหว่างประเทศ* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

องค์การค้าโลก. (2562). *การเจรจาการค้า (WTO) พหุภาคีรอบต่าง ๆ.* สืบค้น 3 มีนาคม 2563, จาก www.satit.up.ac.th/BBC07/AroundTheWorld/interorg/5.htm

Carbaugh, R. J. (2002). I*nternational economics* (8th ed.). U.S.: Thomson South-western.

Carbaugh, R. J. (2008). *International economics* (11th ed.). U.S.: Thomson South-Western.

Chemsripong, S. (2012). *The Extent of Intra Industry Trade Between Thailand and ASEAN Economic Community (AEC).* Retrieved November 28, 2019, from https://www.intechopen.com/books/international-trade-from-economic-and-policy-perspective/the-extent-of-intra-industry-trade-between-thailand-and-asean-economic-community-aec-

Gerber, J. (2002). *International Economics* (2nd ed.). U.S.A.: Addison Wesley.

International Monetary Fund (IMF). (2019). *Where the IMF Gets Its Money.* Retrieved November 28, 2019, from http://www.imf.org/external/np/exr/facts/ gabnab.htm

Krugman, P. R., & Obstfeld, M. (2009). *International Economics Theory and policy* (6th ed.). U.S.A.: Addison Wesley.

Puge, T. A. (2004). *International economics* (12th ed.). New York: McGraw Hill.

Salvatore, D. (2004). *International economics* (8th ed.). U.S.: John Willey & Son.

World Trade Organization. (2019). *General agreement on tariffs and trade.* Retrieved November 25, 2019, from https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/ gatt47.pdf

ส่วนที่

02

แนวคิดและทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศ

บทที่ 3 ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศแบบดั้งเดิมและผลได้จากการค้า

บทที่ 4 ทฤษฎีปัจจัยการผลิตเฉพาะและการกระจายรายได้

บทที่ 5 ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศสมัยใหม่

บทที่ 6 ทฤษฎีการค้ามาตรฐาน

บทที่ 7 การประหยัดต่อขนาด ตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์และการค้าระหว่างประเทศ

บทที่ 8 การเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตระหว่างประเทศ

03

ทษฎีการค้าระหว่างประเทศ แบบดั้งเดิมและผลที่ได้จากการค้า

หัวข้อเรื่องในบทนี้

1. แนวคิดลัทธิพาณิชย์นิยม
2. ทฤษฎีการได้เปรียบโดยสมบูรณ์
3. ทฤษฎีการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ
4. ทฤษฎีการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในแบบจำลองของริคาร์โด
5. ทฤษฎีต้นทุนค่าเสียโอกาส
6. แบบแผนการค้าและผลได้จากการค้าระหว่างประเทศ

ความคิดรวบยอด

1. แนวคิดของความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ ได้เสนอแนวคิดและทฤษฎีของความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบไว้ว่า ***"ประเทศควรผลิตและส่งออกสินค้าที่ประเทศของตนได้เปรียบเมื่อเปรียบเทียบมากที่สุด"*** โดยการวัดความได้เปรียบโดยใช้การเปรียบเทียบจากประสิทธิภาพของปัจจัยการผลิต คือ แรงงานที่ใช้ในการผลิตสินค้าตามทฤษฎีมูลค่าแรงงาน

2. มูลค่าของสินค้าและบริการจะขึ้นอยู่กับความแตกต่างระหว่างประเทศด้านประสิทธิภาพการผลิตของแรงงานตามแนวความคิดของริคาร์โด เรียกว่า ริคาร์เดียนโมเดล (Ricardian Model) ที่กล่าวว่า "ประเทศมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการผลิตสินค้าโดยพิจารณาจากค่าเสียโอกาสของการผลิตสินค้าชนิดอื่นต่ำกว่าที่ประเทศนั้นจะทำการผลิตเอง"

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึง แนวคิดของความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการค้าระหว่างประเทศ
2. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึง ระบบเศรษฐกิจที่มีปัจจัยการผลิตชนิดเดียว คืออะไร
3. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึง ความเป็นไปได้ในการผลิต ราคาเปรียบเทียบและอุปทาน การค้าในโลกที่มีปัจจัยการผลิตชนิดเดียว การกำหนดราคาเปรียบเทียบหลังการค้าและผลได้จากการค้าระหว่างประเทศ

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. ซักถามผู้เรียนเกี่ยวกับเนื้อหาที่บรรยาย
2. ให้ผู้เรียนทำแบบฝึกหัดจากคำถามท้ายบท
3. ให้ผู้เรียนค้นคว้าเพิ่มเติม

การวัดผลและการประเมินผล

1. ตรวจแบบฝึกหัดจากคำถามท้ายบท
2. ทำแบบทดสอบอัตนัยจำนวน 5 ข้อ

บทนำ

ในการศึกษาเกี่ยวกับการค้าระหว่างประเทศ มีคำถามสำคัญ 4 คำถามที่ต้องการคำตอบ คือ 1) ทำไมประเทศต่าง ๆ จึงต้องทำการค้าระหว่างประเทศกัน และปัจจัยสำคัญใดที่เป็นตัวกำหนดว่าประเทศไหนควรทำการผลิตสินค้าชนิดใด เพื่อทำการส่งสินค้าออกไปขายในต่างประเทศ และประเทศควรจะนำเข้าสินค้าชนิดใดและเพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น 2) ผลของการค้าระหว่างประเทศจะกระทบต่อการผลิตและการบริโภคของแต่ละประเทศอย่างไร 3) การค้าระหว่างประเทศจะส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจในภาพรวมของแต่ละประเทศที่ดีขึ้นได้อย่างไร และจะอธิบายได้อย่างไรว่า ประเทศจะได้เปรียบหรือเสียเปรียบจากการค้าระหว่างประเทศนั้น 4) การค้าระหว่างประเทศจะส่งผลต่อการกระจายความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ หรือการกระจายรายได้ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในประเทศ เพื่อไม่ให้เกิดความเหลี่ยมล้ำกันได้อย่างไร และจะบอกได้อย่างไรว่า กลุ่มไหนของสังคมควรจะได้รับผลได้หรือผลตอบแทนจากการค้าระหว่างประเทศมาก และกลุ่มไหนได้รับผลเสียจากประโยชน์จากการค้าระหว่างประเทศ เป็นต้น ซึ่งคำถามทั้ง 4 ข้อเหล่านี้ ต้องการคำตอบ และการอธิบายคำตอบเหล่านี้จะอธิบายด้วยแนวคิดหรือทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศที่อยู่เบื้องหลัง

ดังนั้น ในบทที่ 3 นี้ จะทำการศึกษาถึงเหตุผลที่อยู่เบื้องหลังของการค้าระหว่างประเทศ หรือเหตุผลของการตัดสินใจทำการค้าระหว่างประเทศว่าอะไร คือมูลเหตุของการตัดสินใจในการค้าระหว่างประเทศนี้ หากประเทศมีความได้เปรียบไม่สมบูรณ์จะทำอย่างไร อาศัยแนวคิดความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบมาอธิบายและพัฒนาเป็นโมเดลเฉพาะที่อธิบายว่า การกำหนดความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบนั้นเป็นอย่างไร โดยพัฒนาเป็นทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศ จากการพิจารณาปัจจัยการผลิตสำคัญชนิดเดียวที่ใช้ในการผลิตขณะนั้น คือ ปัจจัยแรงงานและประสิทธิภาพของแรงงาน เพื่อหาความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการผลิตสินค้าของแต่ละประเทศ คิดค้นโดยริคาร์โด เรียกว่า ทฤษฎีของริคาร์โด อย่างไรก็ตามการวิเคราะห์เพื่อหาความได้เปรียบและผลได้จากการค้าระหว่างประเทศนั้น จำเป็นต้องพิจารณาทั้งทางด้านอุปทานและอุปสงค์ของประเทศผู้ส่งออกและประเทศผู้นำเข้า ซึ่งหนังสือเล่มนี้จะอธิบายทั้งสองส่วน โดยในการวิเคราะห์ทางด้านอุปทานจะทำการอธิบายในบทที่ 3-5 และในบทที่ 6 จะอธิบายในด้านอุปสงค์ประกอบด้วย ดังนั้นในบทนี้จะอธิบายการเกิดทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศก่อนซึ่งประเทศส่วนใหญ่ทำการศึกษาถึงความได้เปรียบในการค้าระหว่างประเทศโดยใช้การเปรียบเทียบจากประสิทธิภาพของปัจจัยการผลิตที่นำมาใช้ในการผลิตสินค้า และพิจารณาว่าหากประเทศใช้ปัจจัยการผลิตที่น้อยที่สุด ย่อมแสดงถึงความได้เปรียบในการผลิตสินค้าที่เหนือกว่าประเทศอื่น ซึ่งทฤษฎีที่พิจารณาด้านอุปทานการผลิตของประเทศ คือพิจารณาการใช้ปัจจัยการผลิต คือปัจจัยประสิทธิภาพการผลิตของแรงงานนั่นเอง และนำมาเปรียบเทียบกัน จะทำให้ทราบถึงความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ และประเทศเลือกที่จะทำการส่งสินค้านั้นออก

ในบทนี้จะเริ่มอธิบายทางด้านอุปทานก่อน นั่นคือ ทำการอธิบายทางด้านการผลิตสินค้าของแต่ละประเทศ เพื่อค้นหาคำตอบว่า แต่ละประเทศควรจะทำการผลิตสินค้าอะไร ภายใต้ทรัพยากรที่แตกต่างกัน ประเทศควรส่งสินค้าใดออกไปขายต่างประเทศบ้างหากมีปัจจัยการผลิต คือ แรงงานที่มีอยู่แตกต่างกัน ในบทนี้จะมุ่งไปที่การวิเคราะห์ถึงความได้เปรียบทางด้านการผลิตของแต่ละประเทศ โดยพิจารณาจากพื้นฐานของทฤษฎีทางด้านอุปทาน ได้แก่ ทฤษฎีการได้เปรียบอย่างสมบูรณ์ และทฤษฎีการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบของริคาร์โด จนเกิดการทำการค้าระหว่างประเทศกัน ซึ่งในเบื้องต้นการวิเคราะห์หาความได้เปรียบสำหรับการค้าระหว่างประเทศนั้น ในหัวข้อจะอธิบายแนวคิดการค้าระหว่างประเทศแบบดั้งเดิม มีแนวคิดมาจากลัทธิพาณิชย์นิยมพัฒนาเป็นทฤษฎีการได้เปรียบโดยสมบูรณ์และทฤษฎีการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบซึ่งในหัวข้อนี้จะได้อธิบายในรายละเอียดดังนี้

แนวคิดลัทธิพาณิชย์นิยม

การค้าระหว่างประเทศได้เกิดจากแนวคิดของลัทธิพาณิชย์นิยมเมื่อปี ค.ศ. 1700 โดยเน้นให้ประเทศต่าง ๆ ทำการผลิตสินค้า เพื่อการส่งออกสินค้ามากกว่าการนำเข้าสินค้า เพราะการส่งออกสินค้าเป็นหนทางที่ทำให้ประเทศจะได้รับรายได้เข้าประเทศ ซึ่งในขณะนั้นคือ ทองคำ เมื่อทองคำเหล่านี้ได้ไหลกลับเข้าประเทศจะถูกนำไปใช้จ่ายในด้านการทหารและการก่อสร้างต่าง ๆ เพื่อสร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจให้กับประเทศ โดยลัทธิพาณิชย์นิยมเชื่อว่าการค้าระหว่างประเทศเป็นกิจกรรมที่ทำให้ประเทศได้ผลได้จากการค้ากับอีกประเทศหนึ่ง (Carbaugh, 2008)

หลักการของลัทธิพาณิชย์นิยมคือ ต้องการให้ประเทศมีความมั่งคั่ง จากการส่งออกสินค้ามากกว่าการนำเข้าสินค้ามีรายละเอียดดังนี้

1. ประเทศเน้นการสะสมสินทรัพย์และการได้มาของสินทรัพย์ ในขณะนั้น คือ ทองคำและเงิน ซึ่งถือเป็นสินทรัพย์ที่ทำหน้าที่ในการสะสมมูลค่า

2. ประเทศเน้นความเป็นชาตินิยม โดยเชื่อว่าความเป็นประเทศชาตินั้นสำคัญที่สุด หรือประเทศมีความสำคัญกว่าบุคคล ซึ่งกิจกรรมทางเศรษฐกิจไม่ได้เน้นความเจริญก้าวหน้าของบุคคลแต่เน้นความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติ

3. ประเทศเน้นการทำการค้าระหว่างประเทศ โดยเชื่อว่าการค้าระหว่างประเทศเป็นหนทางที่เพิ่มความมั่งคั่งและอำนาจให้กับประเทศ ทำให้การค้าระหว่างประเทศได้ถูกผูกขาดโดยรัฐบาล เพื่อต้องการเข้ามาควบคุมและป้องกันการไหลออกของทองคำ

4. ประเทศไม่สามารถ ทำให้เกิดส่วนเกินจากการส่งออกได้อย่างต่อเนื่อง ทำให้สินทรัพย์ คือ ทองคำและเงินมีจำนวนจำกัด ทำให้ประเทศต้องทำการค้าผูกขาด และเอาเปรียบจากประเทศอาณานิคม เพื่อให้ได้ทองคำเข้าประเทศมากที่สุด

ต่อมาแนวคิดพาณิชย์นิยมเปลี่ยนจากความเชื่อเดิมไปเป็นการให้ความสำคัญกับความเจริญของบุคคลมากกว่าชาติ และมีความเชื่อว่าถ้าบุคคลมีความเจริญก้าวหน้า ประเทศชาติจะมีความก้าวหน้าตามไปด้วย จึงเกิดแนวคิดที่ว่า รัฐบาลไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของบุคคล ควรปล่อยให้บุคคลมีเสรีภาพ มีความเป็นอิสระในการตัดสินใจผลิต และแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจของตนเอง เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิตของตนเองมากที่สุด ซึ่งกิจกรรมทางเศรษฐกิจของบุคคลนั้นต้องมีการแข่งขันกัน ไม่ควรมีการเข้าไปควบคุมโดยรัฐบาล เมื่อบุคคลดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยมุ่งประโยชน์สูงสุด จะเกิดการแบ่งแยกงานกันทำและมีการผลิตสินค้าตามความชำนาญเฉพาะอย่างเกิดขึ้น จากการผลิตสินค้าในจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม รัฐบาลอาจเข้ามามีบทบาทแทรกแซงการดำเนินงานของบุคคลได้โดยใช้มาตรการต่าง ๆ เช่น เมื่อมีการแข่งขันกับต่างประเทศ รัฐบาลอาจใช้นโยบายคุ้มกันแบบเข้มงวดเพื่อปกป้องอุตสาหกรรมในประเทศ หรือใช้มาตรการกีดกันโดยใช้ภาษีอากรขาเข้า และใช้การควบคุมคุณภาพสินค้า ใช้การจำกัดการค้าหรือเข้าไปควบคุมการค้า การจำกัดการนำเข้าเพื่อให้เกิดส่วนเกินทำให้มีการไหลเข้าจากโลหะมีค่า ได้แก่ ทองคำและเงิน แนวคิดทางการค้าใหม่ที่จำกัดการนำเข้าจะเกิดการกระตุ้นการผลิตภายในประเทศและเกิดการกระตุ้นการจ้างงานในประเทศ เกิดความได้เปรียบอย่างสมบูรณ์ของประเทศที่ต้องการทำการค้าระหว่างประเทศ (Carbaugh, 2008)

ทฤษฎีการได้เปรียบโดยสมบูรณ์

สาระสำคัญของทฤษฎี

ต่อมาการค้าระหว่างประเทศเกิดจากแนวคิดของความได้เปรียบอย่างสมบูรณ์ จนพัฒนาเป็นทฤษฎีการได้เปรียบโดยสมบูรณ์ โดยอดัม สมิท (Adam Smith) นักเศรษฐศาสตร์ชาวอังกฤษที่ได้อธิบายในหนังสือ The Wealth of Nation ในปี ค.ศ. 1776 ว่า “ประเทศจะทำการค้าระหว่างประเทศเมื่อประเทศมีความได้เปรียบโดยสมบูรณ์ในการส่งออกสินค้ากับอีกประเทศหนึ่งโดยสิ้นเชิง” และได้อธิบายว่าประเทศจะได้ผลได้จากการค้าระหว่างประเทศ เมื่อประเทศมีการค้าแบบเสรี กล่าวคือ บุคคลมีเสรีภาพในการดำเนินธุรกิจ รัฐไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวในกิจกรรมทางเศรษฐกิจของบุคคล การค้าเสรีทำให้เกิดการแบ่งงานกันทำ และเกิดการผลิตตามความชำนาญเฉพาะอย่างขึ้น ซึ่งจะทำให้ทรัพยากรของโลกถูกจัดสรรอย่างมีประสิทธิภาพ และทรัพยากรของโลกถูกใช้ไปทำการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้สวัสดิการของโลกเพิ่มสูงขึ้น เป็นทฤษฎีการได้เปรียบโดยสมบูรณ์ที่ทำการวิเคราะห์จากสภาพแวดล้อมทางกายภาพของแต่ละประเทศที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งเกิดเป็นความได้เปรียบขึ้น (Krugman, & Obstfeld, 2009) ซึ่งความได้เปรียบของแต่ละประเทศนั้นเกิดได้ใน 2 กรณี (สุจินดา เจียมศรีพงษ์, 2554, น. 108) คือ 1) ความได้เปรียบที่เกิดจากทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ความได้เปรียบที่เกิดจากทรัพยากรธรรมชาติ เช่น สภาพภูมิประเทศ สภาพภูมิอากาศ รวมถึง ปัจจัยแรงงาน และปัจจัยการผลิตด้านทุนที่แต่ละประเทศมีอยู่ เป็นต้น และ 2) ความได้เปรียบที่เกิดจากการแสวงหา ได้แก่ ความได้เปรียบที่เกิดจากเทคโนโลยี ทักษะการผลิต ความสามารถในการผลิตที่มีความแตกต่างไปจากประเทศคู่แข่งขัน เป็นต้น

ดังนั้น การค้าระหว่างประเทศที่เกิดจากการได้เปรียบโดยสมบูรณ์นั้นจึงมีรากฐานความคิดมาจากความได้เปรียบในประสิทธิภาพการผลิตของแต่ละประเทศที่มากกว่าอีกประเทศหนึ่ง ซึ่งการวัดประสิทธิภาพการผลิตนั้น สามารถวัดได้จากความเชี่ยวชาญในการผลิต และส่งออกสินค้าที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดนำไปแลกเปลี่ยนสินค้าที่ต้องการ ทำให้เกิดประสิทธิภาพการผลิตของโลกเพิ่มขึ้น และทำให้ประชาชนในประเทศสามารถซื้อสินค้าที่ผลิตในประเทศได้ถูกกว่าผลิตในต่างประเทศ ดังนั้น ถ้าการค้าโลกไม่มีข้อจำกัด แต่ละประเทศจะเกิดความชำนาญที่แตกต่างกัน ผลิตสินค้าที่ประเทศมีความถนัดทำให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขันในการใช้ทรัพยากรของประเทศ (Krugman, & Obstfeld, 2009) การพิจารณาว่าแต่ละประเทศมีความได้เปรียบอย่างไรจะทำการพิจารณาโดยใช้แบบจำลองภายใต้ข้อสมมุติฐานที่ว่ามีประเทศ 2 ประเทศ ให้แต่ละประเทศมีประสิทธิภาพในการผลิตสินค้าได้ 2 ชนิดที่มีความแตกต่างกัน โดยการผลิตสินค้า 2 ชนิดนี้ ใช้ปัจจัยการผลิตที่เหมือนกัน ทำการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้ากันโดยแต่ละประเทศจะทำการผลิตสินค้าและส่งออกสินค้าที่ประเทศมีประสิทธิภาพในการผลิตมากกว่าหรือได้เปรียบโดยสมบูรณ์ และนำเข้าสินค้าที่มีประสิทธิภาพในการผลิตที่ต่ำกว่า

ข้อสมมุติฐานของทฤษฎีการได้เปรียบโดยสมบูรณ์

ข้อสมมุติฐานของทฤษฎีการได้เปรียบโดยสมบูรณ์ มีดังต่อไปนี้ (Gerber, & James, 2002) คือ

1. กำหนดให้การวิเคราะห์หาความได้เปรียบในการค้าระหว่างประเทศนั้น จะเป็นการวิเคราะห์แบบสถิตย์ โดยพิจารณาเฉพาะปัจจัยที่คาดว่าจะเกี่ยวข้องในการผลิตสินค้าของแต่ละประเทศ โดยการวิเคราะห์จะกำหนดให้สิ่งอื่น ๆ ที่ไม่ได้พิจารณาอยู่คงที่ เช่น เมื่อพิจารณาถึงปัจจัยแรงงาน จะพิจารณาเฉพาะความสามารถในการผลิตของแรงงาน โดยกำหนดให้ปัจจัยที่ไม่ได้ทำการวิเคราะห์เช่น ทุน หรืออื่น ๆ อยู่คงที่ เป็นต้น

2. กำหนดให้เทคโนโลยีในการผลิตสินค้าของประเทศนั้น ๆ มีค่าคงที่ คือ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงในเทคโนโลยีการผลิตของประเทศ

3. กำหนดให้ประเทศมีระดับการจ้างงานเต็มที่ ไม่มีการว่างงานในระบบเศรษฐกิจ มีการทำงานที่เต็มประสิทธิภาพ

4. กำหนดให้ตลาดในการทำการค้าระหว่างประเทศนั้นมีลักษณะการแข่งขันโดยสมบูรณ์ราคาสินค้าถูกกำหนดโดยตลาด และราคามีการเคลื่อนไหวโดยเสรี ไม่มีต้นทุนค่าขนส่งระหว่างประเทศ

5. กำหนดให้ความต้องการอุปโภคหรือบริโภคสินค้าเหมือนกัน นั่นคือ กำหนดให้อุปสงค์มีลักษณะเหมือนกัน

6. กำหนดให้การวิเคราะห์เปรียบเทียบกันนั้นจะทำภายใต้ประเทศ 2 ประเทศที่ทำการค้าขายกันเท่านั้น โดยประเทศที่กำลังพิจารณานั้นมีความสามารถทำการผลิตสินค้าได้เพียง 2 ชนิดเท่านั้น โดยการผลิตสินค้าทั้ง 2 ชนิดนั้น จะใช้ปัจจัยการผลิตเพียงอย่างเดียว คือ ปัจจัยแรงงานเท่านั้น การเปรียบเทียบความได้เปรียบในการค้าระหว่างประเทศ และเป็นที่มาของทฤษฎีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ ซึ่งจะได้กล่าวในหัวข้อต่อไป

โดยกำหนดข้อสมมุติพื้นฐาน คือ ปัจจัยการผลิตที่สำคัญที่ใช้ในการผลิตสินค้าของแต่ละประเทศนั้น คือ ปัจจัยแรงงาน และปัจจัยแรงงานนั้นมีความสามารถในการผลิตเหมือนกันทุกประการ ทำให้มีประสิทธิภาพในการผลิตสินค้าเท่ากันทุกหน่วย มูลค่าของสินค้า เป็นไปตามทฤษฎีมูลค่าของแรงงาน ซึ่งทฤษฎีมูลค่าแรงงานนี้ มูลค่าสินค้าจะถูกกำหนดโดยจำนวนแรงงานที่ใช้ในการผลิตสินค้านั้น ๆ ถ้าสินค้าใดขายได้มูลค่าสูงกว่ามูลค่าของแรงงานที่ใช้จะเกิดการโยกย้ายของแรงงานเกิดขึ้น ทำให้ผู้ผลิตสามารถขยายการผลิตได้จำนวนมากขึ้น จนทำให้ราคาสินค้านั้นมีราคาต่ำลงจนเท่ากับมูลค่าแรงงาน

การพิสูจน์ทฤษฎีการได้เปรียบโดยสมบูรณ์

เพื่อให้เข้าใจทฤษฎีการได้เปรียบโดยสมบูรณ์อย่างชัดเจนยิ่งขึ้นนั้น จะแสดงด้วยแบบจำลองการได้เปรียบโดยสมบูรณ์โดยพิจารณาเปรียบเทียบก่อนมีการค้าระหว่างประเทศของแต่ละประเทศจะมีการกำหนดแบบแผนการค้าระหว่างประเทศอย่างไร และหลังการค้าระหว่างประเทศของแต่ละประเทศจะได้รับผลได้จากการผลิตตามความชำนาญได้อย่างไร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

สมมุติให้ มีการค้าระหว่างประเทศเพียง 2 ประเทศ คือ ประเทศ A และประเทศ B แต่ละประเทศสามารถทำการผลิตสินค้าได้เพียง 2 ชนิด คือ สินค้า X และสินค้า Y ในการผลิตสินค้าดังกล่าว แต่ละประเทศจะมีการใช้จำนวนปัจจัยแรงงานในการผลิตเท่ากัน คือ จำนวนแรงงาน 100 คน โดยประเทศทั้ง 2 จะทำการผลิตสินค้าภายในระยะเวลา 1 ปีเท่านั้น จากตัวอย่างข้างต้นทำการพิจารณาใน 2 กรณี คือ

กรณีที่ 1 : พิจารณาประเทศผลิตสินค้าอย่างใดอย่างหนึ่ง คือ ผลิตสินค้า X หรือ ผลิตสินค้า Y อย่างเดียว

กรณีที่ 2 : พิจารณาประเทศผลิตสินค้าทั้งสองอย่าง คือ ผลิตทั้งสินค้า X และสินค้า Y ซึ่งทั้ง 2 กรณี แสดงรายละเอียดในตาราง 3.1

ตาราง 3.1 แสดงการผลิตสินค้า X และผลิตสินค้า Y ของประเทศ A และประเทศ B

ประเทศ	กรณีที่ 1 : ผลิตสินค้า X หรือ Y เพียงอย่างเดียว โดยใช้แรงงาน 1 คน		กรณีที่ 2 : ผลิตทั้งสินค้า X และ Y โดยใช้แรงงาน 1 คน	
	สินค้า X	สินค้า Y	สินค้า X	สินค้า Y
ประเทศ A	100 หน่วย	10 หน่วย	50 หน่วย	5 หน่วย
ประเทศ B	50 หน่วย	80 หน่วย	25 หน่วย	40 หน่วย
รวม	-	-	75 หน่วย	45 หน่วย

จากตาราง 3.1

กรณีที่ 1 เมื่อประเทศตัดสินใจเลือกผลิตสินค้าอย่างหนึ่งอย่างใดตามความชำนาญหรือความได้เปรียบ คือ เลือกผลิตสินค้า X หรือสินค้า Y เพียงอย่างเดียว จะเห็นว่า ประเทศ A สามารถผลิตสินค้า X ได้จำนวน 100 หน่วย ส่วนประเทศ B สามารถผลิตสินค้า X ได้เพียง 50 หน่วย โดยใช้แรงงานจำนวนเท่ากัน คือ จำนวน 100 คน ประเทศ A จึงมีความได้เปรียบโดยสมบูรณ์ในการผลิตสินค้า X เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศ B โดยประเทศ A สามารถผลิตสินค้า Y ได้จำนวน 10 หน่วย ส่วนประเทศ B สามารถผลิตสินค้า Y ได้เพียง 80 หน่วย แสดงว่าประเทศ B จึงมีความได้เปรียบโดยสมบูรณ์ในการผลิต สินค้า Y เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศ A ที่ใช้แรงงานจำนวนเท่ากัน หากประเทศจะต้องเลือกทำการผลิตตามความชำนาญของแต่ละประเทศดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่าประเทศ A ควรเลือกทำการผลิตสินค้า X และประเทศ B ควรเลือกทำการผลิตสินค้า Y เพียงอย่างเดียวแล้ว ประเทศทั้งสอง สามารถนำสินค้าที่ประเทศตนผลิตได้โดยมีความได้เปรียบมาแลกเปลี่ยนกัน

กรณีที่ 2 เมื่อทั้งสองประเทศทำการเลือกผลิตสินค้าทั้ง 2 อย่าง โดยแบ่งแรงงานอย่างละครึ่งมาทำการผลิตสินค้าทั้ง 2 อย่าง จะเห็นว่า ประเทศ A สามารถผลิต X ได้จำนวน 50 หน่วยและผลิต Y ได้จำนวน 5 หน่วย ประเทศ B สามารถผลิต X ได้จำนวน 25 หน่วยและผลิต Y ได้จำนวน 40 หน่วย ดังตาราง 3.2

ตาราง 3.2 แสดงการเปรียบเทียบผลได้จากการผลิตสินค้า X และ Y ของประเทศ A และ B

ประเทศ	1. ผลิตสินค้า X หรือ Y อย่างเดียว		2. ผลิตทั้งสินค้า X และ Y		เปรียบเทียบผลได้จากการค้าฯ	
	สินค้า X	สินค้า Y	สินค้า X	สินค้า Y	สินค้า X	สินค้า Y
ประเทศ A	100 หน่วย	-	50 หน่วย	5 หน่วย	-	-
ประเทศ B	-	80 หน่วย	25 หน่วย	40 หน่วย	-	-
รวม	100 หน่วย	80 หน่วย	75 หน่วย	45 หน่วย	+25	+35

จากตาราง 3.2 เมื่อทำการเปรียบเทียบผลได้ที่เกิดจากการผลิตทั้ง 2 กรณี พบว่า

กรณีที่ 1 แต่ละประเทศทำการผลิตตามความชำนาญของตน ประเทศ A ผลิตสินค้า X อย่างเดียวได้ 100 หน่วย และประเทศ B ผลิตสินค้า Y อย่างเดียวได้จำนวน 80 หน่วย แล้วประเทศ A และประเทศ B นำสินค้า X และสินค้า Y มาแลกเปลี่ยนกัน

กรณีที่ 2 แต่ละประเทศผลิตสินค้าทั้งสองอย่าง จะทำให้ปริมาณการผลิตสินค้า X ของโลกได้จำนวนเพียง 75 หน่วยและปริมาณการผลิต Y ได้จำนวน 45 หน่วย ซึ่งต่ำกว่าในกรณีแรก

ดังนั้น การเลือกผลิตตามความชำนาญของแต่ละประเทศในกรณีที่ 1 จะทำให้ได้ผลได้รวมของโลกเพิ่มขึ้น คือ ได้ปริมาณการผลิต X ของโลกเพิ่มขึ้นจำนวน 25 หน่วยและปริมาณการผลิต Y ของโลกเพิ่มขึ้นจำนวน 35 หน่วย ทำให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรของโลกมีประสิทธิภาพมากกว่า พิจารณาแบบแผนจากการค้าและผลได้จากการค้าระหว่างประเทศ ดังนี้

กำหนดให้ประเทศทั้ง 2 มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้ากันในรูปสินค้าแลกเปลี่ยนกับสินค้าในอัตรา 1 : 1 หมายถึง สินค้า X จำนวน 1 หน่วยจะสามารถแลกเปลี่ยนกับสินค้า Y ได้ 1 หน่วยเมื่อแต่ละประเทศผลิตสินค้าที่ได้เปรียบสมบูรณ์เพียงอย่างเดียว

กำหนดให้ผู้บริโภคทั้ง 2 ประเทศ มีความต้องการบริโภคสินค้าทั้ง 2 ชนิด และทั้ง 2 ประเทศจึงต้องทำการแลกเปลี่ยนสินค้ากัน ถ้ากำหนดให้ประเทศ A มีความต้องการสินค้า Y จำนวน 50 หน่วย และประเทศ B มีความต้องการสินค้า X จำนวน 50 หน่วย ทำให้ประเทศ A ต้องส่งสินค้า X ออกไปแลกกับสินค้า Y จากประเทศ B และประเทศ B ต้องส่งสินค้า Y ออกมาแลกกับสินค้า X จากประเทศ A

จากการแลกเปลี่ยนกันระหว่าง 2 ประเทศ ทำให้ประเทศ A จะมีสินค้า X จำนวน 50 หน่วย และสินค้า Y จำนวน 50 หน่วยตามความต้องการของประเทศ ส่วนประเทศ B จะมีสินค้า X จำนวน 50 หน่วย และมีสินค้า Y จำนวน 30 หน่วยตามความต้องการของประเทศ

ผลได้จากการค้า คือ ประเทศ A มีสินค้า Y เพื่อการบริโภคเพิ่มขึ้นจำนวน 45 หน่วย ส่วนประเทศ B มีสินค้า Y เพื่อบริโภคเพิ่มขึ้นจำนวน 30 หน่วย พิจารณาจากตาราง 3.3 ประกอบ

ตาราง 3.3 แสดงแบบแผนการค้าและผลได้จากการค้าของประเทศ A และประเทศ B

ประเทศ	**อัตราแลกเปลี่ยน 1 : 1**		**ผลิตสินค้า X และสินค้า Y**		**ผลได้จากการค้าฯ**	
	สินค้า X	สินค้า Y	สินค้า X	สินค้า Y	สินค้า X	สินค้า Y
ประเทศ A	50 หน่วย	**50 หน่วย**	50 หน่วย	5 หน่วย	-	45 หน่วย
ประเทศ B	30 หน่วย	30 หน่วย	**50 หน่วย**	0 หน่วย	-	30 หน่วย

การวัดความได้เปรียบโดยสมบูรณ์ คือ วัดความได้เปรียบจากการเปรียบเทียบประสิทธิภาพแรงงานในประเทศทั้ง 2 ในการผลิตสินค้า พบว่า ประสิทธิภาพของการผลิตสินค้า X ของประเทศ A นั้นดีกว่าประเทศ B ดังนั้น ประเทศ A ควรส่งสินค้า X และแลกเปลี่ยนกับการนำเข้าสินค้า Y จากประเทศ B และ ประสิทธิภาพการผลิตสินค้า Y จากประเทศ B ดีกว่าประเทศ A ดังนั้น ประเทศ B จึงควรส่งออกสินค้า Y มาแลกกับการนำเข้าสินค้า X จากประเทศ A ทำให้ทั้ง 2 ประเทศได้สวัสดิการที่ดีกว่าการที่ไม่มีการค้าระหว่างประเทศ บางกรณีประเทศอาจไม่มีความได้เปรียบโดยสมบูรณ์ได้ เพราะประเทศหนึ่งได้เปรียบอย่างสมบูรณ์ในการผลิตสินค้าทั้ง 2 ชนิด ดังนั้น จึงต้องพิจารณาการเปรียบเทียบดังตัวอย่างในตาราง 3.4

ตาราง 3.4 แสดงการผลิตสินค้า X และสินค้า Y ของประเทศ A และประเทศ B

ประเทศ	ผลิตสินค้า X เพียงอย่างเดียว	หรือผลิตสินค้า Y อย่างเดียว
ประเทศ A	50	10
ประเทศ B	**100**	**80**

จากตาราง 3.4 จะเห็นว่า ประเทศ B มีความได้เปรียบอย่างสมบูรณ์ในการผลิตทั้งสินค้า X และสินค้า Y เมื่อได้เปรียบเทียบกับประเทศ A หากเป็นเช่นนี้ หมายความว่า ประเทศ A กับประเทศ B ไม่สามารถทำการค้ากันได้ แต่ในความเป็นจริง การค้าระหว่างประเทศยังเกิดขึ้นได้ แต่ไม่สามารถอธิบายด้วยทฤษฎีการได้เปรียบโดยสมบูรณ์ได้ และโอกาสที่เกิดขึ้นในกรณีแบบนี้สูง

ทฤษฎีการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ

สาระสำคัญของทฤษฎีการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ

เนื่องจากประเทศมีขนาดของเศรษฐกิจไม่เท่ากัน ทำให้ความได้เปรียบโดยสมบูรณ์ไม่เกิดขึ้นกับทุกประเทศ ประเทศเล็กมีความได้เปรียบโดยสมบูรณ์ที่ต่ำกว่าประเทศขนาดใหญ่ ดังนั้น จึงเกิดแนวคิดความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบขึ้นในต้นศตวรรษที่ 19 โดยนักเศรษฐศาสตร์ชาวอังกฤษชื่อ เดวิด ริคาร์โด (David Ricardo) ในปี ค.ศ. 1817 ได้พัฒนาแนวคิดเพิ่มเติมจาก อดัม สมิท (Adam Smith) ที่ได้เสนอแนวความคิดของการได้เปรียบโดยสมบูรณ์ไว้ว่า *“ประเทศจะทำการค้าระหว่างประเทศเมื่อประเทศมีความได้เปรียบโดยสมบูรณ์ในการส่งออกสินค้ากับอีกประเทศหนึ่งซึ่งหากประเทศใดประเทศหนึ่งมีความได้เปรียบโดยสมบูรณ์เหนืออีกประเทศหนึ่งโดยสิ้นเชิง”* (Pugel, 2004; Gerber, 2002) ซึ่งจากแนวคิดของ อดัมสมิท ทำให้เกิดคำถามว่า “ประเทศทั้งสองจะทำการค้าระหว่างประเทศกันได้อย่างไร หากประเทศหนึ่งได้เปรียบในการผลิตและส่งออกสินค้าทั้งสองชนิด ในขณะที่อีกประเทศหนึ่งไม่มีความได้เปรียบอย่างสมบูรณ์เกิดขึ้นเลย” (Dominick Salvatore, 2004) ซึ่งเดวิท ริคาร์โด (Ricardo) ได้นำเสนอแนวคิดและต่อยอดทฤษฎีของความได้เปรียบโดยสมบูรณ์เป็นทฤษฎีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบไว้ว่า *“ประเทศหนึ่ง ๆ ไม่ควรผลิตสินค้าทุกชนิด แต่ควรเลือกผลิตสินค้าที่ตนได้เปรียบและส่งออกสินค้าที่ตนได้เปรียบเมื่อเปรียบเทียบมากที่สุดและนำเข้าสินค้าที่ประเทศเสียเปรียบมากที่สุด”* (Carbaugh, 2008) ซึ่งการวัดความได้เปรียบนั้นใช้การเปรียบเทียบจากประสิทธิภาพการผลิตของปัจจัยการผลิต คือ แรงงานที่ใช้ในการผลิตสินค้าตามทฤษฎีมูลค่าแรงงานของริคาร์โด ซึ่งกล่าวว่า มูลค่าขึ้นอยู่กับความแตกต่างระหว่างประเทศ ด้านประสิทธิภาพการผลิตของแรงงาน แบบจำลองนี้ เรียกว่า ริคาร์เดียนโมเดล (Ricardian Model) ริคาร์โด กล่าวว่า *“ความแตกต่างของประสิทธิภาพของแรงงานระหว่างประเทศเป็นสาเหตุทำให้เกิดความแตกต่างในการผลิต นำไปสู่ความได้เปรียบจากการค้าขายและความแตกต่าง*

ในประสิทธิภาพการผลิต” (Carbaugh, 2008; Gerber, 2002) *อธิบายได้จากความแตกต่างด้านเทคโนโลยีในการผลิต* ดังนั้น ริคาร์โดจึงได้นำแนวคิดของต้นทุนค่าเสียโอกาสมาพิจารณาการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ โดยประเทศมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการผลิตสินค้า โดยพิจารณาจากค่าเสียโอกาสของการผลิตสินค้าชนิดอื่นต่ำกว่าที่ประเทศนั้นจะทำการผลิตเอง

ข้อสมมุติฐานของทฤษฎีการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ

ทฤษฎีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบได้พัฒนามาจากทฤษฎีการได้เปรียบโดยสมบูรณ์ พิจารณาโดยใช้แบบจำลองอย่างง่ายเพื่อให้เห็นการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบภายใต้สมมุติฐาน (Krugman, & Obstfeld, 2009) ดังนี้

1. การพิจารณาเปรียบเทียบนั้นจะทำการเปรียบเทียบกัน 2 ประเทศ ในตัวอย่างนี้ กำหนดให้ ประเทศเจ้าบ้าน คือ ประเทศ A และประเทศคู่ค้าหรือต่างประเทศ คือ ประเทศ B
2. กำหนดให้แต่ละประเทศสามารถทำการผลิตสินค้าได้เพียง 2 ชนิดเท่านั้น คือ สินค้าข้าว และคอมพิวเตอร์ และผลิตโดยใช้ปัจจัยการผลิตชนิดเดียว คือ แรงงาน เท่านั้น
3. อุปทานแรงงานคงที่ในแต่ละประเทศ และประสิทธิภาพในการผลิตสินค้าแต่ละชนิดของแรงงานของแต่ละประเทศคงที่
4. แรงงานมีการเคลื่อนย้ายได้อย่างสมบูรณ์และสามารถย้ายเข้าหรือออกได้อย่างง่ายระหว่างอุตสาหกรรม แต่ไม่สามารถเคลื่อนย้ายระหว่างประเทศได้
5. ตลาดเป็นตลาดแข่งขันสมบูรณ์ ไม่มีหน่วยผลิตใดในตลาดมีอำนาจเหนือตลาด
6. เทคโนโลยีในการผลิตคงที่

การพิสูจน์ทฤษฎีการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ

เพื่อให้เข้าใจในทฤษฎีการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบชัดเจนขึ้น สามารถเปรียบเทียบประสิทธิภาพการผลิตของแรงงานของทั้ง 2 ประเทศที่ใช้ในการผลิตสินค้าทั้ง 2 ชนิด ดังแสดงในตาราง 3.5 ประกอบ

ตาราง 3.5 แสดงการผลิต การแลกเปลี่ยน และผลได้จากการค้าระหว่างประเทศ

ประเทศ	ผลิตตามความชำนาญ		เปรียบเทียบประสิทธิภาพของแรงงาน	
	ข้าว (ตัน)	คอมพิวเตอร์ (เครื่อง)	ข้าว	คอมพิวเตอร์
ประเทศ A	100 ตัน	40 เครื่อง	100/200 = 0.5เท่า	40/400 = 0.1 เท่า
ประเทศ B	**200 ตัน**	**400 เครื่อง**	**200/100 = 2 เท่า**	**400/40 = 10 เท่า**

จากตาราง 3.5 แสดงการผลิต การแลกเปลี่ยนและผลได้ของสินค้าข้าวและคอมพิวเตอร์ ของประเทศ A และประเทศ B สรุปได้ดังนี้

พิจารณาประเทศ B จะได้เปรียบอย่างสมบูรณ์ในการผลิตข้าวและผลิตเครื่องคอมพิวเตอร์เหนือประเทศ A เนื่องจาก ประเทศ B สามารถผลิตข้าวได้จำนวน 200 ตัน ขณะที่ประเทศ A สามารถผลิตข้าวได้เพียง 100 ตัน และประเทศ B สามารถผลิตเครื่องคอมพิวเตอร์ได้จำนวน 400 เครื่องขณะที่ประเทศ A ผลิตได้เพียง 40 เครื่อง เมื่อทั้ง 2 ประเทศนั้นใช้จำนวนแรงงานในการผลิตเท่ากันนั่นเอง

เมื่อพิจารณาถึงอัตราการได้เปรียบอย่างสมบูรณ์ในการผลิตสินค้าทั้งสองอย่างโดยละเอียดแล้วพบว่า มีความได้เปรียบในการผลิตสินค้าที่ไม่เท่ากัน กล่าวคือ แรงงานในประเทศ B มีประสิทธิภาพในการผลิตข้าวดีกว่าแรงงานในประเทศ A ถึง 2 เท่า กล่าวคือ ประสิทธิภาพของแรงงานของทั้ง 2 ประเทศในการผลิตข้าวที่คิดในรูปของอัตราส่วนของผลผลิตที่แรงงานสามารถผลิตได้ของประเทศ B ต่อประเทศ A = 200/100 = 2 เท่า ในขณะที่แรงงานในประเทศ B มีประสิทธิภาพในการผลิตเครื่องคอมพิวเตอร์ดีกว่าแรงงานในประเทศ A ถึง 10 เท่า กล่าวคือ ประสิทธิภาพของแรงงานของทั้ง 2 ประเทศในการผลิตคอมพิวเตอร์ที่คิดในรูปของอัตราส่วนของผลผลิตคอมพิวเตอร์ที่แรงงานสามารถผลิตได้ของประเทศ B ต่อประเทศ A = 400/40 = 10 เท่า นั่นเอง

เมื่อเปรียบเทียบอัตราการได้เปรียบตามแนวคิดของริคาร์โดแล้ว แสดงว่า ประเทศ B ได้เปรียบเมื่อเปรียบเทียบในการผลิตเครื่องคอมพิวเตอร์ ดังนั้นประเทศ B จึงควรผลิตเครื่องคอมพิวเตอร์แล้วทำการส่งออก ส่วนประเทศ A ได้เปรียบเทียบในการปลูกข้าว จึงควรทำการผลิตข้าวเพื่อทำการส่งออกซึ่งเสียเปรียบน้อยที่สุด

ทำให้การค้าระหว่างประเทศ A กับประเทศ B จึงเกิดขึ้น และทั้ง 2 ประเทศจะได้ผลได้จากการค้า กล่าวคือ ประเทศ A จะทุ่มปัจจัยการผลิตทั้งหมดไปเพื่อทำการผลิตข้าว เช่น ปัจจัยด้านเทคโนโลยี เงินลงทุน ความชำนาญหรือทรัพยากรอื่น ๆ มาใช้ในการช่วยผลิตข้าวเพียงอย่างเดียว เพื่อส่งออกไปแลกกับสินค้าที่ประเทศเสียเปรียบในการผลิต

ส่วนประเทศ B มีความได้เปรียบในการผลิตคอมพิวเตอร์ คือ สามารถผลิตได้ 400 เครื่อง หากยึดตามแนวทฤษฎีทางการค้าระหว่างประเทศของ 2 ประเทศซึ่งทำให้ทั้งสองประเทศได้เปรียบ คือ ผลิตสินค้าที่ตนได้เปรียบอย่างเดียวแล้วส่งออกทำให้ประเทศ A ผลิตข้าวอย่างเดียวแล้วส่งออกข้าวและนำเข้าเครื่องคอมพิวเตอร์จากประเทศ B ส่วนประเทศ B นั้น ควรผลิตเครื่องคอมพิวเตอร์ส่งออกและนำเข้าข้าวจากประเทศ A การที่แต่ละประเทศยอมเสียสละไม่ผลิตสินค้าที่ตนไม่ได้เปรียบนั้นนักเศรษฐศาสตร์ใช้คำว่า “**ต้นทุนค่าเสียโอกาส**” ในการอธิบายการค้าระหว่างประเทศต้นทุนค่าเสียโอกาสของข้าวในรูปของการผลิตคอมพิวเตอร์คือ จำนวนเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ถูกผลิตด้วยทรัพยากรที่ใช้ในการผลิตข้าวนั้นเอง

ต้นทุนแรงงานในการผลิตเครื่องคอมพิวเตอร์ 1 เครื่อง ในประเทศ B คือ แรงงาน 0.25 คน/ปี (เครื่องคอมพิวเตอร์ได้จำนวน 400 เครื่อง ใช้แรงงานผลิตจำนวน 100 คน ดังนั้น เครื่องคอมพิวเตอร์ 1 เครื่อง

= 100/400 = 0.25 นั่นคือ จะใช้แรงงานจำนวน 0.25 คน/ปี) ในขณะที่ต้นทุนการผลิตเครื่องคอมพิวเตอร์ 1 เครื่องในประเทศ A คือ แรงงาน 2.5 คน/ปี (เครื่องคอมพิวเตอร์ที่ผลิตในประเทศ A จำนวน 40 เครื่อง ใช้แรงงานจำนวน 100 คน ดังนั้น ต้นทุนในการผลิตเครื่องคอมพิวเตอร์ใน A มีค่า = 100/40 = แรงงาน 2.5 คน/ปี) แสดงว่าต้นทุนในการผลิตคอมพิวเตอร์ในประเทศ B ถูกกว่าประเทศ A โดยต้นทุนในประเทศ B คิดเป็น 1/10 ของประเทศ A หรือต้นทุนในการผลิตคอมพิวเตอร์ของประเทศ A แพงกว่าประเทศ B ถึง 10 เท่า

สำหรับการผลิตข้าว 1 ตันนั้น ต้นทุนในการผลิตข้าว 1 ตัน ในประเทศ B ต่ำกว่าประเทศ A ต้นทุนในประเทศ B คิดเป็น 0.5 ของประเทศ A ต้นทุนการผลิตข้าวของประเทศ A แพงกว่าประเทศ B 2 เท่า เมื่อเปรียบเทียบต้นทุนแรงงาน ประเทศ B ควรเลือกผลิต คอมพิวเตอร์ อย่างเดียว และส่งออก เครื่องคอมพิวเตอร์ ส่วนประเทศ A ควรเลือกผลิตข้าวอย่างเดียว และส่งออกข้าวไปแลกสินค้าเครื่องคอมพิวเตอร์

สำหรับแบบแผนการค้า เมื่อพิจารณาจากประสิทธิภาพแรงงานในการผลิตเครื่องคอมพิวเตอร์ ดังนี้ ประเทศ B : แรงงาน 1 คน/ปี สามารถผลิตเครื่องคอมพิวเตอร์ได้ 4 เครื่อง ในขณะที่ ประเทศ A : แรงงาน 1 คน/ปี สามารถผลิตเครื่องคอมพิวเตอร์ ได้ 0.4 เครื่อง ดังนั้น แรงงาน 1 คน/ปีในประเทศ B มีประสิทธิภาพในการผลิตเครื่องคอมพิวเตอร์มากกว่าแรงงาน 1 คน/ปี ของประเทศ A 10 เท่า หรือ แรงงาน 1 คน/ปี มีประสิทธิภาพเป็น 1/10 ของแรงงาน 1 คน/ปี ในประเทศB ในการผลิตเครื่องคอมพิวเตอร์

ประสิทธิภาพแรงงาน ในการผลิต A คือ ประเทศ B : แรงงาน 1 คน/ปี สามารถผลิตข้าวได้ 2 ตัน ขณะที่ประเทศ A : แรงงาน 1 คน/ปี สามารถผลิตข้าวได้ 1 ตัน ดังนั้น แรงงาน 1 คน /ปี ในประเทศ B มีประสิทธิภาพในการผลิตข้าวดีกว่า แรงงาน 1 คน/ปี ในประเทศ A 2 เท่า หรือ แรงงาน 1 คน/ปี ในประเทศ A มีประสิทธิภาพเป็น ½ ของแรงงาน 1 คน/ปี ในประเทศ B

เมื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพแรงงาน จะเห็นว่า แรงงาน 1 คน/ปี ในประเทศ B มีประสิทธิภาพดีกว่า แรงงาน 1 คน/ปี ในประเทศ A ในการผลิตทั้ง ข้าวและเครื่องคอมพิวเตอร์ แต่ในการผลิตเครื่องคอมพิวเตอร์มีประสิทธิภาพดีกว่าในอัตราที่สูงกว่าข้าว ดังนั้นประเทศ B ควรผลิตเครื่องคอมพิวเตอร์ และประเทศ A ควรผลิตข้าว

ถ้ากำหนดให้อัตราแลกเปลี่ยนสินค้าต่อสินค้าระหว่างประเทศ เท่ากับ 1 : 1 และกำหนดให้ประเทศ B ต้องการบริโภคข้าว 50 ตัน และประเทศ A ต้องการบริโภค เครื่องคอมพิวเตอร์ 50 เครื่อง ประเทศ B จะส่งเครื่องคอมพิเตอร์ออกไป 50 เครื่อง เพื่อแลกข้าว 50 ตัน จากประเทศ A ส่วนประเทศ A ส่งข้าว 50 ตัน แลกเครื่องคอมพิวเตอร์ 50 เครื่อง ทำให้การเลือกผลิตสินค้าอย่างหนึ่งอย่างใดตามความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบแล้ว ทำให้ประเทศ B มีเครื่องคอมพิวเตอร์ใช้ 350 เครื่อง มีข้าวบริโภค 50 ตัน ส่วนประเทศ A มีเครื่องคอมพิวเตอร์ใช้ 50 เครื่อง มีข้าวบริโภค 50 ตัน แสดงดังตาราง 3.6 ประกอบ

ตาราง 3.6 แสดงผลได้จากการค้าระหว่างประเทศ A กับประเทศ B

ประเทศ	ผลิตตามความชำนาญอย่างเดียว		อัตราแลกเปลี่ยน 1 : 1		ผลิตใช้เองในประเทศ		ผลได้จากการค้า	
	ข้าว/ตัน	คอมพิวเตอร์/เครื่อง	ข้าว/ตัน	คอมพิวเตอร์/เครื่อง	ข้าว/ตัน	คอมพิวเตอร์/เครื่อง	ข้าว/ตัน	คอมพิวเตอร์/เครื่อง
ประเทศ A	100	-	50	**50**	50	20		+30
ประเทศ B	-	400	**50**	350	50	300		+50

ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบนั้น พิจารณาได้จากอัตราแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นอัตราที่ใช้แลกเปลี่ยนสินค้ากันระหว่างประเทศกำหนดได้ ดังนี้

กำหนดจากอัตราแลกเปลี่ยนภายในประเทศทั้ง 2 ประเทศ เช่น อัตราแลกเปลี่ยนการค้าภายในประเทศ B ในการแลกเปลี่ยนระหว่างเครื่องคอมพิวเตอร์ : ข้าว = 1 : 1/2 (หมายถึง ประเทศ B ผลิตเครื่องคอมพิวเตอร์ได้ 400 เครื่อง และผลิตข้าวได้ 200 ตัน ดังนั้น การผลิตเครื่องคอมพิวเตอร์ 1 เครื่อง ต่อการผลิตข้าวได้ 0.5 ตัน คือ อัตราส่วนการผลิตเครื่องคอมพิวเตอร์ : ข้าว = 1 : 200/400 = 0.5) และอัตราการค้าภายในประเทศ A ของสินค้าเครื่องคอมพิวเตอร์ : ข้าว = 1 : 5/2 (ประเทศ A ผลิตเครื่องคอมพิวเตอร์ได้ 40 เครื่องผลิตข้าวได้ 100 ตัน ดังนั้น ผลิตเครื่องคอมพิวเตอร์ 1 เครื่อง เท่ากับผลิตข้าวได้ 2.5 ตัน คือ อัตราส่วนผลิตเครื่องคอมพิวเตอร์ : ข้าว = 1 : 100/40 = 2.5 หรือ 5/2 นั่นเอง) ดังนั้น อัตราการค้าระหว่างประเทศจะมีค่าอยู่ระหว่าง อัตราแลกเปลี่ยนภายในประเทศ คือ การผลิตเครื่องคอมพิวเตอร์ 1 เครื่อง สามารถนำไปแลกข้าวได้ไม่น้อยกว่า 0.5 หรือ 1/2 ตัน แต่ไม่เกิน 2.5 หรือ 5/2 ตัน (ถ้าประเทศ B สามารถแลกเปลี่ยนได้น้อยกว่า 1/2 ตัน แสดงว่า ประเทศ B จะทำการผลิตข้าวเอง เพราะถ้าลดการผลิตเครื่องคอมพิวเตอร์ลง 1 เครื่องจะได้ข้าว 1/2 ตัน จะไม่เกิดการค้าระหว่างประเทศ

อัตราแลกเปลี่ยนในประเทศพิจารณาจากต้นทุนแรงงานเปรียบเทียบและอัตราส่วน ราคา ดังนี้ เมื่ออัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเครื่องคอมพิวเตอร์ : ข้าวในประเทศ B = 1 : 1/2 แสดงถึง ต้นทุนแรงงานในการผลิตคอมพิวเตอร์ 1 เครื่องมีค่าเป็น 1/2 ของต้นทุนแรงงานในการผลิตข้าว 1 ตัน

ถ้ากำหนดให้เครื่องคอมพิวเตอร์ คือ สินค้า X และข้าว คือ สินค้า Y และ C แทนค่าต้นทุน จะเขียนสมการได้ ดังนี้ $[C_x/C_y]_{\text{ประเทศที่ B}}$ = 1/2 และ $[C_x/C_y]_{\text{ประเทศที่ A}}$ = 5/2 มูลค่าสินค้าวัดจากมูลค่าแรงงานที่ใช้ในการผลิต และเนื่องจากตลาดสินค้ากับตลาดปัจจัยการผลิตเป็นตลาดแข่งขันสมบูรณ์ ดังนั้น ราคาต่อหน่วยจะมีค่าเท่ากับ ต้นทุนแรงงานต่อหน่วย

ดังนั้น ถ้า $[C_x/C_y]_{\text{ประเทศที่ B}}$ = 1/2 แสดงว่า $[P_x/P_y]_{\text{ประเทศที่ B}}$ = 1/2 ด้วย และ $[C_x/C_y]_{\text{ประเทศที่ A}}$ = 5/2 แสดงว่า $[P_x/P_y]_{\text{ประเทศที่ A}}$ = 5/2 ซึ่ง $[P_x/P_y]_{\text{ประเทศที่ B}}$ และ $[P_x/P_y]_{\text{ประเทศที่ A}}$ นี้ คือ อัตราส่วนราคาก่อนการค้าหรืออัตราส่วนของการแลกเปลี่ยนการค้าภายในประเทศทั้งสอง

หาอัตราส่วนราคาหลังการค้าของทั้งสองประเทศ กำหนดให้ $[P_x/P_y]^*$ คือ อัตราส่วนราคาหลังการค้า ดังนั้น $1/2 \leq [P_x/P_y]^* \leq 5/2$ หรือ $[P_x/P_y]_{\text{ประเทศที่ B}} \leq [P_x/P_y]^* \leq [P_x/P_y]_{\text{ประเทศที่ A}}$ การกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ X : Y = 1 : 1 หรือ กำหนดให้ $[P_x/P_y]^* = 1$ อยู่ในขอบเขตดังกล่าว เมื่อเกิดการค้าระหว่างประเทศขึ้น ทำให้ประเทศ B และประเทศ A ได้ผลได้จากการค้า นั่นคือประเทศ B ได้ผลได้จากการค้าในรูปของสินค้า Y เท่ากับ 0.5 หน่วย สำหรับการส่งออก X 1 หน่วย ส่วนประเทศที่ A ได้ผลได้จากการค้าอยู่ในรูปสินค้า Y เท่ากับ 1.5 สำหรับการนำเข้า X จำนวน 1 หน่วย

ทฤษฎีการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในแบบจำลองของริคาร์โด

ในการพิจารณาแบบจำลองของริคาร์โด เป็นการพิจารณาถึงบทบาทของการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบเพื่อนำไปกำหนดรูปแบบของการค้าระหว่างประเทศ โดยการพิจารณาเริ่มจากการกำหนดให้มีการพิจารณาในระบบเศรษฐกิจที่มีปัจจัยการผลิตชนิดเดียว

ข้อสมมุติฐานทฤษฎีการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในแบบจำลองริคาร์โด

1. กำหนดให้ระบบเศรษฐกิจที่กำลังพิจารณา มี 2 ประเทศ
2. ในการผลิตมีเพียงปัจจัยการผลิตเพียงชนิดเดียว คือ ปัจจัยแรงงาน
3. ประเทศสามารถผลิตสินค้าได้เพียง 2 ชนิดเท่านั้น จากปัจจัยการผลิตที่มีอยู่
4. ในการผลิตสินค้าทั้ง 2 ชนิดประเทศเจ้าบ้านนี้ได้ใช้เทคโนโลยีที่เหมือนกันกับในประเทศอื่น ๆ
5. การพิจารณาเปรียบเทียบจึงพิจารณาจากประสิทธิภาพของแรงงานที่นำไปใช้ในการผลิตในแต่ละอุตสาหกรรมเป็นสำคัญซึ่งสามารถแสดงในรูปของความต้องการแรงงานต่อหน่วย จำนวนชั่วโมงของแรงงานที่ต้องการถูกใช้ไปในการผลิตสินค้าทั้งสองชนิด
6. ประสิทธิภาพในการผลิตของแรงงานในสินค้าแต่ละชนิดในประเทศทั้ง 2 มีค่าคงที่
7. ประเทศทั้ง 2 ทำการค้าระหว่างประเทศภายใต้ตลาดแข่งขันสมบูรณ์
8. แรงงานไม่สามารถเคลื่อนย้ายระหว่างประเทศได้

การพิสูจน์ทฤษฎีการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในแบบจำลองริคาร์โด

จากข้อสมมุติข้างต้น ได้กำหนดตัวอย่างการพิจารณาดังต่อไปนี้ กำหนดให้มีประเทศ 2 ประเทศ คือ ประเทศ A และประเทศ B โดยทั้ง 2 ประเทศสามารถผลิตสินค้าได้ 2 ชนิด คือ สินค้า X และสินค้า Y โดยสมมุติให้ ประเทศ B มีความสามารถผลิตสินค้าทั้ง 2 ชนิดได้ดีกว่าประเทศ A นั่นคือ ประเทศ B มีความได้เปรียบโดยสมบูรณ์ในการผลิตสินค้า X และสินค้า Y เหนือประเทศ A ทั้ง 2 อย่าง ดังแสดงรายละเอียดในตาราง 3.7

ตาราง 3.7 แสดงจำนวนการใช้ปัจจัยแรงงานในการผลิตสินค้าทั้ง 2 ชนิดของประเทศ A และ B

ประเทศ	สินค้า X = 1 หน่วย	สินค้า Y = 1 หน่วย
ประเทศ A	แรงงาน 100 คน	แรงงาน 120 คน
ประเทศ B	แรงงาน 90 คน	แรงงาน 80 คน

จากตาราง 3.7 เมื่อพิจารณาถึงประสิทธิภาพการผลิตของสินค้าทั้ง 2 ชนิดโดยเปรียบเทียบกับปัจจัยแรงงานที่ใช้ไปใน 2 ประเทศ จะเห็นว่า

ประเทศ A ใช้แรงงาน 100 คน สามารถผลิตสินค้า X ได้ 1 หน่วย ขณะที่ประเทศ B ใช้แรงงาน 90 คน สามารถผลิตสินค้า X ได้ 1 หน่วยเท่ากัน แสดงว่าประเทศ B ได้เปรียบสมบูรณ์ในการผลิตสินค้า X

ประเทศ A ใช้แรงงาน 120 คน สามารถผลิต สินค้า Y ได้ 1 หน่วย ขณะที่ ประเทศ B ใช้แรงงาน 80 คนสามารถผลิตสินค้า Y ได้ 1 หน่วยเท่ากัน แสดงว่า ประเทศ B ได้เปรียบสมบูรณ์ในการผลิต สินค้า Y ดังนั้น แรงงาน ของประเทศ A จำนวน 1 คน มีประสิทธิภาพในการผลิตสินค้า X เป็น 9/10 ของแรงงานในประเทศ B และมีประสิทธิภาพในการผลิตสินค้า Y เป็น 2/3 ของประเทศ B

แม้ว่าแรงงานในประเทศ A มีประสิทธิภาพในการผลิตสินค้า 2 ชนิดต่ำกว่าแรงงานในประเทศ B แต่ประเทศ A เสียเปรียบน้อยที่สุดในการผลิตสินค้า X ดังนั้น ประเทศ A จึงควรผลิตสินค้า X อย่างเดียว แล้วส่งออกไปแลกเปลี่ยนกับ สินค้า Y จากประเทศ B

เมื่อพิจารณาการค้าจากต้นทุนโดยเปรียบเทียบ โดยแต่ละประเทศควรจะเลือกผลิตและส่งออกสินค้าที่ประเทศเสียต้นทุนโดยเปรียบเทียบน้อยที่สุด และนำเข้าสินค้าที่ประเทศเสียต้นทุนโดยเปรียบเทียบมากที่สุด ดังนั้น การผลิตสินค้า X มีอัตราส่วนต้นทุนแรงงานในประเทศ B : ประเทศ A = 90/100 การผลิตสินค้า Y มีอัตราส่วนต้นทุนแรงงานในประเทศ B : ประเทศ A = 80/120

ผลได้จากการค้าระหว่างประเทศ

จากการเปรียบเทียบต้นทุนการผลิตข้างต้น จะเห็นว่าประเทศ B มีต้นทุนในการผลิต สินค้า Y น้อยกว่าการผลิตสินค้า X ดังนั้น ประเทศ B จึงควรผลิตสินค้า Y และประเทศ A จึงควรผลิตสินค้า X เมื่อประเทศทั้ง 2 เลือกผลิตสินค้าที่ได้เปรียบมากที่สุด และนำไปแลกเปลี่ยนกัน จะได้ผลได้จากการค้าของโลกตามตาราง 3.8

ตาราง 3.8 แสดงผลได้จากการค้าระหว่างประเทศของโลก

สินค้า	ก่อนการค้าฯ		ผลผลิตโลก	หลังการค้าฯ		ผลผลิตรวมโลก	ส่วนต่าง
	ประเทศ A	ประเทศ B		ประเทศ A	ประเทศ B		
สินค้า X	1หน่วย = แรงงาน 100 คน	1หน่วย = แรงงาน 90 คน	2 หน่วย	2.2 หน่วย = แรงงาน 220 คน		2.2	+0.2
สินค้า Y	1หน่วย = แรงงาน 120 คน	1 หน่วย = แรงงาน 80 คน	2 หน่วย		2.125 หน่วย = แรงงาน 170 คน	2.125	+0.125

จากตาราง 3.8 ต้นทุนแรงงานในการผลิตสินค้า Y 1 หน่วย = 120 คน และต้นทุนแรงงานในการผลิตสินค้า X 1 หน่วย = 100 คน ดังนั้น ต้นทุนการผลิต X 1 หน่วย = ต้นทุนการผลิต Y 5/6 หน่วย และอัตราแลกเปลี่ยนในไทยระหว่างสินค้า X : Y = 1 : 5 / 6

ถ้ากำหนดให้ C_Y, C_X คือ ต้นทุนแรงงานในการผลิตสินค้า Y และสินค้า X ตามลำดับ และ P_Y, P_X คือ ราคาต่อหน่วยของสินค้า Y และ X ตามลำดับ เขียนสมการได้ ดังนี้

$[C_Y / C_X]$ ประเทศ A = 120/100 = 6 / 5 = $[P_Y / P_X]$ ประเทศ A.....(1)

จากสมการ (1) จะได้อัตราส่วนราคาภายในประเทศ A ของสินค้า Y : X อัตราส่วนราคานี้จะเป็นส่วนกลับของอัตราจำนวนสินค้าที่สามารถแลกเปลี่ยนได้ในการผลิตในประเทศ เช่น ใน ประเทศ A ผลิต X 1 หน่วย สามารถแลก Y ได้ 5/6 หน่วย แสดงว่าสินค้า X ราคาหน่วยละ 1 และสินค้า Y ราคาหน่วยละ 6/5 หรือราคา Y มีค่าเป็น 6/5 เท่าของราคา X ทำนองเดียวกัน อัตราการค้าภายในประเทศ B คือ

$[C_Y / C_X]_{\text{ประเทศ B}}$ = 80/90 = 8/9 = $[P_Y / P_X]_{\text{ประเทศ B}}$.....(2)

ในประเทศ B ผลิต X 1 หน่วย สามารถแลก X ได้ 9/8 หน่วย แสดงว่า X ราคาหน่วยละ 1 และสินค้า Y ราคาหน่วยละ 9/8 หรือ ราคา Y มีค่าเป็น 9/8 เท่าของราคา X

หาอัตราแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างประเทศจากสมการที่ (1) และ (2) โดยกำหนดให้อัตราส่วนการค้าระหว่างประเทศ คือ $[P_Y / P_X]^*$ จะได้ $[P_Y / P_X]$ ประเทศ A ≥ $[P_Y / P_X]^*$ ≥ $[P_Y / P_X]_{\text{ประเทศ B}}$ หรืออัตราแลกเปลี่ยนประเทศ A : B ของสินค้า X : Y = 1 : a เมื่อ 5/6 ≤ a ≤ 9/8 .....(3)

กล่าวคือ สินค้า X 1 หน่วย แลกสินค้า Y ได้อย่างน้อย 5/6 หน่วย และแลกสินค้า Y ได้มากสุด 9/8

เมื่ออัตราแลกเปลี่ยน ระหว่างประเทศ X : Y เท่ากับ 1 : 1 กำหนดให้ประเทศ B มีความต้องการบริโภค Y 1 หน่วย ประเทศ A และประเทศ B จะได้ประโยชน์จากการค้าระหว่างประเทศ ดังตาราง 3.9 ประกอบ

ตาราง 3.9 แสดงผลได้จากการค้าระหว่างประเทศ

สินค้า	ก่อนการค้าฯ		หลังการค้าฯ		ผลได้จากการค้าฯ	
สินค้า X	1	1	1.075	1.125	0.075	0.025
สินค้า Y	1	1	1.125	1.000	0.125	0.000

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น การที่ประเทศหนึ่งมีความได้เปรียบอย่างสมบูรณ์เหนืออีกประเทศหนึ่ง โดยสิ้นเชิงย่อมทำให้การค้าระหว่างประเทศเกิดขึ้นได้ แต่ถ้าอัตราการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบของสินค้า 2 ชนิดนั้นมีความแตกต่างกันเมื่อทำการเปรียบเทียบกันแล้วได้ความได้เปรียบมากที่สุดในการผลิตสินค้าอย่างใดอย่างหนึ่ง ย่อมทำให้เกิดการค้าระหว่างประเทศเกิดขึ้นได้ อย่างไรก็ตามหากอัตราการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบเท่ากัน จึงไม่มีความได้เปรียบเกิดขึ้นย่อมทำให้การค้าระหว่างประเทศไม่สามารถเกิดได้

ทฤษฎีต้นทุนค่าเสียโอกาส

สาระสำคัญของทฤษฎี

จากทฤษฎีความได้เปรียบโดยสมบูรณ์ของอดัม สมิท และทฤษฎีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบของ ริคาร์โด มีข้อบกพร่องในการวัดความได้เปรียบ กล่าวคือ ทั้ง 2 แนวคิดได้ทำการพิจารณา เฉพาะปัจจัยการผลิตที่เป็นแรงงานเพียงชนิดเดียวเท่านั้น โดยพิจารณาจากมูลค่าของปัจจัยแรงงานเท่านั้น ซึ่งการพิจารณาแค่ปัจจัยแรงงานนั้นยังไม่เพียงพอ เนื่องจาก ในการผลิตสินค้ายังต้องมีปัจจัยการผลิตชนิดอื่น ๆ ที่นอกจากแรงงานอีก เช่น ปัจจัยด้านเงินทุน เทคโนโลยีในการผลิต เป็นต้น ดังนั้น ฮาร์เบอร์เลอร์ (Hurberler) จึงได้นำเสนอแนวคิดการใช้ต้นทุนค่าเสียโอกาสซึ่งเป็นต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์มาเป็นเครื่องมือในการอธิบายการได้เปรียบเมื่อเปรียบเทียบแทนการใช้ต้น ทุนที่เป็นปัจจัยแรงงานหรือประสิทธิภาพของแรงงานมาพิจารณาหาความได้เปรียบเท่านั้น ดังนั้น ในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงทฤษฎีต้นทุนค่าเสียโอกาส ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

ต้นทุนค่าเสียโอกาส คือ ต้นทุนของผลผลิตที่ผู้ผลิตหรือประเทศต้องเสียโอกาสในการผลิตไปเพื่อทำการผลิตสินค้าอีกชนิดหนึ่งแทน โดยประเทศได้นำไปผลิตสินค้าชนิดอื่นแทน ซึ่งในมิติของการเปรียบเทียบต้นทุนค่าเสียโอกาสนั้น ประเทศจะทำการผลิตสินค้าและส่งออกสินค้าที่มีค่าเสียโอกาสต่ำสุดนั่นเอง (Pugel, 2004)

ข้อสมมุติฐานทฤษฎีการได้เปรียบจากต้นทุนค่าเสียโอกาส

เหมือนกับข้อสมมุติฐานในทฤษฎีการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในแบบจำลองริคาร์โด

การพิสูจน์ทฤษฎีการได้เปรียบจากต้นทุนค่าเสียโอกาส

เพื่อให้เข้าใจทฤษฎีการได้เปรียบจากต้นทุนค่าเสียโอกาส จะอธิบายค่าเสียโอกาสของการผลิตสินค้า 2 ชนิดของประเทศ 2 ประเทศ โดยพิจารณาจากตาราง 3.10 ประกอบ

ตาราง 3.10 แสดงค่าเสียโอกาสของการผลิตสินค้า 2 ชนิดของ 2 ประเทศ

ประเทศ	สินค้า X = 1 หน่วย	สินค้า Y = 1 หน่วย	ค่าเสียโอกาสในการผลิต X	ค่าเสียโอกาสในการผลิต Y
ประเทศ A	แรงงาน 100 คน	แรงงาน 200 คน	200/100 = 2	100/200 = 0.5
ประเทศ B	แรงงาน 50 คน	แรงงาน 20 คน	20/50 = 0.4	50/20 = 2.5

จากตาราง 3.10 สรุปได้ว่า

ประเทศ A ถ้าทำการผลิต X = 1 หน่วย จะเสียต้นทุนค่าเสียโอกาส Y = 2 หน่วย ถ้าทำการผลิต Y = 1 หน่วย จะเสียต้นทุนค่าเสียโอกาสผลิตสินค้า X = 0.5 หน่วย ถ้าประเทศ B ทำการผลิต X = 1 หน่วย จะเสียต้นทุนค่าเสียโอกาสผลิตสินค้า Y = 0.4 หน่วย ถ้าทำการผลิตสินค้า Y = 1 หน่วย จะเสียต้นทุนค่าเสียโอกาสผลิตสินค้า X = 2.5 หน่วย

ถ้ากำหนดให้ ค่าต้นทุนค่าเสียโอกาสของ 2 ประเทศ มีค่าคงที่เสมอ ดังนั้น ประเทศ A จะเลือกทำการผลิตเฉพาะสินค้า Y เท่านั้น และประเทศ B จะเลือกทำการผลิตสินค้า X เท่านั้น และทั้ง 2 ประเทศ จะนำสินค้าที่ผลิตมาทำการแลกเปลี่ยนกัน

ดังนั้น การกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนภายในประเทศ มีดังนี้ อัตราแลกเปลี่ยนภายในของประเทศ A ระหว่างสินค้า X : Y คือ 1 : 2 และอัตราแลกเปลี่ยนภายในประเทศ B ระหว่างสินค้า X : Y คือ 1 : 0.4 ดังนั้น อัตราแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศของสินค้า X : Y = 1 : 0.4 < - >2 หรือ อัตราแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศของ Y : X = 1 : 0.5 < - >2.5

ถ้ากำหนดให้อัตราแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศของ X : Y = 1 : 1 ดังนั้น ประเทศ A จะได้ประโยชน์จากการค้าในเทอมของสินค้า Y = 2 - 1 = 1 หน่วย ประเทศ B จะได้ประโยชน์จากการค้าในเทอมของสินค้า Y = 1 - 0.4 = 0.6 หน่วย (หมายเหตุ : ประโยชน์จากการค้าระหว่างประเทศ ได้จากจำนวนสินค้าที่จะต้องเสียไปหรือได้มาจากการผลิตสินค้าเองทุกชนิด หักด้วยสินค้าที่จะต้องเสียไปจากการค้าแลกเปลี่ยน)

บทสรุป

ทฤษฎีของริคาร์โดได้อธิบายเหตุผลของการค้าระหว่างประเทศในโลกด้วยหลักการของการพิจารณาประสิทธิภาพของปัจจัยแรงงานที่แตกต่างกัน บทบาทสำคัญในการค้าระหว่างประเทศและความสำคัญของการได้เปรียบโดยการเปรียบเทียบมีมากกว่าการได้เปรียบโดยสมบูรณ์ ได้เสนอแนวคิดและทฤษฎีของความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบไว้ว่า ***"ประเทศควรผลิตและส่งออกสินค้าที่ตนได้เปรียบเมื่อเปรียบเทียบมากที่สุด"*** *โดย*วัดความได้เปรียบโดยใช้การเปรียบเทียบจากประสิทธิภาพของปัจจัยการผลิต คือ แรงงานที่ใช้ในการ

ผลิตสินค้าตามทฤษฎีมูลค่าแรงงานซึ่งมูลค่าขึ้นอยู่กับความแตกต่างระหว่างประเทศด้านประสิทธิภาพการผลิตของแรงงาน ซึ่งเรียกว่า ริคาร์เดียนโมเดล (Ricardian Model) ประเทศมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการผลิตสินค้าโดยพิจารณาจากค่าเสียโอกาสของการผลิตสินค้าชนิดอื่นต่ำกว่าที่ประเทศนั้นจะทำการผลิตเอง

เพื่อตอบคำถามสำคัญว่าทำไมประเทศต่าง ๆ จึงต้องทำการค้าระหว่างประเทศกัน และตัวกำหนดและเหตุผลว่าประเทศไหนควรทำการผลิตสินค้าชนิดใดเพื่อการส่งสินค้าออกไปขายในต่างประเทศตลอดจนผลกระทบของการค้าระหว่างประเทศต่อการผลิต การบริโภค ระบบเศรษฐกิจในภาพ รวมการกระจายความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการกระจายรายได้ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในประเทศเหล่านี้ สามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎีที่อยู่เบื้องหลังที่ทำให้เกิดการค้าระหว่างประเทศตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เหตุผลที่นำมาพิจารณาปัจจัยที่มากำหนดการค้าระหว่างประเทศตลอดจน ความได้เปรียบในการค้าระหว่างประเทศ โดยเริ่มจากแนวคิดของลัทธิพาณิชย์นิยมที่เน้นให้ประเทศทำการส่งออกสินค้ามากกว่าการนำเข้าสินค้าเพราะจะทำให้ประเทศมีความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจตามด้วยทฤษฎีความได้เปรียบโดยสมบูรณ์ ซึ่งเป็นรากฐานแนวคิดของทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศ ที่จะมีการพัฒนาเป็นทฤษฎีการค้าอื่น ๆ โดยทฤษฎีการได้เปรียบโดยสมบูรณ์ของ Adam Smith “ประเทศจะทำการค้าระหว่างประเทศเมื่อประเทศมีความได้เปรียบโดยสมบูรณ์ในการส่งออกสินค้ากับอีกประเทศหนึ่ง ซึ่งหากประเทศใดประเทศหนึ่งมีความได้เปรียบโดยสมบูรณ์เหนืออีกประเทศหนึ่งโดยสิ้นเชิง” การเปรียบเทียบความได้เปรียบในเบื้องต้นเปรียบเทียบจากประสิทธิภาพการผลิตของปัจจัยการผลิตในขณะนั้นคือปัจจัยแรงงานหากประเทศได้ใช้ปัจจัยแรงงานที่น้อยกว่าอีกประเทศหนึ่งแสดงว่ามีประสิทธิภาพในการผลิตมากกว่า ต่อมาอธิบายการเปรียบเทียบต้นทุนที่ต่ำกว่า โดยใช้ทฤษฎีต้นทุนค่าเสียโอกาส ซึ่งเป็นแนวคิดการใช้ต้นทุนค่าเสียโอกาสเป็นเครื่องมือในการอธิบายการได้เปรียบ เมื่อเปรียบเทียบแทนต้นทุนแรงงานหรือประสิทธิภาพแรงงาน ซึ่งต้นทุนของผลผลิตที่ต้องเสียโอกาสในการผลิตไปเพื่อทำการผลิตสินค้าอีกชนิดหนึ่งแทน แต่ละประเทศจะเลือกผลิตและส่งออกสินค้าที่เสียค่าเสียโอกาสน้อยที่สุดและนำเข้าสินค้าที่จนเสียโอกาสมากที่สุด

คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายถึงแนวคิดพาณิชย์นิยม คืออะไร มีหลักการหรือแนวคิดอย่างไร พิจารณาประเด็นการค้าระหว่างประเทศ

2. จงอธิบายถึงแนวคิดการได้เปรียบโดยสมบูรณ์ และทฤษฎีการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ ริคาร์โดโมเดล มาพอสังเขป

3. จงอธิบาย แนวคิดทฤษฎีต้นทุนค่าเสียโอกาส อธิบายในประเด็นการค้าระหว่างประเทศได้อย่างไร เมื่อใดจึงใช้ค่าเสียโอกาสในการพิจารณาบ้าง

4. ในการวิเคราะห์การค้าระหว่างประเทศทางด้านอุปทานจะใช้เครื่องมือใดในการอธิบายบ้าง อธิบาย

5. ในการวิเคราะห์การค้าระหว่างประเทศทางด้านอุปสงค์จะใช้เครื่องมือใดในการอธิบายบ้าง อธิบาย

6. จงอธิบายถึงแนวคิดของความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบคืออะไร และมีความแตกต่างจากแนวคิดความได้เปรียบโดยสมบูรณ์อย่างไร

7. จงอธิบายถึงผลได้จากการค้าระหว่างประเทศ

บรรณานุกรม

ศรีวงศ์ สุมิตรและสาลินี วรบัณฑูร. (2546). *เศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โครงการตำรา ลำดับ 10 ศูนย์บริการเอกสารวิชาการ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุริสา ศรีกุลทรัพย์. (2563). *เช็คค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำในอาเซียน 2020 ใน Business Today.* สืบค้น 9 ธันวาคม 2562, จาก https://businesstoday.co/bt-news/09/12/201/เช็คค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำ

Balassa, B. (1963). An empirical demonstration of classical comparative cost theory. *The Review of Economics and Statistics*, *1*, 231-238.

Carbaugh, R. J. (2002). *International economics* (8th ed.). U.S.: Thomson South-western.

Daniels, J. D., Radebaugh, L. H., & Sullivan, D. P. (2015). *International business environments and operations* (12th ed.). New York: Pearson Education Limited.

Gerber, J. (2002). *International economics* (2nd ed.). U.S.A.: Addison Wesley.

Krugman, P. R., & Obstfeld, M. (2009). *International economics: Theory & policy* (6th ed.). U.S.A.: Addison Wesley.

Puge, T. A. (2004). *International economics* (12th ed.). New York: McGraw Hill.

Salvatore, D. (2004). *International economics* (8th ed.) John Willey & Son.

04

ทฤษฎีปัจจัยการผลิตเฉพาะ และการกระจายรายได้

หัวข้อเรื่องในบทนี้

1. ทฤษฎีปัจจัยการผลิตเฉพาะ
   1.1. ข้อสมมุติฐานของทฤษฎี
   1.2. สาระสำคัญของทฤษฎี
   1.3. แบบแผนการค้าและผลได้จากการค้า
2. ดุลยภาพการค้าระหว่างประเทศ
3. การกระจายรายได้และผลได้จากการค้าระหว่างประเทศ

ความคิดรวบยอด

1. ปัจจัยการผลิตของแต่ละประเทศไม่เหมือนกัน ทำให้ประเทศมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบจากการใช้ปัจจัยการผลิตที่มีอยู่

2. ปริมาณผลผลิตที่ประเทศสามารถผลิตได้มากน้อยเท่าไร ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยการผลิตที่หน่วยผลิตนั้น ๆ ได้ใช้ในการผลิตในอุตสาหกรรม กล่าวคือ หากประเทศมีการใช้ปัจจัยการผลิตมาก สามารถทำการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมได้มาก

3. หากหน่วยผลิตเพิ่มจำนวนปัจจัยการผลิตชนิดเดียว เช่น แรงงานซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตประเภทแปรผันขึ้นทีละหน่วยในการผลิตสินค้าแล้ว จะทำให้ประสิทธิภาพการผลิตของแรงงานที่เพิ่มขึ้นลดลงไปเรื่อย ๆ

4. การจัดสรรแรงงานเพื่อใช้ในการผลิตสินค้าใด ๆ ขึ้นอยู่กับอุปสงค์และอุปทานของแรงงานที่มีอยู่ในตลาดแรงงาน อุปสงค์ของแรงงานในแต่ละหน่วยผลิตมักขึ้นอยู่กับราคาของผลผลิตและอัตราค่าจ้างแรงงาน อัตราค่าจ้างแรง งานขึ้นกับส่วนประสมของอุปสงค์ของแรงงานที่ใช้ในอุตสาหกรรมและอาหารให้ราคาของอุตสาหกรรมและอาหารขึ้นอยู่กับอัตราค่าจ้างจะสามารถหาได้ว่าการจ้างงานและผลผลิตของแต่ละหน่วยผลิต

5. แบบจำลองการค้าระหว่างประเทศในเงื่อนไขที่กำหนดให้มีปัจจัยการผลิตเฉพาะ กรณีมี 2 ประเทศที่ทำการค้าระหว่างกัน สามารถแสดงได้ด้วยเส้นงบประมาณที่กำหนดให้ประเทศมีการใช้งบประมาณคงที่ในการผลิตสินค้า 2 ชนิดในสัดส่วนที่แตกต่างกัน ซึ่งประเทศจะส่งออกสินค้าที่มีความชำนาญในการผลิตและนำเข้าสินค้าที่มีความชำนาญน้อยกว่า

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึง รูปแบบการค้าระหว่างประเทศในกรณีประเทศมีปัจจัยการผลิตเฉพาะ
2. เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึง ราคา ค่าจ้างและการจัดสรรแรงงานของประเทศ
3. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึง แบบจำลองการค้าระหว่างประเทศในกรณีที่ประเทศมีปัจจัยการผลิตเฉพาะและกำหนดให้การวิเคราะห์มีการค้าระหว่างประเทศแค่ 2 ประเทศเท่านั้น

4. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึง การกระจายรายได้และผลได้จากการค้าระหว่างประเทศ
5. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึง นโยบายการค้าที่เหมาะสม การกระจายรายได้และนโยบายการค้า

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. ซักถามผู้เรียนเกี่ยวกับเนื้อหาที่บรรยาย
2. ให้ผู้เรียนทำแบบฝึกหัดจากคำถามท้ายบท
3. ให้ผู้เรียนค้นคว้าเพิ่มเติม

การวัดผลและการประเมินผล

1. ตรวจแบบฝึกหัดจากคำถามท้ายบทที่ 4
2. ทำแบบทดสอบอัตนัยจำนวน 5 ข้อ

บทนำ

ในบทที่ 3 ได้อธิบายถึง ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศที่ใช้อธิบายความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบของประเทศโดยพิจารณาปัจจัยด้านแรงงานชนิดเดียว และได้อธิบายถึงเบื้องหลังการตัดสินใจของประเทศในการเลือกทำการส่งออกสินค้าประเภทใด และประเทศจะทำการผลิตสินค้าใดอยู่บนพื้นฐานของการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ ซึ่งการค้าระหว่างประเทศนี้สามารถจะให้ประโยชน์ร่วมกันของประเทศที่เข้าร่วมในการค้าระหว่างประเทศ ในทฤษฎีริคาร์โดได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า ประโยชน์ทางการค้าระหว่างประเทศจะนำไปสู่ความชำนาญพิเศษในการผลิตสินค้า ตามทฤษฎีริคาร์โด กล่าวว่า ไม่เพียงแต่ทุกประเทศได้รับประโยชน์จากการค้าแต่บุคคลทุกส่วนได้รับผลได้ที่ดีจากการค้า เพราะการค้าจะไม่มีผลกระทบต่อการกระจายรายได้ แต่ในโลกความเป็นจริงการค้าระหว่างประเทศทำให้เกิดจากการกระจายรายได้ด้วยเหตุผล 2 ประการ คือ 1) ทรัพยากรหรือปัจจัยการผลิตไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้อย่างทันทีทันใดหรือไม่มีต้นทุนค่าเคลื่อนย้ายจากอุตสาหกรรมหนึ่งไปยังอุตสาหกรรมหนึ่ง และ 2) อุตสาหกรรมมีความต้องการใช้ปัจจัยการผลิตที่แตกต่างกัน การที่ประเทศมีความต้องการบริโภคสินค้าทั้ง 2 อย่าง หากต้องการสินค้าอย่างหนึ่งมากกว่าอีกอย่างหนึ่ง จะต้องลดความต้องการสิ่งหนึ่งลง และไปเพิ่มความต้องการอีกสิ่งหนึ่ง ด้วยเหตุผล 2 ประการนี้ ทำให้ผลได้จากการค้าระหว่างประเทศไม่แน่ชัดในภาพรวมของโลก แต่ทำให้เกิดผลเสียต่อประเทศเฉพาะกลุ่มได้ เช่น ประเทศ A มีการนำเข้าสินค้าข้าวเพียงเล็กน้อยแม้ว่าจะขาดแคลนที่ดินมาก ซึ่งหมายถึงการปลูกข้าวในประเทศ A จะมีราคาแพงเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ทั่วโลก ซึ่งมีคำถามว่าหากประเทศ A มีการนำเข้ามากจะทำให้แรงงานในประเทศ A ได้รับผลกระทบจากการนำเข้าและไม่สามารถหางานในอุตสาหกรรมหรือบริการในระบบเศรษฐกิจที่มีการว่าจ้างงานเต็มที่ ทำให้มูลค่าในการจ้างงาน และมูลค่าที่ดิน เปลี่ยนแปลงตามราคาสินค้า (Krugman, & Obstfeld, 2009)

ในบทนี้ จะอธิบายถึงปัจจัยการผลิตเฉพาะและการกระจายรายได้ที่เกิดภายหลังจากมีการค้าระหว่างประเทศเป็นสำคัญ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ทฤษฎีปัจจัยการผลิตเฉพาะ

สาระสำคัญของทฤษฎี

ทฤษฎีปัจจัยการผลิตเฉพาะ ได้พัฒนามาจากแบบจำลองการค้าระหว่างประเทศโดย พอล แซมมวลซัน และโรนัล โจนส์ (Paul Samuelson, & Ronald Jones, 1971) ที่ได้นำเอาปัจจัยการผลิตเฉพาะขึ้นมาอธิบายในแบบจำลอง ซึ่งแบบจำลองนี้มีลักษณะคล้ายกับแบบจำลองในทฤษฎีของริคาร์โด แต่มีข้อสมมุติแตกต่างจากทฤษฎีของริคาร์โด คือ พิจารณาปัจจัยการผลิตแรงงานซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตชนิดเดียวนั้นมีลักษณะเคลื่อนย้ายระหว่างหน่วยผลิตในประเทศได้ แต่ไม่สามารถเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศได้ และปัจจัยแรงงานที่ใช้ในการผลิตมีความสามารถเฉพาะ ดังนั้น ข้อสมมุติของแบบจำลองที่ใช้ปัจจัยการผลิตเฉพาะได้กำหนดไว้

ข้อสมมุติฐานของทฤษฎี

ดังรายละเอียดโมเดล ดังนี้

1. กำหนดให้มีการค้าระหว่างประเทศ 2 ประเทศ คือ ประเทศเจ้าบ้านและต่างประเทศ
2. ให้แต่ละประเทศสามารถผลิตสินค้าได้ 2 ชนิด คือ สินค้าอุตสาหกรรมและสินค้าเกษตรหรืออาหาร
3. กำหนดให้แต่ละประเทศมีปัจจัยการผลิตอยู่ 3 อย่าง คือ ปัจจัยที่ดิน ทุน และแรงงาน ในการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมจะใช้ปัจจัยการผลิต 2 ชนิด คือ ทุนและแรงงาน และในการผลิตสินค้าเกษตรกรรมหรือสินค้าอาหารจะใช้ปัจจัยการผลิต 2 ชนิด คือ ที่ดินและแรงงาน
4. กำหนดให้แรงงานเป็นปัจจัยการผลิตที่เคลื่อนย้ายระหว่างหน่วยผลิตทั้งสองได้ กำหนดให้ ที่ดินและทุนเป็นปัจจัยการผลิตที่เฉพาะเจาะจงที่จะเลือกใช้เพื่อทำการผลิตสินค้าอย่างใดอย่างหนึ่ง และกำหนดให้ตลาดเป็นตลาดแข่งขันสมบูรณ์

ในทฤษฎีการผลิตที่ใช้ปัจจัยการผลิตเฉพาะนี้ พิจารณาความสัมพันธ์ของปริมาณผลผลิต และปัจจัยการผลิตที่แต่ละประเทศสามารถผลิตสินค้าแต่ละชนิดมีปริมาณมากน้อยเท่าไรขึ้นอยู่กับปัจจัยการผลิตที่หน่วยผลิตนั้น ๆ เช่น ในกรณีผลิตสินค้าอาหารจะมีปริมาณมากน้อยเพียงไรขึ้นอยู่กับปัจจัยการผลิตที่ดินและแรงงาน โดยการผลิตสินค้าอาหารนั้นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ คือ ที่ดิน เป็นต้น หากมีการใช้ปัจจัยการผลิตมากย่อมทำให้ได้สินค้าอาหารมากด้วย การที่ประเทศมีปัจจัยแรงงานเพียงชนิดเดียวที่ใช้ในการผลิตซึ่งสามารถเคลื่อนย้ายในประเทศได้แต่ไม่สามารถเคลื่อนย้ายระหว่างประเทศได้นั้น ทำให้ปริมาณแรงงานทั้งหมดถูกแบ่งไปเพื่อทำการผลิตสินค้าทั้ง 2 ประเภท คือ สินค้าอุตสาหกรรมและสินค้าอาหาร และการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมจะเปลี่ยนตามจำนวนแรงงานที่ใช้ในการผลิตเมื่อใช้ปัจจัยการผลิตเพียงชนิดเดียวจึงเรียกว่า ทฤษฎีปัจจัยการผลิตเฉพาะให้ปัจจัยการผลิตเฉพาะแต่ละชนิด เช่น ที่ดิน ทุนและแรงงาน สามารถใช้ได้เพียงการผลิตชนิดเดียวเท่านั้นในการผลิต คือ สินค้าอุตสาหกรรมหรือสินค้าอาหาร ใช้เพียงปัจจัยแรงงานอย่างเดียวเท่านั้นที่สามารถใช้ร่วมกันได้ สามารถอธิบายได้ด้วยเส้นการผลิตซึ่งสามารถแสดงสัดส่วนของปัจจัยการผลิตทั้ง 2 ชนิดได้ ซึ่งปัจจัยการผลิตชนิดหนึ่ง คือ แรงงานสามารถเคลื่อนย้ายระหว่างหน่วยผลิตทั้งสองได้ และปัจจัยอีกชนิดหนึ่งเป็นปัจจัยที่ถูกกำหนดให้คงที่ การผลิตจะเป็นไปตามกฎว่าด้วยผลได้ของการลดน้อยถอยลงหน่วยสุดท้าย (Diminishing Marginal Return) กล่าวคือ **“หากหน่วยผลิตเพิ่มจำนวนปัจจัยการผลิต ซึ่งในที่นี้คือ ปัจจัยแรงงานซึ่งเป็นปัจจัยแปรผันขึ้นทีละหน่วยแล้ว ในการผลิตสินค้า ทำให้ประสิทธิภาพการผลิตของแรงงานที่เพิ่มขึ้นลดลงเรื่อย ๆ ”**

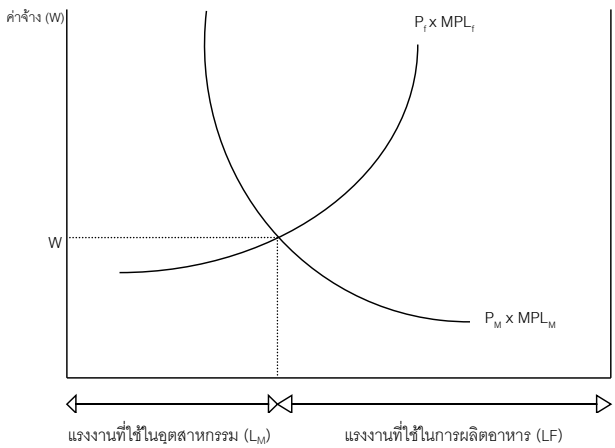
ดังนั้น ความสามารถในการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมและสินค้าอาหาร แสดงจำนวนแรงงานที่ใช้ในการผลิตอุตสาหกรรมและจำนวนแรงงานที่ใช้ในการผลิตอาหาร หากมีการใช้แรงงานไปในการผลิตอาหารมากจะเหลือแรงงานในการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมน้อยลงนั่นเอง การจัดสรรแรงงานระหว่าง 2 หน่วยผลิตจะนำแรงงานไปใช้ในการผลิตอุตสาหกรรมและอาหารในสัดส่วนต่างๆ การจัดสรรแรงงานเพื่อใช้ในการผลิตอุตสาหกรรมและอาหารจะได้จากเส้นการผลิตของอาหารและอุตสาหกรรม และเส้นความเป็นไปได้ในการผลิตในที่สุด

การผลิตทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานจากการผลิตอาหารไปสู่อุตสาหกรรมทำให้ผลผลิตอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น วัดต้นทุนค่าเสียโอกาสของอุตสาหกรรมในรูปของอาหาร นั่นคือ การเพิ่มแรงงานในการผลิตอุตสาหกรรมและลดจำนวนแรงงานในการผลิตอาหารลง ดังนั้น ผลผลิตหน่วยสุดท้ายของแรงงานในการผลิตอุตสาหกรรมลดลง ผลผลิตหน่วยสุดท้ายของอาหารเพิ่ม

การพิสูจน์ทฤษฎีปัจจัยการผลิตเฉพาะ

เมื่อแรงงานเป็นปัจจัยการผลิตเฉพาะที่สำคัญ การจัดสรรแรงงานเพื่อใช้ในการผลิตสินค้าใด ๆ จะขึ้นอยู่กับอุปสงค์และอุปทานของแรงงานที่มีอยู่ในตลาดแรงงาน ซึ่งอุปสงค์ของแรงงานในแต่ละหน่วยผลิตมักจะขึ้นอยู่กับราคาของผลผลิตและราคาปัจจัยการผลิต คือ อัตราค่าจ้างแรงงาน ซึ่งอัตราค่าจ้างแรงงานจะขึ้นอยู่กับส่วนประสมของอุปสงค์ของแรงงานที่ใช้ในการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมและสินค้าอาหาร กำหนดให้ราคาของสินค้าอุตสาหกรรมและสินค้าอาหารนั้นขึ้นอยู่กับ อัตราค่าจ้างแรงงาน ในแต่ละหน่วยผลิตต้องการกำไรสูงสุดจะต้องจ้างแรงงาน ณ ระดับมูลค่าแรงงานหน่วยสุดท้าย เท่ากับค่าจ้างแรงงาน นั่นคือ ในการผลิตสินค้าอุตสาหกรรม พิจารณาจากเส้นอุปสงค์ของแรงงาน คือ มูลค่าแรงงานหน่วยสุดท้ายในอุตสาหกรรม เท่ากับค่าจ้างแรงงานในอุตสาหกรรม และเส้นอุปสงค์แรงงานในการผลิตสินค้าอาหาร คือ มูลค่าแรงงานหน่วยสุดท้ายในการผลิตอาหาร เท่ากับค่าจ้างแรงงานในการผลิตอาหาร

ทั้ง 2 กรณี อัตราค่าจ้าง เท่ากับ มูลค่าของผลผลิตของแรงงานหน่วยสุดท้าย ซึ่งอัตราค่าจ้างเท่ากันเพราะแรงงานสามารถเคลื่อนย้ายไปมาระหว่างหน่วยผลิตทั้งสองได้โดยจะย้ายจากหน่วยผลิตที่ให้ค่าจ้างต่ำไปยังหน่วยผลิตที่ให้ค่าจ้างสูงจนกระทั่งค่าจ้างทั้งสองหน่วยผลิตเท่ากัน อัตราค่าจ้างจะถูกกำหนดโดยอุปสงค์ของแรงงาน เท่ากับอุปทานของแรงงาน พิจารณาในรูป 4.1 ประกอบ

รูป 4.1 แสดงความต้องการแรงงานที่ใช้ในอุตสาหกรรมและอาหาร

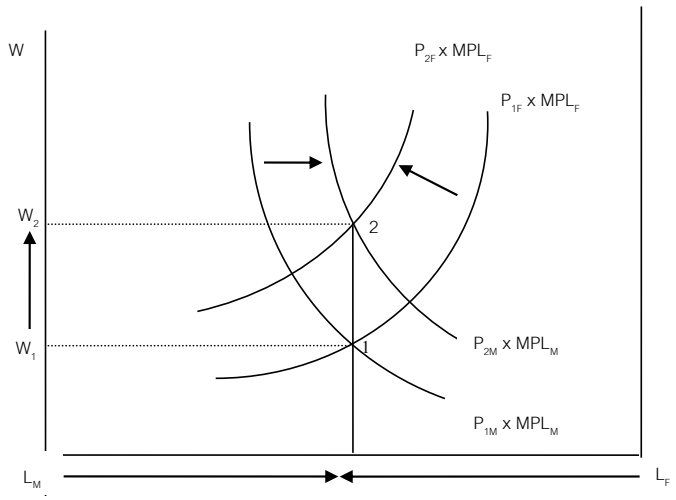
รูป 4.1 กำหนดให้แกนตั้งแสดง มูลค่าของผลผลิตหน่วยสุดท้ายของแรงงานในการผลิตอุตสาหกรรม (MPLM) และอาหาร(MPLF) ถูกกำหนดโดยอัตราค่าจ้าง (W) จากการวิเคราะห์การจัดสรรแรงงานในการผลิตสินค้าทั้ง 2 ชนิด และแกนนอนแสดงจำนวนแรงงานที่ใช้ในการผลิตสินค้า 2 ชนิด แทนอุปทานแรงงานทั้งหมดซึ่งใช้ไปในการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมและอาหาร (L) คือ แรงงานที่ใช้ในการผลิตสินค้าอาหาร (L_F) และแรงงานที่ใช้ในการผลิตสินค้าอุตสาหกรรม (L_M) สามารถเขียนเป็นสมการอุปทานแรงงานได้คือ $L_M + L_F = L$ พิจารณาจากจุดกำเนิดทางซ้ายมือมาทางขวามือแสดงจำนวนแรงงานที่ใช้ในอุตสาหกรรมและแรงงานที่ใช้ในการผลิตอาหาร แสดงการหาอัตราค่าจ้างและการจ้างงานในแต่ละหน่วยผลิตทำงานอย่างไร เป็นการแสดงความต้องการแรงงานในการผลิตสินค้าทั้งสองชนิด ดังนั้น ความสัมพันธ์ของราคาสินค้าเปรียบเทียบและราคาปัจจัยการผลิต คือ

$$MPL_M xP_M = MPL_F xP_F = w \text{ หรือ } \frac{-MPL_F}{MPL_M} = -\frac{P_M}{P_F}$$

สรุปคือ ณ จุดที่ผลิตเส้นการผลิตต้องอยู่บนเส้นความลาดชันซึ่งเท่ากับลบอัตราส่วนของราคาสินค้าอุตสาหกรรมต่อราคาสินค้าอาหารสิ่งที่เกิดขึ้นจากการจัดสรรแรงงานและการกระจายรายได้เมื่อราคาอาหารและอุตสาหกรรมเปลี่ยนไป เช่น ถ้าราคาอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น 10 เปอร์เซ็นต์และราคาอาหารเพิ่ม 10 เปอร์เซ็นต์ สามารถวิเคราะห์ผลกระทบเป็น 2 กรณี คือ เมื่อราคาอุตสาหกรรมเพิ่ม 10 เปอร์เซนต์จะเกิดอะไรขึ้นและถ้าราคาอาหารเพิ่มอีก 7 เปอร์เซ็นต์จะเกิดอะไรขึ้น พิจารณาในรายละเอียดดังนี้

กรณีเมื่อราคาสินค้าทั้งสองเปลี่ยนแปลงในสัดส่วนที่เท่ากัน

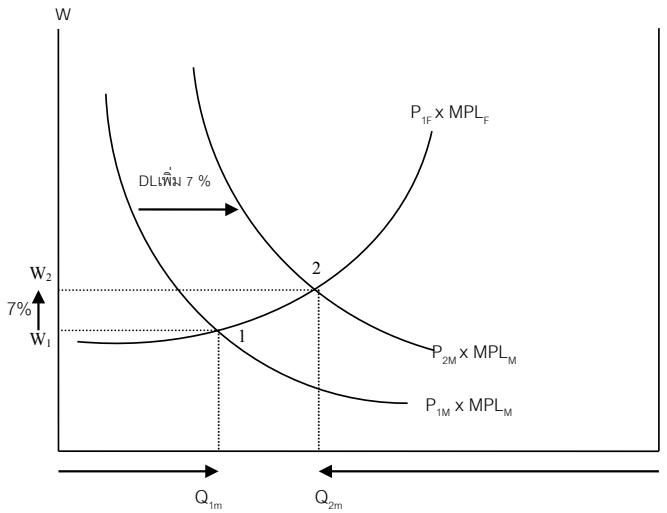
สมมุติให้มีการเปลี่ยนแปลงในราคาสินค้าทั้งสองชนิดเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่เท่ากัน ผลของการเปลี่ยนแปลงราคาจะทำให้ค่าจ้างแรงงานในอุตสาหกรรมทั้งสองเพิ่มขึ้นในอัตราส่วนที่เท่ากันด้วย และทำให้อัตราค่าจ้างแท้จริงไม่มีการเปลี่ยนแปลง จะมีการจ้างแรงงานในแต่ละหน่วยผลิตเท่าเดิม ได้รับอัตราค่าจ้างเท่าเดิม สมมุติให้ ถ้าราคาสินค้าอุตสาหกรรม และราคาสินค้าอาหารได้เพิ่มขึ้นอีก 10 เปอร์เซ็นต์ ทำให้เส้นอุปสงค์ของแรงงานของทั้งสองหน่วยผลิตย่อมเพิ่มขึ้นอีก 10 เปอร์เซ็นต์จากเส้น $P_{1M} \times MPL_M$ เป็นเส้น $P_{2M} \times MPL_M$ และจากเส้น $P_{1F} \times MPL_F$ เป็นเส้น $P_{2F} \times MPL_F$ ทำให้ค่าจ้างแรงงานเพิ่มขึ้นอีก 10 เปอร์เซนต์ จากค่าจ้าง W_1 เป็น W_2 พิจารณารูป 4.2 ประกอบ

รูป 4.2 แสดงผลของราคาสินค้าเปลี่ยนแปลงที่มีต่อแรงงาน

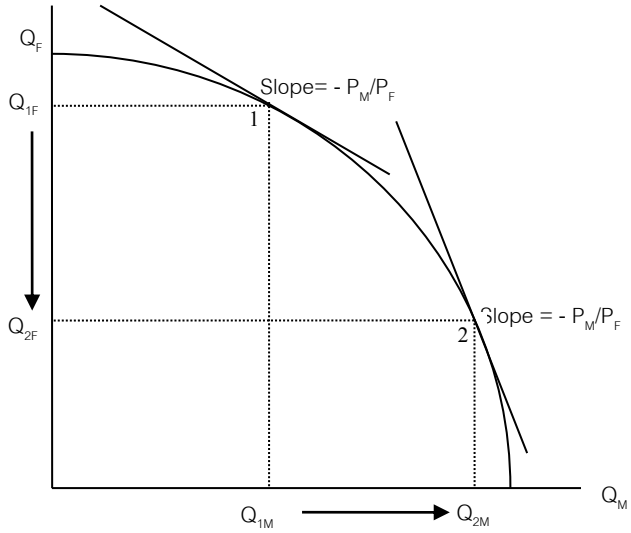
กรณีเมื่อราคาเปรียบเทียบเปลี่ยนแปลง

หากมีการเปลี่ยนแปลงราคาสินค้าอุตสาหกรรมอย่างเดียว ย่อมมีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงในราคาเปรียบเทียบ เช่น สมมุติให้มีการเปลี่ยนแปลงในราคาอุตสาหกรรม คือ ราคาสินค้าอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น 7 เปอร์เซ็นต์ โดยที่ราคาอาหารยังคงเดิม ทำให้เส้นอุปสงค์แรงงานในการผลิตอุตสาหกรรมเพิ่มในสัดส่วน 7 เปอร์เซ็นต์ ทำให้ราคาสินค้าอุตสาหกรรม ค่าจ้างจะเพิ่มขึ้นอีกแต่น้อยกว่า 7 เปอร์เซ็นต์ ผลผลิตสินค้าอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น ส่วนผลผลิตสินค้าอาหารจะลดลง พิจารณาจากรูป 4.3

รูป 4.3 แสดงการเพิ่มราคาสินค้าอุตสาหกรรม

จากรูป 4.3 เมื่อราคาค่าจ้างเพิ่มขึ้น 7 เปอร์เซ็นต์ เกิดความต้องการแรงงานเพิ่มอีก 7 เปอร์เซ็นต์ ระดับค่าจ้างเพิ่มจากระดับ W_1 เป็น W_2 ทำให้จุดดุลยภาพเปลี่ยนจากจุดหมายเลข 1 เป็นจุดหมายเลข 2 ทำให้ปัจจัยแรงงานเคลื่อนย้ายจากการผลิตสินค้าอาหารไปสู่สินค้าอุตสาหกรรม สามารถแสดงผลการเปลี่ยนแปลงราคาเปรียบเทียบในสินค้าอุตสาหกรรมด้วยเส้นเป็นไปได้ในการผลิตในรูป 4.4

รูป 4.4 แสดงผลการเปลี่ยนแปลงราคาเปรียบเทียบในการผลิตสินค้าอุตสาหกรรม

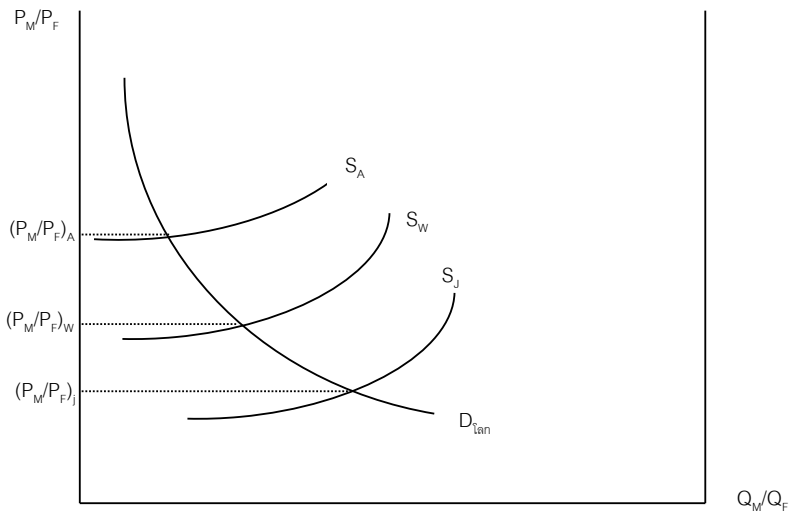
จากรูป 4.4 เป็นการแสดงผลของการเพิ่มราคาเปรียบเทียบในการผลิตสินค้าอุตสาหกรรม โดยพิจารณาจากเส้นเป็นไปได้ในการผลิต เมื่อผลของราคาสินค้าอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น ทำให้ราคาเปรียบเทียบของสินค้าอุตสาหกรรมต่อสินค้าอาหาร คือจุดหมายเลขที่ 1 ต่อจุดหมายเลขที่ 2 เพิ่มขึ้น จุดผลิตที่เลื่อนจากจุดที่ 1 ไปยังจุดที่ 2 แสดงปริมาณการผลิตอาหารลดลง จาก Q_{1F} เป็น Q_{2F} และผลผลิตอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น จาก Q_{1M} เป็น Q_{2M} ด้วยผลของราคาเปรียบเทียบของอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น เมื่อราคาเปรียบเทียบอุตสาหกรรมสูงกว่านำไปสู่การเพิ่มผลผลิตเปรียบเทียบของอุตสาหกรรมต่ออาหาร

ผลของการเปลี่ยนแปลงราคาและการกระจายรายได้

การพิจารณาผลของการเปลี่ยนแปลงในราคาเปรียบเทียบต่อการกระจายรายได้นั้น พิจารณาจากผลของราคาสินค้าอุตสาหกรรมที่เพิ่มขึ้น เส้นอุปสงค์ของแรงงานในการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมจะเลื่อนขึ้นในสัดส่วนเท่ากับราคาสินค้าอุตสาหกรรมที่เพิ่มขึ้น ทำให้อัตราค่าจ้างจะเพิ่มขึ้นด้วย ซึ่งได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งรายได้ที่ได้รับจะถูกกระจายไปใน 3 กลุ่ม คือ แรงงาน เจ้าของปัจจัยทุน เจ้าของที่ดิน และเจ้าของแรงงาน พบว่า ค่าจ้างของแรงงานเพิ่มขึ้นแต่น้อยกว่าการเพิ่มราคาสินค้าอุตสาหกรรม ดังนั้น ค่าจ้างแท้จริงในเทอมของ

อุตสาหกรรม คือ W/P_M ลดลงขณะที่ค่าจ้างแท้จริงในเทอมของอาหาร คือ W/P_F เพิ่มขึ้น แต่ในการวิเคราะห์ไม่สามารถบอกได้ว่า แรงงานมีสวัสดิการดีขึ้นหรือเลวลง ซึ่งต้องขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของการบริโภคของแรงงานในการผลิตอุตสาหกรรมและอาหาร ส่วนเจ้าของเงินทุนพิจารณาเห็นว่าดีขึ้นเพราะอัตราค่าจ้างแท้จริงในเทอมของอุตสาหกรรมลดลง ทำให้กำไรของเจ้าของปัจจัยทุนในเทอมของสิ่งที่ผลิตจึงเพิ่มขึ้น รายได้ของเจ้าของปัจจัยทุนจะเพิ่มมากกว่าสัดส่วนของการเพิ่มขึ้นในราคาสินค้าอุตสาหกรรม

ดังนั้น ราคาสินค้าอุตสาหกรรมเพิ่มเมื่อเทียบกับราคาอาหาร รายได้ของผู้ลงทุนจึงเพิ่มขึ้นในเทอมของการผลิตสินค้าทั้งสองชนิด ส่วนเจ้าของที่ดินเมื่อพิจารณาแล้วแย่ลงเพราะสูญเสียค่าจ้างแท้จริงในเทอมของอาหารสูงขึ้นทำให้รายได้ที่ได้รับน้อยลง การเพิ่มราคาสินค้าอุตสาหกรรมลดอำนาจซื้อลงทำให้บริโภคสินค้าอุตสาหกรรมได้น้อยลงหรือต้องจ่ายแพงขึ้น พิจารณาแบบจำลองข้างล่างประกอบ

รูป 4.5 แสดงการค้าระหว่างประเทศและราคาเปรียบเทียบ

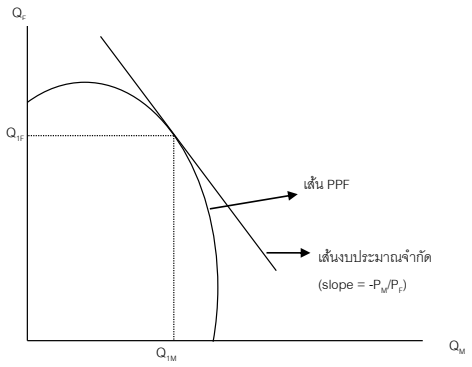
จากรูป 4.5 ให้แกนตั้งแสดง ราคาสินค้าเปรียบเทียบในการผลิตสินค้าอุตสาหกรรม (P_M) และสินค้าอาหาร (P_F) นั่นคือ P_M/P_F โดยกำหนดให้ประเทศ J ถูกกำหนดให้มีสัดส่วนปัจจัยทุนต่อแรงงาน มากกว่าประเทศ A ขณะที่ประเทศ A มีสัดส่วนปัจจัยที่ดินต่อแรงงานมากกว่าประเทศ J ผลคือ เส้นอุปทานเปรียบเทียบของประเทศ J คือ เส้น S_J อยู่ไปทางขวามือของเส้นอุปทานเปรียบเทียบของประเทศ A คือ เส้น S_A เมื่อทั้ง 2 ประเทศได้ทำการค้าขายระหว่างกัน เส้นอุปทานเปรียบเทียบของโลก คือ เส้น S_W จะอยู่ระหว่างเส้นทั้ง 2 และดุลยภาพของราคาเปรียบเทียบของอุตสาหกรรมของโลก คือ$(P_M/P_F)_W$ ถูกกำหนดโดยจุดตัดของอุปทานเปรียบเทียบของโลก (S_W) และอุปสงค์เปรียบเทียบของโลก (D_W) เป็นจุดที่ราคาเปรียบเทียบอยู่ระหว่างราคาเปรียบเทียบของทั้งสองประเทศ

ดุลยภาพของการค้าระหว่างประเทศ

เมื่อมีการค้าระหว่างประเทศเกิดขึ้น จากความแตกต่างกันของราคาเปรียบเทียบในการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมแล้ว ประเทศแต่ละประเทศจะไม่ทำการค้าระหว่างประเทศกัน เนื่องจากปริมาณสินค้าที่ผลิตสินค้าอุตสาหกรรมได้ในประเทศ คือ Q_M หรือปริมาณสินค้าที่ผลิตสินค้าอาหาร คือ Q_F มีจำนวนเท่ากับปริมาณการบริโภคสินค้าอุตสาหกรรมภายในประเทศ คือ D_M หรือปริมาณการบริโภคสินค้าอาหาร คือ D_F สามารถเขียนเป็นสมการได้ดังนี้ การผลิตสินค้าอุตสาหกรรม คือ $D_M = Q_M$ และสำหรับการผลิตอาหาร คือ $D_F = Q_F$ อย่างไรก็ตาม การค้าระหว่างประเทศจะเกิดขึ้นได้จากการที่สัดส่วนการบริโภคสินค้าอุตสาหกรรมและอาหารแตกต่างไปจากส่วนผสมของการผลิตที่ประเทศผลิตได้แต่ต้องอยู่ภายใต้มูลค่าการบริโภคต้องเท่ากับมูลค่าของการผลิต นั่นคือ มูลค่าของการบริโภคอุตสาหกรรมและอาหารต้องเท่ากับปริมาณสินค้าอุตสาหกรรมและอาหาร ดังสมการต่อไปนี้

$$P_M * D_M + P_F * D_F = P_M * Q_M + P_F * D_F$$
$$D_F - Q_F = (P_M / P_F) * (Q_M - D_M)$$

โดยกำหนดให้ D_F-Q_F คือปริมาณที่ประเทศต้องทำการนำเข้าสินค้าอาหาร เนื่องจากปริมาณการบริโภคสินค้าอาหารมีมากกว่าปริมาณที่ประเทศสามารถทำการผลิตได้ ด้านขวามือเป็นราคาเปรียบเทียบของอุตสาหกรรมและอาหาร และปริมาณที่ประเทศส่งออกสินค้าอุตสาหกรรม เนื่องจากประเทศสามารถผลิตได้มากกว่าความต้องการในประเทศ จากสมการไม่สามารถบอกว่าประเทศควรจะนำเข้าหรือส่งออกเท่าไร แต่สมการสามารถบอกได้ว่าปริมาณที่ประเทศสามารถนำเข้าและส่งออกเป็นจำนวนเท่าไรซึ่งขึ้นอยู่กับรายได้ที่จำกัดของประเทศ ลักษณะสำคัญของงบประมาณจำกัดสามารถแสดงได้ 2 อย่าง คือ ประการแรก แสดงที่จุดความสัมพันธ์ระหว่างราคาอุตสาหกรรมต่ออาหาร (P_M/P_F) ซึ่งเป็นค่าความลาดชันของเส้นสัมผัสของเส้นเป็นไปได้ในการผลิตด้วยเหตุผลที่ว่าบริโภคอุตสาหกรรมน้อยลง 1 หน่วยเป็นการประหยัดเงินได้ในจำนวนเท่ากับราคาของสินค้าอุตสาหกรรมและสามารถนำเงินนี้ไปซื้อสินค้าอาหารเพิ่มขึ้น และประการที่สอง งบประมาณจำกัด คือ เส้นที่แสดงได้ด้วยเส้นสัมผัสเส้นเป็นไปได้

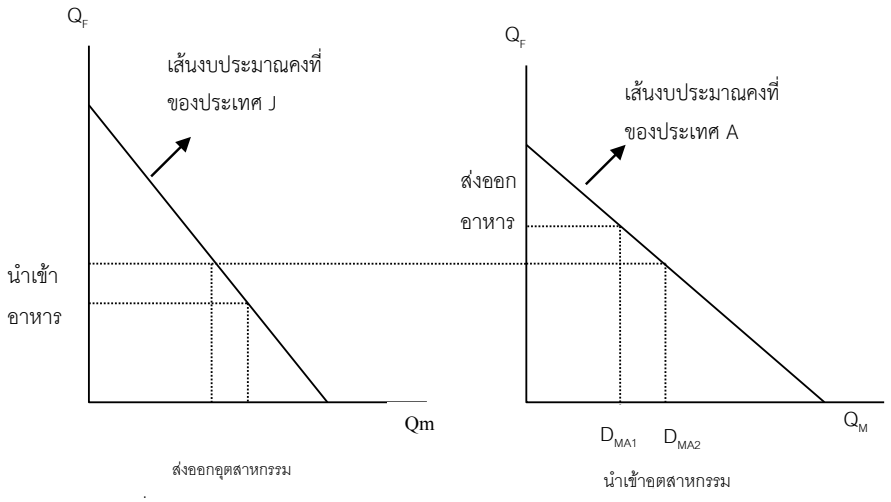

รูป 4.6 แสดงเส้นเป็นไปได้ในการผลิตและเส้นงบประมาณจำกัดในระบบเศรษฐกิจ

รูป 4.6 กำหนดให้แกนตั้งแสดงปริมาณการผลิตสินค้าอาหารและแกนนอนแสดงการผลิตสินค้าอุตสาหกรรม มีเส้นงบประมาณสัมผัสเส้นเป็นไปได้ในการผลิต ซึ่งเส้นเป็นไปได้ในการผลิตแสดงสัดส่วนการผลิตสินค้า 2 ชนิด คือ สินค้าอาหารและสินค้าอุตสาหกรรม จุดการผลิต คือ จุดที่เส้นงบประมาณสัมผัสเส้นเป็นไปได้ในการผลิต คือ ที่จำนวนการผลิตสินค้าอุตสาหกรรม Q_{1M} หน่วยและผลิตสินค้าอาหารได้จำนวน Q_{1F} หน่วย

ในการพิจารณาหาดุลยภาพในการค้าระหว่างประเทศของ 2 ประเทศ จากข้อสมมุติเบื้องต้นของการพิจารณาในแบบจำลองการค้าระหว่างประเทศในปัจจัยการผลิตเฉพาะกรณีมี 2 ประเทศ พิจารณารูป 4.7 ประกอบในรูป a) แสดงเส้นงบประมาณที่กำหนดให้คงที่ของประเทศ J ซึ่งสามารถใช้งบประมาณไปในการผลิตสินค้า 2 ชนิด คือ สินค้าอุตสาหกรรมและสินค้าอาหาร ทุกจุดบนเส้นงบประมาณสามารถแสดงส่วนประกอบของจำนวนการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมและสินค้าอาหารในสัดส่วนที่แตกต่างกันซึ่งประเทศ J มีความชำนาญในการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมมากและผลิตสินค้าอาหารน้อยจึงทำให้ประเทศ J ทำการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมและนำเข้าสินค้าอาหาร

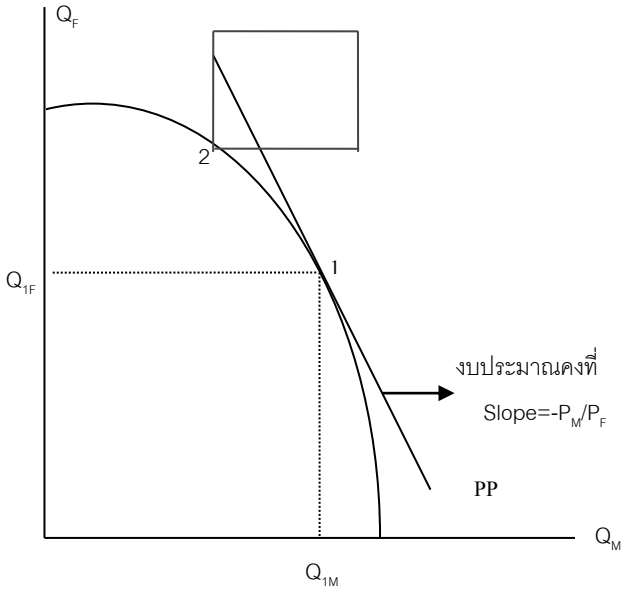
ส่วนในรูป b) แสดงเส้นงบประมาณที่กำหนดให้คงที่ของประเทศ A ซึ่งสามารถใช้งบประมาณไปในการผลิตสินค้า 2 ชนิด คือ สินค้าอุตสาหกรรมและสินค้าอาหาร ทุกจุดบนเส้นงบประมาณสามารถแสดงส่วนประกอบของจำนวนการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมและสินค้าอาหารในสัดส่วนที่แตกต่างกันซึ่งประเทศ A มีความชำนาญในการผลิตสินค้าอาหารมากและผลิตสินค้าอุตสาหกรรมน้อยจึงทำให้ประเทศ A ทำการส่งออกสินค้าอาหารและนำเข้าสินค้าอุตสาหกรรม เมื่อพิจารณาทั้ง 2 รูปร่วมกันจะได้ดุลยภาพของการค้าระหว่างประเทศเกิดขึ้น คือ ประเทศ J ส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมในขณะที่ประเทศ A นำเข้าสินค้าอุตสาหกรรมจากประเทศ J และส่งออกสินค้าอาหารไปยังประเทศ J และประเทศ J นำเข้าสินค้าอาหาร

รูป 4.7 แสดงดุลยภาพของการค้าระหว่างประเทศ

การกระจายรายได้และผลได้จากการค้าระหว่างประเทศ

จากคำถามที่ว่า การค้าระหว่างประเทศทำให้ใครได้ประโยชน์หรือใครเสียประโยชน์บ้าง ควรเริ่มต้นจากการพิจารณาด้านสวัสดิการที่แต่ละกลุ่มได้รับ โดยพิจารณาจากราคาเปรียบเทียบของสินค้าที่กำลังพิจารณา ในที่นี้คือ ราคาเปรียบเทียบของสินค้าอุตสาหกรรมและสินค้าอาหาร โดยพิจารณาในประเทศ J ในกรณีที่ไม่มีการค้าขายระหว่างประเทศ ประเทศ J จะมีราคาเปรียบเทียบของสินค้าอุตสาหกรรมต่ำกว่าประเทศอื่น ๆ และเมื่อประเทศ J มีการทำการค้าระหว่างประเทศย่อมทำให้ราคาเปรียบเทียบของสินค้าอุตสาหกรรม (P_M/P_F) สูงขึ้น การที่ราคาเปรียบเทียบสูงขึ้น ผู้ที่เป็นเจ้าของเงินทุนย่อมเสียเปรียบเพราะต้องจ่ายมากขึ้น ส่วนด้านแรงงานยังไม่ชัดเจนว่าจะได้เปรียบหรือไม่ ส่วนเจ้าของที่ดินนั้น พบว่า ยิ่งมีความเสียเปรียบมาก ส่วนในประเทศ A มีผลกระทบจากการค้าระหว่างประเทศนั้นมีทิศทางที่กลับกัน เมื่อสัดส่วนของราคาเปรียบเทียบของสินค้าอุตสาหกรรมลดลง ดังนั้น ประเทศ A ที่เป็นเจ้าของที่ดินจะมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และผู้ที่เป็นเจ้าของเงินทุนจะแย่ลง ส่วนผลกระทบต่อคนงานนั้นยังไม่แน่นอน ผลลัพธ์ทั่วไป คือ ผลได้ทางการค้าระหว่างประเทศ เป็นปัจจัยที่ส่งผลถึงภาคการส่งออกของแต่ละประเทศดีขึ้น แต่จะมีผลเสียต่อปัจจัยเฉพาะของภาคการแข่งขัน ทำให้การนำเข้าด้วยผลที่ไม่แน่ชัดของปัจจัยที่เคลื่อนย้ายได้ คือ แรงงานนั่นเอง พิจารณารูป 4.8 ประกอบ

รูป 4.8 แสดงการขยายตัวทางการค้าและความเป็นไปได้ในการบริโภคของระบบเศรษฐกิจ

จากรูป 4.8 แสดงผลได้จากการค้าระหว่างประเทศ สามารถแสดงได้ 3 ระยะดังนี้

1. ก่อนการค้าระหว่างประเทศ ระบบเศรษฐกิจจะทำการผลิตสิ่งที่ประเทศบริโภค ด้วยเหตุนี้การบริโภคของระบบเศรษฐกิจจะเป็นจุดอยู่บนเส้นเป็นไปได้ในการผลิต คือ จุดที่ 2 นั่นคือ ประเทศทำการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมและอาหารได้ และจุดผลิตนี้จะอยู่บนเส้นเป็นไปได้ในการผลิตนั่นเอง

2. เส้นเป็นไปได้ในการผลิตสำหรับระบบเศรษฐกิจที่มีการค้าจะมีการบริโภคสินค้าทั้งสองชนิดมากกว่าระบบเศรษฐกิจที่ไม่มีการค้าเลย เส้นงบประมาณคงที่ในรูปแทนส่วนประกอบของอาหารและอุตสาหกรรมที่ประเทศสามารถบริโภคได้โดยพิจารณาจากราคาเปรียบเทียบของอุตสาหกรรมของโลก คือ ส่วนที่อยู่ในสี่เหลี่ยมตรงหมายเลข 2 เป็นตัวแทนของระบบเศรษฐกิจสามารถบริโภคทั้งสอง คือ สินค้าอุตสาหกรรมและสินค้าอาหารมากกว่าการที่ไม่มีการค้าระหว่างประเทศ ผลลัพธ์นี้ไม่ได้ขึ้นอยู่กับข้อสมมุติที่ว่าหากมีการผลิตก่อนที่มีการค้าและการบริโภคอยู่ที่จุดหมายเลข 2 ถ้าไม่มีการผลิตก่อนการค้าจะผลิตที่จุดหมายเลขที่ 1 ดังนั้น การค้าไม่มีผลต่อการผลิตทั้งหมดคงเป็นส่วนหนึ่งของงบประมาณคงที่ที่จะยอมให้มีการบริโภคสินค้าทั้งสองชนิดมากขึ้นได้

3. สุดท้ายถ้าระบบเศรษฐกิจทั้งระบบบริโภคสินค้าทั้งสองชนิดมากขึ้นแล้ว เป็นไปได้ว่าจะทำให้สินค้าแต่ละชนิดมีมากขึ้น ย่อมหมายถึง ทุกคนในระบบเศรษฐกิจดีขึ้น แสดงว่าเป็นไปได้ที่จะทำให้ทุกคนได้รับประโยชน์จากผลของการค้าซึ่งทุกคนได้บริโภคสินค้ามากขึ้น

เหตุผลพื้นฐานว่า ทำไมการค้าระหว่างประเทศก่อให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นไปได้ของประเทศที่มีการขยายตัวทางเลือกทางเศรษฐกิจซึ่งการขยายตัวทางเลือกทางเศรษฐกิจ หมายถึงเป็นไปได้ที่จะมีการกระจายรายได้ใหม่ในกรณีที่ทุกฝ่ายได้ผลประโยชน์จากการค้า ที่กล่าวว่าทุกฝ่ายได้ผลประโยชน์จากการค้าไม่ได้ หมายถึงทุกคนจะได้รับจริง ๆ ในโลกความเป็นจริงการได้ประโยชน์หรือการเสียประโยชน์จากการค้าระหว่างประเทศเป็นหนึ่งเหตุผลสำคัญที่สุดของเหตุผลว่า ทำไมการค้าระหว่างประเทศจึงไม่เสรี การค้าระหว่างประเทศย่อมทำให้เกิดผู้ได้ประโยชน์และผู้เสียประโยชน์จากการค้าระหว่างประเทศ และการค้าระหว่างประเทศต้องผ่านระบบทางการเมืองการปกครองที่มีความแตกต่างกัน การที่รัฐบาลจะสนับสนุนหรือจะจำกัดการค้าระหว่างประเทศย่อมแตกต่างกันในแต่ละประเทศ ประเทศไทยเช่นเดียวกัน ย่อมมีการกำหนดนโยบายการค้าระหว่างประเทศเพื่อใช้เป็นทิศทางที่รัฐบาลของแต่ละประเทศนำมาใช้ เพื่อควบคุมหรือสนับสนุนการค้าระหว่างประเทศจะอธิบายโดยละเอียดอีกครั้งในบทต่อ ๆ ไป อย่างไรก็ตาม สามารถอธิบายในเบื้องต้นในบทนี้ได้ว่ามีเหตุผล 2 ประการที่รัฐบาลได้กำหนดนโยบายการค้าระหว่างประเทศขึ้นมาใช้ นั่นคือ

1. นโยบายการค้า เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ว่ารัฐบาลควรทำอะไร และนโยบายการค้าที่เหมาะสมของประเทศ คืออะไร

2. นโยบายการค้าของรัฐบาล ได้ถูกนำมาใช้เพื่อทำให้เกิดผลต่อการกระจายรายได้ของคนในสังคม ซึ่งนับว่าเป็นนโยบายที่มีความสำคัญเป็นอันดับต้น ๆ

นโยบายการค้าระหว่างประเทศเป็นสิ่งที่รัฐบาลได้ใช้เป็นเครื่องมือเพื่อส่งเสริมหรือจำกัดการค้าระหว่างประเทศ หากประเทศเสียเปรียบในการค้าระหว่างประเทศในรายการใด ประเทศมักใช้นโยบายการค้าเพื่อปกป้องหรือจำกัดสินค้าในการนำเข้าและส่งออกเป็นเรื่องง่ายที่จะพบว่าประเทศที่เสียประโยชน์จากการค้าระหว่างประเทศจะทำการผลักดันนโยบายจากรัฐบาลออกมาเพื่อที่จะจำกัดทางการค้าและป้องกันประเทศไม่ให้มีการสูญเสียรายได้ของประเทศ เป็นสิ่งที่คาดหวังว่าผู้ที่ได้รับผลประโยชน์ เช่น ในประเทศไทยได้ผลิตน้ำมันได้มาก

แต่ได้ส่งออกน้ำมันดิบทั้งที่ความต้องการน้ำมันในประเทศมีจำนวนมากทำให้ประเทศไทยต้องมีการนำเข้าน้ำมัน ทำให้ราคาน้ำมันในประเทศไทยสูงกว่าราคาน้ำมันโลกเกินกว่าต้นทุนในการบริโภคของไทยในการใช้น้ำมัน ราคาแพงผลได้ของผู้ผลิตน้อยกว่าที่เคยได้รับถ้าผู้ผลิตและผู้บริโภคมีความสามารถที่เท่าเทียมกันประเทศเกิดความสูญเสีย

บทสรุป

ในบทนี้ทำการศึกษาถึงภายหลังจากมีการค้าระหว่างประเทศ การเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตและการกระจายรายได้ของแต่ละประเทศจะเป็นอย่างไร ปริมาณผลผลิตที่ประเทศสามารถผลิตได้มากน้อยเท่าไรย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยการผลิตที่หน่วยผลิตนั้น ๆ ได้ใช้ในการผลิตในอุตสาหกรรม กล่าวคือหากมีการใช้ปัจจัยการผลิตมากก็สามารถทำการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมได้มาก หากหน่วยผลิตเพิ่มจำนวนปัจจัยการผลิตชนิดเดียวกัน เช่น เพิ่มจำนวนแรงงาน ซึ่งเป็นปัจจัยแปรผันขึ้นทีละหน่วยในการผลิตสินค้าแล้ว ย่อมทำให้ประสิทธิภาพการผลิตของแรงงานที่เพิ่มขึ้น ลดลงเรื่อย ๆ การจัดสรรแรงงานเพื่อใช้ในการผลิตสินค้าใด ๆ ขึ้นอยู่กับอุปสงค์และอุปทานของแรงงานที่มีอยู่ในตลาดแรงงานนั้น ๆ อุปสงค์ของแรงงานในแต่ละหน่วยผลิต มักขึ้นอยู่กับราคาของผลผลิตและอัตราค่าจ้างแรงงาน ซึ่งอัตราค่าจ้างแรงงานขึ้นกับส่วนประสมของอุปสงค์ของแรงงานที่ใช้ในการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมและสินค้าอาหาร ทำให้ราคาของสินค้าอุตสาหกรรมและสินค้าอาหารขึ้นอยู่กับอัตราค่าจ้าง จะสามารถหาได้ว่าการจ้างงานและผลผลิตของแต่ละหน่วยผลิตเป็นอย่างไร โดยอธิบายได้ด้วยแบบจำลองการค้าระหว่างประเทศ พิจารณาในกรณีปัจจัยการผลิตเฉพาะ เมื่อมี 2 ประเทศที่ทำการค้าระหว่างประเทศกันการอธิบายสามารถแสดงได้ด้วยเส้นงบประมาณที่กำหนดให้คงที่ของประเทศที่ได้ใช้งบประมาณไปในการผลิตสินค้า 2 ชนิดในสัดส่วนที่แตกต่างกัน ซึ่งประเทศจะส่งออกสินค้าที่มีความชำนาญในการผลิต และจะนำเข้าสินค้าที่ประเทศมีความชำนาญน้อยกว่า

การค้าระหว่างประเทศส่วนใหญ่มักคำนึงถึง การกระจายรายได้ และนโยบายการค้าที่เหมาะสมนั้น รัฐบาลต้องทำให้ประชาชนมีสวัสดิการที่ดีขึ้น เป็นสิ่งที่รัฐบาลต้องหันมาใช้เครื่องมือหรือมาตรการทางการค้าต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมหรือจำกัดการค้าระหว่างประเทศ หากประเทศเกิดการเสียเปรียบในการค้าระหว่างประเทศในรายการใด ประเทศมักใช้นโยบายการค้าระหว่างประเทศ เพื่อปกป้องหรือจำกัดสินค้าในการนำเข้าและส่งออก จึงเป็นเรื่องง่ายที่จะพบว่าประเทศที่เสียประโยชน์จากการค้าระหว่างประเทศ จะทำการผลักดันนโยบายจากรัฐบาลออกมาเพื่อที่จะจำกัดทางการค้าและป้องกันประเทศไม่ให้มีการสูญเสียรายได้ของประเทศเป็นสิ่งที่คาดหวังว่าผู้ที่ได้รับผลประโยชน์ ในบทนี้หากต้องการศึกษาเพิ่มเติมโดยละเอียดสามารถอ่านเพิ่มเติมในหนังสืออ้างอิงและอ่านประกอบที่ปรากฏในบรรณานุกรมท้ายบท

คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายถึง โมเดลปัจจัยการผลิตเฉพาะ คืออะไร
2. จงอธิบายถึง ความสัมพันธ์ระหว่าง ราคา ค่าจ้างและการจัดสรรแรงงาน เป็นอย่างไร
3. จงอธิบายถึง แบบจำลองการค้าระหว่างประเทศ กรณีมีปัจจัยการผลิตเฉพาะ และมี 2 ประเทศ
4. จงอธิบายถึง การกระจายรายได้และผลได้จากการค้าระหว่างประเทศ กรณีมีปัจจัยการผลิตชนิดเดียว
5. จงอธิบายถึง นโยบายการค้าที่เหมาะสม
6. จงอธิบายถึง การกระจายรายได้และนโยบายการค้า กรณีมีปัจจัยการผลิต 2 ชนิด

บรรณานุกรม

Carbaugh, R. J. (2002). *International economics* (8th ed.). U.S.: Thomson South-western.

Carbaugh, R. J. (2008). International economics (11th ed.). U.S.: Thomson South-western.

Gerber, J. (2002). *International economics* (2nd ed.). U.S.: Addison Wesley.

Krugman, P. R., & Obstfeld, M. (2009). *International economics theory and policy* (6th ed.). U.S.: Addison Wesley.

Puge, T. A. (2004). *International economics* (12th ed.) New York: McGraw Hill.

Salvatore, D. (2004). *International economics* (8th ed.). U.S.: John Willey & Son.

05

ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศสมัยใหม่

หัวข้อเรื่องในบทนี้

1. ทฤษฎีปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในประเทศ (Factor Endowment Theory)
   1.1 ข้อสมมุติฐานของทฤษฎี
   1.2 สาระสำคัญของทฤษฎี
   1.3 แบบแผนการค้าและผลได้จากการค้าของแบบจำลอง H-O
2. ทฤษฎีความเท่าเทียมกันของราคาปัจจัยการผลิต (Factor Price Equalization)
   2.1 ข้อสมมุติฐานของทฤษฎี
   2.2 สาระสำคัญของทฤษฎี
   2.3 แบบแผนการค้าและผลได้จากการค้า
3. ทฤษฎี สโตล์เปอร์-แซมมวลสัน (Stolper-Samuelson)
   3.1 ข้อสมมุติฐานของทฤษฎี
   3.2 สาระสำคัญของทฤษฎี
   3.3 แบบแผนการค้าและผลได้จากการค้า
4. การทดสอบทฤษฎีเฮกเช่อร์-โอลินเชิงประจักษ์

ความคิดรวบยอด

1. ทฤษฎีของเฮกเช่อร์-โอลินหรือทฤษฎีสัดส่วนปัจจัยการผลิต” (Factor Proportion Theory) มีแนวคิดหลักที่ว่า “ประเทศจะเลือกทำการผลิตสินค้าที่ประเทศของตนมีความได้เปรียบ คือ มีทรัพยากรนั้นมาก”

2. ทฤษฎีปัจจัยการผลิตซึ่งเป็นที่มาของความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบและปัจจัยที่อยู่เบื้องหลังการตัดสินใจในการเลือกผลิตสินค้าของประเทศ

3. การใช้ปัจจัยการผลิตที่เข้มข้น คือ การพิจารณาถึงการใช้สัดส่วนของปริมาณของปัจจัยการผลิตในจำนวนที่มากกว่าการใช้ปัจจัยการผลิตชนิดอื่น

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึง โมเดลของระบบเศรษฐกิจที่มีปัจจัยการผลิต 2 ชนิดและกำหนดให้การวิเคราะห์มีการค้าระหว่างประเทศแค่ 2 ประเทศเท่านั้น
2. เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึง กรณีใช้ปัจจัยการผลิตเข้มข้นในการผลิตสินค้า
3. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึง ราคาปัจจัยการผลิตและราคาสินค้าและการจัดสรรแรงงานของประเทศ
4. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึง ทรัพยากรการผลิตและผลผลิต
5. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึง ผลของการค้าระหว่างประเทศระหว่างระบบเศรษฐกิจที่มีปัจจัยการผลิต 2 อย่าง
6. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึง ราคาเปรียบเทียบและรูปแบบทางการค้า

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. ซักถามผู้เรียนเกี่ยวกับเนื้อหาที่บรรยายบทที่ 5
2. ให้ผู้เรียนทำแบบฝึกหัดจากคำถามท้ายบท
3. ให้ผู้เรียนค้นคว้าเพิ่มเติม

การวัดผลและการประเมินผล

1. ตรวจแบบฝึกหัดจากคำถามท้ายบท
2. ทำแบบทดสอบอัตนัยจำนวน 5 ข้อ

บทนำ

ในบทที่ 4 ได้กล่าวถึง เมื่อประเทศมีการค้าระหว่างประเทศแล้ว ผลของการกระจายรายได้เป็นอย่างไร ถ้ากำหนดให้แบบจำลองที่ใช้พิจารณาเป็นแบบจำลองการผลิตที่มีการใช้ปัจจัยเฉพาะเป็นปัจจัยการผลิตของประเทศที่ใช้ในการผลิตสินค้า ความได้เปรียบในการผลิตสินค้าของประเทศย่อมเกิดจากประสิทธิภาพการผลิตของปัจจัยที่มีความแตกต่างกันระหว่างประเทศตามที่ทฤษฎีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ได้อธิบายไว้ในบทก่อน ๆ

อย่างไรก็ตาม ประเทศแต่ละประเทศไม่ได้มีปัจจัยการผลิตแต่เพียงอย่างเดียว และแต่ละประเทศย่อมมีทรัพยากร หรือปัจจัยการผลิตที่แตกต่างกันออกไป บางประเทศมีปัจจัยทางด้านแรงงานมาก ในขณะที่บางประเทศมีปัจจัยทางด้านทุนมาก หรือบางประเทศมีปัจจัยทางด้านทรัพยากรอื่น เช่น แร่หรือทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ มากกว่าประเทศอื่น หรือมีทรัพยากรที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งความแตกต่างกันของประเทศที่มีปัจจัยทางทรัพยากรที่ต่างกัน ย่อมทำให้ประเทศมีความได้เปรียบจากทรัพยากรที่มีมากกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นในการผลิตสินค้า จนเกิดการพัฒนาทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศ จนกลายเป็นทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศสมัยใหม่ (Chipman, 1965) แนวความคิดทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศสมัยใหม่นี้ ได้พัฒนามาจากนักเศรษฐศาสตร์ชาวสวีเดนชื่อ อีริ เฮกเช่อร์ (Eli Heckscher) ได้เสนอทฤษฎีการค้าแนวใหม่ในปี ค.ศ. 1919 (Heckscher, 1949) ต่อมาเบอร์ทิล โอลิน (Bertil Ohlin) ได้นำทฤษฎีนี้มาปรับปรุงจนเป็นที่รู้จักภายหลังว่า “ทฤษฎีของเฮกเช่อร์-โอลิน (Heckscher-Ohlin Theorem) หรือทฤษฎีปัจจัยการผลิต” (Factor Proportion Theory) มีแนวคิดหลักที่ว่า “**การที่ประเทศมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการผลิตสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่ง เป็นเพราะประเทศมีความสมบูรณ์ของปัจจัยแตกต่างกัน ประเทศจะเลือกทำการผลิตสินค้าที่ประเทศของตนมีความได้เปรียบ คือ มีทรัพยากรนั้นมาก และการค้าระหว่างประเทศโดยเสรีมีแนวโน้มทำให้ราคาปัจจัยโน้มเอียงเข้ามาใกล้กันระหว่างประเทศ**” (Heckscher, 1949) ดังนั้น ในบทนี้จะทำการอธิบายในรายละเอียดถึงทฤษฎีปัจจัยการผลิต ซึ่งเป็นที่มาของความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ และปัจจัยที่อยู่เบื้องหลังการตัดสินใจในการเลือกผลิตสินค้าของประเทศดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ทฤษฎีปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในประเทศ

สาระสำคัญของทฤษฎี

ทฤษฎีปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในประเทศ ได้พัฒนามาจากแนวความคิดของนักเศรษฐศาสตร์ที่ชื่อ เฮกเช่อร์-โอลิน (Eli Heckscher & Bertil Ohlin) เรียกอีกอย่างว่า ทฤษฎี H-O แนวคิดนี้มีลักษณะคล้ายกับทฤษฎีปัจจัยการผลิตเฉพาะที่ได้อธิบายแล้วในบทที่ 4 ในทฤษฎีดังกล่าวได้มีการกำหนดข้อสมมุติว่า ระบบเศรษฐกิจแต่ละระบบสามารถผลิตสินค้าทั้ง 2 ชนิดได้โดยใช้ปัจจัยการผลิต 2 อย่างประกอบกัน คือ ปัจจัยแรงงาน ซึ่งสามารถเคลื่อนย้ายระหว่างอุตสาหกรรมภายในประเทศเดียวกันได้ และปัจจัยการผลิตเฉพาะในการผลิตสินค้าแต่ละอย่าง ซึ่งในทฤษฎีปัจจัยการผลิตนี้ จะมีความแตกต่างกันตรงที่ผลิตสินค้า 2 อย่างมีการใช้ปัจจัยการผลิตสินค้า 2 อย่างเช่นเดียวกัน

ข้อสมมุติฐานของทฤษฎีปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ หรือ ทบ.H-O ดังนี้

1. กำหนดให้การค้าระหว่างประเทศในแบบจำลองในการวิเคราะห์มี 2 ประเทศที่ทำการค้าฯ กัน

2. กำหนดให้แต่ละประเทศมีความสามารถทำการผลิตสินค้าได้ 2 อย่างเหมือนกัน

3. กำหนดให้ในการผลิตสินค้าทั้ง 2 อย่างนั้น แต่ละประเทศต้องอาศัยปัจจัยการผลิตร่วมกันทั้ง 2 ชนิด คือ ปัจจัยแรงงานวัดได้จากจำนวนชั่วโมงทำงาน และปัจจัยทุนวัดได้จากจำนวนเงินที่ลงทุนในการซื้อปัจจัยที่ดิน เป็นต้น

4. กำหนดให้ประเทศทั้ง 2 ประเทศ มีการใช้เทคโนโลยีในการผลิตสินค้าที่เหมือนกัน

5. กำหนดให้สินค้าแต่ละชนิดใช้สัดส่วนของปัจจัยการผลิตที่แตกต่างกัน ถ้าการผลิตสินค้าที่เน้นการใช้ปัจจัยทุนมากกว่าจะเรียกว่า การใช้ทุนอย่างเข้มข้น (capital-intensive) ส่วนการผลิตสินค้าที่เน้นการใช้ปัจจัยแรงงานมากกว่าจะเรียกว่า การใช้แรงงานอย่างเข้มข้น ซึ่งสัดส่วนการใช้ปัจจัยการผลิตของแต่ละประเทศจะมีความแตกต่างกัน คือ ประเทศที่มีแรงงานอุดมสมบูรณ์จะใช้แรงงานในสัดส่วนสูง ตรงข้ามประเทศที่มีทุนอุดมสมบูรณ์จะใช้ทุนในสัดส่วนสูง

6. กำหนดให้ผลได้จากการผลิตสินค้าเมื่อเพิ่มปัจจัยการผลิตเข้าไปมีลักษณะให้ผลตอบแทนต่อขนาดคงที่

7. กำหนดให้ประเทศทั้ง 2 มีรสนิยมในการบริโภคที่เหมือนกัน เงื่อนไขที่กำหนดอุปสงค์ในประเทศทั้งสองไม่แตกต่างกัน

8. กำหนดให้ปัจจัยการผลิตแต่ละประเทศมีจำนวนคงที่ และสามารถเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตได้ภายในประเทศ แต่ไม่สามารถเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตระหว่างประเทศได้

9. กำหนดให้ตลาดสินค้าและตลาดปัจจัยการผลิตของ 2 ประเทศเป็นตลาดแข่งขันสมบูรณ์และมีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเต็มที่

10. กำหนดให้ไม่มีอุปสรรคทางการค้าระหว่างประเทศ ไม่มีต้นทุนค่าขนส่งและไม่มีต้นทุนหรือค่าดำเนินการในการค้าระหว่างประเทศ

11. กำหนดให้ทั้งสองประเทศเกิดความสมดุลทางการค้าระหว่างประเทศ

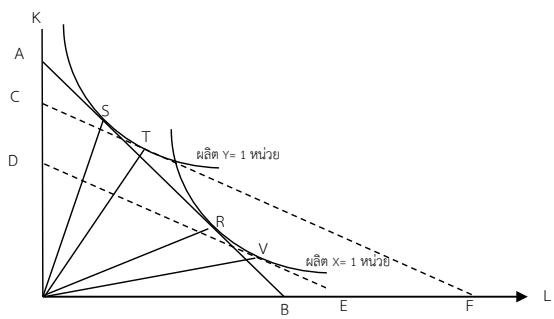
ภายใต้ข้อสมมุติข้างต้น คือ “ประเทศจะส่งออกสินค้าที่เน้นการใช้ปัจจัยการผลิตที่มีอยู่มากโดยเปรียบเทียบ และนำเข้าสินค้าที่เน้นใช้ปัจจัยการผลิตที่มีอยู่น้อยโดยเปรียบเทียบ” นั่นคือถ้าประเทศใดมีแรงงานมาก ประเทศนั้นจะส่งสินค้าที่เน้นใช้แรงงานเป็นปัจจัยหลัก ในทางตรงข้ามประเทศที่มีสินค้าประเภททุนมากจะส่งออกสินค้าที่เน้นใช้สินค้าประเทศทุนเป็นปัจจัยหลัก” ในการพิจารณาว่า ประเทศมีทุนมากหรือมีแรงงานมากนั้น เป็นการพิจารณาจากการเปรียบเทียบระหว่างประเทศทั้งสองที่เป็นคู่ค้ากัน แนวคิดนี้แยกพิจารณาเป็น 2 มิติ คือ พิจารณาจากอัตราส่วนการใช้ปัจจัยการผลิตอย่างเข้มข้นหรืออย่างหนาแน่น โดยพิจารณาจากอัตราส่วนของราคาปัจจัยการผลิต และพิจารณาจากอัตราส่วนการใช้ปัจจัยการผลิตที่ประเทศมีอย่างอุดมสมบูรณ์ ซึ่งจะได้อธิบายในรายละเอียด ดังต่อไปนี้

พิจารณาจากอัตราส่วน ของราคาปัจจัยการผลิตโดยใช้ปัจจัยการผลิตอย่างเข้มข้นในการผลิตสินค้า คือ พิจารณาการใช้อัตราส่วนปัจจัยการผลิตในจำนวนที่มากกว่าการใช้ปัจจัยการผลิตชนิดอื่น ปัจจัยการผลิตทั้งสองสามารถเลือกใช้ในการผลิตได้ในสัดส่วนการผลิตที่แตกต่างกันจากข้อสมมุติเบื้องต้นกำหนดให้สินค้า X มีการใช้ทุนและแรงงานเป็นปัจจัยการผลิต และสินค้า Y มีการใช้ทุนและแรงงานเป็นปัจจัยการผลิต แต่ทางเลือกของการใช้ปัจจัยการผลิตของสินค้า X จำนวน 1 หน่วยจะใช้สัดส่วนของปัจจัยการผลิตแรงงานหรือทุนเท่าไร ดังนั้น การเลือกใช้ปัจจัยทั้งสองจะขึ้นกับ อัตราส่วนของต้นทุนเปรียบเทียบของทุนต่อแรงงานซึ่งต้นทุนของทุนแทนด้วยราคาค่าเช่าส่วนต้นทุนของแรงงานแทนด้วยราคาแรงงานหรือค่าจ้างแรงงานนั่นเอง ดังนั้น ความสัมพันธ์ของค่าจ้างต่อค่าเช่า คือ สัดส่วนของค่าจ้าง/ค่าเช่านั้นเอง

สมมุติให้ประเทศ A สามารถทำการผลิตสินค้าได้ 2 ชนิด คือ สินค้า X ในตัวอย่างให้เป็นสินค้าเสื้อผ้า (แทนด้วย C) และสินค้า Y คือ สินค้าอาหาร (แทนด้วย F) โดยต้นทุนการผลิตสินค้าทั้ง 2 นั้น จะขึ้นอยู่กับราคาของทุน และราคาของแรงงาน คือ ค่าเช่า (แทนด้วย r) และค่าจ้าง (แทนด้วย w) ถ้าอัตราค่าเช่าสูงราคาสินค้าที่ใช้ทุน เป็นต้น ทุนในการผลิตย่อมสูงด้วย โดยพิจารณาจากอัตราส่วนของค่าจ้างและค่าเช่า (คือ w/r) จะเห็นว่าในแต่ละหน่วยในการผลิตสินค้าเสื้อผ้าจะใช้แรงงานในการผลิตมากกว่าการผลิตอาหาร ส่วนการผลิตอาหารใช้ปัจจัยทุนมากกว่า การผลิตเสื้อผ้าเป็นการผลิตที่ใช้แรงงานเข้มข้น ขณะที่การผลิตอาหารเป็นการผลิตที่ใช้ทุนเข้มข้น เรียกว่า Capital-Intensive ส่วนเสื้อผ้าจะใช้อัตราส่วนทุนต่อแรงงานต่ำเรียกว่า มีความเข้มข้นในการทุนต่ำใช้แรงงานสูงเรียกว่า Labor-Intensive ดังนั้น $(\frac{w}{r})_A < (\frac{w}{r})_B$ แสดงว่า ประเทศ A เป็นประเทศมีแรงงานมากกว่าประเทศ B โดยเปรียบเทียบ ส่วนประเทศ B เป็นประเทศที่มีทุนมากกว่าโดยเปรียบเทียบ การใช้อัตราส่วนราคาปัจจัยการผลิตเป็นตัวอธิบายความแตกต่างในปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในประเทศนั้น อาศัยหลักที่ว่า ถ้าประเทศมีปัจจัยการผลิตชนิดใดมากกว่า ปัจจัยชนิดนั้นย่อมมีราคาที่ถูกกว่าของอีกประเทศหนึ่งโดยเปรียบเทียบ ดังนั้น ถ้ามีแรงงานมาก ค่าจ้างแรงงานย่อมถูกกว่านั่นเอง ซึ่งการใช้อุปทานเป็นเครื่องชี้ราคาได้ในลักษณะนี้เพราะว่ามีข้อสมมุติที่กำหนดให้ประเทศคู่ค้าทั้งสองมีรสนิยมในการบริโภคเหมือนกัน (ศรีวงศ์ สุมิตร, และสาลินี วรบัณฑูร, 2546)

การพิสูจน์ทฤษฎี H-O : ตามคำจำกัดความของ H-O

จากสาระสำคัญของทฤษฎี H-O ข้างต้น แสดงด้วยกราฟได้ดังนี้

รูป 5.1 ทฤษฎีเฮกเช่อร์-โอห์ลิน

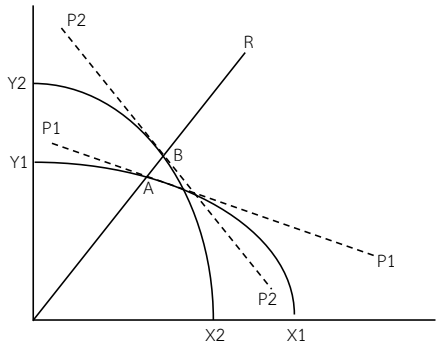
จากรูป 5.1 เส้น CF และ DE เป็นเส้นราคาปัจจัยการผลิตหรือเส้นต้นทุนของประเทศ A ส่วนเส้น AB เป็นเส้นราคาปัจจัยการผลิตหรือเส้นต้นทุนของประเทศ B เส้นการผลิตสินค้า X และ Y ของ 2 ประเทศเป็นเส้นเดียวกันเนื่องจากข้อสมมุติที่ว่า ประเทศทั้งสองใช้เทคนิคการผลิตเหมือนกันในการผลิตสินค้าเหมือนกัน จุด V และจุด R เป็นจุดเลือกผลิตการใช้ปัจจัยการผลิตที่ใช้ต้นทุนต่ำสุดของการผลิตสินค้า X และจุด S และจุด T เป็นจุดเลือกการผลิตการใช้ปัจจัยการผลิตที่ใช้ต้นทุนต่อสุดของการผลิตสินค้า Y ดังนั้น เส้น CF จุด T ดีที่สุดสำหรับประเทศ B ที่ผลิต Y เส้น AB จุด S ดีที่สุด ต้นทุนในการผลิต X จำนวน 1 หน่วยในประเทศ A ต่ำกว่าต้นทุนผลิต Y จำนวน 1 หน่วย ขณะที่ต้นทุนผลิต X และ Y ในประเทศ B เท่ากันพอดี ต้นทุนการผลิตวัดจากสินค้าทุนหรือแรงงาน ในประเทศ A ต้นทุนผลิต X 1 หน่วย คือ OD หน่วยของสินค้าทุนหรือ OE หน่วยของแรงงาน ต้นทุนผลิต Y 1 หน่วยคือ OC ของสินค้าประเภททุนหรือ OF หน่วยของแรงงานในประเทศ B ต้นทุนในการผลิตสินค้า X 1 หน่วย และ Y 1 หน่วย เท่ากัน คือ OA หน่วยของสินค้าประเภททุนหรือ OB หน่วยของแรงงาน เมื่อเปรียบเทียบต้นทุนการผลิตสินค้า X และ Y ในประเทศ A และ B สรุปได้ว่า ต้นทุนการผลิตสินค้า X ในประเทศ A ถูกกว่าโดยเปรียบเทียบ และต้นทุนในการผลิตสินค้า Y ในประเทศ B ถูกกว่าโดยเปรียบเทียบ ประเทศ A เป็นประเทศที่มีแรงงานมากโดยเปรียบเทียบจึงส่งออกสินค้า X ซึ่งเป็นสินค้าที่เน้นใช้แรงงานเป็นหลัก ส่วนประเทศ B เป็นประเทศที่มีทุนมากโดยเปรียบเทียบ จึงส่งออกสินค้า Y ซึ่งเน้นใช้สินค้าทุนเป็นปัจจัยหลัก

พิจารณาจากอัตราส่วนของปัจจัยการผลิตที่มีความอุดมสมบูรณ์ในการผลิตสินค้าในประเทศ การเปรียบเทียบความมากน้อยของปัจจัยการผลิตในประเทศคู่ค้าทั้งสองสามารถเปรียบเทียบได้จากค่าปัจจัยการผลิตที่ทั้งสองประเทศใช้ทำการผลิตสินค้า

สมมุติให้มีประเทศ A เป็นประเทศที่มีปัจจัยแรงงานอุดมสมบูรณ์มากกว่าปัจจัยทุนของประเทศ B หรือ $(\frac{K}{L})_A > (\frac{K}{L})_B$ ซึ่งการที่ประเทศ A เป็นประเทศมีแรงงานอุดมสมบูรณ์ หมายถึง เมื่อค่าจ้างแรงงานโดยเปรียบเทียบของประเทศ A ต่ำกว่า ค่าจ้างแรงงานโดยเปรียบเทียบของประเทศ B หรือสัดส่วนค่าจ้างแรงงานต่อค่าเช่าหรือดอกเบี้ยของประเทศ A ต่ำกว่าสัดส่วนของค่าจ้างแรงงานต่อค่าเช่าหรือดอกเบี้ยของประเทศ B ซึ่งจากคำจำกัดความของความอุดมสมบูรณ์ของปัจจัยการผลิตทางด้านราคานั้น มีการพิจารณารอบด้านกว่าคำจำกัดความทางกายภาพ เพราะคำจำกัดความทางด้านราคาให้ความสำคัญทั้งด้านอุปทานและด้านอุปสงค์ของปัจจัยการผลิต และอุปสงค์ปัจจัยการผลิตเป็นอุปสงค์ต่อเนื่องจากอุปสงค์สินค้า อย่างไรก็ตาม ภายใต้ข้อสมมุติที่ว่า แต่ละประเทศมีรสนิยมการบริโภคสินค้าเหมือนกัน ทำให้แต่ละประเทศมีความต้องการในการบริโภคสินค้าหรือมีอุปสงค์ในสินค้าที่เหมือนกัน ทำให้คำนิยามของความอุดมสมบูรณ์ทางกายภาพไม่แตกต่างจากคำจำกัดความทางด้านราคาจึงสามารถใช้ได้ใน 2 มิติที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

การพิสูจน์ทฤษฎี H-O : ตามคำจำกัดความของลีอองทิฟ

ถ้าประเทศ A มีแรงงานมาก และประเทศ B มีทุนมาก ตามคำจำกัดความของลีอองทิฟ หมายความว่า สัดส่วนของทุนต่อแรงงานของประเทศ A มากกว่า สัดส่วนของทุนต่อแรงงานของประเทศ B คือ $(\frac{K}{L})_A > (\frac{K}{L})_B$ สามารถอธิบายได้จากรูป 5.2

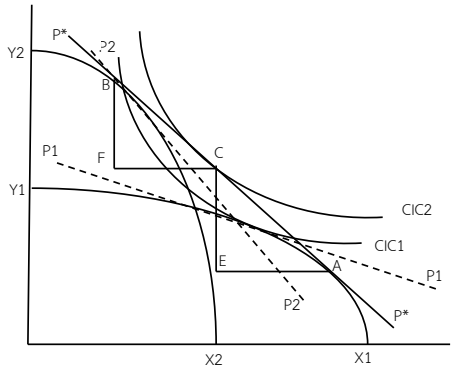

รูป 5.2 แสดงการผลิตของประเทศที่มีปัจจัยการผลิตต่างกัน

จากรูป 5.2 การใช้ปัจจัยการผลิตที่แตกต่างกัน สามารถแสดงได้ด้วยเส้นเป็นไปได้ในการผลิต 2 เส้นแทนความเป็นไปได้ในการผลิตของ 2 ประเทศ และกำหนดให้เส้น X1Y1 เป็นเส้นเป็นไปได้ในการผลิตของประเทศ A เป็นประเทศที่มีปัจจัยแรงงานมาก เส้น X2Y2 เป็นเส้นเป็นไปได้ในการผลิตของประเทศ B เป็นประเทศที่มีปัจจัยทุนมาก พิจารณาจากข้อสมมุติการบริโภคสินค้าของแต่ละประเทศมีสัดส่วนเดียวกัน เส้น OR เป็นเส้นแบ่งระหว่างการบริโภคสินค้า X และ Y ที่เท่ากัน เส้นก่อนการค้าของประเทศ A คือ เส้น P1P1 และเส้นก่อนการค้าของประเทศ B คือเส้น P2P2 ประเทศ A ผลิตและบริโภคที่ A ประเทศ B ผลิตและบริโภคที่ B จะเห็นว่า P1 น้อยกว่า P2 แสดงว่า ราคา X ต่อราคา Y ในประเทศ A ถูกกว่าในประเทศ B ดังนั้น จึงเกิดการค้า โดยประเทศ A ส่งออก X นำเข้า Y ส่วนประเทศ B ส่งออก Y นำเข้า X เป็นไปตามทฤษฎี H-O นั่นคือ ประเทศที่มีแรงงานมากจะส่งออกสินค้าที่เน้นใช้แรงงาน ส่วนประเทศที่มีทุนมากจะส่งออกสินค้าที่เน้นใช้ทุน

ดุลยภาพการค้าและผลได้จากการค้าของแบบจำลอง H-O

ตามแบบจำลองของ H-O ถ้าประเทศ A เป็นประเทศมีแรงงานมาก ในขณะที่ประเทศ B เป็นประเทศที่มีทุนมาก แสดงว่า $(\frac{K}{L})_A < (\frac{K}{L})_B$ และกำหนดให้สินค้า X เน้นการใช้แรงงานเป็นปัจจัยหลัก Y เป็นสินค้าที่เน้นใช้สินค้าทุนเป็นหลัก คือ Kx < Ky อัตราส่วนราคาสินค้าของประเทศ A มีค่าต่ำกว่าอัตราส่วนราคาสินค้าในประเทศ B หรือ PA < PB ดังนั้น เกิดการค้าระหว่างประเทศขึ้นโดยอัตราส่วนหลังการค้า คือ P* ซึ่งค่า P* มากกว่า PA แต่น้อยกว่า PB การผลิตหลังการค้าในประเทศทั้งสองจะเปลี่ยนไป การบริโภคเปลี่ยนไปดังแสดงในรูป 5.3

รูป 5.3 ดุลยภาพการค้าระหว่างประเทศตามแบบจำลอง H-O

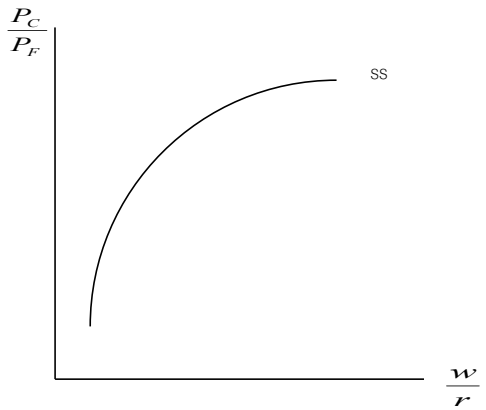
จากรูป 5.3 เส้น X1Y1 คือเส้น PPC ของประเทศ A และเส้น X2Y2 คือเส้น PPCของประเทศ B จากข้อสมมุติรสนิยมและการบริโภคเหมือนกัน แสดงด้วยเส้นความพอใจเท่ากันของสังคมของทั้งสองประเทศเป็นชุดเดียวกัน แสดงด้วยเส้น CIC1 และ CIC2 เส้น P1P1 คือ เส้นราคาก่อนการค้าของประเทศ A และเส้น P2P2 คือ เส้น ราคาก่อนการค้าของประเทศ B และเส้น P*P* เป็นเส้นราคาหลังการค้า ความสัมพันธ์ของอัตราส่วนราคาก่อนและหลังการค้าเป็นดังนี้ P1< P*< P2 หลังการค้า ประเทศ A ผลิตที่จุด A บริโภคที่ C ดังนั้น ประเทศ A ส่งออกสินค้า X จำนวน EA หน่วย และนำเข้า Y จำนวน CE หน่วย ส่วนประเทศ B จะผลิต B บริโภค C ประเทศ B จะส่งออก Y จำนวน BF หน่วยและนำเข้า X จำนวน FC หน่วย เนื่องจากการค้า ณ P* เป็นการค้าดุลยภาพ ดังนั้น EA = FC และ BF = CE ผลได้จากการค้าคือ

1. สวัสดิการสังคมสูงขึ้นเพราะบริโภคมากขึ้น อยู่บนเส้นความพอใจที่สูงขึ้น จาก CIC1 เป็น CIC2

2. ปัจจัยการผลิตที่มีอยู่มากในประเทศ จะได้รับผลตอบแทนสูงขึ้น ในขณะที่ปัจจัยทีมีอยู่น้อยหรือขาดแคลนจะได้ผลตอบแทนต่ำลง พิจารณาโดยรวมรายได้ประชาชาติที่คิดจากผลตอบแทนของปัจจัยการผลิตสูงขึ้น ในประเทศ A หลังการค้าจะผลิตสินค้า X มากขึ้นและ X เป็นสินค้าที่เน้นใช้แรงงานและ ผลิต Y ลดลง และเป็นสินค้าที่เน้นการใช้ทุน ดังนั้น เกิดการแย่งปัจจัยแรงงานจาก Y ไปผลิต X ค่าแรงจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และเนื่องจากต้องการลดการผลิต Y ลงจึงทำให้มีสินค้าประเภททุนเหลือใช้ ราคาสินค้าทุนจะลดลง ผู้ผลิตปรับการผลิต หันไปใช้ปัจจัยการผลิตที่มีราคาถูกแทน ปัจจัยการผลิตที่มีราคาแพงในการผลิต นั่นคือการผลิตสินค้า X และ Y ประเทศ B จะผลิต Y มากขึ้นผลิต X ลดลง อัตราการใช้ทุนต่อแรงงานใน X และ Y ในประเทศ B ลดลง MPL/MPK มีค่าลดลง หมายถึง W/r ของประเทศ B ลดลง แสดงว่าราคาสินค้าประเภททุนจะสูงขึ้น ภายหลังการค้าในขณะที่ค่าแรงจะลดลง

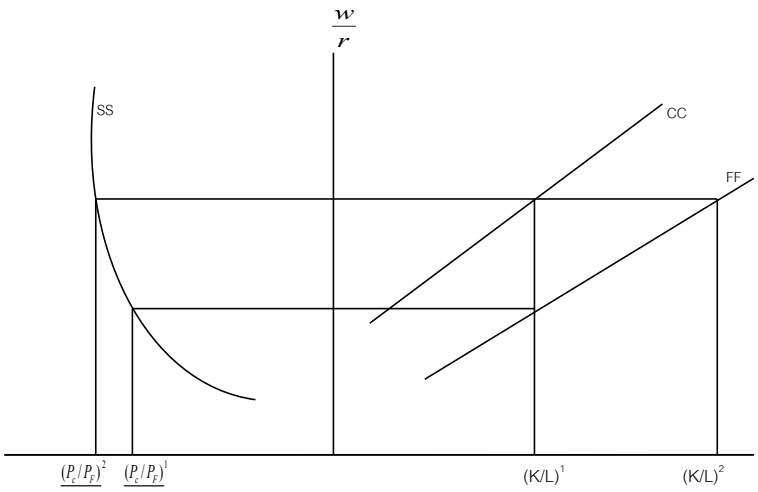
ความสัมพันธ์ของสัดส่วนราคาปัจจัยการผลิตและสัดส่วนราคาสินค้า

การพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างสัดส่วนราคาปัจจัยการผลิตและสัดส่วนราคาสินค้านั้น จะพิจารณาจากข้อสมมุติ คือ 1) กำหนดให้มี 2 ประเทศแต่ละประเทศสามารถทำการผลิตสินค้าได้ 2 ชนิด คือ สินค้าเสื้อผ้าและอาหาร 2) ต้นทุนในการผลิตสินค้าแต่ละชนิดจะขึ้นอยู่กับราคาของปัจจัยการผลิต คือ ค่าเช่าและค่าจ้าง ถ้าอัตราค่าเช่าที่ดินสูง ราคาสินค้าที่ใช้ที่ดินเป็นต้นทุนในการผลิตย่อมสูงตามไปด้วย พิจารณาได้จากอัตราส่วนค่าจ้างและค่าเช่า (w/r) ในแต่ละหน่วยผลิต แสดงได้ด้วยเส้นอัตราส่วนในการผลิตสินค้าเสื้อผ้ากับสินค้าอาหาร ซึ่งสินค้าเสื้อผ้านั้นใช้ปัจจัยแรงงานในการผลิตมากกว่าการผลิตสินค้าอาหาร ส่วนการผลิตสินค้าอาหารใช้ปัจจัยทุนมากกว่าและอัตราส่วนของราคาสินค้าเสื้อผ้าและอาหาร (P_C / P_F) การผลิตเสื้อผ้าใช้แรงงานอย่างเข้มข้น ขณะที่การผลิตอาหารเป็นการใช้ทุนอย่างเข้มข้น (Capital intensive) การพิจารณาความสัมพันธ์ของราคาปัจจัยการผลิตและราคาสินค้าจะได้ความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกัน พิจารณารูป 5.4 ประกอบ

รูป 5.4 แสดงสัดส่วนราคาปัจจัยการผลิตและราคาสินค้า

จากรูป 5.4 เส้นกราฟ SS แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง สัดส่วนราคาปัจจัยการผลิตและสัดส่วนราคาสินค้าโดยกำหนดให้แกนตั้งแสดง อัตราส่วนของราคาเปรียบเทียบของสินค้า คือ ราคาของเสื้อผ้าและราคาอาหาร ($\frac{P_C}{P_F}$) ส่วนแกนนอนแสดง อัตราส่วนระหว่างของราคาเปรียบเทียบของปัจจัยการผลิต คือ ค่าจ้างและค่าเช่า ($\frac{w}{r}$) พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างราคาเปรียบเทียบของราคาปัจจัยการผลิตและราคาสินค้านั้นไปในทิศทางเดียวกัน หาก ราคาเปรียบเทียบของราคาสินค้านั้นสูงขึ้น ย่อมทำให้ราคาเปรียบเทียบของราคาปัจจัยการผลิตสูงตามไปด้วย พิจารณาเส้น SS

รูป 5.5 แสดงสัดส่วนราคาสินค้า ราคาปัจจัยการผลิต และปัจจัยการผลิต

จากรูป 5.5 ได้นำรูป 5.2 และ 5.4 มาพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างราคาสินค้าและราคาปัจจัยการผลิตร่วมกัน จะเห็นว่าความเชื่อมโยงของราคาเปรียบเทียบทั้งสอง ถ้าระบบเศรษฐกิจผลิตสินค้าทั้งสองชนิด อัตราส่วนของค่าจ้างต่อค่าเช่าต้องเท่ากัน หมายถึงอัตราส่วนของที่ดินต่อแรงงานในการผลิตเสื้อผ้าและอาหาร คือ $\frac{K_C}{L_C}$ และ $\frac{K_F}{L_F}$ ถ้าราคาเปรียบเทียบของเสื้อผ้าเพิ่มแสดงด้วย $(\frac{P_c}{P_F})_2$ อัตราส่วนของอัตราค่าจ้างต่อค่าเช่าที่ดินจะเพิ่มไปสู่จุด $(\frac{w}{r})_2$ เพราะว่าราคาถูกลงเมื่อเปรียบเทียบกับแรงงานในการผลิตเสื้อผ้าและอาหารจะเพิ่มเป็นจุด $(\frac{K_C}{L_C})_2$ และ $(\frac{K_F}{L_F})_2$ พิจารณารูปทางด้านซ้าย การเพิ่มในราคาเสื้อผ้าเปรียบเทียบกับราคาอาหารจะเพิ่มรายได้ให้กับคนงานเมื่อเปรียบเทียบกับเจ้าของทุน ในการวิเคราะห์นี้จะให้ผลกำกวมถ้าพิจารณาถึงอำนาจซื้อของคนงานและอำนาจซื้อขั้นต่ำของเจ้าของที่ดินโดยการเพิ่มค่าจ้างที่แท้จริงและทำให้ค่าเช่าต่ำในรูปของสินค้าทั้งสองได้จากเมื่อ $\frac{P_c}{P_F}$ เพิ่มขึ้น อัตราส่วนของที่ดินต่อแรงงานเพิ่มในการผลิตเสื้อผ้าและอาหารแต่ที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 ในปัจจัยการผลิตในตลาดที่มีการแข่งขันจ่าย ณ ที่ระดับผลผลิตหน่วยสุดท้าย คือ ระดับที่ค่าจ้างแท้จริงของคนงานในรูปของเสื้อผ้ามีค่าเท่ากับผลผลิตหน่วยสุดท้ายของแรงงานในการผลิตเสื้อผ้าและอื่น ๆ เมื่ออัตราส่วนของที่ดินต่อแรงงานเพิ่มในการผลิตสินค้าอื่น ๆ ผลผลิตหน่วยสุดท้ายของแรงงานในรูปของสินค้านั้นเพิ่ม ดังนั้น ปัจจัยแรงงาน พบว่า อัตราค่าจ้างแท้จริงของแรงงานสูงกว่าในรูปของสินค้าทั้งสอง ในอีกนัยหนึ่ง ผลผลิตหน่วยสุดท้ายของที่ดินลดลงในทั้งสองอุตสาหกรรม ดังนั้น เจ้าของที่ดินพบว่ารายได้แท้จริงต่ำกว่าในรูปของสินค้าทั้งสองในทฤษฎีนี้ คือ ทฤษฎีที่ใช้ปัจจัยการผลิตเฉพาะอย่าง การเปลี่ยนในราคาเปรียบเทียบมีผลอย่างมากต่อการกระจายรายได้ไม่เพียงแต่การเปลี่ยนในราคาสินค้าแต่ยังเปลี่ยนในการกระจายรายได้ด้วย

ผลได้จากการค้าระหว่างประเทศในระบบเศรษฐกิจ

ภายใต้ข้อสมมุติในระบบเศรษฐกิจข้างต้น ทำให้เกิดผลของการค้าระหว่างประเทศดังต่อไปนี้

พิจารณาด้านราคาเปรียบเทียบและรูปแบบทางการค้า

ประเทศที่มีอัตราส่วนของแรงงานต่อที่ดินสูงกว่าในต่างประเทศ ประเทศนั้นย่อมเป็นประเทศที่มีปัจจัยแรงงานเป็นปัจจัยการผลิตมากหรืออุดมสมบูรณ์ เรียกว่า Labor-Abundant ส่วนต่างประเทศเป็นประเทศที่มีที่ดินมากหรืออุดมสมบูรณ์ เรียกว่า Land-Abundant ตัวอย่างเช่น ถ้ากำหนดให้ ประเทศ A มีคนงาน 80 ล้านคน และมีที่ดิน 200 เอเคอร์ (อัตราส่วนของแรงงานต่อที่ดิน (L/K) จะเท่ากับ $1:2\frac{1}{2}$) ขณะที่ประเทศ B มีคนงาน 20 ล้านคนและมีที่ดินจำนวน 20 ล้านเอเคอร์ (อัตราส่วนของแรงงานต่อที่ดิน (L/K) เท่ากับ 1 : 1) ดังนั้น ประเทศ B จึงเป็นประเทศที่มีแรงงานมาก แม้ว่าจะมีจำนวนแรงงานน้อยกว่าประเทศ A คำว่ามากนั้นหมายถึง ปัจจัยการผลิตที่มี “มาก” (abundance) คือ มากในรูปของการเปรียบเทียบอัตราส่วนของแรงงานต่อที่ดินที่มีอยู่ในประเทศทั้งสอง ดังนั้น ไม่มีประเทศใดที่มีมากในทุกอย่าง หากกำหนดให้เสื้อผ้าเป็นสินค้าที่ใช้ปัจจัยแรงงานหนาแน่นในการผลิต (Labor-Intensive) ทำให้เส้นความเป็นไปได้ในการผลิตของประเทศ B เปรียบเทียบกับต่างประเทศเลื่อนออกในทิศทางเสื้อผ้ามากกว่าอาหาร ด้วยเหตุนี้ประเทศ B มีแนวโน้มในการผลิตเสื้อผ้าในอัตราส่วนมากกว่าอาหาร มีแรงงานเป็นปัจจัยการผลิตที่หาง่าย และมีมากในประเทศ B เรียกว่า Labor Abundant เมื่อเปรียบเทียบอัตราส่วนของปัจจัยการผลิตของประเทศ B น้อยกว่าประเทศ A นั่นคือ $\frac{L}{K} > \frac{L^*}{K^*}$ $\frac{80}{200} > \frac{20}{20}$, $0.4 < 1$ แสดงว่า ราคาเปรียบเทียบของประเทศ A ได้เปรียบในการผลิตอาหารมากจึงส่งออกสินค้าอาหาร และประเทศ B ได้เปรียบในการมีแรงงานมากจึงทำการผลิตเสื้อผ้าที่ใช้แรงงานมากและราคาเปรียบเทียบถูกกว่าประเทศ A จึงทำการผลิตเสื้อผ้าส่งออกและนำเข้าอาหาร

พิจารณาด้านการกระจายรายได้

เมื่อเกิดการค้าระหว่างประเทศ ทำให้เกิดราคาเปรียบเทียบเปลี่ยนแปลง ย่อมส่งผลอย่างมากต่อรายได้ของแรงงานและเจ้าของที่ดิน การเพิ่มราคาสินค้าเสื้อผ้าให้สูงขึ้นเป็นการเพิ่มอำนาจซื้อของแรงงานในรูปของสินค้าทั้งสองสูง ขณะที่อำนาจซื้อของเจ้าของที่ดินต่ำแรงงานจะได้ประโยชน์มากกว่าเจ้าของที่ดิน เจ้าของปัจจัยการผลิตที่ประเทศมีมากจะได้ประโยชน์จากการค้าระหว่างประเทศแต่เจ้าของปัจจัยการผลิตที่ประเทศมีน้อยจะเสียประโยชน์ ทรัพยากรในประเทศที่มีอุปทานขนาดใหญ่โดยการเปรียบเทียบ เช่น ประเทศที่มีแรงงานมาก และประเทศที่มีที่ดินมาก เรียกว่า ปัจจัยการผลิตที่มีมากหรืออุดมสมบูรณ์ ในประเทศนั้นและทรัพยากรในประเทศที่มีน้อยเมื่อเปรียบเทียบ เรียกว่า ปัจจัยการผลิตที่ขาดแคลน ผลของการกระจายรายได้ของการค้าระหว่างประเทศ คือ *“เจ้าของประเทศที่มีปัจจัยการผลิตมากย่อมได้ประโยชน์จากการค้าระหว่างประเทศ แต่เจ้าของปัจจัยของประเทศที่มีปัจจัยการผลิตน้อย หรือขาดแคลนย่อมเสียประโยชน์”* ข้อสรุปนี้คล้ายกับในกรณีการวิเคราะห์ปัจจัยเฉพาะอย่างที่ว่า ปัจจัยการผลิตที่ใช้ในอุตสาหกรรมที่มีการแข่งขันการนำเข้าจะเสียประโยชน์จากการเปิดเสรีการค้าระหว่างประเทศ ปัจจัยการผลิตที่ใช้อย่างเข้มข้นโดยอุตสาหกรรมที่แข่งขัน

กันนำเข้า จะได้รับผลกระทบจากการเปิดเสรีการค้าระหว่างประเทศ ทั้งสองนี้มีความแตกต่างกันใน 2 มุมมอง คือ ปัจจัยการผลิตเฉพาะที่เลือกใช้ในการผลิตในอุตสาหกรรมจะก่อให้เกิดปัญหาชั่วคราว เช่น ผู้ผลิตในอุตสาหกรรมสิ่งทอนั้นย่อมไม่สามารถกลายมาเป็นผู้ผลิตสินค้าคอมพิวเตอร์ได้ในชั่วข้ามคืน แต่ถ้ามีเวลาประเทศย่อมมีความสามารถในการผลิตได้ เช่น ในประเทศอเมริกาสามารถเคลื่อนย้ายแรงงานจากอุตสาหกรรมที่ลดการจ้างงานไปสู่อุตสาหกรรมที่มีการจ้างงานสูงได้ ด้วยเหตุนี้ผลของการกระจายรายได้จึงเพิ่มเพราะแรงงานและปัจจัยการผลิตอื่น ๆ สามารถเคลื่อนย้ายได้ชั่วคราว

ในทางกลับกันผลของการค้าระหว่างประเทศต่อการกระจายรายได้ ท่ามกลางปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ เช่น ที่ดิน แรงงานและทุน จะมีมากหรือน้อยอย่างถาวร จะเห็นว่ารูปแบบการค้าในประเทศเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศในโลก ประเทศที่มีปัจจัยการผลิตที่มีแรงงานมีฝีมือจำนวนมาก และขาดแคลนแรงงานที่ไร้ฝีมือ หมายถึง การค้าระหว่างประเทศมีแนวโน้มที่ทำให้คนงานไร้ฝีมือในประเทศแย่ลง ไม่ใช่เพียงแย่ชั่วคราวแต่แย่ถาวร ผลทางลบของการค้าต่อแรงงานที่ไร้ฝีมือ ยังก่อให้เกิดปัญหาทางการเมืองอีกด้วย อุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานที่ไร้ฝีมืออย่างเข้มข้น เช่น อุตสาหกรรมผลิตรองเท้า หรืออุตสาหกรรมที่ผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูป ย่อมเกิดการปกป้องอุปสงค์จากต่างประเทศ ยิ่งทำให้แรงงานไร้ฝีมือเหล่านี้แย่ลง สิ่งที่น่าสนใจ ระหว่างผลของการกระจายรายได้เนื่องจากไม่สามารถเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตได้ และจากความแตกต่างของความหนาแน่นของปัจจัยการผลิตได้ปรากฏว่า มีความขัดแย้งกันบ่อย ๆ ในการค้าระยะสั้นและระยะยาว พิจารณาแรงงานที่มีฝีมือระดับสูงในประเทศซึ่งถูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมที่เป็นโรงงานที่ต้องการแรงงานที่ไร้ฝีมือเท่านั้น แรงงานเหล่านี้ต้องเปลี่ยนงานในระยะสั้น บางครั้งไม่สามารถทำได้ง่ายนักทำให้ในระยะยาวย่อมเกิดปัญหาของการจ้างงานนี้ต่อไป การค้าเสรีทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานและทำให้แรงงานมีฝีมือดีขึ้น

ทฤษฎีที่ต่อเนื่องจากทฤษฎี H-O

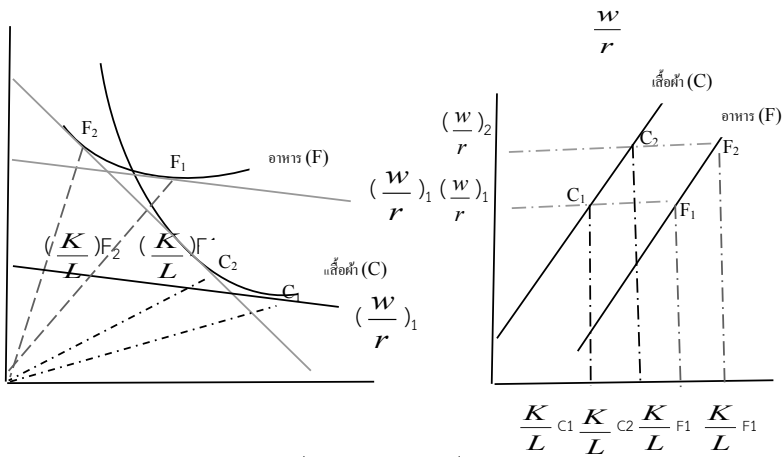
สาระสำคัญของทฤษฎีราคาปัจจัยการผลิตที่เท่ากัน

ทฤษฎีนี้เสนอแนวคิดที่ว่า หากไม่มีการค้าระหว่างประเทศ แรงงานในประเทศจะได้รับค่าตอบแทนน้อยกว่าในต่างประเทศ เพราะเป็นประเทศที่มีแรงงานมาก ดังนั้น ราคาเปรียบเทียบของสินค้าที่ใช้แรงงานมากย่อมถูกกว่าในต่างประเทศ และราคาเปรียบเทียบของสินค้าทั้ง 2 ชนิดต่างกัน เมื่อทั้ง 2 ประเทศทำการค้ากันทำให้ราคาเปรียบเทียบและราคาสัมบูรณ์ของปัจจัยการผลิตมีแนวโน้มเท่ากันในที่สุด เรียกว่า ความเท่าเทียมกันของราคาปัจจัยการผลิต คือ สัดส่วนของราคาปัจจัยการผลิตเท่ากับสัดส่วนของราคาปัจจัยการผลิต ซึ่งแซมมวลสัน (2008) และทินเบอร์เจน (1959) ได้ทำการพิสูจน์ทฤษฎีอย่างเป็นทางการ

ข้อสมมุติของทฤษฎีนี้ คือ ข้อสมมุติทั้งหมดของแบบจำลอง H-O และข้อสมมุติเพิ่มเติม คือ การผลิตภายหลังการค้าจะผลิตตามความชำนาญเฉพาะอย่างไม่สมบูรณ์

การพิสูจน์ทฤษฎี

คือ “ภายหลังการทำการค้าระหว่างประเทศ ราคาเปรียบเทียบและราคาสัมบูรณ์ของปัจจัยการผลิตของประเทศทั้งสอง จะมีค่าเท่ากัน โดยอยู่ภายใต้ข้อสมมุติและลักษณะพิเศษของแบบจำลอง” (ศรีวงศ์ สุมิตร และสาลินี วรบัณฑูร, 2546) โอกาสที่จะเกิดความเท่ากันในราคาปัจจัยการผลิตเป็นไปได้ง่ายหากยกเลิกข้อสมมุติที่ไม่มีการโยกย้ายปัจจัยการผลิตระหว่างประเทศ เพราะ เมื่อเกิดการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตระหว่างกัน แม้ว่าประเทศเจ้าบ้านจะมีอัตราส่วนของแรงงานต่อที่ดินสูงกว่าในต่างประเทศ เมื่อทำการค้าระหว่างประเทศกันจะทำให้ค่าจ้างต่อค่าเช่าจะเท่ากันในที่สุด อย่างไรก็ตาม ราคาปัจจัยการผลิตไม่เท่ากัน เนื่องจากต้นทุนแรงงานมีเทคโนโลยีที่ต่างกัน มีการกีดกันทางภาษี การจำกัดปริมาณนำเข้า หรือมีต้นทุนการขนส่ง ด้วยเหตุนี้ราคาปัจจัยการผลิตไม่จำเป็นต้องเท่ากันระหว่างประเทศ พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างราคาสินค้าเปรียบเทียบและสัดส่วนปัจจัยการผลิต

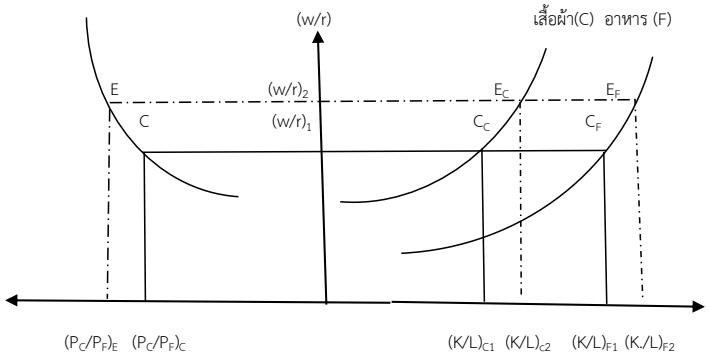

a) เลือกใช้ปัจจัยการผลิตให้ต้นทุนต่ำสุด b) ความสัมพันธ์ระหว่างราคา เปรียบเทียบกับปัจจัยการผลิต ณ ค่าจ้าง โดยเปรียบเทียบ

รูป 5.6 ความสัมพันธ์ระหว่างราคาเปรียบเทียบกับสัดส่วนปัจจัยการผลิต

รูป a) กำหนดให้ การผลิตอาหาร (F) และการผลิตเสื้อผ้า (C) ระดับอัตราค่าจ้างโดยเปรียบเทียบคือ $(w/r)_1$ จะเลือกใช้ปัจจัยการผลิตอาหารที่จุด F1 และเลือกใช้ปัจจัยการผลิตเสื้อผ้าที่จุด C1 ทำให้สัดส่วนทุนต่อแรงงาน (K/L) ณ จุด F1 และ C1 คือ $(K/L)_{F1}$ และ $(K/L)_{C1}$ จะเห็นได้ว่า การผลิตอาหารใช้ทุนในการผลิตอย่างเข้มข้น $(K/L)_{F1} > (K/L)_{C1}$ ถ้ากำหนดให้ การผลิตอาหารเลือกใช้ปัจจัยการผลิตที่จุด F2 และการผลิตเสื้อผ้าเลือกใช้ปัจจัยการผลิตที่จุด C2 ทำให้สัดส่วนทุนต่อแรงงาน (K/L) ณ จุด F2 และ C2 ได้จากค่าความชันของเส้นที่ลากจุดกำเนิดถึงจุดการผลิตดังกล่าว คือ $(K/L)_{F2}$ และ $(K/L)_{C2}$ จะเห็นได้ว่า การผลิตอาหารยังคงเป็นสินค้าที่ใช้ทุนในการผลิตอย่างเข้มข้น $(K/L)_{F2} > (K/L)_{C2}$

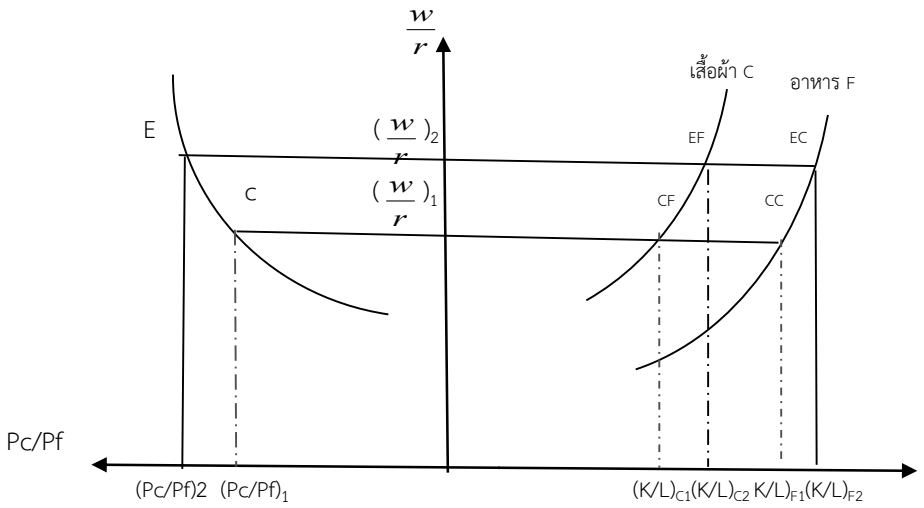
รูป b) กำหนดให้ ระดับอัตราค่าจ้างโดยเปรียบเทียบ $(w/r)_1$ สัดส่วนการใช้ปัจจัยทุนต่อแรงงานในการผลิตอาหาร คือ $(K/L)_{F1}$ คือจุด F1) และสัดส่วนการใช้ทุนต่อแรงงานในการผลิตเสื้อผ้า คือ $(K/L)_{C1}$ (จุด C1) เมื่อค่าจ้างโดยเปรียบเทียบเพิ่มขึ้นจาก $(w/r)_1$ เป็น $(w/r)_2$ ถ้าระดับค่าจ้างโดยเปรียบเทียบ $(w/r)_2$ สัดส่วนทุนต่อแรงงานในการผลิตอาหาร คือ $(K/L)_{F2}$ คือจุด F2) และสัดส่วนทุนต่อแรงงานในการผลิตเสื้อผ้าคือ $(K/L)_{C2}$ จุด C2 เมื่อลากเส้นเชื่อมจุด F1 กับจุด C2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างค่าจ้างโดยเปรียบเทียบ (w/r) กับสัดส่วนทุนต่อแรงงาน (K/L) ในการผลิตอาหาร เมื่อลากเชื่อมจุด F1 กับจุด C2 จะได้เส้นที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างค่าจ้างโดยเปรียบเทียบ (w/r) กับสัดส่วนทุนต่อแรงงาน (K/L) ในการผลิตเสื้อผ้า ไม่ว่าค่าจ้างแรงงานจะเพิ่มขึ้นอาหารยังเป็นสินค้าที่ใช้ทุนในการผลิตอย่างเข้มข้น แสดงความสัมพันธ์ระหว่างราคาสินค้าเปรียบเทียบราคาปัจจัยเปรียบเทียบและสัดส่วนปัจจัยการผลิต ในรูป 5.7

รูป 5.7 ความสัมพันธ์ระหว่างราคาสินค้าโดยเปรียบเทียบ
ราคาปัจจัยโดยเปรียบเทียบและสัดส่วนปัจจัยการผลิต

จากรูป 5.7 กำหนดให้แกนตั้งแสดง อัตราส่วนค่าจ้างโดยเปรียบเทียบ และแกนนอนแสดงอัตราส่วนปัจจัยการผลิตโดยเปรียบเทียบ ณ ระดับราคาเสื้อผ้าโดยเปรียบเทียบ $(Pc/P_F)_1$ มีค่าจ้างโดยเปรียบเทียบเท่ากับ $(w/r)_1$ (จุด C รูปด้านซ้าย) และค่าจ้างโดยเปรียบเทียบ $(w/r)_1$ นี้ ประเทศใช้สัดส่วนทุนต่อแรงงานในการผลิตเสื้อผ้า เท่ากับ $(K/L)_{F1}$ (จุด CC รูปด้านขวา) และใช้สัดส่วนทุนต่อแรงงานในการผลิตอาหารเท่ากับ $(K/L)_{F1}$ (จุด CF รูปด้านขวา) เมื่อราคาเสื้อผ้าโดยเปรียบเทียบเพิ่มขึ้นจาก $(Pc/P_F)_1$ เป็น $(Pc/P_F)_2$ แล้ว ณ ระดับราคาเสื้อผ้าโดยเปรียบเทียบ $(Pc/P_F)_2$ มีค่าจ้างโดยเปรียบเทียบเท่ากับ $(w/r)_2$ (จุด E รูปด้านซ้าย) และค่าจ้างโดยเปรียบเทียบ $(w/r)_2$ นี้ ประเทศใช้สัดส่วนทุนต่อแรงงานในการผลิตเสื้อผ้า เท่ากับ $(K/L)_{C2}$ (จุด Ec รูปด้านขวา) และใช้สัดส่วนทุนต่อแรงงานในการผลิตอาหาร เท่ากับ (T/L) F2 (จุด EF รูปด้านขวา)

ความสัมพันธ์ระหว่างราคาสินค้าเปรียบเทียบ กับราคาปัจจัยเปรียบเทียบพิจารณาจาก 1) ความสัมพันธ์ระหว่างราคาสินค้าโดยเปรียบเทียบกับราคาปัจจัยโดยเปรียบเทียบ 2) ความสัมพันธ์ระหว่างราคาปัจจัยโดยเปรียบเทียบกับสัดส่วนปัจจัยการผลิต และ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างราคาสินค้าโดยเปรียบ เทียบราคาปัจจัยโดยเปรียบเทียบและสัดส่วนปัจจัยการผลิต ดังนั้น ราคาปัจจัยการผลิตที่เท่ากัน จะเท่ากับ ราคาสินค้าเท่ากับราคาปัจจัยการผลิตและเท่ากับจำนวนปัจจัยการผลิต คือ P_f/P_c = w/r = K/L พิจารณารูป 5.8 ประกอบ

รูป 5.8 ราคาปัจจัยการผลิตที่เท่ากัน

รูป 5.8 (ด้านขวามือ) ในกรณีที่แต่ละประเทศมีสัดส่วนปัจจัยการผลิตไม่ได้แตกต่างกันมากแล้ว เช่นประเทศ A มีปัจจัยแรงงานอย่างอุดมสมบูรณ์ และประเทศ B เป็นประเทศที่มีปัจจัยทุนอย่างอุดมสมบูรณ์ ดังนั้น สัดส่วนของปัจจัยการผลิตทุนต่อแรงงานของประเทศ A มากกว่า ประเทศ B นั่นคือ $(K/L)_A > (K/L)_B$ หากประเทศ A ใช้ปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ $(K/L)_A$ ผลิตเพียงเสื้อผ้าซึ่งเป็นสินค้าที่ใช้แรงงานในการผลิตอย่างเข้มข้น (พิจารณาจุด AC รูปขวามือ) ค่าจ้างแรงงานโดยเปรียบเทียบ (w/r) ในประเทศ A จะอยู่ที่จุด c และหากประเทศ A ใช้ปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ $(K/L)_A$ ผลิตเพียงอาหาร (F) ซึ่งเป็นสินค้าที่ใช้ทุนในการผลิตอย่างเข้มข้น (จุด AF) ค่าจ้างแรงงานโดยเปรียบเทียบ (w/r) ในประเทศ A จะอยู่ที่จุด a ดังนั้นค่าจ้างโดยเปรียบเทียบ $(w/r)_A$ จะอยู่ในช่วงจุด C ถึงจุด a หากประเทศ B ใช้ปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ $(K/L)_B$ ผลิตเพียงเสื้อผ้า (C) ซึ่งเป็นสินค้าที่ใช้แรงงานในการผลิตอย่างเข้มข้น (จุด BC) ค่าจ้างแรงงานโดยเปรียบเทียบ $(w/r)_A$ จะอยู่ที่จุด d และหากประเทศ B ใช้ปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ $(K/L)_B$ ผลิตเพียงอาหาร (F) ซึ่งเป็นสินค้าที่ใช้ทุนในการผลิตอย่างเข้มข้น (จุด BF) ค่าจ้างแรงงานโดยเปรียบเทียบ $(w/r)_A$ จะอยู่ที่จุด b ดังนั้นค่าจ้างโดยเปรียบเทียบ $(w/r)_A$ จะอยู่ในช่วงจุด d ถึงจุด b

จากรูป 5.8 (ด้านซ้ายมือ) ก่อนการค้าระหว่างประเทศ ระดับราคาสินค้าเสื้อผ้าโดยเปรียบเทียบในประเทศ A เท่ากับ $(P_C/P_F)_A$ และมีค่าจ้างโดยเปรียบเทียบเท่ากับ $(w/r)_A$ (ซึ่งอยู่ระหว่างช่วง C ถึง a) ต่อมาเมื่อประเทศ A ทำการค้าขายกับประเทศ B แล้ว ทำให้ระดับราคาเสื้อผ้าโดยเปรียบเทียบในประเทศ A เพิ่มขึ้นเป็น $(P_C/P_F)_E$ เมื่อระดับราคาเสื้อผ้าโดยเปรียบเทียบเพิ่มขึ้น ทำให้ประเทศ A ทำการเพิ่มการผลิตสินค้าเสื้อผ้า (C) และลดการผลิตสินค้าอาหาร (F) ลง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงการผลิตสินค้าดังกล่าว ส่งผลให้ค่าจ้างโดยเปรียบเทียบในประเทศ A เพิ่มขึ้นจาก $(w/r)_A$ เป็น $(w/r)_E$ (เหตุผลเป็นไปตามคำอธิบาย รูปที่ 2) ก่อนการค้าระหว่างประเทศ ระดับราคาเสื้อผ้าโดยเปรียบเทียบในประเทศ B เท่ากับ $(P_C/P_F)_B$ และมีค่าจ้างโดยเปรียบเทียบเท่ากับ $(w/r)_B$ (ซึ่งอยู่ระหว่างช่วง d ถึง b) ต่อมาเมื่อประเทศ A ทำการค้าระหว่างประเทศกับประเทศ B แล้ว ระดับราคาเสื้อผ้า โดยเปรียบเทียบในประเทศ B จะลดลงเป็น $(P_C/P_F)_E$ เมื่อระดับราคาเสื้อผ้าโดยเปรียบเทียบลดลง (หรือราคาอาหารโดยเปรียบเทียบเพิ่มขึ้น) ทำให้ประเทศ B เพิ่มการผลิตอาหาร และลดการผลิตเสื้อผ้า การเปลี่ยนแปลงการผลิตสินค้าดังกล่าว ส่งผลให้ค่าจ้างโดยเปรียบเทียบในประเทศ B ลดลงจาก $(w/r)_B$ เป็น $(w/r)_E$ (เหตุผลเป็นไปตามคำอธิบาย รูป 2) เมื่อประเทศ A และประเทศ B ทำการค้าระหว่างประเทศกันแล้ว ไม่เพียงราคาของเสื้อผ้าโดยเปรียบเทียบจะเป็นราคาเดียวกันเท่านั้น $(P_C/P_F)_E$ แต่ยังทำให้ค่าจ้างโดยเปรียบเทียบเป็นอัตราเดียวกันอีกด้วย $(w/r)_E$

สรุปทฤษฎีราคาปัจจัยการผลิตเท่ากันนั้นเกิดจากการค้าระหว่างประเทศจะส่งผลให้ราคาปัจจัยการผลิตโดยเปรียบเทียบของประเทศคู่ค้ามีค่าเท่ากัน การค้าระหว่างประเทศมีผลเสมือนการเคลื่อนย้ายหรือการค้าปัจจัยการผลิตระหว่างประเทศ แม้ว่าทฤษฎี ราคาปัจจัยการผลิตเท่ากัน (Factor Price Equalization) จะอธิบายว่า การค้าระหว่างประเทศส่งผลให้ผลตอบแทนปัจจัยการผลิตในแต่ละประเทศมีแนวโน้มที่ใกล้เคียง แต่ในโลกแห่งความเป็นจริงแล้ว ผลตอบแทนปัจจัยการผลิตในแต่ละประเทศยังคงแตกต่างกันทำให้ค่าจ้างแรงงานในแต่ละประเทศนั้นมีความแตกต่างกัน เช่น ในประเทศเดนมาร์กมีค่าจ้างแรงงานในอุตสาหกรรมเท่ากับ 146 US ดอลลาร์สหรัฐต่อชม. ในประเทศญี่ปุ่น มีค่าจ้างแรงงานเท่ากับ 91 ดอลลาร์สหรัฐต่อชม. และในประเทศเม็กซิโกมีค่าจ้างแรงงานเท่ากับ 11 ดอลลาร์สหรัฐต่อชม. ส่วนในประเทศไทยนั้น มีค่าจ้างขั้นต่ำวันละ 300 บาท หรือ 50 บาทต่อชม. นั่นเอง ค่าจ้างที่แตกต่างกันในแต่ละประเทศนี้ เป็นผลจากปัจจัยหลายประการ เช่น แรงงานแต่ละประเทศมีทุนมนุษย์ที่แตกต่างกัน ซึ่งทุนมนุษย์จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับระดับการศึกษา การฝึกอบรมและปัจจัยอื่น ๆ เป็นต้น นอกจากนั้น แรงงานแต่ละประเทศมีระดับของเทคโนโลยีในการผลิตที่แตกต่างกันและแต่ละประเทศมีอุปสรรคทางการค้าและต้นทุนค่าขนส่งที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดการกำหนดค่าจ้างที่แตกต่างกัน เนื่องจากผลตอบแทนปัจจัยการผลิตในแต่ละประเทศไม่เท่ากัน ซึ่งการค้าระหว่างประเทศเป็นสาเหตุหนึ่งที่ส่งผลให้ผลตอบแทนปัจจัยการผลิตในแต่ละประเทศเท่ากันก็ต่อเมื่อเป็นไปตามข้อสมมติของทฤษฎีความอุดมสมบูรณ์ของปัจจัยการผลิต (แรงงานเหมือนกัน เทคโนโลยีแต่ละประเทศไม่แตกต่างกัน ไม่มีอุปสรรคทางการค้าและไม่มีต้นทุนการขนส่ง) ข้อสมมติเหล่านี้ไม่สอดคล้องกับข้อเท็จจริงในโลกปัจจุบัน

ทฤษฎี สโตล์เปอร์-แซมมวลสัน (Stolper-Samuelson)

สาระสำคัญของทฤษฎีบท

ทฤษฎีนี้จะพิจารณาผลของการตั้งกำแพงภาษีที่มีผลต่อการกระจายรายได้ระหว่างปัจจัยการผลิต และมีข้อสรุปว่า การตั้งกำแพงภาษีนี้จะให้ค่าตอบแทนของปัจจัยการผลิตที่มีอยู่น้อยในระบบเศรษฐกิจเพิ่มสูงขึ้น (ศรีวงศ์ สุมิตร, และสาลินี วรบัณฑูร, 2546)

ข้อสมมุติฐานของทฤษฎีสโตล์เปอร์-แซมมวลสัน (Stolper-Samuelson)

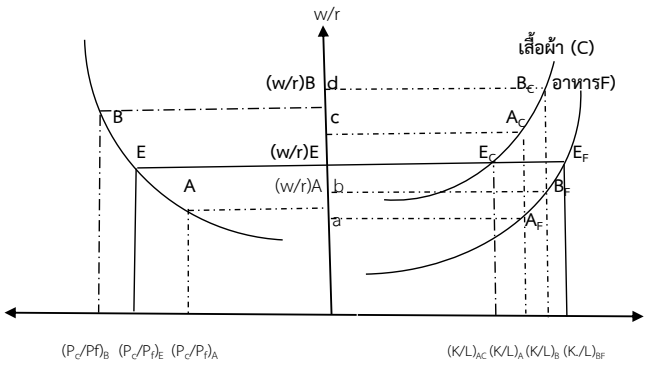
จากข้อสมมุติเบื้องต้นของทฤษฎีสัดส่วนปัจจัยการผลิตที่กำหนดให้ไม่มีอุปสรรคการค้าระหว่างประเทศ ไม่มีต้นทุนค่าขนส่งและไม่มีต้นทุนหรือค่าดำเนินการในการค้าระหว่างประเทศ และให้ทั้งสองประเทศเกิดความสมดุลทางการค้าระหว่างประเทศ แต่ได้มีการพัฒนาในทฤษฎี สโตล์เปอร์-แซมมวลสันจากทฤษฎีของ H-O เพิ่มเติมอีก 3 ข้อคือ

1. ประเทศนำเข้าสินค้า เน้นใช้ปัจจัยการผลิตที่มีอยู่น้อยโดยเปรียบเทียบในประเทศนั้น
2. การตั้งกำแพงภาษีจะมีผลทำให้ราคาภายในประเทศของสินค้าที่ผลิตแข่งขันกับสินค้าเข้าสูงขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับราคาสินค้าออก
3. การตั้งกำแพงภาษีจะไม่ทำให้แบบแผนการค้าเปลี่ยนแปลง และประเทศผลิตสินค้าทั้ง 2 อย่าง ทั้งก่อนและหลังการตั้งกำแพงภาษี

สำหรับข้อสมมุติของทฤษฎี H-O ที่เน้นการใช้ปัจจัยการผลิตในการผลิตสินค้าจะไม่เปลี่ยนกลับ ไม่ว่าราคาปัจจัยการผลิตจะเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งประเทศส่งออกสินค้าที่เน้นการใช้สินค้าทุน แสดงว่าประเทศที่มีสินค้าทุนมากนั้นเอง

การพิสูจน์ทฤษฎี

“ภายใต้ข้อสมมุติของทฤษฎีและข้อกำหนดพิเศษของแบบจำลองการตั้งกำแพงภาษีขาเข้า เมื่อเกิดการค้าระหว่างประเทศจะทำให้ราคาของปัจจัยการผลิตที่มีอยู่น้อยโดยเปรียบเทียบเพิ่มขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับราคาปัจจัยการผลิตอีกชนิดหนึ่ง หรือเมื่อเปรียบเทียบกับราคาสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่ง” หมายถึง ผลการตั้งกำแพงภาษีที่มีต่อการกระจายรายได้ระหว่างปัจจัยการผลิต จะทำให้ปัจจัยที่ประเทศมีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์มีราคาสูงขึ้น และทำให้ปัจจัยที่ประเทศมีอยู่น้อยโดยเปรียบเทียบมีราคาถูกลง ส่งผลให้รายได้ที่แท้จริงของเจ้าของปัจจัยแต่ละชนิดเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกับการเปลี่ยนแปลงราคาปัจจัย พิจารณารูป 5.9 ประกอบ

รูป 5.9 ความสัมพันธ์ระหว่างราคาสินค้าเปรียบเทียบราคาปัจจัยเปรียบเทียบและสัดส่วนปัจจัยการผลิต

จากรูป 5.9 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างราคาสินค้าเปรียบเทียบ ราคาปัจจัยการผลิตเปรียบเทียบและสัดส่วนปัจจัยการผลิต กำหนดให้ รูปที่ 5.9 ทางซ้ายมือ แกนนอน แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง ราคาสินค้าเปรียบเทียบและแกนตั้งแสดงราคาปัจจัยการผลิตเปรียบเทียบ ส่วนทางขวามือแสดงความสัมพันธ์ระหว่างราคาปัจจัยเปรียบเทียบกับปัจจัยการผลิตเปรียบเทียบของประเทศหนึ่ง สมมุติให้เป็นประเทศ A และมีการผลิตสินค้าได้ 2 ชนิด คือ เสื้อผ้าและอาหาร โดยใช้ปัจจัยการผลิต 2 ชนิด คือ ทุนและแรงงาน จะเห็นว่าหลังมีการค้าระหว่างประเทศเกิดขึ้นทำให้ราคาสินค้าเปรียบเทียบของประเทศ A ซึ่งได้แก่ ราคาเสื้อผ้าโดยเปรียบเทียบกับราคาอาหาร (P_C/P_F) เพิ่มขึ้น และส่งผลให้ราคาปัจจัยการผลิตโดยเปรียบเทียบ คือ (w/r) เพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน และเมื่อราคาปัจจัยการผลิต (w/r) เพิ่มขึ้นย่อมทำให้ สัดส่วนการใช้ทุนต่อแรงงานในการผลิตสินค้าเสื้อผ้าคือ $(K/L)_C$ และสินค้าอาหารคือ $(K/L)_F$ เพิ่มขึ้น เมื่อปัจจัยแรงงานมีทุนทำงานร่วมด้วยเพิ่มขึ้น ทำให้ผลผลิตส่วนเพิ่มของแรงงาน (MP_L) เพิ่มขึ้นทั้งในการผลิตสินค้าเสื้อผ้า (C) และสินค้าอาหาร (F) ในตลาดแข่งขันสมบูรณ์แล้ว ทำให้ค่าจ้างจะเท่ากับมูลค่าผลผลิตส่วนเพิ่มของแรงงาน คือ $w = P \times MP_L$ หรือ $W/P = MP_L$ นั่นเอง เมื่อ $W/P_K = MPT_L$ เพิ่มขึ้น และ $W/P_A = MP_L^A$ เพิ่มขึ้น ทำให้ค่าจ้างที่แท้จริงของปัจจัยแรงงานดีขึ้น เมื่อราคาสินค้าเสื้อผ้าโดยเปรียบเทียบ (P_C/P_F) เพิ่มขึ้น และส่งผลให้ราคาปัจจัย การผลิต (w/r) เพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน และเมื่อราคาปัจจัยการผลิต (w/r) เพิ่มขึ้น ย่อมทำให้สัดส่วนการใช้ปัจจัยการผลิตคือ ปัจจัยแรงงานต่อทุนในการผลิตสินค้าเสื้อผ้า คือ $(L/K)_C$ และ $(L/K)_F$ ลดลง เมื่อปัจจัยทุนมีปัจจัยแรงงานทำงานร่วมด้วยลดลงทำให้ผลผลิตส่วนเพิ่มของทุน (MP_K) ลดลงทั้งในการผลิตเสื้อผ้า และการผลิตอาหารในตลาดแข่งขันสมบูรณ์แล้ว อัตราดอกเบี้ย จะเท่ากับมูลค่าผลผลิตส่วนเพิ่มของทุน ซึ่งได้แก่ $r = P \times MP_K$ หรือ $(W/P) = MP_K$ พิจารณาได้จาก $r/P_T = MP_K^T$ และ$r/P_A = MP_K^A$ ลดลงทำให้ค่าจ้างที่แท้จริงของปัจจัยทุนแย่ลง ตามทฤษฎีของสโตล์เปอร์-แซมมวลสัน (Stolper-Samuelson Theorem) ประเทศมีการจ้างงานอย่างเต็มที่ในระบบเศรษฐกิจทั้งก่อนและหลังการค้า หมายถึง ระบบเศรษฐกิจจะไม่มีการว่างงานเกิดขึ้น เมื่อประเทศเกิดการค้าระหว่างประเทศ จะทำให้ปัจจัยที่ประเทศมีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์มีราคาสูงขึ้น และทำให้ปัจจัยที่ประเทศมีอยู่น้อยโดยเปรียบเทียบมีราคาถูกลง ส่งผลให้รายได้ที่แท้จริงของเจ้าของปัจจัยแต่ละชนิดเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกับการเปลี่ยนแปลงราคาปัจจัย ดังตาราง 5.1 ประกอบ

ตาราง 5.1 แสดงการเปรียบเทียบการผลิตตามทฤษฎีของสโตล์เปอร์-แซมมวลสัน

รายการ	การผลิตเสื้อผ้า (C)	การผลิตอาหาร (F1)
มูลค่าสินค้า	PC × QC = 100 (C1)	PF × QF = 100 (F1)
มูลค่าแรงงาน	w × Lc = 60 (C2)	w × LF = 50 (F2)
มูลค่าทุน	r × Kc = 40 (C3)	r × KF = 50 (F3)
การเปลี่ยนแปลงราคา	ΔPc/Pc = 10% (C4)	ΔPF/PF = 0% (F4)
ค่าจ้าง	w = [(Pc × Qc) - (r × Kc)]/Lc (C5)	w = [(PF × QF) - (r × KF)]/LF (F5)
การเปลี่ยนแปลงค่าจ้าง	Δw = [(ΔPc × Qc) - (Δr × Kc)]/Lc (C6)	Δw = [(ΔPF × QF) - (Δr × KF)]/ LF (F6)
การเปลี่ยนแปลงค่าจ้าง	Δw/w = (ΔPc/pc) x (Pc x Qc)/ (w × Lc) - (Δr/r) × (r × Kc)/(w × Lc) (C7)	Δw/w = -[(Δr/r) x (r x KF)/ (w x LF) (F7)
การเปลี่ยนแปลงค่าจ้าง	Δw/w = 10% x (100/60) -(Δr/r) x (40/60 (C8)	Δw/w = -[(Δr/r) x (50/50) (F8)
(C8)-(F8)	0 = (10% × 100/60) + (20/60 × Δr/r) (9)	Δr/r = -50% (10)
แทน (10) ใน (F8)	Δw/w = 50% (11)	

จากตาราง 5.1 พิจารณาได้ดังนี้

1. มูลค่าของสินค้า คือ สินค้าเสื้อผ้า (C) ที่ผลิตในประเทศ A มีมูลค่าเท่ากับ 100 (พิจารณาจากสมการ C_1 คำนวณได้จาก ราคาเสื้อผ้า X จำนวนการผลิตเสื้อผ้า) โดยกำหนด ประเทศ A มีต้นทุนการผลิตจากการใช้ปัจจัยแรงงาน = 60 นั่นคือ มูลค่าแรงงาน = 60 (พิจารณาจากสมการ C_2 คำนวณได้จาก ค่าจ้างแรงงาน X จำนวนแรงงานที่ใช้ในการผลิตเสื้อผ้า) และมูลค่าทุนจากปัจจัยทุน = 40 (พิจารณาจากสมการ C3 คำนวณจากค่าเช่าที่ดิน คูณ ปริมาณการใช้ทุน) และ มูลค่าอาหาร (F) ที่ผลิตในประเทศ A = 100 (พิจารณาจากสมการ F1) โดยมีต้นทุนจากปัจจัยแรงงาน = 50 (พิจารณาจากสมการ F2) และจากปัจจัยทุน = 50 (พิจารณาจากสมการ F3) โดยคำนวณตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

2. ต่อมาหากราคาเสื้อผ้า (C) ในประเทศ A ภายหลังการค้าระหว่างประเทศ ได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 10 (พิจารณาจากสมการ C4) แต่ราคาอาหาร (F) ในประเทศ A ยังไม่เปลี่ยนแปลง (พิจารณาจากสมการ F4) (ราคาเสื้อผ้าโดยเปรียบเทียบ (PC/PF) ในประเทศ A หลังการค้าระหว่างประเทศเพิ่มขึ้น) ค่าจ้างแรงงานในประเทศ A ในการผลิตเสื้อผ้า (C) และการผลิตอาหาร (F) แสดงได้ดังสมการ (C5) และ สมการ (F5) ตามลำดับ และอัตราการเปลี่ยนแปลงค่าจ้างในประเทศ A ในการผลิตเสื้อผ้า และการผลิตอาหาร (F) แสดงได้ดังสมการ (C7) และ (F7) ตามลำดับ

3. แทนอัตราการเปลี่ยนแปลงราคาเสื้อผ้าที่เพิ่มขึ้นร้อยละ 10 (ตามสมการที่ C4) ในสมการที่ C7 จะได้สมการ C8 แทนอัตราการเปลี่ยนแปลงราคาอาหาร (F) (สมการ F4) ในสมการ F7 จะได้สมการ F8 แก้สมการ C8 และ F8 เพื่อหาค่าอัตราการเปลี่ยนแปลงดอกเบี้ย (ได้ค่าตามสมการ 10) และหาค่าการเปลี่ยนแปลงค่าจ้าง (ได้ค่าตามสมการที่ 11)

4. จากตัวอย่างข้างต้น เมื่อราคาเสื้อผ้า (C) เพิ่มขึ้นร้อยละ 10 โดยที่ราคาอาหาร (F) ไม่เปลี่ยนแปลง จะส่งผลให้ค่าจ้างแรงงานเพิ่มขึ้นร้อยละ 50 แต่ทำให้อัตราดอกเบี้ยลดลงร้อยละ 50 จะเห็นได้ว่า ในกรณีนี้เมื่อประเทศ A เป็นประเทศที่มีปัจจัยแรงงานอย่างอุดมสมบูรณ์ การค้าเสรีส่งผลให้รายได้ที่แท้จริงของแรงงานในประเทศ A เพิ่มขึ้น แต่ทำให้รายได้ที่แท้จริงของเจ้าของปัจจัยทุนในประเทศ A ลดลง

จากที่กล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า แม้ว่าการค้าระหว่างประเทศจะทำให้ประเทศที่เข้าร่วมการค้าได้รับประโยชน์โดยรวม แต่จะมีเจ้าของปัจจัยการผลิตประเภทหนึ่งมีรายได้ที่แท้จริงเพิ่มมากขึ้น และเจ้าของปัจจัยการผลิตอีกชนิดหนึ่งมีรายได้ที่แท้จริงลดลง ดังนั้น เมื่อมีการเปิดเสรีทางการค้า คนกลุ่มหนึ่งจะสนับสนุนการเปิดเสรีการค้า แต่คนอีกกลุ่มหนึ่งกลับคัดค้านการเปิดเสรีการค้า ยกตัวอย่างเช่น สหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศที่มีแรงงานที่มีฝีมืออุดมสมบูรณ์โดยเปรียบเทียบ ทฤษฎีความอุดมสมบูรณ์ของปัจจัยการผลิตแสดงให้เห็นว่า สหรัฐอเมริกาจะส่งออกสินค้าที่ใช้แรงงานที่มีฝีมือในการผลิตสินค้าอย่างเข้มข้น และนำเข้าสินค้าที่ใช้แรงงานที่ไม่มีฝีมือในการผลิตสินค้าอย่างเข้มข้น และตามทฤษฎีสโตล์เปอร์แซมมวลสัน การเปิดเสรีการค้าจะทำให้รายได้ที่แท้จริงของเจ้าของปัจจัยแรงงานที่มีฝีมือเพิ่มมากขึ้น แต่ทำให้รายได้ที่แท้จริงของเจ้าของปัจจัยแรงงานที่ไม่มีฝีมือลดลง ดังนั้น กลุ่มแรงงานที่ไม่มีฝีมือมีแนวโน้มคัดค้านการเปิดเสรีการค้า ส่วนกลุ่มแรงงานที่มีฝีมือมีแนวโน้มสนับสนุนการเปิดเสรีการค้า ต่อมาได้มีการพัฒนาแนวคิดการค้าระหว่างประเทศสมัยใหม่ที่เกิดจากการนำข้อบกพร่องของแนวคิดเฮกเช่อร์-โอลินมาพัฒนามากขึ้น ขณะที่แนวคิดของเฮกเช่อร์-โอลินประสบความสำเร็จน้อยที่จะอธิบายถึงรูปแบบการค้าระหว่างประเทศมากกว่าทฤษฎีอื่น เช่น การอธิบายการค้าระหว่างประเทศที่ใช้ปัจจัยการผลิตที่หนาแน่น มีความแตกต่างจากการส่งออกสินค้า ซึ่งจะนำไปพิจารณาในนโยบายการค้าระหว่างประเทศต่อไป

การทดสอบเชิงประจักษ์ของทฤษฎีเฮกเช่อร์-โอลิน

เนื่องจากทฤษฎีสัดส่วนการใช้ปัจจัยการผลิตเป็นทฤษฎีที่มีความสำคัญยิ่งและเป็นที่มาของทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศในสมัยต่อมา โดยนักเศรษฐศาสตร์ได้ให้ความสนใจนำเอาทฤษฎีมาวิเคราะห์โดยใช้ข้อมูลทางเศรษฐกิจในสมัยนั้น ๆ สรุปสาระสำคัญได้ 3 ประการคือ

1. มีการทดสอบทฤษฎีเฮกเช่อร์-โอลิน โดยใช้ข้อมูลจากประเทศอเมริกา โดยนักเศรษฐศาสตร์ชื่อ ลีอองทิฟ (Wassily Leontief) เป็นนักเศรษฐศาสตร์ที่ได้รับรางวัลโนเบลไพร์ซ (Nobel prize) ในปี พ.ศ. 2516 (ค.ศ. 1973) ได้นำเอาทฤษฎีของเฮกเช่อร์-โอลินมาทำการวิเคราะห์โดยใช้ตัวเลขการส่งออกและ

นำเข้าจากประเทศอเมริกาในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จำนวน 25 ปี มาทำการวิเคราะห์ และผลการวิจัยได้มีการตีพิมพ์เผยแพร่ในปี พ.ศ. 2496 (ค.ศ. 1953) ผลงานวิจัยพบว่า ประเทศอเมริกาเป็นประเทศที่มีทุนเป็นปัจจัยการผลิตมากตามทฤษฎีของเฮกเช่อร์-โอลิน ประเทศอเมริกาน่าจะเป็นประเทศที่มีความสามารถผลิตสินค้าส่งออกที่ใช้ทุนเป็นปัจจัยการผลิตมากกว่าใช้ปัจจัยการผลิตอื่น ๆ เช่น แรงงานเพราะประเทศอเมริกาได้เปรียบโดยเปรียบเทียบมากกว่าแต่ผลการศึกษาพบว่าประเทศอเมริกาผลิตสินค้าที่ใช้แรงงานมากและส่งออกสินค้าที่ผลิตโดยใช้แรงงานมากกว่าใช้ทุนเป็นส่วนประกอบในการผลิตซึ่งไม่เป็นไปตามทฤษฎีของเฮกเช่อร์-โอลิน การค้นพบนี้ได้ถูกเรียกว่า Leontief Paradox แต่สัดส่วนของทุนและแรงงานของอเมริกานั้น มีการส่งออกสินค้าทุนน้อยกว่าการส่งออกสินค้าแรงงาน ปัจจัยการผลิตสินค้าที่อเมริกาส่งออกนั้นผลิตโดยการใช้แรงงานที่มีความชำนาญพิเศษมากกว่านำเข้าโดยวัดจากอัตราเฉลี่ยของจำนวนปีที่แรงงานใช้ไปในการศึกษา นอกจากนั้นยังได้ส่งออกสินค้าที่เป็นเทคโนโลยีสูงวัดได้จากสัดส่วนของนักวิทยาศาสตร์มากว่านักวิศวกร การสังเกตยังได้สรุปว่าประเทศอเมริกาเป็นประเทศที่มีทักษะในการผลิตสูงด้วยการได้เปรียบในการผลิตสินค้าที่มีความหลากหลายมาก การสังเกตนี้นำไปสู่ข้อสรุปที่ว่าประเทศอเมริกามีความได้เปรียบพิเศษในการผลิตสินค้าใหม่หรือสินค้าที่ใช้เทคโนโลยีที่ต้องประดิษฐ์คิดค้น เช่น เครื่องบิน คอมพิวเตอร์ สินค้าที่ผลิตได้ดี คือ สินค้าที่ใช้ทุนน้อยกว่าการผลิตที่ใช้เทคโนโลยีที่ใช้การผลิตจำนวนมาก ขณะที่นำเข้าอุตสาหกรรมหนัก เช่น ผลิตรถยนต์ที่ใช้ทุนมาก ข้อวิจารณ์และคำอธิบายการเกิด Leontief Paradox คือ ความไม่เหมาะสมของวิธีการและข้อมูลที่ใช้ในการทดสอบ ความแตกต่างในรูปแบบการบริโภคระหว่างประเทศ การเกิดความผกผันของความเข้มข้นการใช้ปัจจัยการผลิต ภาษีศุลกากรและการกีดกันการค้ารูปแบบต่าง ๆ แรงงานอเมริกันมีประสิทธิภาพสูงกว่าแรงงานประเทศอื่น แรงงานมีความรู้ความชำนาญแตกต่างกัน ทุนมนุษย์ และบทบาทขอทรัพยากรธรรมชาติ

2. การทดสอบทฤษฎีเฮกเช่อร์-โอลิน โดย เฮนรี โบเวน และคณะ (Harry P. Bowwen, Edward E. Leamer & Leo Sveikauskas, 1987) ได้ทำการศึกษาข้อมูลการส่งออกและนำเข้าในประเทศ 27 ประเทศ และ 12 สาขาการผลิตโดยได้คำนวณอัตราส่วนของปัจจัยการผลิตของแต่ละประเทศต่อปัจจัยการผลิตของโลกและเปรียบเทียบอัตราส่วนเหล่านี้ด้วยส่วนแบ่งรายได้ของแต่ละประเทศในโลก พบว่า มีทิศทางไปทางเดียวกับผลวิจัยของ Leontief คือ ปฏิเสธทฤษฎีของเฮกเช่อร์โอลิน

3. การทดสอบทฤษฎีเฮกเช่อร์-โอลิน โดยใช้ข้อมูลจากประเทศอเมริกากับประเทศเกาหลีใต้ ถ้าพิจารณาตามทฤษฎีสัดส่วนการใช้ปัจจัยการผลิตนั้น ประเทศจะทำการส่งออกสินค้าที่ใช้ปัจจัยการผลิตที่มีสัดส่วนที่สูง และปัจจัยการผลิตนั้นทำให้เกิดการผลิตสินค้าที่มีส่วนของรายได้สูง และมีการนำเข้าสินค้าที่ใช้ปัจจัยการผลิตที่ทำให้เกิดสินค้าที่มีรายได้น้อย อย่างไรก็ตามอาจเกิดจากปัจจัยอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ปัจจัยการผลิตเพียงอย่างเดียวทำให้ไม่เป็นไปตามที่เฮกเช่อร์-โอลินได้กล่าวไว้ แต่มีการทดสอบทฤษฎีในรูปต่าง ๆ เพิ่มขึ้น เช่น การทดสอบการค้าระหว่างทวีป เช่น จากประเทศอเมริกา ไปยังประเทศเกาหลีใต้ พบว่า สนับสนุนทฤษฎีของเฮกเช่อร์-โอลิน กล่าวคือ สินค้าที่ประเทศอเมริกาส่งออกไปยังประเทศเกาหลีใต้มีความหลากหลายและเป็นสินค้า

ที่มีความชำนาญสูงใช้ทุนสูง เช่น เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ ขณะที่ประเทศเกาหลีใต้ส่งออกเป็นสินค้าที่ไม่มีความเชี่ยวชาญมากนักและใช้แรงงานสูง เช่น รองเท้า เป็นต้น แตกต่างจากการนำเข้าซึ่งผลการวิเคราะห์พบว่าเป็นไปตามทฤษฎีของเฮกเชอร์-โอลิน จะเห็นได้ว่าจากการศึกษาเชิงประจักษ์ สนับสนุนทฤษฎีของริคาร์โดที่ว่า ประเทศจะส่งออกสินค้าที่มีมาก เช่น ปัจจัยแรงงานที่มีประสิทธิภาพมาก แต่มีข้อจำกัดมากเช่นกันในการพิจารณาเปรียบเทียบกัน ส่วนทฤษฎีของเฮกเช่อร์-โอลินได้เน้นไปที่การกระจายรายได้และรูปแบบของการค้าระหว่างประเทศที่ทำให้เกิดการวิเคราะห์ทฤษฎีการค้าไม่จำกัดขอบเขตเกินไป

บทสรุป

ในทฤษฎีการค้าสมัยใหม่ ได้ให้ความสำคัญกับทรัพยากรหรือปัจจัยการผลิต และการจัดสรรทรัพยากรที่จะนำมาใช้ในการผลิตสินค้าเพื่อให้เกิดความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ ซึ่งทฤษฎีสำคัญได้แก่ ทฤษฎีของเฮกเช่อร์-โอลินหรือทฤษฎีสัดส่วนปัจจัยการผลิต” (Factor Proportion Theory) มีแนวคิดหลักที่ว่า “ประเทศจะเลือกทำการผลิตสินค้าที่ประเทศของตนมีความได้เปรียบ คือ มีทรัพยากรนั้นมาก” ทฤษฎีปัจจัยการผลิตซึ่งเป็นที่มาของความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบและปัจจัยที่อยู่เบื้องหลังการตัดสินใจในการเลือกผลิตสินค้าของประเทศ การใช้ปัจจัยการผลิตที่เข้มข้น คือ การพิจารณาถึง การใช้สัดส่วนของปริมาณของปัจจัยการผลิตในจำนวนที่มากกว่าการใช้ปัจจัยการผลิตชนิดอื่น นักเศรษฐศาสตร์ส่วนใหญ่ให้ความสนใจไปที่ทฤษฎีของเฮกเช่อร์-โอลิน และข้อสมมุติที่ว่าประเทศต่างมีเทคโนโลยีเหมือนกัน ถ้าคนงานในประเทศ A มีประสิทธิภาพมากว่าคนงานในประเทศ B ประสิทธิภาพของอุปทานแรงงานในประเทศ A จะมากกว่าในประเทศ B โดยเปรียบเทียบ ดังนั้น มูลค่าทางการค้าที่คาดหวังระหว่างแรงงานที่มีมากในประเทศ B กับแรงงานที่ขาดแคลนในประเทศ A มีความสัมพันธ์กันน้อยมาก ความแตกต่างทางเทคโนโลยีระหว่างประเทศ จึงเป็นตัวอธิบายถึงความล้มเหลวของการเท่ากัน ของราคาปัจจัยการผลิต ถ้ามีการสมมุติให้ประเทศทั้งสองมีความแตกต่างกันในเทคโนโลยีจะอยู่ในรูปของผลคูณของปัจจัยการผลิตเป็นจำนวนเท่าของปัจจัยนั้น

คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายถึง แนวคิดและทฤษฎีของเฮกเช่อร์-โอลินหรือทฤษฎีปัจจัยการผลิต มาโดยละเอียด
2. จงอธิบายถึง กรณีใช้ปัจจัยการผลิตแบบเข้มข้น (Factor Intensity) ในการผลิตสินค้า ในโมเดลนี้
3. จงอธิบายถึง ความสัมพันธ์ของราคาปัจจัยการผลิตและราคาสินค้า
4. จงอธิบายถึง ความสัมพันธ์ของปัจจัยการผลิตและผลผลิต
5. จงอธิบายถึง ผลของการค้าระหว่างประเทศ และการกระจายรายได้
6. จงอธิบายถึง ความสัมพันธ์ของราคาเปรียบเทียบและรูปแบบทางการค้า

บรรณานุกรม

สุจินดา เจียมศรีพงษ์. (2554). *ธุรกิจระหว่างประเทศ สภาพแวดล้อมและธุรกิจเปรียบเทียบ.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศรีวงศ์ สุมิตร และสาลินี วรบัณฑูร. (2546). *เศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ (*พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Bowen, H. P., Leamer, E. E., & Sveikauskas, L. (1987). Multifactor, multicountry tests of the factor abundance theory. *American Economic Review*, *77*(5), 791-809.

Carbaugh, R. J. (2002). *International economics* (8th ed.). U.S.: Thomson South-western.

Carbaugh, R. J. (2008). *International economics* (11th ed.). U.S.: Thomson South-western.

Chemsripong, S. (2012). *The Extent of Intra Industry Trade Between Thailand and ASEAN Economic Community (AEC).* Retrieved November 28, 2019, from https://www.intechopen.com/books/international-trade-from-economic-and-policy-perspective/the-extent-of-intra-industry-trade-between-thailand-and-asean-economic-community-aec-

Chipman, J. S. (1965). A survey of the theory of international trade: Part 1, The classical theory. *ECONOMETRICA, 33,* 479.

Gerber, J. (2002). *International economics* (2nd ed.) U.S.: Addison Wesley.

Heckscher, E. (1949). The effect of foreign trade on the distribution of income. *EKONOMISK TIDSKRIFT, 21,* 1919. Retrived November 25, 2019, from https://cuir.car.chula.ac.th/dspace/bitstream/123456789/39440/4/Natrudee_ta_ch3.pdf

Krugman, P. R., & Obstfeld, M. (2009). *International economics theory and policy* (6th ed.). U.S.: Addison Wesley.

Ohlin, B. (1933). *Interregional and international trade.* Cambridge: Cambridge, Mass Harvard University Press.

Puge, T. A. (2004). *International economics* (12th ed.). New York: McGraw Hill.

Salvatore, D. (2004). *International economics* (8th ed.). U.S.: John Willey & Son.

Samuelson, P. A. (2008). International factor price equalization once again. In Salvatore, D. (2004). *International economics* (8th ed.). U.S.: John Willey & Son.

Tinbergen,J. (1959). “The Equalization of Factor Price between Free trade Areas” Metroeconomica. *ใน ศรีวงศ์ สุมิตร และสาลินี วรบัณฑูร, เศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ* (พิมพ์ครั้งที่ 4) (น. 146). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Trefler, D. (1995). Estimated technological efficiency. *American Economic Review, 1,* 1037.

06

ทฤษฎีการค้ามาตรฐาน

หัวข้อเรื่องในบทนี้

1. ทฤษฎีการค้ามาตรฐาน
   1.1 ข้อสมมุติฐานของทฤษฎี
   1.2 สาระสำคัญของทฤษฎี
   1.3 แบบแผนการค้าและผลได้จากการค้า
2. ดุลยภาพการค้าระหว่างประเทศของโลก
   2.1 กรณีเส้นอุปทานเปรียบเทียบเปลี่ยนแปลง
   2.2 กรณีเส้นอุปสงค์เปรียบเทียบเปลี่ยนแปลง
   2.3 กรณีเส้นอุปทานเปรียบเทียบและเส้นอุปสงค์เปรียบเทียบเปลี่ยนแปลง

ความคิดรวบยอด

1. ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศขึ้นกับอุปทานของระบบเศรษฐกิจ

2. ทฤษฎีการค้ามาตรฐานสร้างพิจารณาจากอุปทานและอุปสงค์จากความสัมพันธ์หลัก 4 ประการ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างเส้นเป็นไปได้ในการผลิตและเส้นอุปทานเปรียบเทียบ ความสัมพันธ์ ราคาเปรียบเทียบและอุปสงค์เปรียบเทียบ ตัวกำหนดของดุลยภาพของโลกโดยอุปทานเปรียบเทียบของโลกและอุปสงค์เปรียบเทียบของโลก และผลของเทอมการค้า คือ ราคาส่งออกของประเทศหารด้วยราคานำเข้าของประเทศ ที่มีต่อสวัสดิการของประเทศ

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึง ทฤษฎีการค้ามาตรฐานของระบบเศรษฐกิจที่มีการค้าระหว่างประเทศ
2. เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึง เส้นเป็นไปได้ในการผลิตและอุปทานเปรียบเทียบ
3. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึง ราคาเปรียบเทียบและอุปสงค์
4. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึง ผลของการเปลี่ยนแปลงเทอมการค้าต่อสวัสดิการ
5. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึง การกำหนดราคาเปรียบเทียบ
6. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึง การถ่ายโอนรายได้ระหว่างประเทศการเลื่อนของเส้นอุปสงค์เปรียบเทียบ RD
7. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึง ผลต่อการสนับสนุนการส่งออก
8. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึง การกระจายรายได้ระหว่างประเทศ

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. ซักถามผู้เรียนเกี่ยวกับเนื้อหาที่บรรยาย
2. ให้ผู้เรียนทำแบบฝึกหัดจากคำถามท้ายบท
3. ให้ผู้เรียนค้นคว้าเพิ่มเติม

การวัดผลและการประเมินผล

1. ตรวจแบบฝึกหัดจากคำถามท้ายบท
2. ทำแบบทดสอบอัตนัยจำนวน 5 ข้อ

บทนำ

ในบทที่ผ่านมาได้มีการอธิบายถึง ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศ ในด้านอุปทานไปแล้วถึง 3 ทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบของริคาร์โด ทฤษฎีปัจจัยการผลิตเฉพาะอย่าง และทฤษฎีสัดส่วนปัจจัยการผลิตของเฮกเชอร์-โอลิน ซึ่งทั้ง 3 ทฤษฎีนั้นมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ทฤษฎีความได้เปรียบของริคาร์โดเน้นความได้เปรียบที่ได้จากประสิทธิภาพการผลิตของแรงงานที่ใช้ในการผลิตสินค้า ทฤษฎีปัจจัยการผลิตเฉพาะอย่างพิจารณาความได้เปรียบเมื่อเทียบจากการใช้แรงงาน หรือทุนอย่างมีประสิทธิภาพ และได้คำนึงถึงต้นทุนค่าเสียโอกาสของการใช้ปัจจัยการผลิต และทฤษฎีสัดส่วนปัจจัยการผลิตของเฮกเช่อร์-โอลินได้เน้นการเลือกใช้ปัจจัยการผลิตจากทรัพยากรที่ประเทศมีจำนวนมาก ประเทศควรเลือกใช้ปัจจัยการผลิตในสัดส่วนอย่างไรจึงจะทำให้ได้เปรียบ และพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างราคาสินค้า ราคาปัจจัยการผลิตและผลผลิต เพื่อให้เห็นการเปรียบเทียบที่ทำให้ประเทศเลือกใช้ปัจจัยการผลิตที่เหมาะสม

อย่างไรก็ตามทั้ง 3 ทฤษฎี เป็นการพิจารณาทางด้านทรัพยากรหรือปัจจัยการผลิต ซึ่งเป็นการพิจารณาทางด้านอุปทานของการผลิตทางด้านเดียวว่าประเทศมีความได้เปรียบจากปัจจัยการผลิตที่มีอยู่อย่างไร จะเลือกใช้ปัจจัยการผลิตอะไร ในสัดส่วนเท่าไร ทำไมจึงเลือกแบบนั้น และเลือกแบบนั้นแล้วได้ผลอย่างไร เป็นต้น ซึ่งการพิจารณาทางด้านทรัพยากรและปัจจัยการผลิตเพียงด้านเดียวในการวิเคราะห์ปัญหาการค้าระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจ อาจไม่เพียงพอที่จะเห็นภาพรวมได้ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องนำหลาย ๆ ทฤษฎีมาผสมผสานกัน เช่น ในปี ค.ศ. 1990 มีการเปลี่ยนแปลงในการค้าโลก คือ เกิดความเติบโตในการส่งออกอย่างรวดเร็วจากประเทศอุตสาหกรรมใหม่ ประเทศเหล่านี้ มีการเติบโตของประสิทธิภาพในการผลิตอย่างรวดเร็ว หากวิเคราะห์โดยใช้ประสิทธิภาพในการผลิต จะต้องใช้การวิเคราะห์ของทฤษฎีริคาร์โดที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 1 มาทำการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลง รูปแบบทางการค้ามีผลที่แตกต่างมีความสำคัญต่อกลุ่มที่แตกต่างกันในประเทศ ถ้าต้องการให้เข้าใจเรื่องผลของการเพิ่มการค้าระหว่างประเทศในที่ต่าง ๆ สำหรับการกระจายรายได้ของประเทศคงต้องใช้ทฤษฎีปัจจัยการผลิตเฉพาะอย่างที่ได้อธิบายไว้ในบทที่ 4 มาทำการวิเคราะห์ หากมีการเปลี่ยนแปลงทรัพยากรหรือปัจจัยการผลิตของประเทศอุตสาหกรรมใหม่ซึ่งเกิดจากการสะสมทุนและแรงงานมีการศึกษาประเด็นความแตกต่างของคุณภาพของแรงงาน เช่น แรงงานที่มีความชำนาญและแรงงานที่ไม่มีความชำนาญ และแรงงานที่หายากที่จะใช้ในการผลิตสินค้าเป็นที่มาของความเข้มข้นหรือความหนาแน่นของปัจจัยการผลิตที่ประเทศมีและการเลือกใช้ปัจจัยการผลิต เพื่อ ให้เข้าใจเรื่องนี้ต้องใช้ทฤษฎีของเฮกเช่อร์-โอลินในบทที่ 5 มาทำการวิเคราะห์ความแตกต่างในราย ละเอียดของทฤษฎีทั้งหลายที่อธิบายได้หรือมีการพิจารณาทางด้านอุปทานเป็นส่วนใหญ่

ด้วยเหตุนี้จึงมีการพัฒนาทฤษฎีโดยนำทางด้านอุปสงค์มาพิจารณาด้วยจึงจะทำให้ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศมีความสมบูรณ์ขึ้น โดยมีการพัฒนาให้เป็นทฤษฎีมาตรฐานทางการค้าระหว่างประเทศขึ้นเกิดดุลยภาพโลก ถูกกำหนดโดยฟังก์ชั่นความสัมพันธ์ของอุปทานและความต้องการของอุปสงค์ภายใต้การค้า

ระหว่างประเทศ จากข้อกำหนดความแตกต่างตามลักษณะข้างต้น โมเดลการค้ามาตรฐานสร้างมาจากความสัมพันธ์หลัก 4 ประการดังต่อไปนี้ 1) พิจารณาจากศักยภาพของการผลิตของระบบเศรษฐกิจที่อธิบายด้วยเส้นเป็นไปได้ในการผลิตและเส้นอุปทานเปรียบเทียบ จะทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นในการค้าระหว่างประเทศได้ 2) พิจารณาจากความสัมพันธ์ของราคาเปรียบเทียบ และอุปสงค์เปรียบเทียบ 3) พิจารณาจากดุลยภาพของโลกที่ถูกกำหนดโดยอุปสงค์เปรียบเทียบของโลกและอุปทานเปรียบเทียบของโลก 4) ผลของเทอมการค้า คือ ราคาส่งออกของประเทศ หารด้วยราคานำเข้าของประเทศที่มีต่อสวัสดิการของประเทศ

ในบทนี้ จะเน้นการวิเคราะห์ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศหรือทฤษฎีการค้ามาตรฐานที่อธิบายด้านอุปทานของระบบเศรษฐกิจที่พัฒนาจากทฤษฎีการค้าในบทก่อน ๆ คือ ทฤษฎีการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบของริคาร์โด ทฤษฎีปัจจัยการผลิตเฉพาะอย่างและทฤษฎีเฮกเชอร์-โอลินที่มีความแตกต่างกันเมื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาการค้าระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นจริงในระบบเศรษฐกิจ อธิบายจากทฤษฎีเดียวไม่เพียงพอจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องนำประสิทธิภาพในการผลิตที่ใช้ในทฤษฎีริคาร์โด ผลได้จากการค้าระหว่างประเทศ การกระจายรายได้ และทรัพยากร เช่น ความชำนาญของแรงงาน การพัฒนาให้เป็นทฤษฎีมาตรฐานทางการค้าระหว่างประเทศขึ้น หลายทฤษฎีมาผสมผสานกัน พิจารณาในรายละเอียดต่อไปนี้ สำหรับเนื้อหาในบทนี้ได้ทำการสรุปเนื้อหาสำคัญซึ่งสามารถอ่านเพิ่มเติมได้จากบทที่ 5 ในหนังสือของ Krugman and Obstfeld ตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 2009

ทฤษฎีการค้ามาตรฐาน

สาระสำคัญของทฤษฎีการค้ามาตรฐาน

ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศที่กล่าวมาแล้วในบทก่อน ๆ เป็นการพิจารณาในด้านอุปทานเพียงอย่างเดียว เช่น พิจารณาเพียงปัจจัยแรงงานหรือปัจจัยการผลิตอื่น ๆ ที่ได้ใช้ในการผลิตสินค้าและบริการในหัวข้อนี้จะอธิบายด้านอุปสงค์และผลกระทบทางด้านผู้บริโภคด้วย โดยจะเริ่มพิจารณาความสัมพันธ์ของการผลิตและปัจจัยการผลิต

ดังนั้น ทฤษฎีการค้ามาตรฐานเป็นทฤษฎีที่ใช้อุปทานและอุปสงค์เปรียบเทียบที่พัฒนามาจากความสัมพันธ์หลัก 4 ประการ คือ 1) พิจารณาทางด้านอุปทาน โดยพิจารณาจากความสัมพันธ์ระหว่างการผลิตสินค้าโดยพิจารณาจากเส้นเป็นไปได้ในการผลิตและเส้นอุปทานเปรียบเทียบ 2) พิจารณาทางด้านอุปสงค์ โดยพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างราคาสินค้าเปรียบเทียบทั้งสองชนิดและปริมาณความต้องการสินค้าโดยพิจารณาจากเส้นอุปสงค์เปรียบเทียบ 3) พิจารณาดุลยภาพของการค้าโลก โดยพิจารณาจุดดุลยภาพของโลกระหว่างเส้นอุปทานเปรียบเทียบของโลกและเส้นอุปสงค์เปรียบเทียบของโลก และ 4) พิจารณาผลของการค้าโลกโดยพิจารณาจากเทอมการค้า คือ ราคาส่งออกของประเทศหารด้วยราคานำเข้าของประเทศ โดยเป็นการพิจารณาทั้งทางด้านอุปสงค์และอุปทานและให้เป็นทฤษฎีมาตรฐานที่จะนำไปวิเคราะห์ในการค้าระหว่างประเทศได้ ซึ่งในหัวข้อต่อไปจะพิจารณารายละเอียดตามลำดับดังต่อไปนี้

พิจารณาทางด้านอุปทาน

โดยพิจารณาจากเส้นเป็นไปได้ในการผลิตและเส้นอุปทานเปรียบเทียบ

ข้อสมมุติฐานของทฤษฎี

กำหนดให้ข้อสมมุติในแบบจำลองของการค้ามาตรฐาน คือ

1. กำหนดมี 2 ประเทศที่มาทำการค้าระหว่างประเทศกัน คือ ประเทศ A และประเทศ B

2. กำหนดให้แต่ละประเทศ สามารถผลิตสินค้าได้ 2 อย่าง คือ สินค้าชนิดที่ 1 สมมุติให้คือ สินค้าอาหาร (F) ใช้ปัจจัยการผลิตทุนมาก และสินค้าชนิดที่ 2 คือ สินค้าเสื้อผ้า (C) ใช้ปัจจัยการผลิตแรงงานมาก

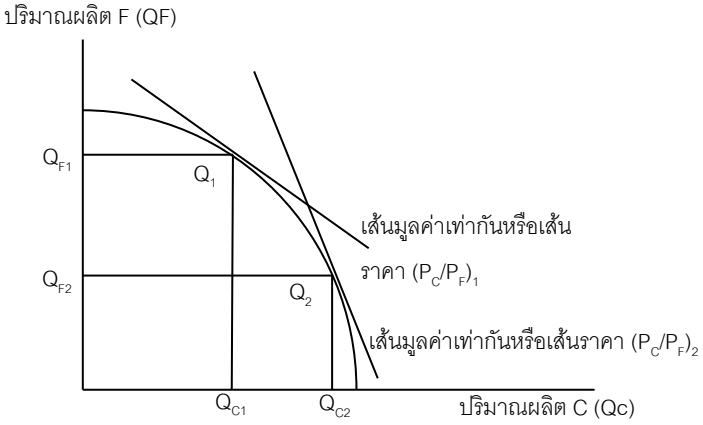
3. สินค้าทั้ง 2 ชนิด สามารถพิจารณาจากเส้นเป็นไปได้ในการผลิตของสินค้า 2 ชนิดนี้ได้โดยในสัดส่วนต่าง ๆ กัน และเป็นสัดส่วนที่แตกต่างกัน

4. กำหนดให้ เส้นมูลค่าเท่ากันของการผลิตของสินค้า 2 ชนิด ราคาเปรียบเทียบของสินค้าทั้ง 2 มีความแตกต่างกัน ย่อมมีอิทธิพลต่อการเลือกผลิตสินค้าเพื่อส่งออกและนำเข้าแตกต่างกันด้วย

การพิสูจน์ทฤษฎี

เพื่อให้เกิดความเข้าใจในประเด็นนี้ จะทำการพิสูจน์จากข้อสมมุติฐานของทฤษฎีที่ได้กล่าวข้างต้น คือ 1) กำหนดให้ประเทศสามารถผลิตสินค้าได้ทั้ง 2 อย่าง ในที่นี้กำหนดให้เป็นประเทศ A และประเทศ B 2) ประเทศทั้ง 2 สามารถทำการผลิตสินค้าได้ทั้ง 2 ชนิด คือ สินค้าเสื้อผ้า (C) และสินค้าอาหาร (F) 3) การใช้ปัจจัยการผลิตเสื้อผ้าใช้ปัจจัยแรงงานในสัดส่วนสูงหรือเข้มข้น และการใช้ปัจจัยการผลิตอาหารใช้ปัจจัยทุนในสัดส่วนสูงหรือเข้มข้น

จากรูป 6.1 กำหนดให้แกนตั้งเป็นแกนที่แสดงการผลิตสินค้าอาหาร (F) และแกนนอนเป็นแกนที่แสดงการผลิตสินค้าเสื้อผ้า (C) การแสดงสัดส่วนการผลิตของสินค้าเสื้อผ้าและอาหารแสดงได้ด้วยเส้นเป็นไปได้ในการผลิต (PPC) ที่สามารถแสดงว่า ทุกจุดบนเส้นเป็นไปได้ในการผลิตนี้จะแสดงสัดส่วนของการผลิตสินค้าเสื้อผ้าและสินค้าอาหารที่แตกต่างกัน แต่ใช้สัดส่วนของปัจจัยการผลิตที่เท่ากัน บนเส้นการผลิตมีเส้นมูลค่าเท่ากัน 2 เส้นลากสัมผัส เส้นมูลค่าเท่ากันนี้ พิจารณาที่จุด Q_1 เป็นจุดที่เส้นมูลค่าเท่ากัน สัมผัสเส้นเป็นไปได้ในการผลิต จะได้จุดที่ทำการผลิตสินค้า อาหารและสินค้าเสื้อผ้า และที่จุด Q_2 คือ จุดที่ทำการผลิตสินค้าอาหารและสินค้าเสื้อผ้าในสัดส่วนที่ต่างกันกับที่จุด Q_1 ซึ่งเส้นมูลค่าเท่ากันเป็นเส้นที่แสดงมูลค่าของผลผลิต มีค่าเท่ากับมูลค่าในการผลิตสินค้า C กับมูลค่าในการผลิตสินค้า F และมีค่าคงที่จึงเรียกว่าเส้นมูลค่าเท่ากัน isovalue line ค่าความชันของเส้นมูลค่าเท่ากันจะเท่ากับ $-(P_C/P_F)$ ถ้าราคาสัมพันธ์เปลี่ยนแปลงได้ ค่าความลาดชันก็เปลี่ยนไปด้วย ราคาเปรียบเทียบที่แตกต่างกัน Q_1 คือ จุดที่ทำการผลิตสินค้าอาหารและสินค้าเสื้อผ้า และ Q_2 คือ จุดที่ทำการผลิตสินค้าอาหารและสินค้าเสื้อผ้าที่เมื่อราคาสินค้าได้เปลี่ยนแปลงไป เมื่อราคาสินค้าทั้ง 2 ได้เปลี่ยนแปลงไปดังรูป 6.1

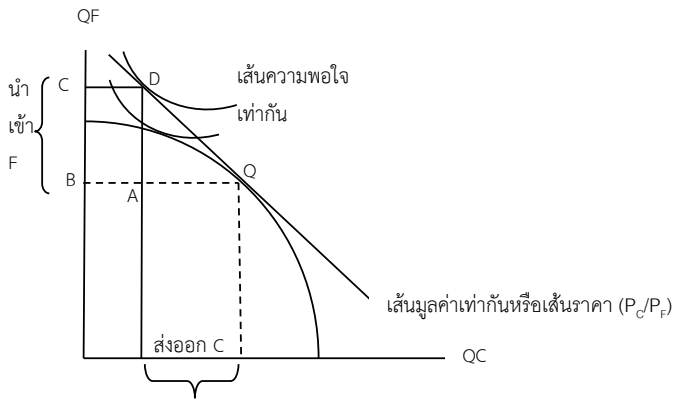
รูป 6.1 แสดงราคาเปรียบเทียบและผลผลิต

ที่มา : Krugman, & Obstfeld, 2009, p. 91

พิจารณาทางด้านอุปสงค์

โดยพิจารณาจากเส้นราคาเปรียบเทียบและมูลค่าการบริโภคเปรียบเทียบ ในการวิเคราะห์ของแบบจำลองการค้ามาตรฐานได้แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการผลิต การบริโภคและการค้าระหว่างประเทศไว้ด้วยกัน เพื่อให้เข้าใจในความสัมพันธ์ของราคาเปรียบเทียบและมูลค่าการบริโภคโดยในการพิจารณาความสัมพันธ์นั้นได้ใช้สมการการบริโภคได้จาก ราคา คูณ ปริมาณอุปสงค์ในระบบเศรษฐกิจ กับ มูลค่าของผลผลิต (ราคา คูณ ปริมาณ) ดังรายละเอียดสมการต่อไปนี้ คือ $P_C Q_C + P_F Q_F = P_C D_C + P_F D_F = V$ เมื่อกำหนดให้ D_C คือ ความต้องการการบริโภคสินค้า C และ Pc คือ ราคา C , D_F คือ ความต้องการการบริโภคสินค้า F และ P_F คือ ราคาสินค้า F และ V คือ มูลค่าของผลผลิต สมการดังกล่าว แสดงถึงการผลิตและการบริโภค ต้องอยู่บนเส้นมูลค่าเท่ากัน การตัดสินใจเลือกจุดที่อยู่บนเส้นนี้ขึ้นอยู่กับรสนิยมของผู้บริโภคแต่ละบุคคล ซึ่งสามารถแสดงได้ด้วยเส้นความพอใจเท่ากัน (Indifference Curve : IC) ซึ่งเส้น IC นี้จะแสดงส่วนประกอบของการเลือกบริโภคสินค้าทั้งสองชนิดที่มีความแตกต่างกัน แต่ให้ความพอใจที่เท่ากัน เส้นที่อยู่สูงกว่าไปทางขวาย่อมให้ระดับของความพอใจที่สูงกว่าเส้นที่อยู่ต่ำลงมา

ดังนั้น ในการพิจารณาความสัมพันธ์ในส่วนของอุปทานซึ่งเป็นส่วนของประเทศผู้ส่งออกจะพิจารณาได้ด้วยเส้นเป็นไปได้ในการผลิต ส่วนพิจารณาในส่วนของอุปสงค์ของประเทศผู้นำเข้าพิจารณาได้ด้วยเส้นความพอใจในการบริโภคสินค้า โดยมีเส้นที่เชื่อมโยง คือเส้นความพอใจของสังคม หรือคือเส้นเทอมการค้าที่จะแสดงราคาเปรียบเทียบและอุปสงค์เปรียบเทียบก่อนที่จะมีการค้าระหว่างประเทศและหลังที่มีการค้าระหว่างประเทศ พิจารณาจากรูป 6.2 ประกอบ

รูป 6.2 แสดงการผลิต การบริโภค และการค้าในโมเดลการค้ามาตรฐาน

ที่มา : Krugman, & Obstfeld, 2009, p. 91

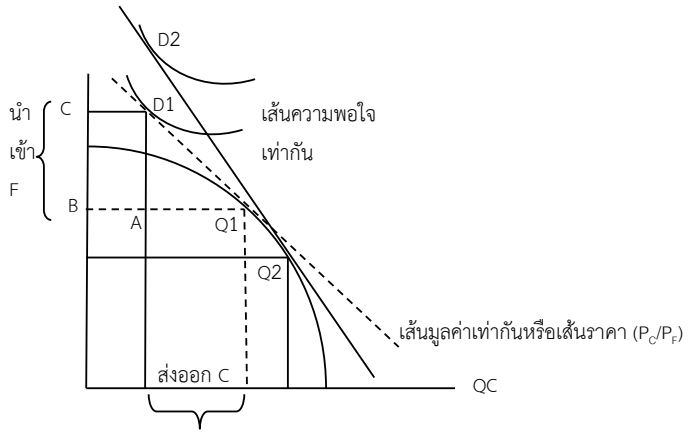
การพิสูจน์ทฤษฎี

เพื่อให้เห็นภาพว่า ประเทศจะทำการส่งออกและนำเข้าในปริมาณเท่าใดนั้น จะอธิบายรายละเอียดเป็นข้อ ๆ โดยพิจารณารูป 6.3 ประกอบให้เข้าใจง่าย ๆ คือ กำหนดให้แกนตั้งแสดงการผลิตสินค้าอาหารและแกนนอนแสดงการผลิตสินค้าเสื้อผ้า การผลิตสินค้าเสื้อผ้าและสินค้าอาหารในสัดส่วนต่าง ๆ ด้วยทรัพยากรของประเทศที่มีอยู่นั้น สามารถแสดงได้ด้วยเส้นเป็นไปได้ในการผลิต (PPC) สวัสดิการของประเทศหรือความพอใจของผู้บริโภคในประเทศที่ต้องการสินค้านำเข้า แสดงได้ด้วยเส้นความพอใจเท่ากันของสังคมหรือระบบเศรษฐกิจ บางครั้งอาจเรียกความพอใจของสังคม จุดดุลยภาพของระบบเศรษฐกิจ คือ จุดที่ประเทศเลือกผลิตและเลือกบริโภคที่จุดบนเส้นมูลค่าเท่ากัน ย่อมแสดงถึงผลของสวัสดิการสูงสุดเมื่อเส้นมูลค่าเท่ากัน ลากสัมผัสกับเส้นความพอใจเส้นที่สูงสุดซึ่งแสดงด้วยจุด D ในรูป 6.3 และเส้นมูลค่าเท่ากันลากสัมผัสเส้น PPC ที่จุด Q แสดงถึงการผลิตสินค้าเสื้อผ้าและอาหารที่จุดผลิต Q ประเทศ สามารถผลิตสินค้าเสื้อผ้าได้ BQ หน่วย ต้องการบริโภคเพียง CD หรือเท่ากับ AB หน่วย ทำให้ประเทศมีสินค้าเสื้อผ้ามากพอและสามารถส่งออกสินค้าเสื้อผ้าได้จำนวน AQ หน่วย ที่จุดผลิต Q ประเทศทำการผลิตสินค้าอาหารได้จำนวน OB หน่วย แต่ประเทศมีความต้องการสินค้าอาหารมากถึง OC หน่วย ดังนั้น ประเทศจึงต้องมีการนำเข้าสินค้าอาหารจำนวนเท่ากับ BC หน่วย ดังนั้น จากการพิจารณาความสัมพันธ์ของการผลิต การบริโภคของประเทศแล้วทำให้เลือกได้ว่าประเทศต้องทำการส่งออกสินค้าเสื้อผ้าเพราะมีปริมาณการผลิตเสื้อผ้ามากกว่าความต้องการบริโภคในประเทศจึงสามารถส่งออกเสื้อผ้าและประเทศต้องทำการนำเข้าสินค้าอาหารเพราะมีปริมาณการผลิตอาหารที่น้อยกว่าความต้องการของประเทศเมื่อเส้นมูลค่าเท่ากันเปลี่ยนแปลงไปจากการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าเปรียบเทียบจะทำให้ปริมาณการส่งออกและปริมาณการนำเข้าของประเทศเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

ผลของการเปลี่ยนแปลงการค้าต่อสวัสดิการและเทอมการค้า เทอมการค้า แสดงถึง ราคาส่งออกต่อราคาสินค้านำเข้า เมื่อประเทศทำการส่งออกเสื้อผ้าและราคาเสื้อผ้าสูงขึ้น เทอมการค้าเพิ่มสูงขึ้น หรือมีการปรับปรุง เพราะราคาส่งออกสูงขึ้น หมายถึง ประเทศสามารถซื้อสินค้านำเข้าเพิ่มขึ้นได้ การเพิ่มขึ้นของเทอมการค้านี้คือ สวัสดิการของผู้บริโภคในประเทศที่จะได้บริโภคสินค้านำเข้าได้เพิ่มขึ้น การลดลงของเทอมการค้าจะลดสวัสดิการของประเทศด้วย การเพิ่มในราคาเสื้อผ้า เมื่อราคาเป็นตัวกำหนดมูลค่าในการบริโภคเมื่อราคาเสื้อผ้าสูงขึ้น ย่อมส่งผลถึงราคาอาหาร ทำให้ระบบเศรษฐกิจจะดีขึ้น เมื่อมีการส่งออกเสื้อผ้า เส้นมูลค่าเท่ากันเป็นเส้นมีความชันมากและเส้นความพอใจเท่ากันสูงขึ้น เมื่อราคาในการส่งออกเสื้อผ้าสูงขึ้นย่อมหมายถึง อาหารมีการนำเข้ามากขึ้น ราคาเสื้อผ้าสูงขึ้นจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจบริโภคเกี่ยวกับเสื้อผ้าและอาหาร ราคาเสื้อผ้าสูงทำให้ผู้บริโภคจะซื้อเสื้อผ้าลดลงและซื้ออาหารเพิ่มขึ้น

พิจารณาจากรูป 6.4 ประกอบ ดังนี้ กำหนดให้ราคาเปรียบเทียบของสินค้าเสื้อผ้า (C) ต่อสินค้าอาหาร (F) คือ P_C/P_F เพิ่มขึ้น แสดงว่า ราคาอาหารต่ำกว่าราคาเสื้อผ้านั่นเอง การที่ราคาเปรียบเทียบของสินค้าเพิ่มขึ้นจะส่งผลต่อประเทศ คือ ประเทศจะทำการผลิตเสื้อผ้ามากขึ้นเพราะราคาเสื้อผ้าสูง และทำการผลิตอาหารน้อยลงเพราะราคาอาหารต่ำ ทำให้เส้นมูลค่าเท่ากันเลื่อนจากเส้นปริมาณการผลิตจะเลื่อนจากจุดผลิต Q_1 เป็นจุดผลิต Q_2 การเลื่อนของจุดผลิตนี้ ทำให้เส้นมูลค่าเท่ากัน เลื่อนด้วยบนเส้นการบริโภควางอยู่จากเส้นมูลค่าเท่ากันหรือเส้นราคา $(TT)_1$ เป็นเส้น $(TT)_2$ จุดที่เลือกบริโภคจะเปลี่ยนไปจากจุด D_1 เป็นจุด D_2 การเลื่อนการบริโภคจากจุด D_1 เป็นจุด D_2 เป็นผลจากการเพิ่มขึ้นของราคาเปรียบเทียบ P_C/P_F ทำให้ประเทศเคลื่อนไปสู่เส้นความพอใจที่สูงขึ้นทำให้มีความพอใจในการบริโภคสินค้าที่ดีขึ้นกว่าเดิม ประเทศจะส่งออกเสื้อผ้ามากขึ้นเมื่อราคาเปรียบเทียบของสินค้าเสื้อผ้าสูงขึ้นและประเทศจะนำเข้าสินค้าอาหารมากกว่า ราคาเปรียบเทียบสูงขึ้นของการส่งออกสินค้าอาหารจึงเป็นการได้เปรียบ การเปลี่ยนราคาเปรียบเทียบจะนำไปสู่การเลื่อนของเส้นความพอใจเท่ากันไปในทิศทางของสินค้าอาหารและห่างจากเสื้อผ้า

การเปลี่ยนแปลงรายได้ เมื่อราคาของสินค้าเปลี่ยนแปลง สัมพันธ์กับราคาของสินค้าชนิดอื่นเรียกว่า ผลของรายได้ทำให้เส้นความพอใจเท่ากันเคลื่อนไป การเลื่อนของเส้นบริโภค ณ ระดับที่ยังให้สวัสดิการคงเดิม คือ ผลของการทดแทนกัน การทดแทนกันของสินค้าชนิดหนึ่งชนิดใด เมื่อราคาสินค้ามีการเปลี่ยนแปลงไปทำให้ความพอใจในการบริโภคเปลี่ยนไป เรียกว่า ผลของการทดแทนกัน ผลการทดแทนกันจะอยู่บนเส้นความพอใจเท่ากันเส้นเดียวกัน ผลของรายได้ทำให้การบริโภคเพิ่มขึ้นทั้งสองอย่างขณะที่ผลของการทดแทนกันทำให้ระบบเศรษฐกิจบริโภคเสื้อผ้าน้อยลงและบริโภคอาหารมากขึ้น ดังรูป 6.3

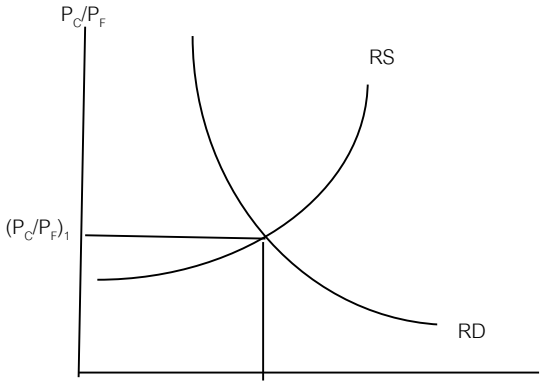
รูป 6.3 แสดงผลของการเพิ่มราคาเปรียบเทียบของสินค้า C

ที่มา : Krugman, & Obstfeld, 2009, p. 92

พิจารณาทางด้านดุลยภาพการค้าระหว่างประเทศ

ในหัวข้อที่แล้วได้อธิบายถึง ประเทศได้เลือกทำการผลิตและส่งออกสินค้าอะไรและอย่างไร โดยพิจารณาจากเส้นมูลค่าเท่ากัน หรือเส้นเทอมการค้าของประเทศ ซึ่งสามารถวัดได้จากค่าของราคาเปรียบเทียบของสินค้า ในหัวข้อนี้จะอธิบายเพิ่มถึงความสมดุลของการค้าระหว่างประเทศที่แสดงด้วยเส้นอุปทานสัมพันธ์ พิจารณาจากอุปทานเสื้อผ้าของโลกต่ออาหาร ณ ราคาสัมพันธ์ของแต่ละชนิด อุปสงค์สัมพันธ์พิจารณาจากอุปสงค์เสื้อผ้าของโลกสัมพันธ์กับอาหาร ณ ระดับราคาสัมพันธ์ของแต่ละชนิดในโมเดล 2 ประเทศ ประมาณโลกเป็นผลรวมของปริมาณจากภายในและภายนอกของประเทศ

สมมุติว่าเศรษฐกิจโลกประกอบด้วย 2 ประเทศ คือ ประเทศ A ทำการผลิตและส่งออกเสื้อผ้าและประเทศ B ได้ทำการส่งออกอาหาร เทอมการค้าของประเทศ A วัดจากค่าของราคาเปรียบเทียบของเสื้อผ้าต่อราคาอาหาร ขณะที่ในประเทศ B วัดได้โดยพิจารณาจากราคาเปรียบเทียบของอาหารต่อราคาเสื้อผ้า ในการหาค่าราคาเปรียบเทียบของราคาเสื้อผ้าต่อราคาอาหารสามารถหาได้จากการนำอุปสงค์เปรียบเทียบ (RD) และอุปทานเปรียบเทียบ (RS) ของโลกมาพิจารณา เช่น การพิจารณาราคาเปรียบเทียบของสินค้า C ต่อราคาของสินค้า F จะได้ P_C/P_F ในขณะที่พิจารณาจากราคาเปรียบเทียบของสินค้า F ต่อราคาสินค้า C จะได้ P_F/P_C เป็นต้น จุดดุลยภาพของการค้าระหว่างประเทศเกิดจากอุปสงค์เปรียบเทียบและอุปทานเปรียบเทียบของโลก ดังรูป 6.4

รูป 6.4 แสดงอุปสงค์และอุปทานเปรียบเทียบของโลก

ที่มา : Krugman, & Obstfeld, 2009, p. 93

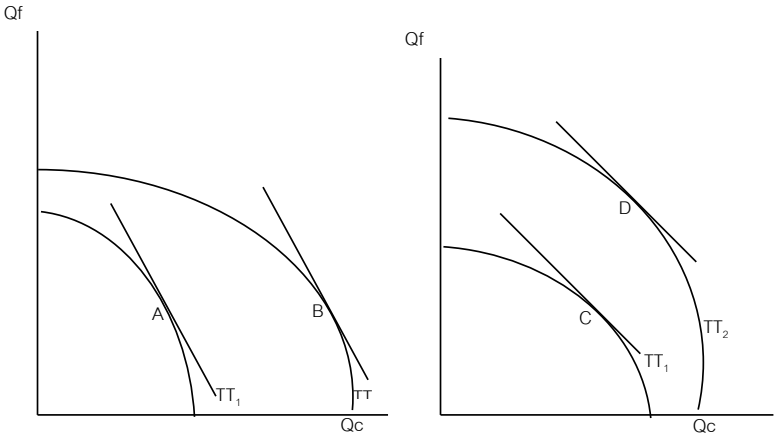
กรณีเมื่อเส้นอุปทานเปรียบเทียบเปลี่ยนแปลง

การที่จุดดุลยภาพของโลกสามารถเปลี่ยนแปลงได้ เป็นเพราะเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงของเส้นอุปสงค์ของโลกหรือเส้นอุปทานของโลกอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือมีการเปลี่ยนแปลงทั้งอุปสงค์และอุปทานไปพร้อมกัน ตัวอย่างเช่น เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจ เนื่องจาก เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจจะมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของเส้นอุปทานของโลก คือ ทำให้ประเทศมีการผลิตเพิ่มขึ้น ส่งผลทำให้เกิดการเลื่อนขึ้นของเส้นอุปทานไปทางขวา ซึ่งผลกระทบของการเติบโตทางเศรษฐกิจในระบบเศรษฐกิจการค้าโลก คือ 1) ผลของการเติบโตทางเศรษฐกิจ จะส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจโลกอย่างไร 2) ขนาดของการเติบโตทางเศรษฐกิจมีขนาดใหญ่หรือเล็กเพียงใด หากประเทศเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจโลก

ผลของการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ ในโลก มีผลทางบวกและผลทางลบ ซึ่งผลของการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ ทำให้ศักยภาพการผลิตของระบบเศรษฐกิจมีมูลค่ามากขึ้นได้ เมื่อประเทศสามารถขายสินค้าที่ผลิตเพิ่มขึ้นไปสู่ตลาดโลกได้มากขึ้นได้ ย่อมส่งผลดีต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ คือ ทำให้เกิดการขยายตลาดส่งออกของประเทศมีขนาดใหญ่ขึ้น ตรงกันข้าม ผลของการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ นั้นอาจมีผลที่ตรงข้ามนั่นคือ การเติบโตทางเศรษฐกิจทำให้เกิดการเพิ่มการแข่งขันกันในระดับโลกมากขึ้น ซึ่งผลของการเติบโตทางเศรษฐกิจต่อประเทศนั้นจึงยังเห็นไม่แน่ชัด เนื่องจาก ผลได้ที่เกิดจากการเติบโตทางเศรษฐกิจผ่านทางผู้ส่งออกในรูปของราคาสินค้าต่ำสำหรับประเทศที่ส่งออกมากกว่า ดังนั้น ในแบบจำลองการค้ามาตรฐานจึงได้ให้ความสำคัญกับผลของการเติบโตทางเศรษฐกิจที่มีต่อการค้าระหว่างประเทศ กล่าวคือ เมื่อประเทศมีการเติบโตทางเศรษฐกิจจะส่งผลทำให้เส้นเป็นไปได้ในการผลิตของประเทศเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากการเติบโตทางเศรษฐกิจ หมายถึง การเลื่อนของเส้นเป็นไปได้ในการผลิตไปทางด้านขวามือ ซึ่งทำให้ประเทศสามารถผลิตสินค้าทั้งสองชนิดเพิ่มขึ้นด้วยทรัพยากรเท่าเดิม ผลของการเติบโตทางเศรษฐกิจที่มีต่อการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นผลจากความเติบโตที่ไม่เท่าเทียมกันของการผลิตสินค้าหนึ่ง มากกว่า สินค้าอีกชนิดหนึ่งได้

เพื่อให้เข้าใจในเนื้อหาของการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ หากสมมุติให้ประเทศมีความสามารถในการผลิตสินค้าได้ 2 ชนิด คือสินค้าเสื้อผ้า (C) และสินค้าอาหาร (F) แต่ในการผลิตสินค้าทั้งสองชนิดนั้นแตกต่างกัน เมื่ออุปทานเปลี่ยนแปลงเกิดจากการเติบโตที่ไม่เท่าเทียมกันในภาคหนึ่งหรือหลายภาค เช่น การโตอย่างรวดเร็วเกิดในอุตสาหกรรมอาหารแต่เติบโตเล็กน้อยในอุตสาหกรรมเสื้อผ้า การเติบโตที่ไม่เท่าเทียมกันในทฤษฎีริคาร์โด คือ ทำให้เกิดการเติบโตของเทคโนโลยีที่ใช้ในภาคการผลิต ใน Heckscher-Ohlin คือ การเพิ่มปัจจัยการผลิตชนิดใดชนิดหนึ่งในการผลิตเช่น แรงงาน ที่ดิน หรือทุน

จะอธิบายให้เข้าใจด้วยรูป 6.5 ประกอบ คือ ในรูป a) แสดงเส้นเป็นไปได้ในการผลิตของประเทศที่โน้มเอียงไปทางการผลิตสินค้าเสื้อผ้า (C) มากกว่า สินค้าอาหาร (F) ในรูป b) แสดงเส้นเป็นไปได้ในการผลิตที่เอนเอียงไปในการผลิตสินค้าอาหาร (F) มากกว่า สินค้าเสื้อผ้า (C) เส้น TT คือ เส้นเทอมการค้าหรือเส้นอัตราส่วน

a) การเติบโตเอียงในการผลิตเสื้อผ้า b) การเติบโตเอียงในการผลิตอาหาร

รูป 6.5 แสดงเส้นเป็นไปได้ในการผลิตจากการเติบโตที่ไม่เท่ากัน

ที่มา : Krugman, & Obstfeld, 2009, p. 95

ราคาที่จะลากสัมผัสเส้นเป็นไปได้ในการผลิตทั้ง 2 รูป เมื่อเส้นเป็นไปได้ในการผลิตเปลี่ยนแปลง โดยเลื่อนไปทางขวามือทั้ง 2 รูป พิจารณาจากจุดสัมผัสเปลี่ยนจากจุด A เป็นจุด B เส้นเลื่อนจากเส้น TT_1 ไปสู่ TT_2 เนื่องจากเทคโนโลยีในการผลิตของประเทศมีความก้าวหน้าขึ้น ทำให้ประสิทธิภาพการผลิตดีขึ้น สามารถผลิตสินค้าทั้ง 2 ชนิดได้มากขึ้น ด้วยทรัพยากรหรือปัจจัยการผลิตที่มีอยู่เท่าเดิม อาศัยทฤษฎีของริคาร์โด มาอธิบายเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการผลิตที่ดีขึ้น จึงทำให้หน่วยผลิตสามารถขยายการผลิตในระบบเศรษฐกิจ โดยการใช้ปัจจัยการผลิตเท่าเดิม ทำให้เส้นเป็นไปได้ในการผลิตจึงเลื่อนออกไปทางขวามือ

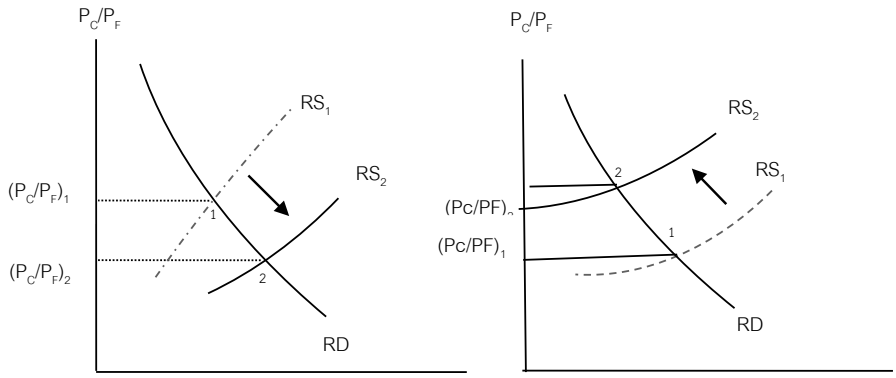
ซึ่งขึ้นอยู่กับว่าจะเน้นการผลิตสินค้าใดมากกว่า เช่น ผลิตสินค้าเสื้อผ้า (ดังรูป a) หรือ ผลิตสินค้าอาหาร (ดังรูป b) มากกว่า เป็นต้น เกิดจากเพิ่มอุปทานการผลิต หรือเพิ่มสัดส่วนปัจจัยการผลิตเฉพาะอย่าง เช่น การเพิ่มทุนมีผลให้เกิดการออมและการลงทุนทำให้เกิดการขยายการผลิตและเส้นเป็นไปได้ในการผลิตเลื่อนไปทางขวามือ ความไม่เท่าเทียมกันในการเพิ่มสัดส่วนของปัจจัยการผลิตจะทำให้ทิศทางของการเป็นไปในการผลิตขึ้นอยู่กับการผลิตสินค้าที่ใช้ปัจจัยเฉพาะหรือปัจจัยที่ประเทศมีมาก หรือหนาแน่นเพิ่มขึ้นนั่นเอง เกิดการผลิตและส่งออกมากขึ้นทำให้การค้าระหว่างประเทศเพิ่มขึ้นนำไปสู่ความเติบโตที่ไม่เท่าเทียมกันในเศรษฐกิจการค้า

ในรูป a) และ b) เป็นรูปที่ระบบเศรษฐกิจสามารถผลิตสินค้าทั้งสองได้เพิ่มขึ้น แต่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงในราคาเปรียบเทียบของสินค้าเสื้อผ้า (C) ทำให้ผลผลิตของสินค้าอาหาร (F) ลดลงในรูป a) เกิดการเติบโตที่มีความเอนเอียงไปในทางการผลิตสินค้าเสื้อผ้านำ ขณะที่ผลผลิตของสินค้าเสื้อผ้าลดลง ในรูป b) เกิดการเติบโตที่เอนเอียงในการผลิตสินค้าอาหาร (F) เมื่อราคาเปรียบเทียบของสินค้าอาหารเป็นการเพิ่มผลผลิตของราคาเปรียบเทียบของสินค้าเสื้อผ้าต่อสินค้าอาหาร ความเติบโตจะนำไปสู่การผลิตสินค้าอาหารนำ

อุปทานเปรียบเทียบกับเทอมการค้า

การเติบโตที่ไม่เท่าเทียมกัน ทำให้เกิดการเปลี่ยนอุปทาน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของเทอมการค้า เช่น การเติบโตที่ไม่เท่าเทียมกันในอุตสาหกรรมเสื้อผ้า ทั้งภายในและต่างประเทศ จะทำให้ราคาเสื้อผ้าต่ำกว่าราคาอาหารและเทอมการค้าของเสื้อผ้าในการส่งออกต่ำ สมมุติให้ประเทศส่งออกเสื้อผ้าและนำเข้าอาหาร ในประเด็นต่อไปคือ จะอธิบายว่า เมื่อมีการค้าระหว่างประเทศเกิดขึ้น ผลได้จากการค้าระหว่างประเทศจะพิจารณาในด้านราคาส่งออกของประเทศหารด้วยราคานำเข้าของประเทศที่มีต่อสวัสดิการของประเทศเป็นอย่างไร ดังรูป 6.6 ประกอบการอธิบายดังต่อไปนี้

สมมุติให้ ประเทศ A ทำการผลิตสินค้าเสื้อผ้า ดังนั้น ผลผลิตของเสื้อผ้าเพิ่มขึ้น ณ ระดับราคาเปรียบเทียบของสินค้าเสื้อผ้าขณะที่ผลผลิตของสินค้าอาหารลดลง ในภาพรวมของทั้งโลกผลผลิตเปรียบเทียบของสินค้าอาหารต่อสินค้าอาหารจะเพิ่มขึ้น ณ ระดับราคาที่กำหนดให้ และเส้นอุปทานเปรียบเทียบของโลกจะเลื่อนจาก RS_1 ไปเป็น RS_2 ผลของการเลื่อนของเส้นอุปทานเปรียบเทียบของโลก (RS) นี้ ทำให้ราคาเปรียบเทียบของสินค้าเสื้อผ้าลดลงจาก $(P_C/P_F)_1$ เป็น $(P_C/P_F)_2$ หรือจากจุดดุลยภาพหมายเลขที่ 1 เป็นจุดดุลยภาพหมายเลขที่ 2 ทำให้เทอมการค้าของประเทศ A แย่ลง และเทอมการค้าในประเทศ B ดีขึ้น ข้อที่น่าสังเกต คือ ไม่มีการเติบโตของระบบเศรษฐกิจ แต่มีความลำเอียงของการเติบโต เกิดขึ้น ถ้าต่างประเทศมีประสบการณ์จากการเติบโตที่เอนเอียงไปทางการผลิต C ผลกระทบของเส้นอุปทานเปรียบเทียบ และเทอมการค้าจะเหมือนเดิม ในอีกนัยหนึ่ง ความเติบโตของทั้งประเทศ A และประเทศ B จะไปในทาง F (ดูรูปที่ a) ประกอบ) การเลื่อนของเส้นอุปทานเปรียบเทียบ (RS) ไปทางซ้ายของเส้นจาก RS_1 เป็นเส้น RS_2 และด้วยเหตุนี้ทำให้ราคาเปรียบเทียบของ C สูงขึ้น จาก $(P_C/P_F)_1$ เป็น $(P_C/P_F)_2$ ทำให้เทอมการค้า ปรับปรุงเทอมการค้าของประเทศ A ให้ดีขึ้นและประเทศ B แย่ลง (รูป b)

a) การเติบโตเอียงไปในการผลิตเสื้อผ้า b) การเติบโตเอียงไปในการผลิตอาหาร

รูป 6.6 แสดงการเติบโตและอุปทานเปรียบเทียบ

ที่มา : Krugman, & Obstfeld, 2009, p. 96

จากที่กล่าวข้างต้นผลของการเติบโตที่ไม่ได้สัดส่วนย่อมส่งผลทำให้เส้นเป็นไปได้ในการผลิตของสินค้าเพื่อส่งออกเปลี่ยนไปประเทศจะทำการผลิตสินค้าเสื้อผ้า (C) แล้วส่งออกและต่างประเทศจะผลิตสินค้าอาหาร (F) แล้วส่งออก ทั้งสองประเทศจะทำการค้าระหว่างประเทศกัน แต่การเติบโตที่ไม่เท่าเทียมกันของประเทศจากการส่งออกสินค้าที่แตกต่างกันนี้ย่อมส่งผลทำให้เทอมการค้าของประเทศเปลี่ยนไปและส่งผลต่อเศรษฐกิจโลกด้วยการเติบโตที่ไม่เท่าเทียมกันในอุตสาหกรรมอาหารทั้งในและต่างประเทศจะเพิ่มราคาเสื้อผ้าต่อราคาอาหารและเพิ่มเทอมการค้าสำหรับการส่งออกเสื้อผ้า

ผลของการเติบโตของประเทศจะขึ้นอยู่กับความเอนเอียงของการเติบโต หากการเติบโตเอียงไปในทางที่เน้นการส่งออกไปประเทศอื่น ๆ ของโลก (Export-biased growth) ย่อมจะส่งผลดีต่อประเทศที่ทำการส่งออก นั่นคือจะทำให้เทอมการค้าของประเทศที่ส่งออกดีขึ้น แสดงการขยายเส้นเป็นไปได้ในการผลิตไปยังภาคการส่งออกของประเทศ เช่น การเติบโตที่ไม่เท่าเทียมกันในอุตสาหกรรม อาหารในต่างประเทศเป็นการเติบโตที่เกิดจากการส่งออกไปยังต่างประเทศ Export-biased growth ลดเทอมการค้าของประเทศ ลดสวัสดิการและเพิ่มสวัสดิการของต่างประเทศ

ตรงข้าม หากการเติบโตทางเศรษฐกิจเอียงไปในทางเน้นการนำเข้า (Import-biased growth) คือ การเติบโตที่ประเทศมีการขยายเส้นเป็นไปได้ในการนำเข้าอย่างไม่เป็นสัดส่วนการเติบโตที่ไม่เท่าเทียมกันในการผลิตเสื้อผ้าในต่างประเทศ การเติบโตของการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศจะทำให้เทอมการค้าของประเทศแย่ลงได้ แต่การเติบโตที่อิงการส่งออกจะทำให้เทอมการค้าของประเทศแย่ลง เช่น การลดลงของผลได้โดยตรงจากการเติบโต ขณะที่การเติบโตเนื่องจากการนำเข้านำไปสู่การปรับของเทอมการค้าดีขึ้น Import-biased growth เพิ่มเทอมการค้า คือ เพิ่มสวัสดิการและลดสวัสดิการของต่างประเทศ

การเติบโตทางเศรษฐกิจในประเทศอุตสาหกรรมของโลกจะเน้นการนำเข้าสินค้าเป็นหลัก ขณะที่ประเทศกำลังพัฒนาจะเน้นการส่งออกสินค้าเป็นหลัก แต่ส่งผลให้สวัสดิการสังคมแย่ลงที่เรียกว่า Immiserizing growth เป็นปรากฏการณ์ระยะยาวที่เกิดขึ้นถูกอธิบายโดยนักเศรษฐศาสตร์ชื่อ ภัควตี (Bhagwati) (1958) แห่งมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย (Columbia) (Krugman & Obstfeld, 2009) ที่ว่าผลของเทอมการค้าอาจเกิดในทิศทางที่ตรงข้ามของการเติบโตทางเศรษฐกิจ ประเทศที่ทำการส่งออกมากแต่สวัสดิการสังคมของประเทศแย่ลง ตรงข้ามจากเดิมที่การส่งออกทำให้ประเทศกำลังพัฒนามีเทอมการค้าที่เติบโตได้อย่างรวดเร็ว และทำให้ความต้องการของโลกเพิ่มขึ้นเนื่องจากราคาเปรียบเทียบของสินค้าลดลงจะส่งผลให้สวัสดิการสังคมลดลงจึงเกิดผลที่ตรงข้ามกับการเติบโตทางเศรษฐกิจ (Krugman & Obstfeld, 2009)

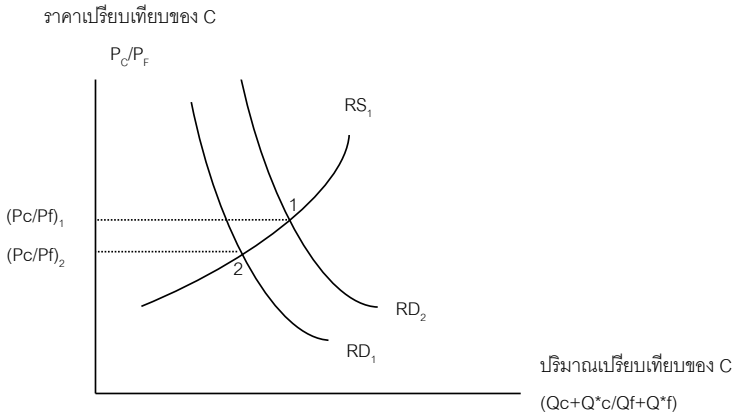
นอกจากนั้น การเติบโตเกิดจากการขยายการผลิตจากการจ้างผลิตจากภายนอกจะส่งผลตรงข้ามกับเทอมการค้าเพราะการขยายการผลิตสินค้าจากการจ้างผลิตจากภายนอกทำให้เส้นเป็นไปได้ในการผลิตเลื่อนขึ้นอย่างไม่เป็นธรรมชาติทำให้เกิดการเติบโตของ Immiserizing growth ได้ (Bhagwati, Panagariya, & Srinivasan, 2004) และการขยายการผลิตเพื่อส่งออกในการผลิตสินค้าที่เหมือนกัน ทำให้การเติบโตช้าและส่งออกลดลงทำให้เทอมการค้าของประเทศเจ้าบ้านแย่ลงและนำไปสู่การเติบโตแบบ Immiserizing growth ได้ ส่วนแซมมวลสัน (Samuelson, 2004) ได้อธิบายถึง การเติบโตทางเศรษฐกิจที่ไม่เท่าเทียมกันในประเทศคู่ค้าทำให้สวัสดิการทางสังคมในประเทศเจ้าบ้านลดลง ถ้าประเทศคู่ค้าใช้นโยบายการเติบโตทางเศรษฐกิจการทดแทนการนำเข้าทำให้เส้นเป็นไปได้ในการผลิต (PPC) เลื่อนเพิ่มขึ้นเกิดการผลิตสินค้าทดแทนการนำเข้ามากขึ้นทำให้การนำเข้าน้อยลงการผลิตสินค้าที่มากขึ้นในประเทศเจ้าบ้านนี้จะทำให้การส่งออกลดลงและหากการเติบโตทางเศรษฐกิจของตัวเองค่อนข้างช้า การเปลี่ยน แปลงราคานี้อาจส่งผลให้สวัสดิการสังคมเกิดการสูญเสียมากกว่าการเติบโตเรียกว่า Immiserizing growth นอกจากนั้น ประเทศอุตสาหกรรมที่ทำการค้ากับประเทศที่พัฒนาทางเศรษฐกิจต่ำและกำลังเติบโตอย่างรวดเร็วจะพยายามผลิตสินค้าทดแทนการนำเข้า ดังนั้น การเติบโตของประเทศกำลังพัฒนาจึงทำเกิด Immiserizing growth ในประเทศอุตสาหกรรม จะเห็นว่าอุปสงค์และเงื่อนไขของอุปทานอื่น ๆ ของประเทศคู่ค้ามีอิทธิพลต่อเงื่อนไขของเทอมการค้า การเติบโตแบบ immiserizing ขึ้นอยู่กับประเภทของการเปลี่ยนแปลงของเส้นเป็นไปได้ในการผลิต PPC ของทั้งสองประเทศ (ที่เน้นการเติบโตแบบเอนเอียงทางการนำเข้าหรือส่งออก) เงื่อนไขอุปสงค์ในทั้งสองประเทศนโยบายการค้าที่ทั้ง 2 ประเทศได้นำออกมาใช้และอัตราความสัมพันธ์ของการเติบโตทางเศรษฐกิจในทั้งสองประเทศเพราะการเติบโตทางเศรษฐกิจและเทอมการค้าทั้งคู่มีอิทธิพลในระยะสั้นและปานกลาง ภัควตี (Bhagwati) (1958) และ Samuelson (2004) ได้อธิบายเฉพาะในผลระยะยาวประเทศจะได้รับสวัสดิการสังคมที่ลดลงและพิจารณาเฉพาะการเติบโตทางเศรษฐกิจกับเทอมการค้าที่เป็นอิสระต่อกันซึ่งเป็นไปได้ที่เทอมการค้ามีผลต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ Immiserizing growth ในการส่งออกสินค้าหลักของประเทศด้วยราคาที่มีค่าความยืดหยุ่นน้อยหรือความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้หรือทั้งสองอย่างทำให้มีปริมาณการส่งออกมากกว่าจะนำไปสู่ราคาสินค้าส่งออกในต่างประเทศต่ำลง (Pryor, 1966)

ดังนั้น การลดลงของสวัสดิการสังคมในประเทศเจ้าบ้าน ถ้าคู่ค้าผลิตในประเทศมากเพื่อส่งออกทำให้ปริมาณการผลิตของโลกเพิ่มขึ้นอัตราส่วนการค้าลดลง เมื่อผลได้ในรูปของสวัสดิการสังคม ได้เพิ่มขึ้นมากกว่า การหยุดความสูญเสียในสวัสดิการที่เกี่ยวกับการเติบโตทางเศรษฐกิจจากเทอมการค้า (immiserizing growth) เกิดในประเทศยากจนที่มีเริ่มมีการเติบโตทางเศรษฐกิจแต่เผชิญกับเงื่อนไขอุปสงค์ระหว่างประเทศที่ทำให้เกิดการเพิ่มการส่งออก การศึกษาของพอล แซมมวลสัน (Paul A. Samuelson) immiserizing growth เกิดสำหรับการเติบโตในประเทศอุตสาหกรรมใหม่ เมื่อประเทศคู่ค้าดำเนินการตามนโยบายของการเติบโตในการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้าซึ่งเป็นผลมาจากการเลื่อนของเทอมการค้าปกป้องประเทศเพื่อการส่งออกการเติบโตที่เน้นการส่งออกของประเทศ ยากจนจะมีเทอมการค้าที่แย่กว่าถ้าประเทศไม่มีการเติบโตทางเศรษฐกิจ และได้เขียนบทความเกี่ยวกับเรื่องนี้ ในปี ค.ศ. 1958 ได้กล่าวว่า ผลของการเจริญเติบโตเพิ่มขึ้นด้วยการใช้การวิเคราะห์ปัจจัยเฉพาะเงื่อนไขสำคัญของ immiserizing growth คือ การเติบโตที่เกิดจากการส่งออกต้องเชื่อมโยงด้วยเส้นที่ชันมากของ RS และ RD ดังนั้น การเปลี่ยนในเทอมการค้าใหญ่มากพอที่ทำให้เกิดผลของการเพิ่มความสามารถในการผลิตของประเทศ นักเศรษฐศาสตร์ส่วนใหญ่รู้จักแนวคิดของ immiserizing growth มากขึ้นในด้านทฤษฎีมากกว่าโลกความจริงขณะที่การเติบโต ณ ประเทศเจ้าบ้านเพิ่มสวัสดิการของประเทศโดยปกติแม้มีการค้าระหว่างประเทศ การส่งออก (Samuelson, 2004)

กรณีเมื่อเส้นอุปสงค์เปรียบเทียบ (RD) เปลี่ยนแปลง

นอกจากการค้าระหว่างประเทศโดยการส่งสินค้าออกและนำเข้า โดยปกติที่พิจารณาเทอมการค้าซึ่งเป็นการพิจารณาในด้านอุปทานแล้ว การพิจารณาทางด้านอุปสงค์เป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากการพิจารณาเส้นอุปสงค์เปรียบเทียบของโลก (RD) สำหรับสินค้าจะเกิดจากการเปลี่ยนแปลงด้วยสาเหตุหลายประการ คือ รสนิยมของผู้บริโภคอาจเปลี่ยนเทคโนโลยีทำให้เกิดการถ่ายโอนของรายได้ การเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลงอุปสงค์เปรียบเทียบได้

การเพิ่มรายได้ของประเทศในอดีตเกิดจากการเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศที่เกิดจากค่าชดเชยสงครามโลกครั้งที่ 1 ค่าชดเชยสงครามโลกครั้งที่ 2 และเงินช่วยเหลือประเทศยากจนจากประเทศพัฒนาแล้ว เป็นต้น ทำให้บางประเทศมีรายได้มากขึ้นโดยเฉพาะประเทศที่ยากจนที่ได้รายได้เพิ่มจากการเคลื่อนย้ายเงินทุนดังกล่าว ซึ่งประเทศที่ได้รับการเคลื่อนย้ายเงินระหว่างประเทศเข้ามานั้นจะทำให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจขึ้นมีอิทธิพลต่ออุปสงค์ของการค้าระหว่างประเทศและเทอมการค้า ถ้าประเทศมีรายได้จากการเปลี่ยนแปลงราคาในการนำเข้าสินค้าเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดการลดการนำเข้า และลดราคาการส่งออกเพื่อเพิ่มการขายสินค้า ทำให้เทอมการค้าลดลง และอุปสงค์ของเสื้อผ้าต่ออาหารจะลดลงโดยการเลื่อนของเส้นอุปสงค์ไปทางซ้าย ทำให้เทอมการค้าลดลง เพราะไม่ได้มีการค้าระหว่างประเทศกันเลยพิจารณารูป 6.7 ประกอบ หลังการเปลี่ยนแปลงรายได้จากประเทศ อุปสงค์ของสินค้าต่างประเทศสามารถลดลงในประเทศเจ้าบ้านและอุปสงค์ของประเทศเจ้าบ้านเพิ่มสูงขึ้นในต่างประเทศดังนั้น อุปสงค์อาจไม่ลดและเทอมการค้าอาจไม่ลด เส้นอุปสงค์เปรียบเทียบ (RD) เปลี่ยนจาก RD_1 เป็น RD_2 และราคาเปรียบเทียบเปลี่ยนจาก $(P_C/P_F)_2$ สูงขึ้นเป็น $(P_C/P_F)_1$

รูป 6.7 ผลการเปลี่ยนแปลงในเทอมการค้า

ที่มา : Krugman, & Obstfeld, 2009, p. 101

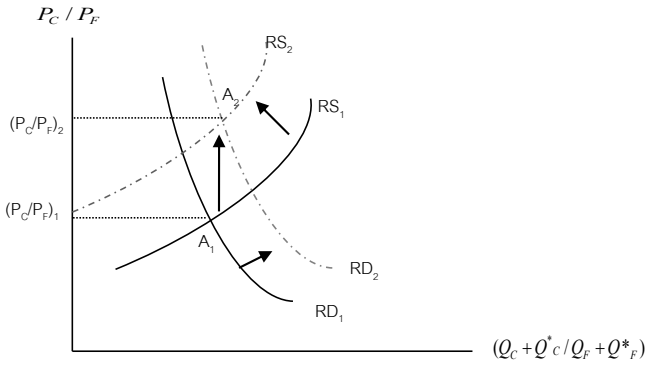
กรณีเมื่อเส้นอุปทานเปรียบเทียบ (RS) และเส้นอุปสงค์เปรียบเทียบ (RD) เปลี่ยนแปลง

ในหัวข้อที่แล้วได้อธิบายการเปลี่ยนแปลงของจุดดุลยภาพการค้าที่มีสาเหตุการเปลี่ยนแปลงจากเส้นอุปทานเปรียบเทียบและเส้นอุปสงค์เปรียบเทียบ ซึ่งมีผลต่อเทอมการค้าและสวัสดิการสังคม ในหัวข้อนี้จะทำการอธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงของเส้นอุปทานเปรียบเทียบและอุปสงค์เปรียบเทียบได้เปลี่ยนแปลงไปพร้อมกัน เนื่องจากในแต่ละประเทศ มีนโยบายการค้าระหว่างประเทศที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการทำการค้าระหว่างประเทศที่แตกต่างกัน ในหัวข้อนี้จะทำการอธิบายถึง ผลของนโยบายการค้าระหว่างประเทศ ที่ส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลงของเส้นอุปสงค์และอุปทานเปรียบเทียบได้ เมื่อมีการค้าระหว่างประเทศ เช่น เมื่อประเทศมีการเก็บภาษีนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศ หรือเมื่อประเทศมีนโยบายให้การสนับสนุนการส่งออก ย่อมมีผลกระทบต่ออุปทานเปรียบเทียบและอุปสงค์เปรียบเทียบดังต่อไปนี้

ผลของการใช้นโยบายภาษีนำเข้าต่อเทอมการค้า

ถ้าในประเทศมีการเสนอภาษีในการนำเข้าอาหาร ราคาอาหารจะสัมพันธ์กับราคาเสื้อผ้าที่ภายในแต่ละประเทศและแต่ละสถาบันเผชิญอยู่คือ สูงขึ้นเหมือนกับราคาเสื้อผ้าสัมพันธ์กับราคาอาหารสูงขึ้นที่ในประเทศและสถาบันเผชิญอยู่ผู้ผลิตในประเทศจะได้รับราคาเสื้อผ้าต่ำกว่าและจะเปลี่ยนไปผลิตอาหารแทน อุปทานสัมพันธ์จะลดลงผู้บริโภคในประเทศจะจ่ายซื้อเสื้อผ้าในราคาที่ต่ำกว่า และจะเปลี่ยนมาบริโภคเสื้อผ้าแทน ทำให้อุปสงค์ของเสื้อผ้าสูงขึ้น ย่อมทำให้ราคาสินค้าที่นำเข้ามาจากต่างประเทศแพงกว่าราคาในประเทศ การที่ราคาสินค้ามีความแตกต่างกันย่อมมีผลกระทบต่อเทอมการค้าและเมื่อพิจารณาจากราคาเปรียบเทียบจากภายนอกซึ่งไม่ใช่ราคาเปรียบเทียบภายใน เช่น ประเทศ A ขึ้นภาษีการนำเข้าสินค้าอาหาร (F) อีก 20 เปอร์เซ็นต์ ย่อมทำให้ราคาเปรียบเทียบของสินค้าอาหาร (F) เพิ่ม ขึ้น 20 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งสูงกว่าราคาเปรียบเทียบของอาหาร (F)

จากภายนอกในตลาดโลก ดังนั้น ราคาเสื้อผ้า (C) ในประเทศ A จะต่ำกว่าราคาเสื้อผ้า (C) ในประเทศ B ณ ระดับราคาเปรียบเทียบของเสื้อผ้า (C) ในตลาดโลก ทำให้ผู้ผลิตในประเทศ A เผชิญกับราคาเปรียบเทียบของเสื้อผ้าที่ต่ำกว่าและจะผลิตเสื้อผ้ามากกว่าอาหาร ผู้บริโภคในประเทศ A จะเลื่อนการบริโภคไปทางเสื้อผ้ามากขึ้นและบริโภคอาหารน้อยลง ในภาพรวมของโลกอุปทานเปรียบเทียบของโลกจะลดลงจากเส้น RS_1 เป็นเส้น RS_2 ราคาเปรียบเทียบของเสื้อผ้า (C) เพิ่มขึ้นจาก $(P_C/P_F)_1$ เป็น $(P_C/P_F)_2$ ดังนั้น เทอมการค้าของประเทศ A ดีขึ้นจากรายจ่ายของประเทศ B (Krugman & Obstfeld, 2009) ดังรูป 6.8

รูป 6.8 แสดงผลของภาษีนำเข้าต่อเทอมการค้า

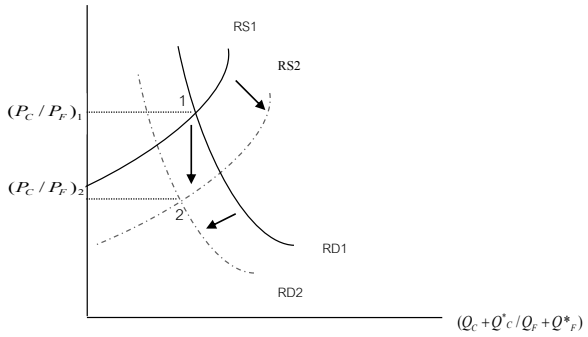
ที่มา : Krugman, & Obstfeld, 2009, p. 104

ผลของเทอมการค้านี้ขึ้นอยู่กับขนาดของภาษีที่ประเทศเสนอจัดเก็บ เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ในโลก ถ้าประเทศเป็นประเทศขนาดเล็กไม่มีผลต่ออุปทานและอุปสงค์ของโลกมากนักไม่มีผลต่อราคาเปรียบเทียบมากนัก ถ้าประเทศขนาดใหญ่ขึ้นภาษี 20 เปอร์เซ็นต์ เทอมการค้าของประเทศขนาดใหญ่จะเพิ่มอีก 15 เปอร์เซ็นต์ ราคานำเข้าต่อราคาส่งออกจะลดลง 15 เปอร์เซ็นต์จากราคาตลาดโลก ขณะที่ราคานำเข้าของประเทศขนาดใหญ่ไปทั่วโลกจะเพิ่มขึ้นอีก 5 เปอร์เซ็นต์ ถ้าประเทศขนาดเล็ก เพิ่มภาษีอีก 20 เปอร์เซ็นต์ ผลของเทอมการค้าจะน้อยมากกว่าที่จะวัด เป็นต้น (Krugman & Obstfeld, 2009)

ผลของการใช้นโยบายสนับสนุนการส่งออกต่อเทอมการค้า

ถ้าในประเทศเสนอการสนับสนุนการส่งออกเสื้อผ้า ราคาเสื้อผ้าต่อราคาอาหารของประเทศจะสูงขึ้นผู้ผลิตในประเทศจะได้รับราคาเสื้อผ้าที่สูงขึ้นเมื่อส่งออกและจะเปลี่ยนมาทำการผลิตเสื้อผ้าเพื่อส่งออกแทนอุปทานจะเพิ่มขึ้นผู้บริโภคในประเทศต้องจ่ายซื้อเสื้อผ้าในราคาสูงขึ้นให้กับผู้ผลิตซึ่งมีทางเลือกที่ส่งออกและจะทำการเปลี่ยนไปบริโภคอาหารแทน เพราะการเปลี่ยนแปลงราคาสัมพันธ์ภาษีนำเข้าและการสนับสนุนการส่งออกมีผลต่อการกระจายรายได้ระหว่างผู้ผลิตในประเทศ ภาษีนำเข้าในประเทศเพิ่ม

รายได้สำหรับนำเข้าในประเทศ แข่งกับผู้ผลิตโดยการยอมให้ราคาสูงขึ้นเพื่อตรงกับการเพิ่มราคานำเข้าและการย้ายทรัพยากรไปจากภาคการส่งออก การสนับสนุนการส่งออกในประเทศ เพิ่มรายได้สำหรับผู้ส่งออกในประเทศและย้ายทรัพยากรไปจากภาคคู่แข่งในการนำเข้า ย่อมมีผลกระทบต่ออุปทานเปรียบเทียบ (RS) และอุปสงค์เปรียบเทียบ (RD) เพราะการสนับสนุนการส่งออกเป็นรายจ่ายที่รัฐบาลจ่ายให้กับผู้ผลิตในประเทศที่ผลิตสินค้าขายให้กับต่างประเทศผลต่อเทอมการค้าต่างไปจากกรณีแรก คือ ถ้าประเทศเจ้าบ้านเสนอให้การสนับสนุนผู้ผลิตภายในประเทศต่อสินค้า C ที่ส่งออกจะให้ผลเทอมการค้าเปลี่ยนไปเพราะราคาที่รัฐบาลให้การสนับสนุนจะทำให้ราคาเปรียบเทียบภายในประเทศของสินค้า C ต่อสินค้า F เพิ่มขึ้น 20 เปอร์เซนต์ ราคาเปรียบเทียบที่เพิ่มขึ้นจะทำให้ผู้ผลิตทำการผลิตสินค้า C มากขึ้นและผลิตสินค้า F น้อยลง ขณะที่ประเทศเจ้าบ้านบริโภคสินค้า F ด้วยสินค้า C เพื่อให้เข้าใจง่ายให้พิจารณารูป 6.9 ประกอบ

รูป 6.9 แสดงผลของการให้การอุดหนุนต่อเทอมการค้า

ที่มา : Krugman, & Obstfeld, 2009, p. 105

จากรูป 6.9 เมื่อรัฐบาลกำหนดนโยบายการสนับสนุนการส่งออก จะเพิ่มอุปทานเปรียบเทียบของสินค้า C เลื่อนจากเส้น RS_1 เป็น RS_2 และลดอุปสงค์สินค้า C จากเส้น RD_1 เป็นเส้น RD_2 ทำให้จุดดุลยภาพเลื่อนลงมาจากจุดหมายเลข 1 เป็นจุดหมายเลข 2 ประเทศที่ใช้นโยบายการสนับสนุนการส่งออกในประเทศเจ้าบ้านจะมีเทอมการค้าที่เลวลง ส่วนต่างประเทศจะมีเทอมการค้าที่ดีขึ้น

ดังนั้น ถ้าประเทศเจ้าบ้านเป็นประเทศที่มีขนาดใหญ่แล้ว เสนอนโยบายให้ประเทศมีการขึ้นภาษีประเทศนั้น ย่อมจะได้รับสวัสดิการที่เพิ่มขึ้น ในขณะที่จำนวนภาษีเพิ่มไม่มากนัก ขณะที่สวัสดิการของต่างประเทศลดลง ถ้าประเทศเจ้าบ้านทำการเสนอนโยบายการสนับสนุนการส่งออก ทำให้สวัสดิการจะถูกทำลายขณะที่สวัสดิการของต่างประเทศจะดีขึ้น เกิดการกระจายรายได้ภายในประเทศ ดังนั้น การเก็บภาษีมีผลทางตรงกับการเพิ่มราคาเปรียบเทียบภายในของสินค้าที่นำเข้ามาก ภาษีและการสนับสนุนจะมีผลเฉพาะต่อราคาภายในประเทศดังที่ได้กล่าวแล้ว และจะได้กล่าวละเอียดในเรื่องนโยบายการค้าในบทที่ 9 ต่อไป

บทสรุป

ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศมาตรฐาน เป็นทฤษฎีที่พิจารณาทั้งทางด้านอุปสงค์เปรียบเทียบและอุปทานเปรียบเทียบของระบบเศรษฐกิจ ที่สร้างจากการพิจารณาความสัมพันธ์หลัก 4 ประการ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างเส้นเป็นไปได้ในการผลิต คือ เส้น PPC และเส้นอุปทานเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างราคาเปรียบเทียบและอุปสงค์เปรียบเทียบ ตัวกำหนดของดุลยภาพของโลกโดยพิจารณาทั้งอุปทานเปรียบเทียบของโลกและอุปสงค์เปรียบเทียบของโลก และประการสุดท้ายพิจารณาผลของเทอมการค้า คือ พิจารณาจากราคาส่งออกของประเทศหารด้วยราคานำเข้าของประเทศที่มีต่อสวัสดิการของประเทศ ซึ่งทำให้ทฤษฎีการค้ามาตรฐานได้ถูกนำมาใช้ในการวิเคราะห์อย่างแพร่หลายในปัจจุบันเนื่องจากสามารถเห็นความสัมพันธ์ของการค้าระหว่างประเทศได้อย่างชัดเจน

การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของราคา เกิดจากการค้า ทำให้เกิดผลของรายได้ ผลของการทดแทนกัน เทอมการค้า หมายถึง ราคาส่งออกสัมพันธ์กับราคานำเข้าในตลาดโลก การเติบโตที่โน้มเอียงในการส่งออกลดเทอมการค้าของประเทศ ลดสวัสดิการของประเทศ เพิ่มสวัสดิการในต่างประเทศ การเติบโตที่โน้มเอียงจากการนำเข้าเพิ่มเทอมการค้า เพิ่มสวัสดิการในประเทศลดสวัสดิการในต่างประเทศผลของการเคลื่อนย้ายรายได้ระหว่างประเทศขึ้นกับความโน้มเอียงในการจ่ายซื้อสินค้าในประเทศ แต่อุปสงค์สัมพันธ์ของประเทศผู้ให้จะลดด้วยการเคลื่อนย้ายสาเหตุจากการลดลงของเทอมการค้าของประเทศ เมื่อประเทศเสนอภาษีนำเข้าเทอมการค้าเพิ่มและสวัสดิการอาจเพิ่มขึ้น เมื่อประเทศเสนอการสนับสนุนการส่งออก เทอมการค้าลดลงและสวัสดิการลดลง ภาษีนำเข้าเพิ่มรายได้สำหรับนำเข้าในประเทศ การแข่งขันผู้ผลิตทำการเคลื่อนย้ายทรัพยากรจากภาคการส่งออก การสนับสนุนการส่งออก เพิ่มรายได้สำหรับผู้ส่งออกในประเทศและเคลื่อนย้ายทรัพยากรจากภาคการแข่งขันการนำเข้า

คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายถึง ทฤษฎีการค้ามาตรฐานของระบบเศรษฐกิจที่มีการค้าระหว่างประเทศเป็นอย่างไร
2. จงอธิบายถึง ดุลยภาพโลก เส้นอุปทานเปรียบเทียบและเส้นอุปสงค์เปรียบเทียบเป็นอย่างไร
3. จงอธิบายถึง การเปลี่ยนแปลงดุลยภาพโลกโดยเส้นอุปทานเปลี่ยนแปลง
4. จงอธิบายถึง การเปลี่ยนแปลงดุลยภาพโลกโดยเส้นอุปสงค์เปลี่ยนแปลง
5. จงอธิบายถึง ผลของการเปลี่ยนแปลงในเทอมการค้าต่อสวัสดิการ

บรรณานุกรม

Bhagwati, J. (1958). *Immiserizing growth: A geometric note*. Review of Economic Studies 201-06.

Bhagwati, J., A. Panagariya, & T. N. Srinivasan. (2004). The muddles over outsourcing. *Journal of Economic Perspectives. 18*(4), 93-115.

Carbaugh, R. J. (2002). *International economics* (8th ed.). U.S.: Thomson South-western.

Carbaugh, R. J. (2008). *International economics* (11th ed.). U.S.: Thomson South-western.

Chemsripong, S. (2012). *The Extent of Intra Industry Trade Between Thailand and ASEAN Economic Community (AEC).* Retrieved November 28, 2019, from https://www.intechopen.com/books/international-trade-from-economic-and-policy-perspective/the-extent-of-intra-industry-trade-between-thailand-and-asean-economic-community-aec-

Gerber, J. (2002). *International economics* (2nd ed.). U.S.: Addison Wesley.

Krugman, P. R., & Obstfeld, M. (2009). *International economics theory and policy* (6th ed.). U.S.: Addison Wesley.

Pryor, E L. (1966). *Economic growth and the terms of trade*. UK: Oxford Economic Papers.

Puge, T. A. (2004). *International economics* (12th ed.). New York: McGraw Hill.

Samuelson, P. A. (2004). Where Ricardo and Mill rebut and confirm arguments of mainstream economists supporting globalization. *Journal of Economic Perspectives. 18*(3), 135-47.

Salvatore, D. (2004). *International economics* (8th ed.). U.S.: John Willey & Son.

07

การประหยัดต่อขนาด ตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ และการค้าระหว่างประเทศ

หัวข้อเรื่องในบทนี้

1. แนวคิดการประหยัดต่อขนาด กับการค้าระหว่างประเทศ
2. แนวคิดการแข่งขันในตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์
3. ดุลยภาพและผลได้จากการเพิ่มขนาดการผลิตแข่งขันไม่สมบูรณ์
4. การประหยัดต่อขนาดและการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ
5. แบบแผนการค้าในตลาดที่มีการแข่งขันไม่สมบูรณ์
   5.1แบบแผนการค้าภายในอุตสาหกรรมเดียวกัน
   5.2แบบแผนการค้าระหว่างอุตสาหกรรม
6. การประหยัดต่อขนาดและอัตราผลได้เพิ่ม
7. การประหยัดต่อขนาดภายนอก

ความคิดรวบยอด

1. แบบจำลองของการค้าระหว่างประเทศอยู่บนพื้นฐานของการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ เช่น ทฤษฎีของริคาร์โดได้ใช้ข้อสมมุติของการผลิตที่ให้ผลได้คงที่ (Constant Return to Scale) ในตลาดแข่งขันสมบูรณ์ การเพิ่มขึ้นของปัจจัยการผลิตจะเท่ากับผลผลิตที่เพิ่มขึ้น

2. การประหยัดต่อขนาดหรือมีผลได้เพิ่มขึ้นจากการเพิ่มปัจจัยการผลิต การผลิตจะมีประสิทธิภาพมากที่สุดขนาดการผลิตจะใหญ่ขึ้น ภายใต้การเพิ่มขึ้นของผลตอบแทนจากการผลิต ผลผลิตเพิ่มขึ้นอย่างเป็นสัดส่วนมากกว่าการเพิ่มขึ้นในทุกปัจจัยการผลิต ต้นทุนเฉลี่ยหรือต้นทุนต่อหน่วยจะลดลงเมื่อหน่วยผลิตเพิ่มขนาดการผลิตในตลาด ความสัมพันธ์ของปัจจัยการผลิตและผลผลิตในอุตสาหกรรม

3. แบบจำลองของการค้าระหว่างประเทศในการประหยัดต่อขนาด (หรืออัตราผลตอบแทนเพิ่มขึ้น) และตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ได้แสดงบทบาทสำคัญ แสดงในโมเดลของตลาดผู้ขายมาก และโมเดลการทุ่มตลาด ตลอดจนบทบาทของชนิดที่แตกต่างกันของผลตอบแทนที่เพิ่มขึ้น เศรษฐศาสตร์ภายนอกในการกำหนดรูปแบบการค้า

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึง ภาพรวมของการประหยัดต่อขนาดและการค้าระหว่างประเทศ
2. เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึง ทฤษฎีของการแข่งขันไม่สมบูรณ์
3. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึง ตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์
4. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึง ข้อจำกัดของตลาดผู้ขายมาก
5. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึง ผลที่เกิดจากการเพิ่มขนาดของตลาด

6. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึง ผลได้จากการรวมตลาดให้มีขนาดใหญ่ขึ้น
7. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึง การประหยัดต่อขนาดและการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ
8. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึง ความสำคัญของการค้าแบบอุตสาหกรรมเดียวกัน
9. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึง ความสำคัญของการค้าระหว่างประเทศในรูปแบบอุตสาหกรรมเดียวกัน
10. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึง การทุ่มตลาด เป็นอย่างไร
11. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึง ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ที่ว่าด้วยการประหยัดจากภายนอก
12. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึง การค้าและสวัสดิการจากการประหยัดจากภายนอก

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. ซักถามผู้เรียนเกี่ยวกับเนื้อหาที่บรรยาย
2. ให้ผู้เรียนทำแบบฝึกหัดจากคำถามท้ายบท
3. ให้ผู้เรียนค้นคว้าเพิ่มเติม

การวัดผลและการประเมินผล

1. ตรวจแบบฝึกหัดจากคำถามท้ายบท
2. ทำแบบทดสอบอัตนัยจำนวน 5 ข้อ

บทนำ

ในบทก่อน ๆ ได้อธิบายถึงเหตุผลว่า ทำไมประเทศจึงทำการค้าระหว่างประเทศซึ่งกันและกัน โดยพิจารณาจากความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ ซึ่งการได้เปรียบนั้นทำการเปรียบเทียบกันจากประสิทธิภาพของการใช้ปัจจัยการผลิต ตลอดจนความได้เปรียบจากการเกิดเป็นความเชี่ยวชาญในการผลิตสินค้าขึ้น ทำให้มีต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่าประเทศคู่แข่งจนสามารถเกิดเป็นการค้าระหว่างประเทศได้ ด้วยเหตุผลที่ได้อธิบายมาในบทก่อน ๆ ว่าประเทศจะเข้าร่วมในการค้าระหว่างประเทศได้นั้น เกิดจากความแตกต่างของทรัพยากรหรือปัจจัยการผลิตที่ประเทศนั้น ๆ มีอยู่

จากข้อสมมุติเดิมในโมเดลของริคาร์โดและ H-O ในบทที่ 5 คือ การพิจารณาความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบว่า ประเทศที่จะทำการค้าระหว่างประเทศกันนั้น อยู่ภายใต้ข้อสมมุติที่แตกต่างกัน 2 ข้อ คือ 1) ข้อสมมุติที่ว่า ปัจจัยการผลิตที่มีเทคโนโลยีการผลิตที่เหมือนกันทุกประการหรืออยู่ในระดับคงที่ ที่จะทำให้ได้ผลผลิตที่เหมือนกันของ 2 ประเทศ แต่ในปัจจุบันข้อสมมุติฐานนี้ได้ถูกนำมาพิจารณาอีกครั้ง กล่าวคือ แต่ละประเทศนั้นย่อมมีเทคโนโลยีในการผลิตที่มีความแตกต่างกันที่ทำให้แต่ละประเทศสามารถผลิตสินค้าที่มีความแตกต่างกันได้ และมีความได้เปรียบเกิดขึ้นจากการผลิตได้ ตลอดจนการผลิตที่อยู่ภายใต้ขนาดที่แตกต่างกันได้ การขยายขนาดการผลิตที่อยู่บนพื้นฐานของการแบ่งงานกันทำในประเทศและในโลกที่จะทำให้การขยายขนาดการผลิตบรรลุการประหยัดต่อขนาด จากการเพิ่มหรือขยายการผลิตและได้ผลได้ที่เพิ่มขึ้น และ 2) จากข้อสมมุติที่ว่า ตลาดที่พิจารณาในการค้าระหว่างประเทศนั้นส่วนใหญ่จะทำการวิเคราะห์ภายใต้ตลาดที่มีการแข่งขันสมบูรณ์เท่านั้น ที่ทำให้เกิดความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการค้าระหว่างประเทศในอดีตนั้น ประเด็นนี้ได้ถูกนำขึ้นมาพิจารณาใหม่อีกครั้ง เป็นการวิเคราะห์ภายใต้ตลาดที่มีการแข่งขันกันไม่สมบูรณ์ซึ่งเป็นความจริงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

ดังนั้น ในบทนี้จะทำการอธิบายในประเด็นของตลาดที่มีการแข่งขันที่ไม่สมบูรณ์ทำให้เกิดการผลิตในจำนวนมาก ๆ ได้และส่งผลให้เกิดความได้เปรียบจากการประหยัดต่อขนาดที่ผลิตหรือเป็นความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบจากขยายขนาดของการผลิต โดยจะอธิบายถึง แนวคิดของการประหยัดต่อขนาด และแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ที่เกิดจากการแข่งขันในตลาดที่ไม่สมบูรณ์ ทั้ง 2 ประเด็น จะส่งผลทำให้แต่ละประเทศมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบอย่างไร เมื่อประเทศมีการขยายขนาดการผลิต โมเดลของการค้าระหว่างประเทศในการประหยัดต่อขนาด (หรืออัตราผลตอบแทนเพิ่มขึ้น) เป็นอย่างไร และตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ได้แสดงบทบาทสำคัญต่อการค้าระหว่างประเทศอย่างไร ซึ่งจะอธิบายด้วยโมเดลของตลาดผู้ขายมากและโมเดลการทุ่มตลาด บทบาทของผลตอบแทนที่เพิ่มขึ้น การกำหนดรูปแบบการค้า ซึ่งจะอธิบายในรายละเอียดดังนี้

แนวคิดการประหยัดต่อขนาดกับการค้าระหว่างประเทศ

สาระสำคัญของแนวคิดการประหยัดต่อขนาด

เมื่อเกิดการค้าระหว่างประเทศขึ้น ย่อมทำให้เกิดการขยายตัวในการผลิตในจำนวนที่เพิ่มมากขึ้นต้องมากกว่าปริมาณการบริโภคภายในประเทศ เนื่องจากความได้เปรียบที่เกิดจากการขยายการผลิตสินค้าจำนวนมากเพื่อส่งออกไปขายยังต่างประเทศ ย่อมก่อให้เกิดการประหยัดต่อขนาดหรือมีผลได้เพิ่มขึ้นจากการเพิ่มปัจจัยการผลิตทำให้ต้นทุนเฉลี่ยต่อหน่วยต่ำลง และทำให้การผลิตมีประสิทธิภาพมากขึ้น ขนาดการผลิตจะใหญ่ขึ้นภายใต้การเพิ่มขึ้นของผลตอบแทนจากการผลิต ผลผลิตเพิ่มขึ้นอย่างเป็นสัดส่วนมากกว่าการเพิ่มขึ้นในทุกปัจจัยการผลิต

ข้อสมมุติฐานการประหยัดต่อขนาด

จากข้อสมมุติพื้นฐานเดิมที่ใช้อธิบายการค้าระหว่างประเทศด้วยทฤษฎีของการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในแบบจำลองของริคาร์โดนั้น ได้มีการกำหนดข้อสมมุติไว้ให้การผลิตสินค้าของแต่ละประเทศนั้นเป็นการผลิตที่ให้ผลได้คงที่ (Constant Return to Scale) ในข้อสมมุติที่ใช้อธิบายในการประหยัดต่อขนาดนั้นได้เปลี่ยนไป คือ

1. กำหนดให้ผลได้จากการผลิตเป็นผลได้ที่เกิดจาการผลิตที่ให้ผลตอบแทนเพิ่มขึ้น (increasing returns to scale) หรือเกิดการประหยัดต่อขนาด (economies of scale) ขึ้น เมื่อได้เพิ่มปัจจัยการผลิตเข้าไปทีละหน่วย

2. กำหนดให้ปัจจัยการผลิตเปลี่ยนไปในระดับคงที่ แต่ผลผลิตได้เปลี่ยนไปกว่าระดับของปัจจัยการผลิต ถ้าขนาดการผลิตใหญ่ และมีประสิทธิภาพมากกว่า จะทำให้ต้นทุนต่อหน่วยของผลผลิตจะลดลงทำให้หน่วยผลิตและอุตสาหกรรมเพิ่มผลผลิตได้ ซึ่งหมายถึง ถ้าประเทศจะทำการผลิตสินค้าเพื่อให้ได้ผลผลิตเพิ่มขึ้น 2 เท่านั้น ประเทศจำเป็นต้องใช้ปัจจัยการผลิตเพิ่มขึ้นเป็น 2 เท่าด้วยนั่นเอง

3. จากข้อสมมุติเดิมที่กำหนดให้ การผลิตสินค้าของแต่ละประเทศนั้นอยู่ในตลาดแข่งขันสมบูรณ์เท่านั้น การผลิตที่อยู่ในตลาดแข่งขันสมบูรณ์นั้นทำให้รายได้ทั้งหมดจากการผลิตถูกนำไปยังเจ้าของปัจจัยการผลิตเพื่อทำการผลิตสินค้าย่อมจะไม่มีส่วนเกินหรือกำไรที่เกิดจากการผูกขาดเกิดขึ้นในข้อสมมุติใหม่นี้ กำหนดให้การผลิตสินค้าของแต่ละประเทศอยู่ในตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ จะทำให้เกิดการประหยัดต่อขนาดเกิดขึ้น เนื่องจากการขยายขนาดของหน่วยผลิตที่ใหญ่ขึ้นทำให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิตที่สูงกว่าการผลิตของหน่วยผลิตที่มีขนาดเล็กกว่าและจะเกิดการผูกขาดหรือทำให้มีจำนวนหน่วยผลิตขนาดใหญ่จำนวนน้อยลง ทำให้การผลิตไปสู่การแข่งขันที่ไม่สมบูรณ์ทำให้เกิดกำไรจากส่วนเกินหรือจากการผูกขาดขึ้น จากการมีขนาดหน่วยธุรกิจที่ใหญ่ขึ้น

การพิสูจน์แนวคิดการประหยัดต่อขนาด

จากข้อสมมุติฐานข้างต้น พิจารณาความได้เปรียบจากความสัมพันธ์ของปัจจัยการผลิตและผลผลิตในการผลิตสินค้าเป็นอัตราคงที่ในแบบจำลองที่แต่ละประเทศได้ใช้ปัจจัยการผลิตแรงงานเพียงอย่างเดียว เช่น ถ้าประเทศต้องการได้ผลผลิตจำนวน 90 หน่วย ต้องใช้แรงงานผลิตจำนวน 110 ชั่วโมง ดังนั้น จำนวนแรงงานเฉลี่ยต่อหน่วยจึงเท่ากับ 1.22 และถ้าประเทศต้องการได้ผลผลิตจำนวน 120 หน่วยจะต้องใช้แรงงานจำนวน 140 ชั่วโมง ทำให้แรงงานเฉลี่ยต่อหน่วยเหลือเพียง 1.16 ซึ่งต่ำกว่าประเทศทำการผลิตเพียง 30 หน่วย เป็นต้นจะเกิดการได้เปรียบที่เกิดจากการประหยัดต่อขนาด

ดังนั้น การประหยัดต่อขนาดจึงพิจารณาได้จากอัตราเฉลี่ยต่อหน่วยของการใช้ปัจจัยการผลิตโดยเปรียบเทียบจากสัดส่วนการใช้ปัจจัยการผลิตกับผลผลิตที่ได้ ซึ่งการขยายตัวของการผลิตหรือผลได้เมื่อมีการเพิ่มปัจจัยการผลิตเข้าไปในการผลิตแบ่งออกเป็น 3 กรณี คือ 1) กรณีผลได้หรือผลตอบแทนคงที่ (Constant Return to Scale) คือ การที่สัดส่วนของการใช้จำนวนปัจจัยการผลิต เท่ากับ สัดส่วนของการเพิ่มผลผลิตที่เกิดจากการขยายการผลิต เรียกว่า อัตราผลได้หรือผลตอบแทนคงที่ 2) กรณีที่ผลได้หรือผลตอบแทนลดลง (Decreasing Return to Scale) คือ การที่สัดส่วนของการใช้จำนวนปัจจัยการผลิตสูงกว่าสัดส่วนของการเพิ่มจำนวนผลผลิต เรียกว่า อัตราผลตอบแทนลดลง 3) กรณีที่ผลได้หรือผลตอบแทนเพิ่มขึ้น (Increasing Return to Scale) คือ การที่สัดส่วนของการใช้จำนวนปัจจัยการผลิตต่ำกว่าสัดส่วนของการเพิ่มผลผลิต เรียกว่า อัตราผลได้เพิ่มขึ้น

ในการวิเคราะห์ในบทนี้จะทำการวิเคราะห์เฉพาะกรณีการขยายการผลิตที่ได้ผลได้ที่เพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นผลได้ที่เกิดจากการประหยัดต่อการขยายขนาดการผลิตนั้นเอง โดยทั่วไปการประหยัดต่อขนาดจะเกิดจากการลดต้นทุนต่อหน่วย เมื่อหน่วยผลิตมีการเพิ่มผลผลิต ซึ่งการประหยัดต่อขนาดมี 2 ลักษณะ คือ การประหยัดต่อขนาดจากภายนอกและการประหยัดต่อขนาดภายใน เพื่อให้เข้าใจจะอธิบายดังรายละเอียดต่อไปนี้ คือ

1. การประหยัดต่อขนาดจากภายนอก เกิดจากต้นทุนต่อหน่วยลดลงเนื่องจากขนาดการผลิตในอุตสาหกรรม แต่ไม่จำเป็นต้องขึ้นกับขนาดของหน่วยผลิตใดหน่วยหนึ่ง อุตสาหกรรมจะประกอบด้วยหน่วยผลิตเล็ก ๆ หลายหน่วยและตลาดเป็นการแข่งขันสมบูรณ์ได้ เช่น มี 10 หน่วยผลิต x 100 หน่วย = 1,000 หน่วย มี 20 หน่วยผลิต x 100 หน่วย = 2,000 หน่วย

2. การประหยัดต่อขนาดภายใน เกิดจากต้นทุนต่อหน่วยลดลง เนื่องจากขนาดของหน่วยผลิตแต่ละหน่วย แต่ไม่จำเป็นต้องขึ้นกับอุตสาหกรรม โครงสร้างตลาดจะมีการแข่งขันไม่สมบูรณ์ ด้วยหน่วยผลิตที่มีขนาดใหญ่จะมีต้นทุนการผลิตต่อหน่วยต่ำกว่าหน่วยผลิตที่มีขนาดเล็ก เช่น ในอุตสาหกรรมหนึ่งมีจำนวนหน่วยผลิต 10 หน่วย แต่ละหน่วยต้องทำการผลิตได้จำนวน หน่วยละ 100 หน่วย จะได้ผลผลิตรวม 1,000 หน่วย (คำนวณจาก 10 หน่วยผลิต x 100 หน่วย = 1,000 หน่วย) หากหน่วยผลิตมีเพียง 5 หน่วยผลิต แต่ละหน่วยผลิตได้จำนวน 200 หน่วย จะมีผลผลิตจำนวน 1,000 หน่วยเช่นกัน (คำนวณจาก 5 หน่วยผลิต x 200 หน่วย = 1,000 หน่วย)

การประหยัดต่อขนาดทั้งสองกรณีเกิดจากการค้าระหว่างประเทศ เพราะแต่ละประเทศมีความแตกต่างกันในโครงสร้างของตลาดที่แข่งขันกันอย่างไม่สมบูรณ์ อย่างไรก็ตามยากที่จะนำการประหยัดต่อขนาดทั้งสองมาวิเคราะห์ด้วยโมเดลเดียวกัน ดังนั้น การศึกษาในบทนี้จะทำการแยกพิจารณาการประหยัดต่อขนาดที่เกิดจากภายในและการประหยัดต่อขนาดจากภายนอก และพิจารณาผลได้ที่เกิดขึ้นในแต่ละกรณีว่าจะส่งผลถึงการค้าระหว่างประเทศได้อย่างไร โดยเริ่มพิจารณาจากโมเดลที่เกิดจากการประหยัดต่อขนาดที่เกิดจากภายในคือ ที่เกิดจากตลาดที่มีการแข่งขันไม่สมบูรณ์ โดยจะอธิบายถึงตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ การผลิต การกำหนดราคา และการกำหนดการผลิต ตลอดจนการหากำไรสูงสุดในตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

แนวคิดการแข่งขันในตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์

สาระสำคัญของแนวคิด

ในตลาดที่มีการแข่งขันไม่สมบูรณ์จะประกอบด้วยตลาดผูกขาด ตลาดผู้ขายน้อยรายและตลาดผู้ขายมากรายโดยลักษณะของตลาดจะพิจารณาจาก

1. จำนวนผู้ผลิตในตลาด แสดงถึงระดับของการแข่งขันว่า มีจำนวนผู้ขายในจำนวนมากหรือน้อยเท่าใด เช่น ถ้ามีจำนวนผู้ผลิตเพียง 5-10 รายเรียกว่า ตลาดผู้ขายน้อยราย ถ้ามีผู้ขายจำนวนมากกว่า 10 รายขึ้นไปเรียกว่าตลาดผู้ขายมาก และถ้ามีผู้ขายเพียงรายเดียวก็เรียกว่า ตลาดผูกขาดและถ้ามีผู้ขายมากเรียกว่า ตลาดแข่งขันสมบูรณ์

2. อำนาจของผู้ผลิตในตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ คือ ความสามารถในการกำหนดราคาสินค้าของตนได้ หรือการเป็นผู้นำราคาในตลาดนั่นเอง ในตลาดแข่งขันสมบูรณ์นั้น ผู้ผลิตไม่มีอำนาจในการกำหนดราคาในตลาดได้ แต่จะเป็นผู้ตามราคา เนื่องจาก ราคาสินค้าจะถูกกำหนดโดยอุปสงค์และอุปทานของตลาด ตรงข้ามตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ สามารถกำหนดราคาสินค้าได้ และมีผลต่อการค้าระหว่างประเทศ เนื่องจากผู้ผลิตสามารถกำหนดราคาที่ต่ำกว่าคู่แข่งขันและทำให้ขายสินค้าได้มากขึ้น ซึ่งตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ที่มีผู้ผลิตเพียงน้อยรายนั้น จะสามารถเป็นผู้กำหนดราคาได้เอง มากกว่า การเป็นผู้ตามราคา หรือตลาดผูกขาดที่มีหน่วยผลิตเพียงหน่วยเดียว และไม่มีการแข่งขันกันในตลาดจะสามารถกำหนดราคาได้เอง

3. ลักษณะของสินค้าในตลาดแข่งขันสมบูรณ์ สินค้าจะมีลักษณะที่เหมือนกันทุกประการ แต่ในตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ เช่น ตลาดผูกขาดสินค้า ส่วนใหญ่สินค้าจะมีลักษณะที่ไม่เหมือนกันทุกประการ และสินค้ามีลักษณะที่ไม่สามารถหาของที่มาใช้ทดแทนหรือเลียนแบบกันได้ หากเป็นตลาดผู้ขายน้อยรายและตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาดนั้น สินค้าจะไม่เหมือนกัน นอกจากนั้นลักษณะสินค้าสามารถเหมือนกันได้ด้วย แต่ยังเป็นสินค้าที่สามารถทำให้ผู้บริโภคมีความรู้สึกว่าสินค้านั้น ๆ มีความแตกต่างกันได้ ส่วนอำนาจในการผูกขาดของตลาดนั้นส่วนใหญ่มาจากการผูกขาดจาก 1) การเป็นเจ้าของทรัพยากรที่ใช้ในการผลิตแต่เพียงผู้เดียว เช่น มีน้ำมันดิบแต่เพียงผู้เดียวก็สามารถทำการผูกขาดได้ 2) การเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์หรือการจดสิทธิบัตร และ 3) การลงทุนในการผลิตขนาดใหญ่ และให้ได้ผลตอบแทนที่เกิดจากการประหยัดต่อขนาดการผลิต การกำหนดราคาสินค้าในตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ ไม่ว่าจะเป็นตลาดผูกขาด ตลาดผู้ขายน้อยรายและตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาดนั้นสามารถกำหนดราคาสินค้าได้เอง ซึ่งจะได้กล่าวในรายละเอียดในหัวข้อต่อไป

ข้อสมมุติของแบบจำลองในตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์

1. อุตสาหกรรมประกอบด้วยจำนวนของหน่วยผลิตสินค้าที่มีความแตกต่างกัน โดยกำหนดว่าหน่วยผลิตจะทำการผลิตสินค้ามากกว่าการบริโภค หรือหน่วยผลิตจะทำการผลิตสินค้าเพื่อขายสินค้ามากกว่าอุปสงค์สำหรับสินค้าที่อุตสาหกรรมผลิตได้

2. หน่วยผลิตจะมีอำนาจในการกำหนดราคาที่สูงได้จากผู้เข้ามาแข่งในตลาดผู้ขายน้อยจากหน่วยผลิตในอุตสาหกรรมและขายในราคาสูง ซึ่งยอดขายจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับยอดขายทั้งหมดของอุตสาหกรรมกับราคาที่แตกต่างกันระหว่างราคาที่หน่วยผลิตกำหนดกับราคาที่คู่แข่งกำหนด

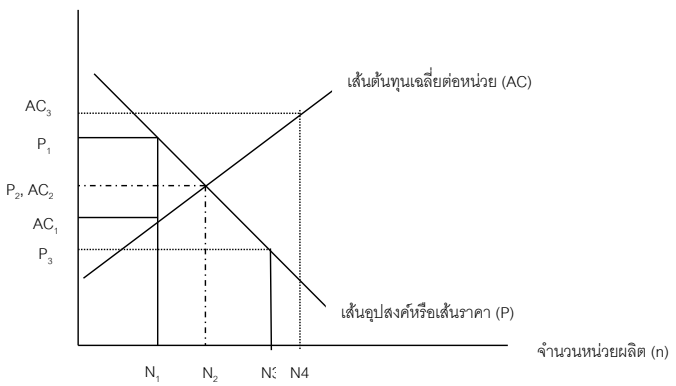
ดุลยภาพในตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์

ทุกหน่วยผลิตในตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์นั้น จุดดุลยภาพจะอยู่ที่อุปสงค์เท่ากับอุปทานของทุกหน่วยผลิตรวมกันซึ่งจำนวนการผลิตและราคาเฉลี่ยต่อหน่วยใน 3 กรณีคือ กรณีที่ 1 จำนวนหน่วยผลิตน้อยในตลาดจะสามารถกำหนดราคาสินค้าได้สูง กรณีที่ 2 จำนวนหน่วยผลิตมากจะสามารถกำหนดราคาขายได้ต่ำ กรณีที่ 3 จำนวนหน่วยผลิตดุลยภาพ คือ ราคาที่หน่วยผลิตกำหนดเท่ากับต้นทุนเฉลี่ยต่อหน่วย ซึ่งต้นทุนเฉลี่ยต่อหน่วยขึ้นกับขนาดของตลาดและจำนวนหน่วยผลิตในตลาด เพื่อให้เข้าใจดุลยภาพในตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์อธิบายรายละเอียดในรูป 7.1 ดังนี้

1. ให้แกนตั้งแสดงราคาสินค้า (P) และต้นทุนการผลิตต่อหน่วย (AC) ส่วนแกนนอนแสดง จำนวนของหน่วยผลิต (N) พิจารณาเส้นอุปสงค์หรือเส้นราคาสินค้า (P) จะเห็นได้ว่าระดับของราคาสินค้านั้นจะขึ้นอยู่กับจำนวนของหน่วยผลิตในอุตสาหกรรมยิ่งมีหน่วยผลิตมากยิ่งมีคู่แข่งมาก ณ จำนวนผลิตน้อย คือ จำนวน N_1 ทำให้ราคาสินค้าอยู่ระดับราคา P_1 และจำนวนผู้ผลิตมาก คือ จำนวน N_3 ระดับราคาอยู่ที่ P_3 ดังนั้น ราคาที่กำหนดจึงต้องแข่งขันกันกำหนดให้ต่ำ

2. กำไรสูงสุดของหน่วยผลิตจะถูกกำหนดที่รายรับหน่วยสุดท้าย เท่ากับ ต้นทุนหน่วยสุดท้าย ซึ่งจะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ทางลบระหว่างราคาและจำนวนของหน่วยผลิตในตลาด เส้นราคาแสดงด้วยเส้น P ยิ่งมีหน่วยผลิตมากในตลาดยิ่งทำให้ราคาขายต่ำ เส้นความลาดชันของเส้นกราฟ P ลาดลง แสดงถึง ยิ่งมีหน่วยผลิตยิ่งมากเท่าไร ราคาที่หน่วยผลิตจะกำหนดยิ่งต่ำ เพราะยิ่งมีหน่วยผลิตมาก ยิ่งทำการเกิดการแข่งกันมาก

3. เส้นต้นทุนต่อหน่วย แสดงด้วยเส้นกราฟ AC เป็นเส้นลาดขึ้นแสดงว่า ยิ่งมีหน่วยผลิตยิ่งมาก ยิ่งมีต้นทุนต่อหน่วยยิ่งสูงทำให้แต่ละหน่วยขายสินค้าได้น้อยลง ดังนั้น หน่วยผลิตจะไม่สามารถเคลื่อนไปไกลจากเส้นต้นทุนเฉลี่ย

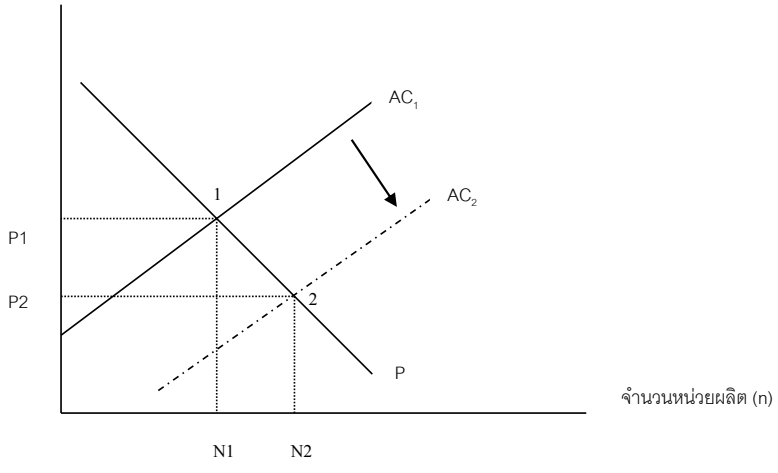
รูป 7.1 แสดงดุลยภาพในตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์

ที่มา : Krugman, & Obstfeld, 2009, p. 123

ผลได้จากการเพิ่มขนาดการผลิตในตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์

ตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์โดยเฉพาะในตลาดผู้ขายมากราย มีลักษณะที่มีผู้ขายจำนวนมากราย สามารถนำไปสู่การกำหนดราคาต่ำจนเกิดการประหยัดต่อขนาด และเกิดการส่งออกและนำเข้าในสินค้าชนิดเดียวกันที่เรียกว่า การค้าภายในอุตสาหกรรมเดียวกัน เกิดจากการทำให้สินค้ามีความแตกต่างกันและนำไปสู่การเกิดสินค้าที่มีความหลากหลาย จำนวนหน่วยผลิตในอุตสาหกรรมที่อยู่ในตลาดผู้ขายมาก และราคาที่ถูกกำหนดจะกำหนดจากขนาดของตลาด กล่าวคือ ในตลาดที่มีขนาดใหญ่มีจำนวนหน่วยผลิตมากย่อมมียอดขายจำนวนมากต่อหน่วยผลิต ผู้บริโภคในตลาดที่มีขนาดใหญ่จะถูกเสนอราคาที่ต่ำและสินค้าที่มีความหลายหลายมากกว่าผู้บริโภคที่อยู่ในตลาดที่มีขนาดเล็ก

พิจารณาจากรูป 7.2 กำหนดให้แกนตั้งแสดงราคาแกนนอนแสดงจำนวนหน่วยผลิต จะเห็นว่าในตลาดที่มีจำนวนหน่วยผลิตเพียง N1 หน่วย ราคาสินค้าจะอยู่ที่ P1 จุดดุลยภาพในตลาดอยู่ที่จุด 1 เป็นจุดที่เส้นต้นทุนเฉลี่ยต่อหน่วย (AC) ตัดกับเส้นอุปสงค์หรือเส้นราคาต่อหน่วย (P) เส้น AC แสดงถึง ต้นทุนเฉลี่ยต่อหน่วยสูงกว่าในตลาดที่มีหน่วยผลิตมาก จะเห็นว่าการเพิ่มในจำนวนผลิตจะลดต้นทุนต่อหน่วยของจำนวนหน่วยผลิตทั้งหมด เหตุผล คือ ถ้าตลาดสินค้าโตขึ้นขณะที่จำนวนหน่วยผลิตยังคงเดิมยอดขายต่อหน่วยจะเพิ่มและต้นทุนต่อหน่วยจะลดลง ถ้าเปรียบเทียบ 2 ตลาดเข้าด้วยกัน กำหนดให้ตลาดหนึ่งมียอดขายสูงกว่าอีกตลาดหนึ่ง ทำให้เส้นต้นทุนเฉลี่ยต่อหน่วย (เส้น AC) ของตลาดใหญ่จะอยู่ต่ำกว่าในตลาดเล็ก หมายถึง เส้นราคา P ในรูปซึ่งสัมพันธ์กับราคาที่กำหนดโดยตลาดต่อจำนวนหน่วยผลิตจะไม่เลื่อน การเพิ่มในยอดขายไม่ทำให้เส้นราคา (เส้น P) เลื่อนไปทางขวามือ

รูป 7.2 แสดงผลได้จากการเพิ่มขนาดของตลาด

ที่มา : Krugman, & Obstfeld, 2009, p. 126

จากรูป 7.2 ในดุลยภาพระยะยาว จุดดุลยภาพเดิมคือ จุดที่หมายเลข 1 เส้นอุปทาน (AC_1) ตัดกับเส้นอุปสงค์ (P) ผลของการเพิ่มขนาดของตลาดเริ่มที่จุดหมายเลข 1 ซึ่งราคาอยู่ที่ P_1 และจำนวนหน่วยผลิตอยู่ที่ N_1 เมื่อเพิ่มขนาดของตลาดวัดจากจำนวนยอดขาย S ทำให้เส้น C เลื่อนลงจาก C_1 เป็น C_2 ขณะที่ไม่มีผลต่อเส้น P จุดดุลยภาพใหม่เลื่อนไปอยู่จุดหมายเลข 2 จำนวนของหน่วยผลิตเพิ่มจาก N_1 ไปเป็น N_2 ขณะที่ราคาลดลงจาก P_1 เป็น P_2 ดังนั้นผู้บริโภคจะชอบที่เป็นส่วนหนึ่งของตลาดที่ใหญ่มากกว่าตลาดเล็กที่จุดหมายเลข 2 มากกว่า เพราะได้รับจำนวนสินค้าที่มีความหลากหลายมากกว่าและได้ซื้อสินค้าที่มีราคาต่ำกว่า

การพิสูจน์โมเดล

เพื่อให้เข้าใจในการขยายขนาดการผลิตให้มีขนาดใหญ่ขึ้นในตลาดผู้ขายมาก จะทำให้เกิดผลได้ต่อขนาดของการค้าระหว่างประเทศได้อย่างไร จะอธิบายผลของการขยายขนาดของตลาดค้าระหว่างประเทศให้มีขนาดใหญ่ มีต่อราคา ขนาดและสินค้าที่มีความแตกต่างกันได้ดังตัวอย่างต่อไปนี้ (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้จาก Krugman, & Obstfeld, 2009, p. 127)

1. พิจารณาในตลาดผู้ขายมากราย มี 2 ประเทศ คือ ประเทศ A และประเทศ B ทำการค้าระหว่างประเทศกัน โดยประเทศ A เป็นประเทศที่มีการผลิตรถยนต์ ส่งออก

2. กำหนดให้ประเทศ A มีจำนวนของการผลิตรถยนต์ แสดงได้ด้วยสมการอุปสงค์รถยนต์ คือ $Q = S \times [1/n - (1/30000) \times (P - \overline{P})$ โดยกำหนดให้ Q คือ จำนวนรถยนต์ที่ขายต่อปี s คือ ยอดขายรวมของอุตสาหกรรมรถยนต์ n คือ จำนวนหน่วยผลิตรถยนต์ P คือ ราคาที่หน่วยผลิตรถยนต์กำหนด และ $\overline{P}$ คือ ราคาเฉลี่ยของแต่ละหน่วยผลิตรถยนต์

3. กำหนดให้ต้นทุนสำหรับการผลิตรถยนต์ ประกอบด้วยต้นทุนคงที่ (F) = 750 ล้าน$ และต้นทุนแปรผัน (C) = 5 พัน$ต่อหน่วย ดังนั้น ต้นทุนรวม เท่ากับ 750,000,000 + (5,000 × Q) และต้นทุนเฉลี่ยต่อหน่วย (AC) ได้จากสมการเท่ากับ AC = (750,000,000/Q) + 5,000

4. กรณีมีการค้าระหว่างประเทศของการผลิตในอุตสาหกรรมรถยนต์ระหว่าง 2 ประเทศ คือ ประเทศ A และประเทศ B เมื่อกำหนดให้ทั้งสองประเทศ มีต้นทุนในการผลิตเท่ากัน จะทำให้ประเทศ A มียอดขายรถยนต์จำนวน 9 แสนคันต่อปี ส่วนประเทศ B มียอดขายรถยนต์จำนวน 1.6 ล้านคันต่อปี

5. กรณีไม่มีการค้าระหว่างประเทศของการผลิตในอุตสาหกรรมรถยนต์ในประเทศ A จะมีจำนวนผลิต 6 หน่วย ราคาขายรถยนต์คันละ 10,000 (คำนวณได้จากสมการ ดังนี้ $C + 1 (b \times n) = 5,000 + 1[1/30,000) \times 6 = 5,000 + 5,000)$

6. อุตสาหกรรมรถยนต์จะทำการผลิตเพื่อให้เกิดกำไรสูงสุด จะต้องทำการผลิต ณ ระดับที่รายรับหน่วยสุดท้าย เท่ากับ ต้นทุนหน่วยสุดท้าย ซึ่งแต่ละหน่วยผลิตจะขายรถยนต์คันละ 900,000 หน่วย/6 = 150,000 และมีต้นทุนต่อหน่วย คือ รถยนต์คันละ 10,000

7. เมื่อต้นทุนเฉลี่ยต่อหน่วยเท่ากับราคา กำไรจากการผูกขาดทั้งหมดไม่มี ดังนั้น หน่วยผลิตทั้ง 6 หน่วยขาย ณ ราคาคันละ 10,000 ด้วย แต่ละหน่วยผลิตรถยนต์ทั้งหมด 150,000 คัน คือ ดุลยภาพในระยะยาวในประเทศ A ส่วนในประเทศ B ราคา 8,750 และต้นทุนเฉลี่ยต่อหน่วย คือ 8,750

8. กรณีประเทศทั้งสองทำการค้าด้วยกัน เป็นการสร้างตลาดให้ใหญ่ขึ้นด้วย ทำให้ยอดขายเพิ่มขึ้น 2.5 ล้านคัน จะได้ต้นทุนต่อหน่วยลดลง และราคารถยนต์ก็ลดลงด้วย คือ

$$P = 8{,}000 = c + 1/(b \times n) = 5{,}000 + 1/[1/30{,}000) \times 10] = 5{,}000 + 3{,}000$$

$$AC = (\$750{,}000{,}000/250{,}000) + \$5{,}000 = \$8{,}000$$

ตาราง 7.1 แสดงการเปรียบเทียบการผลิตของประเทศเมื่อมีการรวมตลาด

	ประเทศ A ก่อนการค้า	**ประเทศ B ก่อนการค้า**	**ประเทศ C หลังการค้า**
ยอดจายรถยนต์รวม	900,000	1,600,000	2,500,000
จำนวนหน่วยผลิต	6	8	10
ยอดขายต่อหน่วย	150,000	200,000	250,000
ต้นทุนต่อหน่วย	10,000	8,750	8,000
ราคา	10,000	8,750	8,000

ที่มา : Krugman, & Obstfeld, 2009, p. 130

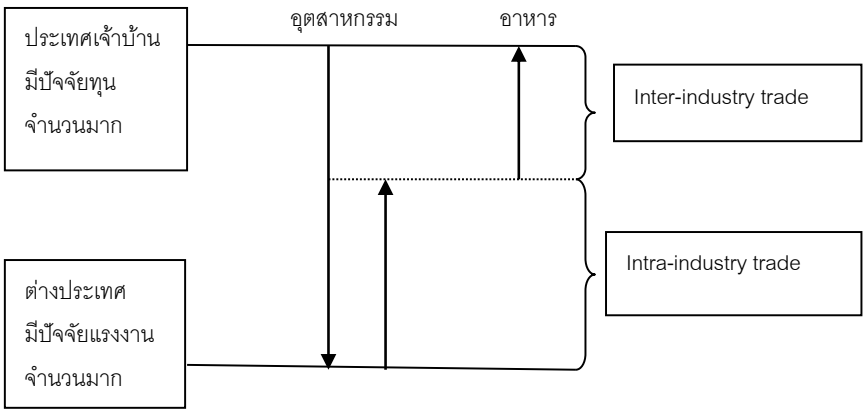
จากตัวอย่างของการผลิตในตลาดผู้ขายมากที่ได้กล่าวข้างต้น ผลที่เกิดจากการประหยัดต่อขนาดเกิดจากข้อสมมุติเดิมที่ว่า ต้นทุนการผลิตของทั้งสองประเทศเหมือนกัน และการแลกเปลี่ยนไม่มีต้นทุนในการแลกเปลี่ยน ซึ่งข้อสมมุติเหล่านี้ทำให้ตลาดรวมในการผลิตมีจำนวน 10 ราย แต่ไม่สามารถแสดงได้ว่าแต่ละรายอยู่ในประเทศ A หรือประเทศ B ซึ่งจำนวนหน่วยผลิต 4 หน่วยอาจอยู่ในประเทศ A และอีก 6 หน่วยอาจอยู่ในประเทศ B ก็ได้ จึงไม่สามารถหาผลที่เกิดจากการประหยัดต่อขนาดที่ส่งผลถึงการค้าระหว่างประเทศได้จริง ซึ่งความแตกต่างระหว่างแบบจำลองนี้กับแบบจำลองสัดส่วนของปัจจัยการผลิตที่ได้กล่าวไปแล้วในบทที่ 4 ที่สมมุติให้ อุตสาหกรรมไม่ได้เป็นอุตสาหกรรมที่มีการการผลิตสินค้าเหมือนกันทุกประการและไม่ได้เป็นอุตสาหกรรมที่อยู่ในตลาดแข่งขันอย่างสมบูรณ์ แต่พิจารณาอุตสาหกรรมนี้เป็นอุตสาหกรรมในตลาดผู้ขายมากซึ่งจำนวนหน่วยผลิตจะทำการผลิตสินค้าทั้งหมดไม่เหมือนกัน หรือมีความแตกต่างกันได้ เพราะการประหยัดต่อขนาด ประเทศไม่สามารถผลิตสินค้าอุตสาหกรรมได้ด้วยตัวเองทั้งหมดได้ ประเทศต่าง ๆ จึงทำการผลิตสินค้าที่มีความหลากหลาย

แบบแผนการค้าในตลาดที่มีการแข่งขันไม่สมบูรณ์

นอกจากความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่เกิดจากอัตราผลตอบแทนที่เพิ่มขึ้น เมื่อมีการเพิ่มการใช้ปัจจัยการผลิตเข้าไป หรือเกิดจากการประหยัดต่อขนาดทำให้เกิดการค้าระหว่างประเทศขึ้น และทำให้การค้าระหว่างประเทศเกิดการขยายตัว การค้าระหว่างประเทศสามารถเกิดได้จากการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกันจากพื้นฐานของปัจจัยการผลิตที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งเกิดจากการประหยัดต่อขนาดและตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ ทำให้เกิดแบบแผนการค้าระหว่างประเทศที่แตกต่างไปจากเดิม โดยเฉพาะแบบแผนการค้าของอุตสาหกรรมที่แตกต่างไปจากรูปแบบเดิมใน 2 รูปแบบ (Chemsripong, S., 2004) คือ

การค้าภายในอุตสาหกรรมเดียวกัน (Intra-Industry Trade) เป็นรูปแบบที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนสินค้ากันภายในอุตสาหกรรมเดียวกัน เช่น ถ้าสมมุติให้อุตสาหกรรมอยู่ในภาคการผลิตที่มีการแข่งขันกันในตลาดผู้ขายมาก ในตลาดที่มีการค้าระหว่างกันของ 2 ประเทศที่สามารถเกิดขึ้นภายในอุตสาหกรรมเดียวกัน การค้าภายในอุตสาหกรรมเดียวกัน คือ รูปแบบการค้าระหว่างประเทศที่เกิดภายในอุตสาหกรรมเดียวกัน ไม่สะท้อนถึงการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ ถ้าประเทศมีอัตราส่วนของปัจจัยทุนต่อแรงงานเหมือนกัน หน่วยผลิตจะผลิตสินค้าที่มีความแตกต่างกันออกไป และอุปสงค์ของผู้บริโภคที่ผลิตจากต่างประเทศจะสร้างให้เกิดการค้าภายในอุตสาหกรรมเดียวกัน ที่เกิดจากการประหยัดต่อขนาดจะทำให้แต่ละประเทศผลิตสินค้าได้เต็มความสามารถ และถ้ากำหนดให้อุตสาหกรรมผลิตเสื้อผ้าของโลกลดลงในโมเดลตลาดผู้ขายมากเพราะสินค้าต่างกัน ให้แต่ละประเทศผลิตสินค้าที่มีความแตกต่างกันในเสื้อผ้า เพราะการประหยัดต่อขนาดทำให้ตลาดมีขนาดใหญ่ขึ้น ประเทศส่งออกเสื้อผ้า และนำเข้าเสื้อผ้าการค้าเกิดขึ้น ในอุตสาหกรรมเดียวกัน ถ้าในประเทศเป็นประเทศที่มีทุนมาก จะมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการผลิตเสื้อผ้า ดังนั้น ควรส่งออกเสื้อผ้ามากกว่าการนำเข้า ให้การค้าในอุตสาหกรรมอาหารถูกกำหนดโดยความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ

การค้าระหว่างอุตสาหกรรม (Inter-Industry Trade) จากโมเดลของ H-O หรือ Ricardian ประเทศมีความชำนาญในการผลิต สินค้า จะทำให้การค้าเกิดสินค้าแลกเปลี่ยนระหว่างอุตสาหรรมกันเท่านั้น เรียกว่า (inter-industry trade) ในโมเดล H-O ได้กำหนดว่า : ประเทศที่มีปัจจัยทุนจำนวนมาก จะมีความเชี่ยวชาญในการผลิตสินค้าทุน และจากนำเข้าสินค้าที่ไม่มีความชำนาญ ประเทศที่มีปัจจัยแรงงานมาก จะมีความเชี่ยวชาญในการผลิตสินค้าที่ใช้แรงงานมาก และนำเข้าสินค้าที่ใช้ทุนมาก เป็นรูปแบบที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนระหว่างอุตสาหกรรมที่มีความแตกต่างกัน รูปแบบการค้าระหว่างอุตสาหกรรมนี้คือรูปแบบการค้าระหว่างประเทศที่เกิดระหว่างอุตสาหกรรม ประเทศเจ้าบ้านจะส่งสินค้าออกที่ประเทศของตนได้เปรียบ คือ มีปัจจัยการผลิตชนิดนั้น ๆ มาก ทำให้ประเทศเจ้าบ้านทำการส่งสินค้าเสื้อผ้าออกและประเทศในต่างประเทศจะส่งออกสินค้าอาหารซึ่งสะท้อนถึงความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบรูปแบบของ Inter-Industry Trade คือ ประเทศเจ้าบ้านซึ่งเป็นประเทศที่มีทุนมากเป็นผู้ส่งออกอุตสาหกรรมที่ใช้ทุนเป็นหลักและนำเข้าสินค้าที่ใช้แรงงานเป็นหลักการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบเป็นกุญแจสำคัญในการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นรูปแบบของการค้าระหว่างประเทศที่อยู่ภายใต้แบบจำลองการแข่งขันในตลาดผู้ขายมาก ดังรูป 7.3

รูป 7.3 แสดงแบบแผนการค้าภายใต้ผลได้เพิ่มและตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์

ที่มา : Krugman, & Obstfeld, 2009, p. 130

จากรูป 7.4 ประเทศทั้ง 2 จะทำการผลิตสินค้าที่ประเทศได้เปรียบจากปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ กล่าวคือ ประเทศ A มีปัจจัยการผลิตทุนจำนวนมากจึงทำการผลิตสินค้าที่ใช้ทุนเป็นหลัก สมมุติให้เป็นสินค้า อาหาร เป็นสินค้าที่ต้องใช้ทุนมาก ส่วนในประเทศ B จะมีปัจจัยแรงงานจำนวนมาก ต้องทำการผลิตสินค้าที่ใช้แรงงานเข้มข้น นั่นคือ การผลิตเสื้อผ้า เมื่อทั้งสองประเทศได้ทำการผลิตสินค้าที่ประเทศมีความได้เปรียบและมีความชำนาญในการผลิตจากปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ แล้วมาทำการแลกเปลี่ยนกัน เป็นการค้าระหว่างอุตสาหกรรม หรือ Inter-industry trade นั่นเอง อย่างไรก็ตาม ประเทศแต่ละประเทศอาจทำการผลิตโดยใช้ปัจจัยที่ตนมีอยู่มากแต่ไม่ต้องการผลิตสินค้าที่มีความแตกต่างกัน แต่สามารถผลิตสินค้าที่เหมือนกันได้ เช่น ผลิตอาหารเหมือนกัน หรือผลิตเสื้อผ้าเหมือนกัน และทำการส่งออกสินค้าที่เหมือนกันนี้ หรือ Intra-industry trade ได้เช่นกัน และเป็นการผลิตที่เกิดจากการประหยัดต่อขนาดนั่นเอง

การประหยัดต่อขนาดและอัตราผลได้เพิ่ม

จากที่ได้กล่าวในหัวข้อที่แล้วว่า การประหยัดต่อขนาดไม่มีความสัมพันธ์หรือเป็นอิสระจากการค้าระหว่างประเทศ กล่าวคือ ประเทศ A และประเทศ B จะสามารถทำการส่งออกสินค้าชนิดเดียวกันได้ เช่น ทั้ง 2 ประเทศสามารถผลิตสินค้าเสื้อผ้าเพื่อส่งออกได้พร้อมกัน ในขณะเดียวกัน สามารถนำเข้าเสื้อผ้าได้ด้วยเช่นกัน หรือประเทศสามารถผลิตสินค้าส่งออกและนำเข้าสินค้าอาหารได้ด้วยเช่นกัน เป็นต้น เป็นแบบแผนการค้าภายในอุตสาหกรรมเดียวกันซึ่งมีการศึกษาถึงการค้าภายในอุตสาหกรรมเดียวกันมากขึ้น ความสำคัญระหว่างการค้าระหว่างอุตสาหกรรมและการค้าภายในอุตสาหกรรมเดียวกันขึ้นอยู่กับความเหมือนหรือใกล้เคียงที่ประเทศทั้งสองเป็น ถ้าประเทศเจ้าบ้านและต่างประเทศมีความเหมือนกันในอัตราส่วนของทุนต่อแรงงานแล้ว

จะมีค่าของการค้าระหว่างอุตสาหกรรมเล็กน้อยและการค้าภายในอุตสาหกรรมขึ้นอยู่กับการประหยัดต่อขนาดจะมีมาก อีกนัยหนึ่งถ้าอัตราส่วนทุนต่อแรงงานมีความแตกต่าง ดังนั้น ต่างประเทศย่อมมีความชำนาญในการผลิตอาหารจะไม่เกิดการค้าภายในอุตสาหกรรมที่อยู่บนพื้นฐานของการประหยัดต่อขนาด ทุกการค้าจะขึ้นกับความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ

ปัจจุบัน การค้าของโลกมากกว่าครึ่งประกอบด้วยแบบแผนทางการค้าแบบภายในอุตสาหกรรมเดียวกัน (Intra-Industry Trade : IIT) นั่นหมายถึง ประเทศต่าง ๆ มีการค้าระหว่างประเทศ ภายในอุตสาหกรรมเดียวกัน (IIT) ซึ่งทำให้ *ทฤษฎีการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบไม่สามารถแสดงความได้เปรียบระหว่างอุตสาหกรรมเดียวกันได้ ทำให้ประเทศทั้งสองสามารถผลิตสินค้าที่เหมือนกันได้* และเกิดการค้าภายในอุตสาหกรรมระหว่างประเทศเดียวกัน เกิดการแลกเปลี่ยนในอุตสาหกรรมเดียวกันซึ่งอาจเกิดการการประหยัดต่อขนาดมากกว่าความชำนาญระหว่างอุตสาหกรรมระหว่างประเทศซึ่งขับเคลื่อนโดยการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ ดัชนีที่ใช้วัดการค้าแบบภายในอุตสาหกรรมเดียวกันนั้น สามารถวัดได้จากดัชนี IIT ซึ่งพัฒนาโดย Grubel and Lloyd (1975) โดยใช้วัดอุตสาหกรรมในประเทศสหรัฐอเมริกาปี ค.ศ. 1993 พบว่า สินค้าอุตสาหกรรมในหมวด Inorganic chemicals นั้นมีค่าสูงถึง 0.99 ตรงข้ามกันสินค้ารองเท้าในประเทศอเมริกามีค่าต่ำถึง 0.00 ซึ่งการตีความจากค่าดัชนี IIT ดังกล่าวคือ อุตสาหกรรมใดที่มีค่า IIT เท่ากับ 0 นั้น หมายถึง จะเป็นผู้ส่งออกอย่างเดียวหรือนำเข้าอย่างเดียวดังนั้น สินค้ารองเท้าที่มีค่า IIT เท่ากับ 0 นั้น แสดงว่า ประเทศสหรัฐอเมริกาจะเป็นผู้ส่งออกรองเท้าอย่างเดียวหรือนำเข้าสินค้ารองเท้าอย่างเดียวเท่านั้น จะเท่ากับ 1 ในอุตสาหกรรมที่ประเทศอเมริกาส่งออกเท่ากับนำเข้า โดยคำนวณจากสูตรหาค่า IIT คือ $IIT = 1 - \frac{|X - M|}{X + M}$ โดยกำหนดให้ X คือ มูลค่าส่งออก และ M คือ มูลค่าการนำเข้า

การค้าภายในอุตสาหกรรมเดียวกัน (Intra-Industry Trade) จะทำให้มีความสามารถในการผลิตผลได้จำนวนมากจากการค้าระหว่างประเทศที่เหนือจากความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบเพราะการค้าภายในอุตสาหกรรมเดียวกัน ยอมให้ประเทศได้กำไรอันเกิดจากการที่ประเทศได้ประโยชน์จากตลาดที่ใหญ่ ได้พิจารณาในเบื้องต้นแล้วว่าการค้าภายในอุตสาหกรรมเดียวกัน ประเทศจะสามารถลดจำนวนสินค้าที่ผลิตได้และสามารถผลิตสินค้าที่มีความหลากหลายได้ให้กับผู้บริโภคในประเทศ การผลิตสินค้าที่มีความหลากหลายน้อยก็จะสามารถผลิตสินค้าขนาดใหญ่ได้ด้วยประสิทธิภาพที่สูงกว่าและต้นทุนที่ต่ำกว่าในขณะเดียวกันผู้บริโภคก็ได้ประโยชน์จากการบริโภคสินค้าที่มีความหลากหลายได้มากขึ้นเนื่องจากการประหยัดต่อขนาดและผลผลิตที่มีความแตกต่างกันสูงซึ่งส่วนใหญ่ ได้แก่ สินค้าอุตสาหกรรมที่มีความซับซ้อนในการผลิต ในอุตสาหกรรมมากมายจะมีรูปแบบการค้าส่วนใหญ่จะเป็นการค้าภายในอุตสาหกรรมเดียวกัน พิจารณาจากค่าดัชนีที่เข้าใกล้ 1 มากกว่า การค้าระหว่างอุตสาหกรรม พิจารณาจากค่าดัชนีที่เข้าใกล้ 0 อุตสาหกรรมถูกจัดลำดับโดยเรียงจากความสำคัญของการค้าภายในอุตสาหกรรมเดียวกันที่มีค่าสูงที่สุดก่อนอุตสาหกรรมที่มีค่า IIT สูงมีแนวโน้มที่เป็นสินค้าอุตสาหกรรมที่มีความซับซ้อนในการผลิต เช่น เคมีภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ยารักษาโรคและอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้า สินค้าเหล่านี้ส่งออก

โดยประเทศที่พัฒนาแล้วและมักขึ้นอยู่กับการประหยัดต่อขนาดในการผลิต ณ ที่ระดับของขนาดการผลิต หากอุตสาหกรรมที่มีค่า IIT ต่ำ มักเป็นอุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้าโดยใช้แรงงานหนาแน่นเป็นหลัก (labor-Intensive) เช่น อุตสาหกรรมการผลิตรองเท้า และอุตสาหกรรมผลิตเสื้อผ้า สินค้าเหล่านี้เป็นสินค้าที่ประเทศอเมริกานำเข้าเป็นหลักจากประเทศด้อยพัฒนาซึ่งมีความได้เปรียบและมีความชัดเจนในการใช้ปัจจัยการผลิตและเป็นตัวกำหนดพื้นฐานของการค้าระหว่างประเทศของประเทศอเมริกากับประเทศอื่น ๆ

สำหรับในประเทศไทย ได้มีงานวิจัยของ Chemsripong, S. (2004) ได้ทำการศึกษาเชิงประจักษ์ในการหาค่าดัชนี IIT ของประเทศไทยกับประเทศในกลุ่มเอเชียแปซิฟิก (APEC) พบว่า การค้าระหว่างประเทศของไทยระหว่างอุตสาหกรรมเดียวกันของชั้นอุตสาหกรรม 5-8 ก่อนและหลังการรวมกลุ่มกับเอเปกนั้นมีค่าเพิ่มขึ้นในหมวด SITC 6 ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1980-1990 จาก 40.24 เพิ่มเป็น 45.45 ในช่วง ค.ศ. 1990-1999 ดัชนีที่มีค่าสูงสุด คือ อุตสาหกรรมที่ใช้ทรัพยากรเป็นฐานในการผลิต เช่น ยาง ผลิตภัณฑ์ยาง ผลิตภัณฑ์ไม้ และผลิตภัณฑ์กระดาษ เป็นต้น

การประหยัดต่อขนาดภายนอก

สาระสำคัญของแนวคิดการประหยัดต่อขนาดภายนอก

ในหัวข้อนี้จะอธิบายถึง การเพิ่มผลผลิตในตลาดผู้ขายมากในการค้าระหว่างประเทศ ที่เกิดจากการทุ่มตลาด ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงราคาจากการประหยัดต่อขนาด และการกำหนดราคาโดยการแบ่งแยกราคาขายได้ โดยการทุ่มตลาดในตลาดผู้ขายมากเป็นวิธีการหนึ่งที่ประเทศจะเพิ่มผลได้ กล่าวคือ หน่วยผลิตสามารถกำหนดราคาขายราคาเดียวสำหรับสินค้า เมื่อสินค้าที่ผลิตได้จำนวนมากนั้นถูกส่งออกไปต่างประเทศ และทำให้มีราคาที่แตกต่างกันในสินค้าชนิดเดียวกันเมื่อขายสินค้านั้นภายในประเทศ นั่นคือ ราคาที่ส่งไปต่างประเทศจะถูกกว่าราคาที่ขายในประเทศ โดยทั่วไปราคาที่แตกต่างนี้เกิดจากราคาที่ถูกเรียกเก็บภาษีศุลกากรที่แตกต่างกันซึ่งราคาขายที่แตกต่างกันนี้เรียกว่า การแบ่งแยกราคาขายซึ่งราคาที่แตกต่างกันระหว่างประเทศ คือ ราคาการทุ่มตลาดซึ่งเป็นราคาที่กำหนดให้ราคาต่ำสำหรับผู้ส่งออกมากกว่าราคาสินค้าที่ขายในประเทศ การตั้งราคาการทุ่มตลาด เกิดขึ้นเมื่อถ้าอุตสาหกรรมมีการแข่งขันไม่สมบูรณ์ ดังนั้น หน่วยผลิตสามารถกำหนดราคาขายได้มากกว่าจะใช้ราคาที่ตลาดกำหนด และตลาดต้องสามารถแยกเป็นส่วน ๆ ได้จึงจะสามารถขายแบบทุ่มตลาดได้

ดังนั้น คนในประเทศไม่สามารถซื้อสินค้าไปขายหรือส่งออกต่อทั้งสองเงื่อนไข หน่วยผลิตที่เป็นผู้ขายมากจะได้รับกำไรจากการใช้นโยบายทุ่มตลาดนี้ ตัวอย่างเช่น หน่วยผลิตขายสินค้า 1,000 หน่วย ในประเทศและ 100 หน่วย ต่างประเทศขายสินค้าในราคาในประเทศ 20 บาทต่อหน่วย ขายสินค้าไปต่างประเทศเพียง 15 บาทต่อหน่วย หน่วยผลิตจากการขายสินค้าในประเทศจะได้รับกำไรมากกว่าการส่งออกให้มีการขยายการขายไป 1 หน่วยทั้งสองตลาดจะลดราคา 0.01 การลดราคาในประเทศ 1 หน่วยจะเพิ่มยอดขาย 1 หน่วย ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น 19.99 แต่การลดรายรับจากการขาย 1,000 บาท จะขายที่ราคา 20 บาท ที่ราคา 10 บาท

รายรับหน่วยสุดท้ายจากการขายสินค้าหน่วยที่เพิ่มขึ้นเพียง 9.99 บาท อีกนัยหนึ่ง การลดราคาที่กำหนดขายในต่างประเทศลงทำให้ขยายการส่งออกได้ 1 หน่วย ทำให้รายรับเพิ่มขึ้น 14.99 บาท ต้นทุนทางอ้อมของการลดได้รับบน 100 หน่วย ที่ทำให้ขายได้ในราคาเดิม จะขายได้เพียง 1 บาท ดังนั้น รายรับหน่วยสุดท้ายจากการส่งออก 13.99 บาท จะได้กำไรมากกว่าในกรณีการขยายส่งออกมากว่าการขายภายในประเทศ แม้ว่าราคาส่งออกจะต่ำกว่า

พิสูจน์ทฤษฎีการประหยัดต่อขนาดภายนอก

เพื่อให้เข้าใจในผลได้เพิ่มจากการทุ่มตลาด หรือการทำให้ราคาขายในตลาดต่างประเทศต่ำกว่าราคาขายในประเทศ เป็นการประหยัดจากภายนอก ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ของตลาดผู้ขายมากนั้น อธิบายโดยพิจารณาจากรูป 7.4 ประกอบ ดังนี้

1. เมื่อหน่วยผลิตสามารถทำการผลิตสินค้าและสามารถขายสินค้าที่ผลิตได้ใน 2 ตลาดได้คือ ขายสินค้าที่ผลิตได้ในตลาดในประเทศ แสดงด้วยเส้นอุปสงค์ (Dd) และขายสินค้าที่ผลิตได้ในตลาดต่างประเทศ แสดงด้วยเส้นอุปสงค์ (Df) ในตลาดส่งออก

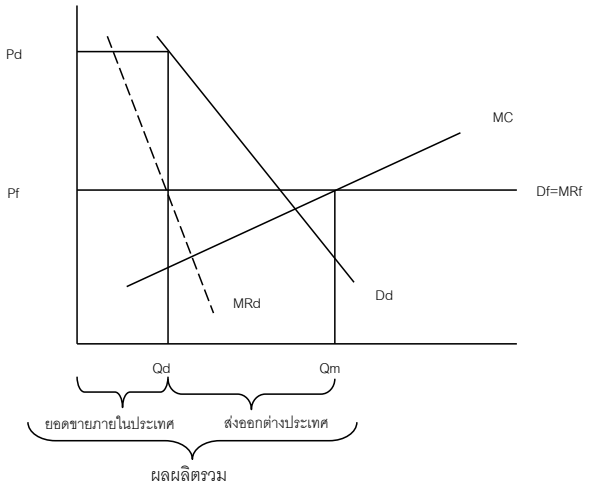
2. ภายใต้ข้อสมมุติว่า หน่วยผลิตมีความต้องการยอดขายที่สูงขึ้น สามารถขายในราคาที่ต่ำก็จะสามารถขายได้มากเท่าที่ต้องการ ดังนั้น การกำหนดราคาที่ Pf เป็นราคาตามเส้นแนวนอนซึ่งเป็นเส้นอุปสงค์สำหรับการขายในตลาดต่างประเทศ

3. ภายใต้ข้อสมมุติว่า หน่วยผลิตสามารถนำสินค้ามาแบ่งขายในตลาดได้ ดังนั้น หน่วยผลิตจึงสามารถแบ่งแยกราคาขายในแต่ละตลาดได้ โดยกำหนดราคาที่สูงสำหรับขายสินค้าในประเทศ และราคาที่ถูกจะขายในตลาดต่างประเทศ

4. กำหนดให้ เส้นต้นทุนหน่วยสุดท้าย (MC) เป็นเส้นต้นทุนหน่วยสุดท้ายสำหรับผลผลิตรวมทั้ง 2 ตลาด ซึ่งสามารถขายได้ในตลาดทั้งสอง

5. จากเงื่อนไขของกำไรสูงสุด คือ หน่วยผลิตต้องทำการผลิตที่รายรับหน่วยสุดท้าย (MR) เท่ากับต้นทุนหน่วยสุดท้าย (MC) ในแต่ละตลาดเงื่อนไขกำไรสูงสุดจะเป็นตัวกำหนด ปริมาณการขาย (Q) และราคาขาย (P) ในแต่ละตลาดที่จะทำให้เกิดกำไรสูงสุด

6. รายรับหน่วยสุดท้าย (MR) ของยอดขายภายในประเทศ จะอธิบายด้วยเส้น MR_d ซึ่งต่ำกว่าเส้น D_d ยอดขายส่งออก ณ ราคาคงที่ Pf เส้นรายรับหน่วยสุดท้าย (MR) สำหรับหน่วยที่ส่งออกเพิ่มขึ้น ที่จุดกำไรสูงสุด ต้นทุนหน่วยสุดท้าย (MC) เท่ากับรายรับหน่วยสุดท้าย (MR) จะได้ผลผลิตของตลาดผูกขาด คือ Qm ขาย Qd ในตลาดในประเทศ และส่งออก Qm-Qd ดังรูปที่ 7.4

รูป 7.4 แสดงผลได้จากการทุ่มตลาด

ที่มา : Krugman, & Obstfeld, 2009, p. 132

ผลได้จากการประหยัดต่อขนาดภายนอกในตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์

ในหัวข้อที่ผ่านมาเป็นการประหยัดที่เกิดขึ้นจากภายในหน่วยผลิตหรือจากภายในประเทศที่มีความได้เปรียบในการผลิตจากการมีปัจจัยการผลิตจำนวนมาก ซึ่งทำให้หน่วยผลิตสามารถผลิตสินค้าได้เป็นจำนวนมาก และส่งออกสินค้าที่ประเทศหรือหน่วยผลิตมีความได้เปรียบและผลิตจำนวนมากนั้น

ในหัวข้อนี้จะอธิบายว่า หากหน่วยผลิตมีการประหยัดต่อขนาดที่เกิดจากภายนอกที่เกิดในตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ เมื่อมีการกระจุกตัวของหน่วยผลิตจำนวนมากขึ้นย่อมทำให้เกิดประสิทธิภาพการผลิตมากกว่าการเกิดเพียงอุตสาหกรรมเดี่ยวอุตสาหกรรมเดียวในระบบเศรษฐกิจ เนื่องจาก การเกิดการประหยัดต่อขนาดย่อมส่งผลทำให้การค้าระหว่างประเทศเพิ่มขึ้น ณ ระดับหรือขนาดของอุตสาหกรรมแทนที่จะเป็นขนาดหรือระดับของหน่วยผลิต ซึ่งผลได้จากการประหยัดจากภายนอกในตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ คือ

1. ทำให้เกิดความชำนาญเฉพาะอย่างของประเทศผู้ผลิตสินค้าและบริการ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ต้องการใช้เครื่องมือเฉพาะด้านหรือการสนับสนุน ซึ่งหน่วยผลิตเดี่ยวไม่สามารถให้บริการตลาดขนาดใหญ่ได้ การตั้งของอุตสาหกรรมที่มีการกระจุกตัวสามารถแก้ปัญหานี้ได้ โดยนำหน่วยผลิตหลาย ๆ หน่วยที่ทำให้ตลาดมีขนาดใหญ่พอที่จะสนับสนุนให้เกิดความชำนาญเฉพาะอย่างขึ้นได้

2. ทำให้เกิดความเชื่อมโยงตลาดแรงงานเข้าด้วยกันหน่วยผลิตที่กระจุกตัวกันสามารถสร้างการเชื่อมโยงของตลาดแรงงานด้วยความชำนาญเฉพาะอย่างได้ ผู้ผลิตที่มีความยากลำบากในการหาแรงงานมาทำการผลิตและผู้ที่เป็นแรงงานสามารถหางานทำได้โดยไม่ต้องตกงาน

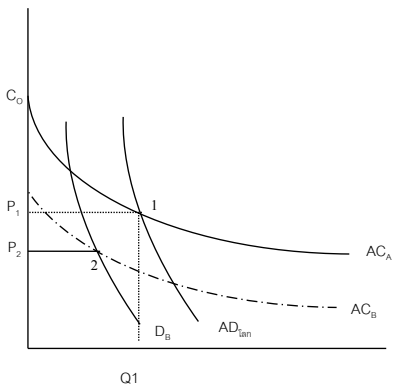
3. ทำให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ถึงกันได้ ความรู้ความสามารถจัดว่าเป็นหนึ่งในปัจจัยการผลิตที่สำคัญในอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง ความรู้เฉพาะด้านมีความสำคัญที่ทำให้อุตสาหกรรมประดิษฐ์คิดค้นมาจาก ความพยายามของการวิจัยและพัฒนา การพัฒนาทางวิศวกรรมและการแลกเปลี่ยนไม่เป็นทางการของข้อมูลข่าวสารและความคิด

ดังนั้น การประหยัดจากภายนอกนี้ทำให้เกิดการเพิ่มผลได้ทางเศรษฐกิจ อันเนื่องมาจากการเพิ่มขนาดของการผลิตได้ ณ ระดับอุตสาหกรรมของประเทศ ผลผลิตของอุตสาหกรรมยิ่งมีมากย่อมทำให้ราคาสินค้ายิ่งต่ำลง เพื่อให้เข้าใจพิจารณาได้ดังนี้

1. เมื่อมีการค้าระหว่างประเทศกัน กำหนดให้มีประเทศ 2 ประเทศ คือ ประเทศ A และประเทศ B ทำการค้าระหว่างประเทศกัน แต่ละประเทศมีต้นทุนเฉลี่ยต่อหน่วยในการผลิตสินค้าที่แตกต่างกัน ซึ่งแสดงด้วยเส้นต้นทุนเฉลี่ยต่อหน่วย (AC) ในการผลิตสินค้าของแต่ละประเทศ ดังนี้ ประเทศ A แสดงด้วยเส้น AC_A ส่วนเส้นต้นทุนเฉลี่ยต่อหน่วยในการผลิตสินค้าของประเทศ B คือ เส้น AC_B และเส้น D แทนเส้นอุปสงค์ของโลกสำหรับการผลิตสินค้า

2. สมมุติให้เกิดการประหยัดต่อขนาดในการผลิตนี้ ทำให้เส้นต้นทุนเฉลี่ยต่อหน่วยของประเทศ B อยู่ต่ำกว่าประเทศ A ทำให้เส้น AC_A อยู่สูงกว่า AC_B ทำให้ประเทศ B สามารถผลิตสินค้า และขายในตลาดโลกได้ในราคาถูกกว่าในประเทศ A ประเทศ A ขายสินค้าในราคา P_1 ซึ่งต่ำกว่าต้นทุน C_0 เป็นหน่วยผลิตของ B

3. การค้าระหว่างประเทศที่เกิดจากผลกระทบจากภายนอก คือ การขายสินค้าในราคาที่แตกต่างกันเนื่องจากต้นทุนเฉลี่ยต่อหน่วยที่แตกต่างกัน ส่งผลให้เกิดผลได้ต่อประเทศต่างกัน พิจารณาในด้านผลได้ที่เกิดกับผู้บริโภคและผู้ผลิต (สวัสดิการ) มากกว่า การค้าระหว่างประเทศที่อยู่บนพื้นฐานของการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ หรือการประหยัดต่อขนาดในระดับของหน่วยผลิต อาจได้ประโยชน์จากการผลิตเฉพาะอย่าง พิจารณารูป 7.5 ประกอบ

รูป 7.5 แสดงผลจากการประหยัดภายนอกจากความชำนาญพิเศษ

ที่มา : Krugman, & Obstfeld, 2009, p. 144

จากรูป 7.5 ประเทศ B และประเทศ A สามารถผลิตสินค้าได้ทั้ง 2 ประเทศ และประเทศ B นั้นสามารถผลิตสินค้าได้ถูกกว่าในประเทศ A เนื่องจากมีค่าแรงที่ถูกกว่า แต่ประเทศ A ได้เข้ามาทำการค้าขายในตลาดก่อน จึงทำให้อุปสงค์ (D) ของโลกเป็นอุปสงค์ของโลก (AD) ของสินค้า ประเทศ A ได้ผลิตสินค้าที่จุดดุลยภาพหมายเลข 1 อุปสงค์ (D) ประเทศ B เป็นอุปสงค์สินค้าของประเทศ B

กรณี ไม่มีการค้าระหว่างประเทศกันเลย จุดดุลยภาพของประเทศ B จะอยู่ที่หมายเลข 2 เพราะประเทศ B มีต้นทุนเฉลี่ยต่อหน่วยที่ต่ำกว่าราคาของประเทศ B อยู่ที่ราคา P_2 ซึ่งต่ำกว่าราคาในประเทศ A คือ ราคา P_1 เป็นราคาที่ประเทศ B นำเข้าต่ำกว่า ถ้าไม่มีการค้าระหว่างประเทศทำให้ประเทศต้องพึ่งตัวเองในการผลิตสินค้าใช้เอง กรณีนี้ทำให้ประเทศมีสวัสดิการแย่ลง ถ้าไม่มีการค้าระหว่างประเทศ

กรณี มีการค้าระหว่างประเทศ และเกิดการสะสมองค์ความรู้ได้ในระดับหนึ่ง ทำให้หน่วยผลิตแต่ละหน่วย ได้ทำการปรับปรุงสินค้าของตน หรือพัฒนาเทคนิคการผลิต ตลอดจนการมีประสบการณ์ในการผลิตเพิ่มขึ้น ทำให้หน่วยผลิตอื่น ๆ ทำการเลียนแบบ ซึ่งกำไรที่เกิดจากความรู้ การแพร่กระจายขององค์ความรู้เหล่านี้ทำให้ต้นทุนในการผลิตลดลง เมื่อหน่วยผลิตทั้งหมดมีการสะสมประสบการณ์ ที่เกิดจากการสะสมองค์ความรู้ที่แตกต่างจากเศรษฐกิจภายนอก ซึ่งต้นทุนอุตสาหกรรมขึ้นกับประสบการณ์ที่สามารถวัดได้จากการสะสมผลผลิตในอุตสาหกรรมในปัจจุบัน หน่วยผลิตจะได้รับผลตอบแทนที่เพิ่มขึ้นเมื่อต้นทุนการผลิตลดลง ซึ่งต้นทุนการผลิตจะลดลงได้ด้วยการสะสมประสบการณ์ผลิตที่มากขึ้นตามระยะเวลา มากกว่าตามอัตราส่วนของการผลิตในปัจจุบัน เกิดการประหยัดต่อขนาดภายนอกจากประสบการณ์ในการผลิต

บทสรุป

การค้าระหว่างประเทศจำเป็นต้องให้เหตุผลของการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบแทนที่จะให้เหตุผลจากอัตราผลตอบแทนที่เพิ่มขึ้นหรือการประหยัดต่อขนาดเท่านั้น เพราะสิ่งเหล่านี้ให้ต้นทุนต่อหน่วยต่อกว่าเมื่อมีการผลิตในจำนวนที่มาก การประหยัดต่อขนาดทำให้ประเทศมีแรงจูงใจที่จะทำการผลิตสินค้าเฉพาะอย่างและส่งออก และนำเข้าสินค้าที่ไม่ได้ทำการผลิตที่มีความแตกต่างกันระหว่างประเทศ ภายใต้สภาพของทรัพยากรที่แตกต่างกัน เทคโนโลยีที่แตกต่างกัน การประหยัดต่อขนาดอาจเป็นการประหยัดภายในและภายนอก การประหยัดต่อขนาดโดยทั่วไปนำไปสู่การแข่งขันสมบูรณ์ ดังนั้นการค้าระหว่างประเทศภายในการประหยัดต่อขนาดต่อวิเคราะห์โดยใช้โมเดลของตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ คือ ตลาดผู้ขายมากและการทุ่มตลาด

คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายถึง การประหยัดต่อขนาดและการค้าระหว่างประเทศ
2. จงอธิบายถึง ทฤษฎีของการแข่งขันไม่สมบูรณ์
3. จงอธิบายถึง การประหยัดต่อขนาดที่เกิดจาก โครงสร้างตลาดเปลี่ยนแปลง เช่น การเพิ่มขนาดของตลาด และรวมตลาดให้มีขนาดใหญ่ขึ้น
4. จงอธิบายถึง การค้าแบบภายในอุตสาหกรรมเดียวกัน (Intra-Industry Trade) และการค้าระหว่างอุตสาหกรรม (Inter Industry Trade) คืออะไร
5. จงอธิบายถึง ผลของการประหยัดจากภายนอก พร้อมยกตัวอย่างประกอบการอธิบาย
6. จงอธิบายถึง การทุ่มตลาดและผลของการทุ่มตลาดในการค้าระหว่างประเทศ

บรรณานุกรม

Carbaugh, R. J. (2002). *International economics* (8th ed.). U.S.: Thomson South-western.

Carbaugh, R. J. (2008). *International economics* (11th ed.). U.S.: Thomson South-western

Chemsripong, S., Frank, W. A., & Julie, L. (2005). *Economic analysis of Intra-Industry trade between Thailand and other APEC Countries.* Naresuan University Journal, 12(3), 27-42.

Chemsripong, S., Frank, W. A., & Julie, L (2005). *Intra industry trade in manufactures between Thailand and other Asia pacific economic cooperation (APEC) countries for 1980-1999*. Applied Econometrics and international development*, 5-4*, 65-84.

Chemsripong, S. (2012). *The extent of Intra industry trade between Thailand and ASEAN Economic Community (AEC).* Retrieved November 28, 2019, from https://www.intechopen.com/books/international-trade-from-economic-and-policy-perspective/the-extent-of-intra-industry-trade-between-thailand-and-asean-economic-community-aec-

Gerber, J. (2002). *International economics* (2nd ed.). U.S.: Addison Wesley.

Gubel, H. G., & Lloyd, P. J. (1975). *Intra-Industry Trade: The theory and measurement of international trade in differentiated products.* London: McMillan.

Krugman, P. R., & Obstfeld, M. (2009). *International economics theory and policy* (6th ed.). U.S.: Addison Wesley.

Puge, T. A. (2004). *International economics* (12th ed.) New York: McGraw Hill.

Salvatore, D. (2004). *International economics* (8th ed.). U.S.: John Willey & Son.

08

การเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตระหว่างประเทศ

หัวข้อเรื่องในบทนี้

1. การเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตระหว่างประเทศ
2. แบบจำลองกรณีไม่มีการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตระหว่างประเทศ
3. แบบจำลองกรณีมีการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตระหว่างประเทศ
4. ผลที่มีต่อการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตระหว่างประเทศ
5. การลงทุนจากต่างประเทศ และบรรษัทลงทุนข้ามชาติ

ความคิดรวบยอด

1. การเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตอันประกอบด้วยแรงงานอพยพ การเคลื่อนย้ายเงินทุนผ่านทางการกู้ยืมเงินระหว่างประเทศและการให้ยืมระหว่างประเทศผ่านทางการบริหารจัดการของบรรษัทลงทุนข้ามชาติเป็นรูปแบบหนึ่งของการเชื่อมโยงระหว่างประเทศ

2. การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศเป็นการเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่ง สามารถสร้างหรือขยายการให้การสนับสนุนหน่วยผลิตอื่น ๆ และสนับสนุนหน่วยผลิตในบริษัทเดียวกันในรูปของบรรษัทลงทุนข้ามชาติ

3. บรรษัทลงทุนข้ามชาติ คือ บริษัทที่เปิดดำเนินการในประเทศหนึ่งซึ่งเรียกว่าประเทศแม่ ต้องการขยายกิจการไปลงทุนในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก

4. แรงจูงใจด้านความเป็นนานาชาติ สินค้าที่ถูกผลิตในสถานที่แตกต่างกัน โดยหน่วยผลิตที่เหมือนกันมากกว่าโดยหน่วยผลิตที่แตกต่างกันจะต้องมีลักษณะที่เหมือนกันทุกประการการผลิตจำนวนมากที่มีคุณภาพเหมือนกันทั่วโลกทำให้สินค้าเป็นที่รู้จักของผู้บริโภคและมีความเป็นสากลเป็นสินค้าที่มีมาตรฐานในการผลิต

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึง การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ
2. เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึง การกู้ยืมระหว่างประเทศ
3. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึง การลงทุนจากต่างประเทศ และบรรษัทลงทุนข้ามชาติ
4. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึงทฤษฎีของบรรษัทลงทุนข้ามชาติ

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. ซักถามผู้เรียนเกี่ยวกับเนื้อหาที่บรรยาย
2. ให้ผู้เรียนทำแบบฝึกหัดจากคำถามท้ายบท
3. ให้ผู้เรียนค้นคว้าเพิ่มเติม

การวัดผลและการประเมินผล

1. ตรวจแบบฝึกหัดจากคำถามท้ายบท
2. ทำแบบทดสอบอัตนัยจำนวน 5 ข้อ

บทนำ

จากบทที่ 4-6 ได้อธิบายถึงความได้เปรียบในการค้าระหว่างประเทศด้วยการพิจารณาในด้านปัจจัยการผลิต การเลือกใช้ปัจจัยการผลิตที่มีความอุดมสมบูรณ์ของประเทศ สัดส่วนการใช้ปัจจัยการผลิต การขยายการผลิตเพื่อให้เกิดการประหยัดต่อขนาด เป็นต้น ในการพิจารณาด้านปัจจัยการผลิตที่ผ่านมาทำให้เกิดการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงระหว่างประเทศในรูปแบบของการเคลื่อนย้ายสินค้าและบริการ แต่ยังมีรูปแบบของการเชื่อมโยงระหว่างประเทศอีกประการหนึ่ง คือ การเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตกันระหว่างประเทศ อันประกอบด้วย การเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตประเภทแรงงาน และการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตประเภทเงินทุนผ่านทางการกู้ยืมเงินระหว่างประเทศและการให้ยืมเงินระหว่างประเทศผ่านทางการบริหารจัดการของบริษัทลงทุนข้ามชาติ เป็นต้น ซึ่งการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตระหว่างประเทศดังกล่าวนี้ จะส่งผลถึงการค้าระหว่างประเทศได้

ในบทนี้จะทำการอธิบายเกี่ยวกับ การเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตระหว่างประเทศซึ่งการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิต รวมถึงการเคลื่อนย้ายปัจจัยแรงงาน การเคลื่อนย้ายปัจจัยเงินทุนระหว่างประเทศผ่านการกู้ยืมเงินระหว่างประเทศ และการให้ยืมหรือการเชื่อมโยงกันระหว่างองค์กรที่อยู่ในเครือเดียวกันภายใต้บรรษัทลงทุนข้ามชาติ หลักสำคัญของการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตไม่แตกต่างในความสำคัญจากการค้าในตัวสินค้าระหว่างประเทศ การกู้ยืมและการให้ยืมเงินระหว่างประเทศนั้นส่วนการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศนั้นอาจมีความยุ่งยากในเรื่องการเมืองมากกว่าการค้าระหว่างประเทศ เพื่อให้เข้าใจง่าย การลงทุนจากต่างประเทศและบรรษัทลงทุนข้ามชาติ ดังนั้น ในบทนี้ได้แบ่งการอธิบายออกเป็น 3 ส่วนใหญ่ ๆ คือ การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ การเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศผ่านการกู้ยืม และการเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศผ่านการให้ยืมของบรรษัทลงทุนข้ามชาติ

การเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตระหว่างประเทศ

จากข้อสมมุติในทฤษฎีการค้าแบบดั้งเดิมที่ว่า ไม่มีการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตระหว่างประเทศ แต่มีการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตภายในประเทศนั้น โดยเฉพาะในอดีตได้ให้ความสำคัญกับปัจจัยแรงงานและทุนเป็นอย่างมาก แต่ในทฤษฎีการค้าสมัยใหม่ได้ให้ความสนใจกับข้อสมมุติดั้งเดิมที่ไม่ได้พิจารณาถึงการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตระหว่างประเทศดังได้กล่าวแล้วนั้น ซึ่งจากข้อเท็จจริงในปัจจุบันเมื่อโลกได้เปลี่ยนไปเกิดโลกาภิวัฒน์ขึ้นทำให้ประเทศต่าง ๆ ต้องทำการปรับตัวในทุก ๆ ด้านการค้าระหว่างประเทศก็ต้องมีการปรับตัวทำให้การเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตระหว่างประเทศ ของแรงงานและทุน สามารถเกิดขึ้นได้ในระบบเศรษฐกิจ จากผลของโลกาภิวัฒน์ที่ทำให้แต่ละประเทศมีการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของตนในด้านต่าง ๆ เช่น พัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน ระบบการคมนาคมขนส่ง ระบบการติดต่อสื่อสาร ที่จะเป็นปัจจัยช่วยสนับสนุนการพัฒนาประเทศให้มีการผลิตที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การค้าระหว่างประเทศจะมีมากขึ้นได้ เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ประเทศที่กำลังพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ มีความต้องการปัจจัยการผลิตที่มีความชำนาญมากขึ้น การพัฒนาแรงงานในบางประเทศเช่น ประเทศที่กำลังพัฒนาอาจไม่สามารถรองรับได้ทัน การเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตของแรงงานระหว่างประเทศจึงเกิดขึ้น เช่น ประเทศตะวันออกกลางมีความขาดแคลนแรงงานมีฝีมือที่สามารถทำการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน จึงมีความต้องการแรงงานมีฝีมือด้านช่างก่อสร้าง ช่างก่อสร้าง จำนวนมากจากประเทศไทย ไปทำงานก่อสร้างในประเทศแถบตะวันออกกลาง การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศจึงเกิดขึ้น เป็นต้น

ในเบื้องต้นเนื้อหาของบทนี้จะทำการอธิบายถึง แบบจำลองการไม่มีการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตและแบบจำลองของการมีการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิต ว่ามีผลกระทบที่แตกต่างกันอย่างไร ประเทศจะได้รับประโยชน์จากการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตนี้อย่างไร ซึ่งจะพิจารณาถึงการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตหลัก คือ แรงงานเป็นหลัก ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

กรณีไม่มีการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตระหว่างประเทศ

จากข้อสมมุติในทฤษฎีการค้าแบบดั้งเดิม ได้กำหนดไว้ดังนี้

1. กำหนดให้มีประเทศเพียง 2 ประเทศ คือ ประเทศเจ้าบ้าน (กำหนดให้เป็นประเทศ H) และต่างประเทศ (กำหนดให้เป็นประเทศ F) เท่านี้ที่มาทำการค้าระหว่างประเทศกัน

2. กำหนดให้แต่ละประเทศ (คือ ประเทศ H และประเทศ F) มีปัจจัยการผลิตอยู่เพียง 2 ชนิดเท่านั้น คือ ปัจจัยทุน (กำหนดให้เป็น K) และปัจจัยแรงงาน (กำหนดให้เป็น L)

3. กำหนดให้แต่ละประเทศ (คือ ประเทศ H และประเทศ F) มีความสามารถทำการผลิตสินค้าได้เพียง 1 อย่างเท่านั้น ที่ได้เปรียบมากที่สุด

4. กำหนดให้แต่ละประเทศ (คือ ประเทศ H และประเทศ F) ใช้เทคโนโลยีที่เหมือนกัน แต่ใช้สัดส่วนของปัจจัยการผลิต คือ ปัจจัยทุน (K) ต่อปัจจัยแรงงาน (L) ที่ต่างกัน

5. กำหนดให้ประเทศเจ้าบ้าน (ประเทศ H) มีปัจจัยแรงงาน (L) มาก และต่างประเทศ (ประเทศ F) มีปัจจัยทุน (K) มาก

6. กำหนดให้ตลาดที่พิจารณาเป็นตลาดแข่งขันสมบูรณ์

จากข้อสมมุติดังกล่าว จะอธิบายว่า เมื่อระบบเศรษฐกิจไม่มีการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตแล้วจะมีผลเป็นอย่างไร ในแบบจำลองนี้ได้พิจารณาภายใต้ข้อสมมุติที่ได้กำหนดไว้ว่า ปัจจัยแรงงานระหว่างประเทศไม่มีการเคลื่อนย้ายระหว่างประเทศกัน มีเพียงการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตภายในประเทศจากอุตสาหกรรมหนึ่งไปยังอีกอุตสาหกรรมหนึ่งได้เท่านั้น ทำให้กรณีนี้ปริมาณผลผลิตที่ได้จากการผลิตของประเทศนั้น เกิดจากปริมาณของปัจจัยการผลิตเท่านั้น กล่าวคือ หากประเทศใส่ปัจจัยการผลิตเข้าไปในกระบวนการผลิตมากย่อมทำให้เกิดปริมาณผลผลิตที่ได้เพิ่มมากขึ้น แต่ก็ต้องแล้วแต่คุณภาพของปัจจัยการผลิตที่ใส่เข้าไปที่ออกมาเป็นผลได้ของการผลิต

เช่น ผลได้ที่เพิ่มขึ้น ผลได้ที่ลดลง หรือผลได้ที่คงที่ เมื่อได้เพิ่มปัจจัยการผลิตเข้าไปในการผลิต ดังปรากฏในทฤษฎีการผลิต และเป็นไปตามฟังก์ชั่นการผลิตที่หากใส่ปัจจัยการผลิตเข้าไปในการผลิตมากย่อมได้ผลผลิตจำนวนมากตาม

เพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น ให้พิจารณาจากรูป 8.1 ประกอบ โดยแบ่งการพิจารณาออกเป็น 2 ส่วน คือ

ในส่วนรูป a)

1. เป็นการอธิบายด้วยสมการการผลิต [Q = f (K, L)] เมื่อกำหนดให้แกนตั้งแสดงจำนวนผลผลิตรวมที่สามารถผลิตได้ด้วยปัจจัยการผลิตชนิดเดียว คือ ปัจจัยแรงงาน ซึ่งเป็นปัจจัยแปรผันในการผลิตสินค้า

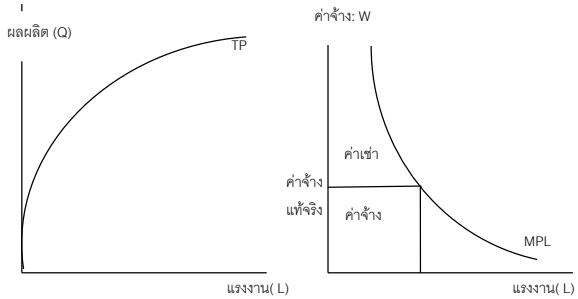
2. กำหนดให้แกนนอนแสดงปริมาณปัจจัยการผลิต ที่เป็นปัจจัยแปรผัน คือแรงงานที่ใช้ในการผลิต จะได้เส้นการผลิต หรือเส้นผลผลิตรวม (TP) ที่มีลักษณะผลผลิตเพิ่มขึ้นในระยะแรกและผลผลิตจะลดลงเมื่อหน่วยผลิตได้ใส่ปัจจัยการผลิตที่เป็นแปรผันคือ แรงงาน เข้าไประดับหนึ่ง

3. ความสัมพันธ์ของปริมาณผลผลิต (Q) และปัจจัยการผลิต (K, L) นั้นผ่านทางฟังก์ชั่นการผลิต [คือ สมการ Q = f (K, L)] แสดงถึง ความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างผลผลิต (Q) และปัจจัยการผลิต คือ แรงงาน (L) นั่นเอง กล่าวคือ เมื่อหน่วยผลิตมีการใช้แรงงาน (L) จำนวนมากขึ้นย่อมทำให้เกิดผลผลิต (Q) จำนวนมากขึ้นตาม

ในส่วนรูป b)

1. เป็นการอธิบายผลผลิตหน่วยสุดท้ายของแรงงาน โดยกำหนดให้แกนตั้งแสดง ราคาของแรงงาน นั่นคือ ค่าจ้างของแรงงาน (W) นั่นเอง ส่วนแกนนอนแสดงถึง ปริมาณการใช้แรงงาน (L) จะได้เส้นประสิทธิภาพหน่วยสุดท้ายในการผลิตของแรงงาน (MP_L)

2. โดยพิจารณาจากความสัมพันธ์ระหว่าง ผลผลิตหน่วยสุดท้ายของแรงงาน (MP_L) กับจำนวนแรงงาน (L) ที่ใช้ กล่าวคือ เมื่อหน่วยผลิตมีการใช้แรงงาน (L) จำนวนมากขึ้น ทำให้ ประสิทธิภาพหน่วยสุดท้ายของแรงงาน (MP_L) ลดลง เส้นกราฟจะลาดลงจากซ้ายไปขวา พิจารณารูป 8.1 ประกอบ

a) แสดงฟังก์ชั่นการผลิต b) แสดงผลผลิตหน่วยสุดท้ายของแรงงาน

รูป 8.1 แสดงฟังก์ชั่นการผลิตและผลผลิตหน่วยสุดท้ายของแรงงาน

ที่มา : Krugman, & Obstfeld, 2009, p. 155

กรณีเมื่อมีการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ

ในการอธิบายในหัวข้อนี้จะแยกพิจารณาเป็น 2 ส่วน คือ การเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตแรงงานระหว่างประเทศ และการเคลื่อนย้ายเงินทุน ดังรายละเอียดดังนี้

การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ

จากแนวคิดและทฤษฎีของการค้าสมัยใหม่ ได้กำหนดให้ปัจจัยการผลิต สามารถเคลื่อนย้ายระหว่างประเทศได้ ดังนั้นในหัวข้อนี้ จะได้อธิบายว่าเมื่อมีการกำหนดให้ระบบเศรษฐกิจสามารถมีการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตระหว่าง 2 ประเทศได้แล้ว การค้าระหว่างประเทศจะเป็นอย่างไร มีผลกระทบอย่างไรต่อสวัสดิการสังคมบ้าง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

คำจำกัดความของ การเคลื่อนย้ายปัจจัยแรงงานระหว่างประเทศ หมายถึง การที่แรงงานมีเคลื่อนย้ายจากประเทศหนึ่งไปทำงานในอีกประเทศหนึ่ง โดยได้รับค่าจ้างหรือค่าตอบแทนที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน ซึ่งการเคลื่อนย้ายของแรงงานระหว่างประเทศไปทำงานในต่างประเทศได้นั้น จะเกิดจนกระทั่ง ผลผลิตหน่วยสุดท้ายของแรงงาน (MP_L) ของทั้ง 2 ประเทศเท่ากัน ซึ่งการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศนี้จะลดกำลังแรงงานของประเทศที่ส่งออกแรงงานหรือประเทศเจ้าของบ้านลง และทำให้ค่าจ้างแรงงานที่แท้จริงของประเทศที่ส่งออกแรงงานหรือประเทศเจ้าของบ้านนั้นเพิ่มขึ้น ในทางกลับกันเป็นการเพิ่มกำลังแรงงานของต่างประเทศและทำให้ค่าจ้างของต่างประเทศลดลง ย่อมส่งผลถึงการค้าระหว่างประเทศได้ ตัวอย่าง ในกรณีที่ประเทศไทยมีความต้องการแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้าน เช่น แรงงานจากประเทศพม่า ลาว หรือกัมพูชา แรงงานเหล่านี้จะเคลื่อนย้ายข้ามประเทศเข้ามาทำงานในประเทศไทยจนกระทั่ง ผลผลิตหน่วยสุดท้ายของแรงงานของทั้ง 2 ประเทศเท่ากันจึงหยุดการเคลื่อนย้ายแรงงาน

เพื่อให้เข้าใจง่ายในหัวข้อนี้ จะทำการอธิบายโดยใช้รูปที่ a) เป็นการแสดงฟังก์ชั่นการผลิตของประเทศขึ้นอยู่กับสมการการผลิตที่ว่า ปริมาณผลผลิต (Q) ขึ้นอยู่กับปริมาณปัจจัยการผลิต คือ Q (K, L) เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงในปัจจัยการผลิต คือ การจ้างแรงงาน (L) เมื่อกำหนดให้ทุน (K) เป็นปัจจัยการผลิตที่คงที่ เมื่อมีการใช้ปัจจัยแรงงาน (L) จำนวนมากย่อมก่อให้เกิดผลผลิต (Q) จำนวนมากตามไปด้วย อย่างไรก็ตามต้องพิจารณาถึงประสิทธิภาพในการผลิตของปัจจัยแรงงาน (L) ด้วยเมื่อมีการจ้างแรงงาน (L) จำนวนมากย่อมก่อให้เกิดผลผลิตหน่วยสุดท้ายของแรงงาน (MP_L) ลดลงตามรูปที่ b) พื้นที่ใต้เส้นผลผลิตหน่วยสุดท้าย (MP) เท่ากับ ผลผลิตรวม (TP) เป็นระดับที่การจ้างแรงงาน (W) และผลผลิตหน่วยสุดท้าย (MP) และเป็นตัวกำหนดค่าจ้างแท้จริง (W) ด้วยเหตุนี้ รายจ่ายรวมที่จ่ายให้กับแรงงาน คือ ค่าจ้างที่แท้จริง คูณด้วยจำนวนการจ้างงาน (L) ส่วนที่เหลือ คือ ส่วนที่เป็นค่าเช่า ซึ่งเป็นผลตอบแทนของการใช้ที่ทุนนั่นเอง ดังนั้น ข้อสมมุติในทฤษฎีการค้าสมัยใหม่ได้กำหนดไว้ดังนี้

1. สมมุติให้ในระบบเศรษฐกิจของการค้าระหว่างประเทศ มีประเทศ 2 ประเทศ คือ ประเทศ H กับประเทศ F ทำการค้าระหว่างประเทศกัน

2. แต่ละประเทศสามารถทำการผลิตสินค้าได้เพียง 2 ชนิด คือ สินค้าชนิดหนึ่งนั้นเป็นสินค้าที่ใช้ปัจจัยแรงงาน (L) เป็นส่วนประกอบหลัก และสินค้าอีกชนิดหนึ่งนั้นเป็นสินค้าที่ใช้ปัจจัยทุน (K) เป็นส่วนประกอบหลัก

3. เมื่อเกิดการค้าระหว่างประเทศขึ้น การค้าระหว่างประเทศจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยการผลิต กล่าวคือ เกิดการเสนอทางเลือกไปสู่การเคลื่อนย้ายปัจจัยแรงงานเกิดขึ้น เนื่องจากค่าจ้างแรงงาน (W) ในแต่ละประเทศมีความแตกต่างกัน ทำให้ประเทศเจ้าบ้านสามารถส่งออกปัจจัยแรงงาน (L) และสามารถนำเข้าปัจจัยทุน (K) ด้วยการส่งออกสินค้าที่ผลิตด้วยปัจจัยแรงงาน เรียกว่า สินค้าที่ใช้แรงงานผลิตอย่างเข้มข้น (Labor Intensive) และนำเข้าสินค้าที่ผลิตด้วยปัจจัยที่ดินหรือปัจจัยทุนมาก เรียกว่า สินค้าที่ใช้ที่ดินหรือทุนผลิตอย่างเข้มข้น (Capital Intensive)

เพื่อให้เข้าใจง่าย ในหัวข้อนี้ จะอธิบายผลผลิตหน่วยสุดท้ายของแรงงานของทั้ง 2 ประเทศ โดยใช้รูป 8.2 ประกอบ แสดงการเคลื่อนย้ายของปัจจัยแรงงานระหว่างประเทศ ของประเทศที่ทำการค้าระหว่างประเทศกัน 2 ประเทศ คือ ประเทศ H และประเทศ F ดังต่อไปนี้

1. กำหนดให้ แกนตั้งทางด้านซ้ายมือ แสดงประสิทธิภาพของแรงงานของประเทศเจ้าบ้าน คือ ประเทศ H ที่ทำการส่งออกแรงงาน ไปยังประเทศ F และแกนตั้งทางด้านขวามือ แสดง ประสิทธิภาพของแรงงานของต่างประเทศ คือ ประเทศ F ที่ทำการนำเข้าแรงงานจากประเทศ H

2. แรงงานจะเกิดการเคลื่อนย้ายจากประเทศ H ไปยังต่างประเทศ คือ ประเทศ F ซึ่งแสดงด้วยเส้น ผลผลิตหน่วยสุดท้ายของแรงงาน (MP_L) และแกนนอนแสดงปริมาณของแรงงานรวมของโลก (L) และแสดงจำนวนแรงงานที่เกิดการเคลื่อนย้ายหรือ การจ้างแรงงานในแต่ละประเทศ

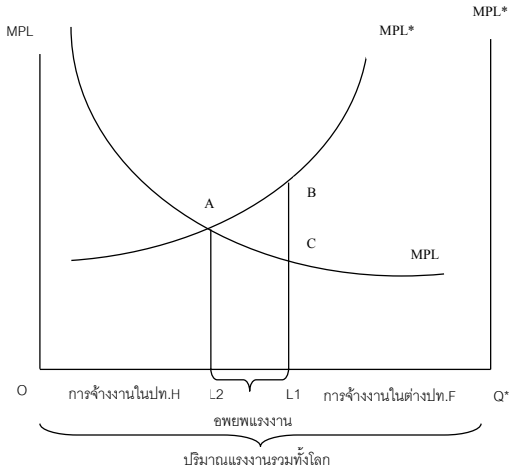
3. ปริมาณแรงงานรวมทั้ง โลก คือระยะ OO* ซึ่งถ้ากรณีนี้มีเพียง 2 ประเทศ จำนวนแรงงานรวมก็จะพิจารณาแรงงานรวมของ 2 ประเทศหรือตัวอุปทานแรงงานของโลกของ 2 ประเทศนั่นเอง

4. ระยะห่าง OL_1 เป็นระยะของการจ้างงานของโลก ซึ่งแสดงจำนวนแรงงานที่ถูกว่าจ้างให้ทำงานในประเทศเจ้าบ้าน คือ ประเทศ H

5. ขณะที่ระยะ L_1O^* เป็นจำนวนแรงงานที่ถูกว่าจ้างทำงานในต่างประเทศ คือ ประเทศ F แต่ประเทศ F ต้องการแรงงาน ในจำนวน L_2O^* ซึ่งเป็นระดับที่ MPL* > MPL เท่ากับช่วย BC ทำให้เกิดแรงงานอพยพจากประเทศเจ้าบ้าน (ประเทศ H) ไปสู่ต่างประเทศ (ประเทศ F) เป็นจำนวน L_1L_2 จึงจะทำให้ ระดับผลิตภาพของแรงงานทั้ง 2 ประเทศเท่ากัน คือ MPL* = MPL

6. จนกระทั่ง คนงานจำนวน OL_2 ถูกว่าจ้างในประเทศเจ้าบ้าน(ประเทศ H) และจำนวน L_2O^* ถูกว่าจ้างทำงานในต่างประเทศ (ประเทศ F) และค่าจ้างเท่ากันทั้ง 2 ประเทศ

7. เกิดการจัดสรรทรัพยากรของโลกใหม่ นั่นคือ เกิดการกระจายกำลังแรงงานของโลกใหม่ ไปสู่จุดของอัตราค่าจ้างแท้จริง และเป็นการเพิ่มผลผลิตของโลกในภาพรวมละทิ้งแรงงานที่ไม่มีความสามารถ

รูป 8.2 แสดงการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ

ที่มา : Krugman, & Obstfeld, 2009, p. 156

ในการศึกษาในปัจจุบัน ได้ให้ความสำคัญกับการเคลื่อนย้ายแรงงานเป็นอย่างมากทั้งในประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศที่กำลังพัฒนา สำหรับประเทศที่พัฒนาแล้วส่วนใหญ่ มีการขาดแคลนแรงงานและมีความต้องการนำเข้าแรงงานเข้าประเทศ เพื่อให้ไปทำงานในส่วนที่ขาดแคลนในระบบเศรษฐกิจ ส่วนประเทศที่กำลังพัฒนามีแรงงานจำนวนมากและต้องการเคลื่อนย้ายไปทำงานระหว่างประเทศมากมายจึงเป็นประเทศที่ต้องการส่งออกแรงงานจำนวนมากตามที่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกต้องการ

การเคลื่อนย้ายปัจจัยแรงงานระหว่างประเทศจึงมีการเคลื่อนย้ายทั้ง 2 ระดับ คือ ระดับการเคลื่อนย้ายของแรงงานที่มีฝีมือ เช่นแพทย์ พยาบาล นักคอมพิวเตอร์ บัญชี ทนายความ วิศวกร เป็นต้น และระดับของการเคลื่อนย้ายของแรงงานที่ไร้ฝีมือหรือกึ่งมีฝีมือ เช่น ช่างก่อสร้าง คนงาน ในโรงงานต่าง ๆ เป็นต้น ไม่ว่าจะเป็นการเคลื่อนย้ายแรงงานในระดับใด มีปัจจัยที่กำหนดการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ ที่สำคัญคือ

1. ปัจจัยที่เป็นแรงดึงดูด ขึ้นอยู่กับ ระดับของค่าจ้างหรือค่าตอบแทนแรงงาน ที่ประเทศได้กำหนดขึ้นมาเพื่อจ่ายให้กับแรงงาน ซึ่งระดับค่าจ้างหรือค่าตอบแทนนี้จะต้องสูงกว่าค่าจ้างหรือค่าตอบแทนแรงงานที่แรงงานทำงานหรือถูกจ้างอยู่ในประเทศ และรายได้หรือผลตอบแทนที่คุ้มค่าหรือคุ้มกับรายจ่ายที่ต้องสูญเสียไปในการเคลื่อนย้ายไปทำงานในต่างประเทศที่ต้องมีแรงกดดันอื่น ๆ อีกมากมาย เช่น ภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร รายจ่ายที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน เช่น สภาพแวดล้อมที่ไม่คุ้นเคย อาหาร อากาศ ที่อยู่อาศัย และทางสังคม เช่น ต้องห่างไกลครอบครัว เป็นต้น

2. ปัจจัยที่เป็นแรงผลัก ขึ้นอยู่กับ สภาพแวดล้อมเดิม ปัจจัยส่วนบุคคลของแรงงาน และความหวังความก้าวหน้าในอนาคตของตัวแรงงาน ในวิชาชีพ ความท้าทาย ความต้องการเปลี่ยนแปลงในชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น การหนีสภาพแวดล้อมที่แย่ไปสู่สภาพแวดล้อมที่ดีกว่า เป็นต้น

ผลของการเคลื่อนย้ายปัจจัยแรงงานระหว่างประเทศ ในมิติของการค้าระหว่างประเทศ คือ

1. ทำให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรของโลกใหม่ นั่นคือ ประเทศที่มีความต้องการแรงงานที่มีฝีมือที่ไม่อาจพัฒนาแรงงานเหล่านี้เนื่องจากไม่คุ้มค่าใช้จ่าย หรือ พัฒนาแรงงานไม่ทันความต้องการแรงงาน ในประเทศพัฒนาแล้ว บางประเทศ เช่น ประเทศอเมริกา มีความต้องการ แพทย์ พยาบาล อย่างมาก เพื่อเข้าไปทำงานในประเทศอเมริกา ดังนั้น ประเทศฟิลิปปินส์ เป็นประเทศหลักในการส่งออกพยาบาล ไปทำงานในต่างประเทศ หรือประเทศอินเดีย บังคลาเทศ เป็นประเทศที่มีการส่งออกแพทย์ไปทำงานในต่างประเทศเป็นจำนวนมาก เป็นต้น เกิดการกระจายกำลังแรงงานของโลกใหม่ไปสู่จุดของอัตราค่าจ้างแท้จริงเท่ากัน การเคลื่อนย้ายจะเคลื่อนจากที่ค่าจ้างแรงงานต่ำไปสู่แรงงานที่สูงนั่นเอง

2. ทำให้เกิดการเพิ่มผลผลิตของโลกในภาพรวมเพิ่มขึ้น เนื่องจากมีการผลิตที่สูงขึ้น ในกรณีของการเคลื่อนย้ายแรงงานที่ไร้ฝีมือ หรือกึ่งมีฝีมือ จากประเทศเพื่อนบ้านของไทย เช่น ลาว กัมพูชา พม่า เข้ามาทำงานที่ขาดแคลน และเป็นงานที่แรงงานไทยไม่ประสงค์จะทำงาน เช่น งานประมง งานเป็นลูกจ้างในภาคต่าง ๆ งานบริการต่าง ๆ เป็นต้น ทำให้เกิดการผลิตในประเทศไทยที่สูงขึ้นได้ และแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานที่ไร้ฝีมือในประเทศไปได้เป็นผลดีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

3. ทำให้เกิดการพัฒนาแรงงานในอนาคตให้ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานทั้งที่เป็นตลาดแรงงานในประเทศ และตลาดแรงงานในต่างประเทศ ซึ่งเป็นการละทิ้งแรงงานที่ไม่มีความสามารถและมีการพัฒนาแรงงานอย่างเป็นระบบต่อไป เพื่อให้เกิดการจ้างงานที่สูงขึ้น

การเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศ

ในหัวข้อที่แล้วได้กล่าวถึง การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ แต่ในระบบเศรษฐกิจยุคโลกาภิวัฒน์ เงินทุนนับเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกปัจจัยหนึ่ง ซึ่งในทฤษฎีการค้าแบบดั้งเดิมมักให้ความสำคัญกับปัจจัยแรงงานมากกว่าปัจจัยทุน และพิจารณาในรูปของสัดส่วนการใช้ทุนกับแรงงาน ซึ่งยังไม่มีการให้ความสำคัญกับปัจจัยทุนเท่าที่ควร แต่ในแนวคิดทฤษฎีการค้าสมัยใหม่นั้น ปัจจัยทุนเป็นปัจจัยการผลิตที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจ ซึ่งการเคลื่อนย้ายของปัจจัยเงินทุนที่ผ่านการลงทุนและกู้ยืมเงินทุนระหว่างประเทศ ซึ่งเปรียบเทียบทุนเป็นตัวสินค้าอย่างหนึ่งของประเทศ ที่สามารถแสดงให้เห็นถึงความสามารถของประเทศในการส่งออกหรือนำเข้าปัจจัยทุนผ่านระบบการค้าระหว่างประเทศในตัวสินค้าทั้งในปัจจุบันกับการค้าระหว่างประเทศในอนาคตได้

เพราะนอกจากการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตแรงงานระหว่างประเทศแล้ว การเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตด้านเงินทุนนับเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญของประเทศด้วยเช่นกัน ซึ่งการเคลื่อนย้ายปัจจัยเงินทุนนี้เป็นคู่ขนานของการเคลื่อนย้ายปัจจัยแรงงาน เนื่องจากการเคลื่อนย้ายปัจจัยเงินทุนนั้นมักจะขึ้นอยู่กับการบริโภคในอนาคตและการบริโภคในปัจจุบัน หากการบริโภคในปัจจุบันมีน้อยก็จะส่งผลทำให้มีการบริโภคในอนาคตมากนั่นเอง

ดังนั้น การที่ประเทศสามารถทำการค้าขายระหว่างประเทศกันได้ด้วยการกู้ยืมและการให้กู้ยืมเงินกันระหว่างประเทศได้ ซึ่งเมื่อประเทศกู้ยืมเงินไปย่อมต้องจ่ายคืนพร้อมดอกเบี้ยและระยะเวลาของการกู้ยืมทำให้ราคาเปรียบเทียบในการบริโภคในอนาคตเปลี่ยนไป โดยใช้หลักคิดค่าเงินปัจจุบันของการลงทุนตามอัตราส่วนดังนี้ คือ ตามอัตราส่วนลดที่คำนวณได้จาก ($\frac{1}{(1+r)}$) การได้เปรียบโดยเปรียบเทียบของประเทศชั่วคราวจะเกิดจากการได้เปรียบที่ได้รับจากอัตราดอกเบี้ย (r) ที่สูงขึ้น กล่าวคือ เมื่ออัตราดอกเบี้ยสูงจะทำให้มีการลงทุนสูงในต่างประเทศด้วย ซึ่งการลงทุนส่วนใหญ่จะหมายถึง การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (FDI) หมายถึง การเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่งซึ่งหน่วยผลิตในประเทศหนึ่งสามารถสร้างหรือขยายการให้การสนับสนุนหน่วยผลิตอื่น ๆ การลงทุนในต่างประเทศ การลงทุนในต่างประเทศไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องด้วยการเคลื่อนปัจจัยการผลิต แต่ยังสนับสนุนหน่วยผลิตในบริษัทเดียวกันในรูปของบรรษัทลงทุนข้ามชาติ ซึ่งจะกล่าวในรายละเอียดต่อไป

การลงทุนระหว่างประเทศ

การลงทุนที่ประเทศหนึ่งไปลงทุนในอีกประเทศหนึ่ง เป็นการลงทุนจากต่างประเทศ ซึ่งเป็นการเคลื่อนย้ายเงินลงทุนจากประเทศหนึ่งไปลงทุนในอีกประเทศหนึ่ง ส่วนใหญ่เป็นการเคลื่อนย้ายเงินลงทุนจากต่างประเทศที่เป็นประเทศพัฒนาแล้ว หรือเป็นบริษัทแม่ที่ตั้งอยู่ในต่างประเทศและต้องการขยายสาขาหรือบริษัทในเครือไปทำการในประเทศต่าง ๆ การลงทุนจากต่างประเทศที่กระจายไปยังประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ที่มีมากกว่า 1 แห่งนั้น เรียกว่า บรรษัทลงทุนข้ามชาติ การลงทุนของบริษัทแม่เป็นการเข้าไปลงทุนโดยตรง จากบรรษัทลงทุนข้ามชาติ (MNC) คือ บริษัทที่เปิดดำเนินการในประเทศหนึ่งซึ่งเรียกว่าประเทศแม่ ต้องการขยายกิจการไปลงทุนในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ด้วยการดำเนินธุรกิจในรูปแบบเดียวกับที่ได้ดำเนินการในประเทศของตนเองจึงได้ไปทำการลงทุนในต่างประเทศ ในลักษณะนี้บริษัทจะมีความเป็นเจ้าของกิจการสูง มีอำนาจในการตัดสินใจและดำเนินธุรกิจได้อย่างเต็มที่ แต่ลักษณะการลงทุนอีกประเภทหนึ่งที่ประเทศผู้ลงทุนสามารถลงทุนผ่านโดยการซื้อหุ้นของตลาดหลักทรัพย์

อย่างไรก็ตาม การลงทุนของบรรษัทลงทุนข้ามชาติเป็นเครื่องมือสำหรับการกู้ยืมและการให้ยืมเงินระหว่างประเทศอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งบรรษัทลงทุนข้ามชาติเหล่านี้ได้ให้การสนับสนุนทางการเงินกับประเทศลูกในต่างประเทศเพื่อขยายตลาดไปในต่างประเทศ ซึ่งการเลือกขยายการลงทุนไปยังต่างประเทศนั้นบรรษัทลงทุนข้ามชาติเหล่านี้ เลือกจากปัจจัยสำคัญ 2 ประการ คือ

1. ปัจจัยด้านแหล่ง/สถานที่ตั้ง (Location) คือ ประเทศที่เป็นที่ตั้งของบริษัทลูกที่ประเทศแม่ได้ทำการเลือกเพื่อลงทุนขยายการผลิตสินค้าในประเทศที่สนใจสามารถขยายธุรกิจ ด้วยการส่งทุนไปลงทุนในต่างประเทศ ปัจจัยด้านสถานที่ตั้งของประเทศต่าง ๆ นั้น ประเทศแม่จะทำการเลือกจากความได้เปรียบในการผลิต เมื่อตัวสินค้านั้นสามารถผลิตได้มากกว่า 2 ประเทศ หรือเนื่องมาจากความแตกต่างทางด้านทรัพยากร ทำให้ประหยัดหรือลดต้นทุนค่าขนส่งและประเทศที่นโยบายของรัฐบาลไม่มีการกีดกันระหว่างประเทศ

ปัจจัยเหล่านี้จะส่งผลให้ประเทศแม่สนใจเคลื่อนย้ายเงินลงทุนไปตั้งหรือเปิดบริษัทลูกในต่างประเทศได้ นอกจากนี้ บริษัทแม่ยังต้องพิจารณาถึงปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ประชากร สังคม วัฒนธรรม และการเมืองในประเทศที่กำลังจะเลือกอีกด้วย หากสิ่งเหล่านี้เป็นอุปสรรคกีดขวางในการลงทุนของบรรษัทลงทุนข้ามชาติก็จะทำให้บริษัทแม่ไม่สนใจเข้าไปลงทุนได้ และปัจจัยสำคัญที่กำหนดให้มีการแบ่งแยกการผลิตในที่ต่าง ๆ รวมทั้งในต่างประเทศได้ คือ

1.1 ปัจจัยด้านแหล่งผลิต สามารถกำหนดความสำคัญของแหล่งผลิตได้หากเป็นสินค้าที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ เช่น น้ำมัน แร่ธาตุต่าง ๆ แหล่งผลิตสินค้าเหล่านี้มักต้องเป็นการตั้งบริษัทในแหล่งทรัพยากรนั้น ๆ เช่น ตั้งอุตสาหกรรมผลิตแร่ดีบุกในจังหวัดภูเก็ต หรือทางภาคใต้ของประเทศไทย อุตสาหกรรมน้ำมันตั้งอยู่ในแหล่งน้ำมันที่จังหวัดกำแพงเพชร อุตสาหกรรมเหล่านี้เป็นอุตสาหกรรมที่ใช้ปัจจัยการผลิต คือ ปัจจัยทุนมาก จะเรียกว่า การผลิตที่ใช้ทุนอย่างเข้มข้น (Capital Intensive) ส่วนการผลิตที่เป็นสินค้าอุปโภคบริโภค เช่น เสื้อผ้าสำเร็จรูป การทอผ้า อุตสาหกรรมอาหารสำเร็จรูป เป็นต้น สินค้าเหล่านี้เป็นสินค้าที่ต้องใช้ปัจจัยแรงงานมาจำนวนมากมาทำการผลิตและอุตสาหกรรมเหล่านี้จะต้องตั้งโรงงานใกล้แหล่งปัจจัยแรงงาน การตั้งโรงงานผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูปใกล้เขตชายแดนที่มีแรงงานจำนวนมาก เช่น โรงงานผลิตเสื้อผ้าของไทยที่ตั้งอยู่ตามตะเข็บชายแดนที่ต้องการแรงงานต่างชาติเข้ามาทำการผลิตในโรงงาน การตั้งโรงงานใกล้เขตชายแดนนี้สามารถทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศพม่าเข้ามาทำงานในประเทศไทยในลักษณะเช้าไปเย็นกลับที่มีอัตราค่าจ้างแรงงานที่สูงกว่าค่าแรงในประเทศของตน คือ ประเทศพม่าซึ่งอุตสาหกรรมผลิตเสื้อผ้าที่ใช้ปัจจัยแรงงานมาก เรียกว่าการผลิตที่ใช้แรงงานอย่างเข้มข้น (Labor Intensive)

1.2 ปัจจัยด้านต้นทุนค่าขนส่ง และปัจจัยอื่น ๆ ที่เป็นอุปสรรคในการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อแหล่งที่ตั้งและการผลิตของบริษัทด้วย จะเห็นได้ว่าทั้ง 2 ปัจจัยดังกล่าวข้างต้นมีอิทธิพลต่อรูปแบบของการค้าระหว่างประเทศได้เช่นกัน ซึ่งจะกล่าวในภายหลัง

2. ปัจจัยด้านความเป็นนานาชาติ (Internationalization) แม้ว่า การผลิตสินค้าจะสามารถทำการผลิตในสถานที่แตกต่างกันทั้งในประเทศหรือในต่างประเทศตามความได้เปรียบในการผลิตและการเลือกแหล่งที่ตั้งดังได้กล่าวมาแล้ว อย่างไรก็ตาม การผลิตในแต่ละประเทศหรือแต่ละแหล่งจะต้องมีกระบวนการบริหารจัดการที่ทำให้สุดท้ายสินค้าที่ทำการผลิตออกมาของบริษัทจะมีลักษณะที่เหมือนกัน ด้วยระบบการบริหารจัดการที่ทำให้หน่วยผลิตที่แตกต่างกันสามารถผลิตสินค้าให้มีลักษณะที่เหมือนกันทุกประการการ การผลิตจำนวนมากที่ให้คุณภาพที่เหมือนกันทั่วโลก และทำให้สินค้าเป็นที่รู้จักของผู้บริโภค ที่เรียกว่า มีความเป็นสากล สินค้ามีมาตรฐานในการผลิต สิ่งเหล่านี้จะทำให้ผู้ผลิตที่เป็นบริษัทลูกในต่างประเทศได้รับประโยชน์จากการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าทำให้บริษัทลูกเหล่านี้ได้เรียนรู้การใช้เทคโนโลยีและระบบการบริหารจัดการที่เหมือนกันกับที่ใช้ในประเทศแม่ เป็นองค์ความรู้เกิดการถ่ายโอนเทคโนโลยีกันระหว่างประเทศของบริษัทแม่และบริษัทในประเทศลูก และทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนทางด้านเทคโนโลยีและการควบรวมกิจการในแนวดิ่ง ปัจจัยที่เป็นแรงจูงใจในด้านนี้ ได้แก่

2.1 การเคลื่อนย้ายปัจจัยทางด้านเทคโนโลยี ด้วยการถ่ายทอดความรู้หรืออื่น ๆ จากเทคโนโลยีจากบริษัทแม่ไปยังบริษัทลูกซึ่งการเคลื่อนย้ายปัจจัยนี้มีข้อจำกัดอยู่ 2 ประการ คือ การมีสิทธิบัตรหรือลิขสิทธิ์จัดว่าเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตนที่สามารถใช้คุ้มครองบริษัทที่เป็นบริษัทเดียวได้มากกว่าผ่านทางตลาดและเทคโนโลยีไม่ง่ายที่จะถ่ายทอดหรือขายให้กันได้

2.2 เกิดการควบรวมตามแนวตั้งของธุรกิจในขั้นตอนการผลิตที่แตกต่างกันของกระบวนการผลิต ซึ่งอาจมีผลทำให้ประสิทธิภาพในการจัดการผลิตมีความแตกต่างกันในแต่ละหน่วยผลิต เช่น การมีฟาร์มที่ปลูกข้าว กับโรงงานแปรรูปข้าวเป็นแป้งควรจะเป็นโรงงานเดียวมากกว่าที่จะแยกกันผลิตจึงเกิดการควบรวมกันขึ้น

บทสรุป

การเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิต ได้แก่ การเคลื่อนย้ายแรงงาน การเคลื่อนย้ายเงินทุนผ่านทางการกู้ยืมเงินระหว่างประเทศและการให้ยืมระหว่างประเทศผ่านทางการบริหารจัดการของบรรษัทลงทุนข้ามชาติ ซึ่งการเคลื่อนย้ายแรงงานทำให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรใหม่ของโลก เกิดการเพิ่มผลผลิตของโลก และเกิดการพัฒนาแรงงานที่ตลาดแรงงานต้องการ ส่วนการเคลื่อนย้ายเงินทุนผ่านทางการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (FDI) ผ่านทางหน่วยผลิตอื่น ๆ หรือหน่วยผลิตในบริษัทเดียวกันในรูปของบรรษัทลงทุนข้ามชาติ ที่เปิดดำเนินการในประเทศหนึ่งซึ่งเรียกว่าประเทศแม่ ต้องการขยายกิจการไปลงทุนในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก การเคลื่อนย้ายเงินทุนต้องมีความได้เปรียบ 3 ด้าน คือ ความได้เปรียบในด้านที่ตั้ง ความได้เปรียบด้านทรัพยากรการผลิต และความได้เปรียบในด้านความเป็นนานาชาติ (Internalization) ที่ผลิตจากที่แตกต่างกันจะต้องมีลักษณะที่เหมือนกันทุกประการการผลิตจำนวนมากที่มีคุณภาพเหมือนกันทั่วโลกทำให้สินค้าเป็นที่รู้จักของผู้บริโภคและมีความเป็นสากลเป็นสินค้าที่มีมาตรฐานในการผลิต ในประเด็นการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตทั้งแรงงานและทุนนั้น ทำให้การค้าระหว่างประเทศมีการขยายตัวอย่างมากและเป็นประเด็นสำคัญให้เกิดการศึกษาต่อไป

คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายถึง การเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิต เช่น แรงงานระหว่างประเทศ
2. จงอธิบายถึง การการเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศ
3. จงอธิบายถึง การกู้ยืมระหว่างประเทศว่าเป็นอย่างไร
4. จงอธิบายถึง การลงทุนจากต่างประเทศ (FDI) และบรรษัทลงทุนข้ามชาติ (MNC)
5. จงอธิบายถึง ทฤษฎีของบรรษัทลงทุนข้ามชาติ (MNC)

บรรณานุกรม

Carbaugh, R. J. (2002). *International economics* (8th ed.). U.S.: Thomson South-western.

Carbaugh, R. J. (2008). *International economics* (11th ed.). U.S.: Thomson South-western.

Chemsripong, S. (2012). *The extent of Intra industry trade between Thailand and ASEAN Economic Community (AEC).* Retrieved November 28, 2019, from https://www.intechopen.com/books/international-trade-from-economic-and-policy-perspective/the-extent-of-intra-industry-trade-between-thailand-and-asean-economic-community-aec-

Gerber, J. (2002). *International economics* (2nd ed.). U.S.: Addison Wesley.

Krugman, P. R., & Obstfeld, M. (2009). *International economics theory and policy* (6th ed.). U.S.: Addison Wesley.

Puge, T. A. (2004). *International economics* (12th ed.) New York: McGraw Hill.

Salvatore, D. (2004). *International economics* (8th ed.). U.S.: John Willey & Son.

ส่วนที่

03

นโยบายการค้าระหว่างประเทศ

บทที่ 9 นโยบายการค้าแบบคุ้มกัน

บทที่ 10 นโยบายการค้าเสรี

09

นโยบายการค้าแบบคุ้มกัน

หัวข้อเรื่องในบทนี้

1. มาตรการทางภาษีศุลกากร
2. ผลของมาตรการภาษีศุลกากรต่อการค้าระหว่างประเทศ
   2.1 ผลของอัตราภาษีที่เหมาะสม และมีประสิทธิภาพ
   2.2 ผลของมาตรการภาษีต่อสวัสดิการสังคม
3. มาตรการที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากร
   3.1 มาตรการสนับสนุนการส่งออกและผลของมาตรการ
   3.2 มาตรการการจำกัดโควตาการนำเข้าและผลของมาตรการ
   3.3 มาตรการการค้าอื่น ๆ
4. นโยบายการค้าระหว่างประเทศของประเทศไทย

ความคิดรวบยอด

1. การเก็บภาษีอากรเป็นนโยบายที่ประเทศต่าง ๆ ได้ใช้ในการค้าระหว่างประเทศที่ประเทศเรียกเก็บเพราะภาษีเป็นภาระที่ผู้นำเข้าต้องจ่ายให้กับประเทศเมื่อมีการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศ และผู้ส่งออกต้องจ่ายเมื่อต้องการส่งสินค้าออกไปขายในต่างประเทศ ภาษีสามารถแบ่งการจัดเก็บภาษีได้เป็น 2 ชนิด คือ อัตราภาษีตามสภาพ ภาษีเฉพาะหน่วย (Specific Tax) ซึ่งเป็นภาษีที่เรียกเก็บต่อหน่วยของสินค้าที่ประเทศนำเข้ามา และภาษีตามราคาหรือภาษีเหมาจ่าย (Ad valorem Tax) ซึ่งเป็นภาษีที่เก็บเหมาจ่ายเป็นสัดส่วนของสินค้า

2. การเพิ่มภาษีมีผลทำให้ราคาสินค้านำเข้าสูงขึ้นและราคาส่งออกถูกลงจากผลของการเปลี่ยนแปลงราคาทำให้ผู้บริโภคสูญเสียในประเทศผู้นำเข้าและได้ประโยชน์ในประเทศที่ทำการส่งออก ผู้ผลิตจะได้ประโยชน์ในประเทศนำเข้าและเสียประโยชน์ในประเทศส่งออกรัฐบาลได้รับภาษีเป็นรายได้ ในกรณีการวัดและเปรียบเทียบต้นทุนและกำไร ในการวิเคราะห์ผลของการเก็บภาษีนี้จะใช้การวิเคราะห์จากส่วนเกินของผู้บริโภคและผู้ผลิต

3. การวิเคราะห์สวัสดิการของโควต้านำเข้ากับภาษี ความแตกต่างระหว่างโควต้าและภาษี คือ โควต้านั้นรัฐบาลไม่สามารถได้รับรายรับแต่ภาษีนั้นรัฐบาลจะได้รับเงินรายได้เข้ารัฐ การประเมินต้นทุนและกำไรของโควต้านำเข้า มีความสำคัญที่จะกำหนดว่าใครจะได้รับค่าเช่าทางเศรษฐกิจ เมื่อสิทธิของการขายสินค้าในตลาดภายในประเทศถูกกำหนดโดยรัฐบาลของประเทศส่งออก การถ่ายโอนค่าเช่าจากตลาดต่างประเทศทำให้ต้นทุนของโควต้าสูงกว่าการใช้ภาษี

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึง การวิเคราะห์เกี่ยวกับภาษีอากร
2. เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึง วิเคราะห์ผลของภาษีที่มีต่อระบบเศรษฐกิจ

3. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึง อุปทาน อุปสงค์และการค้าในอุตสาหกรรมเดียว
4. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึงผลกระทบจากภาษีอากร
5. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึงความหมายและการวัดผลรวมของการปกป้อง
6. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึงผลของการเก็บภาษีต่อต้นทุนและกำไรที่จะได้รับ
7. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึงผลกระทบจากภาษีที่มีต่อส่วนเกินผู้บริโภคหรือส่วนเกินผู้ผลิต
8. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึงนโยบายการสนับสนุนการส่งออก
9. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึงนโยบายโควต้าการนำเข้า
10. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึงเครื่องมืออื่น ๆ ของนโยบายการค้า

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. ซักถามผู้เรียนเกี่ยวกับเนื้อหาที่บรรยาย
2. ให้ผู้เรียนทำแบบฝึกหัดจากคำถามท้ายบท
3. ให้ผู้เรียนค้นคว้าเพิ่มเติม

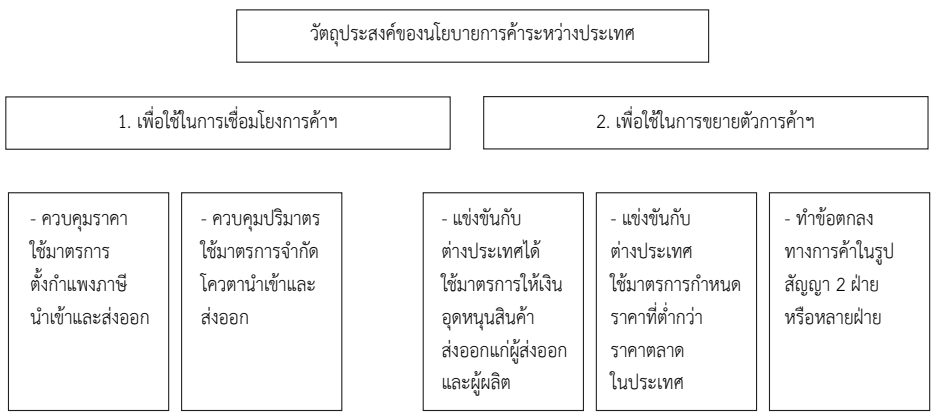
การวัดผลและการประเมินผล

1. ตรวจแบบฝึกหัดจากคำถามท้ายบท
2. ทำแบบทดสอบอัตนัยจำนวน 5 ข้อ

บทนำ

จากบทก่อน ๆ ได้ทำการอธิบายว่า ทำไมประเทศจึงทำการค้าระหว่างประเทศกัน โดยอธิบายถึงเหตุต่าง ๆ และผลกระทบของการค้าระหว่างประเทศ ตลอดจนการทำหน้าที่ต่าง ๆ ของการค้าโลก อย่างไรก็ตาม แต่ละประเทศมีความต้องการทำที่จะทำการค้าระหว่างประเทศให้มากขึ้นเพื่อให้ได้เงินตราต่างประเทศกลับเข้ามาในประเทศของตน และทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศของตนดีขึ้นจากการค้าระหว่างประเทศทำให้แต่ละประเทศมีการกำหนดนโยบายการค้าขึ้นมา เช่น นโยบายการค้าเสรี นโยบายการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้าของประเทศ นโยบายส่งเสริมการส่งออก เป็นต้น ซึ่งนโยบายการค้าต่าง ๆ อาจเป็นนโยบายที่เอื้อประโยชน์หรือเป็นนโยบายที่เป็นอุปสรรคต่อการค้าระหว่างประเทศได้ ซึ่งเป็นคำถามที่น่าสนใจที่ต้องการคำตอบว่าประเทศควรจะใช้นโยบายอะไรในการสนับสนุนการทำการค้าระหว่างประเทศบ้างเพื่อประเทศจะได้รับผลได้จากการค้าระหว่างประเทศที่สูงขึ้น และเพื่อให้ไปสู่นโยบายการค้าดังกล่าว ประเทศต้องมีมาตรการหรือเครื่องมืออะไรบ้างที่ส่งผลต่อความสำเร็จของนโยบายดังกล่าว

ดังนั้น ในบทนี้จะทำการอธิบายถึง การใช้มาตรการต่าง ๆ ในการดำเนินนโยบายการค้าระหว่างประเทศ เป็นที่ทราบกันแล้วว่า นโยบายการค้าระหว่างประเทศในโลกมีจำนวนมากที่แต่ละประเทศได้นำมาใช้ในการค้าระหว่างประเทศ แต่ละนโยบายนั้นมีลักษณะและผลลัพธ์ที่แตกต่างกัน ซึ่งย่อมทำให้ผลได้จากการค้าแตกต่างกัน ในบทนี้จะทำการศึกษาถึง นโยบายการค้าระหว่างประเทศ ลักษณะการทำงาน ผลการใช้มาตรการทางการค้าระหว่างประเทศจากผู้ใช้นโยบายการค้าระหว่างประเทศและผู้เสียประโยชน์จากการออกนโยบายการค้าระหว่างประเทศ ต้นทุนการใช้นโยบายการค้าและผลประโยชน์การใช้นโยบายการค้าระหว่างประเทศนโยบายที่ดี ตลอดจนผลการใช้มาตรการภาษีศุลกากรและการสนับสนุนของรัฐบาลที่มีผลต่อการค้าระหว่างประเทศ เป็นต้น พิจารณาวัตถุประสงค์ของการใช้นโยบายการค้าระหว่างประเทศ ได้ตามแผนภูมิ 9.1

รูป 9.1 แสดงวัตถุประสงค์ของการใช้นโยบายการค้าระหว่างประเทศ

จากรูป 9.1 แสดงนโยบายการค้าต่าง ๆ แยกตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาเศรษฐกิจระหว่างประเทศ 2 ประการ คือ

1. เพื่อต้องการให้ประเทศเกิดการเชื่อมโยงทางการค้าเพิ่มขึ้น รัฐบาลต้องใช้นโยบายทางด้านการจำกัดปริมาณ หรือการควบคุมทางด้านราคาของสินค้าที่จะเข้ามาในประเทศ หรือสินค้าที่จะส่งออกไปขายจากประเทศ ดังนั้น เครื่องมือหรือมาตรการที่รัฐบาลควรใช้ คือ นโยบายการเก็บภาษีส่งออกจากผู้ส่งออกและนโยบายการจำกัดปริมาณการนำเข้าโดยการจำกัดการส่งออกด้วยความสมัครใจ จึงสามารถส่งผลต่อราคาสินค้าและการจำกัดปริมาณของสินค้าในการส่งออกและนำเข้าได้

2. เพื่อต้องการให้ประเทศเกิดการขยายตัวทางการค้าเพิ่มขึ้น รัฐบาลต้องใช้นโยบายที่จะสนับสนุนให้เกิดมูลค่าการส่งออก หรือการนำเข้าสินค้าเพิ่มขึ้น ดังนั้น รัฐบาลต้องใช้นโยบายการสนับสนุนการส่งออกและนโยบายการสนับสนุนการนำเข้า สามารถใช้มาตรการหรือเครื่องมือมาใช้เพื่อกำหนดได้ด้วยการให้เงินอุดหนุนสำหรับการส่งออกและการนำเข้า ส่วนมาตรการการขยายการนำเข้าด้วยความสมัครใจเป็นนโยบายของรัฐบาลที่จะจำกัดในด้านปริมาณการส่งออกหรือปริมาณการนำเข้าซึ่งมีผลต่อการขยายตัวของการส่งออกและการนำเข้า

จะเห็นได้ว่า นโยบายทางการค้าระหว่างประเทศที่แตกต่างกันย่อมส่งผลกระทบต่อการกำหนดราคาสินค้าและปริมาณการส่งออกและการนำเข้าสินค้าที่ส่งผลต่อการเชื่อมโยงทางการค้าและการขยายตัวทางการค้า ซึ่งในบทที่ 9 จะกล่าวถึงนโยบายการค้าแบบคุ้มกัน โดยให้รายละเอียดของการใช้มาตรการทางภาษีและมาตรการที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากร ส่วนในบทที่ 10 จึงจะกล่าวในรายละเอียดของนโยบายการค้าแบบเสรี ได้แก่ นโยบายการเปิดเสรีทางการค้า (FTA) นโยบายการเปิดเสรี และนโยบายการค้าในประเทศกำลังพัฒนา ตลอดจนนโยบายส่งเสริมการส่งออก จะได้กล่าวในรายละเอียดในบทที่ต่อไป

มาตรการทางภาษีศุลกากร

มาตรการภาษีศุลกากรเป็นเครื่องมือของการค้าระหว่างประเทศที่ทุกประเทศนิยมใช้กันมากที่สุดและเป็นเครื่องมืออย่างง่ายที่ทุกประเทศใช้ มีการเรียกเก็บจากสินค้าส่งออกไปขายยังต่างประเทศ เรียกว่าภาษีส่งออกหรือเรียกเก็บเงินภาษีจากสินค้าที่นำเข้ามาจากต่างประเทศเรียกว่า ภาษีนำเข้า ซึ่งไม่ว่าจะเป็นเงินที่ประเทศเรียกเก็บในรูปของภาษีส่งออกหรือภาษีนำเข้าจะเป็นการเพิ่มภาระในการจ่ายเงินให้กับผู้ส่งออกหรือผู้นำเข้าสินค้า ซึ่งผู้ส่งออกหรือผู้นำเข้าจะนำรายจ่ายนี้เข้าไปบวกกับราคาของการส่งออกหรือราคานำเข้า เพราะภาษีจัดเป็นภาระที่ผู้ส่งออกหรือผู้นำเข้าจะต้องจ่ายให้กับประเทศ เมื่อมีการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศและผู้ส่งออกจะต้องจ่ายภาษีศุลกากร เมื่อต้องการส่งสินค้าออกไปขายในต่างประเทศนั่นเอง ภาษีศุลกากรสามารถแบ่งการจัดเก็บได้เป็น 2 อย่าง คือ

1. ภาษีศุลกากรจัดเก็บตามสภาพหรือเฉพาะหน่วยซึ่งเป็นเงินหรือภาษีศุลกากรที่ประเทศจะเรียกเก็บจากผู้นำเข้าสินค้าในลักษณะต่อหน่วยจากสินค้าที่ประเทศนำเข้ามาในประเทศ เช่น การเก็บภาษีนำเข้าสินค้าน้ำมันในอัตรา $3 ต่อ 1 บาร์เรล เป็นต้น

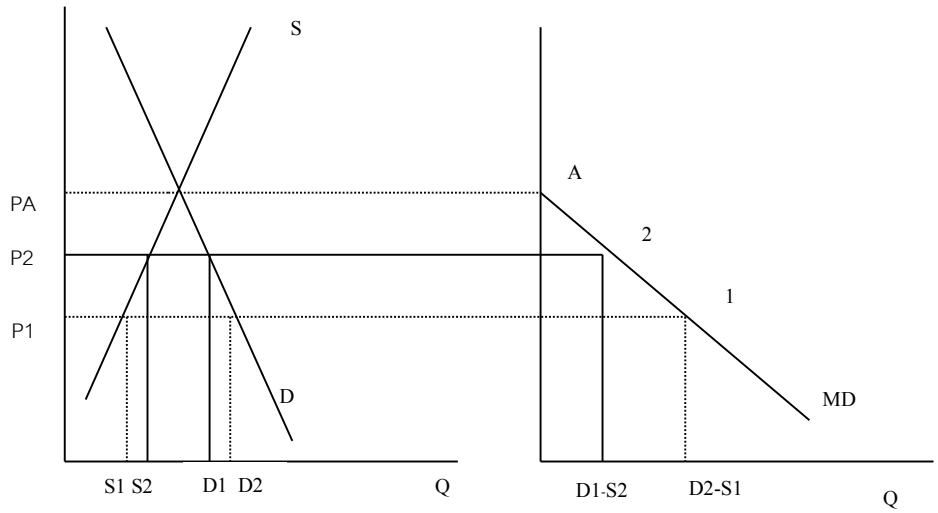
2. ภาษีศุลกากรที่จัดเก็บตามราคา ซึ่งเป็นเงินหรือภาษีที่เก็บจากสินค้าในลักษณะเป็นสัดส่วนของสินค้า เช่น การเก็บภาษีนำเข้าในอัตราภาษีเท่ากับ 25 เปอร์เซนต์ของการนำเข้ารถยนต์ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การจัดเก็บภาษีศุลกากรของแต่ละประเทศนั้นมีความนิยมใช้การเก็บภาษีร่วมกันทั้งสองอย่าง คือ มีการจัดเก็บแบบเหมาจ่ายและจัดเก็บเฉพาะต่อหน่วยขึ้น อยู่กับวัตถุประสงค์ของการจัดเก็บและประโยชน์ที่ได้รับมากกว่าในการจัดเก็บที่เปรียบเทียบว่าในการคำนวณแบบใดประเทศจะได้ประโยชน์จากการจัดเก็บแบบใดมากกว่าก็จะเลือกจัดเก็บแบบนั้น

ดังนั้น ภาษีศุลกากรจึงเป็นเครื่องมือหรือมาตรการที่เก่าแก่มากที่สุดที่จะทำให้นโยบายการค้าระหว่างประเทศบรรลุเป้าหมายที่วางไว้และเป็นแหล่งที่มาของรายได้ของประเทศ นอกจากนั้นภาษีศุลกากรยังใช้เป็นมาตรการในการปกป้องหรือกีดกันการเข้ามาแข่งขันของสินค้าจากต่างประเทศได้ด้วย ไม่ว่าจะเป็นมาตรการภาษีส่งออกหรือนำเข้าจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่รัฐบาลต้องคำนึงถึงเพราะมาตรการการเก็บภาษีมีผลกระทบต่อผู้ที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ซึ่งจะกล่าวในรายละเอียดต่อไป

เพื่อให้เข้าใจผลของการใช้มาตรการภาษีต่อการค้าระหว่างประเทศ จะอธิบายผ่านโมเดลการค้าระหว่างประเทศที่มีข้อสมมุติ ดังนี้ กำหนดให้มี 2 ประเทศทำการค้าระหว่างประเทศกัน คือ ประเทศ H และประเทศ F ให้ทั้งสองประเทศจะทำการบริโภคสินค้าและผลิตสินค้าเพียงชนิดเดียวคือ ข้าว ให้การค้าระหว่างประเทศระหว่างประเทศทั้ง 2 นั้นไม่มีค่าขนส่งระหว่างประเทศ ให้การผลิตข้าวในแต่ละประเทศเป็นสินค้าที่มีการแข่งขันกันสูง ในการพิจารณาผลของการใช้มาตรการภาษี จะทำการอธิบายโดยใช้ทฤษฎีอุปสงค์และอุปทานมาอธิบายจุดดุลยภาพโดยพิจารณาจากส่วนเกินของผู้บริโภคและส่วนเกินของผู้ผลิต

ก่อนการค้าระหว่างประเทศ ราคาข้าวในประเทศ H จะมีราคาสูงกว่าราคาข้าวในประเทศ F หมายถึงประเทศ F จะนำเข้าข้าวเข้ามาบริโภคมากขึ้นทำให้ราคาข้าวในประเทศ H มีแนวโน้มต่ำลงจนกระทั่งราคาข้าวในสองประเทศเท่ากัน ราคาในตลาดโลก (P_w) และปริมาณการค้าของโลก (Q_w) สามารถหาได้จากเส้นอุปสงค์ในการนำเข้า (MD) แสดงปริมาณการนำเข้าสูงสุดของประเทศ H ที่ใช้ในการบริโภคในแต่ละระดับราคาของการนำเข้า (P) ซึ่งส่วนเกินของอุปสงค์ในการบริโภคของประเทศ H มากกว่าปริมาณที่ประเทศ H ทำการผลิตได้เป็นสมการเส้นอุปสงค์การนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศ ดังนี้ $MD = D(P)-S(P)$ ลักษณะของเส้นอุปสงค์การนำเข้า (MD) เป็นเส้นตัดแกนตั้ง ณ ราคาที่กำหนดในระบบเศรษฐกิจปิดของประเทศที่นำเข้า จึงเป็นเส้นที่มีความลาดชันลาดลง แบนราบกว่าเส้นอุปสงค์ภายในประเทศของประเทศที่นำเข้า (ดูรูป 9.2 ประกอบ)

a) ดุลยภาพในประเทศ H b) เส้นอุปสงค์นำเข้าของประเทศ H

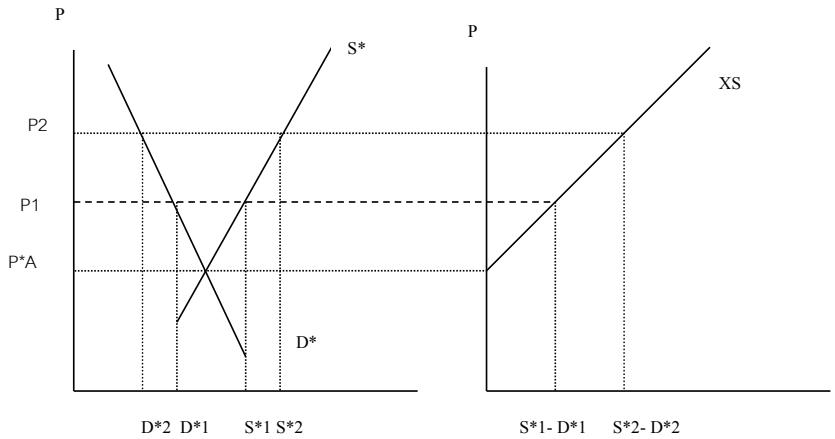
รูป 9.2 แสดงการลากเส้นอุปสงค์การนำเข้าของประเทศ H

ที่มา : จาก Krugman & Obstfeld, 2009, p. 184

จากรูป 9.2 แสดงการหาหรือลากเส้นอุปสงค์การนำเข้าสินค้าของประเทศ H กำหนดให้แกนตั้งเป็นแกนแสดงระดับราคาในประเทศ H และแกนนอนเป็นแกนแสดงระดับปริมาณของการนำเข้าสินค้า ตามที่ได้กำหนดไว้โดยจะอธิบายในรายละเอียดดังรูป a) แสดงจุดดุลยภาพของประเทศ H ถูกกำหนดโดยอุปสงค์และอุปทานในการผลิตข้าวของประเทศ H ราคาจุดดุลยภาพและปริมาณดุลยภาพของประเทศ H คือ ราคา P_A จะไม่มีปริมาณการนำเข้าแสดงได้ที่จุด A หรือปริมาณการนำเข้าเท่ากับ 0 (ดังรูป b) หากราคาข้าวของประเทศ H ลดลงมา จาก P_A มาอยู่ที่ระดับ P_2 จะเกิดอุปสงค์ส่วนเกินขึ้น เท่ากับ D_1S_2 หน่วย ปริมาณอุปสงค์ส่วนเกินนี้คือ ระดับที่จุด 2 (ดังรูป b) หากราคาข้าวของประเทศ H ลดลงมาอีกอยู่ที่ระดับ P_1 เกิดปริมาณอุปสงค์ส่วนเกินที่มากขึ้นไปถึงระดับที่จุด 1 คือ เมื่อระดับราคาลดต่ำลงไปอีกเป็นระดับราคา P1 หน่วยทำให้เกิดอุปสงค์ส่วนเกินขึ้นเท่ากับ D_2S_1 หน่วย (ดังรูป b) เมื่อลากเชื่อมโยงจุด A จุด 2 และ จุด 1 เข้าด้วยกันจะได้เส้นอุปสงค์นำเข้าของประเทศ H คือเส้น MD (ดังรูป b)

ส่วนการลากเส้นอุปทานส่งออกนั้น พิจารณาได้จากรูปที่ 9.3 ซึ่งจะหาได้จากส่วนเกินของอุปทานที่ประเทศสามารถผลิตได้ของต่างประเทศ เมื่อทำการผลิตสินค้าและได้ดุลยภาพที่ระดับราคาที่ P^*_A เมื่อระดับราคาสูงขึ้นเป็น P_1 และ P_2 ทำให้เกิดอุปทานส่วนเกินขึ้น เท่ากับ $D^*_1S^*_1$ และ $D^*_2S^*_2$ สามารถลากเป็นเส้นอุปทานการส่งออกได้ (ดังรูป 9.3) เส้นอุปทานการส่งออกของประเทศ F (คือเส้น XS) เป็นเส้นที่แสดงปริมาณสูงสุดของต่างประเทศที่จะให้กับโลก ณ ทุกระดับราคา นั่นคือ ส่วนเกินของอุปทานประเทศ F มากกว่าอุปสงค์ผู้บริโภค

จากประเทศ F คือ XS = S*(P*)-D*(P*) คุณสมบัติของเส้นอุปทานการส่งออก (XS) เป็นจุดตัดแกนตั้ง ณ ราคาของประเทศส่งออกเป็นระบบเศรษฐกิจปิดเป็นเส้นความลาดชันลาดขึ้นเป็นเส้นแบบราบกว่าเส้นอุปทานภายในประเทศผู้ส่งออก ดังรูป 9.3

a) ดุลยภาพตลาดของประเทศ F b) เส้นอุปทานส่งออกของประเทศ F

รูป 9.3 แสดงการลากเส้นอุปทานการส่งออกของประเทศ (F)

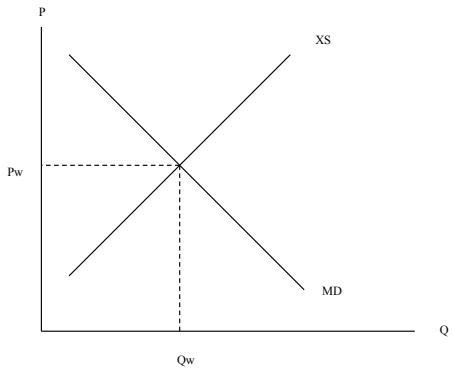
ที่มา : Krugman, & Obstfeld, 2009, p. 184

เมื่อนำเส้นอุปทานของการส่งออกของประเทศ F (แทนด้วยเส้น XS) และเส้นอุปสงค์การนำเข้าของประเทศ H (แทนด้วยเส้น MD) มาพิจารณาร่วมกัน แสดงในรูป 9.3 จะได้ราคาดุลยภาพของโลก (Pw) ซึ่งเกิดจากจุดตัดของเส้นอุปสงค์นำเข้าของประเทศ H (MD) เท่ากับ เส้นอุปทานของการส่งออกของประเทศ F แสดงด้วยเส้น (XS) เกิดจากสมการ ดังนี้

อุปสงค์ประเทศ H – อุปทานประเทศ H = อุปทานประเทศ F - อุปสงค์ประเทศ F หรือ

อุปสงค์ประเทศ H + อุปสงค์ประเทศ F = อุปทานประเทศ H + อุปทานประเทศ F

ดังนั้น อุปสงค์ของทั้งโลก (MD) = อุปทานของทั้งโลก (MS) หากราคาสูงกว่าราคาตลาดโลก (Pw) จะเกิดอุปทานส่วนเกินเกิดขึ้น และหากราคาต่ำกว่าราคาในตลาดโลก (Pw) จะเกิดอุปสงค์ส่วนเกินเกิดขึ้นเช่นกัน แต่ละประเทศจึงสนใจในระดับราคาในตลาดโลก หากทำการผลิตสินค้าที่มีราคาสูงกว่าตลาดโลกย่อมทำให้ไม่สามารถส่งออกได้ และต้องพิจารณาเทอมการค้า คือ ความสัมพันธ์ของราคาสินค้าส่งออกในเทอมของสินค้านำเข้าประกอบด้วย หากเป็นประเทศขนาดเล็กย่อมเป็นประเทศที่ไม่มีผลต่อเทอมการค้าไม่ว่าจะค้ากับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกดังรูป 9.4

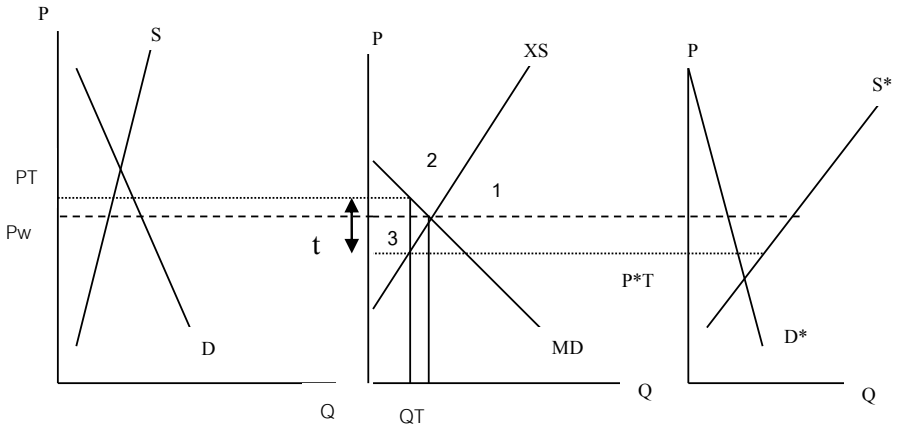
รูป 9.4 แสดงดุลภาพของโลก

ผลของภาษีศุลกากรต่อการค้าระหว่างประเทศ

เมื่อราคาตลาดโลกเป็นสิ่งสำคัญที่กำหนดการซื้อขายระหว่างประเทศ ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงราคาสินค้าสูงหรือต่ำได้ คือ การใช้เครื่องมือหรือมาตรการการเก็บภาษีอากรซึ่งมาตรการนี้จะกระทบต่อราคาสินค้าส่งออกหรือราคานำเข้าได้ ประเทศต่าง ๆ จึงสนใจที่จะนำ มาตรการภาษีศุลกากร มาใช้เป็นเครื่องมือในการค้าระหว่างประเทศที่สำคัญเครื่องมือหนึ่ง ซึ่งผลของการใช้มาตรการภาษีเกิดจากขนาดของประเทศที่แตกต่างกันที่ได้เสนอมาตรการการเก็บภาษีย่อมแสดงถึงผลของมาตรการต่างกัน ดังนั้น ในหัวข้อนี้จะอธิบายถึง ผลของภาษีที่เกิดจากประเทศที่มีขนาดของประเทศที่แตกต่างกันจะมีผลอย่างไร ดังรายละเอียดดังนี้

กรณีประเทศขนาดใหญ่

1) หากประเทศที่มีขนาดใหญ่มีการเสนอมาตรการเก็บภาษีศุลกากร 2) กำหนดให้มีเพียง 2 ประเทศที่ทำการค้าระหว่างประเทศซึ่งกันและกัน 3) กำหนดให้ประเทศเจ้าบ้านได้เสนอ มาตรการการจัดเก็บภาษีนำเข้าสินค้า A จำนวน 2 หน่วยต่อชิ้น 4) ประเทศไม่ปรารถนาจะให้มีการเคลื่อนย้ายสินค้า A ออกนอกประเทศ 5) ถ้าราคาสินค้า A ไม่มีความแตกต่างกันในระหว่าง 2 ตลาด อย่างน้อยเท่ากับจำนวน 2 หน่วย ดังรูป 9.5

รูป 9.5 แสดงผลของภาษีศุลกากร กรณีประเทศขนาดใหญ่

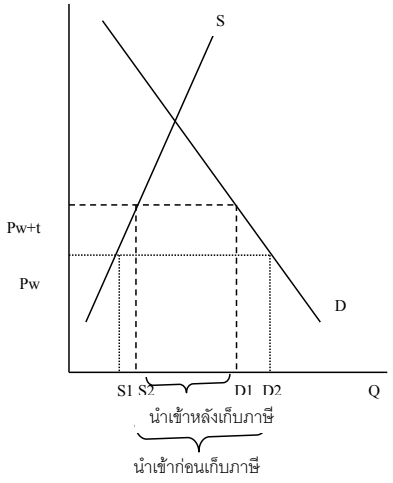
ที่มา : Krugman & Obstfeld, 2009, p. 186

รูป 9.5 แสดงผลของการเก็บภาษีศุลกากรประกอบด้วย 3 ส่วน คือ รูป a) แสดงดุลยภาพตลาดในประเทศเจ้าบ้าน รูป b) แสดงดุลยภาพในตลาดโลก และรูป c) แสดงดุลยภาพในตลาดต่างประเทศ จะเห็นว่า ราคาในตลาดโลก คือ ราคา P_w ดูรูป b) ประกอบ ราคานี้ต่ำกว่าราคาดุลยภาพในประเทศเจ้าบ้าน จะมีแนวโน้มนำเข้าจากต่างประเทศมากกว่าเพราะราคาตลาดโลกต่ำกว่าราคาในประเทศ และราคานี้สูงกว่าราคาดุลยภาพในตลาดต่างประเทศ จะมีแนวโน้มส่งออกไปต่างประเทศ เพราะราคาตลาดโลกสูงกว่าราคาในประเทศ ดังนั้น ในรูป a) ดุลภาพในตลาดของประเทศเจ้าบ้าน กรณี ถ้าไม่มีการเก็บภาษี ทำให้ราคาสินค้า A ในตลาดโลก คือ ราคา P_w ราคานี้จะเท่ากันใน 2 ประเทศ คือ ในตลาดของประเทศเจ้าบ้าน และในตลาดต่างประเทศ

ดังนั้น หากประเทศเจ้าบ้านมีการเก็บภาษีสินค้า A จะทำให้ราคาของสินค้า A เพิ่มสูงขึ้นเป็นราคา P_T ส่งผลทำให้ราคาในตลาดโลก (ในรูป b) สูงขึ้นซึ่งเป็นราคาตลาดโลกบวกกับภาษีนำเข้าจึงทำให้ราคา ณ ประเทศเจ้าบ้านสูงกว่าราคาในตลาดโลกและราคาสินค้า A ในต่างประเทศจะลดลงเท่ากับ $P^*_T = P_T - t$ ดังนั้น ในประเทศเจ้าบ้านจะมีอุปทานของผู้ผลิตมากขึ้น และอุปสงค์ของผู้บริโภคน้อยลง เนื่องจากราคาสูงขึ้น ดังนั้น ความต้องการนำเข้า (MD) จึงน้อยลง ในต่างประเทศจะมีอุปทานของผู้ผลิต (XS) มีน้อยและอุปสงค์ในการบริโภค (D) มีมาก เนื่องจากราคา (P) ต่ำ ดังนั้น การส่งออกน้อยลง ด้วยเหตุนี้ มูลค่าของการค้าสินค้า A ลดลง เนื่องจากผลของภาษีการเพิ่มราคาสินค้า A ของประเทศเจ้าบ้าน น้อยกว่าภาษี เพราะภาษีเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ราคาส่งออกของต่างประเทศลดลง

กรณีประเทศขนาดเล็ก

หากประเทศที่มีขนาดเล็กเป็นประเทศที่เสนอการเก็บภาษี จะไม่มีผลต่อราคาส่งออกจากต่างประเทศ เนื่องจากเป็นประเทศขนาดเล็กจึงไม่มีผลกระทบจากการเก็บภาษีของประเทศเล็ก และราคาภายในประเทศ ประเทศเจ้าบ้านหรือประเทศจะนำเข้าจะเพิ่มขึ้นโดยผลของการเก็บภาษี เมื่อประเทศที่ใช้มาตรการเก็บภาษีเป็นประเทศที่มีขนาดเล็ก ภาษีที่จัดเก็บไม่สามารถต่ำกว่าราคาสินค้าในต่างประเทศที่ประเทศนำเข้ามาได้ ผลคือ ราคาของการนำเข้าจะสูงขึ้นจากราคาตลาดโลก (P_w) ไปยังราคาที่บวกภาษีเข้าไปด้วยคือ ราคา (P_{w+t}) และทำให้อุปสงค์ส่วนเกินจากประมาณการนำเข้าลดลงจาก D_2-S_1 ไปยัง D_1-S_2 ดังรูป 9.6

รูป 9.6 แสดงผลของภาษีศุลกากร กรณีประเทศขนาดเล็ก

ที่มา : Krugman, & Obstfeld, 2009, p. 186

อัตราภาษีที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

ในหัวข้อนี้จะพิจารณาถึงอัตราการจัดเก็บภาษีและผลที่เกิดจากการจัดเก็บภาษี เพราะการใช้มาตรการการจัดเก็บภาษีศุลกากร ไม่เพียงเป็นเครื่องมือที่ทำให้รัฐบาลได้รายได้เข้าประเทศจำนวนหนึ่ง แต่การจัดเก็บภาษีศุลกากร ยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการกีดกันหรือจำกัดการนำเข้าสินค้าที่จะเข้ามาจากต่างประเทศ ซึ่งสินค้าและบริการเหล่านั้น จะเข้ามาแข่งขันกับสินค้าที่สามารถผลิตได้ในประเทศแต่เป็นสินค้าที่เพิ่งเกิดใหม่ไม่สามารถแข่งขันกับสินค้าที่นำเข้ามาจากต่างประเทศได้ ดังนั้น รัฐบาลจึงต้องการใช้มาตรการการเก็บภาษีนำเข้ามาเพื่อปกป้องอุตสาหกรรมที่เกิดใหม่ภายในประเทศที่มีราคาสูง และมีต้นทุนในการผลิตสูงกว่าสินค้าที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ ให้สามารถแข่งขันกับสินค้าที่นำเข้ามาจากต่างประเทศได้ จึงมีคำถามในทางปฏิบัติว่าการใช้นโยบายการค้าระหว่างประเทศที่ใช้ภาษีเป็นเครื่องมือนั้นประเทศควรรู้ว่า นโยบายภาษีที่ใช้เพื่อทำการปกป้องสินค้าภายในประเทศนี้ควรเป็นเท่าไร หรือเป็นกี่เปอร์เซ็นต์ของราคาสินค้าภายใต้การค้าเสรี จึงจะทำให้นโยบายภาษีเป็นนโยบายที่มีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม การใช้เครื่องมือที่ใช้ภาษีศุลกากร ต้องทราบ คือ

1) อัตราการจัดเก็บภาษี ควรเป็นเท่าไรจึงเหมาะสม เพื่อใช้อัตราภาษีเป็นเครื่องมือในการปกป้องสินค้าที่เกิดใหม่ในประเทศ เพราะประเทศใหญ่ย่อมมีอัตราภาษีที่จัดเก็บ จะต่ำกว่าราคาส่งออกในต่างประเทศ และ 2) ผลที่เกิดจากการจัดเก็บภาษีในระดับการผลิตที่แตกต่างกันจะมีผลอย่างไร ซึ่งทั้งสองประเด็นเป็นผลที่เกิดจากการจัดเก็บภาษีที่มีอัตราที่แตกต่างกัน เป็นต้น ตัวอย่างการคำนวณหาอัตราภาษีที่มีประสิทธิภาพในการปกป้องสินค้าในประเทศ ควรเป็นอัตราเท่าไร

สามารถคำนวณได้ ดังนี้ สมมุติให้ พิจารณาประเทศเพียง 2 ประเทศ คือ ประเทศ J และประเทศ T ทั้ง 2 ประเทศทำการผลิตสินค้าเหมือนกัน คือ รถยนต์ โดยมีรายละเอียดการผลิต ดังนี้

1. ประเทศ J ทำการผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ และขายชิ้นส่วนยานยนต์ในตลาดโลกด้วยราคาขายต่อหน่วยเท่ากับ 8,000 ในขณะที่ประเทศ T ทำการผลิตสินค้าชิ้นส่วนยานยนต์เช่นกัน และขายสินค้า ชิ้นส่วนยานยนต์ในราคาเพียง 6,000 และกำหนดให้ ประเทศ J ต้องการพัฒนาอุตสาหกรรมอุปกรณ์เครื่องยนต์

2. ประเทศ J ต้องการจูงใจให้อุตสาหกรรมยานยนต์ในประเทศได้พัฒนา เนื่องจากราคาขายในประเทศ J สูงกว่าราคาขายในประเทศ T ประเทศ J จึงได้ทำการกำหนดอัตราภาษีนำเข้าชิ้นส่วนยานยนต์ไว้ในอัตรา 25% ทำให้ผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศ J กำหนดราคาได้เท่ากับ 10,000 ได้ (คือ 8,000 + 25%) แทนที่จะเป็น 8,000 ในกรณีนี้ ไม่สามารถกล่าวได้ว่า ผู้ผลิตได้รับการปกป้อง 25% ก่อนการเก็บภาษี เพราะผู้ผลิตชิ้นส่วนภายในประเทศได้รับส่วนต่างเพียง 2,000 ซึ่งเป็นส่วนต่างระหว่าง ราคายานยนต์ที่สมบูรณ์ในราคา 8,000 กับต้นทุนของชิ้นส่วนอีก 6,000 (คือ 8,000 - 6,000 = 2,000 คือ มูลค่าเพิ่ม) หรืออาจเป็นราคาที่ต่ำกว่านั้น หากเป็นความแตกต่างระหว่าง 10,000 กับต้นทุน 6,000 จะเท่ากับส่วนต่าง 4,000 ดังนั้น อัตรา 25% นี้ จะเรียกว่า อัตราที่มีประสิทธิภาพในการปกป้อง[2] (Effective rate of protection) ซึ่งเทียบกับ 100%

3. ประเทศ T ได้ส่งเสริมให้มีการผลิตชิ้นส่วนในประเทศ จึงเสนอให้เก็บภาษีในอัตรา 10% จากการนำเข้าชิ้นส่วน การเพิ่มในต้นทุนของชิ้นส่วนในการผลิตในประเทศจาก 6,000 เป็น 6,600 (คือ 6,000 + 10%) มูลค่าเพิ่ม คือ 600 (6,600 - 6,000 = 600) แม้ว่าไม่มีการเปลี่ยนในอัตราภาษีของอุตสาหกรรมยานยนต์ มาตรการนี้จะทำให้มีความได้เปรียบน้อยในอุตสาหกรรมชิ้นส่วนในประเทศก่อนมีการเก็บภาษี หากได้รับเพียง 2,000 (เท่ากับ 8,000 - 6,000 = 2,000)

4. หลังการเก็บภาษีอุตสาหกรรมในประเทศได้รับเพียง 1,400 (คือ 8,000 - 6,600) ภาษีชิ้นส่วน ขณะที่ผลที่เป็นบวกในการปกป้องอุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วน จะให้ผลทางลบในการปกป้องในการผลิต ณ อัตราเท่ากับ -30% (คือ -600/2,000) ดังนั้น ผลกระทบของภาษี พิจารณาถึงผลกระทบต่อราคาสินค้าขั้นสุดท้าย และผลกระทบต่อต้นทุน ปัจจัยการผลิตที่ใช้ในการผลิตอัตราการปกป้องมักไม่เท่ากับ อัตราภาษี ถ้ามีการนำเข้าสินค้าขั้นกลางทำการผลิตสินค้า

---

[2] $\frac{V_T - V_W}{V_W} = t_A + P_C\left(\frac{t_A - t_C}{P_C - P_C}\right)$ เมื่อ Vw คือมูลค่าเพิ่มในหน่วยผลิต ณ ระดับราคาตลาดโลก VT คือ มูลค่าเพิ่มที่เกิดจากนโยบายการค้า PA เป็นราคาตลาดโลกของการผลิตยานยนต์ Pc ราคาตลาดโลกของชิ้นส่วน tA คือภาษีต่อหน่วยที่เก็บจากการนาเข้ารถยนต์ tc คือ ภาษีต่อหน่วยในการนาเข้าชิ้นส่วน ถ้าการเก็บภาษีไม่มีผลกระทบต่อราคาในตลาดโลก จะมีการกำหนดอัตราการปกป้อง

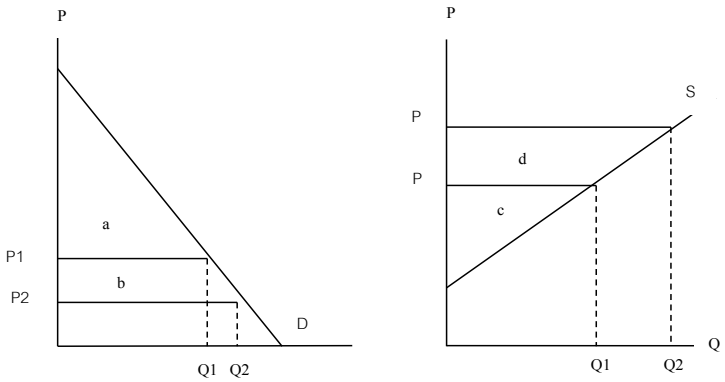
ผลของมาตรการภาษีต่อสวัสดิการสังคม

ในหัวข้อนี้จะพิจารณาถึงผลที่เกิดจากการใช้มาตรการภาษีศุลกากรในการดำเนินนโยบายทางค้าระหว่างประเทศที่มีต่อสวัสดิการสังคมโดยรวมคือ มีผลต่อผู้ผลิต ผลต่อผู้บริโภค และผลต่อรัฐบาล อย่างไรซึ่งการพิจารณาถึงผลกระทบผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จะสามารถพิจารณาจาก แนวคิดหรือทฤษฎีของส่วนเกินผู้บริโภคและส่วนเกินผู้ผลิตมาทำการอธิบาย ดังรายละเอียดต่อไปนี้ แม้ว่าการเพิ่มอัตราภาษีจะมีผลทำให้ราคาสินค้านำเข้าสูงขึ้นและราคาสินค้าส่งออกถูกลง จากผลของการเปลี่ยนแปลงราคาที่เกิดจากภาษี ทำให้ผู้บริโภคในประเทศผู้นำเข้าเกิดความสูญเสีย และประเทศที่ทำการส่งออกจะได้ประโยชน์จากการเก็บภาษีศุลกากรนี้ ส่วนผู้ผลิตนั้น จะได้ประโยชน์ในประเทศนำเข้า และเสียประโยชน์ในประเทศส่งออก ส่วนรัฐบาลจะได้รับเงินภาษีเป็นรายได้ก็ตาม เพื่อให้เห็นผลกระทบของการเก็บภาษีศุลกากรในอัตราต่าง ๆ จะส่งผลถึงรัฐบาล ผู้ผลิตและผู้บริโภคอย่างไรนั้น การศึกษาส่วนใหญ่มักใช้การวัดและการเปรียบเทียบจากต้นทุนของการจัดเก็บภาษี และกำไรหรือผลได้ที่เกิดขึ้นจากการเก็บภาษีศุลกากร มาใช้ในการวิเคราะห์ผลกระทบของการเก็บภาษี

ดังนั้น การพิจารณาถึงผลกระทบของการเก็บภาษีในหัวข้อนี้ จะทำการอธิบายถึง การวิเคราะห์ผลกระทบของการจัดเก็บภาษีศุลกากรจากส่วนเกินของผู้บริโภคและผู้ผลิต ดังรายละเอียดต่อไปนี้

แนวคิดส่วนเกินผู้บริโภค เป็นส่วนที่วัดได้จากผลรวมของผู้บริโภคที่ได้รับจากการซื้อสินค้าในราคาที่แตกต่างกัน ซึ่งผู้บริโภคสามารถจ่ายในราคาที่สูงกว่าการจ่ายไปจริง และยินดีจ่ายนั่นเอง เพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น ดังรูป 9.7 ซึ่งจะแสดงส่วนเกินของผู้บริโภคที่สามารถหาได้จากพื้นที่ใต้เส้นอุปสงค์ ซึ่งคือพื้นที่สามเหลี่ยม a ในรูป a แสดงเส้นอุปสงค์ เมื่อกำหนดให้แกนตั้งแสดงราคาสินค้าและแกนนอนแสดงปริมาณการผลิต ถ้ากำหนดราคาอยู่ ณ ระดับราคาที่ P_1 พื้นที่ใต้เส้นอุปสงค์ (D) จะเกิดสามเหลี่ยม a คือส่วนเกินผู้บริโภค และหากระดับราคาต่ำลงเป็น P_2 พื้นที่ใต้เส้นอุปสงค์คือ a + b คือ พื้นที่ส่วนเกินผู้บริโภคดังรูป a ประกอบ

ตรงกันข้าม ในการพิจารณาส่วนเกินของผู้ผลิต (Producer Surplus) นั้น สามารถวัดได้จากผลรวมของผู้ผลิตที่ได้รับประโยชน์จากการขายสินค้าในราคาที่แตกต่างกัน ซึ่งส่วนเกินผู้ผลิตนั้นหาได้จากเส้นอุปทานและพื้นที่ใต้เส้นราคา ซึ่งคือ พื้นที่สามเหลี่ยม c เมื่อมีการกำหนดราคา P_1 และพื้นที่สามเหลี่ยม c + d เมื่อมีการกำหนดราคา P_2 ดังรูป b

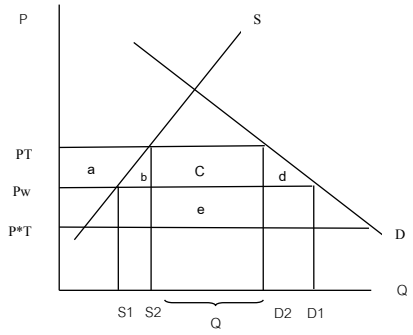
a) แสดงส่วนเกินผู้บริโภค b) แสดงส่วนเกินผู้ผลิต

รูป 9.7 แสดงส่วนเกินผู้บริโภคและส่วนเกินผู้ผลิต

ที่มา : Krugman, & Obstfeld, 2009, p. 189-190

จากรูป 9.7 พิจารณา ผลของการเก็บภาษีทำให้ราคาสินค้าสูงขึ้นจากราคา P_w เป็นราคา P_T แต่ราคายังต่ำกว่าราคาที่ต่างประเทศส่งออก คือ จากราคา P_w เป็นราคา P^*_T ทำให้การผลิตในประเทศเพิ่มจากปริมาณ S_1 หน่วยเป็นปริมาณ S_2 หน่วย ขณะที่การบริโภคภายในประเทศลดลงจากปริมาณ D_1 หน่วยเป็นปริมาณ D_2 หน่วย ส่งผลทำให้ต้นทุนและกำไรของประเทศ ซึ่งสามารถแสดงได้ด้วยส่วนเกินของผู้บริโภค คือ ผลรวมของพื้นที่ใต้เส้นอุปสงค์ ตั้งแต่เหนือเส้นราคาตลาดโลก คือ ระดับราคา P_w ถึงราคา P_T (นั่นคือ หมายเลข a + b + c + d + e) เมื่อพิจารณาถึงผลได้จากผู้ผลิตภายในประเทศได้รับ จากราคาที่สูงขึ้น และได้รับส่วนเกินผู้ผลิตที่สูงขึ้นด้วย เพราะส่วนเกินผู้ผลิตสามารถพิจารณาได้จากพื้นที่ใต้เส้นราคา แต่เหนือเส้นอุปทานนั่นเอง ก่อนมีการเก็บภาษีจะเห็นว่า ส่วนเกินของผู้ผลิต เท่ากับพื้นที่ใต้เส้นราคา P_w แต่อยู่เหนือเส้นอุปทานด้วยราคาที่สูงถึง P_T ดังนั้นส่วนเกินผู้ผลิตจะเพิ่มสูงขึ้น แสดงด้วยพื้นที่หมายเลข a คือ ผู้ผลิตได้รับส่วนเกินจากการเก็บภาษีนั่นเอง

สวัสดิการของผู้บริโภค กรณีผู้บริโภคภายในประเทศต้องเผชิญกับราคาที่ปรับตัวสูงขึ้น ย่อมทำให้สูญเสียสวัสดิการ พิจารณาจากพื้นที่เหนือเส้นราคาแต่อยู่ใต้เส้นอุปสงค์ ดังนั้นราคาที่ผู้บริโภคเผชิญสูงจากราคา P_w เป็นราคา P_T ทำให้ส่วนเกินของผู้บริโภคลดลง เป็นพื้นที่หมายเลข a + b + c + d ดังนั้น ผู้บริโภคจะได้รับผลกระทบจากการเก็บภาษี แต่รัฐบาลได้รับประโยชน์จากการได้รับเงินภาษี (c + e) X Q_T (ดังรูป 9.8)

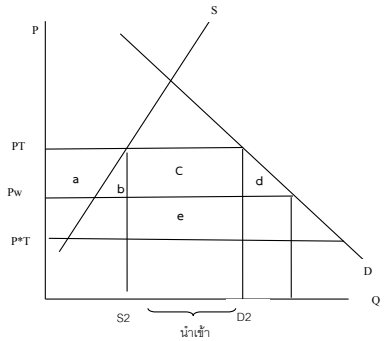
รูป 9.8 แสดงผลของภาษีต่อประเทศนำเข้า

ที่มา : Krugman, & Obstfeld, 2009, p. 190

จากรูป 9.8 แกนตั้งแสดงราคา กำหนดให้ P_W คือ ราคาในตลาดโลก P_T คือ ราคาของประเทศเจ้าบ้านหรือราคานำเข้า ส่วน P^*_T เป็นราคาของต่างประเทศหรือราคาส่งออก ให้แกนนอนแสดงปริมาณส่งออกหรือนำเข้า เมื่อมีการจัดเก็บภาษีในอัตราภาษีเท่ากับ T หน่วย ทำให้ราคาในประเทศนำเข้าจะเท่ากับ P_T ซึ่งอยู่สูงกว่าราคาเดิมคือ ราคาในตลาดโลก P_W ทำให้ประเทศสามารถนำเข้าสินค้าได้ปริมาณ Q_T หน่วย ซึ่งจะเท่ากับปริมาณอุปสงค์ส่วนเกินในปริมาณเท่ากับ $D_2 - S_2$

ดังนั้น อัตราการเก็บภาษีเท่ากับราคาของประเทศนำเข้าลบด้วยราคาในประเทศส่งออก เท่ากับ $T = P_T - P^*_T$ ทำให้รายรับของรัฐบาลจะเท่ากับ ผลรวมของการจัดเก็บภาษี คือ พื้นที่หมายเลข c และ e นั่นเอง จะเห็นได้ว่าการเก็บภาษีจะเกิดผลได้และผลเสียที่แตกต่างกันระหว่างบุคคลในระบบเศรษฐกิจ การประเมินค่าของต้นทุนและผลได้ที่ได้รับจากการเก็บภาษีนั้นขึ้นอยู่กับการได้รับมูลค่าของผลได้จากแต่ละกลุ่มมากน้อยอย่างไร ถ้าผู้ผลิตได้รับผลได้มากในฐานะเป็นเจ้าของทรัพยากรขณะที่ผู้บริโภคซึ่งเป็นคนจนส่วนใหญ่ นโยบายการจัดเก็บภาษีจะต้องนำมาพิจารณาใหม่ หากว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าฟุ่มเฟือย แต่หากการจ้างคนงานที่ได้รับค่าจ้างต่ำและรัฐบาลจะมีบทบาทอย่างไร ซึ่งผลของภาษีต่อสวัสดิการส่วนรวมเขียนได้ดังนี้

ผู้บริโภคสูญเสียสวัสดิการจำนวน (a + b + c + d) ลบด้วยผู้ผลิตได้ประโยชน์จำนวน a ลบด้วยรายรับที่รัฐบาลได้รับจำนวน (c + e) = พื้นที่ b + d - e จากรูป 9.8 คือ หมายเลข (a + b + c + d) - a - (c + e) = b + d - e นั่นเอง นั่นคือ มีสามเหลี่ยม 2 รูปที่วัดผลได้และผลเสียจากการเก็บภาษีซึ่งพื้นที่สามเหลี่ยม b และ d วัดความสูญเสียของประเทศในภาพรวมเรียกว่า efficiency loss เนื่องจากเกิดความสูญเสียประสิทธิภาพ เพราะการบิดเบือนราคาของภาษีมีผลต่อแรงจูงใจของผู้บริโภคและผู้ผลิตที่เป็นจริง ผู้ผลิตและผู้บริโภคสูญเสียส่วนเกินในขณะที่ผลได้จากเทอมการค้าเพิ่มเรียกว่า term of trade gain คือพื้นที่หมายเลข e การเพิ่มขึ้นนี้เกิดจากภาษีทำให้ราคาส่งออกจากต่างประเทศต่ำ ผลได้นี้เกิดจากความสามารถของการกำหนดภาษีของแต่ละประเทศที่จะขับให้ราคาในต่างประเทศต่ำลง

รูป 9.9 แสดงผลของภาษีต่อสวัสดิการสังคม

ที่มา : Krugman & Obstfeld, 2009, p. 192

ถ้าเป็นประเทศที่มีขนาดเล็ก การเก็บภาษีจะไม่มีผลต่อการกำหนดราคาในตลาดโลก ดังนั้น พื้นที่ e ก็จะไม่ปรากฏ และชัดเจนว่าการเก็บภาษีทำให้สวัสดิการของผู้บริโภคลดลง ถ้าเทอมการค้ามากกว่าความสูญเสียที่เกิดการประสิทธิภาพการผลิต ดังนั้น การเพิ่มภาษีจะทำให้สวัสดิการสำหรับประเทศนำเข้าดีขึ้นในกรณีของประเทศเล็ก และภาษีจะลดสวัสดิการสำหรับประเทศนำเข้า

จากรูป 9.9 เป็นการสรุปผลได้สุทธิจากสวัสดิการของผู้ผลิตและผู้บริโภคที่เกิดจากการเก็บภาษี แสดงผลได้เชิงลบในพื้นที่หมายเลข b และ d ซึ่งสามเหลี่ยม b แสดงถึงผลเชิงลบ คือ การบิดเบือนของการผลิตสินค้า หมายถึง ประเทศจะทำการผลิตสินค้าได้ลดลงหากมีการเก็บภาษี และสามเหลี่ยม d แสดงการบิดเบือนของผู้บริโภคที่ได้รับการบริโภค หมายถึง การที่ประเทศได้รับปริมาณการบริโภคที่ลดลงกว่าที่ได้รับก่อนที่จะมีการเก็บภาษี และผลได้จากเทอมการค้าที่ดีขึ้น คือ หมายเลข e

การวัดผลของมาตรการภาษี การกำหนดโควต้านำเข้า และมาตรการการค้าอื่น ๆ เป็นเครื่องมือที่รัฐบาลใช้เพื่อปกป้องรายได้ของกลุ่มที่รัฐบาลสนใจซึ่งไม่ใช่ทุกกลุ่ม แต่รัฐบาลควรใช้นโยบายที่คนทั้งชาติโดยรวมได้ผลประโยชน์ แม้ว่านักเศรษฐศาสตร์จะโต้ว่า การค้าเสรีทำให้ลดสวัสดิการสังคมลง แต่ความจริงบางทฤษฎีอยู่บนความเชื่อที่ว่า การใช้นโยบายการค้าที่ก้าวหน้าหรือเชิงรุกบางครั้ง เป็นการเพิ่มสวัสดิการสังคมของชาติในภาพรวม ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ที่ไม่ได้พิจารณาทางด้านต้นทุนลบด้วยกำไรโดยตรง

สำหรับประเทศขนาดใหญ่ ประเทศสามารถมีผลกระทบทางด้านราคาของผู้ส่งออกต่างประเทศหรือตลาดโลกผ่านทางการค้าระหว่างประเทศ การเก็บภาษีมีผลให้ราคานำเข้าต่ำและนำไปสู่การเกิดผลได้ของอัตราส่วนการค้าหรือเทอมการค้าที่ดีขึ้น ผลได้นี้ต้องถูกนำไปเปรียบเทียบกับต้นทุนของการจัดเก็บภาษี (การผลิตและการบริโภคอาจถูกบิดเบือน) ซึ่งการเพิ่มของผลได้นี้เพิ่มจากการที่เกิดการเก็บภาษีทำให้เกิดการบิดเบือนในการจูงใจผลิตและการบริโภคนั่นเอง เป็นไปได้ที่บางกรณีผลได้จากเทอมการค้าที่ได้รับจากภาษีอากรไม่มีน้ำหนักต่อต้นทุน

ในมุมมองของเทอมการค้าเมื่อมีการเก็บภาษี พบว่า การค้าเสรีจะไม่ได้เป็นเครื่องมือที่ดีที่สุดสำหรับประเทศใหญ่ ภาษีนำเข้าที่เหมาะสม คือ อัตราภาษีที่ทำให้ประเทศที่เรียกเก็บภาษีนำข้านั้นมีสวัสดิการสูงสุด ในกรณีประเทศขนาดใหญ่ การเรียกเก็บภาษีนำเข้า แม้ว่าจะทำให้เกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจ แต่ก็ได้รับสวัสดิการทางเศรษฐกิจเพิ่มเติมจากอัตราการค้าที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ดังนั้น อัตราภาษีนำเข้าที่เหมาะสม ก็คือ อัตราภาษีที่ทำให้ส่วนต่างระหว่างสวัสดิการที่ดีขึ้นจากอัตราการค้ากับสวัสดิการที่ลดลงจากความสูญเสียทางเศรษฐกิจมีค่ามากที่สุด จึงเป็นอัตราภาษีที่เป็นบวกเสมอแต่น้อยกว่าอัตราห้ามที่จะขจัดการนำเข้าทั้งหมด อัตราภาษีที่เหมาะสมนี้จะเป็นศูนย์ สำหรับประเทศเล็กเพราะมันไม่มีผลต่อเทอมการค้า จะเห็นว่า หากประเทศเลือกใช้อัตราภาษีที่เหมาะสม จะทำให้ได้รับสวัสดิการสังคมสูงสุด แต่หากประเทศใช้อัตราภาษีที่ทำให้เกิดการห้ามนำเข้าจะทำให้เกิดสวัสดิการสังคมต่ำ นั่นคือ ไม่เกิดการนำเข้าสินค้าโดยสิ้นเชิงทำให้ผู้บริโภคไม่ได้รับสวัสดิการจากการได้บริโภคสินค้าจากต่างประเทศ

ดังนั้น การใช้มาตรการที่แตกต่างกันย่อมส่งผลต่อเทอมการค้าที่แตกต่างกัน เช่น การสนับสนุนการส่งออก ย่อมทำให้ อัตราส่วนการค้าหรือ เทอมการค้า แย่ลง และให้ผลที่ไม่แน่ชัดต่อการลดสวัสดิการสังคม การใช้มาตรการที่เหมาะสมในภาคการส่งออกจึงต้องเป็นมาตรการสนับสนุนที่ติดลบ นั่นคือเป็นการเก็บภาษีสินค้าส่งออกนั่นเอง หมายถึง รัฐบาลจะเรียกเก็บภาษีจากผู้ส่งออกสินค้าไปต่างประเทศ จะมีผลทำให้มีการส่งออกน้อยลงได้ ส่วนนโยบายภาษีที่เหมาะสมในกรณีเรียกเก็บภาษีส่งออก อัตราที่เหมาะสมมักเป็นบวก แต่ควรมีอัตราที่น้อยกว่าการเก็บภาษีที่เป็นการห้ามหรือหยุดยั้งการส่งออกโดยสิ้นเชิง จะเห็นได้ว่า ประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศในยุโรปนั้นต้องการให้มีการลดการเรียกเก็บอัตราภาษีโดยเฉลี่ยเกือบร้อยละ 40 ทำให้หน่วยผลิตที่สำคัญในประเทศกำลังพัฒนาทำการลดอัตราภาษีและมุ่งเข้าสู่การค้าเสรีที่เห็นได้ชัดใน 2 หน่วยผลิต คือ เกษตรกรรมและอุตสาหกรรมผลิตเสื้อผ้า

การพิจารณาส่วนเกินของผู้บริโภคและส่วนเกินของผู้ผลิตที่ใช้สำหรับการวัดต้นทุนและกำไรนั้นไม่เหมาะสมในการวัดต้นทุนและผลได้ทางสังคม เพราะส่วนเกินของผู้ผลิตและส่วนเกินของผู้บริโภคไม่ได้แสดงให้เห็นผลของความล้มเหลวของตลาด อันได้แก่ 1) การว่างงานและการทำงานต่ำกว่าระดับของแรงงาน 2) เทคโนโลยีได้แพร่กระจายจากอุตสาหกรรมที่เป็นการใช้นวัตกรรมใหม่ หรือนวัตกรรมเฉพาะเจาะจง และ 3) สิ่งแวดล้อมภายนอก ดังนั้น การใช้มาตรการภาษีอากร อาจเพิ่มสวัสดิการสังคมได้ ถ้ากำไรที่สังคมได้รับหน่วยสุดท้ายต่อสินค้าที่ไม่ได้วัดด้วยส่วนเกินผู้ผลิต

ถ้าตลาดได้ทำงานอย่างเหมาะสม หากตลาดใดตลาดหนึ่งล้มเหลว รัฐบาลจะเข้ามายุ่งเกี่ยว ซึ่งจะทำให้สวัสดิการเพิ่มสูงขึ้น การที่ตลาดภายในประเทศล้มเหลว อันเกิดจากการค้าเสรีมีเหตุผล คือ ตลาดภายในประเทศถูกบิดเบือนด้วยการกำหนดนโยบายภายในประเทศ เพื่อสนับสนุนการส่งออก เช่น การสนับสนุนการผลิตภายในประเทศด้วยการใช้นโยบายทางด้านภาษี ด้วยการยกเว้นภาษีนำเข้าเครื่องจักรหรือวัตถุดิบต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการผลิต ทำให้ตลาดล้มเหลว ความล้มเหลวของตลาดยากที่จะแสดงหรือวัดได้อย่างชัดเจน เช่น การใช้นโยบาย

ภาษีจะป้องกันภาคอุตสาหกรรมในเมือง และจะก่อให้เกิดสวัสดิการสังคมแต่จะส่งเสริมให้มีการอพยพแรงงานไปสู่ภาคอุตสาหกรรมที่จะทำให้เกิดการว่างงานที่สูงขึ้น

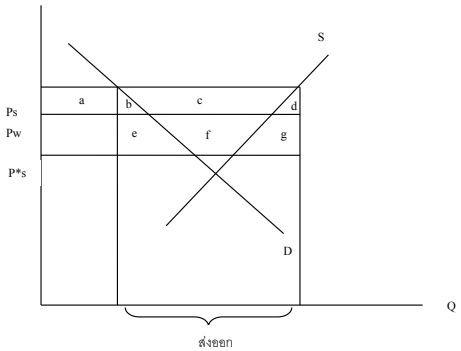
จากที่กล่าวข้างต้น สวัสดิการสังคมเพิ่มขึ้นหรือลดลง อาจเกิดจากการใช้มาตรการทางภาษีศุลกากรในรูปแบบต่าง ๆ ในทางปฏิบัติ มาตรการในด้านการค้าระหว่างประเทศของรัฐบาลต้องคำนึงถึง การกระจายรายได้ในสังคมด้วย แต่มักเกิดคำถามคือ การกระจายรายได้นั้นควรจะตกอยู่กับกลุ่มใดมากหรือน้อยอย่างไรนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐบาลภายใต้ผลประโยชน์ทางการเมืองสูงสุด เพื่อชนะการแข่งขันในการเลือกตั้ง จึงทำให้นโยบายไม่ใช่เพื่อประโยชน์สูงสุดสำหรับประชาชนอย่างไรก็ตาม ยังคงต้องมีการพิจารณาต้นทุนสำหรับการจัดเก็บภาษี อัตราการคุ้มครองหน่วยผลิต มาตรการการค้าที่เหมาะสม

มาตรการที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากร

ในปัจจุบันบางประเทศโดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนาที่มีการผลิตสินค้าใหม่ ต้องการปกป้องอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นใหม่ในประเทศที่ยังไม่สามารถพึ่งตัวเองและไม่สามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้ จึงมีการใช้นโยบายที่ไม่ใช่ภาษีอากร (Nontariff barriers) เช่น นโยบายการจำกัดโควต้าการนำเข้าสินค้าด้วยการจำกัดปริมาณการนำเข้าจากต่างประเทศหรือการจำกัดการส่งออก เช่น การจำกัดปริมาณการส่งออก เป็นต้น ร่วมด้วยกับนโยบายการจัดเก็บภาษีสินค้านำเข้าจากต่างประเทศ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปกป้องสินค้าที่เกิดใหม่ในประเทศมากขึ้น มาตรการที่ไม่ใช้ภาษีศุลกากรมีหลายมาตรการในหัวข้อนี้จะอธิบายถึงมาตรการที่ไม่ใช้ภาษีศุลกากรที่สำคัญและผลของมาตรการ มีรายละเอียดดังนี้

มาตรการสนับสนุนการส่งออกและผลของมาตรการ

การสนับสนุนการส่งออก คือ มาตรการที่ประเทศจะทำการสนับสนุนการส่งออกให้มีมากขึ้น ในรูปของรายจ่ายที่รัฐบาลจะจ่ายให้เป็นตัวเงิน เพื่อสนับสนุนให้หน่วยผลิตในประเทศสามารถทำการส่งออกได้มากขึ้น การสนับสนุนการส่งออกนี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับภาษีการสนับสนุนการส่งออก ซึ่งสามารถให้การสนับสนุนการส่งออกได้ทั้ง 2 ลักษณะ คือ การสนับสนุนที่ให้เป็นก้อนแบบเหมาจ่าย หรือให้การสนับสนุนต่อหน่วยสินค้าก็ได้ เมื่อรัฐบาลเสนอให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ส่งออกด้วยการให้การสนับสนุนแก่ผู้ส่งออก จะทำให้ผู้ส่งออกทำการส่งออกสินค้าจนกระทั่งถึงจุดซึ่งราคาในประเทศเกินกว่าราคาต่างประเทศ ผลของการสนับสนุนการส่งออกต่อราคา จะตรงข้ามกับการเก็บภาษีการสนับสนุนการส่งออกทำให้ราคาสินค้าเพิ่มในประเทศที่ส่งออก ขณะที่ราคาต่ำในประเทศผู้นำเข้ายิ่งกว่านั้นกรณีมีการเก็บอัตราภาษีคงที่จะทำให้การสนับสนุนการส่งออกใน อัตราส่วนการค้า หรือเทอมการค้าแย่ลง การสนับสนุนการส่งออกนำไปสู่ต้นทุนที่มากกว่ากำไรที่จะได้รับในที่สุด ดังรูป 9.10

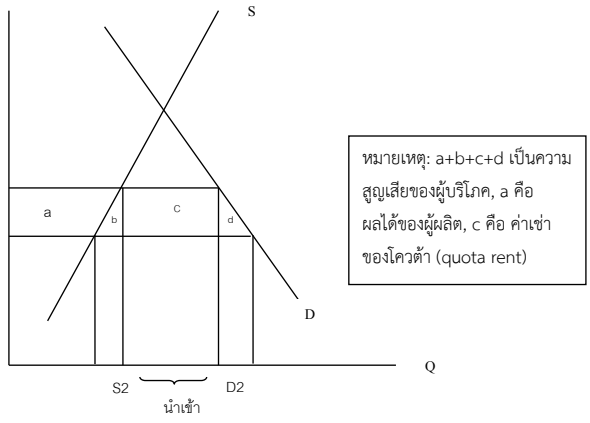
รูป 9.10 แสดงผลของการสนับสนุนการส่งออก

ที่มา : Krugman, & Obstfeld, 2009, p, 193

จากรูป 9.10 เมื่อราคาในประเทศผู้ส่งออกจะสูงขึ้นจากราคาตลาดโลก P_W เป็นราคา P_s แต่เพราะราคาในประเทศนำเข้าลดลงจากราคาในตลาดโลก P_W เป็นราคา P^*_S การเพิ่มของราคาน้อยกว่าการให้การสนับสนุน ในประเทศผู้ส่งออกผู้บริโภคได้รับผลเสียจากราคาขึ้น เพราะต้องซื้อของแพงขึ้น ทำให้ผู้ผลิตได้รับประโยชน์จากราคาสูงขึ้น เพราะรัฐบาลให้การสนับสนุน และรัฐบาลต้องเสียประโยชน์ เพราะรัฐบาลต้องจ่ายเงินให้กับการสนับสนุนการส่งออก ทำให้ผู้บริโภคสูญเสียส่วนเกินผู้บริโภคเท่ากับพื้นที่ a + b และผู้ผลิตได้ผลได้จากส่วนเกินผู้ผลิตเท่ากับพื้นที่หมายเลข a + b + c เมื่อรัฐบาลใช้นโยบายให้การสนับสนุนเป็นจำนวนเงินเท่ากับ จำนวนการส่งออก คูณจำนวนเงินที่ให้การสนับสนุน เท่ากับพื้นที่ b + c + d + e + f + g ดังนั้น ความสูญเสียขอสวัสดิการสุทธิที่เกิดขึ้นมีดังนี้ พื้นที่สามเหลี่ยม b และสามเหลี่ยม d แทนความสูญเสียของผู้บริโภคและผู้ผลิต การให้เงินเพื่อสนับสนุนการส่งออกทำให้เกิดการบิดเบือน เช่นเดียวกันกับการใช้นโยบายภาษีอากร แต่สิ่งที่นโยบายนี้มีความแตกต่างจากนโยบายการใช้ภาษี คือ การสนับสนุนการส่งออกจะให้ผลของเทอมการค้าที่แย่กว่า โดยราคาส่งออกที่ต่ำในตลาดต่างประเทศจากราคาเท่ากับ P_W เป็นราคา P^*_S นำไปสู่การเพิ่มความสูญเสียของเทอมการค้า e + f + g เท่ากับ $P_W - P^*_S$ คูณปริมาณการสนับสนุนการส่งออก ดังนั้น การสนับสนุนการส่งออกจึงให้ผลกำกวมที่นำไปสู่ต้นทุนที่มากกว่ากำไรที่ได้รับ

มาตรการจำกัดโควตาการนำเข้าและผลของมาตรการ

มาตรการกำหนดโควตานำเข้าหรือการจำกัดโควต้านำเข้า เป็นเครื่องมือหนึ่งที่ใช้เพื่อการจำกัดปริมาณสินค้านำเข้าโดยตรง เพื่อกีดกันไม่ให้ประเทศมีการนำเข้าสินค้าได้ตามใจหรือทำให้ประเทศไม่สามารถส่งออกสินค้าเข้าประเทศได้ การจำกัดการนำเข้านี้ทำให้หน่วยผลิตบางหน่วยได้รับประโยชน์ บางหน่วยเสียประโยชน์ เนื่องจากโควตานำเข้าทำให้ราคาในประเทศสูงขึ้น ผู้ที่ได้รับใบอนุญาตเท่านั้น จึงสามารถซื้อสินค้านำเข้าได้ และนำสินค้านำเข้าเหล่านี้ไปขายต่อในราคาที่สูงขึ้นในตลาดภายในประเทศ ทำให้ได้รับกำไรจากผู้ถือใบอนุญาต ทำให้การนำเข้าในรูปของค่าเช่าของโควตา (quota rent) เนื่องจากเกิดราคาที่เพิ่มขึ้นคล้ายกับค่าเช่าของปัจจัยการผลิตที่ได้ถูกนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจและได้รับประโยชน์นั่นเอง ดังรูป 9.11

รูป 9.11 แสดงผลจากการจำกัดโควต้านำเข้า

ที่มา : Krugman & Obstfeld, 2009, p, 196

จากรูป 9.11 กำหนดให้ประเทศกำหนดโควตาการนำเข้าทำให้ราคาสินค้าเพิ่มขึ้น ผู้บริโภคเกิดความสูญเสียเท่ากับพื้นที่ a + b + c + d และผู้ผลิตเกิดความสูญเสียเท่ากับ พื้นที่ b คือ ผลเสียของผู้ผลิต พื้นที่ d คือ ผลเสียของผู้บริโภค และพื้นที่ c คือ ผลได้จากค่าเช่าที่เกิดจากนโยบายการจำกัดโควตา

ผลของมาตรการการค้าอื่น ๆ

นอกจากมาตรการด้านภาษีอากรและมาตรการอื่น ๆ เช่น มาตรการการสนับสนุนการส่งออก มาตรการการจำกัดการนำเข้า ฯลฯ ดังที่ได้กล่าวในหัวข้อที่ผ่านมาแล้ว นโยบายการค้าอื่น ๆ ได้ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือกำหนดนโยบายการค้าระหว่างประเทศ เช่น การให้การสนับสนุนสินเชื่อในการส่งออก สำหรับผู้ส่งออกซึ่งเป็นรูปแบบของการสนับสนุนเงินสินเชื่อให้ผู้ส่งออกจะมีผลเหมือนกับการให้การสนับสนุนการส่งออกเช่นกัน ทำให้รัฐบาลหรือหน่วยผลิตสามารถกำหนดทิศทางของสินค้าที่ทำการผลิตภายในประเทศได้ ทำให้ราคาสินค้าในประเทศแพงกว่าการนำเข้า จะทำให้ผู้ผลิตหันมาผลิตสินค้าเหล่านั้นเพิ่มขึ้น เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีการใช้นโยบายทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีอากร เช่น นโยบายการกำหนดคุณภาพสินค้า นโยบายมาตรฐานความปลอดภัย นโยบาย สุขอนามัย นโยบายสิทธิมนุษยชน นโยบายพิทักษ์สิ่งแวดล้อม นโยบายปกป้องการใช้แรงงานสตรีและเด็กเป็นต้น นโยบายที่ไม่ใช่ภาษีอากรเหล่านี้ย่อมมีผลต่อการจำกัดปริมาณการผลิตสินค้าในประเทศผู้ส่งออก หรือจำกัดปริมาณการนำเข้าสินค้าด้วยข้อจำกัดต่าง ๆ นี้ได้เช่นกัน แล้วแต่ว่าประเทศจะเลือกใช้มาตรการปกป้องอย่างใด

จากที่กล่าวข้างต้น ประเทศหรือรัฐบาลส่วนใหญ่ได้วางมาตรการการกีดกันสินค้านำเข้าจากประเทศต่าง ๆ ไม่ให้ต้องการให้มีการค้าระหว่างประเทศที่มากขึ้น หรือมีการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศมากขึ้นได้ โดยอาศัยมาตรฐานต่าง ๆ เช่น ใช้หลักการพื้นฐานของสุขภาพ หลักการความปลอดภัยของผู้ผลิตและผู้บริโภค และหลักการของขบวนการทางศุลกากรมาใช้เป็นสิ่งกีดขวางทางการค้า หรือที่เรียกว่า นโยบายการค้าที่ไม่ใช่ภาษีอากร เช่น มาตรฐานสุขอนามัย มาตรฐานสิ่งแวดล้อม มาตรฐานความปลอดภัย เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การที่ประเทศ หรือรัฐบาลได้ใช้นโยบายการค้าที่แตกต่างกันเป็นเครื่องมือในการค้าระหว่างประเทศนั้น ย่อมมีผลกระทบต่อผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ต่อนโยบายการค้าเหล่านี้แตกต่างกันไม่ว่าจะเป็นทางด้านผู้ผลิต ผู้บริโภค รัฐบาลและสวัสดิการโดยรวมของประเทศ ซึ่งน่าจะบอกได้ว่านโยบายไหนดีกว่ากัน ขึ้นอยู่กับว่าประเทศหรือรัฐบาลนั้นต้องการจะมีเป้าหมาย เพื่อช่วยเหลือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มใดมากกว่ากัน เช่น กรณีการเก็บภาษีทั้งส่งออกและภาษีนำเข้านั้น ย่อมมีผลกระทบต่อส่วนเกินของผู้ผลิตเพิ่มขึ้น และมีผลต่อส่วนเกินของผู้บริโภคลดลง ทำให้รายรับของรัฐบาลเพิ่มขึ้น แต่ในแง่ของสวัสดิการส่วนรวมยังไม่แน่ชัด คือ อาจเพิ่มหรือลดลงก็ได้ แล้วแต่กรณี เป็นต้น ซึ่งถ้ารัฐบาลต้องการให้รายรับของรัฐบาลเพิ่มเป็นหลัก การใช้นโยบายภาษีอาจเป็นนโยบายที่เหมาะสมที่จะให้ได้มาซึ่งรายได้จากการเรียกเก็บภาษีการส่งออก หรือการนำเข้าเป็นต้น

นอกจากนี้ หากรัฐบาลเลือกใช้นโยบายที่ไม่ใช่ภาษีอากร นั้น มีหลายนโยบายที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือได้แก่ นโยบายการสนับสนุนการส่งออก นโยบายการจำกัดโควต้าการนำเข้า นโยบายการสมัครใจส่งออก เป็นต้น แต่ละนโยบายมีผลกระทบที่คล้ายกันในด้านส่วนเกินของผู้ผลิตที่เพิ่มขึ้น และส่วนเกินของผู้บริโภคที่ลดลง แต่มีผลกระทบที่ไม่เหมือนกัน คือในส่วนของรายรับของรัฐบาล ในกรณีใช้นโยบายสนับการส่งออกนั้นจะทำให้รายรับของรัฐบาลลดลงเพราะต้องนำเงินไปจ่ายเป็นการสนับสนุนการส่งออกจึงทำให้รายรับของรัฐบาลลดลง แต่ในกรณีนโยบายการจำกัดโควตานำเข้าและการส่งออกโดยการสมัครใจนั้น ไม่มีผลกระทบต่อรายรับของรัฐบาล เป็นต้น ส่วนในแง่ของสวัสดิการรวมนั้น ก็ไม่เหมือนกันในส่วนของนโยบายการสนับสนุนการส่งออกและการสมัครใจส่งออกนั้นให้ผลที่เหมือนกันคือ สวัสดิการลดลง แต่ในกรณีการใช้โควต้านำเข้านั้น ยังมีผลกระทบที่กำกวมอยู่

กล่าวโดยสรุป ผลของการเลือกนโยบายการค้าระหว่างประเทศของรัฐบาลที่แตกต่างกันย่อมให้ผลที่แตกต่างกัน โดยพิจารณา จากส่วนเกินของผู้ผลิตและส่วนเกินของผู้บริโภค แสดงถึงรายรับของรัฐบาลและสวัสดิการรวมแตกต่างกันออกไป ดังนั้น รัฐบาลอาจเลือกใช้นโยบายที่เหมาะสม ที่ทำให้ส่วนเกินผู้ผลิตเพิ่มขึ้นและทำให้ส่วนเกินของผู้บริโภคลดลงได้

มาตรการการค้าระหว่างประเทศของประเทศไทย

นโยบายการค้าระหว่างประเทศของไทย ใช้มาตรการสำคัญ 2 ประการ คือ มาตรการที่ใช้ภาษีอากรและมาตรการที่ไม่ใช้ภาษีอากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของนโยบายการค้าระหว่างประเทศ ดังนี้

มาตรการภาษีศุลกากรของประเทศไทย แบ่งพิจารณาเป็น

1.1 ภาษีศุลกากรนำเข้า ประเทศไทยมีการใช้ระบบพิกัดศุลกากรแบบฮาร์โมไนซ์ (Hamonized) มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 ประกอบกับการเป็นสมาชิกอาเซียนประเทศไทยจึงได้นำพิกัดศุลกากรฮาร์โมไนซ์อาเซียน 8 หลักมาใช้เกิดการปรับลดภาษีนำเข้าทั้งจำนวนและอัตราภาษีภายใต้นโยบายการลดภาษีตามข้อตกลงของอาเซียนที่จะไปสู่เขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) และองค์การค้าโลก (WTO) ในปี พ.ศ. 2536 ให้กับประเทศสมาชิกอาเซียน 10 ประเทศ และปฏิรูปอัตราภาษีอากรทั้งระบบในปลายปี พ.ศ. 2537 ทำให้จำนวนภาษีรวมได้ลดลง

จาก 39 รายการเหลือ 6 รายการ ทำให้ปี พ.ศ. 2539 ประเทศไทยมีการจัดเก็บภาษีเฉลี่ยในอัตรา 6.7 เปอร์เซ็นต์ เป็นอัตราภาษีที่ได้คำนวณมาจากอัตราส่วนจากภาษีนำเข้าที่จัดเก็บต่อการนำเข้าทั้งหมดที่มายังประเทศไทย รวมถึงการนำเข้าสินค้าที่ได้รับการยกเว้นภาษีจากการให้การสนับสนุนการลงทุนเปรียบเทียบกับอัตราภาษีนำเข้า 7.8 เปอร์เซนต์ ในปี พ.ศ. 2538 ดังตาราง 9.1

ตาราง 9.1 แสดงอัตราภาษีนำเข้าของไทย แยกตามประเภทสินค้า

อัตราภาษีนำเข้า (%)	ประเภทของสินค้านำเข้า
0	สินค้าจำพวกเครื่องมือแพทย์และปุ๋ย
1	วัตถุดิบ ชิ้นส่วนเครื่องใช้ไฟฟ้า รถ ขนส่งระหว่างประเทศ
5	สินค้าขั้นปฐมและสินค้าทุนเช่น เครื่องจักร อุปกรณ์และคอมพิวเตอร์
10	สินค้าขั้นกลาง
20	สินค้าขั้นสุดท้าย
30	สินค้าที่ต้องการปกป้องเป็นกรณีพิเศษ เช่น เสื้อผ้า ตู้เย็น แอร์คอนดิชั่น

ที่มา : กรมศุลกากร กระทรวงการคลัง, 2538

ในปี พ.ศ. 2540 มีการปรับอัตราภาษีนำเข้าให้ลดลงเกือบ 4,000 รายการ จากอัตราภาษีเดิมระหว่าง 30 ถึง 60 เปอร์เซนต์ เหลือระหว่าง 1 ถึง 45 เปอร์เซ็นต์ ยกเว้นผลิตภัณฑ์ปิโตรเคมีคัลซึ่งกระทรวงอุตสาหกรรมดูแล ปิโตรเคมีคัลไม่อยู่ในข้อตกลง AFTA ที่จะลดภาษี ในปี พ.ศ. 2540 (ค.ศ. 1997) ปี พ.ศ. 2546 ได้มีการปรับโครงสร้างอัตราภาษีนำเข้าของไทยสำหรับสินค้าจำนวน 1,864 รายการ มีจำนวน 1,391 รายการ ใน 6 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มปิโตรเคมีขั้นต้น หรือเคมีภัณฑ์อินทรีย์ (13 รายการ) กลุ่มยางและของที่ทำด้วยยาง (92 รายการ) กลุ่มสิ่งทอและของที่ทำด้วยสิ่งทอ (493 รายการ) กลุ่มเหล็กและเหล็กกล้า (173 รายการ) กลุ่มเครื่องจักรกลและเครื่องใช้ไฟฟ้า (581 รายการ) กลุ่มยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ (39 รายการ) ทั้ง 6 กลุ่ม จำนวน 567 รายการ ปรับเข้าโครงสร้างใหม่ได้ทันทีแบบ 3 ระดับ ภายในปี พ.ศ. 2548 ขณะที่สินค้ากลุ่มเหล็กกล้าและกลุ่มปิโตรเคมี ทยอยปรับโครงสร้างใหม่ในปี พ.ศ. 2550 (พรพินิจ พูลลาภ, 2547) ดังตาราง 9.2

ตาราง 9.2 เปรียบเทียบอัตราภาษีตามโครงสร้างภาษี ปี พ.ศ. 2541 และ พ.ศ. 2546

ประเภทผลิตภัณฑ์	อัตราภาษี พ.ศ. 2541 (ร้อยละ)	อัตราภาษี พ.ศ. 2546 (ร้อยละ)
สินค้าที่รัฐไม่พึงประสงค์จัดเก็บภาษี	0	0
สินค้าวัตถุดิบ*/ต้นน้ำ	1-5	1
สินค้ากึ่งสำเร็จรูป/กลางน้ำ	10	5
สินค้าสำเร็จรูป/ปลายน้ำ	20	10
สินค้าที่ต้องการการคุ้มครองเป็นพิเศษ	30	-

ที่มา : กรมศุลกากร กระทรวงการคลัง, 2546

หมายเหตุ : สินค้าวัตถุดิบ ได้แก่ 1) ของที่ได้จากธรรมชาติซึ่งยังไม่ผ่านขั้นตอนหรือกระบวนการแปรรูปใด ๆ เช่น สินแร่ น้ำมันดิบ ก๊าซธรรมชาติ เป็นต้น 2) ของที่ได้มีการผ่านกระบวนการแปรสภาพมาแล้ว โดยยังจัดเป็นต้นสายของอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ เช่น เอทิลีน เหล็กถลุง และเหล็กเจือ เป็นต้น 3) เศษของของที่เกิดจากกระบวนการผลิต เช่น เศษเหล็ก และเศษโลหะต่าง ๆ เป็นต้น

ในปี พ.ศ. 2546 ประเทศไทยได้ลดภาษีนำเข้าให้สมาชิกอาเซียนเดิม 6 ประเทศเป็น 0% และเพิ่มเป็น 80% ของรายการทั้งหมดในปี พ.ศ. 2550 และปี พ.ศ. 2553 ลดภาษีให้ประเทศอาเซียนเดิมให้เป็น 0% ยกเว้นสินค้าอ่อนไหวและสินค้าอ่อนไหวสูง ส่วนประเทศ CLMV ลดภาษีรายการสินค้าทั้งหมดให้ไม่สูงกว่า 5% และ 0% ในปี พ.ศ. 2558 ไทยมีสินค้าอ่อนไหว 4 รายการที่จะลดภาษีเหลือ 5% คือ ไม้ตัดดอก มะพร้าวแห้ง มันฝรั่ง และกาแฟ ในปี พ.ศ. 2557 ประเทศไทยมีจำนวนพิกัดภาษีศุลกากรเพิ่มขึ้น จากจำนวน 8,300 พิกัด ในปี พ.ศ. 2554 เป็น 9,558 พิกัด ในปี พ.ศ. 2557 พิกัดอัตราภาษีศุลกากรร้อยละ 7.8 ในปี พ.ศ. 2557 ลดจากร้อยละ 9.2 ในปี พ.ศ. 2554 เป็นภาษีที่ไม่ใช่ภาษีตามราคา แต่เป็นภาษีตามสภาพ และภาษีทางเลือก (คือ กำหนดอัตราภาษีตามสภาพและอัตราภาษีตามราคา แล้วเลือกแบบที่ทำให้ได้ภาษีสูงสุด) ซึ่งมีอัตราภาษีที่สูง ส่วนภาษีตามสภาพนั้น มีทั้งสิ้น 13 อัตรา เพิ่มเป็น 15 อัตราในปี พ.ศ. 2554 โดยมีอัตราภาษีตามราคาเทียบเท่า (AVEs) ร้อยละ 13.2 ได้แก่ โต๊ะปิงปอง ส่วนภาษีทางเลือกมีจำนวน 25 อัตรา เพิ่มเป็น 69 อัตราในปี พ.ศ. 2554 โดยมีอัตราภาษีตามราคาเทียบเท่า (AVEs) ร้อยละ 1,091.9 ได้แก่ มะขาม เรียกเก็บกับผลิตภัณฑ์การเกษตรและอาหาร ผลิตภัณฑ์ เหมืองแร่และชิ้นส่วนหิน สินค้านอกจากสินค้าเกษตร ร้อยละ 10.1 อุปกรณ์การขนส่งเก็บในอัตราภาษีร้อยละ 36.5 มีอัตราภาษีที่ต่ำกว่าสินค้าเกษตร (ตามคำนิยามของ WTO) ร้อยละ 34.7 โดยเฉพาะเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ยาสูบ กาแฟและชา และผลิตภัณฑ์นม เนย และอัตราภาษีสูง เก็บอัตราภาษีเกินกว่าร้อยละ 15 มีร้อยละ 6.7 ของจำนวนพิกัดภาษีร้อยละ 4.1 เมื่อไม่รวม AVEs (WTO, 2015)

อัตราภาษีผูกพัน (Bound Tariff) ในปี พ.ศ. 2554 ได้ประมาณว่า ไทยผูกพันพิกัดศุลกากรร้อยละ 73.6 มีการใช้ทั้งภาษีตามราคา ภาษีตามสภาพ ภาษีทางเลือก สำหรับสินค้าเกษตรได้ผูกพันร้อยละ 100 ซึ่งอัตราภาษีผูกพันมีตั้งแต่ร้อยละ 0 จนถึงร้อยละ 226 เช่น ไหมดิบ ส่วนสินค้าอื่น มีการผูกพันร้อยละ 68 ซึ่งอัตราภาษีผูกพันตั้งแต่ร้อยละ 0 จนถึงร้อยละ 80 เช่น ยานยนต์ ส่วนอัตราภาษีผูกพันสูงกว่าอัตราภาษีแบบ MFN ที่เรียกเก็บจริงประมาณ 17 หน่วยร้อยละ มีมากสุด 70 และ 82 หน่วยร้อยละ ได้แก่ รถพยาบาล และหอมแดง (WTO, 2015)

นอกจากนั้น ประเทศไทยได้เก็บค่าธรรมเนียมพิเศษการนำเข้ากับสินค้าบางอย่าง ได้แก่ อาหารปลาที่มีโปรตีนน้อยกว่าร้อยละ 60 และข้าวโพด นอกจาก ค่าธรรมเนียมค่ายกสินค้า ค่าพิธีการศุลกากร ค่าตรวจหลังผ่านพิธีการศุลกากรแล้ว ยังมีการเรียกเก็บภาษีทางอ้อมกับสินค้านำเข้าด้วย อากรและค่าธรรมเนียมอื่น ๆ เป็นไปตามค่าใช้จ่ายการให้บริการ ไม่ได้คิดจากมูลค่าการนำเข้า และเรียกเก็บกับทั้งสินค้านำเข้าและสินค้าส่งออก (WTO, 2015) ในปี พ.ศ. 2558 ประเทศไทยได้ปฏิรูประบบภาษีนำเข้าเพื่อคงความสามารถในการแข่งขันและปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิต อัตราภาษีสินค้าตามรายการสินค้าสิ่งแวดล้อมของ APEC ที่ทำให้มีเศรษฐกิจเติบโต ควบคู่กับรักษาสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน ยังมีอัตราภาษีนำเข้าไม่เกินกว่าร้อยละ 5 ทำให้รายได้ของรัฐบาลจากการจัดเก็บภาษีของกรมศุลกากร คิดเป็นร้อยละ 5 ในปี พ.ศ. 2559 จึงมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากร พ.ศ. 2559 (ราชกิจจานุเบกษา, 2559)

ดังนั้น การลดภาษีนำเข้าจึงเป็นการเพิ่มโอกาสในการผลิตและขยายตลาดส่งออกสำหรับสินค้าที่ไทยมีศักยภาพส่งออกในอาเซียน ได้แก่ เครื่องใช้ไฟฟ้า รถยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ คอมพิวเตอร์และชิ้นส่วน ยางพาราแท่ง/แผ่นรมควัน ผลิตภัณฑ์สิ่งทอ อาหารสำเร็จรูป (อาหารกระป๋อง) น้ำตาลทราย เป็นต้น นอกจากนั้น การลดภาษีนำเข้าจะทำให้ผู้บริโภคไทยมีทางเลือกที่หลากหลายมากขึ้น และสามารถซื้อสินค้าได้ในราคาที่ต่ำลง ได้แก่ ปลาทะเล (สดแช่เย็น/แช่แข็ง) รถยนต์นั่ง 1500-2000 ซีซี โทรทัศน์สี เครื่องปรับอากาศแบบติดตั้งหน้าต่างหรือผนัง คอมเพรสเซอร์ พัดลม และทำให้สินค้าที่นำเข้ามาประกอบการผลิต มีภาษีที่ต่ำลง เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ สิ่งปรุงแต่งที่ทำจากมอลต์ กระปุกเกียร์และคลัช มอเตอร์ไฟฟ้าและเครื่องกำเนิดไฟฟ้า แผงสวิตช์และแผงควบคุมกระแสไฟฟ้า ตะปู สลัก เกลียวตะขอและของอื่น ๆ ที่ทำจากเหล็กหรือเหล็กกล้าหรืออลูมิเนียม ลวดไฟฟ้าทำด้วยทองแดง สายไฟจุดระเบิดในรถยนต์ เป็นต้น (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2552)

1.2 ภาษีศุลกากรส่งออก ประเทศไทยได้ใช้มาตรการภาษีส่งออกจากผู้ส่งออกในประเทศทำให้สินค้าส่งออกจากประเทศไทยที่ต้องชำระภาษีอากรเพื่อการส่งออกมีไม่มาก ในปัจจุบันคือสินค้าหนังโคและหนังกระบือ และไม้และไม้แปรรูป เช่น หนังโคและหนังกระบือ อัตราการเก็บภาษีส่งออกหนังดิบ คือ 5 บาท/กิโลกรัม หนังฟอกที่ไม่เสร็จสมบูรณ์ 4 บาท/กิโลกรัม เศษตัดและผงที่ไม่สามารถนำไปใช้ในอุตสาหกรรมหนัง 0.40 บาท/กิโลกรัม และไม้และไม้แปรรูป อัตรา 40% ไม้และไม้แปรรูปที่ได้จากต้นยาง เก็บภาษีในอัตรา 3% ไม้รวกและไม้มะพร้าวเก็บภาษีส่งออกในอัตรา 5% ไม้วีเนียร์ อัตรา 10% เป็นต้น (กรมศุลกากร, 2563)

มาตรการที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากร

สำหรับนโยบายการค้าระหว่างประเทศ ที่ไม่ใช้มาตรการภาษีอากรเป็นเครื่องมือแต่ใช้เครื่องมืออื่น ๆ มาเป็นกฎระเบียบข้อบังคับของภาครัฐ ภายใต้องค์การการค้าโลก (WTO) ที่อนุญาตให้ใช้ได้เป็นกรณีที่ส่งเสริมการค้าที่เป็นธรรมและเพื่อคุ้มครองชีวิตและสุขภาพของมนุษย์ พืชและสัตว์เท่านั้น ทั้งนี้มาตรการเหล่านี้จะต้องไม่เป็นการเลือกปฏิบัติอย่างไม่มีเหตุผล หรือไม่มีผลต่อการกีดกันทางการค้าอย่างแอบแฝง และต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ภายใต้ความตกลงที่กำกับดูแล มีมาตรการต่าง ๆ เช่น มาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (Sanitary and Phytosanitary Measures : SPS) มาตรการอุปสรรคทางการค้าด้านเทคนิค (Technical Barriers to Trade : TBT) มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาด (Anti-Dumping : AD) มาตรการตอบโต้การอุดหนุน (Countervailing Duty : CVD) เป็นต้น (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2556)

อุปสรรคทางการค้าที่มิใช่ภาษี (Non-Tariff Barriers : NTBs) เป็นกฎระเบียบข้อบังคับที่รัฐบาลประเทศต่าง ๆ กำหนดขึ้น เพื่อเป็นสร้างอุปสรรคต่อการส่งออกของประเทศคู่ค้า หรือเพื่อกีดกันการนำเข้าที่ไม่สอดคล้องกับความตกลงระหว่างประเทศ โดยทั่วไป พบว่า ประเทศต่าง ๆ นำมาตรการที่มิใช่ภาษีมาใช้อย่างเข้มงวดเกินไป จนทำให้ประเทศอื่นมองว่าเป็นมาตรการที่ไม่เป็นธรรม กลายเป็นอุปสรรคทางการค้าที่มิใช่ภาษีเกิดขึ้น เช่น การกำหนดคุณภาพที่เกินมาตรฐานสากลหรือการเข้มงวดในการตรวจสอบมาตรฐานสินค้าและใช้เวลาในการตรวจสอบนานมากจนอาจทำให้สินค้าเกิดความเสียหาย ตลอดจนการปฏิบัติด้านพิธีการศุลกากรที่ไม่เป็นธรรม เช่น การบริหารโควตาภาษี (Tariffs Rate Quatas : TRQs) สวัสดิภาพสัตว์ (Animal Welfare) มาตรฐานสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการค้า (Trade-Related Environmental Measures) การปิดฉลากสินค้าดัดแต่งสารพันธุกรรม (Genetically Modified Organisms : GMOs) มาตรฐานแรงงาน (Trade and Labour Standard) เป็นต้น การใช้มาตรการฝ่ายเดียวและอ้างว่าประเทศคู่ค้าไม่ปฏิบัติตามความตกลงของ WTO อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ประเด็นทรัพย์สินทางปัญญา กฎระเบียบเกี่ยวกับกระบวนการตรวจสอบสินค้าและพิธีการศุลกากร เงื่อนไขการลงทุนและนโยบายการแข่งขัน เป็นต้น (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2556)

1. มาตรการจำกัดปริมาณและใบอนุญาตการนำเข้า

ประเทศไทยเริ่มมีการนำใบอนุญาตการนำเข้ามาใช้ ใบอนุญาตนำเข้าที่ประเทศไทยต้องการมี 42 รายการ และ 23 รายการเป็นสินค้าเกษตร เพียงสินค้ามอเตอร์ไซด์ใหม่เท่านั้นที่ถูกย้ายออกไปจากรายการสินค้าระหว่างปี พ.ศ. 2538-2539 ใบอนุญาตที่ต้องการสำหรับวัตถุดิบ ปิโตเลียม อุตสาหกรรมสิ่งทอและรายการเกษตรกรรม ทุกรายการของอาหารสำหรับการบริโภคของมนุษย์ต้องการใบอนุญาต ใบอนุญาตนำเข้าจึงถูกใช้ในการป้องกันอุตสาหกรรมท้องถิ่นและจูงใจให้มีการผลิตที่มากขึ้นในประเทศ มีเพียง 10 รายการของสินค้าเท่านั้นที่ไม่ต้องการใบอนุญาตโดยผ่านทางศุลกากร ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รัฐบาลไทยมอบหมายให้ทำการจัดเก็บภาษีทั้งส่งออกและนำเข้าประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดระเบียบการส่งออก การจัดระเบียบการส่งออกสินค้าได้กำหนดไว้ในมาตรา 5 ของพระราชบัญญัติการส่งออกไปนอกและการนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งสินค้า

พ.ศ. 2522 มีวัตถุประสงค์หลักที่สำคัญ ได้แก่ เพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เพื่อป้องกันและรักษาสาธารณประโยชน์ เพื่อประโยชน์ด้านสาธารณสุข เพื่อความมั่นคง ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน เพื่อให้เป็นไปตามความตกลงระหว่างประเทศ (สำนักมาตรการทางการค้า กรมการค้าต่างประเทศ, 2554)

2. มาตรการจำกัดปริมาณและการขออนุญาตส่งออก

จากรายงานนโยบายการค้าของไทยโดย WTO (2015) สรุปว่า ประเทศไทยไม่มีการเปลี่ยนแปลงภาษีส่งออกของไทยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 (2011) โดยอัตราภาษีส่งออกมีทั้งอัตราตามกฎหมาย (Statutory rates) และอัตราที่เรียกเก็บจริง (Applied Rates) อัตราภาษีที่เรียกเก็บจริงมีทั้งอัตราภาษีตามสภาพ (เช่น หนังวัวโบไวน์) และอัตราภาษีตามราคา (เช่น ไม้แปรรูป) อัตราภาษีดังกล่าวเรียกเก็บกับสินค้าจำนวนไม่มาก และรายได้จากการเก็บภาษีส่งออกมีสัดส่วนน้อยมาก

2.2.1 กรณีสินค้าที่มีมาตรการนำเข้า (กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, 2563)

1) สินค้าห้ามนำเข้า (8 รายการ) ได้แก่ (1) เครื่องเล่นเกม (2) ตู้เย็น ตู้ทำน้ำเย็น (3) เครื่องยนต์ ส่วนประกอบและอุปกรณ์ที่ใช้แล้วของรถจักรยานยนต์ (4) ยางรถยนต์ที่ใช้แล้ว (5) มาตรการคว่ำบาตรต่อสาธารณรัฐเซียร์ราลีโอน (6) มาตรการคว่ำบาตรต่อสาธารณรัฐไลบีเรีย (7) ไม้ซุงและไม้แปรรูปประเภทไม้สัก ไม้ยางและไม้ที่มีชนิดตรงกับไม้หวงห้ามตามแนวชายแดนจังหวัดตากและจังหวัดกาญจนบุรี (8) ภาชนะเซรามิกและภาชนะโลหะเคลือบที่ใช้บรรจุอาหาร

2) สินค้าที่ต้องขออนุญาตนำเข้า (17 รายการ) ได้แก่ (1) ยาเภสัชเคมีภัณฑ์ (2) เกลือของเภสัช (3) เคมีภัณฑ์และเภสัชเคมีภัณฑ์กึ่งสำเร็จรูป (4) สารเคลนบิวเตอรอล (5) สารอัลบิวเตอรอลหรือซัลบิวตามอล (6) ชิ้นส่วนเครื่องแต่งกายเฉพาะที่ยังไม่สำเร็จรูป (7) หิน (8) รถยนต์ใช้แล้ว (9) รถจักรยานยนต์ใช้แล้ว (10) รถยนต์บรรทุกคนโดยสารที่ใช้แล้ว (11) เครื่องยนต์ดีเซลที่ใช้แล้ว (12) ทองคำ (13) เหรียญโลหะ (14) โบราณวัตถุ (15) เครื่องจักรที่สามารถใช้เพื่อประโยชน์ในการละเมิดลิขสิทธิ์เทปเพลง (16) วีดีโอเทปและแผ่นซีดี (17)เครื่องพิมพ์ร่องลึกหรือเครื่องพิมพ์อินทาลโย และเครื่องถ่ายเอกสารชนิดสอดสี เลื่อย โซ่ ปลาป่นชนิดโปรตีนต่ำกว่า 60%

3) สินค้าที่ต้องชำระค่าธรรมเนียมพิเศษการนำเข้า (3 รายการ) ได้แก่ (1) ปลาป่นชนิดโปรตีนตั้งแต่ร้อยละ 60 ขึ้นไป (2) ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (3) กากถั่วเหลือง

4) สินค้าเปิดตลาดตามข้อตกลง WTO (22 รายการ) ได้แก่ (1) น้ำนมดิบและเครื่องดื่มประเภทนมปรุงแต่ง (2) นมผงขาดมันเนย (3) หัวมันฝรั่ง (4) หอมหัวใหญ่ (5) กระเทียม (6) มะพร้าว (7) ลำไยแห้ง (8) เมล็ดกาแฟ (9) ชา (10) พริกไทย (11) ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (12) ข้าว (13) เมล็ดถั่วเหลือง (14) เนื้อมะพร้าวแห้ง (15) เมล็ดพันธุ์หอมหัวใหญ่ (16) น้ำมันถั่วเหลือง (17) น้ำมันปาล์มและน้ำมันเนื้อในเมล็ดปาล์ม (18) น้ำมันมะพร้าว (19) น้ำตาล (20) ผลิตภัณฑ์กาแฟ (21) กากถั่วเหลือง (22) เส้นไหมดิบ

5) สินค้าที่ต้องมีหนังสือรับรอง/ขึ้นทะเบียนประกอบการนำเข้า ได้แก่ น้ำมันแนฟทา น้ำมันเบนซิน น้ำมันก๊าด น้ำมันดีเซลหมุนเร็ว ก๊าซปิโตรเลียม เพชรที่ยังไม่ได้เจียระไน ไม้และไม้แปรรูปทุกชนิด รวมทั้งสิ่งประดิษฐ์ เครื่องใช้หรือสิ่งอื่นใดที่ทำด้วยไม้ ปลาทูนาชนิดครีบเหลืองและผลิตภัณฑ์ ภาชนะเซรามิกและภาชนะโลหะเคลือบที่ใช้บรรจุอาหาร

2.2.2 กรณีสินค้าที่มีมาตรการส่งออก (กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, 2563)

1) สินค้าห้ามส่งออก (6 รายการ) ได้แก่ (1) ทราย (2) มาตรการคว่ำบาตรต่อสาธารณรัฐเซียร์ราลีโอน (3) มาตรการคว่ำบาตรต่อสหพันธ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยเอธิโอเปียและประเทศเอริเทรีย (4) มาตรการคว่ำบาตรต่อสาธารณรัฐไลบีเรีย (5) มาตรการคว่ำบาตรต่อสาธารณรัฐประชาธิปไตยไซมาเลีย (6) มาตรการคว่ำบาตรต่อสาธารณรัฐประชาธิปไตยคองโก

2) สินค้าที่ต้องขออนุญาตส่งออก (18 รายการ) ได้แก่

2.1) สินค้าเกษตรกรรม ได้แก่ (1) ข้าว (2) ข้าวส่งออกภายใต้โควตาภาษีของสหภาพยุโรป (3) ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง (4) กาแฟ (5) กากถั่ว (6) ไม้และไม้แปรรูป (7) ถ่านไม้ (8) ช้าง (9) กุ้งกุลาดำมีชีวิต (10) ปลาทะเลสวยงามที่มีชีวิต (11) หอยมุกและผลิตภัณฑ์

2.2) สินค้าอุตสาหกรรม ได้แก่ (12) น้ำตาลทราย (13) ถ่านหิน (14) ทองคำ (15) เทวรูป (16) พระพุทธรูป (17) แร่ที่มีทรายเป็นส่วนประกอบ (18) สินค้ารี-เอ็กซ์พอร์ต

2.3) สินค้าที่ต้องมีหนังสือรับรอง/ขึ้นทะเบียน/ขึ้นบัญชีประกอบการส่งออก (10 รายการ) ได้แก่ ผัก และผลไม้ ดอกกล้วยไม้ ลำไย ทุเรียน กุ้ง ปลาหมึกและผลิตภัณฑ์ ปลาทูนาบรรจุภาชนะอัดลม สับปะรดกระป๋อง เครื่องนุ่งห่ม ด้าย ผ้าผืน และผลิตภัณฑ์สิ่งทออื่นที่มิใช่เครื่องนุ่งห่ม รถยนต์และชิ้นส่วนของรถยนต์ที่ส่งออกไปไต้หวัน เพชรที่ยังไม่ได้เจียระไน

2.2.3 กรณีสินค้าที่มีมาตรการนำเข้าและส่งออก

1) สินค้าห้ามนำเข้าและส่งออก ได้แก่ สินค้าละเมิดลิขสิทธิ์ สินค้าปลอมหรือเลียนแบบเครื่องหมายการค้า การห้ามส่งออกอาวุธและยุทโธปกรณ์ไปยังสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลี และการห้ามนำเข้าอาวุธและยุทโธปกรณ์ที่ส่งมาจากหรือมีแหล่งกำเนิดจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลี การห้ามส่งออกอาวุธและยุทโธปกรณ์ไปยังสาธารณรัฐอิสลามอิหร่านและการห้ามนำเข้าอาวุธยุทโธปกรณ์ที่ส่งมาจากหรือมีแหล่งกำเนิดจากสาธารณรัฐอิสลามอิหร่าน

2) สินค้าที่ต้องขออนุญาตนำเข้าและส่งออก ได้แก่ สารกาเฟอีน สารโพแทสเซียมเปอร์แมงกาเนต

3. มาตรการกำหนดมาตรฐานการทดสอบฉลากและใบรับรอง

มาตรการที่ไม่ใช้ภาษีเป็นเครื่องมืออีกประการหนึ่ง คือ การกำหนดมาตรฐานในการนำเข้าประเทศนั้น ๆ ซึ่งประเทศที่จำเข้าจะเป็นผู้กำหนดมาตรฐานและประเทศผู้ส่งออกเป็นผู้ต้องปฏิบัติตาม หากต้องการ

ส่งสินค้าเหล่านั้นออก โดยมีองค์กรที่จะทำหน้าที่กำกับดูแลในด้านมาตรฐานต่าง ๆ เช่น ในด้านอาหารและยา มีองค์การอาหารและยา (TFDA) ของแต่ละประเทศเป็นผู้กำกับมาตรฐาน และองค์กรเหล่านี้ต้องมีมาตรฐานที่เป็นสากลและเป็นที่ยอมรับของประเทศที่นำเข้าด้วย ดังนั้น หากประเทศต้องการมาตรฐานและการทดสอบ เช่น การติดฉลากและการออกใบอนุญาตสำหรับการนำเข้าผลิตภัณฑ์อาหารและยาทุกประเภทต้องมีองค์กรที่ได้รับความเชื่อถือและมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของทั้ง 2 ฝ่ายเป็นต้น หากประเทศที่ต้องการนำเข้าต้องการการติดฉลากและใบอนุญาตเหล่านี้ก็จัดเป็นเครื่องมือที่จะจำกัดการนำเข้าได้เช่นกัน เนื่องจากขบวนการให้ได้มาซึ่งใบอนุญาตหรือใบรับรองนี้ ต้องทำโดยผ่านองค์กรที่มีความน่าเชื่อถือและได้รับรองจากต่างประเทศ ซึ่งจัดว่าเป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งของการนำเข้า เนื่องจาก เกิดต้นทุนในช่วงของขบวนการอุปสงค์ของข้อมูลข่าวสารที่เหมาะสม

บทสรุป

มาตรการภาษีอากร เป็นนโยบายที่ใช้ในการค้าระหว่างประเทศที่รัฐบาลใช้ เพราะภาษีเป็นภาระที่ผู้นำเข้าต้องจ่ายในรูปของเงินตราให้กับรัฐบาล เมื่อมีการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศและผู้ส่งออกต้องจ่ายเมื่อต้องการส่งสินค้าออกไปขายในต่างประเทศ สามารถแบ่งการจัดเก็บภาษีได้เป็น 2 อย่าง คือ ภาษีเฉพาะหน่วย (Specific tax) ซึ่งเป็นภาษีที่เรียกเก็บต่อหน่วยของสินค้าที่ประเทศนำเข้ามาและภาษีเหมาจ่าย (Ad valorem tax) ซึ่งเป็นภาษีที่เก็บเหมาจ่ายเป็นสัดส่วนของสินค้า การจัดเก็บภาษีมีผลทำให้ราคาสินค้านำเข้าสูงขึ้นและราคาส่งออกถูกลงจากผลของการเปลี่ยนแปลงราคาทำให้ผู้บริโภคสูญเสียในประเทศผู้นำเข้าและได้ประโยชน์ในประเทศที่ทำการส่งออก ผู้ผลิตจะได้ประโยชน์ในประเทศนำเข้าและเสียประโยชน์ในประเทศส่งออกรัฐบาลได้รับภาษีเป็นรายได้ ในกรณีการวัดและเปรียบเทียบต้นทุนและกำไร ในการวิเคราะห์ผลของการเก็บภาษีนี้จะใช้การวิเคราะห์จากส่วนเกินของผู้บริโภคและผู้ผลิต

ผลของการใช้มาตรการภาษีภาษีศุลกากรต่อการค้าระหว่างประเทศ การหาอัตราภาษีที่เหมาะสมเพื่อปกป้องคุ้มครองอุตสาหกรรมที่เกิดใหม่ในประเทศให้สามารถแข่งขันได้ ผลของมาตรการภาษี ต่อสวัสดิการสังคม ผลของมาตรการสนับสนุนการส่งออก ผลของมาตรการการจำกัดโควตาการนำเข้า ผลของมาตรการส่งออกด้วยความสมัครใจ ผลของมาตรการการค้าอื่น ๆ มาตรการที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากร นโยบายการค้าระหว่างประเทศของประเทศไทย การพิจารณามาตรการโควตานำเข้ากับภาษี ความแตกต่างระหว่างโควตาและภาษี คือ โควตานั้นรัฐบาลไม่สามารถได้รับรายรับแต่ภาษีนั้นรัฐบาลจะได้รับเงินรายได้เข้ารัฐ การประเมินต้นทุนและกำไรของโควตานำเข้า มีความสำคัญที่จะกำหนดว่าใครจะได้รับค่าเช่าทางเศรษฐกิจ เมื่อสิทธิของการขายสินค้าในตลาดภายในประเทศถูกกำหนดโดยรัฐบาลของประเทศส่งออก การถ่ายโอนค่าเช่าจากตลาดต่างประเทศทำให้ต้นทุนของโควตาสูงกว่าการใช้ภาษี

คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายถึง ภาษีอากรและผลของภาษีที่มีต่อระบบเศรษฐกิจผลของการเก็บภาษีต่อต้นทุนและกำไรที่จะได้รับ
2. จงอธิบายถึง อุปทานการส่งออก และอุปสงค์การนำเข้าสินค้าในตลาดโลกเป็นอย่างไร
3. จงอธิบายถึง ผลกระทบจากภาษีที่มีต่อส่วนเกินผู้บริโภคหรือส่วนเกินผู้ผลิต
4. จงอธิบายถึง มาตรการการสนับสนุนการส่งออก
5. จงอธิบายถึง โควตาการนำเข้า
6. จงอธิบายถึง เครื่องมืออื่น ๆ ของนโยบายการค้า
7. จงอธิบายถึง ข้อจำกัดความสมัครใจในการกำหนดโควตาการส่งออก

บรรณานุกรม

กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. (2563). *สินค้าที่มีมาตรการนำเข้า-ส่งออก*. สืบค้น 29 ตุลาคม 2563 , จาก https://www.dft.go.th/th-th/dft-service-data-import-export/cid/1082

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. (2552). *ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และ AFTA*. สืบค้น 1 ตุลาคม 2563, จาก http://www.thaifta.com/thaifta/Home/tabid/36/ctl/Details/mid/436/ItemID/5689/Default.aspx

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. (2556). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับ มาตรการที่มิใช่ภาษี (Non – Tariff Measures: NTMs) และอุปสรรคทางการค้าที่มิใช่ภาษี (Non-Tariff Barriers: NTBs) รวบรวมโดย: สำนักบริหารกิจการต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์*. สืบค้น 1 ตุลาคม 2563, จาก https://www.moc.go.th/index.php/moc-news-center-eng/item/non-tariff-measures-ntms-non-tariff-barriers-ntbs-11-2556.html

กรมศุลกากร. (2563). *สินค้าต้องห้ามนำเข้า/ส่งออก*. สืบค้น 1 ตุลาคม 2563, จาก http://www.customs.go.th/content_special.php?link=list_abstract_tb.php&ini_content=absdb_prohibited_goods&ini_menu=menu_goods_control_permit&lang=th&root_left_menu=menu_goods_control_permit&left_menu=menu_goods_control_permit_160930_01

ชยันต์ ตันติวัสดาการ. (2549). *นโยบายการค้าระหว่างประเทศของไทยช่วงปี 2543-2549*. เอกสารวิจัยหมายเลข 5 โครงการ WTO Watch (จับประแสองค์การการค้าโลก), 2549, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). สืบค้น 1 ตุลาคม 2563, จาก http://library.nhrc.or.th/ULIB//dublin.linkout.php?url=http%3A%2F%2Flibrary.nhrc.or.th%2FULIB%2F%2F_fulltext%2Fcover%2F1065%2F20130221103610_127.jpg

พรพินิจ พูลลาภ. (2547). *โครงสร้างภาษีนำเข้าตามพิกัดอัตราศุลกากร กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจ สำนักอุตสาหกรรมพื้นฐานกระทรวงพาณิชย์*. กรุงเทพฯ:กระทรวงพาณิชย์

พระราชกำหนด พิกัดอัตราศุลกากร ฉบับที่ 6 พ.ศ. 2559. (26 ธันวาคม 2559). *ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 133 ตอนที่ 110 ก, หน้า 1)*

สำนักมาตรการทางการค้า กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. (2554). *การนำเข้าสินค้าเกษตรตามพันธกรณีความตกลงระหว่างประเทศ*. สืบค้น 10 ตุลาคม 2563, จาก http://taxclinic.mof.go.th/pdf/225410C9_9DD0_F572_C3FF_613EDB253DDB.pdf

Carbaugh, R. J. (2002). *International economics* (8th ed.). U.S.: Thomson South-western.

Carbaugh, R. J. (2008). *International economics* (11th ed.). U.S.: Thomson South-western.

Gerber, J. (2002). *International economics* (2nd ed.). U.S.: Addison Wesley.

Krugman, P. R., & Obstfeld, M. (2009). *International economics theory and policy* (6th ed.). U.S.: Addison Wesley.

Puge, T. A. (2004). *International economics* (12th ed.) New York: McGraw Hill.

Salvatore, D. (2004). *International economics* (8th ed.). U.S.: John Willey & Son.

WTO. (2015). Trade policy review report by secretariat: Thailand

10

นโยบายการค้าเสรี

หัวข้อเรื่องในบทนี้

1. นโยบายการค้าเสรี
2. การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจเพื่อจัดตั้งเขตการค้าเสรี
3. ผลกระทบของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ
4. ข้อตกลงทางการค้าระหว่างประเทศ
5. การรวมกลุ่มการค้าเสรีของประเทศไทย

ความคิดรวบยอด

1. การค้าเสรี คือ การค้าระหว่างประเทศที่ไม่มีอุปสรรคทางการค้าใด ๆ เช่น การกำหนดภาษีนำเข้า ภาษีส่งออก การกำหนดโควตา

2. การค้าเสรีมีลักษณะแบ่งงานกันทำ ประเทศจะเลือกผลิตแต่สินค้าที่ประเทศมีประสิทธิภาพในการผลิตสูงและมีต้นทุนการผลิตต่ำ ไม่มีการเก็บภาษีแบบปกป้อง/คุ้มครอง (Protective Duty) ที่ช่วยอุตสาหกรรมผลิตในประเทศมีแต่เก็บภาษีศุลกากรเพื่อเป็นรายได้ไม่มีการให้สิทธิพิเศษหรือกีดกันสินค้า แต่มีการเก็บภาษีในอัตราเดียวกันทุกประเทศและให้ความเป็นธรรมแก่ทุกประเทศเท่ากัน และไม่มีข้อจำกัดทางการค้า (Trade Restriction) ที่เป็นอุปสรรคต่อการค้าระหว่างประเทศ

3. การค้าเสรีทำให้เกิดการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นของผลได้จากการประหยัดต่อขนาด

4. การค้าเสรีทำให้ตลาดภายในประเทศล้มเหลวเนื่องจากไม่ได้ทำการซื้อขายสินค้าในราคาดุลยภาพของตลาด กระทบต่ออุตสาหกรรมใหม่ในประเทศที่ต้องการปกป้องโดยเฉพาะอุตสาหกรรมเพิ่งเกิดใหม่ ที่ไม่มีความสามารถในการแข่งขันในเวทีโลกอย่างเพียงพอถ้ามีการค้าเสรี อุตสาหกรรมเหล่านี้จะถูกกระทบจากสินค้าราคาถูกจากประเทศคู่ตกลงเขตการค้าเสรีได้ และการค้าเสรีทำให้เกิดคู่แข่งทางการค้าที่เพิ่มสูงขึ้น

5. การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจหมายถึง การที่ประเทศ 2 ประเทศทำการลดหรือยกเลิกข้อจำกัดทางการค้าระหว่างกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ด้านการขยายตัวทางการค้าส่งผลต่อการขยายการผลิต การจ้างงาน การลดต้นทุนการผลิตที่เกิดจากการประหยัดต่อขนาดที่เกิดจากตลาดมีขนาดใหญ่ขึ้น ทำให้เกิดศักยภาพในการแข่งขัน และดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ

6. การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจมีหลายระดับ ตั้งแต่รวมกลุ่มกันอย่างหลวม ๆ คือ การให้สิทธิพิเศษทางการค้า (PTA) เขตการค้าเสรี (FTA) และ พันธมิตรทางเศรษฐกิจ (CEP) ต่างเป็นกระบวนการร่วมมือและ/หรือการรวมตัวกันทางเศรษฐกิจ (Economic Integration)

7. ผลกระทบของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดการสร้างการค้าและการเบี่ยงเบนได้ซึ่งส่งผลถึงสวัสดิการของโลกทั้งด้านผู้ผลิต และผู้บริโภคสำหรับประเทศที่รวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ

8. ทฤษฎีที่อธิบายผลกระทบการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ คือ ทฤษฎีสหภาพศุลกากร (The theory of Cuatom Unions) ของไวเนอร์ (Viner, 1950) และพัฒนาโดย Lipsey and Mead เป็นทฤษฎีดีที่สุดรองลงมา (The Theory of secon best) คือ การรวมกลุ่มทางการค้าไม่ได้ก่อให้เกิดสวัสดิการที่สูงขึ้นเสมอไป โดยการวัดสวัสดิการจากการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ จะพิจารณาจากผลสุทธิของสวัสดิการที่เพิ่มขึ้นจากการสร้างการค้า (trade creation) และสวัสดิการที่ลดลงจากการเบี่ยงเบนการค้า (trade diversion)

9. การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของประเทศไทย มี 2 ลักษณะคือ การทำความตกลงเขตการค้าเสรี (FTA) แบบทวิภาคีจำนวน 10 ประเทศ และการทำข้อตกลงทางการค้าแบบพหุภาคีของไทยจำนวน 11 กลุ่มประเทศ

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึง การค้าเสรี (Trade liberalization)
2. เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึง การกระจายรายได้และนโยบายการค้า
3. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึง อำนาจการต่อรองระหว่างประเทศและนโยบายการค้า
4. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึงข้อตกลงทางการค้าระหว่างประเทศ
5. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึงข้อตกลงทางการค้าที่เลือกปฏิบัติ

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. ซักถามผู้เรียนเกี่ยวกับเนื้อหาที่บรรยาย
2. ให้ผู้เรียนทำแบบฝึกหัดจากคำถามท้ายบท
3. ให้ผู้เรียนค้นคว้าเพิ่มเติม

การวัดผลและการประเมินผล

1. ตรวจแบบฝึกหัดจากคำถามท้ายบท
2. ทำแบบทดสอบอัตนัยจำนวน 5 ข้อ

บทนำ

นโยบายการค้าในประเทศต่าง ๆ แบ่งออกเป็น 2 นโยบายหลัก ๆ คือ นโยบายการค้าไม่เสรี หรือนโยบายคุ้มกันที่ใช้ภาษีศุลกากรเป็นเครื่องมือ และนโยบายการค้าเสรี คือ นโยบายที่ไม่ใช้ภาษีศุลกากรเป็นเครื่องมือ ซึ่งทั้ง 2 นโยบายต้องการให้ผลได้ทางเศรษฐกิจของประเทศที่สูงขึ้น ตัวอย่างการใช้นโยบายการค้าไม่เสรีโดยการใช้ภาษีศุลกากร เช่น ในวันที่ 10 พฤษภาคม 2562 รัฐบาลสหรัฐฯ ประกาศขึ้นภาษีสินค้านำเข้าจากประเทศจีนมีมูลค่าถึง 2 แสนล้านดอลลาร์สหรัฐ จากเดิมที่อัตรา 10% เพิ่มขึ้นเป็น 25% และเมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม ประเทศจีนได้ประกาศตอบโต้ด้วยการขึ้นภาษีสินค้านำเข้าสหรัฐฯ มีมูลค่าราว 6 หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐในอัตรา 5-25% เช่นกัน ทำให้เกิดเป็นสงครามการค้า เป็นต้น เหตุการณ์นี้มีแนวโน้มส่งผลลบต่อภาคการส่งออกของไทยผ่าน 2 ช่องทาง คือ ทางตรงผ่านห่วงโซ่อุปทานการค้าไทยไปยังจีนและทางอ้อมโดยผ่านภาวะการค้าโลกที่มีแนวโน้มชะลอตัวจากเศรษฐกิจจีนและคู่ค้า หากสหรัฐฯ และจีนยังไม่มีความคืบหน้าในข้อตกลงการค้าในระยะเวลาอันใกล้จะส่งผลให้แนวโน้มมูลค่าส่งออกไทยในรูปดอลลาร์สหรัฐในปี ค.ศ. 2019 มีโอกาสสูงที่จะเติบโตต่ำกว่าที่ประเมินไว้ที่ 2.7% ดังนั้น ผู้ประกอบการไทยควรเร่งกระจายตลาดส่งออก และพิจารณาใช้ประโยชน์จากข้อตกลงการค้าของไทยในปัจจุบันเพื่อเพิ่มโอกาสการขยายตลาด รวมถึงป้องกันความผันผวนของค่าเงินในระยะต่อไป (ธนพล ศรีธัญพงศ์, และชินโชติ เถรปัญญาภรณ์, 2562) หรือตัวอย่างการใช้นโยบายไม่ใช้ภาษีศุลกากร คือ กรณีที่ประเทศอเมริกางดความช่วยเหลือโดยตัด GSP[3] (Generalized System Preference) หรือสิทธิพิเศษทางภาษีที่ให้กับประเทศกำลังพัฒนารวมถึงไทยด้วย โดยให้กับประเทศที่มีรายได้เฉลี่ยต่อหัว (GNP Per Capita)ไม่เกิน 12,735 ดอลลาร์สหรัฐต่อคนต่อปี และเป็นประเทศที่ไม่สนับสนุนหรือเกี่ยวข้องกับการก่อการร้ายระหว่างประเทศ ต้องมีการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในระดับที่ดีพอสมควร มีการคุ้มครองสิทธิแรงงานตามมาตรฐานสากลมีความพยายามในการขจัดการใช้แรงงานเด็กและมีเงื่อนไขอื่น ๆ เป็นต้น

ประเทศไทยเคยได้รับสิทธิพิเศษทางภาษีร้อยละ 2.5 สำหรับสินค้าประมาณ 1,600 รายการภายใต้ระบบ Global System of Trade Preference (GSTP) และขณะเดียวกันก็รับสิทธิพิเศษทางภาษีภายใต้ระบบ Generalized System of Preferences (GSP) จาก 27 ประเทศคู่ค้าซึ่งรวมถึงสหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น โดยในปี พ.ศ. 2545 ได้รับ GSP ประมาณร้อยละ 19 ของการส่งออก (เทียบกับร้อยละ 18 ในปี พ.ศ. 2544) สัดส่วนของการส่งออกของไทยในปี พ.ศ. 2545 ที่ได้รับ GSP[3] ที่สำคัญได้แก่ จากญี่ปุ่น (ร้อยละ 15) สหรัฐฯ (ร้อยละ 16) สหภาพยุโรป (ร้อยละ 24) และสูงสุดจากยุโรปตะวันออก (ร้อยละ 46) ทำให้ประเทศไทยได้ประโยชน์ในการส่งออกสินค้าจากไทยไปยังประเทศที่ให้ GSP ประเทศไทยถูกตัด GSP ในจากสหรัฐในปี พ.ศ. 2562 ที่ได้รับมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 ทำให้สินค้า 1,439 รายการจากทั้งสิ้น 5,398 รายการที่สหรัฐฯ นำเข้าจากประเทศไทยโดยเฉพาะกลุ่มอุปกรณ์และเครื่องจักรกล เครื่องจักรและอุปกรณ์ไฟฟ้าและยานพาหนะ กลุ่มอาหาร

[3] GSP ย่อมาจาก Generalized System of Preference หรือระบบสิทธิพิเศษทั่วไปทางภาษี เป็นระบบการให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรของประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น สหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย ให้แก่สินค้าจากประเทศสมาชิกองค์การค้าโลก (World Trade Organisation หรือ WTO) ในกลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนาและด้อยพัฒนา การให้สิทธิดังกล่าวเป็นการให้สิทธิพิเศษเพิ่มเติมไปจากสิทธิดั้งเดิมที่ประเทศต่าง ๆ ได้รับจากการเป็นสมาชิก WTO อยู่แล้ว

ทะเล เช่น กุ้งแปรรูป ปลาทูน่ากระป๋อง เป็นกลุ่มสินค้าส่งออกสำคัญของไทยไปยังสหรัฐฯ อาจไม่ได้รับผลกระทบมากนัก เพราะการส่งออกสินค้าเหล่านี้ที่ผ่านมาส่วนใหญ่เสียภาษีศุลกากรปกติ ไม่ได้ใช้สิทธิ GSP มากนัก และหากสหรัฐฯ ตัดสิทธิ GSP และทำให้ผู้ประกอบการไทยต้องจ่ายภาษีศุลกากร ขนาดของผลกระทบน่าจะจำกัด เพราะภาษีศุลกากรสินค้าเหล่านี้ค่อนข้างต่ำและสินค้าส่งออกของไทยมีความอ่อนไหวทางด้านราคาค่อนข้างจำกัด ขนาดความเสียหายต่อมูลค่าการส่งออกอยู่ระหว่าง 21.6-81.1 ล้านดอลลาร์ สรอ. ซึ่งมูลค่าการใช้สิทธิ GSP มีไม่ถึง 1 ใน 5 ของมูลค่าการส่งออกรวมของไทยไปสหรัฐฯ เท่านั้น (กรุงเทพธุรกิจ, 2563)

ดังนั้น นโยบายการค้าระหว่างประเทศจึงเป็นนโยบายสำคัญที่มีผลกระทบต่อการค้าระหว่างประเทศ หากประเทศใช้นโยบายการค้าที่แตกต่างกันย่อมส่งผลถึงการค้าระหว่างประเทศที่ต่างกันอย่างสิ้นเชิง ในบทที่แล้วได้กล่าวถึง นโยบายการค้าที่ไม่เสรีคือ นโยบายการค้าที่ใช้มาตรการทางภาษีศุลกากรและมาตรการไม่ใช่ภาษีอากรที่เป็นเครื่องมือของนโยบายการค้าระหว่างประเทศ เกิดผลกระทบต่อการส่งออก การนำเข้าและสวัสดิการของสังคมอย่างไรแล้ว ในบทนี้จะได้อธิบายถึง นโยบายการค้าเสรีและการรวมกลุ่มทางการค้าภายใต้นโยบายการค้าเสรีระหว่างประเทศที่สำคัญของโลก ลักษณะนโยบายการค้าของประเทศกำลังพัฒนาและพัฒนาแล้ว ผลของนโยบายการค้าเสรี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

นโยบายการค้าเสรี

การค้าเสรี คือ การค้าระหว่างประเทศที่ไม่มีอุปสรรคทางการค้าใด ๆ เช่น การใช้มาตรการกำหนดภาษีนำเข้า ภาษีส่งออก การกำหนดโควตานำเข้า ฯลฯ ซึ่งปัจจุบันมีประเทศส่วนน้อยที่มีระบบการค้าแบบเสรีอย่างเด่นชัด ได้แก่ ประเทศฮ่องกงและประเทศสิงคโปร์ เป็นต้น ซึ่งแม้ว่าในปัจจุบันประเทศฮ่องกงจะเป็นส่วนหนึ่งของประเทศจีนอย่างถูกต้องตามกฎหมายก็ตาม แต่ยังคงดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจที่แยกออกจากกัน อาจจะเป็นระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ที่ไม่มีการเก็บภาษีและไม่มีการกำหนดโควตานำเข้าและมักถูกใช้เป็นตัวอย่างของการค้าเสรีได้เป็นอย่างดี นโยบายการค้าเสรีมาจากแนวคิดของนักเศรษฐศาสตร์ชื่อ อดัมสมิท ที่ว่าการค้าเสรีจะทำให้ประเทศมีการผลิตที่มีประสิทธิภาพและหลีกเลี่ยงความสูญเสียที่เกิดจากความไม่มีประสิทธิภาพในการผลิตที่เกิดจากการเก็บภาษี และจากแนวคิดนี้เป็นที่มาของทฤษฎีการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ ที่เน้นให้แต่ละประเทศจะเลือกทำการผลิตสินค้าที่ตนมีความได้เปรียบมากที่สุดจากปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในประเทศและจากต้นทุนการผลิตที่ได้เปรียบโดยเปรียบเทียบแล้วนำมาแลกเปลี่ยนสินค้ากับอีกประเทศหนึ่งนั่นเอง นอกจากนั้น การค้าเสรียังทำให้เกิดสวัสดิการสูงสุดของประเทศขจัดการบิดเบือนของการบริโภคและการผลิตได้ที่เกี่ยวข้องกับผลของการกระจายรายได้ กล่าวโดยสรุป การค้าเสรีนั้นไม่สนับสนุนให้มีการเก็บภาษีศุลกากรและต้องการขจัดข้อบังคับต่าง ๆ ที่กีดกันการค้าระหว่างประเทศออกไป ทำให้ลักษณะของการค้าเสรีโดยทั่วไป มีดังต่อไปนี้ (วิกิพิเดีย, 2564)

1. มีลักษณะของการผลิตที่แบ่งงานกันทำ กล่าวคือ ประเทศจะทำการเลือกผลิตแต่สินค้าที่ประเทศนั้นมีประสิทธิภาพในการผลิตสูงและมีต้นทุนการผลิตต่ำ

2. ไม่มีการเก็บภาษีแบบปกป้อง/คุ้มครอง (Protective Duty) ช่วยเหลืออุตสาหกรรมที่ผลิตในประเทศ แต่มีการเก็บภาษีศุลกากรเพื่อเป็นรายได้ของรัฐ

3. ไม่มีการให้สิทธิพิเศษหรือกีดกันสินค้าของประเทศใดประเทศหนึ่ง แต่มีการเก็บภาษีในอัตราเดียวกันกับทุกประเทศ และให้ความเป็นธรรมแก่สินค้าของทุกประเทศเท่า ๆ กัน

4. ไม่มีข้อจำกัดทางการค้า (Trade Restriction) ใด ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการค้าระหว่างประเทศ ไม่มีการควบคุมการนำเข้า หรือควบคุมการส่งออกที่เป็นอุปสรรคต่อการค้าระหว่างประเทศ ยกเว้น การควบคุมสินค้าบางอย่างที่จะเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัย ศีลธรรมจรรยาหรือความมั่นคงของรัฐเท่านั้น

ข้อดีของนโยบายการค้าเสรี

ข้อดีของนโยบายการค้าเสรีที่ประเทศนำนโยบายนี้ไปใช้ (กรมศุลกากร, 2564) คือ

1. การค้าเสรีทำให้เกิดการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ ตามหลักเศรษฐศาสตร์การใช้นโยบายการค้าเสรีจะก่อให้เกิดความมีประสิทธิภาพและหลักการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบการแบ่งงานกันทำ และการประหยัดต่อขนาดที่เกิดจากการขยายขนาดการผลิตจนทำให้ผลิตจำนวนมากจะทำให้ต้นทุนถูกลง ผู้บริโภคสามารถเลือกบริโภคสินค้าดี มีคุณภาพ ราคาเป็นไปตามกลไกตลาดอย่างแท้จริง จากหลักการต่าง ๆ เหล่านี้จะเกิดประโยชน์ต่อการทำจัดทำเขตการค้าเสรี การผลิตอย่างมีประสิทธิภาพสำหรับการค้าเสรีนั้นเกิดจากระดับการผลิตที่ไม่ทำให้เกิดอุปสงค์ส่วนเกินหรืออุปทานส่วนเกินในระบบเศรษฐกิจขึ้นซึ่งการผลิตที่มีประสิทธิภาพนั้นย่อมทำให้ผู้ผลิตและผู้บริโภคได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่ เนื่องจากหากเป็นประเทศที่มีขนาดเล็กจนไม่สามารถที่จะกำหนดราคาส่งออกเองได้นั้น ราคาส่งออกสินค้าและบริการจะถูกกำหนดโดยกลไกตลาด คือ ราคาสินค้าในตลาดโลกและจุดดุลยภาพที่เกิดขึ้นจะทำให้ราคาของตลาดโลกอยู่ต่ำกว่าราคาดุลยภาพและทำให้เกิดอุปสงค์ส่วนเกินขึ้น ดังนั้น เมื่อมีการเก็บภาษีเท่ากับราคาตลาดโลกบวกกับภาษีที่เรียกเก็บจึงเป็นสาเหตุทำให้ระบบเศรษฐกิจต้องสูญเสียส่วนเกินของผู้ผลิตและส่วนเกินของผู้บริโภคไป กล่าวคือ ส่วนเกินของผู้บริโภคและส่วนเกินของผู้ผลิตมีจำนวนลดลง เมื่อราคาสูงขึ้นทำให้ผู้ผลิตต้องการผลิตมากขึ้นแต่ผู้บริโภคต้องการบริโภคลดลงถือว่าเป็นการบิดเบือนแรงจูงใจทางเศรษฐกิจของทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค ในทางกลับกันการเคลื่อนไปสู่การค้าเสรีจะเกิดการขจัดการบิดเบือนและเพิ่มสวัสดิการของประเทศนั่นเองราคาจะอยู่ที่ราคาตลาดโลกเหตุผลที่สนับสนุนการใช้นโยบายการค้าเสรีในประเด็นทำให้เกิดการมีประสิทธิภาพนั้น คือ การเก็บภาษีทำให้เกิดความสูญเสียสุทธิทางเศรษฐกิจจะเกิดการบิดเบือนทั้งทางส่วนเกินผู้ผลิตและส่วนเกินผู้บริโภคการเคลื่อนจากจุดดุลยภาพของการเก็บภาษีไปสู่การค้าเสรีด้วยการขจัดการเก็บภาษีทำให้เกิดความสูญ เสียประสิทธิภาพในการผลิตและการเพิ่มของสวัสดิการของประเทศไป

2. การค้าเสรีทำให้เกิดผลได้จากการประหยัดต่อขนาดเพิ่มขึ้น การค้าเสรีทำให้เกิดการผลิตในจำนวนมากมีการแบ่งงานกันทำซึ่งการผลิตจำนวนมากจะเกิดการประหยัดต่อขนาดได้ แม้ว่าผลได้จากการค้าเสรีในบางกรณีไม่สามารถอธิบายได้ในประเทศที่มีขนาดเล็กและประเทศกำลังพัฒนา แต่ผลได้ที่สำคัญจากการค้าเสรีนั้นทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นของผลได้จากการประหยัดต่อขนาดซึ่งไม่สามารถคำนวณได้เช่นเดียวกับการวิเคราะห์ต้นทุน-กำไรแต่การประหยัดต่อขนาดนั้นเกิดจากการขยายปริมาณการผลิตและทำให้เกิดต้นทุนต่อหน่วยที่ต่ำลงจึงเป็นผลได้ที่หน่วยผลิตมีความได้เปรียบ ดังนั้น หากประเทศมีการปกป้องด้วยการเก็บภาษีนั้นไม่เพียงแต่จะทำให้ประเทศทำการผลิตจำนวนจำกัดเพื่อจัดสรรการผลิตเพื่อบริโภคภายในประเทศและทำการส่งออกระหว่างประเทศด้วยเหตุผลของการเก็บภาษีเพื่อปกป้องอุตสาหกรรมที่ผลิตภายในประเทศนั้นเพื่อต้องการลดการแข่งขันจากต่างประเทศ และต้องการเพิ่มกำไรจึงนำไปสู่การเพิ่มจำนวนหน่วยผลิตเข้ามาทำการผลิตในอุตสาหกรรมมากขึ้นในอุตสาหกรรมที่มีการปกป้องด้วยหน่วยผลิตในตลาดภายในที่จำกัด ดังนั้นขนาดของการผลิตของแต่ละหน่วยผลิตจึงกลายเป็นหน่วยผลิตที่ไม่มีประสิทธิภาพในกรณีระบบเศรษฐกิจที่มีการปกป้องสำหรับตลาดในประเทศที่มีขนาดเล็กจะไม่ทำให้หน่วยผลิตมีความได้เปรียบในการประหยัดต่อขนาด อย่างไรก็ตามการประหยัดต่อขนาดยังคงมีประโยชน์ต่อการค้าเสรีที่จะทำให้เกิดการผลิตสินค้าที่มีความหลาก หลายมากขึ้นและเป็นผลทำให้เกิดราคาลดต่ำลง การค้าเสรีให้โอกาสที่กว้างกว่าและกรอบที่กว้างกว่าของการคิดค้นผลิตสินค้าใหม่ ๆ มากกว่า

ข้อเสียของนโยบายการค้าเสรี

ข้อเสียของนโยบายการค้าเสรีนั้น คือ

1. การค้าเสรีทำให้เกิดเทอมการค้าที่ลดลง จากบทที่ 9 ได้อธิบายถึงการใช้นโยบายการค้าที่ไม่เสรีส่งผลถึงสวัสดิการสังคมต่อผู้ผลิต ผู้บริโภคและรัฐบาลอย่างไร เนื่องจากไม่มีการเก็บภาษีอากรในการค้าระหว่างประเทศทำให้รัฐบาลไม่ได้รับรายรับจากการเรียกเก็บภาษีในการค้าระหว่างประเทศรายได้ที่จะไปพัฒนาประเทศลดลง การส่งออกลดลง

2. การค้าเสรีทำให้ตลาดภายในประเทศล้มเหลว เนื่องจาก ไม่ได้ทำการซื้อขายสินค้าในราคาดุลยภาพของตลาดเป็นราคาตลาดโลกบวกภาษีที่เรียกเก็บเป็นสาเหตุทำให้ระบบเศรษฐกิจต้องสูญเสียส่วนเกินของผู้ผลิตและส่วนเกินของผู้บริโภคที่ลดลง เมื่อราคาสูงขึ้นทำให้ผู้ผลิตต้องการผลิตมากขึ้น แต่ผู้บริโภคต้องการบริโภคลดลงถือว่าเป็นการบิดเบือนแรงจูงใจทางเศรษฐกิจของผู้ผลิตและผู้บริโภค การเก็บภาษีทำให้เกิดความสูญเสียสุทธิทางเศรษฐกิจ จุดดุลยภาพของการเก็บภาษีสู่การค้าเสรี ด้วยการขจัดการเก็บภาษีทำให้เกิดความสูญเสียประสิทธิภาพในการผลิตและการเพิ่มของสวัสดิการของประเทศไป จะทำการอธิบายในรายละเอียดในหัวข้อผลการรวมกลุ่มต่อไป

3. การค้าเสรีจะกระทบต่ออุตสาหกรรมใหม่ในประเทศที่ต้องการปกป้อง โดยเฉพาะอุตสาหกรรมที่เรียกว่า อุตสาหกรรมเพิ่งเกิดใหม่ คือ อุตสาหกรรมที่รัฐบาลต้องปกป้องเพราะยังไม่มีความสามารถในการแข่งขันในเวทีโลกอย่างเพียงพอ ถ้าหากมีการทำการค้าเสรี อุตสาหกรรมเหล่านี้จะถูกกระทบจากสินค้าราคาถูกจากประเทศคู่ตกลงเขตการค้าเสรี และอาจล้มหายไปได้

4. การค้าเสรีทำให้เกิดคู่แข่งทางการค้าที่เพิ่มสูงขึ้น ประเทศที่เป็นคู่ตกลงในการจัดทำการค้าเสรีด้วยอาจมีโครงสร้างการส่งออกสินค้าที่เหมือนกัน จะกลายมาเป็นคู่แข่งทางการค้ากันเอง เกิดการผลิตสินค้าประเภทเดียวกันส่งออกไปยังตลาดสินค้าในประเทศที่ด้อยกว่า เพราะฉะนั้น โครงสร้างการผลิตประเภทเดียวกันจะทำให้เกิดการแข่งขันกัน จะไม่เกิดการเกื้อหนุนกันอย่างที่คาดหวังไว้ได้ จะได้อธิบายในรายละเอียดในหัวข้อผลการรวมกลุ่มต่อไป

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจเพื่อจัดตั้งเขตการค้าเสรี

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ หมายถึง การที่ประเทศ 2 ประเทศทำการลดหรือยกเลิกข้อจำกัดทางการค้าระหว่างกัน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อประโยชน์ด้านการขยายตัวทางการค้าส่งผลต่อการขยายการผลิต การจ้างงาน การลดต้นทุนการผลิตที่เกิดจากการประหยัดต่อขนาดที่เกิดจากตลาดมีขนาดใหญ่ขึ้น ทำให้เกิดศักยภาพในการแข่งขัน และดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ ที่ได้กล่าวแล้วในบทที่ 8 และเสริมอำนาจต่อรองในการเจรจากับประเทศนอกกลุ่ม (พิชญ์ จงวัฒนากุล, 2559)

หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ในช่วงปี ค.ศ. 1940 เกิดความอ่อนแอทางด้านเศรษฐกิจของประเทศและต้องการพัฒนาเศรษฐกิจให้เติบโตและมั่นคง ทำให้ประเทศต่าง ๆ มีการใช้นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อฟื้นฟูประเทศต่าง ๆ ตลอดจนเกิดความช่วยเหลือระหว่างกันมากขึ้น และความพยายามในการสร้างอำนาจการต่อรองให้กับการค้าระหว่างประเทศ คือ ความพยายามของทุกประเทศที่จะไปสู่นโยบายการค้าเสรีทำให้ประเทศต่าง ๆ มารวมกลุ่มกันเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมกัน

ในปี ค.ศ. 2007 มีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาค (Regional trade agreements) ต่าง ๆ ทั่วโลกถึง 205 แห่งจากจำนวน 380 แห่งและมีการรวมกลุ่มกัน ในปี ค.ศ. 2010 จะมีจำนวนถึง 400 แห่ง (Sutherland, P., 2005) แนวคิดที่กลุ่มการค้าส่วนใหญ่บรรจุประเทศที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกันในโลกไว้ด้วยกัน ประเทศเพื่อนบ้านที่จะเป็นพันธมิตรกันทางธุรกิจมีเหตุผลหลายประการ (กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์, 2545) คือ 1) ระยะทางทำให้ประเทศเหล่านี้ลดค่าใช้จ่ายในการขนส่งสินค้าและบริการระหว่างประเทศที่ทำข้อตกลงกัน 2) รสนิยมในการบริโภค คนที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกันย่อมมีรสนิยมในการบริโภคสินค้าและบริการที่มีความคล้ายคลึงกันและช่องทางการจำหน่ายทำได้ง่ายที่จะกระจายสินค้าไปยังประเทศใกล้เคียง 3) ประเทศใกล้เคียงอาจจะมีประวัติและความสนใจโดยปกติและประเทศจะมีความปรารถนาในการร่วมมือกันในการกำหนดนโยบายร่วมกันมากขึ้น

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจมีหลายระดับ ตั้งแต่รวมกลุ่มกันอย่างหลวม ๆ คือ การให้สิทธิพิเศษทางการค้า (PTA) เขตการค้าเสรี (FTA) และ พันธมิตรทางเศรษฐกิจ (CEP) ต่างเป็นกระบวนการร่วมมือและ/หรือการรวมตัวกันทางเศรษฐกิจ (Economic Integration) มีรายละเอียดดังนี้

1. รวมกลุ่มเป็นเขตสิทธิพิเศษทางการค้า (Preferential Trade Area : PTA) โดยทำข้อตกลงลดอัตราภาษีศุลกากรระหว่างกัน อาจเป็นการรวมกลุ่มกันในระดับประเทศที่มีการรวมกลุ่มกันตั้งแต่ 2 ประเทศ เรียกว่า การรวมกลุ่มกันแบบทวิภาค (Bilateral Integration) เพื่อมาตัดสินใจร่วมมือกันสนับสนุนทางเศรษฐกิจมากกว่าความใกล้ชิดที่มีอาณาเขตหรือดินแดนติดต่อกันเท่านั้น หรือเรียกว่า การรวมกลุ่มแบบทวิภาคีและการรวมกลุ่มกันหลายประเทศที่เรียกว่า พหุภาคี เป็นต้น การรวมกลุ่มแบบนี้จะร่วมมือกันในรูปแบบของการลดภาษีศุลกากร ตัวอย่างเช่น การเจรจาข้อตกลง 2 ฝ่าย (Bilateral Negotiation) ระหว่างประเทศอเมริกากับประเทศบราซิลว่าจะลดภาษีกาแฟให้กับประเทศบราซิล เช่นนี้ประเทศทั้งสองได้ประโยชน์ซึ่งกันและกันจากการลดภาษีส่งออก นอกจากนี้ประเทศกัมพูชาก็จะได้รับประโยชน์จากที่ราคากาแฟของโลกสูงขึ้นด้วย จากแนวความคิดที่จะเป็นข้อตกลงหลายฝ่ายจึงเกิดขึ้นด้วยทุกประเทศได้รับประโยชน์จากการทำข้อตกลงด้วยกันและนำไปสู่การค้าเสรีในที่สุด (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2563)

2. การรวมกลุ่มเป็นเขตการค้าเสรี (Free Trade Area : FTA) เป็นการรวมกลุ่มกันในระดับภูมิภาค (Regional Integration) เพื่อทำการตกลงกันทางการเมืองและทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ เป็นการร่วมมือระหว่างกลุ่มสมาชิกที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคเดียวกัน โดยตกลงกันยกเลิกภาษีศุลกากรหรืออุปสรรคทางการค้าอื่น ๆ ระหว่างกัน ตามข้อผูกพันขององค์การค้าโลก (WTO) ภายใต้ปฏิญญาโบกอร์ของเอเปค (APEC) ซึ่งกำหนดให้ประเทศสมาชิกที่พัฒนาแล้วเปิดเสรีอย่างเต็มที่ภายในปี ค.ศ. 2010 และประเทศสมาชิกที่กำลังพัฒนาเปิดเสรีภายในปี ค.ศ. 2020 การจัดทำเขตการค้าเสรีคู่หนึ่งจะไปกระตุ้นให้ประเทศอื่นต้องแข่งขันที่จะจัดทำเขตการค้าเสรีเพิ่มขึ้นด้วย จะทำให้เกิด FTA มากขึ้น ๆ นำไปสู่ความขัดแย้งทางการค้ามากขึ้น เพราะว่าการจัดทำเขตการค้าเสรี เช่น ประเทศ A กับประเทศ B สองประเทศจะได้ประโยชน์แต่สำหรับประเทศนอกกลุ่มที่ไม่เป็นสมาชิกเขตการค้าเสรีจะถูกกีดกันทางการค้า ในการเจรจาจัดทำเขตการค้าเสรีระหว่างกัน ส่วนใหญ่ประเทศใหญ่จะได้เปรียบประเทศเล็กจะเสียเปรียบ เพราะว่าจะไม่มีอำนาจในการต่อรอง ต้องระมัดระวังในการที่จะไปเจรจากับประเทศใหญ่ ๆ เช่น สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เป็นต้น การจัดทำเขตการค้าเสรีจะทำให้ประเทศหนึ่งเข้าสู่สภาวะการพึ่งพาทางเศรษฐกิจประเทศหนึ่งมากเกินไป (วิกิพีเดีย, 2564) การรวมกลุ่มเป็นเขตการค้าเสรีทำให้มีตลาดการค้าที่กว้างขึ้น สินค้าสามารถตอบสนองความต้องการในกลุ่มเองได้แล้วยังทำให้มีอำนาจในการต่อรองและอำนาจการเจรจาระหว่างประเทศเพิ่มมากขึ้นในระดับภูมิภาค การรวมกลุ่มเศรษฐกิจโดยมีเป้าหมายเพื่อลดภาษีศุลกากรระหว่างกันภายในกลุ่มที่ทำข้อตกลงลงให้เหลือน้อยที่สุดหรือเป็น 0% และใช้อัตราภาษีปกติที่สูงกว่ากับประเทศนอกกลุ่ม ในอดีตมุ่งเฉพาะด้านการเปิดเสรีด้านสินค้า (Goods) เป็นหลัก แต่ปัจจุบันนั้นรวมถึงการเปิดเสรีด้านบริการ (Service) และการลงทุนด้วยซึ่งเขตการค้าเสรีที่สำคัญ คือ การรวมกลุ่มกันในภูมิภาคอเมริกาเหนือ

เรียกว่า กลุ่มอเมริกาเหนือ (North America Free Trade Area : NAFTA), การรวมกลุ่มกันในภูมิภาคเอเชีย ที่เรียกว่า กลุ่มอาเซียน (Asean Free Trade Area : AFTA), FTAA (Free Trade Area of the Americas : FTAA) เขตการค้าเสรีอาเซียน-จีนจนถึงระดับที่มีระบบเศรษฐกิจเดียวกัน เขตการค้าเสรีไทย-อินเดียฯลฯ (กรมการค้าต่างประเทศ, 2562)

3. การรวมกลุ่มเป็นสหภาพศุลกากร (Custom Union : CU) เป็นการรวมกลุ่มเป็นเขตการค้าเสรี ที่มีการจัดเก็บภาษีศุลกากรกับประเทศนอกกลุ่มในอัตราเดียวกัน เช่น การรวมกลุ่มกันในภูมิภาคยุโรปที่เรียกว่า สหภาพยุโรป (European Community : EU) และการรวมกลุ่มของตลาดร่วมอเมริกาใต้ (MERCOSUR)

4. การรวมกลุ่มกันเป็นตลาดร่วม (Common Market : CM) เป็นการรวมกลุ่มนอกจากเรียกเก็บภาษีศุลกากรกับประเทศนอกกลุ่มในอัตราเดียวกันแล้ว ยังมีการเคลื่อนย้ายระหว่างประเทศระหว่างประเทศสมาชิกอย่างเสรี ได้แก่ ตลาดร่วมยุโรป มีการเจรจาในประเด็นแหล่งวัตถุดิบที่ใช้อยู่แล้วมีการนำเข้าในระดับราคาถูกลง และต้นทุนการผลิตต่ำลง เกิดการกระตุ้นให้มีการลงทุนจากต่างประเทศมากขึ้นเมื่อประเทศมีการจัดทำเขตการค้าเสรีจำเป็นที่จะต้องลดภาษีลงมา หมายความว่า อุตสาหกรรมก่อนหน้านั้น รัฐบาลใช้นโยบายปกป้องอยู่ต้องพยายามปรับตัว เพื่อที่จะให้สามารถต่อสู้แข่งขันได้ซึ่งเป็นผลดีทางอ้อม คือ ทำให้อุตสาหกรรมต่าง ๆ ของเขตการค้าเสรีนั้นมีความสามารถในการแข่งขันมากขึ้น

จะเห็นได้ว่า นโยบายการค้าเสรีที่แต่ละประเทศใช้ คือ นโยบายการลดภาษีร่วมกันโดยการกำหนดภาษีต่ำลงหรือการยกเว้นภาษีซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของข้อตกลงร่วมกันนี้จะเป็นประโยชน์มากกว่าการใช้นโยบายการค้าหลายฝ่าย เพราะการลดหรือยกเว้นภาษีการค้าระหว่างประเทศนั้นช่วยให้ผู้ส่งออกมีความคล่องตัวในการส่งออกเนื่องจาก ไม่มีอุปสรรคด้านภาษีและเป็นการสนับสนุนให้เกิดการค้าเสรีและการเจรจาต่อรองทางการค้าจะช่วยให้รัฐบาลหลีกเลี่ยงการเกิดสงครามทางการค้าเนื่องจาก การเจรจาทำข้อตกลงหลายฝ่ายทำให้เกิดการค้าเสรีได้ เพราะผู้ผลิตที่เป็นผู้แข่งขันในการนำเข้าได้รับข้อมูลข่าวสารและการจัดการที่ดีกว่าผู้บริโภค การเจรจาระหว่างประเทศสามารถนำมาซึ่งผู้ส่งออกภายในร่วมกัน ตัวอย่างเช่น ในประเทศอเมริกาและประเทศญี่ปุ่นได้ทำข้อตกลงร่วมกันที่จะเสนอการกำหนดโควตานำเข้าเพื่อป้องกันอุตสาหกรรมบางอุตสาหกรรมที่นำเข้าจากประเทศญี่ปุ่นการแข่งขันที่จะทำให้ประเทศญี่ปุ่นเคลื่อนย้ายอุปสรรคที่ประเทศญี่ปุ่นกำหนดไปยังประเทศอเมริกา การส่งออกสินค้าเกษตรหรือสินค้าที่ใช้เทคโนโลยีสูงไปยังประเทศญี่ปุ่น ผู้บริโภคในประเทศอเมริกาจะไม่ได้รับผลกระทบทางการเมืองในการเสนอนโยบายจำกัดโควตาการนำเข้าต่อสินค้าต่างประเทศ แม้ว่าโควตาเหล่านี้จะทำให้มีค่าต่อประเทศเหล่านั้น แต่ผู้ส่งออกที่ต้องการเข้าสู่ตลาดต่างประเทศจะถูกกีดกันด้วยการขจัดโควตานำเข้า การต่อรองระหว่างประเทศทำให้หลีกเลี่ยงการเกิดสงคราม การรวมกลุ่มกันทางเศรษฐกิจอาจก่อให้เกิดการผูกขาดในนโยบายการค้าระหว่างประเทศและกีดกันประเทศที่ไม่ใช่สมาชิกได้ จึงได้มีการวางกฎระเบียบที่ประเทศต่าง ๆ ต้องปฏิบัติตาม เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายจากการค้าระหว่างประเทศขึ้น โดยองค์กรการค้าโลก (WTO) เป็นผู้กำกับดูแลให้การค้าระหว่างประเทศเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ยอมให้ประเทศสมาชิก

เลือกปฏิบัติได้ (Non-MFN) ระหว่างประเทศในกลุ่ม แต่ต้องสอดคล้องกับเงื่อนไขที่กำหนดไว้ใน GATT ปี ค.ศ. 1994 (ตามมาตรา 24 วรรค 4 ถึงวรรค 9) เช่น เขตการค้าเสรีของกลุ่มอเมริกาเหนือ (NAFTA) เขตการค้าเสรีของกลุ่มสหภาพศุลกากร หรือกลุ่ม EU เป็นกลุ่มที่เป็นสหภาพศุลกากรเต็มรูปมีนโยบายให้ประเทศมีการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตได้อย่างเสรี โดยเฉพาะแรงงานระหว่างประเทศสมาชิก เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การตั้งเป็นเขตการค้าเสรีนั้นในทางปฏิบัติเป็นเรื่องที่มีความยุ่งยากและหากต้องการให้ได้ผลจะต้องพัฒนาไปสู่การเป็นสหภาพศุลกากรโดยเร็วเพื่อหลีกเลี่ยงภาษีในรูปแบบต่าง ๆ เนื่องจาก ประเทศนอกกลุ่มจะพยายามส่งสินค้าเข้าทางประเทศที่ทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีที่มีภาษีต่ำไปสู่ประเทศในเขตการค้าที่มีภาษีสูง ตัวอย่างเช่น สมมติว่าประเทศไทยมีเขตการค้าเสรีกับประเทศมาเลเซีย แต่ประเทศไทยเรียกเก็บภาษีศุลกากรนำเข้าสิ่งทอเพียง 10% ในขณะที่ประเทศมาเลเซียเรียกเก็บภาษีนำเข้าสิ่งทอในอัตรา 30% เช่นนี้จะทำให้ประเทศจีนพยายามนำเข้าสิ่งทอผ่านทางประเทศไทยเพื่อจะได้เสียภาษีเพียง 10% แล้วนำไปแปรรูปเช่น บรรจุห่อใหม่ เพื่อแปลงสภาพให้เป็นสินค้าไทยแล้ว นำไปขายในประเทศมาเลเซีย ทำให้ประเทศจีนสามารถเลี่ยงภาษีได้ 20% กล่าวคือ เขตการค้าเสรีจะต้องใช้ทรัพยากรของภาครัฐเป็นจำนวนมากเพื่อกำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับแหล่งกำเนิดสินค้าที่รัดกุม ทางออกที่ดีที่สุด คือ กำหนดภาษีศุลกากรของประเทศในเขตการค้าเสรีให้เท่ากันทั้งหมด หรือทำให้เป็นสหภาพศุลกากรโดยเร็วนั่นเอง

ดังนั้น การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจเพื่อทำข้อตกลงทางการค้าที่สร้างความพอใจให้กับประเทศที่ทำข้อตกลงนั้น จึงเป็นการทำข้อตกลงที่ขึ้นอยู่กับการตกลงทางการค้าของประเทศที่นำไปสู่การสร้างการค้าขึ้นมาใหม่ หรือการหันเหทางการค้า ซึ่งการสร้างการค้าขึ้นใหม่นั้นเกิดจาก เมื่อประเทศมีการทำข้อตกลงทางการค้าที่เกิดจากความพอใจนำไปสู่การทดแทนของการผลิตภายในประเทศด้วยต้นทุนที่สูงด้วยการนำเข้าสินค้าจากประเทศเพื่อนบ้านที่มีต้นทุนต่ำ การหันเหทางการค้าระหว่างประเทศนี้เกิดขึ้น เมื่อข้อตกลงทางการค้าระหว่างประเทศนำไปสู่การทดแทนกันของการนำเข้าสินค้าที่มีต้นทุนต่ำจากประเทศที่ไม่ใช่ประเทศสมาชิกในกลุ่ม มาทำการนำเข้าสินค้าที่มีต้นทุนสูงกว่าจากประเทศสมาชิก ดังตาราง 10.1

ตาราง 10.1 เปรียบเทียบระดับของการรวมกลุ่มต่าง ๆ

ประเภทการรวมกลุ่ม	ลดอุปสรรคการค้า	กำจัดอุปสรรคการค้า	ตั้งกำแพงภาษีนำเข้ากับนอกกลุ่ม	เคลื่อนยายปัจจัยการผลิตเสรี	นโยบายศกเดียวกัน
Preferential Trade Area : PTA)	X				
เขตการค้าเสรี : FTA		X			
สหภาพศุลกากร (Custom Union : CU		X	X		

ประเภทการรวมกลุ่ม	ลดอุปสรรคการค้า	กำจัดอุปสรรคการค้า	ตั้งกำแพงภาษีนำเข้ากับนอกกลุ่ม	เคลื่อนยายปัจจัยการผลิตเสรี	นโยบายศกเดียวกัน
ตลาดร่วม (Common Market : CM		X	X	X	
สหภาพทางเศรษฐกิจ (Economic Union : EU)		X	X	X	X

ที่มา : พิชญ์ จงวัฒนากุล, 2559

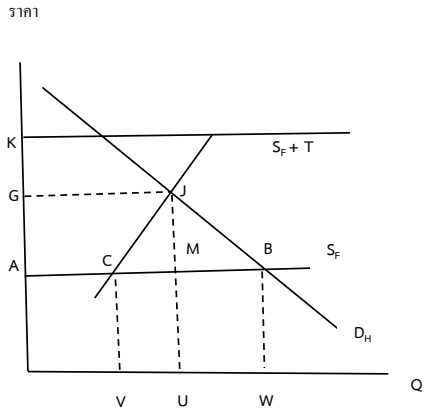
จะเห็นได้ว่าการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคต่าง ๆ นั้นมีวัตถุประสงค์หลากหลายซึ่งระดับของความร่วมมือนั้นที่น้อยที่สุด คือ การขจัดอุปสรรคทางการค้าระหว่างกลุ่มสมาชิกด้วยการร่วมมือกันจัดตั้งเป็นเขตการค้าเสรี และที่มีความร่วมมือกันในระดับสูงสุดคือ การรวมกลุ่มกันเป็นสหภาพการเมือง ซึ่งรวมทุกวัตถุประสงค์เข้าด้วยกัน ไม่ว่าการรวมกลุ่มจะอยู่ในระดับใด ก็เป็นไปตามที่มีประเทศต่าง ๆ กันส่วนใหญ่ให้ความสนใจ อย่างไรก็ตาม การรวมกลุ่มกันทางเศรษฐกิจอาจก่อให้เกิดการผูกขาดในนโยบายการค้าระหว่างประเทศใด ๆ ที่กีดกันสำหรับประเทศที่ไม่ใช่สมาชิกขึ้น ทำให้เกิดผลกระทบส่วนใหญ่ การรวมกลุ่มกันของประเทศสมาชิกที่มาร่วมกันวางกฎระเบียบที่ประเทศต่าง ๆ ต้องปฏิบัติตามเพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายจากการค้าระหว่างประเทศขึ้น

ผลกระทบของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ

การรวมกลุ่มกันทางเศรษฐกิจนั้นมีผลต่อประเทศสมาชิกในทุกด้าน ได้แก่ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม การเมืองและด้านเศรษฐกิจ ในหัวข้อนี้จะอธิบายเฉพาะผลกระทบของการรวมกลุ่มกันทางด้านเศรษฐกิจเท่านั้น โดยเฉพาะการใช้นโยบายของการยกเลิกอุปสรรคทางการค้าระหว่างประเทศที่เป็นภาษีศุลกากรและไม่ใช่ภาษีศุลกากร หรือเรียกอีกอย่างว่า เป็นข้อตกลงการค้าเสรี ซึ่งข้อตกลงนี้จะมีผลกระทบต่อกระแสการไหลเวียนของสินค้าและบริการ ตลอดจนการจัดสรรทรัพยากรในระบบเศรษฐกิจ ทฤษฎีที่นำมาอธิบายผลกระทบการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ คือ ทฤษฎีสหภาพศุลกากร (The theory of Cuatom Unions) ของไวเนอร์ (Viner, 1950) และพัฒนาโดย Lipsey and Mead ให้เป็นทฤษฎีดีที่สุดรองลงมา (The Theory of secon best) เพื่อให้ใช้ได้กว้างขึ้นคือ การรวมกลุ่มทางการค้าไม่ได้ก่อให้เกิดสวัสดิการที่สูงขึ้นเสมอไปโดยการวัดสวัสดิการจากการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจจะพิจารณาจากผลสุทธิของสวัสดิการที่เพิ่มขึ้นจากการสร้างการค้า (Trade Creation) และสวัสดิการที่ลดลงจากการเบี่ยงเบนการค้า (Trade Diversion) (พิชญ์ จงวัฒนากุล, 2559) มีรายละเอียดดังนี้

ผลกระทบต่อการค้าระหว่างประเทศ การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ เพื่อต้องการทำข้อตกลงการค้าเสรีให้มีการลดอุปสรรคทางการค้าสำหรับประเทศสมาชิก ทำให้เกิดผลกระทบต่อการค้าระหว่างประเทศใน 2 ลักษณะ (ณัฏฐา รัตนเลิศ, 2545) คือ

1.1 เกิดการสร้างการค้าใหม่ (Trade Creation) เกิดขึ้น เมื่อประเทศทำข้อตกลงการค้าเสรี ลดอุปสรรคทางการค้า ทำให้เกิดการผลิตที่หน่วยผลิตมีความได้เปรียบด้วยการนำเอาการผลิตที่มีประสิทธิภาพมากกว่า ทำให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงสินค้าจำนวนมากขึ้นและซื้อในราคาที่ถูกลง มากกว่าการที่ไม่ได้มีการรวมกลุ่มกันทางเศรษฐกิจ หน่วยผลิตต้องเผชิญกับปัญหาการแข่งขันที่สูงขึ้นอีกที่ต้องพัฒนาการผลิตให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพื่อแข่งขันกับหน่วยผลิตที่เข้ามามากขึ้น เมื่อประเทศมีการลดภาษีการนำเข้า ดังรูป 10.1

รูป 10.1 การรวมกลุ่มทางการค้าที่มีเฉพาะผลจากการสร้างการค้า

จากรูป 10.1 กำหนดให้แกนตั้งแสดงราคา แกนนอนแสดงปริมาณ มีประเทศ 2 ประเทศ คือ ประเทศ H กับประเทศ F ให้อุปสงค์ต่อสินค้าที่ต้องการภายในประเทศ H แทนด้วยเส้น D_H และอุปทานสินค้าจากประเทศ F แทนด้วยเส้น S_F เมื่อประเทศ H เรียกเก็บภาษีนำเข้าจำนวน T เส้นอุปทานที่มาจากประเทศ F ก่อนการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ คือเส้นอุปทาน $S_F + T$ ถ้าราคาในตลาดประเทศ H มากกว่า K หน่วยแล้วควรนำเข้าจากประเทศ F ซึ่งมีราคาคงที่ K หน่วยส่วน S_F แสดงถึงเส้นอุปทานจากประเทศ F หลังการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจจะได้รับการยกเว้นภาษีศุลกากรสรุปดังนี้

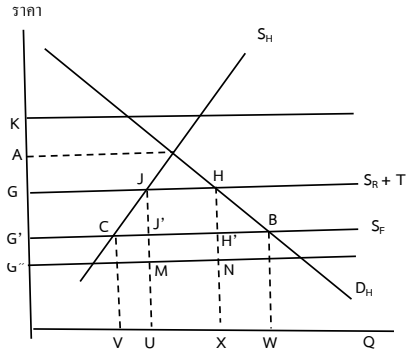
ก่อนการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจพบว่า ราคาดุลยภาพของสินค้าภายในประเทศ H คือ จุดตัดระหว่างเส้นอุปทาน S_H และเส้นอุปสงค์ D_H ของประเทศ H ราคาอยู่ที่ระดับ G บาทซึ่งราคาต่ำกว่าราคานำเข้าจากประเทศ F ที่เก็บภาษีศุลกากรสำหรับการบริโภคสินค้าภายในประเทศ H อยู่ที่ U หน่วยโดยสินค้าผลิตในประเทศ H ทั้งหมด

หลังการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจกับประเทศ F พบว่า ราคานำเข้าจากประเทศ F ลดจาก G เนื่องจากได้ยกเว้นภาษี ส่งผลให้ผู้บริโภคในประเทศ H บริโภคสินค้าเพิ่มเป็น K หน่วย โดยการบริโภค V หน่วยมาจากสินค้าที่ผลิตในประเทศของผู้ผลิตที่สามารถ

ผลการรวมกลุ่มทางสวัสดิการพบว่า ผู้บริโภคในประเทศ H ได้รับประโยชน์จากการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจกับประเทศ F ซึ่งแสดงด้วยส่วนเกินผู้บริโภค มีพื้นที่เท่ากับ AGJB อย่างไรก็ตามผู้ผลิตภายในประเทศ H

บางส่วนกลับไม่ได้รับผลประโยชน์จากการเข้าร่วมกลุ่มทางเศรษฐกิจแสดงด้วยการสูญเสียในส่วนเกินผู้ผลิตจากการเปลี่ยนไปนำเข้าสินค้าที่มีราคาถูกกว่า จากประเทศ F มีพื้นที่เท่ากับ AGJC ดังนั้น ผลประโยชน์สุทธิของประเทศ H หลังการเข้าร่วมกลุ่มทางเศรษฐกิจกับประเทศ F จึงมีค่าเท่ากับรูปสามเหลี่ยม CJB เป็นส่วนของสวัสดิการทางผู้ผลิตที่ได้รับประโยชน์จากการสร้างการค้าโดยลดการผลิตสินค้า CM หน่วยจากผู้ผลิตในประเทศ H ซึ่งมีประสิทธิภาพในการผลิตต่ำ มีต้นทุนการผลิตเท่ากับพื้นที่ VUJC ไปให้ผู้ผลิตในประเทศ F ซึ่งมีประสิทธิภาพในการผลิตสูงกว่า มีต้นทุนการผลิตเท่ากับพื้นที่ VUMC ทำการผลิตแทน ในขณะที่พื้นที่ BJN เป็นส่วนของสวัสดิการทางผู้บริโภคได้รับประโยชน์จากการสร้างการค้า เนื่องจากผู้บริโภคในประเทศ H สามารถบริโภคสินค้าไม่มากขึ้น MB หน่วย จากการนำเข้าสินค้าที่ถูกลงจากประเทศ F เพราะได้รับการยกเว้นภาษีศุลกากรจากการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ โดยพื้นที่ UJBW เป็นผลประโยชน์ทั้งหมดที่ได้รับจากการบริโภคสินค้าจากประเทศ F ในขณะที่พื้นที่ UMBW เป็นค่าใช้จ่ายทั้งหมดในสินค้านำเข้าจากประเทศ F

1.2 เกิดการเบี่ยงเบนทางการค้า (Trade Diversion) เกิดขึ้นเมื่อประเทศทำข้อตกลงการค้าเสรีโดยการลดอุปสรรคทางการค้า ทำให้อุปทานของผลผลิตในขณะนั้นได้เคลื่อนไปจากประเทศซึ่งไม่ได้เป็นสมาชิกของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจไปยังประเทศที่เป็นสมาชิก เมื่อประเทศได้เคลื่อนย้ายไปยังกลุ่มประเทศที่ได้ซื้อขายกับประเทศที่ไม่อยู่ในกลุ่ม แม้ว่าหน่วยผลิตที่ไม่ใช่สมาชิกอาจมีประสิทธิภาพในการยกเลิกอุปสรรคทางการค้าได้ เช่น หน่วยผลิตในญี่ปุ่นนำเข้าสินค้าเหมือนกันจากประเทศเม็กซิโกและไต้หวัน ถ้าญี่ปุ่นมีการตกลงในเขตการค้าเสรีอาเซียน (FTA) กับประเทศเม็กซิโก แต่ไม่มีข้อตกลงเขตการค้าเสรี (FTA) กับไต้หวัน บริษัทเหล่านั้นจะมีการนำเข้าจากประเทศเม็กซิโกมากกว่าไต้หวัน เนื่องจากได้รับการลดอัตราภาษีศุลกากร แต่หน่วยผลิตที่เป็นบริษัทลงทุนข้ามชาติจากประเทศนอกกลุ่มอาจจะพิจารณาการลงทุนในประเทศ FTA เพื่อบริการทำให้ตลาดมีประสิทธิภาพมากขึ้น การเบี่ยงเบนทิศทางการค้า (Trade Diversion) ทำให้ประเทศคู่ตกลงเขตการค้าเสรีหันมาค้าขายกันเองมากขึ้น หลังจากมีการเปิดเสรีให้แก่กัน แต่ยังคงมีอุปสรรคการค้ากับประเทศอื่น ๆ จึงอาจจะทำให้ไม่มีการนำเข้าจากประเทศที่ต้นทุนการผลิตต่ำกว่าได้ด้วย นอกจากนั้น การจัดทำเขตการค้าเสรี มีนัยยะทางด้านการเมืองด้วย การเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ย่อมเป็นการถ่วงดุลอำนาจกับอีกประเทศหนึ่งด้วย เช่น ประเทศจีนจะทำเขตการค้าเสรีกับอาเซียน มีนัยทางการเมือง คือ ประเทศจีนต้องการที่จะมีบทบาทและมีอิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจการเมืองเพิ่มขึ้นในภูมิภาคอาเซียนและถ้าประเทศสหรัฐอเมริกาต้องการจะถ่วงดุลอำนาจประเทศจีนก็ต้องเข้ามาทำเขตการค้าเสรีกับประเทศในภูมิภาคอาเซียนนี้ด้วย ซึ่งเป็นเหตุผลทางการเมืองที่แทรกอยู่ในเรื่องของการจัดทำเขตการค้าเสรี ทำให้ประเทศสามารถขยายตลาดได้กว้างขวางขึ้น ทำให้ประเทศมีการส่งออกได้ง่ายขึ้นมีความสะดวกมากขึ้นเพราะไม่มีอุปสรรคทางการค้าระหว่างกัน ย่อมส่งผลทำให้เกิดการค้าระหว่างกันเพิ่มมากขึ้น เมื่อเป็นคู่สัญญาของความตกลงกันเจรจาขจัดอุปสรรคทางการค้าต่าง ๆ เช่น ลดอัตราภาษีระหว่างกันจะมีมากขึ้นและง่ายในการเจรจา พิจารณาจากรูป 10.2 ประกอบ

รูป 10.2 การรวมกลุ่มทางการค้าที่มีผลจากการสร้างการค้าและผลจากการเบี่ยงเบนการค้า

ก่อนการรวมกลุ่ม พบว่า ราคาดุลยภาพของสินค้าภายในประเทศ H มีค่าเท่ากับ G เกิดจากเส้น S_H และ S_R + T กับเส้น D_H โดย ณ ราคานี้ การบริโภคสินค้าที่ผลิตจากภายในประเทศ H จำนวน U หน่วย และนำเข้าจากประเทศ R อีก 10 หน่วย ส่งผลให้การบริโภคสินค้าของผู้บริโภคภายในประเทศ H รวมกันเท่ากับ X หน่วย ประเทศ H เก็บภาษีศุลกากรจากประเทศ R มีมูลค่าทั้งสิ้น MJ'H'N

หลังจากประเทศ H รวมกลุ่มทางเศรษฐกิจกับประเทศ F พบว่า ประเทศ H นำเข้าสินค้าจากประเทศ F ได้ในราคาที่ถูกกว่านำเข้าจากประเทศ R ที่ G' เกิดจากเส้น S_H และ S_F กับเส้น D_H โดยราคาดังกล่าว ประเทศ H บริโภคสินค้าทั้งสิ้น W หน่วย บริโภค V หน่วยที่เหลือมาจากการนำเข้าสินค้าจากประเทศ F แต่ในการนำเข้าจากประเทศในกลุ่มสมาชิกทางเศรษฐกิจส่งผลให้ประเทศ H ขาดรายได้จากภาษีนำเข้า นอกจากนั้นปริมาณสินค้าเข้าของประเทศ H ซึ่งเคยซื้อจากผู้ผลิตที่มีประสิทธิภาพสูงในประเทศ R โดยถูกเปลี่ยนมาซื้อกับผู้ผลิตที่มีประสิทธิภาพต่ำกว่าในประเทศ F แทน เป็นผลจากการยกเว้นภาษีศุลกากรระหว่างกันของประเทศสมาชิกส่งผลให้ สินค้านำเข้าจากประเทศนอกกลุ่มถูกเบี่ยงเบนออกไปหรือเกิดการเบี่ยงเบนการค้านั่นเอง อย่างไรก็ตาม ปริมาณสินค้านำเข้าของประเทศ H หลังรวมกลุ่มจะมีปริมาณมากกว่าก่อนการรวมกลุ่ม ดังนั้น จึงมีผลของการสร้างการค้าในขณะเดียวกันด้วย

ผลของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ H และ F สามารถแสดง สวัสดิการที่เกิดขึ้นต่อประเทศ H ได้จากผลรวมของพื้นที่ C'JJ' และ B'HH' เป็นสวัสดิการที่ได้รับจากผลของการเพิ่มการค้า ส่วนพื้นที่ MNH'J' แสดงสวัสดิการที่สูญเสียไปเนื่องจากการเบี่ยงเบนการค้าในส่วนของปริมาณการนำเข้า JH หน่วยจากประเทศ R ซึ่งมีประสิทธิภาพการผลิตสูง ก่อนการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจมาเป็นการนำเข้าสินค้า J'H' จากประเทศ F ซึ่งมีประสิทธิภาพการผลิตต่ำกว่าผู้ผลิตจากประเทศ R ภายหลังรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ

ผลต่อสวัสดิการที่ได้รับ แยกเป็น 3 ส่วน คือ 1) ส่วนเกินของผู้บริโภคในประเทศ H ที่เพิ่มมากขึ้นจากการที่ราคาลดลง จนทำให้เกิดการบริโภคสินค้ามากขึ้นซึ่งสวัสดิการที่ได้รับคือ พื้นที่ G'GHB 2) ส่วนเกินของ

ผู้ผลิตในประเทศ H ที่ลดลง จากการผลิตสินค้าภายในประเทศลดลงเนื่องจากนำเข้าจากประเทศ F ซึ่งมีราคาถูกกว่าสวัสดิการที่ผู้ผลิตในประเทศ H สูญเสียไปคือ G'GJC' และ 3) สูญเสียรายได้จากการจัดเก็บภาษีนำเข้าของประเทศ H ตามพื้นที่ JMNH เดิมมาจากมูลค่าภาษีนำเข้าสินค้าที่จัดเก็บจากประเทศ R ก่อนการรวมกลุ่มทางศก.มีการรวมกลุ่มจนเกิดการเบี่ยงเบนการค้าจนไปสู่การนำเข้าสินค้าปลอดภาษีซึ่งมีราคาถูกกว่าจากประเทศ F ส่งผลให้สวัสดิการของประเทศ H ได้จากการจัดเก็บภาษีนำเข้าที่เคยจัดเก็บได้ต้องสูญเสียไป

ดังนั้น เมื่อหักลบสวัสดิการทั้ง 3 ส่วน จึงเหลือพื้นที่จากผลของการสร้างการค้าที่ทำให้สวัสดิการของประเทศ H เพิ่มขึ้น ดังพื้นที่ C'JJ' และ B'HH' และพื้นที่จากผลของการเบี่ยงเบนการค้าที่ทำให้สวัสดิการของประเทศ H ลดลงตามพื้นที่ MNH'J' ดังนั้น หากพื้นที่ MNH'J' เป็นผลลบมีน้อยกว่าพื้นที่รวมของสามเหลี่ยม C'JJ' และ B'HH' ซึ่งเป็นผลทางบวกแสดงว่า ประเทศ H ได้รับผลสุทธิจากการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจแต่ในทางตรงข้าม ถ้าผลทางลบมีค่ามากกว่าผลทางด้านบวก แสดงว่า ประเทศ H ได้ผลเสียสุทธิจากการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ ผลสุทธิดังกล่าว ยังขึ้นอยู่กับความยืดหยุ่นของเส้นอุปสงค์ D_H เส้นอุปทาน S_H ภายในประเทศ และยังรวมถึงความต่างระหว่างเส้นอุปทาน S_F กับ S_R อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีของผลกระทบจากการรวมกลุ่มทางการค้า สามารถนำไปอธิบายการรวมกลุ่มในทุกระดับด้วย (พิชญ์ จงวัฒนากุล, 2559)

ผลกระทบต่อการลงทุนระหว่างประเทศ การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ เพื่อต้องการทำข้อตกลงการค้าเสรีนั้น ทำให้ด้านผลรวมในภาพรวมในตลาดดีขึ้น นั้นคือ จะเกิดผลกระทบต่อบริษัทจากสาเหตุการขยายการผลิต และจากความสามารถของบริษัททำให้เกิดการประหยัดต่อขนาดได้ การทำข้อตกลงทางการค้าเสรีสำหรับประเทศสมาชิกมีการลดอุปสรรคทางการค้าสำหรับประเทศสมาชิก ทำให้เกิดการขยายตัวทางการค้าและการเบี่ยงเบนทางการค้า ส่วนผลกระทบจากการลงทุนนั้น เมื่อมีการขยายตัวทางการค้าจะเกิดการลงทุนจากหน่วยผลิตที่มีประสิทธิภาพต่ำไปยังหน่วยผลิตที่มีประสิทธิภาพสูง หรือลงทุนระหว่างประเทศและเมื่อเกิดการเบี่ยงเบนทางการค้า ทำให้เกิดการลงทุนในต่างประเทศมากขึ้น เกิดการผลิตภายนอกประเทศมากขึ้น และเกิดการประหยัดต่อขนาด เนื่องจาก การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจทำให้อุปสรรคทางการค้าลดลงและทำให้ขนาดของตลาดใหญ่ขึ้น บริษัทสามารถผลิตสินค้าได้จำนวนมากขึ้น บริษัทจะมีต้นทุนการผลิตต่อหน่วยต่ำ มีการผลิตที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นทำให้เกิดการค้ามากขึ้นระหว่างประเทศสมาชิก เกิดการเพิ่มการลงทุนทางตรงในต่างประเทศ เมื่อมีการขยายตลาดและทำให้บริษัทลงทุนข้ามชาติลงทุนในตลาดที่ใหญ่ขึ้น นอกจากนั้น การค้าเสรียังทำให้เกิดการเพิ่มการแข่งขัน เป็นผลของการทำเขตการค้าเสรี (FTA) ระหว่างกลุ่มประเทศสมาชิก ทำให้เกิดการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตเพราะบริษัทต้องมีการแข่งขันกันมากขึ้น

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของประเทศไทย

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของประเทศไทย (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, กระทรวงพาณิชย์, 2563) จากที่ได้กล่าวข้างต้น ประเทศไทยมีนโยบายการค้าระหว่างประเทศไปสู่การค้าเสรีมากขึ้น โดยประเทศไทยได้มีการทำข้อตกลงทางการค้าเสรีกับประเทศต่าง ๆ ใน 2 ลักษณะ

1. การทำข้อตกลงแบบทวิภาคีของไทยมีจำนวน 10 ประเทศ ได้แก่ ความตกลงเขตการค้าเสรี (FTA) ระหว่างไทย-ศรีลังกา (2560) ความตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างไทย-ปากีสถาน (2559) ความตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างไทย-ตุรกี (2557) ความตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างไทย-แคนาดา (2556) ความตกลงการค้าเสรีไทย-อเมริกา ความตกลงการค้าเสรีไทย-ชิลี (2554) ความตกลงการค้าเสรีไทย-เปรู (2550) ความตกลงการค้าเสรีไทย-ญี่ปุ่น (2550) ความตกลงการค้าเสรีไทย-อินเดีย (2550) ความตกลงการค้าเสรีไทย-นิวซีแลนด์ (2550) ความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย (2550)

2. การทำข้อตกลงทางการค้าแบบพหุภาคีของไทยจำนวน 11 กลุ่ม ได้แก่ ความตกลงการค้าเสรีระหว่างกลุ่มอาเซียน-ฮ่องกง (2557) ความตกลงกลุ่มพันธมิตรเศรษฐกิจแปซิฟิก TPP (Trans-Pacific Partnership) (2556) กลุ่มการค้าเสรียุโรป EFTA European Free Trade Association) (2556) ความตกลงการค้าเสรีไทย-EU (2553) เขตการค้าเสรีอาเซียน AFTA (2553) RCEP (Regional Comprehensive Economic partnership) (2552) การค้าเสรีอาเซียน-จีน (2551) การค้าเสรีอาเซียน-ออสเตรเลีย-นิวซีแลนด์ (2551) การค้าเสรีอาเซียน-อินเดีย (2551) การค้าเสรีอาเซียนเกาหลีใต้ (2551) การค้าเสรีอาเซียน-ญี่ปุ่น (2551) การค้าเสรีเอเชียใต้บิมสเทค (2550) เป็นต้น

ซึ่งในหัวข้อนี้จะแสดงรายละเอียดเฉพาะบางข้อตกลงเท่านั้น หากต้องการรายละเอียดของทุกข้อตกลงของการค้าเสรีที่ไทยได้ลงนามไว้สามารถอ่านได้ที่กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, กระทรวงพาณิชย์, 2563) รายละเอียดบางความตกลงมีดังต่อไปนี้

ปี 2547 ความตกลงการค้าเสรีไทย-อเมริกา (Thailand-US Free Trade Area) (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2563) ในการประชุมรัฐมนตรีการค้าเอเปคเมื่อวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2545 ณ เมืองลอสคาบอส ประเทศเม็กซิโกได้ลงนามกรอบความตกลงด้านการค้าและการลงทุน (Trade and Investment Framework Agreement between the United States and the Kingdom of Thailand : TIFA) เพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคทางการค้าระหว่างกันและจัดทำความตกลงการค้าเสรีระหว่างกัน โดยให้เริ่มการเจรจาในปี ค.ศ. 2004 กรอบการเจรจาครอบคลุมเรื่อง การเปิดเสรีด้านการค้าสินค้า การค้าบริการ และการลงทุน รวมทั้งความร่วมมือทางเศรษฐกิจในสาขาต่าง ๆ การเจรจาแบ่งออกเป็นกลุ่ม 22 กลุ่ม ได้แก่ (1) การเปิดตลาดสินค้าเกษตร (2) การเปิดตลาดสินค้าอุตสาหกรรม (3) การเปิดตลาดสิ่งทอและเสื้อผ้าสำเร็จรูป (4) กฎว่าด้วยถิ่นกำเนิดสินค้า (5) การค้าบริการ (6) การลงทุน (7) โทรคมนาคม (8) การเปิดเสรีภาคการเงิน (9) พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (10) ระเบียบพิธีการศุลกากร (11) มาตรการสุขอนามัย (12) มาตรการเยียวยาทางการค้า (13) ความโปร่งใส (14) การระงับข้อพิพาท (15) การจัดซื้อโดยรัฐ (16) นโยบายการแข่งขัน (17) วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (18) วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) (19) ทรัพย์สินทางปัญญา (20) อุปสรรคทางเทคนิคต่อการค้า (21) การสร้างขีดความสามารถทางการค้า (22) แรงงานและสิ่งแวดล้อม จนปี ค.ศ. 2006 การเจรจายุติลงเนื่องจากการประกาศยุบสภาของไทยและสหรัฐฯ ประกาศจะไม่เจรจา FTA กับรัฐบาลที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง จนถึงปัจจุบันก็ยังไม่มีการเจรจา FTA ระหว่างกันอีก จากงานวิจัยของ สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ (2549) วิเคราะห์จากดุลยภาพทั่วไป (Computable General Equilibrium :

CGE) โดยใช้แบบจำลอง GTAP (Global Trade Analysis project) พบว่า การทำความตกลงการค้าเสรีไทย-สหรัฐฯส่งผลให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Product) หรือ GDP ของไทยเพิ่มขึ้นประมาณ 1.84% การขยายตัวทางเศรษฐกิจของสหรัฐฯ เกิดจากการจัดทำความตกลงการค้าเสรีระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ย่อมน้อยกว่าการขยายตัว ทางเศรษฐกิจของไทย เนื่องจากเศรษฐกิจของสหรัฐฯ มีขนาดใหญ่กว่าเศรษฐกิจไทยมาก และไทยมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของสหรัฐฯ น้อยกว่าที่สหรัฐฯ มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของไทย แต่ความตกลงการค้าเสรีไทย-สหรัฐฯ ทำให้เกิดการขยายตัวของ GDP มากที่สุดเมื่อเทียบกับการจัดทำความตกลงการค้าเสรีฉบับอื่น ๆ

ปี 2548 ความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน (Asean-China Free Trade Agreement : ACFTA) (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2563) ความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2548 โดยยกเลิกภาษีนำเข้าสินค้าผักและผลไม้ระหว่างไทยกับจีนในปี พ.ศ. 2546 และยกเลิกภาษีของสินค้าที่เหลืออีกกว่าร้อยละ 90 ของรายการสินค้าทั้งหมด มีอัตราภาษีนำเข้าเป็นศูนย์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553

ผลของการทำ FTA อาเซียน – จีน ทำให้ไทยในฐานะประเทศสมาชิกอาเซียน ได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีจากจีน โดยไทยสามารถส่งสินค้าหลายรายการที่ไทยมีศักยภาพไปจีนได้เพิ่มมากขึ้น เมื่อเปรียบเทียบมูลค่าการส่งออกของไทย ในปี พ.ศ. 2547 ก่อนเอฟทีเอมีผลใช้บังคับไทยส่งออกสินค้าไปจีนมูลค่า 7.1 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ แต่ในปี พ.ศ. 2559 ไทยส่งออกเพิ่มมากขึ้นเป็น 23.7 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ อาทิ เม็ดพลาสติก ยางพารา ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง คอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ เคมีภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ไม้ แผงวรจรไฟฟ้า ผลิตภัณฑ์ยาง น้ำมันสำเร็จรูป และข้าว นอกจากนี้ยังสามารถนำเข้าวัตถุดิบ อาทิ ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ วัตถุดิบจำพวกเคมี เหล็ก ผลิตภัณฑ์โลหะ ได้ในราคาที่ถูกลง ซึ่งจะทำให้ต้นทุนการผลิตของไทยลดลง และเพิ่มความสามารถในการแข่งขันในตลาดต่างประเทศของไทย โดยในปี พ.ศ. 2560 (มกราคม-กันยายน) การค้าระหว่างไทย-จีน มีมูลค่า 53.7 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ เป็นมูลค่าการส่งออกของไทยไปจีน 21.3 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ และนำเข้าจากจีนมูลค่า 32.4 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี พ.ศ. 2561 จีนและอาเซียนรวมทั้งไทย ได้ลดภาษีภายใต้ความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-จีน ลงแล้วกว่าร้อยละ 90 ของรายการสินค้าทั้งหมด โดยจัดกลุ่มการลดภาษีออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1. สินค้านำร่อง ได้แก่ ผัก ผลไม้ สินค้าประมง ผลิตภัณฑ์นมและไข่ เป็นต้น ทั้งสองฝ่ายลดภาษีเหลือศูนย์แล้วตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 โดยสินค้าที่ไทยได้ประโยชน์ เช่น ผัก ผลไม้ โดยเฉพาะมันสำปะหลัง ซึ่งมีอัตราการขยายตัวมากกว่าร้อยละ 400 และสินค้าประมง ซึ่งมีอัตราการขยายตัวมากกว่าร้อยละ 290 เป็นต้น

2. สินค้าปกติ มีจำนวนร้อยละ 90 ของรายการสินค้าทั้งหมด ทั้งสองฝ่ายลดภาษีเหลือศูนย์แล้วตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2553 โดยสินค้าที่ไทยได้ประโยชน์ เช่น สตาร์ชทำจากมันสำปะหลัง ซึ่งมีอัตราการขยายตัวมากกว่าร้อยละ 120 ส่วนประกอบเลเซอร์ ซึ่งมีอัตราการขยายตัวมากกว่าร้อยละ 2,000 ของผสมน้ำยางธรรมชาติ

และน้ำยางสังเคราะห์ ซึ่งมีอัตราการขยายตัวมากกว่าร้อยละ 120 ตัวประมวลผลวงจรอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งมีอัตราการขยายตัวมากกว่า ร้อยละ 110 และเม็ดพลาสติก ซึ่งมีอัตราการขยายตัวมากกว่าร้อยละ 45 เป็นต้น

3. สินค้าอ่อนไหว ซึ่งเป็นสินค้าที่ทั้งสองฝ่ายต้องการเวลาปรับตัว จึงมีระยะเวลาการลดและยกเลิกภาษีนานกว่าสินค้าปกติ โดยลดอัตราภาษีลงเหลือไม่เกินร้อยละ 20 ในวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2555 และในวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2561 จะต้องลดภาษีลงเหลือร้อยละ 0-5 ครอบคลุมสินค้าของฝ่ายไทย เช่น แป้ง ข้าวสาลี น้ำผลไม้ โพลีเอสเตอร์ ยางรถยนต์ รองเท้ากีฬา ของเล่น กระจก ตู้เย็น ตู้แช่ เครื่องรับโทรทัศน์ ไมโครเวฟ แบตเตอรี่ เป็นต้น และสินค้าของฝ่ายจีน เช่น กาแฟ ใบยาสูบ ขนสัตว์ ฝ้าย ปลายข้าว แป้งข้าวเจ้า สับปะรดแปรรูป กระดาษ โพลีเอสเตอร์ กระปุกเกียร์สำหรับยานยนต์ และถุงลมนิรภัย เป็นต้น โดยสินค้าที่คาดว่าไทยจะได้ประโยชน์จากการลดภาษีของจีน เช่น ใบยาสูบ กาแฟ ฝ้าย สับปะรดแปรรูป และโพลีเอสเตอร์ เป็นต้น

4. สินค้าอ่อนไหวสูง มีจำนวนรายการสินค้าไม่เกินร้อยละ 40 หรือ 100 รายการของสินค้าอ่อนไหวทั้งหมด (พิกัดศุลกากร 6 หลัก) แล้วแต่ว่าเงื่อนไขใดส่งผลให้มีรายการสินค้าอ่อนไหวสูงน้อยกว่า โดยสามารถคงอัตราภาษีไว้ได้จนถึง 1 มกราคม พ.ศ. 2558 หลังจากนั้น ต้องลดภาษีมาอยู่ที่ไม่เกินร้อยละ 50 โดยครอบคลุมสินค้าของฝ่ายไทย เช่น สินค้าเกษตร 23 รายการที่มีโควตาภาษี อาทิ นม ครีม มันฝรั่ง กระเทียม ไหมดิบ หินอ่อน เป็นต้น และสินค้าของฝ่ายจีน เช่น ข้าวโพด ข้าว พืชน้ำมัน น้ำตาล กระดาษ ด้ายใยสังเคราะห์ กระดาษแข็ง เป็นต้น

ปี 2550 ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดไทย-ญี่ปุ่น (Japan-Thailand EconomicPartnership Agreement : JTEPA (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2563) ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดไทย-ญี่ปุ่น (Japan-Thailand Economic Partnership Agreement : JTEPA มีผล 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 ประเทศไทย ปี พ.ศ. 2560 สินค้าที่ลดภาษีเป็นศูนย์แล้วร้อยละ 88.93 เหล็กมีโควตานำเข้ายกเลิกในปี พ.ศ. 2560 และภาษีจะเป็นศูนย์รถยนต์นั่ง 3,000 ซีซี ขึ้นไปลดภาษีเหลือร้อยละ 60 แล้ว ญี่ปุ่นสินค้าร้อยละ 81.1 ลดภาษีเป็นศูนย์แล้ว (ปี พ.ศ. 2564 สินค้าที่ลดภาษีเป็นศูนย์จะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 88.1) จากการประชุม Boao Forum for Asia ณ มณฑลไหหลำ สาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อวันที่ 12 เมษายน พ.ศ. 2545 ได้จัดตั้งคณะทำงานร่วมเพื่อศึกษาการเป็นหุ้นส่วนเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดไทย-ญี่ปุ่น เพื่อผลักดันความร่วมมือที่ครอบคลุมรอบด้านทั้งด้านการค้า การลงทุน อุตสาหกรรมและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์รวมทั้งการจัดทำความตกลงการค้าเสรี และมีการเจรจาอย่างเป็นทางการเพื่อจัดทำความตกลง JTEPA ครั้งแรกที่ประเทศไทยในต้นปี พ.ศ. 2547 จนบรรลุผลการเจรจาอย่างสมบูรณ์ เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2549 ได้ลงนามความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น (JTEPA) 3 เมษายน พ.ศ. 2550 ณ กรุงโตเกียว โดย JTEPA เริ่มมีผลใช้บังคับตั้งแต่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 มีการดำเนินโครงการความร่วมมือเพื่อส่งเสริมการค้าและการลงทุน จำนวน 7 เรื่อง ได้แก่ ความร่วมมือเพื่อสนับสนุนครัวไทยสู่โลก ความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมเหล็ก อุตสาหกรรมรถยนต์การอนุรักษ์พลังงาน อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม เศรษฐกิจสร้างมูลค่าและหุ้นส่วนภาครัฐและเอกชน

ตั้งแต่ พ.ศ. 2546 JTEPA ได้แบ่งการเจรจาเป็น 21 กลุ่ม ได้แก่ การเปิดตลาดสินค้า และบริการ การลงทุนและการเคลื่อนย้ายบุคคล ทรัพย์สินทางปัญญา มาตรการปกป้องทางการค้า พิธีการด้านศุลกากร นโยบายการแข่งขัน กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีการเจรจา ด้านการบริการการเงิน การเกษตร ป่าไม้และประมงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การท่องเที่ยว วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในปี พ.ศ. 2548 ได้บรรลุข้อตกลงในประเด็น ดังนี้

1. เหล็ก : ไทยจะยกเลิกภาษีทันทีสำหรับเหล็กรีดร้อนที่ไม่ผลิตในไทย ส่วนเหล็กอื่น ๆ ทุกรายการ ยกเลิกภาษีภายในปีที่ 11

2. ชิ้นส่วนยานยนต์ (สำหรับ OEM) : ไทยจะยกเลิกภาษีในรายการสินค้าที่ไม่อ่อนไหว ภายในปี พ.ศ. 2554 ส่วนรายการสินค้าอ่อนไหว จะยกเลิกในปี พ.ศ. 2556 (โดยมีเงื่อนไขว่าความตกลง AFTA ต้องมีผลบังคับใช้จริงในปี พ.ศ. 2553)

3. รถยนต์สำเร็จรูป (CBU) : ประเทศไทยจะเริ่มลดภาษีในปีแรกที่ JTEPA มีผลบังคับใช้ สำหรับขนาดที่เกินกว่า 3,000 ซีซี โดยลดจากร้อยละ 80 เหลือร้อยละ 60 ในปี พ.ศ. 2552 และคงไว้จนกว่าจะมีการเจรจากันใหม่ สำหรับที่มีขนาดต่ำกว่า 3,000 ซีซี จะเจรจาใหม่ภายใน 5 ปี

4. สินค้าเกษตร : ญี่ปุ่นจะลดหรือเลิกภาษีในสินค้าไก่ปรุงสุก ไก่สดแช่เย็น เนื้อปลากระป๋อง ปู หอย ผักสดแช่เย็นกุ้งสด กุ้งต้ม แช่เย็น แช่แข็ง แปรรูป ทุเรียน มะละกอ มะม่วง มังคุด

5. ความร่วมมือ : มีการตกลงกันด้านมาตรฐานสุขอนามัยความร่วมมือทรัพยากรมนุษย์ ความร่วมมือด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ความร่วมมือด้านการสื่อสารด้านการท่องเที่ยว การส่งเสริม SME และบรรยากาศการลงทุน

6. ด้านการค้าบริการ/ลงทุน : ไทยจะสามารถส่งพ่อครัวแม่ครัว คนดูแลคนสูงอายุ ครูสอนภาษาไทย รำไทยและสามารถเข้าไปทำงานในสาขาอาชีพดังเช่น ด้านโฆษณา ทัวร์ บริการโรงแรม เป็นต้น ข้อสังเกตคือ ญี่ปุ่นไม่ยอมที่จะให้ไทยนำเอาสินค้าข้าวเข้ามาในการเจรจาด้วย และยังไม่มีความชัดเจนในเรื่องหลักเกณฑ์ในการคำนวณแหล่งกำเนิดสินค้า

ปี 2550 ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นไทย-นิวซีแลนด์ (Thailand New Zealand Closer Economic Partnership TNZCEP Thailand-New Zealand Free Trade Agreement : (TNZFTA) ไทยและนิวซีแลนด์มีการลงนามความตกลงฯ ในเดือนเมษายน พ.ศ. 2548 เพื่อให้ความตกลงฯ มีผลใช้บังคับในวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2548 ซึ่งครอบคลุมทั้งเรื่องการเปิดตลาดด้านการค้าสินค้า บริการ การลงทุน และความร่วมมือที่เกี่ยวข้องกับการค้า เช่น พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ทรัพย์สินทางปัญญา การจัดซื้อจัดจ้างโดยรัฐ และนโยบายการแข่งขัน เป็นต้น จากผลการวิจัยของ ชมัยภรณ์ ถนอมศรีเดชชัย (2548) ประเทศทั้งสองมีมูลค่าการค้าระหว่างกันเพียงประมาณ 28.2 พันล้านบาท (ณ สิ้นเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2548) โดยไทยมีการส่งออก 19.2 พันล้านบาท และ

นำเข้า 9.1 พันล้านบาท และทำให้ไทยมีดุลการค้าเกินดุลอยู่ 10.1 พันล้านบาท สินค้าส่งออกที่สำคัญของไทยไปนิวซีแลนด์ ได้แก่ รถปิกอัพ ทูน่ากระป๋อง เม็ดพลาสติก ของปรุงแต่งจากธัญพืช อัญมณีและเครื่องประดับ กุ้งแช่แข็ง เป็นต้น สินค้านำเข้าสำคัญจากนิวซีแลนด์ ได้แก่ อาหารปรุงแต่งสำหรับเลี้ยงทารก ไม้ และของทำด้วยไม้ ขนแกะพลาสติกและของทำด้วยพลาสติก สัตว์น้ำ กระดาษและของทำด้วยกระดาษ เครื่องจักร น้ำตาลและของทำจากน้ำตาล ของปรุงแต่งสำหรับบริโภคเช่น วิตามิน และโปรตีนอาหารสำหรับเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น รัฐบาลทั้งสองได้เจรจาทำความตกลงการค้าเสรีระหว่างกัน เมื่อเดือนพฤษภาคม ปี พ.ศ. 2547 และลงนามความตกลงกันในเดือนเมษายน พ.ศ. 2548 มีผลใช้บังคับในวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2548 ความตกลงดังกล่าวครอบคลุมการเปิดเสรีด้านการค้าสินค้า บริการ และการลงทุน โดยนิวซีแลนด์จะลดภาษีนำเข้าลงเป็น 0% ทันทีที่ความตกลงฯมีผลใช้บังคับ ครอบคลุมสินค้าร้อยละ 79 ของรายการสินค้า หรือประมาณร้อยละ 85 ของมูลค่าการนำเข้าของนิวซีแลนด์จากไทย สำหรับสินค้าที่เหลือทั้งหมดจะลดภาษีเป็น 0% ภายในปี พ.ศ. 2553 ยกเว้นสินค้าสิ่งทอ เสื้อผ้า และรองเท้า ซึ่งนิวซีแลนด์จะค่อย ๆ ทยอยลดภาษีเป็น 0% ในปี พ.ศ. 2558 ทางฝ่ายไทยจะตอบแทนด้วยทำการลดภาษีนำเข้าเป็น 0% ทันทีที่ความตกลงมีผลใช้บังคับ สำหรับสินค้าร้อยละ 54 ของจำนวนรายการทั้งหมด หรือร้อยละ 49 ของมูลค่านำเข้าทั้งหมดจากนิวซีแลนด์ นอกจากนี้ไทยจะค่อย ๆ ทยอยลดภาษีสินค้าอีกประมาณร้อยละ 10 ของการนำข้าจากนิวซีแลนด์ลงเป็นอัตรา 0% ภายในปี พ.ศ. 2553 ส่วนสินค้าอ่อนไหวของไทย เช่น นมและผลิตภัณฑ์ เนื้อวัว เนื้อหมูหัวหอมและเมล็ด เป็นต้น จะทยอยลดภาษีเป็น 0% ในปี พ.ศ. 2558-2563 ไทยจะยกเลิกโควตาภาษีสินค้าเกษตร 18 รายการจาก 23 รายการที่ผูกพันไว้ภายใต้ WTO ส่วนอีก 4 รายการ (นมพร้อมดื่ม มันฝรั่ง หัวหอม และเมล็ดหัวหอม) จะกำหนดโควตาเฉพาะให้แก่นิวซีแลนด์ แต่จะไม่มีการเปิดโควตาเพิ่มเติมในสินค้านมผงขาดมันเนยซึ่งเป็นสินค้าอ่อนไหวมาก ความตกลงดังกล่าวมีการใช้มาตรการปกป้องพิเศษ Special Safeguards) สำหรับสินค้าเกษตรที่เป็นสินค้าอ่อนไหว เพื่อให้ภาคการผลิตภายในประเทศมีเวลาปรับตัวเช่นเดียวกับที่ทำกับประเทศออสเตรเลีย กล่าวคือ เมื่อการนำเข้าสินค้ามีเกินปริมาณที่กำหนด (Trigger Volume) ประเทศผู้นำเข้าสามารถกลับไปขึ้นภาษีที่อัตราเดิมก่อนเริ่มลดหรืออัตรา MFN ในขณะนั้น โดยใช้อัตราใดอัตราหนึ่งที่ต่ำกว่า สำหรับไทยได้มีการใช้มาตรการปกป้องพิเศษสำหรับสินค้า 41 รายการ ได้แก่ เนื้อวัว เนื้อหมู เครื่องในสัตว์ นมและครีม หางนม เนย ไขมันนมเนยแข็ง บัตเตอร์มิลค์ น้ำผึ้งธรรมชาติ ส้มแมนดาริน องุ่นสด และมันฝรั่งแปรรูป และไทยสามารถใช้มาตรการนี้ได้จนถึงปี พ.ศ. 2558 และ พ.ศ. 2563 สำหรับสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมอื่น ๆ หากมีการนำเข้าเพิ่มมากขึ้นอันมีสาเหตุเนื่องมาจากการลดภาษีจนทำให้อุตสาหกรรมภายในเสียหายก็สามารถใช้มาตรการปกป้อง (Safeguards) ได้เป็นการชั่วคราว เพื่อให้อุตสาหกรรมภายในมีเวลาปรับตัวความตกลงดังกล่าวยังมีการขยายความร่วมมือที่เกี่ยวข้องกับการค้าอื่น ๆ ด้วย เช่น พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ทรัพย์สินทางปัญญาการจัดซื้อจัดจ้างโดยรัฐ และนโยบาย การแข่งขัน เป็นต้น นอกจากความตกลงที่ได้มีการลงนามไปแล้วข้างต้น ประเทศไทยยังกำลังอยู่ระหว่างการเจรจาความตกลงการค้าเสรีกับประเทศอื่น ๆ อีกหลายประเทศ เช่น ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา เปรู เม็กซิโก เกาหลี เป็นต้น

ปี 2550 ความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย (Thai-Australia FreeTrade Area : TAFTA) (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2563) ประเทศไทยและประเทศออสเตรเลียมีมูลค่าการค้าระหว่างกัน (มูลค่าการนำเข้า + มูลค่าการส่งออก) ประมาณ $3.7 พันล้าน/ปี โดยในปี พ.ศ. 2546 ประเทศไทยได้ส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมเป็นหลักร้อยละ 74.18 ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นรถกระบะบรรทุกไม่เกิน 1 ตัน เครื่องปรับอากาศ พลาสติก และอาหารแปรรูป ส่วนประเทศไทยมีการนำเข้าสินค้าจากออสเตรเลียได้แก่ สินค้าวัตถุดิบและกึ่งสำเร็จรูปถึงร้อยละ 72.1 เช่น แร่โลหะ ทองคำ เส้นใยใช้ในการทอ เหล็กและเหล็กกล้า เป็นต้น

ความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย (Thai-Australia FreeTrade Area : TAFTA) ได้มีการลงนามในไปแล้วเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2547 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2548 เป็นความตกลงที่ครอบคลุมการค้า บริการและการลงทุน ตามข้อตกลงดังกล่าวทั้งสองฝ่ายจะทำการลดภาษีของสินค้าส่วนหนึ่งให้เหลือ 0% ทันที และสินค้าที่เหลือจะทยอยให้แล้วเสร็จภายใน 5 ปี โดยที่สินค้าที่มีความอ่อนไหวจะมีการลดภาษีช้ากว่า (สินค้าของออสเตรเลียจะลดในเวลา 10 ปี ส่วนของ ไทยในเวลา 20 ปี) นอกจากนี้ ยังมีมาตรการปกป้องพิเศษสำหรับสินค้าเกษตรอ่อนไหว สำหรับสินค้าเกษตรที่มีโควตา จะกำหนดโควตาเฉพาะ specific quota และทยอยลดอัตราภาษีในโควตา ส่วนภาษีนอกโควตาจะลดตาม WTO Margin of preferences : MOP 10% (เช่น หาก WTO คิด 100%, AUS คิด 90%) ในปี พ.ศ. 2547 ประเทศไทยมีการนำเข้าจากออสเตรเลียทั้งสิ้น 88.8 พันล้านบาท ซึ่งกว่าร้อยละ 22 เป็นทองคำ ประมาณร้อยละ 13 เป็นอะลูมินัม และมีการส่งออกทั้งสิ้น 98.9 พันล้านบาท ซึ่งกว่าร้อยละ 30 เป็นรถยนต์ ทำให้ประเทศไทยได้ดุลการค้าเกินดุลอยู่เท่ากับ 10.2 พันล้านบาท อย่างไรก็ดีในปี พ.ศ. 2548 (ณ สิ้นเดือนพฤศจิกายน) ดุลการค้าของไทยกับออสเตรเลียเริ่มขาดดุลถึง 4.5 พันล้านบาท โดยมีมูลค่าการส่งออกเท่ากับ 117.6 พันล้านบาทและมูลค่าการนำเข้า 122 พันล้านบาท โดยกว่าร้อยละ 29 เป็นทองคำ ในปี พ.ศ. 2560 สินค้าร้อยละ 99.09 มีการลดภาษีเป็นศูนย์แล้ว ซึ่งสินค้าทุกรายการจะทำการลดภาษีเป็นศูนย์ภายในปี พ.ศ. 2568 บางสินค้ามีมาตรการปกป้องพิเศษจนถึงปี พ.ศ. 2563 (เช่นเนื้อวัว เครื่องในวัว/หมู นมและครีมแบบผง เป็นต้น) และในรูปโควตาภาษี จนถึงปี พ.ศ. 2568 (เช่น นมผง กาแฟ มันฝรั่ง น้ำตาล เป็นต้น) นอกจากนั้น ยังเปิดให้ต่างชาติถือหุ้นได้ถึง 60% ในบางบริการ เช่น ศูนย์แสดงสินค้านานาชาติ หอประชุม และเหมืองแร่ ส่วนประเทศออสเตรเลียนั้น สินค้าทุกรายการลดภาษีเป็นศูนย์แล้วตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 และเปิดให้ต่างชาติสามารถลงทุนทุกประเภทได้ ยกเว้นหนังสือพิมพ์ การกระจายเสียง การขนส่งทางอากาศ และท่าอากาศยาน (กระทรวงการคลัง, 2560)

ปี 2550 ความตกลงการค้าเสรีไทย-อินเดีย (Thai-India Free Trade Area : TIFTA) (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2560) ประเทศไทยได้มีการลงนามความตกลงการค้าเสรีกับอินเดียเมื่อวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2546 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2547 นี้โดยความตกลงดังกล่าวครอบคลุมทั้งสินค้า บริการ และการลงทุน โดยมีการเปิดเสรีแบบการเร่งลดภาษีสินค้าบางส่วนทันที (Early

Harvest Scheme: EHS) ครอบคลุมสินค้า 82 รายการ โดยทั้งสองฝ่ายจะลดภาษีลงในอัตราร้อยละ 50 75 และ 100 ของอัตราภาษี MFN applied rates ตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2547 จนถึงวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2549 ตามลำดับ สำหรับการลดภาษีสินค้าทั่วไปนั้น ตกลงกันในประเด็นสำคัญส่วนใหญ่ โดยการลดภาษีสินค้าระยะต่อไปแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มได้แก่ กลุ่มสินค้าปกติ (Normal Track) และกลุ่มสินค้าอ่อนไหว (Sensitive Track) ซึ่งกลุ่มสินค้าปกติจะแบ่งสินค้าออกเป็นอีก 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่ลดภาษีเป็นศูนย์ และกลุ่มที่ไม่ลดภาษีเป็นศูนย์แต่ลดลงถึงระดับใดระดับหนึ่ง และทั้งสองฝ่ายจะพิจารณาในเรื่อง กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า สำหรับสถานะการค้าระหว่างทั้งสองประเทศในปี พ.ศ. 2548 ไทยมีการส่งออกไปอินเดีย 53.8 พันล้านบาท และนำเข้า 46.7 พันล้านบาท ทำให้มีการเกินดุลการค้า 7.1 พันล้านบาท เฉพาะสินค้า 82 รายการ ไทยส่งออกไปอินเดีย 12.2 พันล้านบาท และนำเข้า 3.3 พันล้านบาททำให้มีการเกินดุลการค้า 8.9 พันล้านบาท สินค้าส่งออกสำคัญไปอินเดีย ได้แก่ พลาสติก น้ำมัน ยาง เครื่องจักร รถยนต์ เป็นต้น สินค้านำเข้าสำคัญจากอินเดีย ส่วนใหญ่เป็นวัตถุดิบ ได้แก่ อัญมณี ทองแดง ชิ้นส่วนรถยนต์ ฝ้าย เคมีภัณฑ์ เป็นต้น

ปัจจุบันสัดส่วนการใช้สิทธิประโยชน์ทางการค้าภายใต้ความตกลง FTA ไทย-อินเดีย ในเดือนมกราคม-พฤษภาคม พ.ศ. 2560 มีมูลค่าส่งออกที่ได้รับสิทธิ FTA ถึง 425.91 ล้านดอลลาร์สหรัฐ แต่กลับมีมูลค่าส่งออกภายใต้สิทธิเพียง 288.22 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือคิดเป็นเพียง 67.67% ของสัดส่วนการใช้สิทธิ FTA เท่านั้น ลดลงเมื่อเทียบกับ 74.90% ในช่วงเดียวกันในปี 2559 สินค้าส่งออกที่ประเทศไทยได้รับการลดหย่อนภาษีทางศุลกากรจากอินเดียตามกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้ามี 83 รายการ และสินค้าไทยส่งออกไปอินเดียภายใต้สิทธิ FTA สูงสุด 5 อันดับแรก คือ เครื่องปรับอากาศไดกิน โพลิคาร์บอ เนต อิพอกโซด์เรซิน ตู้เย็นที่มีช่องแข็ง (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2552)

ปี 2554 ความตกลงว่าด้วยการเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นไทย-เปรู มีผลใช้บังคับ 31 ธันวาคม ปี พ.ศ. 2554 คือ 1) ด้านสินค้า : ไทยและเปรู เปิดตลาดโดยลดภาษีนำเข้าเหลือร้อยละ 0 ร้อยละ 70 ของรายการสินค้า 2) ด้านบริการ : ไทยและเปรู อยู่ระหว่างหาข้อสรุปประเด็นคงค้างการจัดทำตารางข้อสงวนภาคบริการ และ 3) ด้านการลงทุน : เจรจาภายหลังความตกลงมีผลใช้บังคับแล้ว 2 ปี การเจรจาด้านการค้าสินค้า เปิดตลาดสินค้าส่วนที่เหลือร้อยละ 30 ด้านการค้าบริการ อยู่ระหว่างหาข้อสรุปประเด็นคงค้างการจัดทำตารางข้อสงวนภาคบริการ ปี พ.ศ. 2561 ไทยและเปรูเสนอแนวทางการเจรจาโดยไทยขอให้เปรูพิจารณาปรับปรุงระยะเวลาการลดภาษีสินค้าให้เร็วขึ้น เพื่อให้เกิดประโยชน์เชิงพาณิชย์แก่ทั้งสองฝ่ายอย่างแท้จริง (Commercially meaningful) ทั้งนี้ ไทยพร้อมที่จะให้ความยืดหยุ่นในการเจรจาการค้าบริการโดยจะพิจารณาควบคู่ไปกับการเจรจาเปิดตลาดสินค้า ในขณะที่เปรูเห็นว่าผลการเจรจาเปิดตลาดสินค้ามีความเหมาะสมแล้ว และไม่มีความสนใจที่จะขอให้ไทยปรับปรุงการเปิดตลาดสินค้าให้กับเปรู ดังนั้น เปรูจึงยังไม่สามารถพิจารณาปรับปรุงข้อเสนอในส่วนของการเปิดตลาดสินค้าตามที่ไทยเรียกร้อง และต้องการเจรจาเฉพาะแต่ในส่วนของการเจรจาการค้าบริการเท่านั้น

ประโยชน์ที่ไทยได้รับ คือ มูลค่าการค้าระหว่างไทยกับเปรูในปี พ.ศ. 2560 หดตัวลดลงจากปี พ.ศ. 2554 ที่ความตกลงมีผลบังคับใช้ร้อยละ 22.56 โดยปี พ.ศ. 2560 ไทยได้ดุลการค้า 234 ล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐฯ (ไทยส่งออก 353.64 ล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐฯ นำเข้า 119.64 ล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐฯ) สินค้าไทยที่ได้ประโยชน์ คือ สินค้าส่งออกไปเปรู เช่น ทูน่ากระป๋อง รถปิคอัพ เครื่องซักผ้า ไมโครเวฟ โพลิเอทาลีน เครื่องปรินต์เตอร์ เครื่องรับวิทยุ และด้าย (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ 2561)

ปี 2558 ความตกลงการค้าเสรี (FTA) ไทย-ชิลี Thailand-Chile Free Trade Agreement มีผลใช้บังคับ 5 พฤศจิกายน ปี พ.ศ. 2558 คือ 1) ด้านสินค้า : ไทยและชิลีร้อยละ 90 ของรายการสินค้าจะลดภาษีนำเข้าเหลือร้อยละ 0 ทันทีที่ความตกลงมีผลใช้บังคับ สำหรับสินค้าที่เหลืออีกร้อยละ 10 ของรายการสินค้าทั้งหมด ทั้งสองฝ่ายมีหลักเกณฑ์การลดภาษีเป็นลำดับ คือ (1) ลดภาษีเหลือ 0 ภายใน 3 ปี (2) ลดภาษีเหลือ 0 ภายใน 5 ปี และ (3) สินค้าอ่อนไหว ลดภาษีเหลือ 0 ภายใน 8 ปี 2) ด้านบริการ : ไทย เสนอเปิดตลาดการค้าบริการให้ชิลีในระดับที่ใกล้เคียงกับการเปิดตลาดของไทยภายใต้กรอบอาเซียน (ข้อผูกพันการค้าบริการอาเซียนชุดที่ 8) ส่วนชิลี เปิดตลาดโดยอนุญาตให้ไทยเข้าไปลงทุนเกือบทุกสาขาบริการได้ถึงร้อยละ 100 เปิดตลาดให้ไทยมากกว่าในกรอบ WTO ได้แก่ บริการด้านกฎหมาย บริการให้คำปรึกษาด้านการออกแบบ/วิศวกรรม บริการด้านคอมพิวเตอร์ บริการค้าส่ง/ค้าปลีก บริการเกี่ยวเนื่องภาคการผลิต ส่วนบริการนวดแผนไทยและบริการกีฬา/นันทนาการ รวมถึงมวยไทย และเปิดตลาดให้ไทยมากกว่า FTA อื่น ๆ ที่ชิลีเป็นภาคี 3) ด้านลงทุน เจรจาภายหลังความตกลงมีผลใช้บังคับแล้ว 2 ปี

ในปี พ.ศ. 2560 มีการเจรจาครั้งที่ 1 (The 1st Meeting of Free Trade Commission between Thailand and Chile) โดยชิลีได้ยกร่างข้อเสนอที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ การบริหารจัดการและแนวปฏิบัติของคณะอนุญาโตตุลาการภายใต้บทบัญญัติเรื่องการระงับข้อพิพาทของความตกลง TCFTA ซึ่งฝ่ายไทยไม่ขัดข้องต่อเนื้อหาของร่างเอกสารโดยรวม ความตกลง TCFTA เริ่มการเจรจาจัดทำข้อบทการลงทุนภายใน 2 ปี นับจากวันที่ความตกลงมีผลบังคับใช้ ซึ่งทั้งสองฝ่ายได้แสดงความพร้อมที่จะเริ่มการหารือเกี่ยวกับข้อบทด้านการลงทุน โดยคณะกรรมาธิการฯ ได้เห็นชอบให้จัดตั้ง Task Force on Investment เพื่อดำเนินการเจรจาข้อบทด้านการลงทุนระหว่างกันทั้งนี้

ฝ่ายชิลี เสนอให้ทั้งสองฝ่ายมีความร่วมมือในด้านแรงงาน สิ่งแวดล้อม และประเด็นเรื่องเพศกับการค้า แต่ยังไม่มีข้อเสนอเกี่ยวกับแนวทางความร่วมมือ ซึ่งฝ่ายชิลีจะจัดทำข้อเสนอให้ฝ่ายไทยพิจารณาต่อไป ทั้งนี้ ในส่วนประเด็นความร่วมมือด้านแรงงานและสิ่งแวดล้อม ได้ขอให้จุดติดต่อประสานงาน (Contact Point) ของแต่ละฝ่ายที่คณะกรรมาธิการฯ ได้จัดตั้งขึ้นหารือร่วมกันต่อไป

ฝ่ายไทย ได้จัดทำข้อเสนอความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ 2 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการส่งเสริมการค้าและการลงทุนโดยการแลกเปลี่ยนข้อมูลการเข้าร่วมงานแสดงสินค้าและการจับคู่ธุรกิจในสาขาที่ทั้งสองฝ่าย มีศักยภาพร่วมกัน และความร่วมมือด้านการค้าและการลงทุนในสาขาที่แต่ละฝ่ายมีศักยภาพ

เช่น การแลกเปลี่ยนคณะผู้แทนการค้า การจัดสัมมนาทางธุรกิจร่วมกัน โดยสาขาที่ไทยมีศักยภาพ ได้แก่ อุตสาหกรรมอาหาร และอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วน และ (2) ด้านพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์โดยเสนอให้มีความร่วมมือระหว่าง Thaitrade.com กับ E-marketplace ของชิลี เพื่อส่งเสริมการค้าผ่านช่องทางออนไลน์ โดยการจัดกิจกรรมความร่วมมือ อาทิ การแลกเปลี่ยน Banner ระหว่างเว็บไซต์ การแลกเปลี่ยนข้อมูลผู้ซื้อผู้ขาย การใช้ Electronic Direct Mail (EDM) เพื่อทำตลาดออนไลน์ เป็นต้น ทั้งนี้ ชิลีจะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณาข้อเสนอของไทยต่อไป

ประโยชน์ที่ไทยได้รับ คือ มูลค่าการค้าระหว่างไทยกับชิลีขยายตัวเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2558 ที่ความตกลงมีผลบังคับใช้ ร้อยละ 25.36 โดยปี พ.ศ. 2560 ไทยได้ดุลการค้า 376.28 ล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐฯ (ไทยส่งออก 749.08 ล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐฯ นำเข้า 372.80 ล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐฯ) สินค้าไทยที่ได้ประโยชน์ คือ สินค้าส่งออกไปชิลี ได้แก่ รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ อาหารทะเลกระป๋องและแปรรูป เครื่องซักผ้าและส่วนประกอบเครื่องจักรกลและส่วนประกอบ ผลิตภัณฑ์ยาง ผลไม้กระป๋องและแปรรูป เม็ดพลาสติก ลิเธียม ทองแดง และเครื่องใช้ไฟฟ้า ชิลีเปิดตลาดโดยอนุญาตให้ไทยเข้าไปลงทุนเกือบทุกสาขาบริการได้ถึงร้อยละ 100 ชิลี เปิดตลาดเพิ่มเติมให้ไทยมากเกินกว่าในกรอบ WTO ได้แก่ บริการด้านกฎหมาย บริการให้คำปรึกษาด้านการออกแบบ/วิศวกรรม บริการด้านคอมพิวเตอร์ บริการค้าส่ง/ค้าปลีก บริการเกี่ยวเนื่องภาคการผลิต รวมทั้งบริการนวดแผนไทยและบริการกีฬา/นันทนาการ รวมถึง มวยไทย ซึ่งกำลังเป็นที่สนใจในชิลี ชิลีเปิดตลาดให้ไทยมากกว่า FTA อื่น ๆ ที่ชิลีเป็นภาคี (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, กระทรวงพาณิชย์, 2556)

ปี 2559 ความตกลงการค้าเสรีไทย-ปากีสถาน (Pakistan-Thailand Free Trade Agreement (PATHFTA) (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2561) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 ปากีสถานเป็นฝ่ายผลักดันให้มีการจัดทำ FTA ระหว่างไทย-ปากีสถานเรื่อยมา ประกอบกับไทยยังไม่มีนโยบายในการจัดทำ FTA ระดับทวิภาคีเพิ่มเติมขณะนั้น จึงเสนอให้จัดตั้งคณะกรรมการร่วมทางการค้า (Joint Trade Committee : JTC) ระหว่างไทย-ปากีสถานในระดับรัฐมนตรีเศรษฐกิจสองฝ่าย เพื่อเป็นเวทีหารือโอกาสขยายการค้า การลงทุน แก้ไขปัญหาและอุปสรรคด้านการค้าระหว่างทั้งสองประเทศ โดยคาดหวังว่าจะนำไปสู่การหารือเพื่อจัดทำ FTA ในอนาคตก่อน จึงได้มีการประชุม JTC ไทย-ปากีสถาน หลายครั้ง และครั้งที่ 3 ปี พ.ศ. 2558 ณ กรุงอิสลามาบัด สาธารณรัฐอิสลามปากีสถาน ได้มีการทำกรอบการเจรจาเปิดเสรีการค้าสินค้าขึ้น ซึ่งมีเนื้อหาครอบคลุม การค้าสินค้า พิธีการทางศุลกากร กฎว่าด้วยถิ่นกำเนิดสินค้า มาตรการปกป้องและมาตรการเยียวยาด้านการค้า มาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช อุปสรรคทางเทคนิคต่อการค้า การระงับข้อพิพาทระหว่างรัฐ ความร่วมมือและการอำนวยความสะดวกทางการค้า ความโปร่งใส และเรื่องอื่น ๆ ที่จะเป็นประโยชน์กับประเทศไทยในภาพรวมและจัดทำความตกลงการค้าสินค้าแล้วเสร็จภายในกลางปี พ.ศ. 2560

ข้อดีของการทำ FTA ไทย-ปากีสถาน คือ จะเพิ่มโอกาสการส่งออกของไทยไปยังตลาดขนาดใหญ่ที่มีประชากรประมาณ 200 ล้านคน (อันดับ 6 ของโลก) ซึ่งในจำนวนนี้มีประชากรที่มีกำลังซื้อสูงถึง

ประมาณ 30 ล้านคน เป็นประตูการค้าเพื่อกระจายสินค้าของไทย เช่น ยานยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบเครื่องปรับอากาศและส่วนประกอบ เคมีภัณฑ์ ไปยังภูมิภาคต่าง ๆ เช่น ภาคตะวันตกของจีน เอเชียกลางและภูมิภาคตะวันออกกลาง รวมถึงโลกมุสลิมซึ่งมีกว่า 50 ประเทศในกลุ่มประเทศในองค์การความร่วมมืออิสลาม (OIC) ซึ่งมีประชากรประมาณ 2 พันกว่าล้านคน เป็นตลาดใหญ่ คิดเป็น 1 ใน 3 ของตลาดโลก จึงเป็นโอกาสของสินค้าฮาลาลของไทย อีกทั้งยังเป็นแหล่งทรัพยากรที่เป็นวัตถุดิบต่อการผลิตของไทย เช่น อัญมณี และสัตว์น้ำ เป็นต้น

จากผลการศึกษาของกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ (2561) พบว่า การค้าเสรีระหว่างไทยและปากีสถานจะช่วยให้อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของไทยเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.08-0.32 ไทยและปากีสถานต่างก็ตั้งอยู่ในจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญของภูมิภาคโดยปากีสถานตั้งอยู่ในจุดที่สามารถกระจายสินค้าไปยังประเทศในแถบเอเชียใต้ตะวันออกกลางและเอเชียกลางซึ่งเป็นตลาดใหม่ที่น่าสนใจในทางกลับกันประเทศไทยก็ตั้งอยู่ใจกลางของภูมิภาคอาเซียน และสามารถเป็นศูนย์กลางในการกระจายสินค้าและแหล่งลงทุนแห่งใหม่ให้แก่ปากีสถานได้ จะเห็นได้ว่า ไทยและปากีสถานยังคงมีลู่ทางขยายการค้าและการลงทุนระหว่างกันอย่างมาก ปัจจุบันมีนักลงทุนไทย ได้แก่ บริษัทสยามซีเมนต์ บริษัทไทยยูรีเทน เคมีคัลอินดัสเตรียล บริษัทเจริญโภคภัณฑ์ (ซี.พี.ปากีสถาน) ได้เข้าไปลงทุนในปากีสถานแล้ว ในปี พ.ศ. 2557 (หรือปี ค.ศ. 2014) ปากีสถานเป็นคู่ค้าอันดับที่ 46 ของไทยในตลาดโลกและเป็นอันดับ 2 ในภูมิภาคเอเชียใต้รองจากอินเดียมูลค่าการค้า 1,014.98 ล้านดอลลาร์สหรัฐลดลงจากปีก่อนหน้าร้อยละ 2.40 โดยไทยได้เปรียบดุลการค้า 734.94 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยไทยส่งออกมูลค่า 874.96 ล้านดอลลาร์สหรัฐลดลงจากปีก่อนหน้าร้อยละ 6.97 และนำเข้า 140.02 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้า ร้อยละ 40.86 สำหรับสินค้าส่งออกของไทยที่มีศักยภาพ เช่น เส้นใยประดิษฐ์ ผ้าผืน รถยนต์อุปกรณ์และส่วนประกอบเครื่องปรับอากาศและส่วนประกอบ เม็ดพลาสติก เคมีภัณฑ์ เป็นต้นส่วนสินค้านำเข้าจากปากีสถาน เช่น เครื่องจักรกลและส่วนประกอบเครื่องดนตรีของเล่น เครื่องกีฬาและเครื่องเล่นเกม สัตว์น้ำสดแช่เย็นแช่แข็งแปรรูปและกึ่งสำเร็จรูป สัตว์และผลิตภัณฑ์จากสัตว์ เสื้อผ้าสำเร็จรูป สินแร่โลหะอื่น ๆ เศษโลหะและผลิตภัณฑ์ พืชและผลิตภัณฑ์จากพืช เป็นต้น

ปี 2560 ความตกลงการค้าเสรีระหว่างไทย-ศรีลังกา (Thailand-Srilangka Free Trade Agreement) (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ (2560) ในปี พ.ศ. 2559 ประเทศไทยและศรีลังกาเห็นร่วมกันว่าการเจรจาภายใต้กรอบความริเริ่มแห่งอ่าวเบงกอลสำหรับความร่วมมือหลากหลายสาขาวิชาและเศรษฐกิจ (Bay of Bengal Initiative for Multi-Sectoral Technical and Economic Cooperation : BIMSTEC) ไม่มีความคืบหน้า จึงเห็นควรทำความตกลงการค้าเสรี (Free Trade Agreement : FTA) ระหว่างไทยและศรีลังกาเพื่อเป็นเครื่องมือในการขยายมูลค่าการค้าและการลงทุนโดยให้บรรลุเป้าหมายการค้าสองฝ่ายมูลค่า 1,500 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯภายในปี พ.ศ. 2563 โดยมีเป้าหมายคือ ให้ทั้ง 2 ประเทศได้ประโยชน์ในภาพรวมสูงสุดโดยคำนึงการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน มีภูมิคุ้มกัน และความพร้อมของกฎหมายภายใน และให้ความสำคัญกับภาคการผลิตของไทยที่อาจได้รับผลกระทบจากการเปิดเสรีทางการค้า

เพื่อให้มีระยะเวลาในการปรับตัวและสามารถจัดเตรียมมาตรการรองรับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพความตกลงการค้าเสรีไทย-ศรีลังกามีสาระสำคัญครอบคลุมประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการค้าสินค้า 11 ประเด็น สรุปได้ดังนี้

1.1 การค้าสินค้า ให้มีการลดหรือยกเลิกอากรศุลกากรให้ครอบคลุมการค้าระหว่างกันให้มากที่สุด โดยเน้นให้ลดภาษีในสินค้าที่ไทยมีศักยภาพส่งออก โดยให้มีความสมดุลระหว่างสินค้าเกษตรและสินค้าอุตสาหกรรม ลด หรือ เลิกมาตรการกีดกันและอุปสรรคทางการค้าให้มากที่สุด ให้มีระยะเวลาในการปรับตัวที่เหมาะสม ให้ใช้พิกัดศุลกากรตามมาตรฐานระหว่างประเทศ

1.2 พิธีการศุลกากร ให้มีความร่วมมือในด้านพิธีการศุลกากรเพื่อลด/ขจัดอุปสรรคทางการค้าระหว่างกัน อำนวยความสะดวกทางการค้า และไม่สร้างภาระทางต้นทุนที่ไม่หมาะสม

1.3 กฎว่าด้วยถิ่นกำเนิดสินค้า กำหนดกฎว่าด้วยถิ่นกำเนิดสินค้าให้สอดคล้องกับโครงสร้างการผลิตของไทยร่วมมือจัดทำและ/ปรับปรุงระบียบปฏิบัติในการรับรองถิ่นกำเนิดสินค้าให้โปร่งใส มีประสิทธิภาพและอำนวยความสะดวกทางการค้าให้ใช้พิกัดศุลกากรตามมาตรฐานระหว่างประเทศ

1.4 มาตรการปกป้องและมาตรการเยียวยาด้านการค้า ให้มีมาตรการปกป้องสองฝ่ายเพื่อปกป้องและ/เยียวยาภาคเกษตรและอุตสาหกรรมภายในที่ได้รับผลกระทบอย่างร้ายแรงให้มีแนวทางการใช้มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาดและมาตรการตอบโต้การอุดหนุนที่ไม่ขัดกฎเกณฑ์ขององค์การการค้าโลก

1.5 มาตรการปกป้องดุลการชำระเงิน ให้มีมาตรการปกป้องกรณีที่เกิดปัญหาด้าดุลการชำระเงิน

1.6 มาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืชให้ใช้มาตรการที่สอดคล้องกับองค์การการค้าโลก ให้มีกลไกการหารือระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบ และอำนวยความสะดวกทางการค้าโดยคำนึงถึงการปกป้องชีวิต หรือสุขภาพของมนุษย์ สัตว์ พืช ภายในประเทศ

1.7 อุปสรรคทางเทคนิคต่อการค้าให้การใช้มาตรการด้านอุปสรรคทางเทคนิคต่อการค้าเป็นประโยชน์กับทั้งสองฝ่าย ให้มีกลไกการหารือระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบ และอำนวยความสะดวกทางการค้าที่เกิดจากกฎรเบียบด้านมาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช

1.8 การระงับข้อพิพาทระหว่างรัฐให้จัดตั้งกลไกระงับข้อพิพาทระหว่างรัฐภาคีที่เกี่ยวข้องกับการตีความ หรือการใช้บังคับความตกลง โดยให้มีขั้นตอนและกลไกที่ชัดเจน โปร่งใส และเป็นธรรมแก้รัฐภาคีคู่พิพาทที่เป็นไปตามหลักการและกลไกการระงับข้อพิพาทที่ยอมรับโดยสากล

1.9 ความร่วมมือและการอำนวยความสะดวกทางการค้า ให้มีความร่วมมือเพื่อเพิ่มการอำนวยความสดวกและมูลค่าการค้าระหว่างกัน และให้มีความร่วมมือด้านเศรษฐกิจที่อยู่ในความสนใจของทั้งสองฝ่าย

1.10 ความโปร่งใสให้มีกฎหมาย กฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง และข้อบังคับภายในที่มีความโปร่งใสและมีกระบวนการในการเผยแพร่กฎหมายและข้อบังคับดังกล่าวให้แก่สาธารณชน และผู้ประกอบการ

1.11 เรื่องอื่น ๆ หารือรื่องอื่น ๆ ที่จะเป็นประโยชน์กับประเทศไทยในภาพรวม

ปี 2565 ความตกลงการค้าเสรี ระหว่างไทย-แคนาดา (Thailand-Canada Free Trade Agreement : TCFTA) มีการหารือเพื่อพิจารณาความเป็นไปได้ในการจัดทำ FTA ไทย-แคนาดา เมื่อเดือนมีนาคม ปี พ.ศ. 2555 และเดือนมกราคม ปี พ.ศ. 2556 โดยทั้งสองฝ่ายแลกเปลี่ยนข้อมูลและความเห็นเกี่ยวกับแนวทางการเจรจา FTA ในประเด็นต่าง ๆ ระหว่างกัน เช่น การเปิดตลาดสินค้า กฎว่าด้วยถิ่นกำเนิดสินค้า พิธีการศุลกากร การค้าบริการ การลงทุน การจัดซื้อโดยรัฐ และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น โดยทำการศึกษาวิจัยและรับฟังความคิดเห็นจากกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียทั้งด้านสินค้าและบริการ ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด เพื่อทำการเสนอกรอบการเจรจา FTA ไทย-แคนาดา ให้คณะรัฐมนตรีและรัฐสภาให้ความเห็นชอบได้ในช่วงปลายปี พ.ศ. 2556-ต้นปี พ.ศ. 2557 (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, กระทรวงพาณิชย์, 2556)

ผลการศึกษาเบื้องต้น พบว่า ถ้าหากทั้งสองฝ่าย ลดภาษีศุลกากรในทุกรายการสินค้าลง 50-100% จะทำให้เศรษฐกิจไทย (GDP) เพิ่มขึ้น 7,968-12,416 ล้านบาท การลงทุนขยายตัว 36,288-77,184 ล้านบาท และการส่งออกไปแคนาดาเพิ่มขึ้น 7,808-16,416 ล้านบาท โดยสินค้าส่งออกของไทยที่คาดว่าขยายตัว เช่น สินค้าเกษตรและอาหาร ผลิตภัณฑ์ยาง เครื่องมือและเครื่องจักร ยานยนต์และชิ้นส่วน เป็นต้น เช่นเดียวกับการนำเข้าสินค้าจากแคนาดาจะเพิ่มขึ้น 7,456-15,840 ล้านบาท โดยสินค้าที่คาดว่าจะนำเข้าเพิ่มขึ้น เช่น ผลิตภัณฑ์จากสัตว์ ธัญพืชปรุงแต่ง ผลิตภัณฑ์โลหะ ไม้แปรรูป เครื่องจักร ยานยนต์และชิ้นส่วน เป็นต้น แคนาดาเป็นตลาดแห่งการบริโภค และมีกำลังซื้อสูง ดังนั้น การทำ FTA ฉบับนี้ จะเป็นการสร้างโอกาสให้กับสินค้าไทยในการเข้าสู่ตลาดแคนาดาและสามารถใช้แคนาดาเป็นประตูในการ กระจายสินค้าไปสู่ตลาดสหรัฐฯ และเม็กซิโก ซึ่งแคนาดามี FTA ด้วย แต่ไทยยังไม่มี ขณะเดียวกัน การเปิดตลาดให้กับสินค้าจากแคนาดาจะช่วยเพิ่มทางเลือกให้กับผู้บริโภคและลดต้นทุนให้ผู้นำเข้าสินค้าวัตถุดิบของไทย นอกจากนี้ ภาคบริการของไทย จะได้ประโยชน์เช่นกัน โดยเฉพาะธุรกิจร้านอาหาร ผู้ประกอบอาชีพพ่อครัวและแม่ครัว บริการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ซึ่งแคนาดามองว่าไทยมีศักยภาพ มีแหล่งท่องเที่ยวที่โดดเด่น และมีบริการด้านสุขภาพในระดับโลก สำหรับด้านการลงทุน คาดว่าจะสามารถดึงดูดการลงทุนในอุตสาหกรรมที่มีเทคโนโลยีขั้นสูง เช่น พลังงาน ขนส่ง โครงสร้างพื้นฐาน อิเล็กทรอนิกส์ การจัดการสิ่งแวดล้อม และการเงิน เป็นต้น ซึ่งเป็นสาขาที่แคนาดามีศักยภาพ จึงเป็นโอกาสดีที่ผู้ประกอบการของไทยจะได้รับถ่ายทอดเทคโนโลยีดังกล่าว การทำ FTA กับแคนาดา ซึ่งเป็นประเทศที่มีมาตรฐานสูง ไทยต้องเตรียมความพร้อมในประเด็นต่าง ๆ เช่น การเปิดตลาดสินค้าเกษตรและสินค้าปศุสัตว์ การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา การคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ และการจัดซื้อจัดจ้างโดยรัฐ เป็นต้น รวมทั้งต้องใช้ความรอบคอบในการเจรจา ทั้งนี้ การเจรจาในกรอบอาเซียนน่าจะช่วยให้ไทยมีแนวร่วมจากประเทศสมาชิกอาเซียนที่มีความพร้อม และความคาดหวังใกล้เคียงกัน ขณะนี้อยู่ระหว่างการศึกษา และเมื่อการศึกษาเสร็จสิ้นจะนำผลการศึกษาดังกล่าวเผยแพร่รวมทั้งจะจัดประชุมภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดทำกรอบเจรจา FTA อาเซียน-แคนาดา ก่อนเสนอระดับนโยบายพิจารณา เพื่อให้ไทยสามารถร่วมกับอาเซียนอื่น ตัดสินใจเรื่องการเปิดเจรจา

จัดทำ FTA อาเซียน-แคนาดา ในช่วงการประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียน-แคนาดา ที่จะมีขึ้นในเดือนกันยายน 2565 ต่อไป (ฐานเศรษฐกิจ, 2565)

ปี 2565 ความตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างไทย-ตุรกี มีการจัดตั้ง Joint Trade Commission (JTC) ภายใต้ความตกลงทางการค้าไทย-ตุรกีในปี พ.ศ. 2530 เพื่อกระชับความสัมพันธ์ทางการค้าและการลงทุนไทย-ตุรกี ต่อมาปี พ.ศ. 2555 ประธานสภานักธุรกิจตุรกี-ไทยมาเยือนประเทศไทยเพื่อช่วยสนับสนุนและผลักดันความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจไทย-ตุรกีรวมทั้งนักธุรกิจตุรกี และต้องการผลักดันการเจรจาจัดทำความตกลงการค้าเสรีระหว่างไทย-ตุรกีซึ่งไทยรับพิจารณาด้วยดีเนื่องจากไทยมีนโยบายเปิดกว้างกับการค้าเสรี ต่อมาปี พ.ศ. 2556 นายกรัฐมนตรีทั้งสองประเทศได้ตั้งเป้าหมายเพื่อเพิ่มมูลค่าการค้าเป็น 2 พันล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐภายในปี พ.ศ. 2561 และเริ่มศึกษาความเป็นไปได้ (Joint Feasibility Study) ในการจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-ตุรกี ร่วมกัน

ประโยชน์ที่ไทยได้รับ คือ ตุรกีมีจุดเด่น คือ 1) มีทำเลที่ตั้งทางยุทธศาสตร์ที่ดี โดยตั้งอยู่ระหว่างทวีปเอเชีย ยุโรป และอดีตสหภาพโซเวียต สามารถเป็นสะพานเชื่อมระหว่างเอเชียกับยุโรป 2) เป็นประเทศมุสลิมแบบเปิดจึงมีความสัมพันธ์ที่ดีกับกลุ่มประเทศในตะวันออกกลางที่เป็นประเทศมุสลิมด้วยกัน 3) เป็นตลาดใหญ่มีประชากรกว่า 80 ล้านคน มีวัฒนธรรมและความเป็นอยู่แบบยุโรป มีจำนวนนักท่องเที่ยวประมาณปีละ 36.7 ล้านคน ซึ่งจุดเด่นเหล่านี้ทำให้ไทยสามารถใช้ตุรกีเป็นประตูการค้าเพื่อกระจายสินค้าไปยังทวีปต่าง ๆ เช่น ยุโรป กลุ่มประเทศบอลข่าน คอเคซัส ตะวันออกกลาง และแอฟริกาใต้ นอกจากนี้ ตุรกีเป็นสหภาพศุลกากรเดียวกับสหภาพยุโรป (EU-Turkey Custom Union) หากไทยทำ FTA กับตุรกีจะทำให้ไทยสามารถนำเข้าสินค้าไปยังตุรกีโดยไม่ต้องเสียภาษี และสามารถส่งผ่านสินค้าเข้าไปยังสหภาพยุโรปได้ เพราะปัจจุบันตุรกีมีมาตรการทางภาษีที่สูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าเกษตรมีอัตราภาษีนำเข้าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 41.7 และยังมีการใช้มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาดกับสินค้าไทยหลายรายการ ในปี พ.ศ. 2555 ไทยส่งออกสินค้าไปยังตุรกีภายใต้สิทธิ GSP คิดเป็นมูลค่า 568.28 ล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐฯ ลดลงจากปี พ.ศ. 2554 ร้อยละ 23.17 สินค้าสำคัญที่มีการขอใช้สิทธิ ได้แก่ ยานยนต์สำหรับขนส่งของน้ำหนักบรรทุกไม่เกิน 5 ตัน เครื่องปรับอากาศแบบติดหน้าต่างและผนัง โพลิเมอร์ของสไตรีนในลักษณะปฐม โพลิเมอร์ของเอทิลีน เส้นใยสั้นเทียม เครื่องปรับอากาศไม่มีหน่วยทำความเย็น และโพลิเอทิลีนเทเรฟทำเลต การทำ FTA กับตุรกีจะทำให้ไทยได้รับสิทธิประโยชน์ภาษีศูนย์จากตุรกีเป็นการถาวร โดยไม่ต้องพึ่งพาสิทธิ GSP

ปี พ.ศ. 2557 ประเทศไทยได้ประชุมคณะทำงานร่วมการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-ตุรกี ผลการศึกษาเบื้องต้นพบว่า ทั้งสองฝ่ายจะได้ประโยชน์จากการทำ FTA โดยสรุปคือ

1. สินค้าที่ ไทยได้ประโยชน์ ได้แก่ อาหาร พลาสติก ตู้เย็น ชิ้นส่วนยานยนต์ ยางและผลิตภัณฑ์และสิ่งทอ

2. สินค้าที่ ตุรกีได้รับประโยชน์ ได้แก่ หินอ่อน เครื่องเพชรพลอยและ รูปพรรณ เครื่องนุ่งห่ม ตู้เย็น และยานยนต์

3. ตุรกีเป็นตลาดใหม่ที่น่าสนใจของไทย เนื่องจาก มีประชากรมากกว่า 80 ล้านคน และเป็นประเทศที่มีความได้เปรียบทำงภูมิศาสตร์ เนื่องจาก มีที่ตั้งเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างทวีปเอเชีย ยุโรป และอดีตสหภาพโซเวียต รวมถึง มีพรมแดนติดต่อกับประเทศในภูมิภาคตะวันออกกลาง

4. ไทยจึงสามารถใช้ตุรกีเป็น ประตูการค้า (Gateway) ไปยังภูมิภาคต่าง ๆ เช่น สหภาพยุโรปและยุโรปตะวันออก ตะวันออกกลาง แอฟริกา รวมทั้งกลุ่มประเทศบอลข่าน ในด้านการค้า ตุรกีเป็นประเทศคู่ค้าสาคัญ อันดับที่ 39 ของไทย และเป็นอันดับที่ 7 ในกลุ่มประเทศตะวันออกกลาง จากสถิติการค้าไทย-ตุรกี ไทยเป็นฝ่ายได้เปรียบดุลการค้ากับตุรกี มาโดยตลอดโดยในปี พ.ศ.2556 ไทยและตุรกีมีมูลค่าการค้าระหว่างกันทั้งสิ้น 1,438.13 ล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐ เพิ่มขึ้นร้อยละ 8.19 จากปีก่อนหน้า เป็นมูลค่าการส่งออก 1,119.52 ล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐ และนาเข้า 318.60 ล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐ โดยไทยเป็นฝ่ายได้ดุลการค้ากับตุรกีคิดเป็นมูลค่า 800.92 ล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐ

ปี พ.ศ. 2565 ประเทศไทย ได้วางแผนการประชุมเจรจา FTA ไทย-ตุรกี เพื่อหาข้อสรุปการจัดทำความตกลงการค้าเสรี (FTA) รวมถึงการสร้างโอกาสทางการค้าและขยายตลาดใหม่ ๆ ให้ผู้ประกอบการไทยรอบที่ 8 ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2565 โดยจะเน้นการหารือ เรื่องการเปิดตลาดการค้าสินค้า การลดและยกเลิกภาษีนำเข้า และการเจรจาจัดทำข้อบทความตกลงฯ ที่ยังค้างอยู่ เพื่อให้การเจรจาคืบหน้าและได้ข้อสรุปโดยเร็ว พร้อมเตรียมวางแผนการเจรจารอบที่ 9 ในช่วงไตรมาสที่ 3 และรอบที่ 10 ในช่วงไตรมาสที่ 4 ของปี พ.ศ. 2565 ด้วยรูปแบบการประชุมเจรจาผ่านระบบการประชุมทางไกล เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ.2563-2564 ตั้งเป้าสรุปผลการเจรจาให้ได้ภายในปี พ.ศ.2565 ตุรกีเป็นตลาดสำคัญ มีประชากรกว่า 80 ล้านคน ตั้งอยู่ในจุดเชื่อมต่อระหว่างทวีปยุโรปกับเอเชีย และเป็นประตูการค้าสู่ 4 อนุภูมิภาค ทั้งตะวันออกกลาง แอฟริกาตอนเหนือ สหภาพยุโรป และกลุ่มประเทศเอเชียกลางติดทะเลดำ ซึ่งประเมินว่า หลังจากความตกลงฯ มีผลบังคับใช้ จะช่วยให้มูลค่าการค้าสองฝ่ายขยายตัวได้ตามเป้าถึง 2,000 ล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐ ทั้งนี้ โดยในปี พ.ศ. 2564 การค้าระหว่างไทยกับตุรกี มีมูลค่า 1,646 ล้านเหรียญสหรัฐ (51,924 ล้านบาท) ไทยส่งออกไปตุรกีมูลค่า 1,354 ล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐ (42,576 ล้านบาท) และไทยนำเข้าจากตุรกีมูลค่า 292 ล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐ (9,348 ล้านบาท) สินค้าส่งออกสำคัญ อาทิ รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ ผลิตภัณฑ์ยาง และเม็ดพลาสติก ส่วนสินค้านำเข้าสำคัญ อาทิ เคมีภัณฑ์ เครื่องจักรกลและส่วนประกอบ เสื้อผ้าสำเร็จรูป (กระทรวงพาณิชย์, 2565).

ผลจากการเจรจาความตกลงการค้าเสรีต่าง ๆ ของไทย

1. ผลต่อสวัสดิการสังคม การเปิดเสรีการค้าและการลงทุนอาจสร้างผลเสียที่เรียกว่า Trade and Investment Diversion เนื่องจากการทำความตกลงการค้าเสรีนั้นเป็นการลดข้อกีดกันทางการค้าและการลงทุนเฉพาะในกลุ่มประเทศสมาชิกจำนวนน้อย โดยยังคงรักษาข้อกีดกันทางการค้าและการลงทุนกับประเทศอื่น ๆ ที่มิได้เป็นสมาชิก การกระทำดังกล่าวจึงอาจทำให้มีทิศทางการค้าถูกบิดเบือนไป คือ แทนที่จะนำเข้าสินค้าจากแหล่งผลิตที่มีประสิทธิภาพที่สุดซึ่งไม่ได้เป็นสมาชิก(สินค้าถูกกีดกัน) แต่กลับนำเข้าจากประเทศสมาชิกที่มีประสิทธิภาพต่ำกว่า (เนื่องจากมีระดับการกีดกันที่ต่ำกว่า) เป็นผลกระทบต่อสวัสดิการสังคมของการทำความตกลงทวิภาคีแต่ละคู่มีการศึกษาถึงผลกระทบถึงภาพรวมกลุ่มจำนวนมาก พบว่า ผลสวัสดิการรวมของไทยจากการทำ FTA แบบทวิภาคีในทุกกรณีนั้นมีมูลค่าสูงขึ้นและมีแนวโน้มมูลค่าสวัสดิการรวมเพิ่มสูงขึ้นเมื่อทำกับประเทศที่ไทยมีการค้าขายเป็นสัดส่วนสูง ประเทศคู่ความตกลงส่วนใหญ่ จะมีมูลค่าสวัสดิการรวมเพิ่มขึ้นทุกประเทศ ยกเว้นบางประเทศ จีนและอินเดียมีสวัสดิการสังคมรวมลดลง คือ มีประสิทธิภาพของการจัดสรรทรัพยากรที่เลวลง และมีอัตราการค้าที่ถดถอยลง ทำให้สวัสดิการรวมลดลง ทำให้ Trade diversion นั้นสูงกว่า Trade creation ผลกระทบดังกล่าวแตกต่างจากการลดข้อกีดกันทางการค้าในระดับพหุภาคีของ WTO (ซึ่งมีสมาชิกที่ครอบคลุมการค้าของโลกเกือบ 100 เปอร์เซ็นต์) ที่ทุกประเทศสมาชิกต่างลดข้อกีดกันลงพร้อม ๆ กัน โอกาสที่จะเกิดปัญหา Trade Diversion จึงน้อยกว่ามาก

2. ผลต่อการปฏิบัติหรือจัดการตามข้อกำหนดและระเบียบ ที่เรียกว่า Spaghetti-Bowl Effect เช่น ประเทศไทยได้ทำความตกลงกับกลุ่มประเทศและประเทศต่าง ๆ เป็นจำนวนมากซึ่งแต่ละความตกลงก็มีรายละเอียดของข้อปฏิบัติที่แตกต่างกันมาก เช่น การปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎแหล่งกำเนิดสินค้า (Rule of Origin) ในแต่ละความตกลงซึ่งมีความแตกต่างกันในรายละเอียดพอสมควร เช่น TAFTA ใช้หลัก Wholly Obtained หรือมีการแปรสภาพอย่างเพียงพอโดยการเปลี่ยนพิกัดภาษีในกรณีของ ไทย-นิวซีแลนด์คล้ายกับของ TAFTA แต่มีรายละเอียดการพิจารณาการเปลี่ยนหมวดสินค้าต่างกัน ในขณะที่ ไทย-อินเดียใช้กฎแหล่งกำเนิดสินค้าชั่วคราวที่มีรายละเอียดเฉพาะของแต่ละสินค้าที่เปิดเสรีแบบ Early Harvest ส่วน ASEAN+จีน ใช้หลัก Wholly Obtained หรือมีการแปรสภาพไม่น้อยกว่า 40% เป็นต้น การที่จะส่งออกได้จึงต้องได้รับการรับรองก่อนว่าได้แหล่งกำเนิดสินค้าถูกต้อง ซึ่งมีต้นทุนสูงในการจัดการเนื่องจากมีความแตกต่างกันไปในแต่ละความตกลง แต่ถ้าเป็นกรณีของ WTO นั้น หากได้แหล่งกำเนิดสินค้าถูกต้องจากสมาชิกหนึ่งก็ใช้ได้กับทุกสมาชิกใน WTO นอกจากนี้ ผลของกฎแหล่งกำเนิดสินค้าจะทำให้ผลประโยชน์ของการเปิดเสรีมีความจำกัดมากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะกับสินค้าอุตสาหกรรม

3. ผลต่อกระบวนการกำหนดนโยบายการเจรจาและการจัดการ รัฐบาลไม่มีการศึกษาถึงผลดีและผลเสียต่าง ๆ อย่างชัดเจนก่อนทำความตกลง และขาดการรับฟังความเห็นอย่างพอเพียงจากนักวิชาการต่าง ๆ รวมทั้งกลุ่มประชาสังคม โดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อย SMEs และกลุ่มผู้บริโภค ส่งผลกระทบรุนแรงต่อเกษตรกร

เช่น ปัญหากลุ่มเกษตรกรที่ปลูกหอมกระเทียมในภาคเหนือที่ได้รับความเดือดร้อนจากความตกลงการค้าเสรีกับประเทศจีน เป็นต้น นอกจากนั้น ในระหว่างการเจรจาไม่ได้มีการเปิดเผยข้อมูลที่จะทำให้กลุ่มประชาสังคมและนักวิชาการสามารถให้ความเห็นได้ บางประเด็นมีลักษณะตั้งรับ คือ รอให้คู่เจรจาเสนอว่าต้องการอะไรก่อนแล้วจึงมาดูว่าฝ่ายไทยจะรับได้หรือไม่ เช่น การเจรจากรณีทรัพย์สินทางปัญญา และภาคบริการ กับสหรัฐฯ ฝ่ายไทยควรที่จะมีร่างเนื้อหาการเปิดเสรีที่ไทยต้องการเสนอให้ฝ่ายตรงข้ามพิจารณาบ้าง และเจาะในประเด็นที่ไทยจะได้เปรียบ เช่น การอนุญาตให้แรงงานไทยในวิชาชีพบางชนิดที่ไทยมีความได้เปรียบสามารถเดินทางข้ามไปทำงานได้ เป็นต้น นอกจากนี้ การเลือกคู่เจรจาที่จะทำการเปิดเสรีบางกรณีก็ยังขาดเหตุผลที่น่าเชื่อถือ (เปรู และบาห์เรน) และกระทำอย่างรวดเร็วขาดความรอบคอบ ตัวอย่างเช่น ความตกลงการค้าเสรีระหว่างไทยและนิวซีแลนด์ซึ่งต่างมีการค้าระหว่างกันน้อยมากและใช้เวลาเพียงหนึ่งปีเท่านั้นในการเจรจาจนถึงมีผลบังคับใช้

ดังนั้น ความตกลงดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อกลุ่มคน เช่น ผู้ผลิตในประเทศบางกลุ่มเสียผลประโยชน์เนื่องจากมีประสิทธิภาพการผลิตที่ต่ำกว่าต่างประเทศ รัฐบาลจะต้องมีการดูแลเริ่มตั้งแต่การปรับปรุงประสิทธิภาพผู้ประกอบการให้สามารถแข่งขันได้ในกรณีที่ประสิทธิภาพไม่แตกต่างกันมากจนไปถึงการช่วยเหลือให้สามารถปรับเปลี่ยนไปผลิตในสาขาอื่น ๆ ที่ไทยมีความ สามารถในการแข่งขันอย่างไรก็ดีจากการที่รัฐบาลขาดการศึกษาผลกระทบอย่างรอบคอบและขาดการฟังความเห็นจากกลุ่มต่าง ๆ รัฐบาลจึงไม่มีข้อมูลเท่าที่ควรว่ากลุ่มที่เสียผลประโยชน์ดังกล่าวคือ กลุ่มใดควรได้รับการช่วยเหลืออย่างไร นอกจากนี้ก็ยังไม่มีแผนการรองรับเพื่อช่วยเหลือแก่กลุ่มที่ได้รับผลกระทบภายหลังจากที่ได้มีการเปิดเสรีแล้วอีกด้วย

บทสรุป

นโยบายการค้าเสรี คือ นโยบายทางการค้าระหว่างประเทศที่ไม่มีนโยบายที่เป็นอุปสรรคทางการค้าระหว่างประเทศใด ๆ เช่น นโยบายการกำหนดภาษีนำเข้า นโยบายภาษีส่งออก นโยบายการกำหนดโควตา นโยบายการค้าเสรี เป็นต้น นโยบายเหล่านี้ ทำให้เกิดการผลิตที่มีประสิทธิภาพทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นของผลได้จากการประหยัดต่อขนาดและเป็นเครื่องมือทางการเมือง

การค้าเสรีมีลักษณะ คือ มีการแบ่งงานกันผลิต ประเทศจะเลือกผลิตแต่สินค้าที่ประเทศมีประสิทธิภาพในการผลิตสูงและมีต้นทุนการผลิตต่ำ ไม่มีการเก็บภาษีแบบปกป้อง/คุ้มครอง (Protective Duty) ที่ช่วยอุตสาหกรรมผลิตในประเทศมีแต่เก็บภาษีศุลกากรเพื่อเป็นรายได้ไม่มีการให้สิทธิพิเศษหรือกีดกันสินค้าแต่มีการเก็บภาษีในอัตราเดียวกันทุกประเทศและให้ความเป็นธรรมแก่ทุกประเทศเท่ากัน และไม่มีข้อจำกัดทางการค้า (Trade Restriction) ที่เป็นอุปสรรคต่อการค้าระหว่างประเทศ

ข้อดีของการค้าเสรี คือ ทำให้ประเทศต่าง ๆ เกิดการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นของผลได้จากการประหยัดต่อขนาด ส่วนข้อเสียคือ การค้าเสรีทำให้ตลาดภายในประเทศล้มเหลวเนื่องจากไม่ได้ทำการซื้อขายสินค้าในราคาดุลยภาพของตลาด กระทบต่ออุตสาหกรรมใหม่ในประเทศที่ต้องการปกป้องโดยเฉพาะ

อุตสาหกรรมเพิ่งเกิดใหม่ ที่ไม่มีความสามารถในการแข่งขันในเวทีโลกอย่างเพียงพอถ้ามีการค้าเสรี อุตสาหกรรมเหล่านี้จะถูกกระทบจากสินค้าราคาถูกจากประเทศคู่ตกลงเขตการค้าเสรีได้ และการค้าเสรีทำให้เกิดคู่แข่งทางการค้าที่เพิ่มสูงขึ้น

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจเป็นหนึ่งในการทำให้เกิดเป็นการค้าเสรีซึ่งหมายถึง การที่ประเทศ 2 ประเทศทำการลดหรือยกเลิกข้อจำกัดทางการค้าระหว่างกันโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ด้านการขยายตัวทางการค้า ส่งผลต่อการขยายการผลิต การจ้างงาน การลดต้นทุนการผลิตที่เกิดจากการประหยัดต่อขนาดที่เกิดจากตลาดมีขนาดใหญ่ขึ้น ทำให้เกิดศักยภาพในการแข่งขัน และดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจนั้นมีหลายระดับตั้งแต่รวมกลุ่มกันอย่างหลวม ๆ คือ การให้สิทธิพิเศษทางการค้า (PTA) เขตการค้าเสรี (FTA) และพันธมิตรทางเศรษฐกิจ (CEP) ต่างเป็นกระบวนการร่วมมือและ/หรือการรวมตัวกันทางเศรษฐกิจ (Economic Integration) การรวมกลุ่มที่แตกต่างกันย่อมทำให้เกิดผลกระทบที่ต่างกันด้วย

ดังนั้น ผลกระทบของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจทำให้เกิดการสร้างการค้าและการเบี่ยงเบนได้ ซึ่งส่งผลถึงสวัสดิการของโลกทั้งด้านผู้ผลิต และผู้บริโภคสำหรับประเทศที่รวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ โดยทฤษฎีที่อธิบายผลกระทบการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ คือ ทฤษฎีสหภาพศุลกากร (The theory of Cuatom Unions) ของไวเนอร์ (Viner, 1950) และพัฒนาโดย Lipsey and Mead เป็นทฤษฎีดีที่สุดรองลงมา (The Theory of secon best) คือ การรวมกลุ่มทางการค้าไม่ได้ก่อให้เกิดสวัสดิการที่สูงขึ้นเสมอไป โดยการวัดสวัสดิการจากการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ จะพิจารณาจากผลสุทธิของสวัสดิการที่เพิ่มขึ้นจากการสร้างการค้า (trade creation) และสวัสดิการที่ลดลงจากการเบี่ยงเบนการค้า (trade diversion) การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของประเทศไทยมี 2 ลักษณะคือ การทำความตกลงเขตการค้าเสรี (FTA) แบบทวิภาคีจำนวน 10 ประเทศ ได้แก่ ความตกลงเขตการค้าเสรี (FTA) ระหว่างไทย-ศรีลังกา (2560) ความตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างไทย-ปากีสถาน (2559) ความตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างไทย-ตุรกี (2557) ความตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างไทย-แคนาดา (2556) ความตกลงการค้าเสรีไทย-อเมริกา ความตกลงการค้าเสรีไทย-ชิลี (2554) ความตกลงการค้าเสรีไทย-เปรู (2550) ความตกลงการค้าเสรีไทย-ญี่ปุ่น (2550) ความตกลงการค้าเสรีไทย-อินเดีย (2550) ความตกลงการค้าเสรีไทย-นิวซีแลนด์ (2550) ความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย (2550) และการทำข้อตกลงทางการค้าแบบพหุภาคีของไทยจำนวน 11 กลุ่มประเทศได้แก่ ความตกลงการค้าเสรีระหว่างกลุ่มอาเซียน-ฮ่องกง (2557) ความตกลงกลุ่มพันธมิตรเศรษฐกิจแปซิฟิก TPP (Trans-Pacific Partnership) (2556) กลุ่มการค้าเสรียุโรป EFTA European Free Trade Association) (2556) ความตกลงการค้าเสรีไทย-EU (2553) เขตการค้าเสรีอาเซียน AFTA (2553) RCEP (Regional Comprehensive Economic partnership) (2552) การค้าเสรีอาเซียน-จีน (2551) การค้าเสรีอาเซียน-ออสเตรเลีย-นิวซีแลนด์ (2551) การค้าเสรีอาเซียน-อินเดีย (2551) การค้าเสรีอาเซียนเกาหลีใต้ (2551) การค้าเสรีอาเซียน-ญี่ปุ่น (2551) การค้าเสรีเอเชียใต้บิมสเทค (2550) เป็นต้น ซึ่งในหัวข้อนี้จะแสดงรายละเอียดเฉพาะบางข้อตกลงเท่านั้นหากต้องการรายละเอียดของทุกข้อตกลงของการค้าเสรีที่ไทยได้ลงนามไว้สามารถอ่านได้ที่กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ

คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายถึง การค้าเสรี คือ อะไร
2. จงอธิบายถึง ทฤษฎีที่อธิบายถึงนโยบายการค้าเสรีกับการรวมกลุ่มทางการค้า
3. จงอธิบายถึง ข้อดีและข้อเสียของนโยบายการค้าเสรี
4. จงอธิบายถึง ผลกระทบจากการค้าเสรีเป็นอย่างไร
5. จงอธิบายถึง การทำข้อตกลงทางการค้าระหว่างประเทศของไทยแบบทวิภาคีและแบบพหุภาคี และผลกระทบจากการทำข้อตกลงทางการค้า

บรรณานุกรม

กรมการค้าต่างประเทศ. (2546). *เขตการค้าเสรีไทย-จีน ผลกระทบต่อการส่งออกสินค้าไทย.* สืบค้น 30 มีนาคม 2560, จาก http://www.dft.go.th/th-th/ShareDocument1/ArticleId/ 3770/300354-1-2

กรมการค้าต่างประเทศ. (2560). *ความตกลงเขตการค้าเสรีไทย-อินเดีย*. สืบค้น 7 กรกฎาคม 2560, จาก https://ditp.go.th/contents_attach/190221/190221.pdf

กรมการค้าต่างประเทศ. (2546). *ความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-จีน (Asean-China Free Trade Agreement: ACFTA)*. สืบค้น 7 กรกฎาคม 2560, http://www.dft.go.th/th-th/DFT-Service/ServiceData-Information/dft-service-data-privilege/Detail-dft-service-data-privilege/ArticleId/13447/13447ACFTA

กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. (2562). *สถิติการค้าไทย.* สืบค้น 17 กุมภาพันธ์ 2563, จาก http://tradereport.moc.go.th/TradeThai.aspx

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. (2552). *โครงการศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบต่อประเทศไทยจากความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-อินเดียและไทยอินเดีย.* สืบค้น 21 เมษายน 2562, จาก http://www.thaifta.com/ThaiFTA/Portals/0/aitifta_1-4.pdf

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, กระทรวงพาณิชย์. (2556). *“FTA ไทย-แคนาดา”* กุมภาพันธ์ 2556, จาก https://www.dtn.go.th/th/negotiation/fta-%E0%B9%84%E0%B8%97%E0%B8%A2-%E0%B9%81%E0%B8%84%E0%B8%99%E0%B8%B2%E0%B8%94%E0%B8%B2?cate=5cff753c1ac9ee073b7bd2ce

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, กระทรวงพาณิชย์.*“FTA ไทย-ชิลี”*, เอกสารเผยแพร่ กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ ส่วนอเมริกาใต้ และแปซิฟิก , สำนักอเมริกา แปซิฟิก และองค์การค้าระหว่างประเทศ, สืบค้น 2 กุมภาพันธ์ 2561 จาก https://www.dtn.go.th/th/negotiation/fta-%E0%B9%84%E0%B8%97%E0%B8%A2-%E0%B8%8A%E0%B8%B4%E0%B8%A5%E0%B8%B5?cate=5cff753c1ac9ee073b7bd2bb

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. (2560). *ความตกลงการค้าเสรีไทย-ศรีลังกา (Thailand-Srilangka Free Trade Agreement)*. สืบค้น 29 ธันวาคม 2560, จาก http://www.thaifta.com/thaifta/Home/FTAbyCountry/tabid/53/ctl/detail/id/52/mid/480/usemastercontainer/true/Default.aspx

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. (2561). *ความตกลงการค้าเสรีไทย-ปากีสถาน.* สืบค้น 25 มกราคม 2561, จาก http://www.thaifta.com/thaifta/Home/FTAbyCountry/tabid/53/ ctl/detail/id/51/mid/480/usemastercontainer/ true/Default.aspx

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, กระทรวงพาณิชย์ (2561). *"FTA ไทย-เปรู"* เอกสารเผยแพร่กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. สืบค้น 2 กุมภาพันธ์ 2561 จาก https://www.dtn.go.th/th/negotiation/5cff75751ac9ee073b7bf07c?cate=5cff753c1ac9ee073b7bd2ba

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. (2563). *ความคืบหน้าการเจรจาเขตการค้าเสรีของไทยกับอเมริกา.* สืบค้น 17 กุมภาพันธ์ 2563, จาก http://www.thaifta.com/ thaifta/Home/NegoLastestStatus/tabid/117/Default.aspx

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. (2563). *FTA รายประเทศ.* สืบค้น 17 กุมภาพันธ์ 2563, จาก http://www.thaifta.com/thaifta/Home/FTAbyCountry/ tabid/53/Default.aspx

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. (2563). *FTA รายประเทศ.* สืบค้น 17 กุมภาพันธ์ 2563, จาก http://www.thaifta.com/ThaiFTA/Home/FTAbyCountry/ tabid/53/ctl/detail/id/21/mid/480/usemastercontainer/true/Default.aspx

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. (2563). *FTA รายประเทศ. เขตการค้าเสรีไทย-อินเดีย.* สืบค้น 17 กุมภาพันธ์ 2563, จาก http://www.thaifta.com/ThaiFTA//Home/TAbyCountry/tabid/53/ctl/detail/id/23/mid/480/ usemastercontainer/true/Default.aspx

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. (2563). *FTA. รายประเทศ ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นไทย-นิวซีแลนด์.* สืบค้น 17 กุมภาพันธ์ 2563, จาก http://www.thaifta.com/thaifta/Home/FTAbyCountry/tabid/53/Default.aspx

กรมศุลกากร. (2564). *ความสำคัญและความเป็นมาของ FTA.* สืบค้น 10 ตุลาคม 2562, จาก https://www.customs.go.th

กระทรวงการคลัง. (2560). *ประกาศกระทรวงการคลัง เรื่อง การยกเว้นอากรและลดอัตราอากรศุลกากรสำหรับของที่มีถิ่นกำเนิดจากออสเตรเลีย.* (1997). สืบค้น 10 พฤศจิกายน 2560, จาก http://www.customs.go.th/data_files/894a61fa11626f32f0a87881d0e 19971.pdf

กระทรวงพาณิชย์ (2022). *กางแผนเจรจา FTA ไทย-ตุรกี เร่งปิดดีลภายในปีนี้ ตั้งเป้ามูลค่าการค้าขยายตัวถึง 2 พันล้านเหรียญสหรัฐ inn news ศก."พาณิชย์" เร่งถก FTA ไทย-ตุรกีปิดดีลปีนี้.* สืบค้น 14 เมษายน 2565 จาก https://www.innnews.co.th/news/economy/news_322922/

กรุงเทพธุรกิจ. (2563). *ผลกระทบของการตัด GSP ของสหัฐต่อไทย.* สืบค้น 5 กุมภาพันธ์ 2563, จาก https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/852954

ชมัยภรณ์ ถนอมศรีเดชชัย. (2548). *ความตกลงการค้าเสรีไทย-นิวซีแลนด์ (Thailand-New Zealand Free Trade Agreement: TNZFTA*). สืบค้น 1 กรกฎาคม 2548, จาก http://www.plan.doae.go.th/frsdoae/PR/ความตกลงการค้าเสรีไทย-นิวซีแลนด์.htm

ฐานเศรษฐกิจ, (2565). *"เร่งศึกษา FTA อาเซียน-แคนาดา เปิดประตูสู่ตลาดอเมริกาเหนือ".* หนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจ ออนไลน์ จาก https://www.thansettakij.com/economy/486143

ณัฏฐา รัตนเลิศ. (2002). *การศึกษาผลการรวมกลุ่มเศรษฐกิจการค้าโลกที่มีต่อการค้าไทย* กรมส่งเสริมการส่งออกกระทรวงพาณิชย์. สืบค้น 5 ตุลาคม 2562, จาก https://www.ditp.go.th/contents_attach/78306/78306.pdf

ธนพล ศรีธัญพงศ์ และชินโชติ เถรปัญญาภรณ์. (2562). *สงครามการค้าสหรัฐ-จีน กลับมาปะทุ สหรัฐ-จีน เพิ่มภาษีสินค้านำเข้าระหว่างกันเป็น 25% เสี่ยงซ้ำเติมการค้าโลกและส่งออกไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.* สืบค้น 16 พฤษภาคม 2562, จาก https://www.scbeic.com/th/detail/product/6012

พิชญ์ จงวัฒนากุล (2559). *การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ, หน่วยที่ 10 ใน ทรงธรรม ปิ่นโตและคณะ (2559). เอกสารการสอนชุดวิชาเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ, ปรับปรุง,ครั้งที่ 2/2559*, นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์. (2549). *FTA ไทย-สหรัฐอเมริกา ผลได้-ผลเสียและข้อเสนอแนะ.* ใน อิสร์กุล อุณหเกตุ (เรียบเรียบ) เอกสารเหตุการณ์ปัจจุบัน หมายเลข 5 โครงการ WTO Watch จับกระแสองค์การการค้าโลก. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิกิพิเดีย. (2564). *ความเป็นมาของเขตการค้าเสรี*. สืบค้น 10 ตุลาคม 2564, จาก https://th.wikipedia.org/wiki/เขตการค้าเสรี

Balassa, B. (1971). *The structure of protection in Developing Countries*. Baltimore: John Hopkins Press.

Carbaugh, R. J. (2002). *International economics (8th ed.).* U.S.: Thomson South-western.

Carbaugh, R. J. (2008). *International economics (11th ed.).* U.S.: Thomson South-western.

Gerber, J. (2002). *International economics* (2nd ed.). U.S.: Addison Wesley.

Krugman, P. R., & Obstfeld, M. (2009). *International economics theory and policy* (6th ed.). U.S.: Addison Wesley.

Mattoo, A.; Mulabdic,A.;and Ruta,M. (2017). *Trade Creation and Trade Diversion in Deep Agreements*. *Policy Research Working Paper;No. 8206. World Bank,* Retrieved February 18, 2022 from https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/28451

Puge, T. A. (2004). *International economics* (12th ed.) New York: McGraw Hill.

Salvatore, D. (2004). *International economics* (8th ed.). U.S.: John Willey & Son.

Viner, Jacob. (1950). *The Customs Union Issue*. New York: Carnegie Endowment for International Peace.

ส่วนที่

04

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคต่าง ๆ ในบริบทเศรษฐกิจโลก

บทที่ 11 การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในอเมริกาเหนือ

บทที่ 12 การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในสหภาพยุโรป

บทที่ 13 การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของกลุ่มอาเซียน

11

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของกลุ่มอเมริกาเหนือ

หัวข้อเรื่องในบทนี้

1. ความเป็นมาของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของกลุ่มอเมริกาเหนือ
2. วัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่มอเมริกาเหนือ
3. บทบาทของการรวมกลุ่มเศรษฐกิจอเมริกาเหนือ
4. การรวมกลุ่มอเมริกาเหนือกับเศรษฐกิจประเทศไทย

ความคิดรวบยอด

1. การรวมกลุ่มกันทางเศรษฐกิจมีผลต่อประเทศสมาชิกในด้านสังคม วัฒนธรรม การเมืองและวิธีทางเศรษฐกิจทำให้เกิดการสร้างการค้าใหม่ (Trade Creation) หรือ การเบี่ยงเบนทางการค้า (Trade Diversion)

2. การรวมกลุ่มกันของประเทศในอเมริกาเหนือ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา แคนาดาและเม็กซิโก เพื่อทำข้อตกลงการค้าเสรีระหว่างกัน และเพื่อร่วมมือกันแสวงหาตลาดส่งออกและลดต้นทุนการผลิตสินค้าให้ถูกลง สามารถแข่งขันกับตลาดโลกได้

3. สหรัฐอเมริกา มีสินค้าส่งออกไปเม็กซิโกและแคนาดามากขึ้น ทั้งสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรม ทำให้เศรษฐกิจขยายตัวขึ้น และทำให้มีตำแหน่งงานเพิ่ม มีการจ้างงานมากขึ้น แคนาดาสามารถซื้อสินค้าของสหรัฐอเมริกาและเม็กซิโกถูกลง อันเนื่องมาจากการลดอัตราภาษีศุลกากร

4. ผลกระทบโดยตรงต่อการค้าของไทย เช่น การออกกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของประเทศในกลุ่มนาฟตา มีผลกระทบต่อสินค้าส่งออกของประเทศไทย

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึง ความสำคัญของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคต่าง ๆ
2. เพื่อให้ผู้เรียบทราบถึง วัตถุประสงค์ ข้อตกลง บทบาทของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคอเมริกาเหนือ
3. เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึงผลกระทบของการรวมกลุ่ม

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. ซักถามผู้เรียนเกี่ยวกับเนื้อหาที่บรรยาย
2. ให้ผู้เรียนทำแบบฝึกหัดจากคำถามท้ายบท
3. ให้ผู้เรียนค้นคว้าเพิ่มเติม

การวัดผลและการประเมินผล

1. ตรวจแบบฝึกหัดจากคำถามท้ายบท
2. ทำแบบทดสอบอัตนัยจำนวน 5 ข้อ

บทนำ

ในส่วนที่ 3 ได้กล่าวถึง นโยบายการค้าระหว่างประเทศแบบคุ้มกันในบทที่ 9 และนโยบายการค้าแบบเสรีในบทที่ 10 และได้กล่าวถึง การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาค เพื่อจัดตั้งเป็นเขตการค้าเสรี ตลอดจนได้อธิบายถึง ผลกระทบจากการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจที่ประเทศต่าง ๆ ตลอดจนการทำข้อตกลงทางการค้าระหว่างประเทศและนโยบายการค้าเสรีของประเทศไทย

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจมีความสำคัญมากขึ้นโดยที่ประเทศต่าง ๆ มีความพยายามในการรวมกลุ่มกันทั้งในระดับประเทศและระหว่างภูมิภาค ด้วยเหตุผลหลักของการรวมกลุ่มการค้าระหว่างภูมิภาคนั้นเพราะต้องการขยายขนาดของตลาดต่างประเทศให้เพิ่มขึ้น และหวังผลจากการใช้นโยบายของภาษีศุลกากรและเหตุผลอื่น เช่น ความล้มเหลวของการเจรจาต่อรองในการค้าระหว่างประเทศของแกตต์และการเจรจารอบโดฮาขององค์การค้าโลกเป็นต้น ทำให้ในปี ค.ศ. 2007 มีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาค (Regional trade agreements) ต่าง ๆ ทั่วโลกมากถึง 205 แห่งจากจำนวน 380 แห่ง และมีการรวมกลุ่มกันในปี ค.ศ. 2010 มีจำนวนถึง 400 แห่ง (Sutherland, P., 2005) และคาดว่าในปี ค.ศ. 2021 จะมีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจสูงขึ้นเนื่องจาก การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจมาจากแนวความคิดที่ของความต้องการรวมกลุ่มการค้าระหว่างประเทศที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกันในโลกไว้ด้วยกัน ประเทศเพื่อนบ้านที่จะเป็นพันธมิตรกันทางธุรกิจมีเหตุผลหลายประการ (กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ 2545) คือ

1. ประเทศสามารถลดค่าใช้จ่ายในการขนส่งสินค้าและบริการระหว่างประเทศกันได้ เนื่องจากมีระยะทางที่ใกล้เคียงกัน หากประเทศได้มีการทำข้อตกลงร่วมกันเป็นการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ ก็จะได้รับประโยชน์นี้
2. ประเทศมีรสนิยมในการบริโภคสำหรับคนที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกัน ย่อมมีรสนิยมในการบริโภคสินค้าและบริการที่มีความคล้ายคลึงกันและช่องทางการจำหน่ายทำได้ง่ายที่จะกระจายสินค้าไปยังประเทศใกล้เคียง
3. ประเทศใกล้เคียงอาจจะมีประวัติและความสนใจโดยปกติและประเทศจะมีความปรารถนาในการร่วมมือกันในการกำหนดนโยบายร่วมกันมากขึ้น

การรวมกลุ่มเศรษฐกิจส่วนใหญ่จัดทำเป็นเขตการค้าเสรีที่เป็นการรวมกลุ่มหรือสถาบันเป็นเขตการค้าที่อนุญาตให้ประเทศที่ทำการค้าขายสินค้าและบริการสามารถค้าขายข้ามประเทศได้โดยไม่ต้องจ่ายค่าภาษีหรือปราศจากการจำกัดโควตาในการค้าซึ่งจะกำกัดเฉพาะการนำเข้าสินค้าเท่านั้น ได้แก่ การทำข้อตกลงการค้าเสรี (Free Trade Area : FTA) เป็นข้อตกลงระหว่างภูมิภาคให้มีการยกเว้นภาษีนำเข้าสำหรับประเทศสมาชิก เช่น ข้อตกลงเขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (North American free trade agreement : NAFTA) ข้อตกลงเขตการค้าเสรีของยุโรป (The European free trade area : EFTA) เป็นต้น เป้าหมายของการรวมกลุ่มเป็นเขตการค้าเสรี (FTA) คือ การยกเลิกภาษีศุลกากรระหว่างประเทศสมาชิก ข้อตกลงการค้าเสรีมักใช้การยกเลิกภาษีศุลกากรของสินค้าที่มีภาษีศุลกากรต่ำและทำให้มีการขจัดภาษีศุลกากรของสินค้าทุกรายการ และประเทศสมาชิกยังคงภาษีศุลกากรเดิม

สำหรับประเทศที่ไม่ใช่สมาชิกคือ การให้สิทธิพิเศษทางการค้าเป็นการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจเบื้องต้น มีการใช้ภาษีศุลกากรในหมู่ประเทศสมาชิกในอัตราต่ำกว่าที่ใช้กับประเทศนอกกลุ่มแต่ภายในกลุ่มยังไม่ได้ใช้ภาษีศุลกากร พันธมิตรทางเศรษฐกิจ (Closer Economic Partnership : CEP) หมายถึง ความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่มีการพัฒนารูปแบบไปจากที่เคยมีมาโดยมีกรอบความร่วมมือที่กว้างขวางกว่าเขตการค้าเสรี ความร่วมมือทางเศรษฐกิจทั้งในด้านการค้าสินค้าบริการและการลงทุนและแบ่งกว้าง ๆ คือ CEP ที่มีเขตการค้าเสรีเป็นหัวใจสำคัญและรวมไปถึงความร่วมมือทางเศรษฐกิจด้านอื่น ๆ ด้วย เช่น ทรัพย์สินทางปัญญา การประสานนโยบายการแข่งขันและการจัดซื้อโดยรัฐ เป็นต้น เช่น CEP ระหว่างออสเตรเลียและนิวซีแลนด์และความร่วมมือที่อาเซียนกำลังจะเจรจากับจีนในกรณีดังกล่าวนี้ CEP จึงเป็นกรอบความร่วมมือทั้งในเชิงลึกและกว้างกว่าเขตการค้าเสรีโดยปกติ และ CEP ที่ไม่มีการทำเขตการค้าเสรีแต่อาจมีการลดภาษีศุลกากร (ไม่ใช่การลดถึงขั้นต่ำสุดหรือเป็น 0 ดังเช่นกรณี FTA) และมาตรการที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากรที่เป็นอุปสรรคต่อการค้าด้วยรวมทั้งมีการร่วมมือกันในด้านอื่น ๆ อย่างกว้างขวาง เช่น CEP ระหว่างอาเซียนกับออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ เป็นต้น

ดังนั้น “เขตการค้าเสรี” หมายถึง ความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดกันเป็นพิเศษในลักษณะที่เป็นการกล่าวอย่างกว้าง ๆ คลุมไปทั้ง FTA, Customs Union และ CEP ส่วนการใช้คำว่า FTA หรือ Custom Union หรือ CEP นั้น หมายถึง ความร่วมมือในรูปแบบนั้น ๆ เป็นกรณี ๆ ไป อย่างไรก็ดี เขตการค้าเสรีในทางปฏิบัติเป็นเรื่องที่มีความยุ่งยากในระดับหนึ่งและหากต้องการให้ได้ผลจริงจังก็จะต้องพัฒนาไปสู่การเป็นสหภาพศุลกากรโดยเร็วเพื่อหลีกเลี่ยงการหลบหนีภาษีในรูปแบบต่าง ๆ เนื่องจากประเทศนอกกลุ่มจะพยายามส่งสินค้าเข้าทางประเทศที่ทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีที่มีภาษีต่ำไปสู่ประเทศในเขตการค้าที่มีภาษีสูง ตัวอย่างโดยสมมติว่าประเทศไทยมีเขตการค้าเสรีกับประเทศมาเลเซียแต่ประเทศไทยเก็บภาษีศุลกากรการนำเข้าสิ่งทอเพียง 10% ในขณะที่มาเลเซียเก็บภาษีสินค้าเดียวกันในอัตรา 30% พ่อค้าจีนก็จะพยายามนำเข้าสิ่งทอทางประเทศไทยเพื่อเสียภาษีเพียง 10% แล้วนำไปแปรรูปเล็กน้อย เช่น บรรจุห่อใหม่เพื่อแปลงสภาพให้เป็นสินค้าประเทศไทยแล้วนำไปขายในประเทศมาเลเซียอันจะทำให้เขาเลี่ยงภาษีได้ 20% กล่าวคือ เขตการค้าเสรีจะต้องใช้ทรัพยากรของภาครัฐเป็นจำนวนมากเพื่อกำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับแหล่งกำเนิดสินค้าที่รัดกุมซึ่งทางออกที่ดีที่สุด คือ การแปลงภาษีศุลกากรของประเทศในเขตการค้าเสรีให้เท่ากันทั้งหมดหรือแปลงให้เป็นสหภาพศุลกากรโดยเร็วนั่นเอง

การรวมตัวกันทางเศรษฐกิจนั้นมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน คือ การขจัดอุปสรรคทางการค้าในกลุ่มสมาชิกเช่น การเก็บภาษีศุลกากร การมีความร่วมมือทางการเมือง ความสามารถในการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิต การร่วมมือในการกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศด้วยกันและการใช้นโยบายทางเศรษฐกิจและการเมืองร่วมกัน การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคต่าง ๆ นั้นมีวัตถุประสงค์หลากหลายซึ่งระดับของความร่วมมือนั้นที่น้อยที่สุด คือ การขจัดอุปสรรคทางการค้าระหว่างกลุ่มสมาชิกด้วยการร่วมมือกันจัดตั้งเป็นเขตการค้าเสรี และที่มีความร่วมมือกันในระดับสูงสุดคือ การรวมกลุ่มกันเป็นสหภาพการเมือง ซึ่งรวมทุกวัตถุประสงค์เข้าด้วยกัน ไม่ว่าการรวมกลุ่มจะอยู่ในระดับใด ก็เป็นไปตามที่มีประเทศต่าง ๆ กันส่วนใหญ่

ให้ความสนใจ อย่างไรก็ตาม การรวมกลุ่มกันทางเศรษฐกิจอาจก่อให้เกิดการผูกขาดในนโยบายการค้าระหว่างประเทศใด ๆ ที่กีดกันสำหรับประเทศที่ไม่ใช่สมาชิกขึ้น ทำให้เกิดผลกระทบส่วนใหญ่ การรวมกลุ่มกันของประเทศสมาชิกที่มาร่วมกันวางกฎระเบียบที่ประเทศต่าง ๆ ต้องปฏิบัติตามเพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายจากการค้าระหว่างประเทศขึ้น

ในบทนี้จะอธิบายถึงการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจที่สำคัญบางกลุ่มได้แก่ การรวมกลุ่มการค้าเสรีของกลุ่มอเมริกาเหนือ (the North American Free Trade Agreement : NAFTA) ซึ่งจะกล่าวในบทที่ 11 การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจสหภาพยุโรป จะกล่าวในรายละเอียดในบทที่ 12 และการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของอาเซียน (the Association of South East Asian Nations : ASEAN) จะกล่าวในรายละเอียดในบทที่ 13 ตามลำดับ เพื่อให้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ หน้าที่ บทบาทของการตกลงกันระหว่างกลุ่มต่าง ๆ และผลของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจที่มีต่อการค้าระหว่างประเทศของไทย จากที่กล่าวในเบื้องต้นในบทที่ 10 การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจนั้นมีผลกระทบใน 2 ด้านใหญ่ ๆ และผลกระทบนั้นยังมีความแตกต่างกันในมิติของระดับการรวมกลุ่มและวัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่มต่าง ๆ อีกด้วย โดยการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจส่วนใหญ่นั้น เป็นการรวมกลุ่มกันในระดับภูมิภาคต่าง ๆ เช่น การรวมกลุ่มกันของกลุ่มสหภาพยุโรป (European Union : EU) กลุ่มเขตการค้าเสรีทวีปอเมริกาเหนือ (the North American Free Trade Agreement : NAFTA) กลุ่มตลาดร่วมยุโรปทางใต้ (the Southern Common Market : MERCOSUR) และกลุ่มอาเซียน (the Association of South East Asian Nations : ASEAN) เป็นต้น นอกจากนั้น ยังมีการรวมกลุ่มของประเทศสมาชิกที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะ เช่น การรวมกลุ่มกันของสหประชาชาติ (United Nations : UN) การรวมกลุ่มของประเทศผู้ส่งออกน้ำมันปิโตรเลียม (the Organization of Petroleum Exporting Countries : OPEC) เป็นต้น โดยในบทนี้จะเลือกกล่าวถึงการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจที่สำคัญ ๆ เท่านั้น ดังในรายละเอียดต่อไปนี้

ความเป็นมาของการรวมกลุ่มอเมริกาเหนือหรือกลุ่มนาฟตา (North America Free Trade Agreement : NAFTA)

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศอเมริกาเหนือเพื่อทำข้อตกลงการค้าเสรีของกลุ่มประเทศในอเมริกาเหนือหรือเรียกคำย่อว่านาฟตา (North America Free Trade Agreement : NAFTA) เป็นการรวมกลุ่มขององค์กรทางเศรษฐกิจในทวีปอเมริกาเหนือที่มีประชากรรวมทั้งสิ้น ในปี ค.ศ. 2018 มีประชากรประมาณ 490 ล้านคน และกลุ่มนาฟตานี้มีมูลค่าของ GDP (PPP) ในปี ค.ศ. 2018 รวมถึง 24.8 พันล้านดอลลาร์สหรัฐนับว่าเป็นตลาดที่ค่อนข้างใหญ่กลุ่มหนึ่งของโลกที่ได้รวมกลุ่ม 3 ประเทศ คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศแคนาดาและประเทศเม็กซิโก กลุ่มนาฟตาได้มีการทำข้อตกลงการค้าเสรีอเมริกาเหนือกันเมื่อวันที่ 5 มกราคม ค.ศ. 1991 (หรือ พ.ศ. 2534) (Wikipedia, 2020) เป็นการรวมกลุ่มกันเพื่อที่จะร่วมมือกันแสวงหาตลาดเพื่อการส่งออกให้มากขึ้น และเป็นการลดต้นทุนการผลิตสินค้าของประเทศ เพื่อให้มีราคาถูกลงจนสามารถ

ทำการแข่งขันกับตลาดโลกได้หลังจากที่สหภาพยุโรปได้ทำการแก้ปัญหาภาวะเศรษฐกิจถดถอยโดยการเปิดตลาดเสรีให้เป็นตลาดเดียวแล้ว กลุ่มอเมริกาเหนือประกอบด้วยประเทศสหรัฐอเมริกา แคนาดาและเม็กซิโก ได้มีการประชุมผู้นำกันเมื่อ พ.ศ. 2535 ที่ต้องการจะเปิดการค้าเสรีระหว่างกันและทำให้เป็นตลาดเดียว โดยการลดอัตราภาษีศุลกากรให้เหลือร้อยละ 0 ภายใน 5 ปี โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่ 1 มกราคม พ.ศ. 2537 เป็นต้นไป (วิกีพีเดีย, 2563)

ตาราง 11.1 พัฒนาการของเขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ

พ.ศ.	พัฒนาการ
2522	เริ่มการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ
2534	เริ่มเจรจากัน 3 ประเทศ คือ สหรัฐอเมริกา แคนาดา และเม็กซิโก
2535	ลงนามร่วมกัน
2536	ให้สัตยาบันกัน 3 ประเทศโดยรัฐสภา
2537	มีผลบังคับใช้อย่างเป็นทางการ

วัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่มเศรษฐกิจของนาฟตา

วัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่มเศรษฐกิจของนาฟตา (NAFTA ความตกลงการค้าเสรีอเมริกาเหนือ, 2561) คือ

1. เพื่อแสวงหาตลาดสินค้าส่งออกในภูมิภาคอื่น โดยขจัดอุปสรรคทางการค้าและบริการระหว่างประเทศภาคีด้วยการยกเลิกภาษีศุลกากร และมาตรการที่มิใช่ภาษีศุลกากรให้แก่กันและกัน NAFTA ได้แบ่งสินค้าออกเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่ม A ยกเลิกภาษีตั้งแต่ วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2537 กลุ่ม B ลดภาษีร้อยละ 20 ต่อปี ภายใน 5 ปี กลุ่ม C ลดภาษีร้อยละ 10 ต่อปี ภายใน 10 ปี และกลุ่ม D ซึ่งเป็นกลุ่มสุดท้าย เป็นสินค้าที่มีความอ่อนไหวมาก จะยกเลิกภาษีภายใน 15 ปี
2. ส่งเสริมการแข่งขันที่เป็นธรรมในเขตการค้าเสรี
3. เพื่อส่งเสริมธุรกิจขนาดเล็กให้ขยายตัวและมีประสิทธิภาพสูงขยายโอกาสการลงทุนในดินแดนของประเทศภาคี
4. คุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาอย่างเพียงพอและให้มีการใช้บังคับอย่างจริงจัง
5. แก้ไขข้อพิพาททางการค้า
6. เพื่อส่งเสริมการจ้างงาน การเคลื่อนย้ายแรงงาน ที่จะผลิตสินค้าให้ได้ราคาถูกและมีคุณภาพดี ส่งเสริมความร่วมมือในระดับต่าง ๆ คือ ไตรภาคี พหุภาคี และความร่วมมือในภูมิภาคเพื่อขยายและเพิ่มพูนผลประโยชน์ของเขตการค้าเสรีนี้

บทบาทหน้าที่ของนาฟตา (NAFTA)

เนื่องจากนาฟตาเป็นการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศที่อยู่ในทวีปอเมริกาเหนือ 3 ประเทศ การรวมกลุ่มจึงเป็นการทำข้อตกลงเพื่อช่วยเหลือประเทศสมาชิกให้ได้รับประโยชน์ในประเด็นดังต่อไปนี้ (Chaiwiangpron, P., 2017)

1. มุ่งเน้นการประนีประนอมกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทางการค้า และลดข้อจำกัดทางการค้าที่เกี่ยวกับการบริการ รวมทั้งการลงทุนระหว่างประเทศ และขจัดอุปสรรคกีดกันทางการค้าที่มิใช่ภาษีศุลกากร

2. กำหนดกฎเกณฑ์ของแหล่งกำเนิดสินค้า (Rule of Original) ในการที่จะได้รับสิทธิพิเศษด้านภาษีศุลกากร

3. มีข้อตกลงร่วมกันในการใช้มาตรการปกป้องทรัพย์สินทางปัญญา ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า และการเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามพรมแดนอย่างเสรี

4. ปกป้องสิ่งแวดล้อมโดยมีการตั้งคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม เพื่อระงับกรณีพิพาท ตลอดจนออกกฎข้อบังคับให้สมาชิกยึดถือปฏิบัติ

5. การลงทุน กาหนดให้มีการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน สาหรับนักลงทุนในประเทศภาคี

บทบาทของนาฟตา (NAFTA) ต่อเศรษฐกิจโลก

1. นาฟตา (NAFTA) มีผลต่อเศรษฐกิจการค้าโลก ด้วยการเพิ่มหรือขยายตลาดการค้ามากขึ้น หากกลุ่มนาฟตาหรือประเทศสมาชิกของนาฟตาได้ไปทำความตกลงการค้าเสรี กับประเทศที่มีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจการค้า หรือเพิ่มสมาชิกหรือขยายเขตการค้าเสรีให้ใหญ่ในทวีปอเมริกา

2. นาฟตาเป็นตัวอย่างของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในการใช้กระบวนการแบบพหุภาคีและแบบภูมิภาคร่วมกัน เพื่อส่งเสริมการค้าอย่างโปร่งใส

3. นาฟตามีอิทธิพลต่อการรวมกลุ่มและการทำความตกลงการค้าเสรีอื่น ๆ เช่น การประชุมสุดยอดทวีปอเมริกาครั้งที่ 3 ที่ประเทศแคนาดา เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2544 ได้มีการหารือในเรื่องของการจัดตั้งเขตการค้าเสรีแห่งทวีปอเมริกา แต่ได้มีการคัดค้านจากหลายประเทศในเรื่องของสิ่งแวดล้อมและแรงงาน โดยเรื่องดังกล่าวมีกรอบการเจรจาเดียวกันกับนาฟตา ซึ่งเป็นอิทธิพลในการตัดสินใจของกลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนา เช่น ประเทศบราซิล ประเทศอาร์เจนตินา ประเทศปารากวัย และประเทศอุรุกวัย นอกจากนี้ ประชาชนในประเทศสหรัฐฯ และ NGOs ยังได้ยกประเด็นตัวอย่างของนาฟตา กรณีการย้ายถิ่นฐานการผลิตไปยังประเทศที่มีแรงงานถูก ทำให้ อัตราการว่างงานของสหรัฐฯ เพิ่มขึ้น เป็นการสร้างแรงงานคัดค้านเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม การจัดตั้งเขตการค้าเสรีแห่งทวีปอเมริกา มีแผนที่จะใช้แนวทางและกรอบเหมือนกับการจัดตั้งนาฟตา

จะเห็นว่า ผลของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของนาฟตา ทำให้ประเทศสมาชิกต่างได้รับผลประโยชน์จากการทำข้อตกลงทางการค้าเสรีอเมริกาเหนือ โดยเฉพาะประเทศเม็กซิโก ซึ่งก่อนหน้านี้มีอัตราแลกเปลี่ยนเงินเปโซตกต่ำมากเริ่มแข็งตัวขึ้น ภาวะเศรษฐกิจที่ซบเซากลับฟื้นและดีขึ้นโดยลำดับ ทั้งนี้เพราะสหรัฐอเมริกาได้ปล่อยสินเชื่อระยะยาว ลดอัตราภาษีนำเข้า และอนุญาตให้รถบรรทุกของเม็กซิโกแล่นผ่านเข้าสู่สหรัฐอเมริกาได้โดยไม่ต้องขนถ่ายสินค้าที่ชายแดน อันเป็นการเพิ่มค่าใช้จ่ายและเสียเวลา และประเทศสหรัฐอเมริกามีสินค้าส่งออกไปยังประเทศเม็กซิโกและประเทศแคนาดามากขึ้นทั้งสินค้าเกษตรและสินค้าอุตสาหกรรม ทำให้เศรษฐกิจเกิดการขยายตัวขึ้น และทำให้มีตำแหน่งงานเพิ่ม มีการจ้างงานมากขึ้น ส่วนประเทศแคนาดานั้นสามารถซื้อสินค้าของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศเม็กซิโกได้ในราคาที่ถูกลง อันเนื่องมาจากการลดอัตราภาษีศุลกากร

การรวมกลุ่มอเมริกาเหนือกับเศรษฐกิจประเทศไทย

แม้ว่าประเทศไทยจะไม่ได้เป็นสมาชิกของนาฟตาโดยตรง แต่นาฟตานั้นเป็นตลาดที่สำคัญของประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2537 ประเทศไทยทำการส่งออกไปกลุ่มนาฟตา ประมาณร้อยละ 22.5 ของมูลค่าส่งออกรวมทั้งหมด ประเทศอเมริกาเป็นประเทศที่ไทยส่งออกในอันดับต้น ๆ ภายหลังที่อเมริกาได้มีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจนาฟตา ทำให้ปริมาณการค้าและการส่งออกของไทยได้ลดลงเหลือประมาณร้อยละ 13.38 ของมูลค่าส่งออกรวมทั้งหมด โดยเฉพาะประเทศไทยได้ทำการส่งออกไปสหรัฐอเมริกา เหลือสัดส่วนเพียงร้อยละ 12.73 ของมูลค่ารวม (พิจารณาตาราง 11.2 ประกอบ) ซึ่งสินค้าสำคัญที่ประเทศไทยได้ทำการส่งออกไปยังตลาดนาฟตา ได้แก่ เสื้อผ้าสำเร็จรูป เครื่องคอมพิวเตอร์อุปกรณ์และส่วนประกอบ กุ้งสดแช่เย็นแช่แข็ง อาหารทะเลกระป๋อง เป็นต้น แม้ว่านาฟตา จะมีภาคีสมาชิกเพียงสามประเทศแต่เป็นกลุ่มที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจการค้าโลก รายได้ประชาชาติของทั้งสามประเทศมีมูลค่ารวมกันมากกว่า 7 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ มีจำนวนประชากรมากถึง 370 ล้านคน มีมูลค่าการค้ารวมกันประมาณ 1,700 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ

ตาราง 11.2 การค้าระหว่างประเทศของประเทศไทยกับกลุ่มนาฟตา

รายการ	มูลค่า (ล้านบาท)		อัตราการขยายตัว		สัดส่วน %	
	2561	2562	2560	2561	2560	2561
ระหว่างประเทศไทย-โลก						
มูลค่าการค้า	16,172,338.67	15,064,974.53	3.7128	-6.85	100	100
ส่งออก	8,108,299.77	7,627,663.09	1.2744	-5.93	100	100
นำเข้า	8,064,038.90	7,437,311.44	6.2859	-7.77	100	100
ดุลการค้า	44,260.87	190,351.65	-89.4402	330.07	100	100

รายการ	มูลค่า (ล้านบาท)		อัตราการขยายตัว		สัดส่วน %	
	2561	2562	2560	2561	2560	2561
ระหว่างประเทศไทย-นาฟตา						
มูลค่าการค้า	1,468,167.90	1,596,954.44	-0.9780	8.77	9.08	10.60
ส่งออก	949,874.06	1,020,319.97	0.2831	7.42	11.71	13.38
นำเข้า	518,293.84	576,634.47	-3.2087	11.26	6.43	7.75
ดุลการค้า	431,580.22	443,685.50	4.8245	2.80		
ระหว่างประเทศไทย-ประเทศแคนาดา						
มูลค่าการค้า	82,701.70	79,513.54	9.8051	-3.86	0.51	0.53
ส่งออก	50,719.92	49,245.29	4.8595	-2.91	0.63	0.65
นำเข้า	31,981.78	30,268.25	18.6823	-5.36	0.40	0.41
ดุลการค้า	18,738.14	18,977.05	-12.5287	1.28		
ระหว่างประเทศไทย-ประเทศสหรัฐ						
มูลค่าการค้า	1,385,466.20	1,517,440.90	-1.5551	9.53	8.57	10.07
ส่งออก	899,154.14	971,074.68	0.0368	8.00	11.09	12.73
นำเข้า	486,312.06	546,366.22	-4.3688	12.35	6.03	7.35
ดุลการค้า	412,842.08	424,708.46	5.7770	2.87		
ระหว่างประเทศไทย-ประเทศเม็กซิโก						
มูลค่าการค้า	111,692.80	114,815.88	-8.0790	2.80	0.69	0.76
ส่งออก	90,471.32	90,842.14	-10.4193	0.41	1.12	1.19
นำเข้า	21,221.48	23,973.74	3.4422	12.97	0.26	0.32
ดุลการค้า	69,249.83	66,868.40	-13.9528	-3.44		

ที่มา : กรมการค้าต่างประเทศ, 2563

การดำเนินงานของนาฟตามีผลกระทบโดยตรงต่อการค้าระหว่างประเทศของไทย ดังนี้

1. การออกกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของประเทศในกลุ่มนาฟตา มีผลกระทบต่อสินค้าส่งออกของประเทศไทย เช่น ประเทศแคนาดา และประเทศเม็กซิโก ได้ออกกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวกับแหล่งกำเนิดของสินค้ารถยนต์ และผ้าผืนที่ทอจากโรงงานและไม่ได้ตัดเย็บจะส่งเข้าไปยังประเทศแคนาดาและเม็กซิโกทำให้เกิดผลกระทบต่อการส่งออกสินค้าดังกล่าวของไทยเพราะกฎที่เกี่ยวกับแหล่งกำเนิดสินค้าเป็นการจำกัดและกีดกันสินค้าที่สั่งเข้าจากประเทศไทยทำให้ประเทศไทยขายสินค้าได้น้อยลง หรือในกรณีที่ประเทศเม็กซิโกประกาศขึ้นอัตราภาษี

ศุลกากรสินค้าเครื่องหนังและรองเท้าที่สั่งเข้าจากประเทศนอกกลุ่มนาฟตา ทำให้สินค้าจากประเทศไทยมีราคาสูงขึ้นไปด้วยจึงส่งออกสินค้าเครื่องหนังและรองเท้าได้น้อยลง

2. นอกจากนี้ ประเทศเม็กซิโกซึ่งเป็นสมาชิกของนาฟตามีอาณาเขตติด ต่อกับประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นลูกค้ารายใหญ่ของประเทศไทยมีแรงงานราคาถูกมีวัตถุดิบและผลิตสินค้าได้คล้ายคลึงกับประเทศไทย หากประเทศเม็กซิโกได้รับสิทธิพิเศษทางการค้าอื่น ๆ จากประเทศสหรัฐอเมริกาในฐานะประเทศภาคีสมาชิก ประเทศเม็กซิโกจะมีบทบาทในการส่งสินค้าเข้าประเทศสหรัฐอเมริกาแทนที่ประเทศไทย ประกอบกับประเทศเม็กซิโกอยู่ใกล้กับประเทศสหรัฐอเมริกา ทำให้การขนส่งสินค้าทำได้รวดเร็วและเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าสินค้าจากประเทศไทย โดยเฉพาะสินค้าประเภทเสื้อผ้า สิ่งทอ เครื่องใช้ไฟฟ้า อาหารกระป๋องและชิ้นส่วนคอมพิวเตอร์ ซึ่งไทยส่งออกไปยังประเทศสหรัฐอเมริกาปีละมาก ๆ

3. ผลกระทบในระยะสั้นมีค่อนข้างมีจำกัด ทั้งนี้เนื่องจากประเทศเม็กซิโกยังมีปัญหาในเรื่องการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ฝีมือแรงงานและความพร้อม ส่วนในระยะยาวคาดว่า NAFTA จะส่งผลกระทบต่อไทย โดยเม็กซิโกอาจมีความได้ทางการแข่งขันมากขึ้นอาจส่งผลให้การลงทุนต่างประเทศในไทยลดลง นอกจากนี้การขยายตัวการลงทุน จะทำให้มีการถ่ายทอดเทคโนโลยี และเพิ่มคุณภาพให้กับสินค้าของเม็กซิโกด้วย ประเทศไทยเป็นฝ่ายได้เปรียบทุกดุลการค้าต่อเขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ ซึ่งเป็นตลาดสำคัญอันดับ 2 ของไทย รองจากญี่ปุ่น ในปี ค.ศ. 1996 ไทยส่งออกประมาณร้อยละ 19.2 ของมูลค่าส่งออกรวม (Kheorayab, U., 2017)

4. ภายหลังได้มีการเปลี่ยนชื่อการรวมกลุ่มนาฟตา (NAFTA) เป็นกลุ่ม USMCA เนื่องจากความเสียเปรียบของประเทศอเมริกาที่เกิดจากการรวมกลุ่มนาฟตา ที่ทำให้ประเทศเม็กซิโกได้รับประโยชน์จากข้อตกลง NAFTA สามารถเข้าถึงตลาดที่ใหญ่ที่สุดในโลกอย่างอเมริกาได้ง่ายขึ้น ทำให้อเมริกาต้องย้ายฐานการผลิตไปเม็กซิโก จึงทำให้เปลี่ยนจาก NAFTA เป็น USMCA โดยประเทศสหรัฐฯ-เม็กซิโกได้ทำข้อตกลงทางการค้า เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม พ.ศ. 2561 แทนที่ NAFTA หรือเรียกว่า USMCA (United States-MexicoCanada Agreement) ในวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2561 ข้อตกลง USMCA กำหนดให้การส่งออกรถยนต์ไปยังประเทศสมาชิก (ซึ่งก็หมายถึงการส่งจากเม็กซิโกไปสหรัฐฯ) รถยนต์จะต้องประกอบจากชิ้นส่วนที่ผลิตขึ้นภายในชาติสมาชิกอย่างน้อยร้อยละ 75 (NAFTA กำหนดร้อยละ 62.5) และร้อยละ 40-45 ของรถยนต์จะต้องผลิตและประกอบโดยแรงงานที่ได้รับค่าจ้างมากกว่า 16 ดอลลาร์สหรัฐต่อชั่วโมง ข้อเสนอต่าง ๆ ใน USMCA มาจากฝั่งสหรัฐฯ เป็นหลัก ดังนั้น ภาพรวมจึงไม่น่าจะเป็นผลดีต่อทั้งเม็กซิโกและแคนาดา ในแง่เศรษฐกิจ ยังไม่มีใครมั่นใจว่า USMCA จะดีต่อสหรัฐฯ บ้างมองว่าจะไม่เป็นผลดีต่อเศรษฐกิจทั้ง 3 ประเทศ ข้อตกลง USMCA ครอบคลุมประเด็นในเรื่องสินค้าเกษตรกรรม สุขอนามัยพืช การเยียวยาทางการค้า การขจัดอุปสรรคทางการค้า การจัดซื้อของภาครัฐ การลงทุน การค้าและบริการชายแดน ธุรกิจการเงิน โทรคมนาคม และการสื่อสาร การค้าดิจิทัล ทรัพย์สินทางปัญญา รัฐวิสาหกิจ อุตสาหกรรมขนาดกลางและย่อม แรงงาน และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ซึ่งเอื้อประโยชน์ทางการค้ากับทั้ง 3 ฝ่าย ในด้านการเพิ่มการจ้างงาน สิทธิประโยชน์ด้านภาษี เขตการค้าเสรี USMCA มูลค่าการค้ากว่า 11.2 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐฯ (Kheorayab, U., 2017)

ผลของข้อตกลงการค้าเสรีอเมริกาเหนือต่อเศรษฐกิจไทย

ประเด็นที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้เป็นประโยชน์เพิ่มขึ้นต่อประเทศสหรัฐฯ และจะมีผลกระทบต่อการส่งออกสินค้าไทยไปประเทศสหรัฐฯ ใน 2 กลุ่มสินค้า คือ (1) อุตสาหกรรมการผลิต รถยนต์ว่าด้วยเรื่องถิ่นกำเนิดสินค้า (Rule of Origin) และ (2) ข้อกำหนดสินค้าสิ่งทอเพื่อการได้รับการยกเว้นภาษี (Kheorayab, U., 2017)

1. ถิ่นกำเนิดสินค้า เรื่องอุตสาหกรรมกรรมผลิตรถยนต์ว่าด้วยเรื่องถิ่นกำเนิดสินค้า (Rule of Origin) ข้อตกลงใหม่ปรับปรุงเพิ่มในเรื่องสัดส่วนของชิ้นส่วน ที่นำมาใช้ในการผลิตเป็นร้อยละ 75 หรือคิดเป็นอัตราการเพิ่มร้อยละ 20 (จากเดิมร้อยละ 62.5) ซึ่งหมายถึงสินค้ารถยนต์/รถบรรทุกจะต้องใช้ส่วนประกอบที่ผลิตในประเทศสมาชิกร้อยละ 75 จึงจะได้รับสิทธิประโยชน์ไม่ชำระภาษีนำเข้าหรือไม่มีภาษี การเพิ่ม Local content จะเป็นผลให้มีความต้องการใช้อุปกรณ์และส่วนประกอบเพิ่มมากขึ้นและจะส่งผลกระทบให้มีการเพิ่มการผลิตอุปกรณ์ในประเทศสมาชิกมากขึ้น ในทางกลับกัน การเพิ่มสัดส่วน Local Content จะส่งผลกระทบต่อการนำเข้าอุปกรณ์และส่วนประกอบ หรืออาจจะกล่าวได้ว่า การนำเข้าอุปกรณ์และส่วนประกอบที่ ใช้ในการผลิตยานยนต์ของสหรัฐฯ จะลดอย่างน้อยร้อยละ 20 ส่งผลกระทบต่อแหล่งนำเข้าทั่วโลกรวมทั้งประเทศไทย ซึ่งเป็นแหล่งนำเข้าสำคัญรายหนึ่งของสหรัฐฯ ที่จะได้รับผลกระทบ เนื่องจากสินค้าอุปกรณ์และส่วนประกอบยานยนต์ของไทยประมาณร้อยละ 70 เป็นชนิดชิ้นส่วนแท้ หรือ OEM ซึ่งนำไปใช้ในอุตสาหกรรมการผลิตรถยนต์

ข้อกำหนดใหม่อาจจะผลักดันให้โรงงานผลิตรถยนต์ในภูมิภาคอเมริกาเหนือลดกำลังการผลิตรถยนต์ขนาดเล็ก (Compact Car) ซึ่งโรงงานได้รับผลกำไรต่อคันในระดับต่ำ ผู้ผลิตสหรัฐฯ มีทางเลือก 2 ทาง คือ หันไปผลิตและนำเข้าจากประเทศสมาชิก หรือนำเข้าส่วนหนึ่งจากแหล่งผลิตนอกข้อตกลงการค้า USMCA โรงงานประกอบ รถยนต์สหรัฐฯ เช่น บริษัทฟอร์ด ประกาศไว้ว่าจะไม่ผลิตรถยนต์ขนาดเล็กในประเทศสหรัฐฯ แต่จะหันไปนำเข้าจาก ต่างประเทศ เช่น เม็กซิโก หรือ แหล่งอื่น ๆ ในขณะเดียวกัน ประเทศไทยเป็นแหล่งผลิตรถยนต์ที่มีศักยภาพของเอเชีย จะเห็นได้จากปัจจุบันประเทศ ไทยประกอบและส่งออกรถยนต์ Mitsubishi Mirage มีจำหน่ายในสหรัฐฯ บริษัท ฟอร์ด มีโรงงานประกอบรถยนต์ขนาดเล็กในประเทศไทย ดังนั้น ประเทศไทยอาจจะเป็นตัวแปรหรืออาจจะได้รับอานิสงส์ในการได้รับพิจารณาเป็น แหล่งนำเข้ารถยนต์ขนาดเล็กของสหรัฐฯ ในอนาคต การนำเข้าจากไทย สินค้าอุปกรณ์และส่วนประกอบยานยนต์ของไทยในสหรัฐฯ ที่สำคัญ ได้แก่ ยานพาหนะ วิทยุ/เครื่องเสียงติดรถยนต์ เครื่องยนต์และส่วนประกอบ เพลาขับ คอมเพรสเซอร์ ปั้มหัวฉีด พวงมาลัยและส่วนประกอบ ชุด สายไฟรถยนต์ อุปกรณ์สัญญาณไฟ และส่วนประกอบตัวถัง ปัจจุบัน (มกราคม-กรกฎาคม พ.ศ. 2561) ไทยเป็นแหล่งนำเข้ายางยานพาหนะอันดับหนึ่งสหรัฐฯ มูลค่า 1,250.32 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ขยายตัวร้อยละ 24 ข้อจำกัดในเรื่อง Local Content อาจจะไม่มีผลต่อการนำเข้ายางรถยนต์จากไทย เนื่องจากยางยานพาหนะของจีนซึ่งเป็นแหล่งนำเข้าอันดับที่ 2 จะต้องเสียภาษีนำเข้าเพิ่มร้อยละ 10 และจะเพิ่มเป็นร้อยละ 25 นับแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2562 ดังนั้น การนำเข้าจากจีนจะลดลงไป สำหรับการนำเข้าสินค้าสำคัญหลายรายการจากไทย มีมูลค่านำเข้าลดลง ได้แก่ วิทยุ/เทปติดรถยนต์ คอมเพรสเซอร์ ปั้มหัวฉีดน้ำมัน ชุดสายไฟรถยนต์ เป็นต้น

ตาราง 11.3 แสดงการนำเข้าสินค้าอุปกรณ์และส่วนประกอบยานยนต์ของสหรัฐฯ จากไทย มกราคม-กรกฎาคม พ.ศ. 2561

สินค้า	มกราคม-กรกฎาคม พ.ศ. 2560	มกราคม-กรกฎาคม พ.ศ. 2561	เพิ่ม/ลด (%)
ยางยานพาหนะ	1,008.30	1,250.32	24.00
วิทยุ/เทปติดรถยนต์	235.31	215.49	-8.42 3
เครื่องยนต์	72.85	92.80	27.38
เพลาขับ	43.61	56.33	29.17
คอมเพรสเซอร์ใช้กับรถยนต์	64.65	46.33	-28.33
ส่วนประกอบการส่งกำลัง	42.45	47.79	12.58
ปั้มหัวฉีดน้ำมัน	41.33	35.80	-13.38
ชุดสายไฟรถยนต์	51.58	33.04	-35.93
เกียร์บ็อกซ์	27.33	31.48	15.21
อุปกรณ์สัญญาณไฟ	14.59	28.88	97.95

ที่มา : World Trade Atlas, 2017, as cited in Kheorayab, U., 2017

1. สิ่งทอ : ภายใต้ข้อตกลงใหม่นี้ มีข้อบังคับเกี่ยวอุตสาหกรรมสิ่งทอใหม่มีความเข้มแข็งกว่าข้อบังคับของนาฟตา (NAFTA) ทั้งในด้านการบังคับใช้และการจูงใจในการผลิตสิ่งทอในอเมริกาเหนือ ซึ่งจะส่งผลดีต่ออุตสาหกรรมสิ่งทอ สหรัฐฯ และช่วยให้มีการใช้ด้าย เส้นไย และผ้าผืนผลิตในสหรัฐฯ ในอุตสาหกรรมสิ่งทอสหรัฐฯ เพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ข้อตกลงได้เพิ่มข้อบังคับและข้อจำกัดต่อการนำเข้าสินค้าที่นำมาใช้หรือประกอบการใช้โดยบทบัญญัติกำหนดให้ต้องมีการใช้ด้ายเย็บผ้า การใส่กระเป๋า การติดแถบยางยืด และแถบผ้าเคลือบไปกับสิ่งทอหรือ เครื่องนุ่งห่มสำเร็จรูป ที่ผลิตในภูมิภาคประเทศสมาชิก เพื่อให้ได้รับประโยชน์จากการยกเว้นภาษี การเพิ่มผลผลิตของเส้นใย เส้นด้าย ผ้าผืนสหรัฐฯ ผนวกกับข้อบังคับให้ใช้วัตถุดิบในกลุ่มประเทศสมาชิกจะส่งผลกระทบต่อการนำเข้าสินค้าเส้นใย เส้นด้าย และผ้าผืนของสหรัฐฯ จากแหล่งนำเข้าทั่วโลกรวมทั้งจากประเทศไทย เมื่อข้อตกลงมีผลบังคับใช้

จะเห็นว่าข้อบังคับใหม่ของข้อตกลง USMCA จะส่งผลกระทบต่อห่วงโซ่อุปทานสินค้าไทย-สหรัฐฯ โดยเฉพาะสินค้าในกลุ่มอุปกรณ์และส่วนประกอบยานยนต์และสิ่งทอและเครื่องนุ่งหุ่มซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อการลดการนำเข้าจากไทย อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยอาจจะได้รับผลกระทบในเชิงบวก เนื่องจากจะได้รับอานิสงส์จากสงครามการค้า จีน-สหรัฐฯ ซึ่งสินค้าทั้งสองกลุ่มของจีนติดบัญชีต้องเสียภาษีนำเข้าเพิ่มในปัจจุบันร้อยละ 10 และจะเพิ่มเป็นร้อยละ 25 ในสิ้นปีนี้ อย่างไรก็ตาม ภาคอุตสาหกรรมการผลิตสินค้าทั้งสองกลุ่ม

ของไทย จะต้องศึกษาและวิเคราะห์ในเชิงลึก ผลกระทบทางตรงและทางอ้อมของรายละเอียดของบทบัญญัติ เพื่อหาช่องว่างและผลประโยชน์จากข้อตกลง USMCA เพื่อเพิ่มโอกาสทางการตลาดให้แก่สินค้าไทย

นอกจากการรวมกลุ่มของกลุ่มอเมริกาเหนือหรือนาฟตาที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น ยังมีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจอื่น ๆ ในอเมริกาอีก ได้แก่ กลุ่มแคริบเบียน (Caribbean Community : CARICOM) กลุ่มตลาดร่วมอเมริกากลาง (Central American Common Market : CACM) ข้อตกลงการค้าเสรีอเมริกากลาง (Central American Free Trade Agreement : CAFTA-DR) กลุ่ม (Andean Community : CAN) กลุ่มตลาดร่วมอเมริกาใต้ (The Southern Common Market : MERCOSUR) กลุ่ม (The proposed South American Community of Nations) เป็นต้น แต่กลุ่มต่าง ๆ ไม่มีความสัมพันธ์ทางด้านการค้าระหว่างประเทศกับไทยมากนักจึงไม่ได้กล่าวถึง และจะกล่าวถึงการรวมกลุ่มอื่น ๆ ที่มีสัดส่วนทางการค้าระหว่างประเทศกับไทยมากในบทต่อไป

บทสรุป

การรวมกลุ่มกันทั้ง 3 ระดับ คือ ระดับโลก คือ การรวมกลุ่มกันขององค์การค้าโลก (World Trade Organization : WTO) การรวมกลุ่มกันระดับทวิภาคี และการรวมกลุ่มกันระดับภูมิภาค มีความสำคัญต่อการดำเนินธุรกิจระหว่างประเทศเพราะนอกจากจะเป็นเวทีเพื่อทำการเจรจาลดอุปสรรคทางการค้าระหว่างสมาชิกทั้งในรูปของมาตรการภาษีศุลกากรและมาตรการที่มิใช่ภาษีศุลกากรแล้วยังเป็นเวทีสำหรับแก้ไขข้อขัดแย้งทางการค้าระหว่างสมาชิก โดยเฉพาะองค์การค้าโลกในการดำเนินการเป็นคนกลางหากมีกรณีที่สมาชิกไม่สามารถตกลงกันได้ก็จะมีการจัดตั้งคณะผู้พิจารณา (Panel) ทำหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงและให้ข้อเสนอแนะรวมทั้งมีกลไกยุติข้อพิพาทด้วยติดตามสถานการณ์การค้าระหว่างประเทศและจัดให้มีการทบทวนนโยบายการค้าของสมาชิกอย่างสม่ำเสมอเพื่อเป็นการตรวจสอบให้เป็นไปในแนวทางการค้าเสรีให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศกำลังพัฒนาในด้านข้อมูลข้อแนะนำเพื่อให้สามารถปฏิบัติตามพันธกรณีได้อย่างเพียงพอตลอดจนทำการศึกษาประเด็นการค้าที่สำคัญ ๆ ประสานงานกับกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) และธนาคารโลกเพื่อให้นโยบายเศรษฐกิจโลกสอดคล้องกันยิ่งขึ้น ส่วนการตกลงกันในระดับทวิภาคีและระดับภูมิภาคส่วนใหญ่ต้องการให้ประเทศที่ทำข้อตกลงกันได้เปรียบในการแข่งขันในการได้สิทธิพิเศษในการลดหรือยกเว้นภาษีในการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศ ซึ่งทำให้ประเทศที่ไม่อยู่ในข้อตกลงต้องมีภาระของต้นทุนที่สูงขึ้น และเป็นสาเหตุให้ประเทศทั่วโลกหันมาทำข้อตกลงกันมากขึ้น มีแนวโน้มที่ทำให้ประเทศต่าง ๆ มีการค้าเสรีมากขึ้น ทำให้เกิดผลของการสร้างการค้าใหม่และการเบี่ยงเบนทางการค้า ตลอดจนการประหยัดต่อขนาดการผลิตซึ่งเป็นผลจากการค้าเสรี การรวมกลุ่มของประเทศต่าง ๆ ในโลกที่สำคัญ ได้แก่ กลุ่มสหภาพยุโรป European Union (EU) ข้อตกลงเขตการค้าเสรีของกลุ่มอเมริกาเหนือ (the North American Free Trade Agreement : NAFTA)) ตลาดร่วมยุโรปใต้ (the Southern Common Market : MERCOSUR)) และสมาคมอาเซียน (the Association

of South East Asian Nations : ASEAN) รูปแบบการรวมกลุ่มอื่น ๆ เช่น กลุ่มOPEC (United Nations and the Organization of Petroleum Exporting Countries : OPEC)

คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายถึง วัตถุประสงค์ และการดำเนินงานของการรวมกลุ่มนาฟตา
2. จงอธิบายถึง ผลได้ผลเสีย ของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคต่าง ๆ ที่กระทบถึงประเทศไทยอย่างไร
3. การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคต่าง ๆ จะสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันหรือไม่ อย่างไร
4. ผลกระทบของการรวมกลุ่มนาฟตาที่มีต่อไทยเป็นอย่างไร
5. การที่เปลี่ยนจากนาฟตาเป็นกลุ่ม USMCA มีผลกระทบต่อประเทศไทยอย่างไร

บรรณานุกรม

กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. (2554). *การเจรจาการค้าเสรี.* สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2563, จาก http://www.mfa.go.th/web/1242.php.

กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. (2563). *การค้าระหว่างประเทศของประเทศไทยกับกลุ่มนาฟตา.* สืบค้น 20 พฤศจิกายน 2563, จาก http://tradereport.moc.go.th/Report/Default.aspx?Report=TradeThSumma

กรมการค้าต่างประเทศ. (2560). *ลากก่อน NAFTA ฮัลโหล USMCA: ผลกระทบต่อไทยใน 2 กลุ่มสินค้าสำคัญ. รายงานการผลิตและการตลาด.* สืบค้น 2 ตุลาคม 2561, จาก https://www.ditp.go.th/ditpweb61/article_sub_viewhp?filename=contentsattach/333628/333628.f&title=333628&cate=413&d=0

กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์. (2545). *การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคต่าง ๆ.* สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2563, จาก http://www.moc.go.th/thai/dbe/bilateral/speech/grp_econ.htm

มัทธมน ศิริครรชิตถาวร. (2555). *เขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ.* สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2563, จาก http://.bp-smakom.org/BP school/social/org-inter/NAFTA.htm

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร. (2563). *การค้าระหว่างประเทศของไทยและประเทศต่าง ๆ.* สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2563, จาก http://tradereport.moc.go.th/Report/Default.aspx? Report=TradeThSummary

วิกิพีเดีย. (2563). *ความตกลงความร่วมมืออเมริกาเหนือ.* สืบค้น 7 มีนาคม 2563, จาก https://th.wikipedia.org/wiki/

Carbaugh, R. J. (2002). *International economics* (8th ed.). U.S.: Thomson South-western.

Carbaugh, R. J. (2008). *International economics* (11th ed.). U.S.: Thomson South-western.

Chaiwiangpron, P. (2017). *NAFTA. North America Free Trade Area.* Retrieved March, 6, 2020, from https://prezi.com/p/41rtqnqkgu1c/nafta/

Gerber, J. (2002). *International economics* (2nd ed.). U.S.: Addison Wesley.

Kheorayab, U. (2561). *ลากก่อน NAFTA ฮัลโหล USMCA: ผลกระทบต่อไทยใน 2 กลุ่มสินค้าสำคัญ.* สืบค้น 6 มีนาคม 2563, จาก ditp.go.th/contents_attach/333628/333628.pdf.

Krugman, P. R., & Obstfeld, M. (2009). *International economics theory and policy* (6th ed.). U.S.: Addison Wesley.

Puge, T. A. (2004). *International economics* (12th ed.) New York: McGraw Hill.

Salvatore, D. (2004). *International economics* (8th ed.). U.S.: John Willey & Son.

World Trade Atlas (2017). อ้างใน Kheorayab, U. (2561). *ลากก่อน NAFTA ฮัลโล USMCA: ผลกระทบต่อไทยใน 2 กลุ่มสำคัญ.* สืบค้น 6 มีนาคม 2563, จาก ditp.go.th/contents_attach/333628/333628.pdf.

12

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของกลุ่มสหภาพยุโรป

หัวข้อเรื่องในบทนี้

1. ความเป็นมาของการรวมกลุ่มสหภาพยุโรป
2. วัตถุประสงค์ในการรวมกลุ่มของสหภาพยุโรป
3. บทบาทของการรวมกลุ่มของสหภาพยุโรปต่อเศรษฐกิจโลก
4. บทบาทของการรวมกลุ่มของสหภาพยุโรปต่อประเทศไทย

ความคิดรวบยอด

1. สหภาพยุโรปเป็นกลุ่มประเทศที่มีบทบาทสำคัญยิ่งเป็น 1 ใน 3 ศูนย์กลางเศรษฐกิจโลก เป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจที่มี GDP ใหญ่ที่สุดในโลก เป็นตลาดสินค้าและบริการ ตลาดการเงิน และแหล่งที่มาของการ ลงทุนที่สำคัญที่สุด และเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือแก่ต่างประเทศที่ใหญ่ที่สุด รวมทั้งมีบรรษัทข้ามชาติระดับโลกเป็นจำนวนมากที่สุด พลังทางเศรษฐกิจของสหภาพยุโรปมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น อันเป็นผลมาจากการขยายสมาชิกภาพอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาในกรอบสหภาพเศรษฐกิจและการเงิน การพัฒนานโยบายร่วมในด้านต่าง ๆ และการปฏิรูปโครงสร้างสถาบันและการบริหาร

2. เป็นการรวมกลุ่มของประเทศในทวีปยุโรป ในปี 1952 จำนวน 27 ประเทศ ได้แก่ ประเทศออสเตรีย เบลเยียม เดนมาร์ก ฟินแลนด์ ฝรั่งเศส เยอรมนี กรีซ ไอร์แลนด์ อิตาลี ลักเซมเบิร์ก เนเธอร์แลนด์ โปรตุเกส สเปน สวีเดน สหราชอาณาจักร ไซปรัส เช็ก เอสโตเนีย ฮังการี ลัตเวีย ลิทัวเนีย มอลตา โปแลนด์ สโลวีเนีย สโลวาเกีย โรมาเนียและบัลแกเรีย เข้าด้วยกัน

3. ประเทศทั้งหมดมีพื้นที่รวม 3,976,372 ตารางกิโลเมตร มีประชากร ประมาณ 456.9 ล้านคน ภาษา ประมาณ 20 ภาษา ศาสนา มีสถาบันหลัก เช่น คณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป คณะกรรมาธิการยุโรป สภายุโรป ดำเนินงานตามหน้าที่ต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้

4. สหภาพยุโรปมีความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจ การค้ากับประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2549 มีการค้าระหว่างประเทศระหว่างไทยกับกลุ่มยุโรป (EU) มีมูลค่าการค้ารวม 28,890.5 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ไทยได้เปรียบดุลการค้า 6,950.7 ล้านดอลลาร์สหรัฐ สหภาพยุโรปเป็นคู่ค้าอันดับที่ 3 ของไทย รองจากอาเซียนและญี่ปุ่น ตามลำดับ สินค้าส่งออกสำคัญของไทยไปกลุ่มยุโรป (EU) ได้แก่ เครื่องคอมพิวเตอร์ รถยนต์ อัญมณีและเครื่องประดับ สินค้าที่ไทยนำเข้า ได้แก่ เครื่องจักรกล เคมีภัณฑ์ เครื่องจักรไฟฟ้า ฯลฯ

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึง ความสำคัญของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคต่าง ๆ
2. เพื่อให้ผู้เรียบทราบถึง วัตถุประสงค์ ข้อตกลง การดำเนินงานและบทบาทของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคอเมริกาเหนือ
3. เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึงความสัมพันธ์และผลกระทบของการรวมกลุ่มสหภาพยุโรปที่มีต่อประเทศไทย

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. ซักถามผู้เรียนเกี่ยวกับเนื้อหาที่บรรยาย
2. ให้ผู้เรียนทำแบบฝึกหัดจากคำถามท้ายบท
3. ให้ผู้เรียนค้นคว้าเพิ่มเติม

การวัดผลและการประเมินผล

1. ตรวจแบบฝึกหัดจากคำถามท้ายบท 12
2. ทำแบบทดสอบอัตนัยจำนวน 5 ข้อ

บทนำ

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของกลุ่มสหภาพยุโรป เป็นการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการสร้างกระแสและทิศทางการเมือง ความมั่นคงเศรษฐกิจและสังคมระดับโลก เนื่องจาก เศรษฐกิจในกลุ่ม สหภาพยุโรปเป็นกลุ่มเศรษฐกิจใหญ่เป็น 1 ใน 3 ของศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของโลก จัดเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจที่มีขนาดหรือระดับของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ที่ใหญ่ที่สุดในโลก นอกจากนั้น ยังจัดเป็นตลาดสำคัญทางด้านสินค้าและบริการ ตลาดการเงิน และเป็นแหล่งที่มาของการลงทุนที่สำคัญที่สุด นอกจากนั้น ยังเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศต่าง ๆ ที่ใหญ่ที่สุดของกลุ่มเศรษฐกิจกลุ่มหนึ่ง รวมทั้งเป็นกลุ่มเศรษฐกิจที่มีบรรษัทข้ามชาติระดับโลกเป็นจำนวนมากที่สุด พลังทางเศรษฐกิจของสหภาพยุโรปมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น อันเป็นผลมาจากการขยายสมาชิกภาพอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาในกรอบสหภาพเศรษฐกิจและการเงิน การพัฒนานโยบายร่วมในด้านต่าง ๆ และการปฏิรูปโครงสร้างสถาบันและการบริหาร

ในบทนี้จะอธิบายถึงภาพรวมของการรวมกลุ่มสหภาพยุโรป ความเป็นมาของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของกลุ่มสหภาพยุโรป การดำเนินการของการรวมกลุ่ม ตลอดจนหน้าที่ การกำหนดนโยบายของการรวมกลุ่ม และผลกระทบของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของกลุ่มสหภาพยุโรปต่อเศรษฐกิจของประเทศไทยว่าเป็นอย่างไร

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของกลุ่มสหภาพยุโรป

สหภาพยุโรป (European Union – EU) เป็นการรวมกลุ่มของประเทศในภูมิภาคยุโรปทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมในลักษณะสถาบันแบบเหนือรัฐ (Supranational Institution) ที่ใหญ่ที่สุดและก้าวหน้าที่สุดในโลก มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างสันติภาพเป็นการถาวรระหว่างประเทศในภูมิภาคยุโรปภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 รวมไปถึงการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจแก่ประเทศสมาชิกและการมีบทบาทนำของ EU ในประชาคมโลก เนื่องจากการรวมกลุ่มในสหภาพยุโรปมีความสำคัญ ดังนี้

1. เป็นการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในระดับภูมิภาคที่ใหญ่ที่สุดและก้าวหน้าที่สุดในโลกของประเทศในทวีปยุโรป มีจำนวน 27 ประเทศ ได้แก่ ประเทศออสเตรีย เบลเยียม เดนมาร์ก ฟินแลนด์ ฝรั่งเศส เยอรมนี กรีซ ไอร์แลนด์ อิตาลี ลักเซมเบิร์ก เนเธอร์แลนด์ โปรตุเกส สเปน สวีเดน สหราชอาณาจักร ไซปรัส เช็ก เอสโตเนีย ฮังการี ลัตเวีย ลิทัวเนีย มอลตา โปแลนด์ สโลวีเนีย สโลวาเกีย โรมาเนียและบัลแกเรีย ประเทศเหล่านี้ได้รวมกลุ่มเข้าด้วยกัน ทำให้มีบทบาทสำคัญต่อทิศทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมระดับโลก

2. เป็นการรวมกลุ่มประเทศทั้งหมดที่มีจำนวนประชากรรวมประมาณ 456.9 ล้านคน กลุ่มสหภาพยุโรป มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) สูงที่สุดในโลก มีมูลค่าเท่ากับ 13.31 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ มีอัตราการเจริญเติบโตของ GDP คิดเป็นร้อยละ 1.7 มีรายได้เฉลี่ยต่อหัวเท่ากับ 28,100 ยูโร/คน มีอัตราการว่างงานร้อยละ 9.4 มีอัตราเงินเฟ้อร้อยละ 2.2 มีมูลค่าการนำเข้าสินค้าเท่ากับ 1.402 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ

3. ประเทศคู่ค้าที่กลุ่มสหภาพยุโรปได้นำเข้าสินค้า ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา จีน รัสเซีย ญี่ปุ่น สินค้านำเข้าในยุโรปที่สำคัญ ได้แก่ สินค้าเครื่องจักร ยานยนต์ เครื่องบิน พลาสติก น้ำมันดิบ เคมีภัณฑ์ สิ่งทอ โลหะ อาหาร เสื้อผ้า

4. ประเทศคู่ค้าที่กลุ่มสหภาพยุโรปทำการส่งออก ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา สวิตเซอร์แลนด์ จีน รัสเซีย สินค้าส่งออกที่สำคัญ ได้แก่ เครื่องจักร ยานยนต์ เครื่องบิน พลาสติก ยาและเวชภัณฑ์ เชื้อเพลิง เหล็กและเหล็กกล้า โลหะ เยื่อไม้และกระดาษ สิ่งทอ เป็นต้น

5. ทรัพยากรสำคัญของสหภาพยุโรป ได้แก่ แร่เหล็ก ก๊าซธรรมชาติ ปิโตรเลียม ถ่านหิน ทองแดง ตะกั่ว สังกะสี ยูเรเนียม

ความเป็นมาของการรวมกลุ่มสหภาพยุโรป

การรวมกลุ่มสหภาพยุโรปเกิดเมื่อ 9 พฤษภาคม ค.ศ. 1950 ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยประเทศยุโรปตะวันตกจำนวน 6 ประเทศ ได้แก่ ประเทศฝรั่งเศส ประเทศเยอรมนี ประเทศอิตาลี ประเทศเนเธอร์แลนด์ ประเทศเบลเยียม และประเทศลักเซมเบิร์ก ได้ทำการจัดตั้งกลุ่มประชาคมถ่านหินและเหล็กกล้าแห่งยุโรป (European Coal and Steel Community – ECSC) ขึ้น เพื่อผลประโยชน์ทางด้านการเมือง เช่น การมีสันติภาพถาวรระหว่างประเทศในภูมิภาคยุโรป แต่ประเทศได้เลือกใช้วิธีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจเพื่อคลายความระแวงสงสัยของประเทศต่าง ๆ ในเรื่องการสูญเสียอำนาจอธิปไตย การรวมกลุ่มดังกล่าวประสบผลสำเร็จด้วยดี

ต่อมาในปี ค.ศ. 1957 การรวมกลุ่มได้ขยายตัวครอบคลุมภาคเศรษฐกิจอื่น ๆ โดยประเทศได้ลงนามในสนธิสัญญากรุงโรม (Treaty of Rome) จัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (European Economic Community - EEC) ให้เป็นทั้งสหภาพศุลกากร (Customs Union) และตลาดร่วม (Common Market) การรวมกลุ่มประสบความสำเร็จอย่างมากในด้านเศรษฐกิจในปี ค.ศ. 1958 ได้จัดตั้งประชาคมพลังงานปรมาณู (European Atomic Energy Community – EURATOM) และประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (European Economic Community – EEC) ในปี ค.ศ. 1967 ทั้งสามองค์กรได้รวมตัวกันภายใต้กรอบ EEC ปี ค.ศ. 1968 ประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (EEC) ได้พัฒนาเป็นสหภาพศุลกากร (Custom Union) และก้าวสู่การเป็นตลาดร่วม (Common Market) ในปี ค.ศ. 1973 ประเทศสหราชอาณาจักร ประเทศเดนมาร์กและประเทศไอร์แลนด์ได้เข้าเป็นสมาชิก ต่อมาในปี ค.ศ. 1981 ประเทศกรีซได้เข้าเป็นสมาชิก ปี ค.ศ. 1986 ประเทศสเปนและโปรตุเกสได้เข้าเป็นสมาชิกตามลำดับ ในปี ค.ศ. 1990 ในช่วงหลังสงครามเย็น ประเทศฝรั่งเศสและประเทศเยอรมนี เสนอให้มีการจัดตั้งสหภาพการเมืองของยุโรป เพื่อให้มีการกำหนดนโยบายด้านการต่างประเทศ และความมั่นคงร่วมกัน การนำไปสู่การลงนามในสนธิสัญญากรุงมาสตริคต์ (Treaty of Maastricht หรือ Treaty on the European Union) เพื่อจัดตั้งสหภาพยุโรป (European Union – EU) ขึ้นในปี ค.ศ. 1992 รวมไปถึงการใช้เงินสกุลยูโรร่วมกันด้วย

ต่อมาในปี ค.ศ. 2007 ประเทศสมาชิก EU ตระหนักถึงความจำเป็นในการปรับปรุงโครงสร้างเพื่อตอบสนองกระบวนการบูรณาการภายใน EU ที่ก้าวหน้าขึ้นและบทบาทที่เพิ่มมากขึ้นของ EU ในประชาคมโลก จึงได้ร่วมลงนามในสนธิสัญญาลิสบอน (Lisbon Treaty) โดยประเทศสมาชิกให้ความเห็นชอบในการสละอำนาจอธิปไตยบางส่วนให้แก่ความร่วมมือเหนือชาติ (supranational cooperation) ในเรื่องต่าง ๆ สนธิสัญญาลิสบอนมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2009 สมาชิกกลุ่ม EU จำนวน 28 ประเทศ EU มีอำนาจเบ็ดเสร็จในเรื่อง สหภาพศุลกากร การออกกฎระเบียบด้านการแข่งขันที่จำเป็นต่อ การทำหน้าที่ของตลาดภายใน นโยบายด้านการเงินสำหรับรัฐสมาชิก EU ที่ใช้สกุลเงินยูโร การอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพทางทะเลภายใต้นโยบายร่วมด้านประมง นโยบายการค้าร่วม

วัตถุประสงค์ในการรวมกลุ่มของสหภาพยุโรป (European Union – EU)

1. เพื่อผลประโยชน์ทางการค้าของประเทศสมาชิก
2. เพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรองทางการค้ากับกลุ่มการค้าอื่น ๆ ซึ่งยิ่งมีประเทศสมาชิกมากขึ้นเท่าไหร่อำนาจในการต่อรองก็จะยิ่งมากขึ้นเท่านั้น
3. เพื่อส่งเสริมการค้าเสรีให้เกิดขึ้นระหว่างประเทศสมาชิก
4. เพื่อลดความแตกต่างระหว่างประเทศสมาชิก
5. เพื่อการเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของภูมิภาคและของโลก

บทบาทหน้าที่ของกลุ่มสหภาพยุโรป

กลุ่มสหภาพยุโรปมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายหลักเพื่อสร้างความเข้มแข็งและเพิ่มศักยภาพให้สหภาพยุโรป ดังนี้

1. เสริมสร้างความมั่นใจให้สหภาพยุโรป โดยเน้นสร้างความโปร่งใส เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ปรับปรุงกฎระเบียบและผลประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมแก่ประชาชน และขยายกรอบเวลาเพื่อขยายการรับสมาชิก เช่น โครเอเชียและตุรกีในการเข้าเป็นสมาชิกใหม่ในอนาคต

2. พัฒนานโยบายเศรษฐกิจและสังคมของสหภาพยุโรป เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาตรการเพื่อลดภาระที่เกิดจากกฎระเบียบต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังผลักดันให้ประเทศสมาชิกปฏิบัติตามยุทธศาสตร์วาระลิสบอน (Lisbon Agenda) ซึ่งเป็นแผนงานที่เน้นการเพิ่มขีดความสามารถในด้านการแข่งขัน เพื่อเร่งรัดให้เกิดตลาดภายในอย่างสมบูรณ์ มีนโยบายด้านพลังงานที่มีประสิทธิภาพ และให้ความสำคัญกับการค้นคว้าพัฒนา และการสร้างนวัตกรรม เป็นต้น

3. ตอบสนองภารกิจด้านการต่างประเทศและความมั่นคง สนับสนุนเสถียรภาพในภูมิภาคบอลข่าน

ตะวันตก (อดีตยูโกสลาเวียและแอลเบเนีย) ในฐานะว่าที่สมาชิกใหม่ สนับสนุนภารกิจในกระบวนการสันติภาพในตะวันออกกลาง ยกระดับความสัมพันธ์และความร่วมมือกับรัสเซีย โดยเฉพาะด้านพลังงานและการจัดทำความตกลงว่าด้วยความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือ (PCA) และเพิ่มความร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ เช่น สหรัฐอเมริกาและแอฟริกา

4. ประสานงานด้านเสรีภาพ ความยุติธรรม และความมั่นคง โดยเห็นว่า เป็นเรื่องที่ใกล้ตัวประชาชนชาวยุโรปและสำคัญต่อการเมืองภายในของประเทศสมาชิก เช่น การประสานงานระหว่างตำรวจในแต่ละประเทศ การปราบปรามอาชญากรรม และการตรวจ คนเข้าเมือง เป็นต้น

5. ผลักดันให้สหภาพยุโรปมีนโยบายร่วมในด้านสิ่งแวดล้อมและพลังงาน ภายใต้เยอรมนีในฐานะประธาน สหภาพยุโรปได้เน้นการหารือถึงการวางนโยบายด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อมของ EU โดยเฉพาะมาตรการและนโยบายพลังงานเพื่อให้รักษาสิ่งแวดล้อมและบรรเทาภาวะโลกร้อนในระยะยาว และประเด็นเรื่องความมั่นคงด้านพลังงาน

การดำเนินการของกลุ่มสหภาพยุโรป

โครงสร้างการทำงานของกลุ่ม EU ประกอบด้วย 4 สถาบันหลัก ซึ่งมีอำนาจและความสำคัญในการดำเนินงานดังนี้

1. คณะกรรมาธิการยุโรป (European Commission) ประกอบด้วยคณะผู้บริหารสูงสุดจำนวน 28 คน และข้าราชการประจำจำนวนประมาณ 25,000 คน คณะผู้บริหารฯ ประกอบด้วยประธานคณะกรรมาธิการ 1 คน และกรรมาธิการอีก 27 คน (ตามจำนวนรัฐสมาชิก 28 ประเทศ) มีวาระการดำรงตำแหน่ง 5 ปี และได้รับการแต่งตั้งโดยคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป โดยความเห็นชอบของสภายุโรป (ซึ่งมีอำนาจลงมติไม่รับรองคณะผู้บริหารคณะกรรมาธิการยุโรปทั้งคณะ แต่ไม่มีอำนาจที่จะเลือกไม่รับรองกรรมาธิการเป็นรายบุคคล) คณะกรรมาธิการยุโรปเป็นสถาบันหลักในด้านการบริหารของ EU ตั้งอยู่ ณ กรุงบรัสเซลส์ ราชอาณาจักรเบลเยียม มีหน้าที่เสนอร่างกฎระเบียบของ EU ซึ่งจะต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรปและสภายุโรป (ในกรณีส่วนใหญ่) ก่อนที่รัฐสมาชิก EU และ/หรือสถาบันของ EU ที่เกี่ยวข้องจะนำไปปฏิบัติ นอกจากนี้คณะกรรมาธิการยุโรปมีบทบาทสำคัญในการปกป้องผลประโยชน์ร่วมของ EU และทำหน้าที่กำกับดูแลการปฏิบัติตามกฎระเบียบของ EU (Guardian of the Treaties) ของรัฐสมาชิก หากตรวจพบการละเมิดกฎระเบียบของ EU คณะกรรมาธิการยุโรปมีอำนาจที่จะฟ้องร้องต่อศาลยุติธรรมแห่งสหภาพยุโรป (Court of Justice of the European Union)

2. คณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป (European Council) เป็นเวทีการประชุมประมุขแห่งรัฐ/ผู้นำรัฐบาลของประเทศสมาชิก EU อย่างเป็นทางการปีละ 4 ครั้ง (ประธานคณะกรรมาธิการยุโรปเข้าร่วมการประชุมด้วยทุกครั้ง) โดยผู้นำ EU จะร่วมกันตัดสินใจในประเด็นด้านนโยบายที่สำคัญต่อ EU และแม้ว่าผลการประชุมของคณะมนตรียุโรปจะไม่มีผลบังคับทางกฎหมาย แต่มีส่วนสำคัญอย่างมากในการกำหนดทิศทางและนโยบาย ทั้งกิจการภายใน EU และนโยบายต่างประเทศของ EU และเป็นกรอบปฏิบัติให้กับสถาบันอื่น ๆ

ของ EU หน้าที่หลักของคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป คือ ทำงานร่วมกับสภายุโรปในการบัญญัติกฎหมาย ประสานแนวนโยบายด้านเศรษฐกิจของประเทศสมาชิก บรรลุความตกลงระหว่างประเทศที่สำคัญ ๆ ระหว่างสหภาพยุโรปกับประเทศหรือองค์กรระหว่างประเทศ ใช้อำนาจร่วมกับสภายุโรปในการอนุมัติงบประมาณของสหภาพยุโรป พัฒนานโยบายร่วมด้านการต่างประเทศและความมั่นคง และ ประสานความร่วมมือระหว่างตำรวจและศาลยุติธรรมในการปราบปรามอาชญากรรม

3. **คณะกรรมาธิการยุโรป (European Commission - EC)** เป็นผู้รับผิดชอบงานประจำส่วนใหญ่ของสหภาพยุโรป ทั้งยังร่างข้อเสนอกฎหมายใหม่ ๆ เพื่อให้สภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรปให้ความเห็นชอบ นอกจากนี้ ยังควบคุมการปฏิบัติตามข้อตกลงต่าง ๆ อย่างเหมาะสม รวมทั้งการใช้งบประมาณของสหภาพยุโรป และสอดส่องให้มีการปฏิบัติตามสนธิสัญญาและกฎหมายของสหภาพยุโรป ทั้งนี้ คณะกรรมาธิการยุโรปจะทำงานอย่างเป็นอิสระจากรัฐบาลของประเทศสมาชิก โดยมีสำนักงานอยู่ที่กรุงบรัสเซลส์ ประเทศเบลเยียม คณะกรรมาธิการยุโรปประกอบด้วยประธานและกรรมาธิการยุโรปรวม 25 คน โดยประธานคณะกรรมาธิการยุโรปได้รับการคัดเลือกจากรัฐบาลของประเทศสมาชิก และได้รับการอนุมัติเห็นชอบโดยสภายุโรป ส่วนกรรมาธิการยุโรปคนอื่น ๆ ได้รับการเสนอชื่อจากรัฐบาลประเทศสมาชิกหลังจากที่ได้มีการหารือกับผู้ที่จะมาเป็นประธาน ซึ่งจะต้องได้รับความเห็นชอบจากสภายุโรปเช่นกัน คณะกรรมาธิการยุโรปมีวาระการทำงาน 5 ปี แต่สามารถถูกถอดถอนได้โดยสภายุโรป หน้าที่หลักของคณะกรรมาธิการยุโรป คือ มีสิทธิในการริเริ่มร่างกฎหมายและส่งผ่านร่างกฎหมายไปยังสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป ในฐานะที่เป็นฝ่ายบริหารของสหภาพยุโรป โดยมีหน้าที่ในการนำกฎหมาย การจัดสรรงบประมาณ และนโยบายที่ออกโดยสภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรปไปปฏิบัติ ทำหน้าที่ในการพิทักษ์รักษาสนธิสัญญาต่าง ๆ และทำงานร่วมกับศาลยุติธรรมยุโรปในการดูแลให้กฎหมายถูกนำไปใช้อย่างเหมาะสม และเป็นตัวแทนของสหภาพยุโรปในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ และทำหน้าที่ในการเจรจาต่อรองข้อตกลงระหว่างประเทศ โดยส่วนใหญ่จะเป็นการเจรจาในเรื่องการค้าและการร่วมมือระหว่างกัน

4. **สภายุโรป (European Parliament)** เป็นเสียงแห่งประชาธิปไตยของประชาชนยุโรปสมาชิก สภายุโรปจำนวน 731 คน มาจากการเลือกตั้งโดยตรงทุก 5 ปี โดยสมาชิกสภายุโรปเหล่านี้มิได้แบ่งตามประเทศ แต่สังกัดอยู่กับพรรคการเมืองในระดับยุโรปที่มีแนวคิดทางการเมืองสอดคล้องกับพรรคการเมืองในระดับประเทศที่ตนสังกัดมากที่สุด นอกจากนี้ ยังมีสมาชิกสภายุโรปบางส่วนที่ไม่ได้สังกัดพรรคการเมืองใด ทั้งนี้ สภายุโรปมีคณะกรรมาธิการสภาดูแลเฉพาะเรื่องต่าง ๆ เช่น กิจการระหว่างประเทศ งบประมาณสิ่งแวดล้อมและอื่น ๆ หน้าที่หลักของสภายุโรป คือ ตรวจสอบและบัญญัติกฎหมายของสหภาพยุโรป โดยส่วนใหญ่จะใช้อำนาจร่วมกับคณะรัฐมนตรีแห่งสหภาพยุโรป อนุมัติงบประมาณของสหภาพยุโรป ตรวจสอบการทำงานของสถาบันต่าง ๆ ในสหภาพยุโรปตามหลักประชาธิปไตย รวมทั้งจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อทำการไต่สวน และให้ความเห็นชอบข้อตกลงระหว่างประเทศที่สำคัญ เช่น การรับสมาชิกใหม่ และความตกลงด้านการค้าหรือการมีความสัมพันธ์ในเชิงการรวมกลุ่มระหว่างสหภาพยุโรปกับประเทศที่สาม

การบริหารจัดการของกลุ่มสหภาพยุโรป

เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2547 ผู้นำประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป 25 ประเทศ ได้ลงนามในสนธิสัญญาว่าด้วยธรรมนูญยุโรป (Treaty Establishing a Constitution for Europe) ณ กรุงโรม โดยธรรมนูญดังกล่าวจะมีผลบังคับใช้เมื่อประเทศสมาชิกทั้ง 25 ประเทศ ให้สัตยาบันรับรองโดยผ่านขั้นตอนของรัฐสภาหรือจัดให้มีการลงประชามติภายใน 2 ปีนับจากวันลงนามฯ (ปี พ.ศ. 2549) จนถึงเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 มีประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปให้สัตยาบันรับรองธรรมนูญยุโรปแล้ว 13 ประเทศ ได้แก่ ประเทศออสเตรีย ประเทศไซปรัส ประเทศเยอรมนี กรีซ ฮังการี อิตาลี ลัตเวีย ลิทัวเนีย ลักเซมเบิร์ก มอลตา สโลวาเกีย สโลวีเนีย และสเปน ส่วนประเทศสมาชิกที่คัดค้านธรรมนูญยุโรป (ด้วยการลงประชามติ) มี 2 ประเทศ ได้แก่ ฝรั่งเศส และเนเธอร์แลนด์ ธรรมนูญฯ ดังกล่าวมีความสำคัญเนื่องจากจะช่วยพัฒนาสหภาพยุโรปให้มีความโปร่งใสและเป็นประชาธิปไตยยิ่งขึ้น เช่น เปลี่ยนกระบวนการตัดสินใจจากระบบ qualified majority เป็นระบบ double majority ซึ่งมติที่ผ่านจะต้องมาจากคะแนนเสียงร้อยละ 55 ของประเทศสมาชิก และร้อยละ 65 ของจำนวนประชากร เปลี่ยนระยะเวลาหมุนเวียนตำแหน่งประธานสหภาพยุโรปทุก 2 ปีครึ่ง แทนการหมุนเวียนทุก 6 เดือนอย่างเช่นในปัจจุบันอีกทั้งส่งเสริมให้สถาบันต่าง ๆ ทั้งคณะกรรมาธิการยุโรป สภายุโรปและคณะมนตรีแห่งสหภาพยุโรป มีบทบาทและความสำคัญเท่าเทียมกัน นอกจากนี้ จะมีการแต่งตั้งตำแหน่งรัฐมนตรีต่างประเทศของสหภาพยุโรปเพิ่มขึ้นอีก 1 ตำแหน่งทำให้สหภาพยุโรปมีนโยบายต่างประเทศที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมากขึ้น ล่าสุดจากการประชุมผู้นำประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปที่กรุงบรัสเซลส์ เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2550 ผู้นำเห็นพ้องให้มีการเปลี่ยนการจัดทำธรรมนูญยุโรปมาเป็นการจัดทำในรูปแบบสนธิสัญญาแทน (New EU Treaty) เพื่อแก้ไขปัญหาภาวะชะงักงันของประเทศสมาชิก EU ในการในสัตยาบันรับรองธรรมนูญยุโรป ซึ่งโปรตุเกสในฐานะประธานสหภาพยุโรป (EU Presidency) ในช่วงเดือนกรกฎาคม-ธันวาคม พ.ศ. 2550 ได้ให้ความสำคัญแก่การยกร่างสนธิสัญญาฯ ใหม่ให้แล้วเสร็จ เพื่อให้สมาชิก 27 ประเทศพิจารณาต่อไป

บทบาทของสหภาพยุโรปต่อเศรษฐกิจโลก

ภูมิภาคยุโรปมีความสำคัญทั้งทางด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคมภูมิภาคหนึ่ง โดยสหภาพยุโรปมีบทบาทสำคัญในการเป็นแกนกลางผลักดันเรื่องประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน คอรัปชั่นและระบบเศรษฐกิจการตลาด เพื่อสร้างศักยภาพของยุโรปในด้านต่าง ๆ ร่วมกันในด้านต่าง ๆ ในด้านเศรษฐกิจ ยุโรปเป็นหนึ่งในสามศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของโลก ที่มีศักยภาพที่มีพลังอำนาจทางเศรษฐกิจในระดับสูง เพราะประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรปมีพัฒนาการทางเศรษฐกิจที่ก้าวหน้า โดยมีบริษัทในระดับโลกหรือบรรษัทข้ามชาติในสัดส่วนที่เท่า ๆ กับสหรัฐอเมริกาและศูนย์กลางทางการเงินในระดับโลกหลายแห่งในภูมิภาคยุโรป รวมทั้งยังมีภาคธนาคารและสถาบันการเงินที่ใหญ่ที่สุดของโลก นอกจากนี้ ยุโรปยังมีบทบาทสำคัญในกลุ่ม G8 กองทุนการเงินระหว่างประเทศ ธนาคารโลกและองค์การการค้าโลกอีกด้วย ปัจจัยสำคัญที่มีส่วนสนับสนุนการเพิ่มอำนาจทางเศรษฐกิจ

ของยุโรป ได้แก่ การที่สหภาพยุโรปเข้าสู่การเป็นสหภาพเศรษฐกิจและการเงินอย่างสมบูรณ์และการใช้เงินยูโร รวมทั้งการขยายสมาชิกภาพโดยรับประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคยุโรปเข้าเป็นสมาชิกสหภาพยุโรป อย่างไรก็ตาม ภูมิภาคยุโรปมีปัญหาและข้อจำกัดที่สำคัญ เช่น ขีดความสามารถด้านการวิจัยและพัฒนาที่เป็นรองสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น ปัญหาการว่างงานและการขาดดุลงบประมาณอย่างเรื้อรังที่มีสาเหตุสำคัญจากโครงสร้างเศรษฐกิจที่ไม่ยืดหยุ่น และมีการระบบสวัสดิการและการประกันสังคมที่รัฐมีภาระมากเกินไป

นอกจากนี้ ด้านการค้าระหว่างประเทศ สหภาพยุโรปได้ใช้มาตรการที่มีผลต่อการกีดกันทางการค้าในรูปแบบต่าง ๆ มาก ทำให้เกิดปัญหาและกรณีพิพาททางการค้าและเป็นอุปสรรคต่อการขยายตัวทางการค้ากับประเทศต่าง ๆ รวมทั้งไทย ซึ่งนโยบายการค้าระหว่างประเทศของกลุ่มอียู (EU) ได้ออกมาตราการกีดกันทางการค้าใน 2 รูปแบบ คือ สมุดปกขาวและสมุดปกเขียว ดังรายละเอียดนี้

1. สมุดปกขาว ว่าด้วยความปลอดภัยและคุณภาพของอาหารตั้งแต่ขั้นตอนของการผลิตจนกระทั่งถึงมือของผู้บริโภค ซึ่งสินค้าที่จะส่งออกไปยัง EU จะต้องได้มาตราฐานตามที่ EU กำหนดไว้เป็นมาตราการกีดกันทางการค้าที่หลีกเลี่ยงได้อยาก และเป็นอุปสรรคต่อผู้ประกอบการของไทยเป็นอย่างมาก เพราะสินค้าของไทยส่วนใหญ่ไม่ได้มาตราฐานและหากต้องการที่จะปรับปรุงคุณภาพสินค้าให้ได้มาตราฐานก็จะต้องใช้งบประมาณเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นการเพิ่มต้นทุนให้กับผู้ประกอบการโดยเฉพาะผู้ผลิตรายเล็กอาจเดือดร้อนและประสบกับภาวะขาดทุนจนต้องล้มเลิกกิจการไป

2. สมุดปกเขียว ว่าด้วยการกำจัดเศษซาก ซึ่งเนื้อหาของสมุดปกเขียวจะพูดถึงวิธีการกำจัดวัสดุเหลือใช้หรือเศษซากว่ามีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือไม่ เช่น มีการลักลอบปล่อยน้ำเสียลงสู่แม่น้ำ หรือการกำจัดวัสดุอันตรายที่ไม่มีประสิทธิภาพ เช่น ถ่านไฟที่ใช้แล้วหรือแบตเตอรี่ต่าง ๆ โดยถ้าอุตสาหกรรมใดที่ไม่ได้มาตราฐานตามที่ EU กำหนดสินค้านั้นก็ส่งไปขายไม่ได้ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อประเทศกำลังพัฒนาเป็นอย่างมากรวมทั้งประเทศไทยด้วย เพราะการผลิตให้ได้มาตราฐานะต้องใช้เครื่องจักรที่มีประสิทธิภาพและทันสมัยซึ่งมีราคาแพงและที่สำคัญประเทศกำลังพัฒนามีงบประมาณน้อยและเทคโนโลยีงยังไม่มีการพัฒนาเท่าที่ควร

ในด้านอื่น ๆ นั้น ยุโรปยังคงมีความสำคัญในด้านการศึกษาและวัฒนธรรม แม้ว่าลดอิทธิพลและความสำคัญในภาพรวม เมื่อเปรียบเทียบกับการแพร่ขยายของวัฒนธรรมอเมริกัน แต่ยุโรปก็ยังคงมีความสำคัญในฐานะที่เป็นแหล่งกำเนิดภูมิปัญญาและวัฒนธรรมตะวันตก นอกจากนี้ ยุโรปยังเป็นแบบอย่างด้านสังคมและการพัฒนาสังคมของการศึกษาถึงความสำเร็จและล้มเหลวของสังคม แม้ว่าการพัฒนาเทคโนโลยีจะเป็นรองสหรัฐฯ และญี่ปุ่น แต่ยุโรปยังคงมีความสำคัญและศักยภาพทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในระดับสูงและยังมีบทบาทสำคัญในความเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมในประชาคมระหว่างประเทศ รวมทั้งเป็นศูนย์กลางระหว่างประเทศด้านคมนาคมและการขนส่งทั้งอากาศและทางเรือ

บทบาทของสหภาพยุโรปต่อประเทศไทย

ด้านการค้าระหว่างประเทศ

การค้าระหว่างประเทศของไทยกับกลุ่มยุโรป (EU) เป็นคู่ค้าอันดับที่ 3 ของไทย รองจากการค้ากับกลุ่มอาเซียนและประเทศญี่ปุ่น ในปี พ.ศ. 2554 การค้ากับกลุ่ม EU ลดเป็นคู่ค้าสำคัญอันดับที่ 4 (รองจากกลุ่มอาเซียน ประเทศญี่ปุ่น และประเทศจีน) โดยการค้าของไทยกับกลุ่มสหภาพยุโรปคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 9.19 ของการค้าต่างประเทศของไทย โดยประเทศไทยได้นำเข้าสินค้าจากกลุ่มสหภาพยุโรปเป็นอันดับที่ 4 (รองจากประเทศญี่ปุ่น กลุ่มอาเซียน และประเทศจีน) และประเทศไทยได้ทำการส่งสินค้าออกไปยังกลุ่มสหภาพยุโรปเป็นอันดับที่ 3 (รองจากกลุ่มอาเซียน และประเทศจีน) มูลค่าการค้ารวมทั้งสองฝ่ายในปี พ.ศ. 2554 คิดเป็นมูลค่า 32.52 พันล้านยูโร เพิ่มขึ้นร้อยละ 17.66 จากปี พ.ศ. 2553 โดยประเทศไทยได้เปรียบดุลการค้ากับกลุ่มสหภาพยุโรป (EU) มีมูลค่า 4.88 พันล้านยูโร มีมูลค่าการค้าเพิ่มขึ้น ในปี พ.ศ. 2555 คิดเป็นมูลค่าร้อยละ 12.94 ของการค้าระหว่างประเทศของไทย และการค้าระหว่างกลุ่มสหภาพยุโรป (EU) และประเทศไทยมีมูลค่า 32.9 พันล้านยูโรในปี พ.ศ. 2558 (หรือประมาณ 1.3 ล้านล้านบาท) กลุ่มสหภาพยุโรป (EU) จึงนับเป็นตลาดส่งออกที่ใหญ่เป็นอันดับสามของประเทศไทย ใน พ.ศ. 2558 ทำให้การส่งออกจากประเทศไทยไปยังกลุ่มสหภาพยุโรป (EU) มีมูลค่ารวม 19.6 พันล้านยูโร (ประมาณ 764 พันล้านบาท) และกลุ่มสหภาพยุโรป (EU) คือ ผู้นำเข้ารายใหญ่ที่สุดอันดับสี่ของประเทศไทย

สินค้าส่งออกสำคัญของไทยไปกลุ่มยุโรป (EU) ในปี พ.ศ. 2554 ได้แก่ เครื่องคอมพิวเตอร์ รถยนต์ อัญมณีและเครื่องประดับ เสื้อผ้าสำเร็จรูป แผงวงจรไฟฟ้า เครื่องปรับอากาศ เครื่องรับวิทยุโทรทัศน์ เครื่องใช้ไฟฟ้าอื่น ๆ ยางพารา และผลิตภัณฑ์ยาง การส่งออกสินค้าของไทยไป EU ในปี พ.ศ. 2554 มีทั้งสินค้าที่มีอัตราการขยายตัวและหดตัว (สำหรับสินค้าส่งออกสำคัญ 10 อันดับแรก) โดยมีการขยายตัวมากที่สุดในสินค้าประเภทยางพารา (57.32%) ส่วนสินค้าที่อัตราการส่งออกหดตัว ได้แก่ เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ (-12.25%) รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ (-7.54%) และเครื่องนุ่งห่ม (-1.48%) ปี พ.ศ. 2558 สินค้าที่ถูกส่งออกจาก EU มายังประเทศไทย มากที่สุดสามอันดับแรก ได้แก่ 1. เครื่องจักรและอุปกรณ์ขนส่ง (45.1%) 2. ผลิตภัณฑ์เคมีและที่เกี่ยวข้อง (17%) และ 3. สินค้าอุตสาหกรรม (14.9%) ในปี พ.ศ. 2555 ไทยส่งออกมีมูลค่า 11.24 พันล้านยูโร และนำเข้ามูลค่า 9.58 พันล้านยูโร เสียดุลการค้ามูลค่า 1.66 พันล้านยูโร ประเทศสมาชิก EU ที่เป็นคู่ค้าสำคัญ 3 อันดับแรก ได้แก่ เยอรมนี สหราชอาณาจักร และฝรั่งเศส ในปี พ.ศ. 2549 สินค้าที่ไทยนำเข้าจากกลุ่มยุโรป (EU) ได้แก่ เครื่องจักรกล เคมีภัณฑ์ เครื่องจักรไฟฟ้า เครื่องบิน เครื่องร่อนและอุปกรณ์การบิน แผงวงจรไฟฟ้า ผลิตภัณฑ์เวชกรรมและเภสัชกรรม เหล็กและเหล็กกล้า เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ เครื่องประดับเพชรพลอยและอัญมณีและส่วนประกอบและอุปกรณ์ยานยนต์ ส่วนสินค้านำเข้าจากกลุ่มสหภาพยุโรป (EU) ในปี พ.ศ. 2554 มีอัตราการขยายตัวเกือบทุกรายการ (สำหรับสินค้านำเข้าสำคัญ 10 อันดับแรก) โดยมีการขยายตัวมากที่สุดในสินค้าประเภทเครื่องบิน เครื่องร่อน อุปกรณ์การบินและส่วนประกอบ (1,005.71) ส่วนสินค้าที่อัตราการนำเข้าหดตัว คือ เหล็ก เหล็กกล้าและผลิตภัณฑ์ (-2.18%)

ใน พ.ศ. 2558 การนำเข้าจาก EU สู่ประเทศไทยมีมูลค่ารวมประมาณ 13.4 พันล้านยูโร (ประมาณ 523 พันล้านบาท) สินค้าที่ถูกนำเข้าจากประเทศไทยไปยัง EU มากที่สุดสามอันดับแรก ได้แก่ 1. เครื่องจักรและอุปกรณ์ขนส่ง (49.1 % ของการนำเข้าทั้งหมด) 2. ผลิตภัณฑ์เบ็ดเตล็ด (18.5%) และ 3. อาหารและสัตว์มีชีวิต (11.4 %) ปัจจุบันมูลค่าการค้าระหว่างประเทศ ระหว่างไทยกับกลุ่มสหภาพยุโรป ลดลงจากปี พ.ศ.2561 ลดลงจาก 1,524,479.37 ล้านบาท เป็น 1,385,927.45 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2562 มีอัตราการขยายตัวติดลบในอัตรา -9.09 ซึ่งเกิดจากมูลค่าการส่งออกจากไทยไปยังกลุ่มสหภาพยุโรปลดลงจากมูลค่า 802,382.21 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2561 เป็นมูลค่า 729,945.80 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2562 และมูลค่าการนำเข้าจากกลุ่มสหภาพยุโรปมายังประเทศไทย ลดลงจากมูลค่า 722,097.16 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2561 เป็น 655,981.64 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2562 พิจารณาตาราง 12.1 ประกอบ

ตาราง 12.1 แสดงการค้าระหว่างประเทศระหว่างประเทศไทยกับกลุ่มอียู (EU)

รายการ	มูลค่า (ล้านบาท)		อัตราการขยายตัว		สัดส่วน %	
	2561	2562	2560	2561	2560	2561
ระหว่างประเทศไทย-โลก						
มูลค่าการค้า	16,172,338.67	15,064,974.53	3.7128	-6.85	100	100
ส่งออก	8,108,299.77	7,627,663.09	1.2744	-5.93	100	100
นำเข้า	8,064,038.90	7,437,311.44	6.2859	-7.77	100	100
ดุลการค้า	44,260.87	190,351.65	-89.4402	330.07	100	100
ระหว่างประเทศไทย-อียู EU (27 ประเทศ)						
มูลค่าการค้า	1,524,479.37	1,385,927.45	1.0077	-9.09	9.43	9.20
ส่งออก	802,382.21	729,945.80	-0.3709	-9.03	9.90	9.57
นำเข้า	722,097.16	655,981.64	2.5850	-9.16	8.95	8.82
ดุลการค้า	80,285.05	73,964.16	-20.8767	-7.87		

ที่มา : ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร, 2563

กลุ่มสหภาพยุโรป (EU) ได้ออกกฎระเบียบ มาตรการทางการค้า และมาตรการต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการค้าระหว่างประเทศของไทย มีดังนี้

1. กำหนดมาตรฐานสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (SPS) ในระดับสูง ได้แก่ มาตรการตรวจเข้มสินค้าผักสดส่งออกจากไทยไป EU มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาดของ EU ที่ใช้กับสินค้าไทยบางชนิด

2. ออกกฎระเบียบของ EU ว่าด้วยการต่อต้านการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม (Illegal, Unreported and Unregulated Fishing – IUU)

3. ออกกฎระเบียบสร้างระบบการค้าการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (EU Emission Trading Scheme – EU ETS) สำหรับการขนส่งทางอากาศ

4. การจัดทำความตกลง Voluntary Partnership Agreement ภายใต้กฎระเบียบ FLEGT เพื่อป้องกันปัญหาการค้าไม้ที่ผิดกฎหมาย

ด้านการลงทุนระหว่างไทยกับกลุ่มสหภาพยุโรป (EU)

ประเทศสมาชิกกลุ่มสหภาพยุโรป (EU) ได้รับอนุมัติการส่งเสริมการลงทุนจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนของไทยในปี พ.ศ. 2554 มากเป็นอันดับที่ 4 (รองจากกลุ่มอาเซียน ประเทศญี่ปุ่น และประเทศจีน) มีจำนวนมากถึง 123 โครงการ มูลค่าการลงทุน 16,736 ล้านบาท โดยประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป (EU) ที่ลงทุนในประเทศไทยมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ประเทศเนเธอร์แลนด์ (4,252.4 ล้านบาท) ประเทศสวีเดน (3,269.4 ล้านบาท) ประเทศฝรั่งเศส (3,045.1 ล้านบาท) โครงการลงทุนขนาดใหญ่ของยุโรป (มูลค่าการลงทุน 1,000 ล้านบาทขึ้นไป) อาทิ กิจการผลิตพลาสติกและผลิตภัณฑ์เคลือบพลาสติก ผลิตภัณฑ์ไฟฟ้า ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ ผลิตเลนส์ โดยประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปได้เข้ามาลงทุนในไทยเฉพาะในอุตสาหกรรมที่มีความชำนาญ ได้แก่ อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์และโทรคมนาคม อุตสาหกรรมยานยนต์ อุตสาหกรรมยาและเคมี และการขนส่งสินค้าทางทะเล สหภาพยุโรปจัดทำยุทธศาสตร์รายประเทศฉบับที่ 2 กับประเทศไทยระยะเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550-2556 ในประเด็นหลัก 2 ประเด็น คือ 1) การส่งเสริมทุกมิติของความสัมพันธ์ที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน ผ่านโครงการ Thailand-EC Cooperation Facility และ 2) การให้ทุนการศึกษาแก่นักศึกษาไทย ผ่านโครงการ Erasmus Mundus ประเทศไทยและสหภาพยุโรปได้มีความร่วมมือด้านความมั่นคงในหลาย ๆ มิติ เช่น การต่อต้านการก่อการร้าย การค้ายาเสพติด การลักลอบค้ามนุษย์ ที่ผ่านมาไทยได้พยายามปรับบทบาทและกลยุทธ์ให้มีความสอดคล้องและเสริมสร้างความใกล้ชิดกับสหภาพยุโรปโดยมีเป้าหมาย คือ

1. เป็นหุ้นส่วนที่สำคัญของสหภาพยุโรปในภูมิภาคเอเชีย

2. เป็นศูนย์กลางของสหภาพยุโรปในภูมิภาคเอเชียในด้านที่สำคัญ เช่น การผลิตทางอุตสาหกรรม การค้า สาธารณสุข เทคโนโลยีชีวภาพ SMEs การวิจัยและการพัฒนา และการลงทุนของสหภาพยุโรป

3. ลดปัญหาและอุปสรรคทางเศรษฐกิจและการค้าของไทยในตลาดสหภาพยุโรป และขยายส่วนแบ่งการตลาดของสินค้าส่งออกของไทยในสหภาพยุโรป รวมทั้งพิจารณาใช้ประโยชน์จากการจัดทำ ASEAN-EU FTA

4. ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนต่อประชาชน และความสัมพันธ์ระหว่างประชาสังคม รวมทั้งสื่อมวลชน วงการวิชาการ และความร่วมมือระดับท้องถิ่นกับท้องถิ่น

5. เสริมสร้างความร่วมมือกับสหภาพยุโรปในการพัฒนาและปฏิรูปเวทีและองค์การระหว่างประเทศ รวมทั้งการมีท่าทีร่วมในประเด็นระหว่างประเทศ

6. ส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีของไทย และความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับประเทศไทย

บทสรุป

สหภาพยุโรปเป็นกลุ่มประเทศที่มีบทบาทสำคัญ เป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจโลก เป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจที่มี GDP ใหญ่ที่สุดในโลก เป็นตลาดสินค้าและบริการ ตลาดการเงิน และแหล่งที่มาของการลงทุนที่สำคัญที่สุด และเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือแก่ต่างประเทศที่ใหญ่ที่สุด รวมทั้งมีบรรษัทข้ามชาติระดับโลกเป็นจำนวนมากที่สุด พลังทางเศรษฐกิจของสหภาพยุโรปมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น อันเป็นผลมาจากการขยายสมาชิกภาพอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาในกรอบสหภาพเศรษฐกิจและการเงิน การพัฒนานโยบายร่วมในด้านต่าง ๆ และการปฏิรูปโครงสร้างสถาบันและการบริหาร สหภาพยุโรปเป็นการรวมกลุ่มของประเทศในทวีปยุโรปตั้งแต่ปี ค.ศ. 1952 จำนวน 27 ประเทศ เข้าด้วยกัน สหภาพยุโรปมีความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจ การค้ากับประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2560 มีการค้าระหว่างประเทศระหว่างไทยกับกลุ่มยุโรป สหภาพยุโรปเป็นคู่ค้าอันดับที่ 3 ของไทย รองจากอาเซียนและญี่ปุ่น ตามลำดับ สินค้าส่งออกสำคัญของไทยไปกลุ่มยุโรป (EU) ได้แก่ เครื่องคอมพิวเตอร์ รถยนต์ อัญมณีและเครื่องประดับ สินค้าที่ไทยนำเข้า ได้แก่ เครื่องจักรกล เคมีภัณฑ์ เครื่องจักรไฟฟ้า ฯลฯ

คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายถึง การรวมกลุ่มสหภาพยุโรป มีวัตถุประสงค์อย่างไร
2. การดำเนินงานของกลุ่มสหภาพยุโรป ดำเนินการอย่างไร อธิบาย
3. จงอธิบายถึง บทบาทและผลกระทบของการรวมกลุ่มสหภาพยุโรปที่มีต่อไทย เป็นอย่างไร
4. จงอธิบายถึง นโยบายการค้าระหว่างประเทศระหว่างกลุ่มสหภาพยุโรปและไทย เป็นอย่างไร
5. จงอธิบายถึง กลยุทธ์การค้าระหว่างประเทศไทยและกลุ่มยุโรป เพื่อเพิ่มมูลค่าการค้าควรจะทำอย่างไร

บรรณานุกรม

กรมยุโรป กระทรวงการต่างประเทศ. (2561). *พัฒนาการที่สำคัญของสหภาพยุโรป ปี 2559.* สืบค้น 7 มีนาคม 2563, จาก http://www.mfa.go.th/europetouch/th/other/8331/89715- (The-European-Union---EU).html

กรมยุโรป กระทรวงการต่างประเทศ. (2561). *สหภาพยุโรป (The European Union - EU).* สืบค้น 7 มีนาคม 2563, จาก http://www.mfa.go.th/europetouch/th/other/8331/89715-(The-European-Union---EU).html

กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ กระทรวงพาณิชย์. (2545). *การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคต่าง ๆ.* สืบค้น 7 มีนาคม 2563, จาก http://www.moc.go.th/thai/dbe/bilateral/speech/grp_econ.htm

กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. (2554). *การเจรจาการค้าเสรี.* สืบค้น 7 มีนาคม 2563, จาก http://www.mfa.go.th/web/1242.php.

คณะผู้แทนไทย ประจำสหภาพยุโรป สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงบรัสเซลส์. (2555). *ความสัมพันธ์ไทย –สหภาพยุโรป.* สืบค้น 7 มีนาคม 2563, จาก https://www.thaiembassy.be/bilateral-relations/th-eu/?fbclid=IwAR2EK3DAZk3IPb4QF-NTlpmPS_LM8AuqtciGgTc2-8cp37I4EiSR_nGi-q4

คณะผู้แทนสหภาพยุโรปประจำประเทศไทย. (2558). *ประเทศไทยและ EU.* สืบค้น 7 มีนาคม 2563, จาก https://eeas.europa.eu/delegations/thailand_th/12522/ประเทศไทย%20และ%20EU?fbclid=IwAR3rKLf8oraNPJarThhkuNUQwzZP14LTVyaZBhmU_1tfVofEVuneWgk7FY

ไทยยูโรปดอทเน็ต (ThaiEurope.net.) (2562). *ไทย-อียู FTA: ความหวังสดใส ท่ามกลางความผันผวนของเศรษฐกิจโลก.* สืบค้น 7 มีนาคม 2563, จาก https://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/

13

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคอาเซียน

หัวข้อเรื่องในบทนี้

1. การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคอาเซียน
2. สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
3. การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจเป็นเขตการลงทุนร่วมอาเซียน
4. การรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน
5. การรวมกลุ่มเอเชียและแปซิฟิก

ความคิดรวบยอด

1. การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียในปี พ.ศ. 2558 ได้มีการพัฒนากลุ่มประชาคมอาเซียน
2. เป็นพัฒนาการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจเป็นตลาดร่วม (Common Market) ที่มีลักษณะเฉพาะหรืออัตลักษณ์ของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของภูมิภาคนี้
3. ระบบเศรษฐกิจโลกจะมีการเคลื่อนย้ายศูนย์กลางมายังเอเชียมากขึ้นตามลำดับ
4. ประเทศต่าง ๆ เปิดเสรีมากขึ้นเรื่อย ๆ ภาวะไร้พรมแดนจะเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยทั่วไป ในศตวรรษที่ 21 จะเกิดการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจขนาดใหญ่สามกลุ่ม คือ การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียตะวันออก การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในทวีปอเมริกา การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในยุโรป
5. มนุษยชาติต้องเผชิญปัญหาในระดับภูมิภาคและระดับโลกที่เป็นปัญหาร่วมกันมากขึ้น โดยเฉพาะภัยพิบัติทางธรรมชาติและภาวะโลกร้อน

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึง ความสำคัญของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคต่าง ๆ
2. เพื่อให้ผู้เรียบทราบถึง วัตถุประสงค์ ข้อตกลง การดำเนินงานและบทบาทของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาค
3. เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึงความสัมพันธ์และผลกระทบของการรวมกลุ่มที่มีต่อประเทศไทย

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. ซักถามผู้เรียนเกี่ยวกับเนื้อหาที่บรรยาย
2. ให้ผู้เรียนทำแบบฝึกหัดจากคำถามท้ายบท
3. ให้ผู้เรียนค้นคว้าเพิ่มเติม

การวัดผลและการประเมินผล

1. ตรวจแบบฝึกหัดจากคำถามท้ายบท
2. ทำแบบทดสอบอัตนัยจำนวน 5 ข้อ

บทนำ

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคต่าง ๆ ได้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มจากการรวมกลุ่มของประเทศในทวีปอเมริกา ยุโรป และเอเชียตามลำดับ ในส่วนของการรวมกลุ่มในทวีปทางเอเชียนั้น มีความพยายามของการรวมกลุ่มกันตั้งแต่เป็นกลุ่มประชาคมอาเซียนที่เน้นการรวมกลุ่มทางการเมือง จนในปี พ.ศ. 2558 ได้มีการพัฒนาเป็นกลุ่มประชาคมอาเซียนเป็นพัฒนาการของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจที่ก้าวข้ามการรวมกลุ่มแบบสหภาพทางภาษีศุลกากร (Custom Union) มาเป็นการรวมกลุ่มแบบตลาดร่วม (Common Market) ซึ่งถือว่ามีลักษณะเฉพาะหรืออัตลักษณ์ของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของภูมิภาคนี้ เพราะเป็นการรวมกลุ่มที่ลัดขั้นตอนของการพัฒนามาสู่การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ดังนั้น ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจึงมีลักษณะที่เป็นตลาดร่วมทางเศรษฐกิจที่ไม่สมบูรณ์เมื่อเทียบกับกลุ่มสหภาพยุโรปที่มีความชัดเจนในการรวมกลุ่มมากขึ้นตามลำดับ

ในปัจจุบันมีการคาดการณ์ว่าระบบเศรษฐกิจของโลกจะมีการเคลื่อนย้ายศูนย์กลางมายังทวีปเอเชียมากขึ้นตามลำดับ ขณะที่ประเทศต่าง ๆ จะเดินหน้าการเปิดเสรีทางการค้ามากขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้เกิดภาวะโลกไร้พรมแดนเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปในศตวรรษที่ 21 ทำให้เกิดการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจขนาดใหญ่ 3 กลุ่ม คือ การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิเอเชียตะวันออก การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในทวีปอเมริกา การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในยุโรป ขณะที่มนุษยชาติต้องเผชิญปัญหาในระดับภูมิภาคและระดับโลกที่เป็นปัญหาร่วมกันมากขึ้น โดยเฉพาะภัยพิบัติทางธรรมชาติและภาวะโลกร้อน และในบทที่ 15 และ 16 ได้กล่าวถึงการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในทวีปอเมริกา และยุโรปแล้ว

ดังนั้น ในบทนี้จะทำการศึกษาถึงการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคอื่น ๆ เช่น การรวมกลุ่มในภูมิภาคอาเซียน การรวมกลุ่มเอเชียแปซิฟิก โดยเฉพาะจะกล่าวถึงการรวมกลุ่มในภูมิภาคอาเซียนเป็นสำคัญ ตลอดจนอธิบายถึง วัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่ม และผลกระทบต่อการรวมกลุ่มดังกล่าว

นอกจากที่ได้กล่าวถึงการรวมกลุ่มกันในภูมิภาคอเมริกาเหนือ การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคยุโรปในบทก่อน ๆ แล้ว การรวมกลุ่มในภูมิภาคอาเซียน นับว่ามีความสำคัญอย่างมากเช่นกัน ซึ่งจะได้อธิบายรายละเอียดต่อไป

ความเป็นมาของการรวมกลุ่มประเทศอาเซียน

สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of South East Asian Nation) หรืออาเซียน (ASEAN) เป็นการรวมกลุ่มกันทางการเมืองของ 10 ประเทศ ได้แก่ ประเทศไทย มาเลเซียฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย สิงคโปร์ บรูไน ลาว กัมพูชา เวียดนาม และพม่า โดยมีวัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่ม เพื่อร่วมมือกันในการเพิ่มอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การพัฒนาสังคม การพัฒนาวัฒนธรรมในกลุ่มประเทศสมาชิก และการธำรงรักษาสันติภาพและความมั่นคงในพื้นที่ และเป็นการเปิดโอกาสให้คลายข้อพิพาทระหว่างประเทศสมาชิกอย่างสันติ

โดยกลุ่มอาเซียนเริ่มก่อตั้งเมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2504 โดยประเทศไทย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ ได้ร่วมกันจัดตั้งสมาคม Association of South East Asia ขึ้น เพื่อร่วมมือกันทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และหลังจาก 2 ปี ได้หยุดชะงักลง เนื่องจากความผกผันทางการเมืองระหว่างอินโดนีเซียและมาเลเซีย ฟื้นฟูอีกครั้ง เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510 โดยการลงนามในปฏิญญาอาเซียน โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของประเทศสมาชิกก่อตั้ง 5 ประเทศ ได้แก่ ไทย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และสิงคโปร์ มีวัตถุประสงค์ทางการเมืองเป็นหลัก คือ ต้องการสภาพแวดล้อมภายนอกที่มั่นคงและกลัวการแพร่ขยายของลัทธิคอมมิวนิสต์ ตลอดจนความศรัทธาหรือความเชื่อถือต่อมหาอำนาจภายนอกเสื่อมถอยลงในช่วงปี พ.ศ. 2500 รวมถึงความต้องการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศซึ่งต่างกับการจัดตั้งสหภาพยุโรป เนื่องจากกลุ่มอาเซียนถูกสร้างขึ้นเพื่อสนับสนุนความเป็นชาตินิยม (วิกีพิเดีย, 2563)

วัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่มอาเซียน

กลุ่มอาเซียนได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่มทางด้านการเมืองกว้าง ๆ ไว้ 6 ประการคือ 1) ให้ความเคารพแก่เอกราช อำนาจอธิปไตย ความเท่าเทียม บูรณภาพแห่งดินแดนและเอกลักษณ์ของชาติสมาชิกทั้งหมด 2) รัฐสมาชิกแต่ละรัฐมีสิทธิที่จะปลอดจากการแทรกแซงจากภายนอก การรุกรานดินแดนและการบังคับขู่เข็ญ 3) จะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจการภายในของรัฐสมาชิกอื่น ๆ 4) ยอมรับในความแตกต่างระหว่างกัน หรือแก้ปัญหาระหว่างกันอย่างสันติ 5) ประณามหรือไม่ยอมรับการคุกคามหรือการใช้กำลัง และ 6) ให้ความร่วมมือระหว่างกันอย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนทางด้านเศรษฐกิจนั้น การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของอาเซียนได้กำหนดให้อาเซียนเป็นเขตการลงทุนร่วม และได้กำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะเพื่อส่งเสริมการลงทุนหมุนเวียนภายในอาเซียน ซึ่งประกอบด้วยหลักการดังต่อไปนี้ (วิกิพีเดีย, 2563) คือ 1) เปิดให้อุตสาหกรรมทุกรูปแบบเกิดการลงทุนและลดขั้นตอนตามกำหนดการ 2) ทำสัญญากับผู้ลงทุนในกลุ่มอาเซียนที่เข้ามาลงทุนในทันที 3) กำจัดการกีดขวางทางการลงทุน 4) ปรับปรุงกระบวนการและระเบียบการลงทุนให้เกิดความคล่องตัว 5) สร้างความโปร่งใส 6) ดำเนินการตามมาตรการ อำนวยความสะดวกในการลงทุน 7) ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากเขตการลงทุนร่วมจะเป็นการกำจัดการกีดกันในกิจการเกษตรกรรม การประมง การป่าไม้และการทำเหมืองแร่ ภายในปี พ.ศ. 2553 สำหรับประเทศสมาชิกกลุ่มอาเซียนเป็นส่วนใหญ่ และในปี พ.ศ. 2558 สำหรับประเทศกัมพูชา ลาว พม่าและเวียดนาม

นอกจากนี้ ยังได้มีการกำหนดมาตรการการลงทุนที่เกี่ยวข้องกับการค้า (WTO 2020) เป็นข้อตกลงว่าด้วยมาตรการการลงทุนที่เกี่ยวข้องกับการค้า (Agreement on Trade-Related Investment Measures : TRIMs) ที่เกิดขึ้นตั้งแต่การเจรจารอบอุรุกวัยเป็นข้อตกลงที่ตั้งขึ้นเพื่อสร้างกฎเกณฑ์ให้การเคลื่อนย้ายการผลิตสินค้าและบริการทำได้โดยสะดวกและไร้พรมแดนข้อตกลงนี้เป็นการผลักดันของประเทศพัฒนาแล้ว โดยมีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำทั้งนี้เพื่อสร้างหลักประกันว่าบรรษัทของประเทศพัฒนาแล้วจะได้รับการปฏิบัติ

อย่างเท่าเทียมกับบริษัทท้องถิ่นในประเทศอื่น โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนาที่มีกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการลงทุนเพื่อปกป้องธุรกิจท้องถิ่นของตน ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากข้อตกลง TRIMs คือดึงเอานโยบายการลงทุนไปจากการพัฒนาเศรษฐกิจในประเทศและหาหลักประกันให้แก่สิทธิของผู้ลงทุนภายใต้ข้อตกลง TRIMs บังคับให้ประเทศสมาชิกยกเลิกนโยบาย ดังนี้

1. การตั้งเงื่อนไขให้บริษัทต่างชาติต้องซื้อวัตถุดิบในท้องถิ่น (เพื่อส่งเสริมรายได้และการกระจายตัวทางเศรษฐกิจ)

2. การตั้งเงื่อนไขให้บริษัทต่างชาติต้องมีการส่งออกที่สมดุลกับการนำเข้า (เพื่อรักษาดุลการชำระเงินของประเทศ)

3. จำกัดการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศที่บริษัทต่างชาติใช้ซื้อสินค้านำเข้า (เพื่อเพิ่มคลังสำรองเงินตราต่างประเทศ)

การตั้งเงื่อนไขให้บริษัทต่างชาติต้องส่งออกผลผลิตของตน (เพื่อไม่ให้แย่งส่วนแบ่งตลาดของบริษัทท้องถิ่น) โดยนโยบายข้างต้นนี้เป็นวิธีการที่ประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่ใช้รักษาระบบเศรษฐกิจและตลาดในประเทศของตัวเองมาเป็นเวลายาวนาน เป็นวิธีในการชี้ทิศทางให้การลงทุนจากต่างชาติมีความสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาประเทศของตน รวมทั้งรักษาบริษัทท้องถิ่นให้มีโอกาสและเวลาในการพัฒนาเพื่อแข่งขันกับต่างประเทศ ทว่านโยบายดังกล่าวนี้ไม่อาจใช้ได้อีกต่อไปภายใต้ WTO ส่วนผลกระทบของข้อตกลง TRIMs ในประเทศพัฒนาแล้วก็คือ ปรากฏการณ์ในการรวมกิจการระดับยักษ์ใหญ่โดยเฉพาะในภาคการเงินและโทรคมนาคม รวมทั้งการสร้างหลักประกันให้แก่การขายภาคบริการข้ามพรมแดน ผลที่ตามมาคือ บริษัทข้ามชาติไม่เพียงสามารถย้ายฐานการผลิตไปต่างประเทศ แต่ยังไม่จำเป็นต้องใช้ภาคบริการภายในประเทศพัฒนาแล้ว เช่น บรรษัทในสหรัฐอเมริกาและยุโรปสามารถจ้างโปรแกรมเมอร์ในอินเดียด้วยค่าจ้างที่ถูกกว่าหลายเท่า ส่งผลให้ค่าจ้างแรงงานในประเทศพัฒนาแล้วตกต่ำลง ข้อตกลง TRIMs เป็นเหมือนทัพหน้าของระบบเศรษฐกิจโลกที่จัดการโดยบรรษัทเต็มรูปแบบ ที่พยายามผลักดันให้กลุ่มประเทศ OECD ทำข้อตกลงพหุภาคีว่าด้วยการลงทุน (Multilateral Agreement on Investment : MAI) ทำให้สิทธิของผู้ลงทุนมีมาก ที่สามารถฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายจากรัฐบาลทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นได้ หลังจากถูกองค์กรเอกชนจำนวนมากร่วมกันประท้วงจนต้องหยุดชะงักไปเมื่อปีที่แล้ว สหภาพยุโรปและญี่ปุ่นพยายามผลักดันข้อตกลง MAI เข้าไปในการประชุม WTO ที่ซีแอตเติล อันเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้มีการรณรงค์ต่อต้านการประชุมจนถูกปราบปรามด้วยความรุนแรงในที่สุด

ต่อมาในปี พ.ศ. 2558 กลุ่มประเทศอาเซียนต้องการให้อาเซียนมีความเข้มแข็งในด้านต่าง ๆ มากขึ้น จึงได้มีการจัดตั้งกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community : AEC) อย่างเป็นทางการ ประกอบด้วย 3 เสาหลัก (เฉลิมชัย ผู้พัฒน์, 2563) คือ เสาหลักที่ 1 คือ ประชาคมการเมืองและความมั่นคง เสาหลักที่ 2 คือ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และเสาหลักที่ 3 ประชาคมสังคม และวัฒนธรรมอาเซียน

ทั้ง 3 เสาหลัก ทำให้อาเซียนมีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน แรงงานฝีมือ อย่างเสรี และเงินทุนที่เสรีขึ้น ในปี พ.ศ. 2550 กลุ่มอาเซียนได้จัดทำพิมพ์เขียวเพื่อจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC Blueprint) เป็นแผนบูรณาการงานด้านเศรษฐกิจให้เห็นภาพรวมในการมุ่งไปสู่ AEC ซึ่งประกอบด้วยแผนงานเศรษฐกิจในด้านต่าง ๆ พร้อมกรอบระยะเวลาที่ชัดเจนในการดำเนินมาตรการต่าง ๆ จนบรรลุเป้าหมายในปี พ.ศ. 2558 รวมทั้งการให้ความยืดหยุ่นตามที่ประเทศสมาชิกได้ตกลงกันล่วงหน้าเพื่อสร้างพันธสัญญาระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน

กลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community : AEC) เป็นการรวมตัวกันของประเทศสมาชิกอาเซียน เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองกับคู่ค้า และเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจระดับโลก รวมถึงมีการยกเว้นภาษีสินค้าบางชนิดให้กับประเทศสมาชิก ส่งเสริมให้ภูมิภาคมีความเจริญมั่งคั่ง มั่นคง ประชาชนอยู่ดีกินดี ในการประชุมสุดยอดอาเซียน เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2545 ณ กรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา ได้เห็นชอบให้อาเซียนกำหนดทิศทาง ได้มีการดำเนินงานที่แน่ชัดเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ชัดเจนในการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดย ASEAN ได้กำหนดยุทธศาสตร์การก้าวไปสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ที่สำคัญดังนี้

1. การเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน (Single Market and Production Base)
2. มีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน เงินทุน และ แรงงานมีฝีมืออย่างเสรี
3. การเป็นภูมิภาคที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันสูง
4. การเป็นภูมิภาคที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่เท่าเทียมกัน
5. การเป็นภูมิภาคที่มีการบูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลกยุทธศาสตร์ดังกล่าว

ได้เริ่มปฏิบัติตามพันธกรณีที่ได้ตกลง และทุกประเทศต่างมีการดำเนินการอยู่แล้วทั้งสิ้น “การเชื่อมโยงเส้นทางการขนส่ง อาเซียน กับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทย”ด้วยเหตุผลที่ว่าการรวมกลุ่มของประเทศประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน 10 ประเทศ ในปี พ.ศ. 2558 นี้ประกอบด้วย ประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ บรูไน ไทย เวียดนาม ลาว กัมพูชาและพม่า ประเทศไทยเป็น 1 ใน 10 ประเทศของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน น่าจะได้รับประโยชน์จากการรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนครั้งนี้ในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะในเรื่องเส้นทางการขนส่งเชื่อมโยงของอาเซียนที่สามารถจะใช้โครงข่ายของเส้นทางขนส่งช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศได้เป็นอย่างดี เนื่องจากสภาพทางภูมิศาสตร์ที่ตั้งของประเทศไทยได้เปรียบประเทศอื่น ๆ ในกลุ่มประเทศอาเซียนด้วยกัน เพราะมีชายแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้าน มากกว่าประเทศในกลุ่มอาเซียนหลายประเทศ ทิศเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือมีชายแดนติดกับประเทศสาธารณรัฐประชาชนลาว ทิศตะวันตกติดกับประเทศพม่า ทิศตะวันออกติดกับประเทศกัมพูชาและทิศใต้ติดกับประเทศมาเลเซีย ทำให้ประเทศไทยมีช่องทางชายแดนสู่ต่างประเทศหลายช่องทางด้วยกัน และเชื่อมต่อไปยังประเทศอื่นได้อีก

บทบาทของการรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ต่อเศรษฐกิจโลก

การรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ทำให้เกิดผลต่อระบบเศรษฐกิจโลกในด้านต่าง ๆ ดังนี้ (AEC, 2019)

ด้านเศรษฐกิจ การรวมตัวกันของประเทศในอาเซียนจะช่วยให้เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ของประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีราคาสูงขึ้น และที่สำคัญ ทำให้มีอำนาจในการต่อรองทางด้านของเศรษฐกิจกับนานาประเทศมากขึ้น เช่น ประเทศไทยต้องการขายข้าว ในนามของประชาคมอาเซียนจะมีความเข้มแข็งในการเจรจาต่อรองมากกว่าในนามของแต่ละประเทศ เป็นต้น

ด้านการเมือง การรวมตัวกันในแถบอาเซียน ทำให้ความสัมพันธ์ทางด้านการเมืองของประเทศในแถบนี้ก็จะมีความเชื่อมโยงกันได้ง่ายมากขึ้น การเจรจาต่อรองในด้านต่าง ๆ จะทำได้ง่ายขึ้น ทำให้การเมืองของแต่ละประเทศมีความมั่นคงมากขึ้น

ด้านการท่องเที่ยว การรวมตัวกันเป็นกลุ่มประชาคมอาเซียนทำให้มีการพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยว โดยกลุ่มประเทศอาเซียนได้จัดทำแผนงานในเชิงบูรณาการในด้านเศรษฐกิจ ต่าง ๆ เพื่อจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC Blueprint) โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 เรื่อง ดังนี้

1. การเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียว จะนำไปสู่การใช้กฎระเบียบการค้าในประเทศสมาชิกทั้งหมดเป็นอย่างเดียวกัน (Harmonization of Rules and Regulations) ทั้งในด้านมาตรฐาน คุณภาพ ราคา อัตราภาษี รวมถึงกฎระเบียบในการซื้อขาย การขจัดมาตรการและข้อกีดกันต่าง ๆ รวมถึงการมีมาตรการอำนวยความสะดวกทางการค้า เงื่อนไขการเคลื่อนย้ายบุคคลสัญชาติอาเซียน และประเภทบริการและการลงทุนที่เสรีมากขึ้น

2. การสร้างอาเซียนให้เป็นภูมิภาคที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันสูง (Highly Competitive Economic Region) ในเวทีการค้าโลก ได้แก่ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน โทรคมนาคม การเงินการธนาคาร การจัดระบบการค้าให้มีการแข่งขันที่เป็นธรรม และการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา เป็นต้น

3. การพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างเท่าเทียมกันระหว่างสมาชิกอาเซียน โดยพัฒนา SMEs และเสริมสร้างขีดความสามารถผ่านโครงการความร่วมมือต่าง ๆ เช่น โครงการริเริ่มเพื่อการรวมกลุ่มของอาเซียน (Initiative for ASEAN Integration : IAI) ในการลดช่องว่างการพัฒนาเศรษฐกิจของแต่ละประเทศสมาชิก

4. การเชื่อมโยงของอาเซียนเข้ากับเศรษฐกิจโลก ด้วยการเน้นและปรับประสานนโยบายเศรษฐกิจอาเซียนกับประเทศนอกภูมิภาค ให้มีท่าทีร่วมกัน โดยการจัดทำเขตการค้าเสรีอาเซียนกับประเทศคู่เจรจาต่าง ๆ เพื่อให้เครือข่ายการผลิต/จำหน่ายภายในอาเซียนเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจส่วนอื่นของโลก อีกทั้งให้มีการเร่งรัดการดำเนินงานรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในกลุ่มอาเซียน ทางด้านการค้า การบริการ การลงทุน แรงงานและเงินทุน โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

4.1 ด้านสินค้า : มุ่งลดภาษีสินค้าของประเทศสมาชิกเดิมให้เป็น 0% ภายในปี พ.ศ. 2553 (ค.ศ. 2010) และมุ่งลดภาษีสินค้าของประเทศสมาชิกใหม่ ปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015) รวมทั้งยกเลิกมาตรการ (Non-Tariff Barriers : NTBs) โดยเร็ว ตลอดจนปรับปรุงกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า (Rules of Origin : ROO) และใช้พิกัดอัตราศุลกากรที่สอดคล้องกัน

4.2 ด้านบริการ : ยกเลิกข้อจำกัดในการประกอบการด้านการค้าบริการในอาเซียน ภายในปี พ.ศ. 2563 (ค.ศ. 2020)

4.3 ด้านการลงทุน : เปิดให้มีการลงทุนเสรีในอาเซียนและให้ปฏิบัติต่อนักลงทุนอาเซียนเปรียบเสมือนนักลงทุนในประเทศ ภายในปี พ.ศ. 2553 (ค.ศ. 2010)

4.4 ด้านแรงงาน : ให้แรงงานฝีมือ สามารถเคลื่อนย้ายภายในอาเซียนได้อย่างเสรี

4.5 ด้านเงินทุน : มุ่งให้มีการไหลเวียนของเงินทุนที่เสรีมากขึ้น และเร่งรัดการเปิดเสรีการค้าสินค้าและบริการให้เห็นผลชัดเจนขึ้น

จะเห็นว่าภาคการค้าธุรกิจอุตสาหกรรมทั่วไปนั้น เป็นภาคที่ไม่น่าเป็นห่วง แต่ภาคแรงงาน ภาคบริการโดยเฉพาะภาคการเงินในการเปิดเสรีการค้าบริการนั้น น่าเป็นห่วง โดยอาเซียนได้เปิดเสรีการค้าบริการภายใต้กรอบความตกลงด้านการค้าบริการ (ASEAN Framework Agreement on Services : AFAS) ในปี พ.ศ. 2539 เพื่อขจัดอุปสรรคหรือข้อจำกัดด้านการค้าบริการระหว่างกันภายในอาเซียนสำหรับการเปิดเสรีด้านบริการ แม้ว่าสิงคโปร์มีศักยภาพในด้านบริการสูงที่สุดในอาเซียน และได้ประโยชน์มากที่สุดจากการเปิดเสรีด้านบริการ เนื่องจาก สิงคโปร์มีความพร้อมทั้งทางด้านโครงสร้างพื้นฐานและเทคโนโลยี

การเปิดเสรีการค้าบริการภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนนั้น มีเป้าหมาย คือ ลดอุปสรรคในการเข้าสู่ตลาดในด้านต่าง ๆ ลง และเพิ่มสัดส่วนการถือหุ้นให้กับบุคคล/นิติบุคคลสัญชาติอาเซียน ดังนี้

1. สาขาบริการสำคัญ (Priority Integration Sectors : PIS) ได้แก่ สาขาเทคโนโลยีสารสนเทศ สาขาสุขภาพ สาขาการท่องเที่ยว และสาขาโลจิสติกส์

2. สาขาบริการอื่น (Non-Priority Services Sector) ครอบคลุมบริการทุกสาขา นอกเหนือจากสาขาบริการสำคัญ (priority services sectors) และการบริการด้านการเงิน ที่กำหนดเป้าหมายการเปิดเสรีภายในปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015) ทั้งนี้ สามารถยกเว้นสาขาที่อ่อนไหวได้

อาเซียนได้ดำเนินการเจรจาลดข้อจำกัดด้านการค้าบริการระหว่างกันและจัดทำข้อผูกพันเปิดตลาดมาแล้วทั้งสิ้นรวม 7 ชุด โดยได้ลงนามข้อผูกพันการเปิดตลาดการค้าบริการชุดที่ 7 เมื่อปี พ.ศ. 2552

3. สาขาการบริการด้านการเงิน จะทยอยเปิดเสรีตามลำดับ เพื่อรักษาไว้ซึ่งความ มั่นคงทางการเงิน เศรษฐกิจและสังคม โดยประเทศที่มีความพร้อมสามารถเริ่มดำเนินการเปิดเสรีในปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015) ในสาขาที่ระบุไว้ก่อน และประเทศสมาชิกที่เหลือสามารถเข้าร่วมในภายหลัง ในส่วนของภาคบริการทางการเงินนั้นเห็นชัดว่าจะยังไม่ได้เปิดเสรีอย่างเต็มที่ในปี พ.ศ. 2558 ขณะที่ความแข็งแกร่งและความพร้อมของธุรกิจอุตสาหกรรมการเงินการธนาคารของไทยนั้นอยู่ในอันดับ 3 รองจากสิงคโปร์และมาเลเซียเท่านั้น

บทบาทของกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ต่อเศรษฐกิจไทย

บทบาทการเปิดเสรีด้านการค้าบริการ

การรวมกลุ่มของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในด้านการเปิดเสรีด้านการค้าบริการ มีผลทำให้ประเทศไทยมีความได้เปรียบในบางสาขา เช่น สาขาการท่องเที่ยว สาขาด้านการแพทย์และบริการด้านสุขภาพ ดังนั้น การเปิดเสรีการค้าบริการภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน จะส่งผลให้เกิดการแข่งขันกันระหว่างประเทศในภาคบริการรุนแรงขึ้น ซึ่งจะช่วยพัฒนาและเพิ่มบทบาทของภาคบริการให้เข้ามามีส่วนในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทยมากขึ้น ซึ่งปัจจุบัน ประเทศไทยได้ผูกพันการเปิดตลาดของประเทศทั้งหมด 143 รายการ ครอบคลุมสาขาบริการหลัก อาทิบริหารธุรกิจ เช่น วิชาชีพวิศวกรรม สถาปัตยกรรม และบัญชี เป็นต้น คอมพิวเตอร์และการสื่อสาร การก่อสร้าง การจัดจำหน่าย เช่น บริการค้าส่งเครื่องกีฬา และบริการแฟรนไชส์ เป็นต้น การศึกษาในทุกระดับ บริการด้านสุขภาพ บริการสิ่งแวดล้อม และบริการท่องเที่ยว เป็นต้น อย่างไรก็ดี ประเทศไทยยังคงสงวนเงื่อนไขต่าง ๆ ที่เป็นไปตามกรอบกฎหมายไทย เช่น อนุญาตให้ต่างชาติจากประเทศสมาชิกอาเซียนมีสิทธิถือหุ้นในนิติบุคคลที่เข้ามาประกอบธุรกิจในประเทศไทยได้ไม่เกินร้อยละ 49 ขณะนี้ อาเซียนอยู่ระหว่างการเจรจาจัดทำข้อผูกพันเปิดตลาดชุดที่ 8 ซึ่งมีกำหนดแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2553 และยังคงต้องเจรจาเพื่อทยอยเปิดเสรีสาขาบริการอื่น ๆ เพิ่มเติมจนบรรลุเป้าหมายการเปิดเสรีอย่างครบถ้วน ในปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015)

บทบาททางด้านการค้าสินค้า

การค้าระหว่างประเทศระหว่างประเทศไทยกับกลุ่มอาเซียนนั้น มีมูลค่าการค้าประมาณร้อยละ 22.7 ในปี พ.ศ. 2561 และร้อยละ 22.35 ในปี พ.ศ. 2562 ของปริมาณการค้าระหว่างประเทศทั้งหมด และมีสัดส่วนในการส่งออกสูงถึงร้อยละ 27 ในปี พ.ศ. 2561 และลดลงเล็กน้อยเหลือร้อยละ 25.5 ในปี พ.ศ. 2562 ในกลุ่มประเทศอาเซียนนี้ ประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย เวียดนาม และกัมพูชา เป็นประเทศที่มีมูลค่าการค้ากับไทยในสัดส่วนที่สูง ดังตาราง 13.1

ตาราง 13.1 แสดงปริมาณการค้าระหว่างประเทศของไทยกับประเทศกลุ่มอาเซียน

	มูลค่า (ล้านดอลลาร์สหรัฐ)		อัตราขยายตัว (%)		สัดส่วน (%)	
	2561	2562	2561	2562	2561	2562
มูลค่าการค้า	501,158.01	482,884.39	9.3865	-3.65	100.00	100.00
การส่งออก	252,956.98	246,244.51	6.8977	-2.65	100.00	100.00
การนำเข้า	248,201.03	236,639.88	12.0451	-4.66	100.00	100.00
ดุลการค้า	4,755.95	9,604.64	-68.5367	101.95		

	มูลค่า (ล้านดอลลาร์สหรัฐ)		อัตราขยายตัว (%)		สัดส่วน (%)	
	2561	2562	2561	2562	2561	2562
ไทย กับ กลุ่มอาเซียน (9)						
มูลค่าการค้า	113,792.28	107,927.94	12.9084	-5.15	22.71	22.35
การส่งออก	68,545.34	62,903.87	14.9253	-8.23	27.10	25.55
การนำเข้า	45,246.94	45,024.07	9.9843	-0.49	18.23	19.03
ดุลการค้า	23,298.40	17,879.79	25.9105	-23.26		
ไทย - บรูไน						
มูลค่าการค้า	949.48	671.69	42.8047	-29.26	0.19	0.14
การส่งออก	105.66	116.09	30.0486	9.87	0.04	0.05
การนำเข้า	843.82	555.60	44.5805	-34.16	0.34	0.23
ดุลการค้า	-738.15	-439.51	-46.9307	40.46		
ไทย-อินโด						
มูลค่าการค้า	18,201.56	16,330.57	12.7287	-10.28	3.63	3.38
การส่งออก	10,248.36	9,098.08	15.8851	-11.22	4.05	3.69
การนำเข้า	7,953.20	7,232.50	8.9065	-9.06	3.20	3.06
ดุลการค้า	2,295.16	1,865.58	48.9616	-18.72		
ไทย - กัมพูชา						
มูลค่าการค้า	8,387.97	9,416.27	35.5355	12.26	1.67	1.95
การส่งออก	7,619.96	7,144.40	43.9244	-6.24	3.01	2.90
การนำเข้า	768.01	2,271.86	-14.1263	195.81	0.31	0.96
ดุลการค้า	6,851.96	4,872.54	55.7236	-28.89		
ไทย - ลาว						
มูลค่าการค้า	6,738.25	6,385.82	9.2098	-5.23	1.34	1.32
การส่งออก	4,124.81	3,847.50	4.4314	-6.72	1.63	1.56
การนำเข้า	2,613.44	2,538.31	17.7105	-2.87	1.05	1.07
ดุลการค้า	1,511.37	1,309.19	-12.6149	-13.38		

	มูลค่า (ล้านดอลลาร์สหรัฐ)		อัตราขยายตัว (%)		สัดส่วน (%)	
	2561	2562	2561	2562	2561	2562
ไทย - สิงคโปร์						
มูลค่าการค้า	16,986.91	16,481.78	4.9851	-2.97	3.39	3.41
การส่งออก	9,302.53	8,839.82	12.2350	-4.97	3.68	3.59
การนำเข้า	7,684.38	7,641.96	-2.6291	-0.55	3.10	3.23
ดุลการค้า	1,618.15	1,197.86	308.0332	-25.97		
ไทย - เวียดนาม						
มูลค่าการค้า	18,656.75	17,571.16	12.7934	-5.82	3.72	3.64
การส่งออก	12,961.14	12,115.30	11.8735	-6.53	5.12	4.92
การนำเข้า	5,695.61	5,455.85	14.9442	-4.21	2.29	2.31
ดุลการค้า	7,265.53	6,659.45	9.5786	-8.34		
ไทย – พม่า						
มูลค่าการค้า	7,640.14	7,610.20	12.5785	-0.39	1.52	1.58
การส่งออก	4,627.78	4,364.25	7.3543	-5.69	1.83	1.77
การนำเข้า	3,012.37	3,245.94	21.6748	7.75	1.21	1.37
ดุลการค้า	1,615.41	1,118.31	-11.9667	-30.77		
ไทย - มาเลเซีย						
มูลค่าการค้า	24,884.70	23,317.60	13.4947	-6.30	4.97	4.83
การส่งออก	11,644.89	10,459.26	12.5841	-10.18	4.60	4.25
การนำเข้า	13,239.81	12,858.34	14.3078	-2.88	5.33	5.43
ดุลการค้า	-1,594.92	-2,399.09	-28.6938	-50.42		
ไทย - ฟิลิปปินส์						
มูลค่าการค้า	11,346.53	10,142.86	11.4639	-10.61	2.26	2.10
การส่งออก	7,910.21	6,919.16	13.8750	-12.53	3.13	2.81
การนำเข้า	3,436.31	3,223.70	6.2835	-6.19	1.38	1.36
ดุลการค้า	4,473.90	3,695.46	20.4851	-17.40		

ที่มา : ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร, 2563

การรวมกลุ่มเอเชียและแปซิฟิก

การรวมกลุ่มเอเชียและแปซิฟิก (Asia Pacific Economic Cooperation (APEC)) (APEC, 2020) นอกจากกลุ่มในประเทศอาเซียนแล้ว ยังมีการรวมกลุ่มกันระหว่างประเทศในทวีปเอเชียและกลุ่มประเทศในแปซิฟิก ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1989 (พ.ศ. 2532) กลุ่มประเทศสมาชิกประกอบด้วยประเทศที่อยู่ในทวีปเอเชีย ทวีปอเมริกา และประเทศที่อยู่ในแปซิฟิก ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งสิ้น 21 ประเทศ เป็นการรวมกลุ่มประเทศสมาชิก 21 ประเทศ คือ ประเทศออสเตรเลีย บรูไน แคนาดา อินโดนีเซีย ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ มาเลเซีย นิวซีแลนด์ ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ไทย สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐประชาชนจีน เขตบริหารพิเศษฮ่องกง จีนไทเป เม็กซิโก ปาปัวนิวกินี ชิลี เปรู เวียดนาม และรัสเซีย ทำให้เอเปคเป็นกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่มีพลังและพลวัตรของการเจริญเติบโตสูงสุดของโลกมีประชากรรวมทั้งสิ้นร้อยละ 41 ของประชากรโลกประมาณ 2.6 พันล้านคน มีสัดส่วนปริมาณการค้าสูงถึงร้อละ 56 ของ GDP ของโลก (ประมาณ 19,254 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ) และประมาณร้อยละ 49 ของการค้าโลก ได้มีการรวมกลุ่มกันของกลุ่มต่าง ๆ ในภูมิภาคเช่น กลุ่ม NAFTA กลุ่มอาเซียน (ASEAN) กลุ่มออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ CERs ชิลี รัสเซีย จีน ฮ่องกง ไต้หวัน เป็นต้น กลุ่มเอเปคต้องการให้เปิดเสรีทางการค้าระหว่างประเทศสมาชิก

วัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่มเอเชียและแปซิฟิก (APEC, 2020)

1. ส่งเสริมให้เกิดการค้าและการลงทุนระหว่างสมาชิกในกลุ่มและให้บรรลุการเปิดเสรีทางการค้าในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก ได้แบ่งเป้าหมายออก 2 ระยะ คือ กลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วให้การเปิดเสรีทางการค้าเสร็จสิ้นภายในปี ค.ศ. 2010 (พ.ศ. 2553) ส่วนกลุ่มประเทศด้อยพัฒนาให้เสร็จสิ้นในปี ค.ศ. 2020 (พ.ศ. 2563)

2. สนับสนุนการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคแบบเปิดกว้าง นั่นคือ สิทธิประโยชน์ที่สมาชิกเอเปคให้แก่กัน มีผลให้ผู้ที่มิได้เป็นสมาชิกเอเปคได้รับประโยชน์ด้วย เอเปคมีเป้าหมายสนับสนุนระบบการค้าพหุภาคี (multilateral trading system) โดยยึดหลักการฉันทามติ (consensus) และความสมัครใจ (voluntarism) ของทุกฝ่ายความเท่าเทียมกัน และผลประโยชน์ร่วมกันของสมาชิก โดยคำนึงถึงความแตกต่างของระบบเศรษฐกิจและสังคม และระดับการพัฒนาของสมาชิกเป้าหมายของเอเปค

3. ส่งเสริมการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และสร้างความรู้สึกมีส่วนร่วมเป็นประชาคมในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก

บทบาทของเอเปคต่อเศรษฐกิจโลก-ประเทศไทย (กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ, 2563)

ในช่วงระยะเวลา 20 ปีที่ผ่านมา ไทยได้รับประโยชน์อย่างยิ่งในจากการเป็นสมาชิกเอเปค โดยได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการประชุมทุกระดับ ตั้งแต่ระดับผู้นำ รัฐมนตรี เจ้าหน้าที่อาวุโส ตลอดจนการประชุมระหว่างผู้เชี่ยวชาญในกรอบความร่วมมือสาขาต่าง ๆ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นโอกาสให้ไทยเข้าไปผลักดันและร่วมกำหนดทิศทางความร่วมมือ ของเอเปคให้สอดคล้องกับนโยบายของไทย นอกจากนี้ ไทยยังได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากเอเปคในการนำไปจัดทำโครงการความร่วมมือต่าง ๆ ซึ่งนอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อไทยแล้ว ยังเป็นประโยชน์

ต่อภูมิภาคเอเชีย–แปซิฟิก โดยรวมอีกด้วย ที่ผ่านมาไทยได้รับการสนับสนุนเงินทุนในการจัดทำโครงการในลักษณะดังกล่าวจากเอเปค เฉลี่ยปีละประมาณ 300,000 ดอลลาร์สหรัฐ ผลประโยชน์ที่ไทยได้รับจากการเป็นสมาชิกเอเปคได้ ดังนี้

1. ระดับระหว่างประเทศ เอเปคเป็นกรอบความร่วมมือระดับภูมิภาคที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก นอกเหนือจากกรอบอาเซียน โดยมีบทบาทหลักในการเสริมความร่วมมือในระดับภูมิภาคและอนุภูมิภาคที่ตอบสนอง กับภาวะเศรษฐกิจโลกในยุคโลกาภิวัตน์ และภาวะเศรษฐกิจของไทยในปัจจุบัน ซึ่งแต่ละเขตเศรษฐกิจจำเป็นต้องมีการปรับตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วและทันท่วงที เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นเนื่องจากไทยเป็นเขตเศรษฐกิจขนาดกลาง จึงทำให้มีอำนาจการต่อรองทางเศรษฐกิจในระดับปานกลางในองค์การการค้าโลก การเป็นสมาชิกเอเปคทำให้ไทยมีพันธมิตรที่เข้มแข็งทางเศรษฐกิจ ดังนั้น การผลักดันข้อเสนอร่วมกับเอเปคจึงส่งผลให้เสียงของไทยมีน้ำหนักมากขึ้นใน กรอบการเจรจาพหุภาคี ช่วยให้ไทยมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางความร่วมมือทางเศรษฐกิจในระดับโลก ระดับภายในประเทศ นอกจากความร่วมมือทางเศรษฐกิจจะส่งผลให้ประชากรโดยร่วมมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นแล้ว เอเปคยังมีความร่วมมือในอีกหลายสาขาที่มุ่งเน้นให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตและความปลอดภัยมากยิ่งขึ้น อาทิ ความมั่นคง สาธารณสุข การต่อต้านการก่อการร้าย การเตรียมการเพื่อรองรับภัยพิบัติทางธรรมชาติ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การพัฒนาระบบคมนาคม โทรคมนาคม การเข้าถึงเทคโนโลยี การมีเครือข่ายรองรับทางสังคมที่เข้มแข็ง เป็นต้น

2. ภาคธุรกิจ การเปิดเสรีและอำนวยความสะดวกทางการค้าภายในภูมิภาคจะส่งผลให้การค้าระหว่างประเทศขยายตัวมากยิ่งขึ้น โดยนักธุรกิจสามารถเข้าไปมีบทบาทในเอเปคผ่านสภาที่ปรึกษาทางธุรกิจเอเปค (APEC Business Advisory Council ABAC) เพื่อผลักดันความต้องการและร้องขอการสนับสนุนจากภาครัฐ ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรม คือ การอำนวยความสะดวกแก่นักธุรกิจเอเปคในการเดินทางเพื่อไปติดต่อธุรกิจระหว่างเขตเศรษฐกิจเอเปคผ่านโครงการ APEC Business Travel Card ซึ่งจะทำให้ผู้ถือบัตรได้รับการยกเว้นวีซ่าเข้าประเทศ นอกจากนี้ ยังมีความร่วมมือเพื่อส่งเสริมความแข็งแกร่งของวิสาหกิจขนาดกลาง ขนาดย่อม และขนาดเล็กผ่าน Small and Medium Enterprises Working Group และการส่งเสริมการขยายตัวของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวผ่าน Tourism Working Group เป็นต้น

3. ภาควิชาการ ไทยได้รับประโยชน์จากความร่วมมือด้านเทคโนโลยีระหว่างเขตเศรษฐกิจสมาชิกเอเปคผ่านหุ้นส่วนเชิงนโยบายภาครัฐและภาคเอกชนด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม รวมถึงองค์ความรู้ต่าง ๆ ผ่านโครงการส่งเสริมขีดความสามารถในกรอบเอเปค

4. ภาคการเกษตร เอเปคให้ความสำคัญกับการพัฒนาภาคการเกษตร โดยจะเห็นได้จากการมีคณะทำงานที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรหลายคณะ อาทิ คณะทำงานด้านความร่วมมือวิชาการการเกษตร คณะทำงานด้านมหาสมุทรและการประมง หุ้นส่วนเชิงนโยบายภาครัฐและภาคเอกชนด้านความมั่นคงทางอาหาร และการหารือร่วมภาครัฐและภาคเอกชนด้านเทคโนโลยีชีวภาพทางการเกษตร

5. ภาคสังคม ด้านแรงงานและการศึกษา ไทยได้รับประโยชน์จากกิจกรรมในกรอบคณะทำงานด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งมุ่งเน้นการแลกเปลี่ยนการฝึกอบรมแรงงาน การพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน เช่น การปรับระบบอาชีวศึกษาทวิภาคี เพื่อให้แรงงานไทยมีทักษะสอดรับกับความต้องการของตลาดแรงงาน การจัดตั้งกระทรวงการอุดมศึกษา การวิจัย และนวัตกรรม เพื่อนำให้เศรษฐกิจไทยก้าวไปสู่ “เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม” นอกจากนี้ ตามแนวคิดการเจริญเติบโตอย่างเท่าเทียม เอเปคจะดำเนินโครงการพัฒนาทักษะที่จะเป็นสำหรับแรงงานด้อยโอกาสต่อไป ด้านบทบาทสตรี เอเปคได้จัดตั้งหุ้นส่วนเชิงนโยบายภาครัฐและภาคเอกชนด้านการมีส่วนร่วมของสตรีในระบบเศรษฐกิจ เพื่อส่งเสริมให้สตรีเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมของเอเปค นอกจากนี้ ยังส่งเสริมให้คณะทำงานกลุ่มย่อยต่าง ๆ ให้ความสำคัญอย่างจริงจังในการสนับสนุนให้สตรีเข้าไปมีบทบาทในกิจกรรมความ ร่วมมือทุกสาขาของเอเปคด้วย โดยในปี พ.ศ. 2556 อินโดนีเซียได้เป็นเจ้าภาพจัดการประชุมระดับรัฐมนตรีร่วมระหว่างด้านวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และด้านสตรีในระบบเศรษฐกิจ อย่างไรก็ดีประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมเอเปคเป็นเรื่องที่ต้องมองในระยะยาว เป็นการลงทุนสาหรับอนาคตในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งอาจไม่ได้เห็นผลในทันทีที่ประชุมผู้นำเสร็จสิ้น แต่ความร่วมมือในกรอบเอเปคล้วนแล้วแต่สอดคล้องและส่งเสริมยุทธศาสตร์ของไทยทั้งสิ้น

บทสรุป

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคต่าง ๆ ได้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เริ่มจากทางทวีปอเมริกา ยุโรป ในส่วนของกลุ่มทางทวีปเอเชียนั้น มีความพยายามรวมกลุ่มกันตั้งแต่กลุ่มประชาคมอาเซียน และในปี พ.ศ. 2558 ได้มีการพัฒนากลุ่มประชาคมอาเซียน เป็นพัฒนาการของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจที่ก้าวข้ามสหภาพทางภาษีศุลกากร (Custom Union) มาเป็นตลาดร่วม (Common Market) ถือว่ามีลักษณะเฉพาะหรืออัตลักษณ์ของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของภูมิภาคนี้ ลัดขั้นตอนของการพัฒนาสู่ การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจึงมีลักษณะที่เป็นตลาดร่วม (Common Market) ทางเศรษฐกิจที่ไม่สมบูรณ์นักเมื่อเทียบกับอียู มีความชัดเจนมากขึ้นตามลำดับว่า ระบบเศรษฐกิจโลกจะมีการเคลื่อนย้ายศูนย์กลางมายังเอเชียมากขึ้นตามลำดับ ขณะที่ประเทศต่าง ๆ จะเดินหน้าเปิดเสรีมากขึ้นเรื่อย ๆ ภาวะไร้พรมแดนจะเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปในศตวรรษที่ 21 จะเกิดการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจขนาดใหญ่สามกลุ่ม คือ การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิเอเชียตะวันออก การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในทวีปอเมริกา การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในยุโรป ขณะที่มนุษยชาติต้องเผชิญปัญหาในระดับภูมิภาคและระดับโลกที่เป็นปัญหาร่วมกันมากขึ้น โดยเฉพาะภัยพิบัติทางธรรมชาติและภาวะโลกร้อน

คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายถึง การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชีย มาโดยละเอียด

2. จงอธิบายถึง พัฒนาการของการรวมกลุ่มประชาคมอาเซียน มาโดยละเอียด

3. จงวิเคราะห์ว่า รูปแบบการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของเอเชียมีลักษณะที่เหมือนหรือแตกต่างจากการรวมกลุ่มในภูมิภาคยุโรปอย่างไร

4. จงอธิบายว่า ทำไมระบบเศรษฐกิจโลกจึงมีการเคลื่อนย้ายศูนย์กลางมายังเอเชียมากขึ้นตามลำดับ อะไรเป็นสาเหตุของการเคลื่อนตัวเหล่านั้น

5. จงอธิบายว่า ทำไมปัจจุบัน ประเทศต่าง ๆ จึงมีการเปิดเสรีมากขึ้น เน้นภาวะการไร้พรมแดน มีข้อดี ข้อเสียอย่างไรของการเปิดเสรีทางการค้า

6. จงวิเคราะห์ เปรียบเทียบการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจขนาดใหญ่ของโลก 3 กลุ่ม คือ การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิเอเชียตะวันออก การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในทวีปอเมริกา การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในยุโรป

บรรณานุกรม

กองนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ. (2563). *ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (เอเปค).* สืบค้น 6 มีนาคม 2563, จาก https://www.bot.or.th/Thai/AboutBOT/InternationalCooperation/ Pages/APEC.aspx

กองนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ (2563). *ผลประโยชน์ที่ไทยได้รับจากเอเปค.* สืบค้น 6 มีนาคม 2563, จาก http://www.mfa.go.th/business/th/ customize/16533

กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ กระทรวงต่างประเทศ. (2563). *กรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (เอเปค) (APEC).* สืบค้น 20 มีนาคม 2563, จากhttp://www.mfa.go.th/business/th/cooperation/252/16528

กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. (2554). *การเจรจาการค้าเสรี.* สืบค้น 20 มีนาคม 2563, จาก http://www.mfa.go.th/web/1242.php

กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์. (2545). *การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคต่าง ๆ.* สืบค้น 20 มีนาคม 2563, จาก http://www.moc.go.th/thai/dbe/bilateral/speech/grp_econ.htm

เฉลิมชัย ผู้พัฒน์ (2563). *การรวมกลุ่มประเทศประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) จุดเกิดที่มาของเส้นทางการขนส่งเชื่อมโยงอาเซียนร่วมกันส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย (ตอนที่ 1).* สืบค้น 20 มีนาคม 2563, จาก http://www.thaitribune.org/contents/ detail/0?content_id=24479&rand=1483850362.

มัทธมน ศิริครรชิตถาวร. (2555). *เขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ.* สืบค้น 20 มีนาคม 2563, จาก http://.bp-smakom.org/BP school/social/org-inter/NAFTA.htm

วิกิพีเดีย. (2563). *สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.* สืบค้น 15 มิถุนายน 2561, จาก http://www.th.wikipedia.org/wiki/สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

วิกีพีเดีย (2563). *การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจเป็นเขตการลงทุนร่วมอาเซียน*. สืบค้น 15 มิถุนายน 2562, จาก http://th.wikipedia.org/

สำนักเลขาธิการอาเซียนแห่งชาติ. (2563). *อาเซียนกับประเทศไทย.* สืบค้น 8 มีนาคม 2563, จาก https://www.asean2019.go.th

องค์กรความร่วมมือระหว่างประเทศ สู่การพัฒนาเศรษฐกิจเอเชีย. (2563). *ข้อดีของการรวมกลุ่ม AEC.* สืบค้น 20 มีนาคม 2563, จาก http://www.stakeholderalliance.org/

อนุสรณ์ ธรรมใจ (2561). *สาระสำคัญของแผนงานของกลุ่ม AEC.* สืบค้น 20 มีนาคม 2563, จาก http://xn--42cle0dg2bid7g0axd4b6k.net/aec-blueprint/

AEC, (2019). *AEC องค์กรความร่วมมือระหว่างประเทศสู่การพัฒนาเศรษฐกิจเอเชีย.* ASEAN Community. สืบค้น 20 มีนาคม 2563, จาก http://www.stakeholderalliance.org/

Asia Pacific Economic Cooperation (APEC). (2020). *About APEC.* Retrieved March 20, 2020, from http://www.apecsec.org

Carbaugh, R. J. (2002). *International economics* (8th ed.). U.S.: Thomson South-western.

Carbaugh, R. J. (2008). *International economics* (11th ed.). U.S.: Thomson South-western.

Chemsripong, S. (2012). *The extent of Intra industry trade between Thailand and ASEAN Economic Community (AEC).* Retrieved November 28, 2019, from https://www.intechopen.com/books/international-trade-from-economic-and-policy-perspective/the-extent-of-intra-industry-trade-between-thailand-and-asean-economic-community-aec-

Gerber, J. (2002). *International economics* (2nd ed.). U.S.: Addison Wesley.

Krugman, P. R., & Obstfeld, M. (2009). *International economics theory and policy* (6th ed.). U.S.: Addison Wesley.

Puge, T. A. (2004). *International economics* (12th ed.) New York: McGraw Hill.

Salvatore, D. (2004). *International economics* (8th ed.). U.S.: John Willey & Son.

World Trade Organization (WTO). (2020). *Agreement on Trade-Related Investment Measures: TRIMs.* Retrieved February 15, 2020, from https://www.wto.org/ english/docs_e/ legal_e/18-trims.pdf.

ส่วนที่

05

การเงินระหว่างประเทศ

บทที่ 14 รายได้ประชาชาติ ดุลการค้าและดุลการชำระเงิน

บทที่ 15 เงินตราต่างประเทศ อัตราแลกเปลี่ยน
และตลาดเงินตราระหว่างประเทศ

บทที่ 16 ระบบการเงินระหว่างประเทศ
และการปรับดุลการชำระเงิน

14

รายได้ประชาชาติ ดุลการค้าและดุลการชำระเงิน

หัวข้อเรื่องในบทนี้

1. บัญชีรายได้ประชาชาติ
2. องค์ประกอบของบัญชีรายได้ประชาชาติ
3. ดุลการค้าและดุลการชำระเงิน
4. รายได้ประชาชาติของไทย
5. ทฤษฎีดุลการค้า
6. สาเหตุความไม่สมดุลของดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ
7. สถานการณ์ดุลการชำระเงินของไทย
8. มาตรการและแนวทางแก้ปัญหาความไม่สมดุลของดุลการชำระเงิน

ความคิดรวบยอด

1. รายได้ประชาชาติ หมายถึง ผลรวมของรายได้ของคนที่อยู่ในประเทศทั้งหมดรวมกันภายในระยะเวลา 1 ปี ซึ่งรายได้เกิดจากการใช้ปัจจัยการผลิตคือ แรงงาน ที่ดิน เงินทุนและผู้ประกอบการซึ่งที่อยู่ในรูปของค่าจ้าง ค่าเช่า ดอกเบี้ยและกำไร และผลผลิตประชาชาติ (GNP) หมายถึง ผลรวมของผลผลิตของประเทศแยกตามสาขาต่าง ๆ ที่ประชาชนทั้งประเทศสามารถผลิตได้ในระยะเวลา 1 ปี

2. ดุลการชำระเงิน คือ บัญชีที่จะบันทึกรายการรับจ่ายทุกรายการที่เกิดขึ้นระหว่างประเทศไทยที่ทำการติดต่อค้าขายกันระหว่างประเทศในระยะเวลา 1 ปี ประกอบด้วย บัญชีเดินสะพัด บัญชีเงินทุน บัญชีเงินโอน และบัญชีทุนเคลื่อนย้ายระหว่างประเทศ

3. บัญชีดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ เป็นผลรวมของบัญชีเดินสะพัด บัญชีทุนและบัญชีเงินโอน ทำให้ฐานะของดุลการชำระเงินอาจเกินดุลหรือขาดดุลได้ ผลจากความไม่สมดุลของดุลการชำระเงินระหว่างประเทศนำบัญชีทุนสำรองระหว่างประเทศมาพิจารณา

4. สาเหตุความไม่สมดุลของดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ เกิดจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่ทำให้เกิดความไม่สมดุลของดุลการชำระเงิน และวัฏจักรทางเศรษฐกิจและการเงิน

5. มาตรการและแนวทางแก้ปัญหาความไม่สมดุลของดุลการชำระเงิน ใช้มาตรการส่งเสริมการส่งออก มาตรการจำกัดการนำเข้าและมาตรการลดค่าเงิน

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึง ความหมาย การคำนวณ และองค์ประกอบของบัญชีรายได้ประชาชาติ
2. เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึง ความหมาย การคำนวณและองค์ประกอบของบัญชีดุลการชำระเงิน
3. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึง รายได้ประชาชาติของไทย และสามารถวิเคราะห์ฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศไทย

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. ซักถามผู้เรียนเกี่ยวกับเนื้อหาที่บรรยาย
2. ให้ผู้เรียนทำแบบฝึกหัดจากคำถามท้ายบท
3. ให้ผู้เรียนค้นคว้าเพิ่มเติม

การวัดผลและการประเมินผล

1. ตรวจแบบฝึกหัดจากคำถามท้ายบท
2. ทำแบบทดสอบอัตนัยจำนวน 5 ข้อ

บทนำ

ใน 3 ส่วนที่แล้วได้ทำการอธิบายถึง ส่วนที่เกี่ยวกับการค้าระหว่างประเทศและทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศในส่วนที่ 4 ได้กล่าวถึงนโยบายการค้า และในส่วนที่ 5 นี้จะทำการอธิบายถึงส่วนที่เกี่ยวกับการเงินระหว่างประเทศ เมื่อประเทศมีการค้าระหว่างประเทศซึ่งกันและกัน ซึ่งจะประกอบไปด้วย ระบบการเงินระหว่างประเทศที่จะนำมาใช้เป็นสื่อกลางในการจ่ายเป็นค่าสินค้าและบริการ ซึ่งในส่วนนี้จะทำการอธิบายถึง การบันทึกรายการรับจ่ายของการค้าระหว่างประเทศที่เรียกว่า ดุลการค้าและดุลการชำระเงิน เพื่อให้เห็นการเติบโตของระบบเศรษฐกิจที่ได้จากการทำการค้าระหว่างประเทศกัน และเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เข้าใจการค้าระหว่างประเทศตลอดจน อธิบายให้เข้าใจฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศที่เกิดจากการค้าระหว่างประเทศ โดยพิจารณาจากรายได้ประชาชาติและดุลการชำระเงิน นอกจากนั้น จะทำการอธิบายถึง อัตราการแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศในสกุลต่าง ๆ และนโยบายมหภาคในระบบเศรษฐกิจเปิด ที่แต่ละประเทศทำการค้าระหว่างประเทศกัน

ในบทนี้จะทำการศึกษาถึง กิจกรรมระดับการผลิตและการเคลื่อนย้ายสินค้าและบริการระหว่างประเทศผ่านการบันทึกจากบัญชีรายได้ประชาชาติที่จะได้จดรายการรายจ่ายที่ประเทศจ่ายออกไป และรายรับที่ประเทศได้รับเข้ามาทุกรายการในระยะเวลาหนึ่งที่เรียกว่า รายได้ประชาชาติ องค์ประกอบของรายได้ประชาชาติตลอดจน ดุลการค้าและดุลการชำระเงิน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ความหมายของบัญชีรายได้ประชาชาติ

โดยปกติ การวิเคราะห์ในระบบเศรษฐกิจจะเน้นการพิจารณาใน 4 ประเด็น คือ การจ้างแรงงาน การออม การค้าและระดับราคาสินค้าและเงินตราที่ใช้ในการค้าระหว่างประเทศ ในวงจรเศรษฐกิจมีรายได้เกิดขึ้นในรูปต่าง ๆ เช่น รูปของเงินเดือน ค่าจ้าง ค่าเช่า กำไร รายได้ของคนในระบบเศรษฐกิจเหล่านี้ จะถูกนำไปซื้อสินค้าและบริการ และผู้บริโภคที่อาจอยู่ในภาคเอกชน หรือภาครัฐบาลหรือภาคต่างประเทศจะนำรายได้เหล่านั้นไปซื้อสินค้าและบริการเพื่อการอุปโภคและการบริโภค หรือนำรายได้เหล่านั้นไปเพื่อการลงทุนในระบบเศรษฐกิจ ในวงจรผู้ผลิตสินค้าและบริการจะได้รับรายได้จากผู้บริโภคในระบบเศรษฐกิจไปเพื่อใช้ซื้อสินค้าและบริการ วงจรทางเศรษฐกิจนี้จะทำให้เกิดการไหลเวียนของภาคครัวเรือนไปยังภาคการผลิตได้ตลอดเวลาและทำให้รายได้รวมในระบบเศรษฐกิจ เท่ากับมูลค่าของผลผลิตหรือสินค้าและบริการรวมในระบบเศรษฐกิจและเท่ากับรายจ่ายรวมของคนทั้งประเทศนั่นเอง

ดังนั้น ในมุมมองของผลผลิตรวม รัตนา สายคณิต (2552, น.50) ให้ความหมายว่า ผลิตภัณฑ์ในประเทศเบื้องต้น หรือ GDP หมายถึง มูลค่ารวมในราคาตลาดของสินค้าและบริการขั้นสุดท้าย ที่ประเทศผลิตขึ้นได้ภายในประเทศในรอบระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งปกติมักวัดในรอบ 1 ปี ก่อนหักค่าเสื่อมราคาทรัพย์สิน ถาวรที่ใช้ในการผลิตสินค้าและบริการขั้นสุดท้ายนั้น และวันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (2555, น. 44) ให้คำอธิบายว่า รายได้ประชาชาติหรือผลิตภัณฑ์ประชาชาติ หมายถึง มูลค่าของสินค้าและบริการขั้นสุดท้ายทั้งหมดที่ผลิตได้ในระยะเวลาหนึ่ง

โดยปกติ คือ 1 ปี ด้วยปัจจัยการผลิตที่พลเมืองของประเทศถือกรรมสิทธิ์อยู่ และในมุมมองของรายได้รวม คือ ผลรวมของรายได้ของบุคคลเหล่านี้ในรูปของ ค่าจ้าง ค่าเช่า ดอกเบี้ยและกำไรคือ รายได้ประชาชาตินั่นเอง ในมุมมองทางด้านผลผลิต รายได้ประชาชาติอาจพิจารณาได้จากผลรวมของมูลค่าที่เกิดจากทางด้านผลผลิตรวมก็ได้ ซึ่งมูลค่าของผลผลิตรวมเหล่านั้น จะได้มาจากการผลิตในแต่ละสาขาของทั้งประเทศภายในระยะเวลา 1 ปี ซึ่งเรียกว่า ผลผลิตประชาชาติ (GNP) หมายถึง ผลรวมของผลผลิตของประเทศแยกตามสาขาต่าง ๆ ที่ประชาชนทั้งประเทศสามารถผลิตได้ในระยะเวลา 1 ปี ดังนั้น รายได้ประชาชาติ หมายถึง ผลรวมของรายได้ของบุคคลที่พำนักอาศัยอยู่ในประเทศนั้น ๆ ทั้งหมดรวมกันภายในระยะเวลา 1 ปี ไม่ว่าบุคคลผู้พำนักอาศัยจะมีเชื้อชาติใดก็ตามแต่ให้ยึดอาณาเขตคือ การพำนักอาศัยในระยะเวลา 1 ปี และได้ร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดรายได้ ซึ่งรายได้รวมของบุคคลที่เกิดจากการใช้ปัจจัยการผลิต คือ ปัจจัยแรงงาน ที่ดิน เงินทุนและผู้ประกอบการ เกิดเป็นรายได้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ผลตอบแทนของปัจจัยแรงงานจะอยู่ในรูปของค่าจ้าง ผลตอบแทนของการใช้ที่ดิน คือ ค่าเช่าผลตอบแทนของการใช้เงินทุนคือ ดอกเบี้ยและผลของการเป็นผู้ประกอบการคือกำไร นอกจากนั้นรายได้ประชาชาติยังสามารถคำนวณได้จากมิติของรายจ่ายรวมของคนทั้งประเทศได้เช่นกันซึ่งประเภทของรายจ่ายนั้นจะมาจากรายจ่ายในภาคของเอกชน ภาครัฐบาลและภาคต่างประเทศ นอกจากนั้นการลงทุนเป็นรายจ่าย เป็นต้น ซึ่งไม่ว่ารายได้ประชาชาติจะคำนวณมาจากด้านใด ก็ย่อมได้รายได้ประชาชาติที่เท่ากัน คือ ผลรวมทางด้านรายได้ = ผลรวมทางด้านผลผลิตรวม = ผลรวมทางด้านรายจ่าย นั่นเอง

องค์ประกอบของบัญชีรายได้ประชาชาติ

องค์ประกอบของบัญชีรายได้ประชาชาติ (วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, 2555) เนื่องจากรายได้ประชาชาติสามารถหาได้หลายทางดังที่กล่าวมาข้างต้น ดังนั้น ในบทนี้จะทำการพิจารณาเฉพาะบัญชีรายได้ประชาชาติทางด้านรายจ่ายรวมของทั้งประเทศเท่านั้นและแบ่งการพิจารณาออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. กรณีระบบเศรษฐกิจเป็นแบบปิด ซึ่งหมายถึง เมื่อประเทศไม่มีการทำการค้าขายกับต่างประเทศ รายได้ประชาชาติทางด้านรายจ่ายรวมของประเทศจะประกอบไปด้วย รายจ่ายรวมในการบริโภคของเอกชน รายจ่ายรวมในการลงทุนของเอกชน และรายจ่ายรวมของรัฐบาลที่ใช้จ่ายในประเทศเท่านั้น ซึ่งแสดงในรายละเอียดได้ดังนี้

1.1 รายจ่ายเพื่อการอุปโภคและบริโภคของเอกชน (Consumption : C) คือ การใช้จ่ายรวมสำหรับผู้บริโภคที่ใช้ไปในการอุปโภคและการบริโภค หรือการจับจ่ายเพื่อซื้อสินค้าและบริการของผู้บริโภคในการซื้อสินค้าอุปโภคและสินค้าบริโภคในชีวิตประจำวันภายในระยะเวลา 1 ปี

1.2 รายจ่ายเพื่อการลงทุน (Investment : I) คือ รายจ่ายสำหรับการลงทุนของเอกชนโดยทั่วไปในทางธุรกิจ มีการลงทุนหลายประเภท เช่น รายจ่ายเพื่อการลงทุนใหม่ ได้แก่ การลงทุนเพื่อซื้อเครื่องจักรกลใหม่ การลงทุนเพื่อสร้างสิ่งปลูกสร้างหรืออาคาร หรือโรงเรือนใหม่ การลงทุนในการซื้อที่ดินเพื่อประกอบธุรกิจ

หรือรายจ่ายเพื่อการลงทุนซ่อมแซมเครื่องมือ หรือเครื่องจักรหรือโรงเรือนที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นหรือซ่อมแซมเพื่อแทนของที่มีอยู่แล้วหรือสินทรัพย์ที่หมดอายุแล้ว เป็นต้น และรายจ่ายเพื่อการลงทุนในสต็อกสินค้าของเอกชนที่ขายสินค้าไม่หมด เป็นต้น

1.3 รายจ่ายของรัฐบาล (Government : G) คือ รายจ่ายที่ดำเนินการโดยรัฐบาล ผ่านการใช้งบประมาณแผ่นดินเพื่อใช้จ่าย เช่น การใช้จ่ายของรัฐบาลในด้านการป้องกันประเทศการใช้จ่ายเงินของรัฐบาลในการสร้างสิ่งก่อสร้างพื้นฐาน เช่น การสร้างถนน การสร้างสวนสาธารณะ การสร้างสะพาน รถเมล์ รถไฟ รถไฟฟ้า เพื่อบริการให้กับประชาชนในประเทศ ตลอดจนการจ่ายเป็นเงินเดือนสำหรับบุคคลากรที่ทำงานให้กับราชการ เป็นต้น

ซึ่งในระบบเศรษฐกิจแบบปิด สามารถเขียนเป็นสมการของรายได้ประชาชาติทางด้านรายจ่ายรวมของประเทศ ได้ดังนี้คือ

$$Y = C + I + G \quad (1)$$

เมื่อกำหนดให้ Y คือ รายได้ประชาชาติ C คือ รายจ่ายเพื่อการบริโภคของเอกชน I คือ รายจ่ายเพื่อการลงทุนของเอกชน G คือ รายจ่ายของรัฐบาล

2. กรณีระบบเศรษฐกิจเป็นแบบเปิดนั้น หมายถึง ระบบเศรษฐกิจที่มีการทำการค้าขายกันกับต่างประเทศ ซึ่งรายได้ประชาชาติทางด้านรายจ่ายรวม จึงประกอบไปด้วยรายจ่ายรวมของทั้ง 3 ประการ เช่นเดียวกับในกรณีของระบบเศรษฐกิจเป็นแบบปิดที่ได้กล่าวมาแล้ว คือ รายจ่ายเพื่อการบริโภคของเอกชน รายจ่ายเพื่อการลงทุน และรายจ่ายในภาครัฐบาล และได้นำรายได้รวมทั้ง 3 รายการมาพิจารณารวมกับรายจ่ายในภาคต่างประเทศซึ่งประกอบด้วยมูลค่าในการส่งสินค้าออกและมูลค่าในการนำสินค้าเข้ามาในประเทศเพิ่มขึ้นจากรายการของระบบเศรษฐกิจแบบปิดที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น ซึ่งแสดงในรายละเอียดได้ดังนี้

$$Y = C + I + G + (X - M) \quad (2)$$

เมื่อกำหนดให้ X คือ มูลค่าสินค้าส่งออก M คือ มูลค่าสินค้านำเข้า จะได้เห็นว่าในภาคต่างประเทศที่ประกอบด้วยมูลค่าของการส่งออกและมูลค่าของการนำเข้านั้น จะมีผลต่อตัวเลขของรายได้ประชาชาติเป็นอย่างมาก หากมูลค่าของการนำเข้าสูงกว่ามูลค่าของการส่งออกย่อมทำให้รายได้ประชาชาติของประเทศมีจำนวนลดลง

ดังนั้น ในเบื้องต้น หากพิจารณาในระบบเศรษฐกิจแบบเปิด จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาถึงมูลค่าในการส่งสินค้าออก (X) และมูลค่าในการนำสินค้าเข้า (M) เรียกว่า ดุลการค้า ซึ่งถ้าหากมูลค่าในการส่งออกมากกว่านำเข้าเรียกว่า ดุลการค้าเกินดุล ถ้าหากมูลค่าในการส่งออกน้อยกว่ามูลค่าในการนำเข้าจะเกิดดุลการค้าขาดดุล และถ้ามูลค่าของการส่งออกและการนำเข้าเท่ากัน จะเรียกว่า ดุลการค้าสมดุลนั่นเอง

ดุลการชำระเงินของประเทศไทย

สำหรับบัญชีดุลการชำระเงิน คือ บัญชีที่จะบันทึกรายการรายรับและรายจ่ายของทุกรายการที่เกิดขึ้นระหว่างการทำกิจกรรมระหว่างประเทศไทยที่ทำการติดต่อค้าขายกันระหว่างประเทศในระยะเวลา 1 ปี โดยทั่วไปดุลการชำระเงิน จะประกอบด้วย 4 บัญชีหลัก (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562) คือ

1. บัญชีเดินสะพัด คือ บัญชีที่จะบันทึกรายการรายรับ และรายการรายจ่าย ระหว่างประเทศหนึ่งที่ทำกับอีกประเทศหนึ่ง แยกพิจารณาออกเป็นบัญชีสินค้าและบัญชีบริการ ซึ่งแบ่งออกเป็น ดุลบัญชีสินค้า ประกอบด้วยรายการรับและรายการจ่ายของสินค้า ได้แก่ รายรับจากค่าสินค้าส่งออก ณ ราคา เอฟ.โอ.บี. และรายจ่ายจากค่าสินค้านำเข้า ณ ราคา เอฟ.โอ.บี. ส่วนดุลบัญชีบริการ คือ รายการรับจ่ายของบริการที่เข้าออกประเทศทั้งหมด แยกออกเป็น (1) รายการค่าขนส่งสินค้า ได้แก่ ค่าระวางสินค้า รายการค่าโดยสารเดินทาง รายการค่าบริการขนส่งอื่น ๆ เป็นต้น (2) รายการค่าท่องเที่ยวต่าง ๆ (3) รายการค่าบริการและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ของภาคทางการ (4) รายการค่าบริการอื่น ๆ ได้แก่ ค่าการสื่อสารโทรคมนาคม ค่ารับเหมาก่อสร้าง ค่ารอยัลตี้และเครื่องหมายการค้า/ลิขสิทธิ์ ค่าประกันภัย และอื่น ๆ หากรายรับมากกว่ารายจ่ายในดุลการค้าและดุลบริการของประเทศจะทำให้บัญชีเดินสะพัดของประเทศเกินดุล เรียกว่า ดุลบัญชีเดินสะพัดเกินดุล และหากประเทศมีรายการรายรับน้อยกว่ารายจ่ายในบัญชีดุลการค้าหรือดุลบริการ ย่อมทำให้ดุลบัญชีเดินสะพัดขาดดุลได้จากตัวเลขพบว่า ประเทศจีนเป็นประเทศที่มีดุลบัญชีเดินสะพัดเกินดุลสูงที่สุดในโลก คือ มีดุลบัญชีเดินสะพัด 293.200 พันล้านดอลลาร์สหรัฐใน ปี พ.ศ. 2558 รองลงมาได้แก่ ประเทศเยอรมันนี ประเทศญี่ปุ่น และประเทศเกาหลีใต้ ตามลำดับ สำหรับประเทศไทยนั้นมีดุลบัญชีเดินสะพัดเกินดุลอยู่ในอันดับที่ 12 ในปี พ.ศ. 2558 จำนวน 34.820 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ดังตาราง 14.1

ตาราง 14.1 รายชื่อประเทศเรียงตามดุลบัญชีเดินสะพัด 5 อันดับแรกของโลก ปี ค.ศ. 2015

อันดับ	ประเทศ	ดุลบัญชีเดินสะพัด (พันล้านดอลลาร์สหรัฐ)
1	จีน	293.200
2	เยอรมนี	285.200
3	ญี่ปุ่น	137.500
4	เกาหลีใต้	105.900
5	เนเธอร์แลนด์	80.990
12	**ไทย**	**34.820**

ที่มา : วิกิพีเดีย, 2563

2. บัญชีเงินทุน คือ บัญชีที่จะบันทึกรายการรับและรายการจ่ายระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการลงทุน ได้แก่ การลงทุนระหว่างประเทศโดยตรงได้แก่ การที่ประเทศหนึ่งนำเงินลงทุนไปลงทุนในประเทศหนึ่งโดยตรง เช่น ลงทุนเปิดบริษัท ห้างร้าน ในการทำธุรกิจต่าง ๆ และในรูปแบบของการลงทุนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น แบบแฟรนไชส์ แบบร่วมทุน แบบสาขา และอื่น ๆ และการลงทุนระหว่างประเทศทางอ้อม ประกอบด้วย การลงทุนในการซื้อพันธบัตร หุ้น หุ้นกู้ต่าง ๆ แยกออกเป็นรายรับและรายจ่าย ดังรายการต่อไปนี้ รายรับ ได้แก่ 1) รายได้จากลูกจ้าง/พนักงาน 2) ผลประโยชน์จากการลงทุนเฉพาะกำไรที่นำกลับมาลงทุน รายการรายจ่าย ได้แก่ 1) ผลประโยชน์จากการถือหุ้นเฉพาะกำไรที่นำกลับมาลงทุน 2) ผลประโยชน์จากหนี้ เป็นต้น

3. บัญชีเงินโอน คือ บัญชีที่จะบันทึกรายการรับ-จ่ายระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการโอนเงินระหว่างประเทศ ซึ่งการโอนเงินระหว่างประเทศมี 2 อย่าง คือ

3.1 การโอนเงินระหว่างประเทศดำเนินการระหว่างภาคเอกชนกับภาคเอกชน เช่น การที่คนไทยไปทำงานต่างประเทศ มีรายได้แล้วได้ส่งเงินกลับมาให้ทางบ้านทุกเดือนเป็นการโอนเงินส่วนบุคคลซึ่งเป็นรายรับที่ประเทศได้รับจากการเงินโอนนี้ แต่หากมีการส่งลูกไปเรียนในต่างประเทศและผู้ปกครองต้องส่งเงินให้เป็นค่าใช้จ่ายให้ลูกที่อยู่ในต่างประเทศนั้นเงินโอนนี้ต้องบันทึกในรายการรายจ่ายของบุคคลนั่นเอง

3.2 การโอนเงินระหว่างประเทศระหว่างรัฐบาลกับรัฐบาล ประเทศหนึ่งอาจต้องบันทึกเป็นรายรับ อีกประเทศหนึ่งอาจต้องบันทึกเป็นรายจ่าย เช่น ในภาวะสงครามหรือเกิดภัยพิบัติ หรือเกิดภัยแล้ง เป็นต้น อาจทำให้ประเทศต่าง ๆ มีความเดือดร้อน ต้องการความช่วยเหลือจากต่างประเทศการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศนี้คือ การโอนเงินประเภทหนึ่ง เช่น กรณีที่ประเทศไทยส่งสินค้า เช่น ข้าว หรือ ส่งเงินบริจาคไปช่วยเหลือประเทศที่ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ เงินบริจาคหรือสิ่งของที่บริจาคเหล่านี้ จะถูกนำไปบันทึกเป็นรายจ่ายที่เป็นเงินโอนของรัฐบาลนั่นเอง และในทางตรงข้ามหากต่างประเทศ เช่น ประเทศญี่ปุ่น ประเทศอเมริกา หรือประเทศเยอรมัน เป็นต้น ได้ส่งเงินหรือส่งเครื่องมือเข้ามาช่วยเหลือคนไทยในโครงการต่าง ๆ รายการเหล่านี้สามารถบันทึกเป็นรายการรายรับประเภทเงินโอนของประเทศได้เช่นกัน

กล่าวโดยสรุป การคำนวณบัญชีดุลการชำระเงินเกินดุลหรือขาดดุลนั้น สามารถนำเอาผลรวมของบัญชีทั้ง 3 คือ บัญชีเดินสะพัด บัญชีเงินทุน และบัญชีเงินโอนมาพิจารณาร่วมกัน หากผลรวมของทั้ง 3 บัญชีนั้นมียอดรายการรายจ่ายมากกว่ายอดรายการรายรับจะทำให้เกิดการขาดดุลการชำระเงินขึ้นเรียกว่า “ดุลการชำระเงินขาดดุล” ส่วนหากนำผลรวมของทั้ง 3 บัญชีรวมกันแล้วทำให้ยอดของรายรับมากกว่ารายจ่ายแล้วจะเรียกว่า “ดุลการชำระเงินเกินดุล” และหากยอดของผลรวมทั้ง 3 บัญชีรวมกันทำให้ยอดรายรับเท่ากับรายจ่ายแล้ว เรียกว่า “ดุลการชำระเงินสมดุล” กรณีประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจแบบเปิดกล่าวคือมีภาคการค้าระหว่างประเทศนั้นย่อมต้องการระบบเศรษฐกิจที่มีดุลการ ชำระเงินสมดุลหรือเกินดุลได้เพราะย่อมแสดงถึงสภาวะของเศรษฐกิจของประเทศในภาพรวมได้นั่นเอง

บัญชีรายได้ประชาชาติของประเทศไทย

บัญชีรายได้ประชาชาติของไทย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563) สำหรับประเทศไทย บัญชีรายได้ประชาชาตินับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ใช้เป็นเครื่องมือหรือดัชนีที่ชี้วัดการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศดัชนีหนึ่ง บัญชีรายได้ประชาชาติของไทยสามารถคำนวณได้จาก 3 ทาง คือ ทางด้านรายได้รวม ทางด้านรายจ่ายรวม และทางด้านผลผลิตรวม ซึ่งการคำนวณจากทั้ง 3 ทางนั้นย่อมได้มูลค่าที่เท่ากัน และหน่วยงานที่ทำหน้าที่เป็นผู้รับผิดชอบในการเก็บรวบรวมข้อมูลในทุกระดับและคำนวณหารายได้ประชาติของไทยนั้น คือ สำนักงานคณะกรรมการสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มีรายละเอียดดังนี้

1. ดุลบัญชีเดินสะพัด ประกอบด้วย 1) บัญชีดุลการค้า ได้แก่ มูลค่าสินค้าออก (FOB) และมูลค่าสินค้าเข้า (FOB) และทองคำ 2) บัญชีดุลบริการ ได้แก่ 2.1) ค่าขนส่งต่าง ๆ เช่น ค่าระวางสินค้า ค่าโดยสารเดินทาง และค่าบริการขนส่งอื่น ๆ 2.2) ค่าท่องเที่ยวเดินทางเพื่องาน/ธุรกิจ และเดินทางส่วนตัว 2.3) ค่ารับเหมาก่อสร้าง 2.4) ค่าประกันภัยและบริการกองทุนบำเหน็จบำนาญ 2.5) ค่าบริการทางการเงิน 2.6) ค่าบริการทรัพย์สินทางปัญญาที่มิได้จัดไว้ในประเภทอื่น 2.7) ค่าบริหารโทรคมนาคม คอมพิวเตอร์ และบริการข้อสนเทศ 2.8) ค่าบริการส่วนบุคคล บริการด้านวัฒนธรรมและนันทนาการ 2.9) ค่าบริการทางธุรกิจอื่น ๆ 2.10) ค่าบริการและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ของรัฐบาล 3) บัญชีรายได้และเงินโอน เช่น รายได้ปฐมภูมิ ประกอบด้วย รายรับ-รายจ่ายเฉพาะรายได้จากลูกจ้าง/พนักงานและเฉพาะผลประโยชน์จากการลงทุนเฉพาะกำไรที่นำกลับมาลงทุน และผลประโยชน์จากการให้กู้ยืม/ลงทุนในตราสารหนี้ ตลอดจนรวมถึงรายได้ทุติยภูมิ ประกอบด้วย รายรับ-รายจ่ายในภาครัฐบาล ภาคอื่น ๆ เช่น เงินโอนส่วนบุคคล และเงินโอนอื่น ๆ

2. ดุลบัญชีเงินทุนเคลื่อนย้าย ประกอบด้วย การเคลื่อนย้ายเงินทุนของภาคเอกชนและภาครัฐ คือ บัญชีเงินทุนและบัญชีเงินทุนเคลื่อนย้าย ดังนี้

2.1 การลงทุนโดยตรง ได้แก่ 1) การลงทุนโดยตรงในต่างประเทศ เช่น การนำเข้า-ส่งออกในรูปตราสารทุนโดยรัฐบาล สถาบันการเงินที่รับฝากเงินนอกจากธนาคารกลาง สถาบันการเงินที่ไม่รับฝากเงิน ธุรกิจที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน ครัวเรือน และองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร และการนำเข้า-ส่งออกของลงทุนในรูปอื่นโดยสถาบันการเงินที่ไม่รับฝากเงิน ธุรกิจที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน ครัวเรือนและองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรและ 2) การลงทุนจากต่างประเทศ ได้แก่ การนำเข้า-ส่งออกในรูปลงทุนในรูปตราสารทุน โดยสถาบันการเงินที่รับฝากเงินนอกจากธนาคารกลาง สถาบันการเงินที่ไม่รับฝากเงิน ธุรกิจที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน ครัวเรือนและองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร การลงทุนในรูปอื่น ๆ เช่น การนำเข้า-ส่งออก ของสถาบันการเงินที่ไม่รับฝากเงิน และธุรกิจที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน

2.2 การลงทุนในหลักทรัพย์ ได้แก่ (1) สินทรัพย์ ประกอบด้วย การลงทุนในรูปตราสารทุนและการลงทุนในรูปตราสารหนี้ ได้แก่ การนำเข้าและส่งออกของสถาบันการเงินและไม่ใช่สถาบันการเงิน (2) หนี้สิน ประกอบด้วย การลงทุนในรูปตราสารทุน และการลงทุนในรูปตราสารหนี้ ได้แก่ การนำเข้าและส่งออก ของสถาบันการเงินและไม่ใช่สถาบันการเงิน

2.3 การลงทุนอื่น ๆ ได้แก่ สินเชื่อทางการค้า เงินให้กู้ เงินสดและเงินฝาก และสินทรัพย์อื่น ๆ หนี้สิน ได้แก่ สินเชื่อการค้า เงินกู้ เงินสดและเงินฝาก และหนี้สินอื่น ๆ เป็นต้น

3. บัญชีเงินโอน เป็นบัญชีที่จะบันทึกรายการรับจ่ายระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการโอนเงินระหว่างประเทศ ซึ่งการโอนเงินระหว่างประเทศมี 2 อย่างคือ

3.1 การโอนเงินระหว่างประเทศดำเนินการระหว่างภาคเอกชนกับภาคเอกชน เช่น การที่คนไทยไปทำงานต่างประเทศแล้วส่งเงินกลับมาให้ทางบ้านทุกเดือน เป็นการโอนเงินส่วนบุคคลซึ่งเป็นรายรับที่ประเทศได้รับ แต่หากมีการส่งลูกไปเรียนในต่างประเทศและผู้ปกครองต้องส่งเงินให้เป็นค่าใช้จ่ายในต่างประเทศ เงินโอนนี้ต้องบันทึกในรายการรายจ่ายของบุคคลนั่นเอง

3.2 การโอนเงินระหว่างประเทศระหว่างรัฐบาลกับรัฐบาล เช่น ในภาวะสงคราม หรือเกิดภัยพิบัติหรือเกิดภัยแล้ง ทำให้ประเทศต่าง ๆ มีความเดือดร้อน หากประเทศไทยส่งสินค้า เช่น ข้าว หรือ เงินบริจาคไปช่วยเหลือต่างประเทศ ก็จะถูกบันทึกเป็นรายจ่ายที่เป็นเงินโอนของรัฐบาลนั่นเอง และในทางตรงข้ามหากต่างประเทศ เช่น ประเทศญี่ปุ่น หรือประเทศเยอรมัน ได้ส่งเงิน ส่งเครื่องมือ เข้ามาช่วยเหลือคนไทยในโครงการต่าง ๆ ก็ให้บันทึกเป็นรายการรายรับประเภทเงินโอนของประเทศได้เช่นกัน

ทฤษฎีดุลการค้า

สาระสำคัญของทฤษฎี

บัญชีดุลการชำระเงินระหว่างประเทศเป็นการบันทึกเป็นระบบบัญชีคู่ ทำให้มีความสมดุลในทางบัญชีเสมอ เพราะเป็นผลรวมของบัญชีเดินสะพัด บัญชีทุนและบัญชีเงินโอนที่นำมาพิจารณาร่วมกัน ทำให้ฐานะของดุลการชำระเงินอาจเกินดุลหรือขาดดุลได้จึงมีการพิจารณาผลจากความไม่สมดุลของดุลการชำระเงินระหว่างประเทศที่สำคัญ และได้นำบัญชีทุนสำรองระหว่างประเทศมาพิจารณา เนื่องจากดุลการชำระเงินมีผลต่อระบบเศรษฐกิจดังต่อไปนี้ (ศรีวงศ์ สุมิตร และสาลีนี วรบัณฑูร, 2546) คือ

1. ผลที่มีต่อเศรษฐกิจระหว่างประเทศ คือ 1) ทำให้ทุนสำรองระหว่างประเทศเปลี่ยน เมื่อดุลการชำระเงินเกินดุลทำให้ทุนสำรองระหว่างประเทศ เช่น ทองคำ เงินตราต่างประเทศ หลักทรัพย์ของต่างประเทศเพิ่มขึ้น เมื่อมีดุลการชำระเงินเกินดุล รายได้จากการถือทุนสำรองของประเทศจะเพิ่มขึ้นด้วย 2) ทำให้ฐานะหนี้สินระหว่างประเทศเปลี่ยนแปลง เมื่อดุลการชำระเงินขาดดุล ทำให้ทุนสำรองระหว่างประเทศไม่พอที่นำมาชดเชยกับการขาดดุลได้ ประเทศต้องกู้ยืมเงินจากต่างประเทศ หรือองค์การระหว่างประเทศมาชำระหนี้ 3) ทำให้ขนาดของการติดต่อทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศเปลี่ยนแปลง เมื่อดุลการชำระเงินเกินดุลทุนสำรองระหว่างประเทศจะเพิ่มขึ้นความคล่องตัวในการติดต่อทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศจะสูงตามไปด้วย

2. ผลที่มีต่อภาคเศรษฐกิจในประเทศ คือ 1) ทำให้ระบบเศรษฐกิจภายในประเทศขาดเสถียรภาพเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทุนสำรองระหว่างประเทศ เนื่องมาจากความไม่สมดุลของดุลการชำระเงินจะทำให้ปริมาณ

เงินหมุนเวียน และค่าของเงินในประเทศด้วย เนื่องจากทุนสำรองระหว่างประเทศ นอกจากใช้ชำระหนี้แล้ว ยังใช้เป็นทุนสำรองเงินตราเพื่อหนุนการออกธนบัตร และเหรียญกษาปณ์ด้วยเมื่อทุนสำรองระหว่างประเทศลดค่าภายในของเงินตรา ทำให้ขาดเสถียรภาพและการลดปริมาณเงินหมุนเวียนภายในนำไปสู่การลดลงของการลงทุน การจ้างงานและรายได้ประชาชาติ หรือหากประเทศมีดุลการชำระเงินเกินดุลจำนวนมากและเป็นเวลานานอาจทำให้เกิดภาวะเงินเฟ้อได้เช่นกัน 2) ทำให้การขยายตัวภายในประเทศไม่เป็นไปตามเป้าหมาย การขาดดุลการชำระเงินนาน ๆ ทำให้ทุนสำรองระหว่างประเทศเพื่อซื้อสินค้าและบริการจากต่างประเทศเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจลดลง และมีผลต่อฐานะของประเทศแย่ลงมีผลต่อการกู้ยืมเงินจากต่างประเทศมาทำการผลิตจำกัด

สาเหตุความไม่สมดุลของดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ

1. โครงสร้างทางเศรษฐกิจ ปัจจัยที่เกิดความไม่สมดุลในโครงสร้างทางเศรษฐกิจนำไปสู่ความไม่สมดุลของดุลการชำระเงิน ได้แก่ 1) การสูญเสียทุนที่ทำให้ความสามารถในการผลิตลดลงมีการนำเข้าเพื่อทดแทนมากขึ้นและส่งออกลดลงย่อมส่งผลต่อรายได้ประชาชาติลดลงและกระทบต่อดุลการชำระเงินได้ 2) การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตและการบริโภค เมื่อปัจจัยการผลิตและทรัพยากรเปลี่ยนแปลงทำให้ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบเปลี่ยนไปส่งผลถึงดุลการชำระเงินได้ 3) รูปแบบของอุปสงค์ เกิดจากการเปลี่ยนแปลงรสนิยมและรายได้แท้จริงของผู้บริโภค ทำให้ผู้บริโภคเพิ่มการใช้จ่ายในสินค้าและบริการในสินค้าอุตสาหกรรมมากว่าสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็น เกิดอุปสงค์ใหม่ การปรับตัวด้านการผลิตไม่เข้ากับอุปสงค์ใหม่ได้จะเกิดความไม่สมดุลในดุลการชำระเงินได้ 4) อัตราการค้า ถ้ามีอัตราการค้าแย่ลง ปริมาณสินค้าออกเพื่อแลกสินค้าเข้าจะต้องเพิ่มขึ้น ดุลการค้าจะขาดดุล เช่น สินค้าส่งออกที่เป็นสินค้าขั้นปฐมในประเทศกำลังพัฒนา 5) รูปแบบทางการค้า การเปลี่ยนแปลงแนวทางความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ หรือการเปลี่ยนรูปแบบทางการค้าระหว่างประเทศจะมีผลต่อดุลการชำระเงินของประเทศนั้นและประเทศที่เกี่ยวข้อง 6) การเปลี่ยนแปลงกระแสเงินทุนระยะยาว และ 7) การเปลี่ยนแปลงทางสถาบัน เช่น สถาบันทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจระหว่างประเทศได้ นอกจากนั้นการจัดตั้งกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจของหลาย ๆ ประเทศ เช่น กลุ่มตลาดร่วมยุโรป กลุ่มการค้าเสรีแห่งยุโรป กลุ่มเขตการค้าเสรีต่าง ๆ ทำให้ประเทศนอกกลุ่มได้รับผลกระทบ (วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, 2555)

2. วัฏจักรทางเศรษฐกิจและการเงิน (ศรีวงศ์ สุมิตร, และสาลีนี วรบัณฑูร, 2546) จำแนกออกได้ 3 ประการ คือ 1) ความผันผวนของระดับรายได้ เกิดจากการเปลี่ยนแปลงระดับรายได้ที่แท้จริง เกิดจากการเปลี่ยนแปลงประสิทธิภาพในการผลิตและปริมาณทรัพยากร หากระดับรายได้ประชาชาติลด ความต้องการสินค้านำเข้าลดตามมูลค่าสินค้าออกคงที่ ดังนั้น ดุลบัญชีเดินสะพัดขาดดุล ถ้ารายได้ประชาชาติลดลง 2) ความผันผวนของภาวะการเงิน เกิดจากระดับราคาและต้นทุนการผลิตสินค้าในประเทศเปลี่ยนแปลงเมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ ทำให้เกิดความไม่สมดุลของดุลการชำระเงินได้ ถ้ารายได้เป็นตัวเงินเพิ่ม อำนาจซื้อจะเพิ่มตาม

ทำให้อุปสงค์รวมเพิ่ม ถ้าอุปทานสินนค้าและบริการเพิ่มไม่ทัน เพราะมีการจ้างงานเต็มที่แล้ว หรือขาดทรัพยากร ระดับราคาสินค้าจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จะเกิดเงินเฟ้อได้ ทำให้ระดับค่าจ้างแรงงาน ต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้นด้วย ทำให้ราคาสินค้าออกเพิ่มขึ้น หากไม่แก้ไขปัญหาเงินเฟ้อ จะทำให้สูญเสียตลาดต่างประเทศและถ้าไม่มีมาตรการเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยนให้เหมาะสม ดุลการชำระเงินจะขาดดุลได้ 3) การเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยนเงินต่างประเทศ การปรับเพิ่มหรือลดค่าเงินตราของประเทศแก้ปัญหาความไม่สมดุลชำระเงินได้ แต่อาจเกิดการเคลื่อนย้ายทุนเพื่อเก็งกำไรหรือเกิดปัญหาเงินเฟ้อได้ หากประเทศกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนไว้สูงเกินไป ทำให้ดุลการชำระเงินขาดดุล เพราะค่าของเงินทำให้ราคาเข้ามีราคาถูก ราคาสินค้าออก คิดเป็นเงินตราต่างประเทศแพง

สถานการณ์ดุลการชำระเงินของประเทศไทย

พิจารณาดุลการชำระเงินของประเทศไทย พบว่า มีการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 จำนวน 3,110 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2548-2560 นั้น ประเทศไทยมีการเกินดุลบัญชีเดินสะพัดมาอย่างต่อเนื่อง ยกเว้นในปี พ.ศ. 2548 และปี พ.ศ. 2556 มีการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดจำนวน 7,641 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และจำนวน 4,861 ล้านดอลลาร์สหรัฐตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากไทยมีการเกินดุลการค้าในมูลค่าที่สูง โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2552 และปี พ.ศ. 2560 เมื่อมีการรวมทั้ง 3 บัญชีดังกล่าวข้างต้น พบว่าประเทศไทยมีดุลการชำระเงินในปี พ.ศ. 2562 เกินดุลจำนวน 13,582.96 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งเป็นจำนวนมากพอที่จะทำให้ฐานะทางการเงินของประเทศอยู่ในฐานะที่ดี ดูรายละเอียดตาราง 14.2

ตาราง 14.2 แสดงดุลการชำระเงินของประเทศไทย (ล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐ)

		2548	2550	2552	2554	2556	2558	2560	2561	2562
1	สินค้าออก,(FOB)	109,362.01	151,258.35	151,763.79	221,399.03	227,455.34	213,364.02	233688.04	251108.13	242980.95
2	สินค้าเข้า, (FOB)	105,960.14	124,618.05	120,561.53	209,213.42	227,415.75	187,247.53	201106.81	228720.47	216350.85
3	ดุลการค้า	3,401.87	26,640.30	31,202.26	12,185.61	39.59	26,116.49	3258123	22387.66	26630.1
4	ดุลบริการ รายได้ปฐมภูมิ และรายได้ทุติยภูมิ	-11,043.68	-11,056.55	-9,013.16	-2,758.76	-4,900.72	1636.42	11370.63	6068.99	10677.69
5	ดุลบัญชีเดินสะพัด	-7,641.81	15,583.75	22,189.10	9,426.85	-4,861.13	27752.91	43951.86	28457	37307.79
6	บัญชีทุน	n.a.	n.a.	67.61	-40.87	281.23	0.08	-140.94	-610.54	..
7	เงินทุนเคลื่อนย้าย	7,857.30	-183.33	1,386.06	-8,269.15	-2,487.99	-16,799.24	-12497.7	-14948.38	..
8	ธนาคารกลาง	452.34	-855.88	1,483.35	-89.58	-4,562.79	-1,405.09	3,151.49	-1711.65	..
9	รัฐบาล	-934.18	-2,249.02	530.79	3,438.01	4,579.07	-1,720.77	3161.83	4382.88	..

		2548	2550	2552	2554	2556	2558	2560	2561	2562
10	สถาบันการเงินที่รับฝากเงิน (นอกจากธนาคารกลาง)	76.97	-1,739.50	9,207.13	-8,244.03	3,187.35	-12,819.43	4,219.59	-5869.01	..
11	ภาคอื่น ๆ	8,262.17	4,661.07	-9,835.21	-3,373.54	-5,691.62	-853.95	-23030.61	-11750.59	..
12	สถาบันการเงินที่ไม่รับฝากเงิน	-471.59	-10,305.44	-10,197.13	-937.82	-12.85	-281.16	-11,038.07	-59.36	..
13	ธุรกิจที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน ครัวเรือน และองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร	8,733.75	14,966.51	361.91	-2,435.72	-5,678.77	-572.79	-11992.54	-11691.23	..
14	ความคลาดเคลื่อนสุทธิ	5,206.82	1,701.77	483.84	96.77	2,018.79	-5094.84	-5356.52	-5631.37	..
15	ดุลการชำระเงิน	5,422.30	17,102.20	24,126.60	1,213.60	-5,049.10	5,858.90	25,956.70	7266.36	13582.95

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2563

จากที่กล่าวข้างต้น ดุลการชำระเงินนั้นจะประกอบไปด้วย บัญชีเดินสะพัด บัญชีเงินทุน และบัญชีเงินโอน และบัญชีเดินสะพัดนั้นครอบคลุมดุลการค้าและดุลบริการซึ่งคือ รายได้สุทธิจากการนำเข้าและส่งออกสินค้าและบริการนั่นเอง ส่วนรายได้และเงินโอนนั้นคือ รายได้สุทธิของการบริการระหว่างประเทศ เช่น การขนส่ง การท่องเที่ยว ผลตอบแทนการจ้างงาน รายได้จากการลงทุน และเงินโอนจากต่างประเทศ เนื่องจาก ดุลบัญชีเดินสะพัด ของไทยจะเคลื่อนไหวในทางเดียวกับดุลการค้าเพราะว่ารายได้ของไทยส่วนใหญ่มาจากการส่งออก ในขณะที่บัญชีเงินทุน หมายถึง ธุรกรรมที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสินทรัพย์และหนี้สินทางการเงินระหว่างประเทศ ซึ่งครอบคลุมการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ การลงทุนในหลักทรัพย์ เช่น การลงทุนในตราสารทุน ตราสารหนี้ อนุพันธ์ทางการเงิน เงินฝาก เงินกู้ รวมไปถึงการซื้อขายทรัพย์สินที่ผลิตขึ้นไม่ได้และไม่ใช่ทรัพย์สินทางการเงินเช่น ที่ดิน และสิทธิบัตร เป็นต้น

เนื่องจากว่าดุลการชำระเงินบันทึกรายรับและรายจ่ายทั้งหมด ซึ่งมีผลโดยตรงต่อทิศทางการเคลื่อนย้ายของเงินทุนระหว่างประเทศ ดังนั้นผลรวมของบัญชีเดินสะพัดกับบัญชีเงินทุนจึงเท่ากับการเปลี่ยนแปลงสุทธิของเงินทุนสำรองระหว่างประเทศด้วย เมื่อประเทศขาดดุลการ ชำระเงินผล คือ เงินทุนสำรองระหว่างประเทศลดลง หรือกล่าวคือ ใช้ทุนสำรองระหว่างประ เทศชดเชยการขาดดุลการชำระเงิน ดังนั้น บัญชีเดินสะพัดจึงมีความสำคัญและบอกถึงความแตกต่างระหว่างรายได้ของประเทศกับรายจ่ายในประเทศ เมื่อประเทศขาดดุลบัญชีเดินสะพัด จึงหมายถึง รายได้ของประเทศน้อยกว่ารายจ่ายในประเทศ ทำให้ประเทศต้องกู้เพื่อใช้จ่าย หรือมีสินทรัพย์ต่างชาติลดลง นอกจากนี้ ดุลบัญชีเดินสะพัดยังถูกมองได้ว่าเป็นผลต่างของการออมกับการลงทุนเมื่อการออมน้อยกว่าการลงทุนบัญชีเดินสะพัดจะขาดดุล หรือประเทศลดการถือครองสินทรัพย์ต่างชาติ การลงทุนส่วนเกิน

ได้มาจากการกู้จากต่างประเทศในมุมมองระยะยาวประเทศกำลังพัฒนา เช่น ประเทศไทยจำเป็นต้องพึ่งเงินทุนไหลเข้า นำเข้าสินค้าบริโภคอุปโภค หรือบัญชีเดินสะพัดขาดดุลในช่วงเริ่มต้นของความพยายามพัฒนาประเทศให้เป็นประเทศที่พัฒนาแล้วปัญหาของการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดที่ไม่สูงมากจะไม่เกิดขึ้น ถ้าเงินที่เข้าประเทศก่อให้เกิดโครงการลงทุนในประเทศที่มีประสิทธิภาพมีการส่งผ่านทางเทคโนโลยี สร้างการจ้างงาน และรายได้ให้กับประเทศ ต่อมาจะทำให้ประเทศกำลังพัฒนาลดการพึ่งพาทุนต่างชาติ และสามารถเปลี่ยนสถานะของดุลบัญชีเดินสะพัดจากขาดดุลมาเป็นเกินดุลได้ การเกินดุลบัญชีเดินสะพัด คือ การที่ประเทศมีรายได้จากการขายสินค้าและบริการมากกว่ารายจ่ายในการซื้อสินค้าและบริการจากต่างประเทศ ซึ่งหมายถึงการมีรายได้ในรูปเงินตราต่างประเทศนั่นเอง

สถานการณ์ดุลการชำระเงินของประเทศไทยสามารถแบ่งการพิจารณาออกเป็น 2 ระยะ (ถนอมศรี ฟองอรุณรุ่ง, 2560) คือ

ก่อนวิกฤติเศรษฐกิจ ในช่วงปี พ.ศ. 2518-2532 จะเห็นว่าประเทศไทยขาดดุลบัญชีเดินสะพัดเฉลี่ยต่อปีประมาณ 4% ของ GDP ช่วงก่อนวิกฤติเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2540 การขาดดุลมีมากขึ้นถึง 7% ของ GDP ต่อปี เนื่องจากการใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบคงที่ที่ระดับ 25 บาทต่อดอลลาร์สหรัฐฯ ทำให้เกิดการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดในระดับสูงและเป็นเวลานาน แสดงว่าประเทศไทยส่งออกสินค้าน้อยกว่านำเข้ามาหลายปี หมายถึงความต้องการเงินบาทน้อยลงไปอย่างต่อเนื่อง ค่าเงินบาทควรจะอ่อนค่าลง เมื่อพิจารณาค่าเงินบาทแท้จริง ซึ่งคือระดับราคาเปรียบเทียบของไทยกับของสหรัฐฯ จะพบว่าเงินบาทแท้จริงแข็งค่าขึ้นมาก กล่าวคือสินค้าไทยแพงขึ้นมากโดยการเปรียบเทียบ ทำให้การส่งออกของไทยลดลง การรักษาเสถียรภาพค่าเงินของธนาคารแห่งประเทศไทยโดยใช้เงินทุนสำรองระหว่างประเทศ ทำให้อัตราแลกเปลี่ยนที่ 25 บาทต่อดอลลาร์สหรัฐฯ มีค่ามากเกินจริงการปกป้องค่าเงินทำให้สูญเสียเงินทุนสำรอง เงินทุนสำรองที่ลดน้อยลงไปเรื่อย ๆ ทำให้ความเชื่อมั่นลดลง และคือการส่งสัญญาณให้มีการเก็งกำไรจากเงินบาทที่จะอ่อนค่าในอนาคต เมื่อเงินทุนสำรองมีไม่เพียงพอจึงต้องยอมให้เงินบาทเคลื่อนไหวตามกลไกตลาดในปี พ.ศ. 2540 ส่งผลให้เงินบาทอ่อนลงทันทีและอ่อนลงเรื่อย ๆ จนถึง 53 บาทต่อดอลลาร์สหรัฐฯ ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2541 ทำให้บัญชีเดินสะพัดเป็นส่วนหนึ่งของดุลการชำระเงิน ซึ่งบันทึกการรับและการจ่ายจากธุรกรรมแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศในช่วงเวลาหนึ่งขาดดุล

หลังวิกฤตเศรษฐกิจ ในช่วงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา ประเทศไทยมีบัญชีเดินสะพัดเกินดุลอย่างต่อเนื่องเพราะการขยายตัวเพิ่มขึ้นของการส่งออกเนื่องจากเงินบาทอ่อนค่าทำให้ประเทศไทยส่งออกได้มากขึ้น เช่น ในช่วงปี พ.ศ. 2542-2551 ไทยเกินดุลบัญชีเดินสะพัดเฉลี่ยปีละ 3.3% ของจีดีพี เปรียบเทียบกับการขาดดุลเฉลี่ยปีละ 6.8% ช่วงก่อนวิกฤตในปี พ.ศ. 2533-2538 และหลังวิกฤตการเงินโลก ปี พ.ศ. 2551 การเกินดุลบัญชีเดินสะพัดยังคงเพิ่มขึ้น คือ เฉลี่ยปีละ 4.4% ในระหว่างปี พ.ศ. 2552-2559 ด้วยเหตุผล 2 ประการ คือ (ถนอมศรี ฟองอรุณรุ่ง, 2560)

1. รายได้จากเงินตราต่างประเทศจากภาคการท่องเที่ยวขยายตัวในอัตราเร่งเมื่อเทียบกับรายได้จากการส่งออกสินค้า โดยในระหว่างปี พ.ศ. 2548-2559 รายได้จากภาคการท่องเที่ยวขยายตัวเฉลี่ยปีละ 16% สูงกว่าการขยายตัวของการส่งออกที่ 5% ในช่วงเวลาเดียวกัน และในปี พ.ศ. 2559 ไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวสูงถึง 1.76 ล้านล้านบาท หรือเท่ากับ 23% ของรายได้จากการส่งออกสินค้าเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2548 ที่อยู่ที่ระดับ 8% ของรายได้จากการส่งออกสินค้า

2. รายได้สุทธิจากภาคการท่องเที่ยว (รายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติหักด้วยรายจ่ายที่คนไทยไปเที่ยวต่างประเทศ) มีแนวโน้มปรับตัวสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องและนับจากปี พ.ศ. 2554 เป็นต้นมา รายได้สุทธิจากภาคการท่องเที่ยวอยู่ในระดับสูงกว่าการเกินดุลการค้าที่ได้จากการขายสินค้าและรายได้สุทธิจากภาคการท่องเที่ยวปรับตัวสูงกว่า 1 ล้านล้านบาท นับจากปี พ.ศ. 2555 และเพิ่มขึ้นต่อเนื่องมาเป็น 1.47 ล้านล้านบาท ในปี พ.ศ. 2559 เทียบกับการเกินดุลการค้า (ส่งออกสินค้าหักด้วยการนำเข้า ณ ราคา FOB) ที่ 1.29 ล้านล้านบาท

ในช่วงปี พ.ศ. 2556-2559 การเกินดุลการค้าปรับตัวดีขึ้น เพราะแม้ว่าการส่งออกหดตัวลง (-1.5% ต่อปี) แต่การนำเข้าปรับลดมากกว่า (-5.9% ต่อปี) ซึ่งเกิดจากการปรับลดลงอย่างรุนแรงของราคาน้ำมัน ทำให้มูลค่าการนำเข้าน้ำมัน (ในอดีตการนำเข้าน้ำมันมีสัดส่วนถึง 20% การนำเข้ารวม) ปรับลดลง โดยในปี พ.ศ. 2556 ไทยนำเข้าน้ำมันมูลค่า 1.59 ล้านล้าน ลดลงเหลือ 8 แสนล้าน ในปี พ.ศ. 2559 การส่งออกในช่วงปี พ.ศ. 2547-2560 เฉลี่ยต่อปีอยู่ที่ 70% ของ GDP เป็นเวลาร่วม 2 ทศวรรษ ขณะที่การนำเข้าปรับตัวลดลงอย่างรุนแรง ทำให้ไทยเกินดุลการค้าและดุลบัญชีเดินสะพัดนับแต่นั้นมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งปี พ.ศ. 2558-2560 เกินดุลเฉลี่ยถึง 10.25% ต่อปี ทำให้มีเงินทุนสำรองระหว่างประเทศเพิ่มมากขึ้นเสถียรภาพทางการเงินระหว่างประเทศมั่นคงขึ้น แต่มีบางปีที่ขาดดุลบัญชีเดินสะพัด คือ ปี พ.ศ. 2555 และปี พ.ศ. 2556 เฉลี่ย 1% ต่อปีของ GDP เนื่องมาจากช่วง 2 ปีนั้น มีการนำเข้าทองคำที่สูง และนโยบายทางการเงินของไทยแบบผ่อนคลายเพื่อช่วยในการกระตุ้นเศรษฐกิจในช่วงที่ผ่านมา โดยพยายามรักษาระดับอัตราดอกเบี้ยที่ไม่สูงมากช่วยทำให้บัญชีเดินสะพัดเกินดุล

ในช่วงปี พ.ศ. 2560 บัญชีเดินสะพัดของไทยนั้นเกินดุล เนื่องจากประเทศไทยมีค่าเงินบาทแข็งค่าขึ้นประมาณ 7.4% เมื่อเทียบกับเงินดอลลาร์และเพราะเงินสกุลดอลลาร์อ่อนค่า เนื่องจากปัญหาในการบริหารงานและไม่สามารถผลักดันนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจตามที่ประกาศไว้ของอเมริกา ทำให้ปี พ.ศ. 2560 ไทยเกินดุลบัญชีเดินสะพัดประมาณ 10% ของจีดีพี หรือราว ๆ 1.4-1.5 ล้านล้านบาท (ปี พ.ศ. 2559 เกินดุล 1.65 ล้านล้านบาท) และปี พ.ศ. 2560 เกินดุลกว่า 1.1 ล้านล้านบาท หรือประมาณ 7% ของจีดีพี ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับที่สูงมาก และการเกินดุลบัญชีเดินสะพัดจะอยู่ในระดับสูงต่อเนื่อง มีสาเหตุหลัก 2 ประการ คือ

1. รายได้จากภาคการท่องเที่ยวขยายตัวได้ต่อเนื่อง ซึ่งรายได้สุทธิจากภาคการท่องเที่ยวในปัจจุบันสูงระดับเดียวกับการเกินดุลบัญชีเดินสะพัด คือ ประมาณ 1.4-1.5 ล้านล้านบาท

2. การส่งออก เริ่มฟื้นตัวขณะที่การนำเข้าเพิ่มขึ้นไม่มาก เพราะราคาน้ำมันปรับตัวเพิ่มขึ้น

ไม่มากใน 1-2 ปีข้างหน้า ขณะที่การลงทุนภายในประเทศจะฟื้นตัว และกำลังการผลิตที่เหลืออยู่ ทำให้การนำเข้าสินค้าทุน (ซึ่งมักมีมูลค่าสูง) น่าจะปรับเพิ่มขึ้นไม่มาก

ดังนั้น ดุลการค้าจะเกินดุลต่อเนื่องการเกินดุลบัญชีเดินสะพัดในระดับสูงถึง 7-10% ของ GDP ในปี พ.ศ. 2561 เป็นต้นไป หมายความว่าไทยจะมีรายได้เงินตราต่างประเทศเข้ามาอีกจำนวนมาก ทำให้แนวโน้มค่าเงินบาทมีโอกาสแข็งค่า มีเงินทุนไหลออกจากประเทศในจำนวนมาก และด้วยนโยบายของธนาคารแห่งประเทศไทยที่ผ่อนคลายกฎการลงทุนในต่างประเทศโดยเพิ่มวงเงินให้สถาบันการเงินไปลงทุนต่างประเทศจากเดิม 75 ล้านเหรียญเป็น 100 ล้านเหรียญเป็นทางเลือกหนึ่งที่ช่วยลดแรงกดดันต่อค่าเงินบาท (นิพิฐ วงศ์ปัญญา, 2563) ซึ่งการเกินดุลบัญชีเดินสะพัดอยู่ในระดับสูงย่อมสะท้อนให้เห็นถึงการปล่อยกู้ให้กับต่างชาติอย่างมาก เงินกู้เหล่านั้นไม่สามารถแสดงถึงการกระจายและยกระดับความมั่งคั่งของประเทศได้ นอกจากนั้นการเกินดุลบัญชีเดินสะพัดที่มากเกินไปทำให้เกิดการกีดกันทางการค้าจากประเทศคู่ค้าที่ขาดดุลบัญชีเดินสะพัดมาก เช่น ในกรณีของจีนที่เกินดุลบัญชีเดินสะพัดมากกับสหรัฐฯ ทำให้สหรัฐฯพยายามสร้างอุปสรรคการนำเข้าสินค้าจากจีนเพื่อป้องกันความเสียหายดังกล่าว ประเทศที่เกินดุลบัญชีเดินสะพัดจึงพยายามรักษาการเกินดุลไม่ให้สูงเกินไป ดังนั้น การเกินดุลบัญชีของไทยควรจะต้องถูกควบคุมไม่ให้มีมากเกินไปและที่สำคัญการเกินดุลบัญชีเดินสะพัดของไทยชี้ให้เห็นว่าช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมาไทยมีการลงทุนในประเทศที่น้อยเกินไป

อย่างไรก็ตาม การเกินดุลบัญชีเดินสะพัดอยู่ในระดับสูงและนาน ๆ อาจก่อให้เกิดปัญหาที่แตกต่างจากปัญหาของการขาดดุลบัญชีเดินสะพัด เนื่องจาก การออมของประเทศถูกแบ่งเป็นการสะสมสินทรัพย์ต่างชาติกับการลงทุนในประเทศ การเกินดุลบัญชีเดินสะพัดจึงสะท้อนถึงการลงทุนในประเทศที่ลดลง การลงทุนเฉลี่ยอยู่ที่ 38% ต่อปี ช่วงก่อนวิกฤติเศรษฐกิจ ปี พ.ศ. 2540 แต่หลังจากวิกฤติเศรษฐกิจเป็นต้นมาถึงปัจจุบันการลงทุนเฉลี่ยอยู่ที่ 24% ของ GDP และในปี พ.ศ. 2558-2560 มีการลงทุนเฉลี่ยลดลงอยู่ที่ 22% ของ GDP และเงินออมมากกว่าการลงทุนในประเทศเฉลี่ยถึงปีละ 1.5 ล้านล้านบาท แม้ว่าอัตราดอกเบี้ยของไทยอยู่ในระดับต่ำแต่การออมก็ยังสูงกว่าการลงทุน เนื่องจากผลตอบแทนของการลงทุนในประเทศอาจจะเก็บภาษีได้ง่ายกว่าผลตอบแทนการลงทุนในสินทรัพย์ที่อยู่ต่างประเทศ การสะสมทุนเพิ่มขึ้นในประเทศอาจทำให้การว่างงานในประเทศลดลงนำไปสู่การเพิ่มขึ้นของรายได้ของประเทศมากกว่าการลงทุนภายในประเทศของบริษัทหนึ่งอาจมีผลกระทบต่อการส่งผ่านทางเทคโนโลยีไปยังผู้ผลิตภายในประเทศรายอื่น ๆ

4. บัญชีทุนเคลื่อนย้ายระหว่างประเทศ คือ บัญชีที่จะนำมาปรับฐานะทางการเงินของประเทศให้อยู่ในสมดุลหากการคำนวณหาดุลการชำระเงินใน 3 บัญชีดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ได้แก่ บัญชีเดินสะพัด บัญชีเงินทุน และบัญชีเงินโอนนั้นมีภาวะที่เกินดุลที่เรียกว่า ดุลการชำระเงินเกินดุลแล้ว จะทำให้ประเทศมีเงินทุนสำรองระหว่างประเทศจำนวนที่มากขึ้น เงินทุนสำรองระหว่างประเทศนี้จะเป็นตัวกำหนดฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศได้เป็นอย่างดี และเงินทุนสำรองระหว่างประเทศยังเป็นตัวกำหนดค่าของเงินตราของประเทศได้อีกด้วย ในทางตรงข้ามหากประเทศมีการขาดดุลการชำระเงิน ย่อมทำให้ฐานะของบัญชีทุนสำรอง

ระหว่างประเทศจะลดลงทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายทุนระหว่างประเทศขึ้น ซึ่งหมายถึงประเทศจะต้องมีการปรับฐานะของบัญชีให้สมดุลด้วยการนำเงินทุนจากส่วนอื่น ๆ มาใช้ เช่น การกู้ยืมเงินจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) การกู้ยืมเงินระยะสั้นจากสิทธิพิเศษในการถอนเงินของประเทศ (SDR) การขายพันธบัตรที่ประเทศถือครองอยู่ หรือการกู้ยืมจากต่างประเทศ เป็นต้น (ซึ่งจะกล่าวในบทต่อไป) เพื่อให้ฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศมีสมดุลกับการใช้จ่ายของประเทศนั่นเอง

พิจารณาในตาราง 14.3 ประกอบ จะเห็นว่าจากรายงานของธนาคารแห่งประเทศไทยนั้น สินทรัพย์ที่เป็นเงินสำรองระหว่างประเทศของไทยระหว่างปี พ.ศ. 2557-2560 ประเทศไทยมีสินทรัพย์ที่เป็นเงินสำรองระหว่างประเทศเกินดุลอยู่จำนวน 25,956 ล้านดอลลาร์สหรัฐในปี พ.ศ. 2560 ซึ่งดีกว่าเงินทุนสำรองระหว่างประเทศในปี พ.ศ. 2557 ซึ่งประเทศไทยมีสินทรัพย์เงินสำรองระหว่างประเทศขาดดุลจำนวนมาก จำนวน 1210.20 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และในรายการสินทรัพย์เงินทุนสำรองระหว่างประเทศของไทยนั้น ประเทศไทยยังคงพึ่งพิงเงินตราต่างประเทศในสัดส่วนจำนวนมาก ซึ่งเงินตราต่างประเทศส่วนใหญ่ได้มาจากการค้าระหว่างประเทศ การลงทุนระหว่างประเทศนั่นเอง พิจารณารายละเอียดในตาราง 14.3

ตาราง 14.3 แสดงสินทรัพย์เงินสำรองระหว่างประเทศ ปี พ.ศ. 2557-2561 (ล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐ)

	2557	**2558**	**2559**	**2560**	**2561**
สินทรัพย์เงินสำรองระหว่างประเทศ	-1210.20	5858.90	12844.50	25956.70	7266.36
ก. ฐานะเงินสำรองในกองทุนการเงินระหว่างประเทศ	20.50	-119.80	96.00	-58.25	236.83
ข. เงินตราต่างประเทศ	-1231.00	5978.30	12747.50	26011.59	7019.71
ค. ทองคำ	0	0.00	0.00	0.00	0.00
ง. สิทธิพิเศษถอนเงิน	0.30	0.40	1.00	3.36	9.82

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2563

ประเทศไทยมีบัญชีเงินทุนเคลื่อนย้ายระหว่างประเทศขาดดุลหรือมีเงินทุนไหลออกสุทธิค่อนข้างมากมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 ซึ่งการขาดดุลบัญชีทุนเคลื่อนย้ายระหว่างประเทศนี้แตกต่างจากการขาดดุลบัญชีเงินทุนในช่วงหลังวิกฤติค่าเงินบาทในปี พ.ศ. 2540 ที่เงินทุนต่างชาติไหลออกสุทธิอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะเงินให้กู้ เพราะต่างประเทศขาดความเชื่อมั่นต่อเศรษฐกิจไทย ทำให้ค่าเงินบาทยิ่งอ่อนค่าลงไปเรื่อย ๆ แต่การขาดดุลบัญชีเงินทุนเคลื่อนย้ายระหว่างประเทศนี้ คือ การขาดดุลบัญชีเงินทุนเคลื่อนย้ายระหว่างประเทศที่เป็นการสะท้อนว่าประเทศไทยนั้นมีสินทรัพย์ต่างประเทศเพิ่มขึ้น และมีหนี้สินต่างประเทศลดลงทำให้ฐานะการลงทุนระหว่างประเทศของไทยแข็งแกร่งขึ้น กล่าวคือ สินทรัพย์ต่างประเทศของไทยเพิ่มขึ้นจากการที่ไทยลงทุนโดยตรงในต่างประเทศ

(FDI) มากขึ้นเรื่อย ๆ ขยายตลาดหรือฐานการผลิตด้วยการลงทุนในกิจการใหม่มีมูลค่ารวม 2 หมื่นกว่าล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปีพ.ศ. 2561 จากรายงานการลงทุนทางตรงในต่างประเทศ (FDI) ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ในปี พ.ศ. 2561 พบว่า มีบริษัทร้อยละ 44 และร้อยละ 62 ของบริษัทจดทะเบียนทั้งหมดในตลาดหลักทรัพย์ขนาดใหญ่และตลาด MAI สำหรับตลาดขนาดกลางและขนาดย่อมที่มีการลงทุนในต่างประเทศโดยมีเงินลงทุนสูงจากปีก่อนมากถึง 58% และ 5% ของรายได้รวมตามลำดับหนี้สินต่างประเทศของไทยลดลงโดยเฉพาะนักลงทุนต่างชาติลดการลงทุนสุทธิในหลักทรัพย์ไทยปี พ.ศ. 2561 เงินทุนไหลออกสุทธิประมาณ 4 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ฐานะการลงทุนระหว่างประเทศของไทยดีขึ้น ประเทศไทยมีสถานะเป็นผู้รับเงินทุนสุทธิน้อยลง จากเกือบ 30% ของ GDP ในปี พ.ศ. 2548 เหลือเพียง 1% ของ GDP ในปี พ.ศ. 2561 นอกจากนั้นเงินทุนของไทยที่ออกไปลงทุนในต่างประเทศมีมากขึ้น ช่วยลดแรงกดดันเงินบาทแข็งค่าจากดุลบัญชีเดินสะพัดของประเทศที่เกินดุลสูง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 และจากกระแสเงินทุนต่างชาติที่ไหลเข้ามาลงทุนเก็งกำไรระยะสั้นได้ในบางจังหวะสิ้นปี พ.ศ. 2561 ดุลบัญชีเดินสะพัดของไทยเกิดดุลกว่า 3 หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐ ช่วยให้กระแสเงินทุนเข้าออกระหว่างประเทศในดุลการชำระเงินของไทยสมดุลมากขึ้น อย่างไรก็ดีดุลบัญชีเดินสะพัดเกินดุล และดุลบัญชีเงินทุนขาดดุลสะท้อนภาพของประเทศที่มีเงินออกเหลือใช้ และนำเงินออมไปหาประโยชน์จากต่างประเทศ สำหรับประเทศไทยสะท้อนภาพระดับการบริโภคและการลงทุนในประเทศต่ำไปการกระจายรายได้ที่กระจุกตัวในธุรกิจขนาดใหญ่หรือคนกลุ่มบนในระบบเศรษฐกิจที่มีโอกาสกระจายเงินลงทุนในต่างประเทศ (ฐิติมา ชูเชิด, 2562)

มาตรการและแนวทางแก้ปัญหาความไม่สมดุลของดุลการชำระเงิน

1. มาตรการส่งเสริมการส่งออก

1.1 การให้ความอนุเคราะห์ทางการเงินแก่ผู้ส่งออก เช่น การรับซื้อลดตั๋วสัญญาใช้เงินที่ได้รับจากการส่งออก เพื่อช่วยผู้ส่งออกในรายที่มีปัญหาทางด้านการเงิน หรือเพื่อให้ผู้ส่งออกมีความมั่นใจว่าจะได้รับเงินถ้ามีการส่งสินค้าออกไปให้ผู้นำเข้าในต่างประเทศ ให้ความช่วยเหลือด้วยการปล่อยสินเชื่อระยะยาวอัตราดอกเบี้ยต่ำให้แก่อุตสาหกรรมที่ผลิตเพื่อส่งออก ฯลฯ

1.2 การให้การส่งเสริมการลงทุนแก่อุตสาหกรรมที่ผลิตเพื่อการส่งออก โดยการให้สิทธิพิเศษทางภาษีแก่กิจการที่ดำเนินธุรกิจเพื่อการส่งออก เช่น การยกเว้นภาษีเงินได้ การคืนและชดเชยภาษีจากการนำเข้าวัตถุดิบ เครื่องมือเครื่องจักร หรือสินค้าทุนประเภทต่าง ๆ ที่นำมาใช้ผลิตสินค้าส่งออก เพื่อช่วยลดต้นทุนการส่งออกให้ต่ำลง จะได้สามารถส่งสินค้าออกไปขายแข่งขันกับต่างประเทศในตลาดโลกได้

1.3 รัฐบาลควรให้การสนับสนุนและส่งเสริมในเรื่องการศึกษาค้นคว้าทางด้านเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพของสินค้าที่ส่งออก เพื่อช่วยลดต้นทุนของสินค้า จะได้เป็นที่ยอมรับและสามารถขายแข่งขันในตลาดโลกได้รัฐบาลควรปรับปรุงระเบียบปฏิบัติ ขั้นตอนพิธีการในการส่งออกให้มีความกระชับง่าย และสะดวกต่อการปฏิบัติ

2. มาตรการจำกัดการนำเข้า การใช้กำแพงภาษี โดยเพิ่มอัตราภาษีที่จัดเก็บจากสินค้านำเข้า โดยเฉพาะกลุ่มสินค้าฟุ่มเฟือย สินค้าไม่จำเป็น เพื่อชะลอการนำเข้าสินค้าดังกล่าว เนื่องจากมาตรการเพิ่มภาษีจะทำให้ราคาสินค้านำเข้าสูงขึ้นทำให้ความต้องการซื้อ หรือนำเข้าลดลง

2.1 การกำหนดโควตานำเข้า (quota) เป็นมาตรการในการจำกัดปริมาณการนำเข้าโดยกำหนดปริมาณสูงสุดที่ผู้นำเข้าสามารถนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศ นั่นคือ ผู้นำเข้าไม่สามารถนำเข้าสินค้าดังกล่าวเกินกว่าโควตาที่ทางการหรือรัฐบาลกำหนด

2.2 การกำหนดคุณภาพของสินค้านำเข้า เป็นมาตรการจำกัดการนำเข้ามาตการหนึ่ง กล่าวคือ สินค้าที่ไม่ได้มาตรฐานหรือคุณภาพตามที่ทางการกำหนดจะไม่อนุญาตให้มีการนำเข้ามา

2.3 การควบคุมปริมาณเงินตราต่างประเทศ รัฐบาลโดยผ่านธนาคารกลางของประเทศสามารถกำหนดโควตาการให้เงินตราต่างประเทศไว้ โดยไม่ให้ใช้เกินวงเงินที่กำหนดไว้ แม้ว่าผู้นำเข้าต้องการจะนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศ แต่ไม่สามารถที่จะนำเข้าได้ เพราะไม่มีเงินตราต่างประเทศที่จะนำไปใช้ในการชำระหนี้ค่าสินค้าที่จะนำเข้า เนื่องจากไม่ได้รับโควตาเงินตราต่างประเทศหรือได้ในจำนวนที่จำกัด

2.4 รัฐควรส่งเสริมการผลิตสินค้าภายในประเทศให้มีมาตฐานและมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับและเชื่อถือได้ประชาชนจะได้หันมาใช้สินค้าที่ผลิตโดยคนไทยมากขึ้น ซึ่งเป็นมาตการที่ช่วยลดการนำเข้าได้อีกทางหนึ่ง

3. การลดค่าเงิน (devaluation) มาตรการการลดค่าเงินจะส่งผลให้ประเทศส่งออกได้เพิ่มขึ้นและนำเข้าลดลง เนื่องจากราคาของสินค้าที่ส่งออกจะถูกลงโดยเปรียบเทียบในสายตาของผู้นำเข้า เช่น สินค้าชนิดหนึ่งราคา 50 บาท/หน่วย ถ้ารัฐบาลของไทยประกาศลดค่าเงินบาทลงจาก 20 บาทต่อ 100 เยน มาเป็น 25 บาท ต่อ 100 เยน การลดค่าเงินดังกล่าวทำให้ผู้นำเข้าของญี่ปุ่นใช้เงินเพียง 200 เยน ก็พอเพียงที่จะใช้ชำระค่าสินค้า เทียบกับเมื่อยังไม่มีการประกาศลดค่าเงินผู้นำเข้าจะต้องจ่ายถึง 250 เยน เพื่อใช้ชำระหนี้สำหรับสินค้าเดียวกันในจำนวนเท่ากัน จะเห็นได้ว่าผลจากการลดค่าเงินทำให้ราคาของสินค้าส่งออกของไทยถูกลงในสายตาของผู้นำเข้า ทั้ง ๆ ที่ราคาสินค้ายังคงเท่าเดิม ส่งผลให้ประเทศมีมูลค่าส่งออกสินค้าสูงขึ้น ในทางกลับกัน ผู้นำเข้าของไทยนำเข้าสินค้าชนิดหนึ่งจากญี่ปุ่นในราคา 1,000 เยน/หน่วย ก่อนที่จะมีการลดค่าเงินผู้นำเข้าของไทยจะต้องจ่ายเงินชำระค่าสินค้าเป็นจำนวนเงิน 200 บาท แต่เมื่อมีการประกาศลดค่าเงินทำให้ผู้นำเข้ารายนี้ต้องจ่ายเงินเพิ่มขึ้นเป็น 250 บาท สำหรับสินค้าเดียวกันในจำนวนเท่ากัน ส่งผลให้สินค้านำเข้าดังกล่าวมีราคาสูงขึ้นโดยเปรียบเทียบ ทั้ง ๆ ที่ราคาไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปแต่อย่างใด แต่เป็นผลสืบเนื่องจากการลดค่าของเงิน ทำให้แนวโน้มของการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศลดลง กล่าวโดยสรุป การลดค่าเงินจะส่งผลให้ฐานะดุลการค้าของประเทศที่มีการประกาศลดค่าเงินดีขึ้น ประเทศดังกล่าวจะส่งออกได้มากขึ้นและนำเข้าลดลง (วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, 2555)

บทสรุป

รายได้ประชาชาติ (NI) หมายถึง ผลรวมของรายได้ของคนที่อยู่ในประเทศทั้งหมดรวมกันภายในระยะเวลา 1 ปี ซึ่งรายได้เกิดจากผลตอบแทนการใช้ปัจจัยการผลิต คือ ผลตอบแทนของการใช้แรงงาน ที่ดิน เงินทุน และผู้ประกอบการ ซึ่งผลตอบแทนดังกล่าวจะอยู่ในรูปของค่าจ้าง ค่าเช่า ดอกเบี้ยและกำไร และผลผลิตประชาชาติ (GNP) หมายถึง ผลรวมของผลผลิตของบุคคลที่มีเชื้อชาติเดียวกันของประเทศใดประเทศหนึ่งแยกตามสาขาต่าง ๆ ที่ประชาชนทั้งประเทศสามารถผลิตได้ในระยะเวลา 1 ปี ดุลการชำระเงิน คือ บัญชีที่จะบันทึกรายการรับจ่ายทุกรายการที่เกิดขึ้นระหว่างประเทศไทยที่ทำการติดต่อค้าขายกันระหว่างประเทศในระยะเวลา 1 ปี ประกอบด้วย บัญชีเดินสะพัด บัญชีเงินทุน บัญชีเงินโอน และบัญชีทุนเคลื่อนย้ายระหว่างประเทศ ซึ่งการพิจารณาดุลการค้าและดุลการชำระเงิน จึงเป็นส่วนสำคัญของภาคการค้าระหว่างประเทศที่จะส่งผลถึงดุลการค้า และดุลการชำระเงินของประเทศเป็นส่วนสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ ทำให้ฐานะของดุลการชำระเงินอาจเกินดุลหรือขาดดุลได้ ผลจากความไม่สมดุลของดุลการชำระเงินระหว่างประเทศนำบัญชีทุนสำรองระหว่างประเทศมาพิจารณา สาเหตุความไม่สมดุลของดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ เกิดจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่ทำให้เกิดความไม่สมดุลของดุลการชำระเงิน และวัฏจักรทางเศรษฐกิจและการเงิน มาตรการและแนวทางแก้ปัญหาความไม่สมดุลของดุลการชำระเงิน ใช้มาตรการส่งเสริมการส่งออก มาตรการจำกัดการนำเข้าและมาตรการลดค่าเงิน

คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายถึง ความหมายและองค์ประกอบของบัญชีรายได้ประชาชาติ คืออะไร
2. จงอธิบายถึง ความหมายของบัญชีดุลการชำระเงิน คืออะไร
3. จงอธิบายว่า หากประเทศใดมีตัวเลขการขาดดุลการค้า จำเป็นหรือไม่ที่ประเทศนั้น ๆ จะต้องขาดดุลการชำระเงินด้วย ทำไมจึงเป็นเช่นนั้นจงอธิบายพร้อมยกตัวอย่างประกอบ
4. จงอธิบายถึง องค์ประกอบของรายได้ประชาชาติของไทย ว่ามีองค์ประกอบของบัญชีอะไรบ้าง
5. จงอธิบายถึง ผลกระทบและแนวทางแก้ปัญหาของการขาดดุลการค้าและการขาดดุลการชำระเงินต่อระบบเศรษฐกิจในภาพรวมของไทย

บรรณานุกรม

ถนอมศรี ฟองอรุณรุ่ง. (2560). *ประชาชาติธุรกิจ. คอลัมน์เลียบรั้วเลาะโลก เรื่อง การเกินดุลบัญชีเดินสะพัดของไทย.* สืบค้น 12 พฤศจิกายน 2561, จาก https://www.prachachat.net/finance/news-38369

ฐิติมา ชูเชิด. (2562). *มติชนออนไลน์. มองการขาดดุลบัญชีเงินทุนเคลื่อนย้ายของไทย.* สืบค้น 23 กรกฎาคม 2562, จาก https://www.matichon.co.th/columnists/news_1590946

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2563). *ดุลการชำระเงิน (ดอลาร์ สรอ.)* สืบค้น 12 กุมภาพันธ์ 2562, จาก https://www.bot.or.th/Thai/Statistics/EconomicAndFinancial/ExternalSector/Pages/StatBalanceofPayments.aspx

ศรีวงศ์ สุมิตร และสาลีนี วรบัณฑูร. (2546). *เศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ (พิมพ์ครั้งที่ 4).* กรุงเทพ: คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นิพิฐ วงศ์ปัญญา. (11-13 เมษายน 2563). ฐานเศรษฐกิจ. *เศรษฐเสวนา จุฬาฯ, 3460.*

รัตนา สายคณิต. (2552). *หลักเศรษฐศาสตร์ II: มหเศรษฐศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 4).* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. (2555). *หลักเศรษฐศาสตร์มหภาค.* พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพฯ: อักษรสัมพันธ์ (1987).

วิกิพีเดีย. (2563). *รายชื่อประเทศเรียงตามดุลบัญชีเดินสะพัด.* สืบค้น 15 กุมภาพันธ์ 2563, จาก https://th.wikipedia.org/wiki/รายชื่อประเทศเรียงตามดุลบัญชีเดินสะพัด

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). *รายได้ประชาชาติของไทย พ.ศ.2562.* สืบค้น 1 ตุลาคม 2562, จาก https://www.nesdc.go.th/main.php?filename=ni_page

Carbaugh, R. J. (2002). *International economics* (8th ed.). U.S.: Thomson South-western.

Carbaugh, R. J. (2008). *International economics* (11th ed.). U.S.: Thomson South-western.

Chemsripong, S. (2012). *The extent of Intra industry trade between Thailand and ASEAN Economic Community (AEC).* Retrieved November 28, 2019, from https://www.intechopen.com/books/international-trade-from-economic-and-policy-perspective/the-extent-of-intra-industry-trade-between-thailand-and-asean-economic-community-aec-

Gerber, J. (2002). *International economics* (2nd ed.). U.S.: Addison Wesley.

Mankiw, N. G. (2004). *Principles of economics* (3rd ed.). U.S.: Thomson South-Western.

Krugman, P. R., & Obstfeld, M. (2009). *International economics theory and policy* (6th ed.). U.S.: Addison Wesley.

Puge, T. A. (2004). *International economics* (12th ed.) New York: McGraw Hill.

Salvatore, D. (2004). *International economics* (8th ed.). U.S.: John Willey & Son.

15

เงินตราต่างประเทศ อัตราแลกเปลี่ยน และตลาดเงินตราระหว่างประเทศ

หัวข้อเรื่องในบทนี้

1. ความหมายของเงินตราต่างประเทศ
2. อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ
   2.1 อุปสงค์และอุปทานเงินตราต่างประเทศ
   2.2 ความสัมพันธ์ระห่างอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศกับอุปสงค์-อุปทานเงินตราต่างประเทศ
   2.3 ปัจจัยที่กำหนดค่าของความยืดหยุ่นของอุปสงค์และอุปทานของเงินตราต่างประเทศ
3. ทฤษฎีอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ
   3.1 ทฤษฎีการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนโดยอาศัยดุลการชำระเงิน
   3.2 ทฤษฎีการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนโดยอาศัยอำนาจซื้อเปรียบเทียบ
4. ตลาดเงินตราต่างประเทศ
   4.1 องค์ประกอบของตลาดเงินตราต่างประเทศ
   4.2 หน้าที่ของตลาดเงินตราต่างประเทศ
   4.3 ประเภทของตลาดเงินตราต่างประเทศ
   หน่วยธุรกิจที่ทำการซื้อขายเงินตราต่างประเทศ
5. ตลาดเงินตราต่างประเทศที่สำคัญ

ความคิดรวบยอด

1. เงินตราต่างประเทศ หมายถึง เงินตราของประเทศอื่นซึ่งอยู่ในความครอบครองของรัฐบาลหรือเอกชนของประเทศใดประเทศหนึ่ง

2. อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ คือ ราคาเปรียบเทียบของเงินตราสกุลหนึ่งในรูปของเงินตราอีกสกุลหนึ่ง

3. อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศมีประโยชน์ต่อการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ คือทำให้ผู้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศสามารถรู้ได้ว่าได้เปรียบหรือเสียเปรียบเมื่อมีการแลกเปลี่ยนกับเงินตราต่างประเทศ และได้จำนวนเงินตราต่างประเทศเป็นจำนวนเงินเท่าใดจากการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ ประเทศต่าง ๆ จึงพยายามหาวิธีกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนที่เหมาะสมเพื่อประโยชน์ในทางการค้าระหว่างประเทศของตน

4. ปัจจัยสำคัญในการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ คือ ปัจจัยอุปสงค์ต่อเงินตราต่างประเทศ อุปทานของเงินตราต่างประเทศ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อเงินตราต่างประเทศ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดค่าความยืดหยุ่นของอุปทานของเงินตราต่างประเทศ

5. การซื้อขายเงินตราต่างประเทศสามารถซื้อขายได้ทันทีและซื้อขายล่วงหน้า

6. ตลาดแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศประกอบด้วยผู้ซื้อและผู้ขายเงินตราต่างประเทศ ได้แก่ ธนาคารพาณิชย์ ธนาคารกลาง สถาบันการเงิน ผู้เก็งกำไรค่าเงินที่ดำเนินการในรูปของบริษัท รัฐบาลและผู้ลงทุนรายย่อย แบ่งออกเป็น 2 ตลาด คือ ตลาดซื้อขายเงินตราต่างประเทศนอกตลาดซื้อขายอย่างเป็นทางการและตลาดการค้าอัตราแลกเปลี่ยนเงินตรา

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึง การแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ
2. เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึง กระบวนการค้าอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ
3. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึง กองทุนการเงินระหว่างประเทศ
4. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึงธนาคารกลาง
5. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึงการควบคุมอัตราแลกเปลี่ยน
6. เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึงปัจจัยในการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยน

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. ซักถามผู้เรียนเกี่ยวกับเนื้อหาที่บรรยาย
2. ให้ผู้เรียนทำแบบฝึกหัดจากคำถามท้ายบท
3. ให้ผู้เรียนค้นคว้าเพิ่มเติม

การวัดผลและการประเมินผล

1. ตรวจแบบฝึกหัดจากคำถามท้ายบท
2. ทำแบบทดสอบอัตนัยจำนวน 5 ข้อ

บทนำ

ในบทที่แล้ว ได้กล่าวถึงรายได้ประชาชาติ องค์ประกอบของรายได้ประชาชาติ ตลอดจนการทำงานของรายได้ประชาชาติและดุลการชำระเงิน เพื่อให้เห็นภาพว่า เมื่อประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจแบบเปิด การทำการค้าระหว่างประเทศที่การซื้อขายสินค้าและบริการระหว่างประเทศ ย่อมทำให้เกิดกระแสการไหลเวียนของเงินตราต่างประเทศเข้าและออกประเทศ ซึ่งการไหลเวียนของเงินตราต่างประเทศนั้น มีผลต่อระบบเศรษฐกิจในภาพรวมมาก นอกจากนั้น กระแสการไหลเวียนของเงินตราต่างประเทศที่เป็นส่วนของการชำระเงินเป็นค่าซื้อสินค้าและบริการ หรือเป็นค่าขายสินค้าและบริการระหว่างประเทศกันนั้นมีความสำคัญต่อประเทศ ซึ่งต้องทำความเข้าใจถึงอัตราแลกเปลี่ยนและตลาดเงินตราต่างประเทศ เนื่องจากเงินตราในแต่ละประเทศที่ใช้แลกเปลี่ยนกันนั้น และเป็นที่ยอมรับกันภายในประเทศนั้น ไม่จำเป็นว่าประเทศอื่น ๆ จะยอมรับเหมือนกัน ซึ่งทำให้การชำระค่าสินค้าด้วยเงินของแต่ละประเทศจึงเป็นเรื่องสำคัญ หากประเทศคู่ค้าไม่ยอมรับ จำเป็นต้องทำการแลกเปลี่ยนเป็นเงินสกุลหลัก หรือเงินสกุลกลางจึงจะทำให้การชำระค่าสินค้าสำเร็จ อัตราแลกเปลี่ยนจะส่งผลถึงการค้าระหว่างประเทศได้

ในบทนี้ จะทำการอธิบายรายละเอียดในเรื่องเงินตราต่างประเทศ อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ระบบของการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ทฤษฎีอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ตลาดเงินตราต่างประเทศ และตลาดเงินตราต่างประเทศที่สำคัญ คืออะไร มีการทำงานอย่างไร เพื่อเป็นประโยชน์ของที่เกี่ยวข้องและผู้ประกอบการค้าระหว่างประเทศ มีรายละเอียดดังนี้

ความหมายของเงินตราต่างประเทศ

เงินตราต่างประเทศ หมายถึง เงินตราของประเทศอื่นซึ่งอยู่ในความครอบครองของรัฐบาลหรือเอกชนของประเทศใดประเทศหนึ่ง (ศรีวงศ์ สุมิตร และสาลินี วรบัณฑูร, 2546) เมื่อมีการค้าระหว่างประเทศขึ้น ประเทศผู้ส่งออกจำเป็นต้องส่งสินค้าและบริการไปยังประเทศผู้นำเข้า ส่วนประเทศผู้นำเข้าสินค้าและบริการนั้นจะต้องมีการจ่ายเงินเป็นค่าสินค้าและบริการขึ้น ต้องมีการตกลงว่าการจ่ายเงินเป็นค่าสินค้าและบริการเหล่านี้จะทำการจ่ายเงินด้วยเงินตราต่างประเทศสกุลใดที่ทั้ง 2 ประเทศยอมรับทั้ง 2 ฝ่าย เช่น ประเทศไทยได้ทำการขายสินค้า คือ ข้าว ให้กับประเทศญี่ปุ่น ประเทศญี่ปุ่นจะต้องจ่ายค่าสินค้าที่ได้นำเข้า คือ สินค้าข้าวมาจากประเทศไทยเป็นเงินตราสกุลใดสกุลหนึ่ง ระหว่าง สกุลเงินบาทของไทย หรือสกุลเงินเยนของญี่ปุ่น ซึ่งเป็นสกุลเงินตราที่จะทำให้ทั้ง 2 ประเทศยอมรับกัน

ดังนั้น การชำระค่าสินค้านั้น ได้ใช้เงินสกุลหลักได้แก่ เงินดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นสกุลเงินที่ทั้ง 2 ประเทศให้การยอมรับนั่นเอง โดยไม่ได้จ่ายเป็นสกุลเงินบาทของประเทศไทย หรือจ่ายเป็นสกุลเงินเยนของประเทศญี่ปุ่น จะเห็นได้ว่าการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศเริ่มมีความซับซ้อนเมื่อเกิดการซื้อขายสินค้าและบริการระหว่างกันเกิดขึ้น การแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศอาจมีการแลกเปลี่ยนกันมากกว่า 1-2 สกุล จึงจะเป็นที่ตกลงกันได้ และเกิดความได้เปรียบเสียเปรียบที่จะเกิดกับผู้ส่งออกหรือผู้นำเข้าในการแลกเปลี่ยน

เงินตราต่างประเทศได้เช่นกัน ซึ่งความได้เปรียบหรือเสียเปรียบนี้ ไม่ได้เกิดจากราคาสินค้าส่งออก หรือราคาสินค้านำเข้าที่เปลี่ยนไปแต่ประการใด เงินตราต่างประเทศมีการกำหนดโค้ดตาม ISO 4217 เป็นโคตที่ใช้อักษรภาษาอังกฤษ 3 ตัวแทนชื่อเงินตราที่เกี่ยวข้อง เช่น กำหนดโค้ด EURUSD (EUR/USD) 1.5465 คือ ราคาของเงินสกุลยูโรที่แสดงในรูปของเงินดอลลาร์สหรัฐหมายถึง เงิน 1 ยูโรมีค่าเท่ากับ 1.5465 ดอลลาร์สหรัฐ

เงินตราต่างประเทศที่มีการแลกเปลี่ยนมากที่สุด คือ เงินดอลลาร์สหรัฐ เงินยูโรและเงินเยนญี่ปุ่น พิจารณาตารางที่ 15.4 จะเห็นว่า การซื้อขายเงินตราต่างประเทศที่เป็นเงินดอลลาร์สหรัฐมากถึง 88.3% ต่อวัน ตามด้วยเงินยูโร 32.3% และเงินเยน 16.8% ส่วนเงินบาทไทยมีเพียง 0.5% เท่านั้น เหตุผลที่โลกนิยมใช้เงินดอลลาร์สหรัฐอย่างแพร่หลายมากที่สุดเพราะ 1) เป็นเงินตราที่ใช้ลงทุนในตลาดเงินทุนของประเทศมากมาย 2) เป็นเงินตราที่ใช้เป็นทุนสำรองระหว่างประเทศถือโดยธนาคารกลางของประเทศต่าง ๆ มากมาย 3) เป็นเงินตราที่ใช้แลกเปลี่ยนในตลาดซื้อขายสินค้าของประเทศต่าง ๆ มากมาย 4) เป็นเงินตราที่ถูกกำหนดไว้ในใบส่งสินค้าของหลายประเทศ 5) เป็นเงินตราที่ใช้ในการเข้าแทรกแซงในการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนโดยการบริหารจัดการตลาดการเงิน ต่อมาหลังจากที่ประเทศในกลุ่มยุโรปได้จัดตั้งสหภาพยุโรปหรือกลุ่มอียู (EU ภายหลังเรียก EC) ในปี ค.ศ. 1998 และต้องการสร้างความมั่นคงในอัตราแลกเปลี่ยนกับประเทศอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ยุโรป ธนาคารกลางแห่งยุโรป (European Central Bank) มีหน้าที่กำหนดนโยบายทางการเงิน (Monetary Policy) และเป็นผู้ดูแลกลุ่มยูโร (Euro) สกุลเงินที่ใช้ร่วมกันในกลุ่มประเทศยุโรปเรียกว่าเงินยูโรขึ้นในวันที่ 1 เดือนมกราคม ค.ศ.1999 ใช้เป็นสกุลเงินแบบเป็นทางการที่ใช้ในกลุ่มประเทศยุโรป (EU) ซึ่งได้รับความนิยมและเป็นที่ยอมรับที่มีเงินตราต่างประเทศสกุลเดียวในกลุ่ม มีสัดส่วนในการใช้สูงเป็นอันดับที่ 2 ถึง 32.3 % (Wikipedia, 2020) ดังตาราง 15.1

ตาราง 15.1 แสดงเงินที่มีการค้าขายมากที่สุดในตลาดเงินตราต่างประเทศ

ลำดับ (Rank)	เงินตรา (Currency)	ประเทศ	ISO 4217 code (Symbol)	สัดส่วน % ต่อวัน (April 2019)
1	United States dollar	อเมริกา	USD ($)	88.3
2	Euro	ยุโรป	EUR (€)	32.3
3	Japanese yen	ญี่ปุ่น	JPY (¥)	16.8
4	Pound sterling	อังกฤษ	GBP (£)	12.8
5	Australian dollar	ออสเตรเลีย	AUD ($)	6.8
24	Thai baht	ไทย	THB(฿)	0.5
	Other Currencies	อื่น ๆ		2.2

ที่มา : Wikipedia, 2020

อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ

อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ คือ ราคาเปรียบเทียบของเงินตราสกุลหนึ่งในรูปของเงินตราอีกสกุลหนึ่ง เช่น เงินตราต่างประเทศของประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อนำมาแลกเปลี่ยนเป็นเงินบาทของไทยจะเท่ากับ 1 ดอลลาร์สหรัฐ มีค่าเท่ากับ 30 บาทไทย หมายถึง เมื่อคนนำเงินดอลลาร์สหรัฐอเมริกามา 1 ดอลลาร์แลกเป็นเงินไทยกลับไปได้เท่ากับ 30 บาท ดังนั้น อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ คือ อัตราของเงิน หรือราคาของเงินที่เทียบค่ากัน ระหว่างค่าของเงินสกุลหนึ่งกับหนึ่งหน่วยของเงินสกุลหลัก เช่น ค่าเงินบาทเทียบกับเงิน 1 หน่วยดอลลาร์สหรัฐ ได้ 30 บาทต่อดอลลาร์สหรัฐหรือค่าเงิน 1 ดอลลาร์สิงคโปร์เทียบกับเงินบาทไทยได้เท่ากับ 22 บาท เป็นต้น อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศมีประโยชน์ต่อการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ คือ ทำให้ผู้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศสามารถรู้ได้ว่า ได้เปรียบหรือเสียเปรียบเมื่อมีการแลกเปลี่ยนกับเงินตราต่างประเทศและได้จำนวนเงินตราต่างประเทศเป็นจำนวนเงินเท่าใดจากการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ ประเทศต่าง ๆ จึงพยายามหาวิธีกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนที่เหมาะสมเพื่อประโยชน์ในทางการค้าระหว่างประเทศของตน

อุปสงค์และอุปทานของเงินตราต่างประเทศ

อุปสงค์และอุปทานของเงินตราต่างประเทศ (ศรีวงศ์ สุมิตร และสาลินี วรบัณฑูร, 2546) หมายถึงความต้องการซื้อเงินตราต่างประเทศ เพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ที่มาของอุปสงค์ต่อเงินตราต่างประเทศ ได้แก่ รายการด้านเดบิตของบัญชีเดินสะพัด บัญชีทุน บัญชีการโอนของดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ เช่น รายการสินค้าเข้า การจ่ายเงินเพื่อการท่องเที่ยวต่างประเทศ การส่งเงินไปลงทุนในต่างประเทศ การบริจาคเงินช่วยเหลือต่างประเทศ และอุปทานของเงินตราต่างประเทศ หมายถึง จำนวนเงินตราต่างประเทศที่มีผู้มาเสนอขายในตลาดเงินตราต่างประเทศที่มาจากรายการทางด้านเครดิตของบัญชีเดินสะพัด บัญชีทุนและบัญชีการโอนของดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ เช่น การส่งสินค้าออก การที่ชาวต่างประเทศส่งเงินมาลงทุนในประเทศไทย ดังตาราง 15.2

ตาราง 15.2 แสดงอุปสงค์และอุปทานเงินสกุล X ต่อเงินสกุล Y

ราคาเงินสกุล X : เงินสกุล Y 1 หน่วย	อุปสงค์ เงินสกุล Y	อุปทาน เงินสกุล Y	อุปสงค์ เงินสกุล X	ราคาเงินสกุล Y ต่อ เงินสกุล X 1 หน่วย
0.35	400	600	209.79	2.86
0.30	500	500	150.15	3.33
0.25	600	400	100.00	4.00
0.20	700	300	60.00	5.00

ปัจจัยกำหนดค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์และอุปทานต่อเงินตราต่างประเทศ

1. ความยืดหยุ่นของอุปสงค์เงินตราต่างประเทศ ขึ้นกับอุปสงค์ต่อสินค้าและบริการนำเข้า ถ้าราคาสินค้านำเข้าเปลี่ยนแปลง เนื่องจากอัตราแลกเปลี่ยนอุปสงค์ต่อสินค้าและบริการเปลี่ยนแปลง (มีค่าความยืดหยุ่นสูง) อุปสงค์ต่อเงินตราต่างประเทศเพื่อนำมาใช้ซื้อสินค้าและบริการดังกล่าวจะเปลี่ยนแปลงไปมากหรือมีความยืดหยุ่นของอุปสงค์สูงตามไปด้วย เมื่อราคาสินค้านำเข้าต่ำเมื่อเทียบกับราคาสินค้าที่ผลิตในประเทศ คนในประเทศจะมีอุปสงค์ต่อสินค้าสูง ดังนั้น ผู้ผลิตในประเทศต้องปรับการผลิตเพื่อสนองตอบความต้องการซื้อสินค้าลดลง ทำให้อุปสงค์เงินตราต่างประเทศเพิ่มขึ้นมากกว่าการปรับการผลิตได้ช้า ความยืดหยุ่นของอุปทานของสินค้าและบริการนำเข้า เมื่ออัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศเปลี่ยนอุปสงค์ต่อสินค้าและบริการจากต่างประเทศ และอุปสงค์ต่อเงินตราต่างประเทศจะขึ้นอยู่กับผู้ผลิตในต่างประเทศจะปรับจำนวนผลิตให้เหมาะกับอุปสงค์ต่อสินค้าและบริการได้อย่างไร เมื่ออัตราแลกเปลี่ยนเงินต่างประเทศต่ำลงราคาสินค้าและบริการจากต่างประเทศจะถูกลง ทำให้ผู้ซื้อมีอุปสงค์ต่อสินค้าและบริการเพิ่มขึ้น ถ้าผู้ผลิตในต่างประเทศเพิ่มอุปทานได้มาก มูลค่าสินค้าเข้าของประเทศผู้ซื้อจะเพิ่มมากขึ้น อุปสงค์ต่อเงินตราต่างประเทศจะเพิ่มขึ้นด้วย

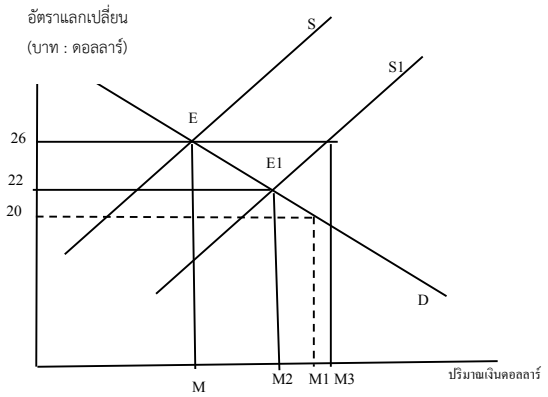
2. ความยืดหยุ่นของอุปทานเงินตราต่างประเทศ ขึ้นกับเส้นอุปทานสินค้าและบริการส่งออก เมื่ออัตราแลกเปลี่ยนเงินต่างประเทศสูงขึ้น หรือเมื่อราคาสินค้าส่งออกลดลง อุปสงค์ต่อสินค้าส่งออกจะเพิ่มขึ้น อุปทานเงินตราจะเพิ่มด้วย ถ้าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อสินค้าส่งออกต่ำ เมื่อราคาสินค้าถูกลงอุปสงค์สินค้าจะเพิ่มไม่มาก อุปทานเงินตราจะเพิ่มไม่มากหรือมีค่าความยืดหยุ่นต่ำด้วย และความยืดหยุ่นของอุปสงค์ที่ต่างประเทศความยืดหยุ่นของอุปทานสินค้าและบริการที่ส่งมาขายแข่งขันกับสินค้าออกของประเทศนั้นในตลาดต่างประเทศ ถ้าอุปทานของสินค้าที่ส่งมาขายแข่งกับสินค้าในประเทศมีความยืดหยุ่นสูง อุปทานของเงินตราต่างประเทศจะมีความยืดหยุ่นสูงด้วย ความยืดหยุ่นของอุปทานของสินค้าและบริการส่งออก อุปทานของเงินตราต่างประเทศมีความสัมพันธ์โดยตรงกับอุปทานของสินค้าและบริการส่งออก ถ้าความยืดหยุ่นของอุปทานสินค้าและบริการส่งออกมีค่าสูง ความยืดหยุ่นของอุปทานของเงินตราต่างประเทศจะมีแนวโน้มจะมีค่าสูงด้วย เช่น เมื่ออัตราแลกเปลี่ยนต่างประเทศแพงขึ้น หรือเงินตราของประเทศมีราคาถูกลง ราคาสินค้าออกของประเทศจะถูกลง ทำให้อุปสงค์ต่อสินค้าจากต่างประเทศเพิ่มขึ้น ถ้าอุปทานของสินค้ามีค่าความยืดหยุ่นสูง มีสินค้าสนองความต้องการที่เพิ่มขึ้นได้มากจะได้เงินตราต่างประเทศมากเพิ่มขึ้น มากกว่า กรณีที่ความยืดหยุ่นของอุปทานส่งออกมีค่าต่ำแม้ว่าอุปสงค์สินค้าจะเพิ่มแต่ผู้ผลิตสินค้าไม่สามารถผลิตสินค้าเพิ่มขึ้นได้มากเท่าที่ควร ดังนั้น อุปทานของเงินตราต่างประเทศจะมีค่าความยืดหยุ่นต่ำกว่าอุปทานของเงินตราต่างประเทศ

อัตราแลกเปลี่ยนดุลยภาพ

อัตราแลกเปลี่ยนดุลภาพของเงินตราต่างประเทศสกุลใดสกุลหนึ่ง ณ ตลาดเงินตราของประเทศใด หมายถึง อัตราแลกเปลี่ยนที่ทำให้อุปสงค์ต่อเงินตราต่างประเทศสกุลนั้นเท่ากับอุปทานพอดี อัตราแลกเปลี่ยนดุลยภาพที่เกิดขึ้น ณ ตลาดเงินตราต่างประเทศในประเทศใดประเทศหนึ่งไม่จำเป็นที่จะต้องปรับอัตราแลกเปลี่ยนที่สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจ หรือสอดคล้องกับภาวะของดุลการชำระเงินของประเทศนั้นเสมอไป สกุลอื่นจะต้องสูงขึ้นด้วยมีต่อสินค้าและบริการส่งออกของประเทศเป็นต้น

ทฤษฎีอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ

อัตราแลกเปลี่ยนกำหนดโดยดุลการชำระเงิน ถือหลักว่าเมื่อใดที่ดุลการชำระเงินของประเทศอยู่ในภาวะสมดุล แสดงว่าอัตราแลกเปลี่ยนอยู่ในภาวะที่เหมาะสม กล่าวคือ อุปสงค์และอุปทานของเงินตราต่างประเทศ ณ ระดับอัตราแลกเปลี่ยนดังกล่าวจะเท่ากันพอดี แต่ถ้าเมื่อใดที่ดุลการชำระเงินอยู่ในภาวะไม่สมดุล แสดงว่า ณ ระดับอัตราแลกเปลี่ยนที่ประเทศใช้อยู่นั้น อุปสงค์และอุปทานของเงินตราต่างประเทศไม่เท่ากัน ดังนั้นเพื่อขจัดความไม่สมดุลของการชำระเงินดังกล่าว อัตราแลกเปลี่ยนจึงต้องเปลี่ยน เช่น ถ้าดุลการชำระเงินในภาวะที่ขาดดุลแสดงว่าอุปสงค์ของเงินตราต่างประเทศ ณ ระดับอัตราแลกเปลี่ยนนั้นมีมากกว่าอุปทาน อัตราแลกเปลี่ยนจึงจำเป็นต้องปรับให้สูงขึ้นเพื่อลดอุปสงค์ของเงินตราต่างประเทศหรือเพื่อเพิ่มอุปทานของเงินตราต่างประเทศ จนถึงระดับที่อุปสงค์และอุปทานของเงินตราต่างประเทศเท่ากัน ดังนั้นฐานะดุลการชำระเงินของประเทศใดประเทศหนึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งในการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนหรือค่าของเงินของประเทศนั้นเมื่อเทียบกับเงินตราสกุลอื่น ๆ ดังรูป 15.1 (ศรีวงศ์ สุมิตร และสาลินี วรบัณฑูร, 2546)

รูป 15.1 ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราแลกเปลี่ยนและดุลการชำระเงิน

จากรูป 15.1 กำหนดให้ D และ S คือ อุปสงค์และอุปทานเงินตราต่างประเทศของไทยคือ เงินดอลลาร์สหรัฐ ถ้าอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ อยู่ที่ 20 บาทต่อ 1 ดอลลาร์ดุลการชำระเงินของไทยจะขาดดุลเท่ากับ MM1 ล้านดอลลาร์สหรัฐ อุปสงค์ต่อเงินดอลลาร์สหรัฐในตลาดต่างประเทศที่ประเทศไทยมีค่ามากกว่าอุปทาน เท่ากับ MM1 ล้านดอลลาร์สหรัฐ แสดงว่าอัตราแลกเปลี่ยน 20 บาทต่อดอลลาร์ เป็นอัตราที่ไม่เหมาะสมกับดุลการชำระเงินของไทย ไทยต้องปรับอัตราแลกเปลี่ยนให้เหมาะสมไปที่ 26 บาทต่อ 1 ดอลลาร์สหรัฐ ทำให้อุปสงค์ และอุปทานเงินตรามีค่าเท่ากัน ถ้ารายได้เพิ่มขึ้น จากการส่งสินค้าออก ทำให้เส้นอุปทานเลื่อนไปทางขวามือ คือ เส้น S เป็น S1 อัตราแลกเปลี่ยน ไปอยู่ที่ 22 บาทต่อ 1 ดอลลาร์ อุปทานเงินตราต่างประเทศมากกว่าอุปสงค์อยู่ M2M3 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ประเทศจึงต้องปรับอัตราแลกเปลี่ยนจาก 26 บาท เป็น 22 บาทต่อ 1 ดอลลาร์สหรัฐ เพื่อให้เกิดดุลยภาพ

อัตราแลกเปลี่ยนกำหนดโดยอำนาจซื้อเปรียบเทียบ สาระของทฤษฎี โดยถือหลักว่าเมื่อได้รับการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนขึ้นครั้งหนึ่งแล้ว ถ้าหากอำนาจซื้อของเงินตราสกุลหนึ่งเพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับอำนาจซื้อของเงินตราสกุลอื่น ๆ อัตราแลกเปลี่ยนหรือราคาของ 2 เงินตราสกุลนั้นเมื่อเทียบกับเงินอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินตรา 2 สกุลจะเป็นสิ่งที่ทำให้อำนาจซื้อของเงินตราทั้งสองสกุลเท่ากันและถ้าหากอำนาจซื้อของเงินตราสกุลหนึ่งเป็น 2 เท่าของอีกสกุลหนึ่ง อัตราแลกเปลี่ยนดุลยภาพระหว่างเงินสกุลแรกและหลังเท่ากัน 1 : 2 หมายถึง เงินสกุลแรก 1 หน่วยมีค่าเท่ากับเงินสกุลหลัง 2 หน่วยและถ้าอำนาจซื้อเปรียบเทียบของเงินตราสกุลหนึ่งลดลงเมื่อเทียบกับอำนาจซื้อของเงินอีกสกุลหนึ่ง การลดลงของอำนาจซื้อจะเป็นผลสะท้อนให้อัตราแลกเปลี่ยนของเงินสกุลนั้นเปลี่ยนแปลงลดลง เขียนเป็นสูตรได้ดังนี้ (ศรีวงศ์ สุมิตร และสาลินี วรบัณฑูร, 2546)

$$R_0/R_1 = P^X_0/P^Y_0 + P^X_1/P^Y_1$$

กำหนดให้ R_0 และ R_1 คือ อัตราแลกเปลี่ยนของปีฐานและอัตราแลกเปลลี่ยนของปีที่กำลังพิจารณาตามลำดับ และ P^x_0/P^Y_0 กับ P^X_1/P^Y_1 คือ ราคาเปรียบเทียบของปีฐานและปีที่กำลังพิจารณาในประเทศ X และประเทศ Y

ข้อจำกัดทฤษฎี

1. ระดับราคาสินค้าที่ผลิตได้ทั้งหมดในระบบเศรษฐกิจ แต่ในทางปฏิบัติมีสินค้าจำนวนมากที่ไม่ผ่านระบบเศรษฐกิจ การเปลี่ยนราคาจึงไม่กระทบต่อต้นทุนและราคาการผลิตเพื่อส่งออก

2. ในการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนไม่ได้คำนึงค่าขนส่งสินค้าที่จะส่งผลให้ราคาสินค้าในประเทศสั่งเข้าสูงกว่าราคาในประเทศผู้ส่งออก

3. ไม่ได้คำนึงถึงปัจจัยอื่น ๆ นอกจากราคาสินค้าเช่น รสนิยม รายได้ อำนาจซื้อเปรียบเทียบเป็นตัวกำหนดอัตราแลกเปลี่ยน หากปัจจัยอื่น ๆ นอกจากราคาเปลี่ยนไปในทางที่เป็นประโยชน์ต่อการค้าระหว่างประเทศการเปลี่ยนแปลงของรายได้ในรูปตัวเงินของประเทศ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในระดับราคาสินค้าและบริการเมื่ออยู่ในภาวะการจ้างงานเต็มที่ ราคาเปลี่ยนไปสูงขึ้น เพราะในภาวะจ้างงานเต็มที่ รายได้ในรูปตัวเงินจะเพิ่มขึ้น แต่จำนวนสินค้าไม่เพิ่ม มีผลให้ราคาเพิ่มขึ้นอย่าเต็มที่ตามการเพิ่มของรายได้

4. ไม่ได้นำการเคลื่อนย้ายของทุนระยะสั้นมาคิด หากประเทศมีทุนระยะยาวไหลออกติดต่อกันเป็นเวลานาน เงินตราต่างประเทศจะเสื่อมค่าลง ทำให้สินค้าออกเพิ่มมากพอที่จะชดเชยกับการไหลออกของเงินทุนทำให้ดุลการชำระเงินอยู่ในภาวะที่สมดุลอีกครั้งได้

5. แบบแผนการบริโภค ของประเทศต่าง ๆ แตกต่างกัน ทำให้ยุ่งยากในการนำราคาระหว่างประเทศที่อยู่ภายใต้เศรษฐกิจและสังคมที่ต่างกันมาเปรียบเทียบกัน

6. มีการบิดเบือนราคาที่เกิดจาก การตั้งกำแพงภาษี จำกัดปริมาณนำเข้าต่าง ๆ ไม่อาจหาอำนาจซื้อเปรียบเทียบที่เหมาะสมที่จะนำมาใช้กำหนดอัตราแลกเปลี่ยนดุลยภาพได้

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่าการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศเป็นการแลกเปลี่ยนเงินที่ถูกกำหนดในสกุลของประเทศอื่น ๆ หรือกลุ่มของประเทศ อาจเป็นการแลกเปลี่ยนกันในรูปเงินสด เครดิตหรือเดบิตการ์ด เช็คเดินทาง เงินสดในธนาคาร หรืออื่น ๆ ที่ประเทศได้มีการทำธุรกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศแก่กัน เช่น คนไทยไปลงทุนในประเทศออสเตรเลีย เมื่อสิ้นปีคนไทยต้องการนำเงินตราต่างประเทศกลับมายังประเทศไทย ก็ต้องมีการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ จากเงินดอลลาร์ออสเตรเลีย เป็นเงินบาทของไทยเพื่อที่จะได้จับจ่ายใช้สอยได้ในประเทศไทย ซึ่งอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ จึงถือว่าเป็นราคาของค่าของเงินตราต่างประเทศ เป็นการแสดงว่า เงินตราของประเทศหนึ่งมีค่าเท่ากับเท่าใดเมื่อเทียบกับเงินสกุลในประเทศ จึงจะสามารถแลกเปลี่ยนเป็นเงินของอีกประเทศหนึ่งได้หนึ่งหน่วย โดยอัตราแลกเปลี่ยนนี้จะมีการเปลี่ยนแปลงทุกวัน และสถาบันทางการเงินที่เป็นตัวกลางในการรับแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ หรือตลาดเงินตราต่างประเทศที่มีการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศกันขึ้นนี้ จัดเป็นตลาดแลกเปลี่ยนต่างประเทศที่อัตราแลกเปลี่ยนคือราคาของเงินตราต่างประเทศที่สามารถผ่านตัวกลางคือสถาบันการเงินระหว่างประเทศ หรือธนาคารที่ตั้งอยู่ในต่างประเทศ เป็นตลาดแลกเปลี่ยนต่างประเทศในการรายงานของตัวแทนของธนาคารหรือธนาคารศูนย์กลางการเงิน สถาบันการเงินอื่น ๆ และสถาบันที่ไม่ใช่การเงิน ตัวแทนจำหน่าย สามารถค้าเงินทางโทรศัพท์หรือทางอิเล็กทรอนิกส์ และอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศในการรับซื้อหรือขายที่เป็นเงินสด ตั๋วแลกเงิน ดราฟ เงินโอน ก็มีการคิดอัตราแลกเปลี่ยนต่างประเทศที่แตกต่างกันตามธุรกรรมที่ทำกับสถาบันการเงินหรือตลาดเงินตราต่างประเทศ เนื่องจากในแต่ละธุรกรรมนั้นมีต้นทุนค่าใช้จ่ายที่แตกต่างกัน พิจารณาอัตราแลกเปลี่ยนดังตาราง 15.3 ประกอบ

ตาราง 15.3 แสดงอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศของประเทศไทย (ณ วันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2563)

สกุลเงิน	สกุลเงิน	ราคา รับซื้อ	ราคา ขาย	ตั๋วแลกเงิน& ดราฟ ราคา รับซื้อ	โอนเงิน ราคารับซื้อ	ตั๋วเงิน& โอนเงิน & ดราฟ ราคา ขาย
USD 50-100	USD : 50-100	31.38	31.94	31.55	31.65	31.95
GBP	United Kingdom	40.22	41.42	40.56250	40.67000	41.61500
EUR	EuroZone	34.04	34.86	34.22500	34.30750	35.00250
JPY	Japan (: 100)	28.23	29.23	28.43250	28.50000	29.38000
HKD	HongKong	3.99	4.13	4.04000	4.05500	4.11750
MYR	Malaysia :	6.90	7.64	7.40750	7.44750	7.63750
SGD	Singapore	22.37	23.14	22.49500	22.55750	23.03750
BND	Brunei	21.84	22.84	-	-	-
CNY	China	4.26	4.56	4.43750	4.47750	4.57000
IDR	Indonesia (: 1000)	1.92	2.39	2.16730	2.19560	2.38250

ที่มา : ธนาคารกรุงเทพ, 2563

ดังนั้น การแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ จึงเป็นการทำธุรกรรมทางการเงินระหว่างประเทศ โดยใช้การแลกเปลี่ยนเงินที่ถูกกำหนดในสกุลของประเทศอื่น ๆ หรือกลุ่มของประเทศในการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศนั้นสิ่งสำคัญ คือ ประเทศต่าง ๆ ต้องทราบถึงอัตราแลกเปลี่ยนของสกุลเงินต่าง ๆ ซึ่งอัตราแลกเปลี่ยนของเงินสกุลต่าง ๆ ก็คือ ราคาของเงินตราในสกุลต่าง ๆ นั่นเอง โดยที่อัตราแลกเปลี่ยนเป็นอัตราที่เทียบระหว่างค่าของเงินสกุลหนึ่ง (สกุลท้องถิ่น) กับหนึ่งหน่วยของเงินสกุลหลัก เช่น ค่าเงินบาทของไทย (จัดเป็นเงินสกุลท้องถิ่น) เทียบกับเงิน 1 หน่วยดอลลาร์สหรัฐ (จัดเป็นเงินสกุลหลัก) ได้ค่าเท่ากับ 1 : 31.94 หมายถึง เงิน 1 ดอลลาร์สหรัฐสามารถแลกเปลี่ยนเป็นเงินบาทไทยได้เป็นจำนวน 31.94 บาท เป็นต้น

ปัจจัยกำหนดอัตราแลกเปลี่ยน

จะเห็นได้ว่าอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงนั้น ขึ้นกับปัจจัยที่อธิบายถึงการเคลื่อนไหวขึ้นลงในอัตราแลกเปลี่ยนรายวัน มีดังนี้

1. ปัจจัยจากเงื่อนไขระหว่างประเทศ มาจากความสัมพันธ์ของอำนาจการซื้อ อัตราดอกเบี้ย ผลทางด้านการเงินทั้งภายในและภายนอกประเทศตามแนวคิดของ ฟิชเชอร์ นักเศรษฐศาสตร์ชาวอังกฤษที่ได้แสดงการอธิบายแนวคิดของการเคลื่อนไหวของอัตราแลกเปลี่ยน ทฤษฎีเหล่านี้ได้อธิบายบนพื้นฐานของข้อสมมุติของทุน สินค้าและบริการมีการเคลื่อนไหวโดยเสรีซึ่งเป็นจริงได้ยากในโลกแห่งความจริง

1.1 ปัจจัยจากเงื่อนไขดุลการชำระเงิน อย่างไรก็ตาม เงื่อนไขของดุลการชำระเงินของประเทศมุ่งเน้นไปที่การค้าระหว่างประเทศในสินค้าและบริการแต่ไม่เน้นบทบาทของการเพิ่มการเคลื่อนย้ายเงินทุนเคลื่อนย้ายระหว่างประเทศที่ขาดดุล เมื่อประเทศมีการขาดดุลการชำระเงินที่เกิดจากการส่งออกต่ำกว่าการนำเข้าสินค้าและบริการจะส่งผลให้เกิดการลดค่าเงินของประเทศนั้น ๆ ได้

1.2 ปัจจัยจากตลาดสินทรัพย์ ประเทศมีความต้องการถือสินทรัพย์ในรูปของเงินตราต่างประเทศเพื่อแสดงฐานะของประเทศ เนื่องจากสินทรัพย์ที่สำคัญสำหรับการลงทุนในหลักทรัพย์สำหรับการลงทุนโครงสร้างราคาสินทรัพย์ได้รับอิทธิพลอย่างสูงจากความต้องการถือสินทรัพย์เพื่อเก็งกำไรในอนาคตจากมูลค่าสินทรัพย์ที่สูงขึ้น ขึ้นอยู่กับการคาดหวังในมูลค่าของสินทรัพย์ ตลาดสินทรัพย์ของการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่าง 2 สกุลเป็นตัวแทนของราคาที่ทำให้เกิดความสมดุลระหว่างอุปทานและอุปสงค์ของสินทรัพย์ ซึ่งเป็นตัวกำหนดค่าของเงินตราเหล่านั้น นอกจากนั้นยังมีปัจจัยทางมหเศรษฐศาสตร์หลายตัวมีผลกระทบต่ออัตราแลกเปลี่ยนและราคาซื้อขายเงินตราซึ่งเป็นตัวกำหนดอุปสงค์และอุปทานเงินตรา คือ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยทางการเมืองและปัจจัยทางด้านจิตวิทยาทางการตลาด

2. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วยนโยบายทางเศรษฐกิจมหภาคที่กำหนดโดยตัวแทนของรัฐบาลและธนาคารชาติ ตลอดจนเงื่อนไขทางเศรษฐกิจที่ปรากฏทั่วไปโดยผ่านรายงานทางเศรษฐกิจและปัจจัยอื่น ๆ ที่เป็นตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจ ได้แก่

2.1 นโยบายทางเศรษฐกิจจะประกอบด้วยนโยบายการคลังของรัฐบาล ผ่านทางงบประมาณรายรับและรายจ่ายของรัฐบาลและนโยบายการเงิน ผ่านทางการควบคุมการเงินโดยธนาคารกลางที่ควบคุมอุปทานการเงินและราคาเงินซึ่งจะมีผลต่อระดับอัตราดอกเบี้ย

2.2 งบประมาณไม่สมดุล คือ เกิดงบประมาณเกินดุลหรือขาดดุลของรัฐบาลเกิดขึ้น ตลาดย่อมโต้ตอบในเชิงลบต่องบประมาณขาดดุลของรัฐบาลและมีการโต้ตอบในเชิงบวกผลกระทบจะถูกสะท้อนในมูลค่าของค่าเงินของประเทศนั้น ๆ

2.3 ระดับและแนวโน้มของดุลการค้าสมดุล การค้าระหว่างประเทศ แสดงถึงอุปสงค์ของสินค้าและบริการซึ่งในทางกลับกันชี้ถึงอุปสงค์สำหรับเงินตราของประเทศเพื่อทำการซื้อหรือขายสินค้า ส่วนเกินและส่วนขาดในการค้าสินค้าและบริการสะท้อนการแข่งขันของเศรษฐกิจของประเทศ เช่น การค้าขาดดุลจะแสดงผลทางลบต่อค่าเงินของประเทศ

2.4 ระดับและแนวโน้มของเงินเฟ้อ ค่าของเงินจะสูญค่าถ้าเกิดภาวะเงินเฟ้อในประเทศหรือระดับเงินเฟ้อมีค่าสูงขึ้นเพราะเงินเฟ้อทำลายอำนาจซื้อ ด้วยเหตุนี้ อุปสงค์สำหรับเงินตราเฉพาะอย่างไรก็ตามเงินตราอาจจะแข็งค่าเมื่อเกิดเงินเฟ้อขึ้นเพราะการคาดหวังที่ธนาคารชาติจะเพิ่มอัตราดอกเบี้ยในระยะสั้นเพื่อป้องกันการเพิ่มขึ้นของอัตราเงินเฟ้อได้

2.5 การเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมั่นคง รายงานการเติบโตของผลิตภัณฑ์ภายในประเทศ (GDP) ระดับการจ้างงาน ยอดขายปลีก ประสิทธิภาพการใช้ศักยภาพในการผลิตอย่างเต็มที่และอื่น ๆ เป็นดัชนีที่บอกถึงความเติบโตทางเศรษฐกิจและความมั่นคงแข็งแรงทางเศรษฐกิจ ยิ่งระบบเศรษฐกิจมีความมั่นคงแข็งแรงดียิ่งทำให้เงินตราของประเทศนั้น ๆ มีค่าดีขึ้นและเป็นที่ต้องการของประเทศอื่น ๆ

2.6 การผลิตที่มีประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ การเพิ่มประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจในระบบเศรษฐกิจควรจะมีอิทธิพลทางบวกต่อค่าของเงิน

3. ปัจจัยทางการเมือง (Political Conditions) เงื่อนไขและเหตุการณ์ทางการเมืองภายในประเทศการเมืองในภูมิภาคและระหว่างประเทศต่าง ๆ สามารถทำให้เกิดผลต่อการกำหนดค่าของเงินในตลาดเงินอัตราแลกเปลี่ยนทุกสกุลเป็นความอ่อนไหว ความไม่มั่นคงทางการเมืองและไม่เข้ามาเกี่ยวข้องเกี่ยวกับพรรคการเมืองที่เข้ามาปกครองใหม่และความไม่มั่นคงทางการเมืองจะมีผลทางลบต่อเศรษฐกิจของประเทศ เช่น ความไม่มั่นคงของพรรคการเมืองของรัฐบาลในปากีสถานและเดินขบวนต่อต้านรัฐบาลของไทยมีผลทางลบต่อค่าเงินเช่นเดียวกัน ในประเทศที่มีความยุ่งยากทางการเงินการเพิ่มของปัจจัยทางการเมืองที่ตระหนักถึงความรับผิดชอบทางการคลังสามารถมีผลในทางตรงข้ามเหตุการณ์ในประเทศหนึ่งในภูมิภาคอาจมีผลเป็นบวกหรือลบต่อประเทศเพื่อนบ้านและต่อกระบวนการของค่าเงินได้

4. ปัจจัยทางด้านจิตวิทยาทางการตลาด (Market Psychology) จิตวิทยาทางการตลาดและการรับรู้ของผู้ค้ามีอิทธิพลต่อตลาดเงินตราต่างประเทศในทางที่แตกต่างกันดังนี้

4.1 เพื่อนำไปสู่ความมีคุณภาพ : ความไม่ได้จัดตั้งของเหตุการณ์ระหว่างประเทศสามารถนำไปสู่ความมีคุณภาพ เป็นรูปแบบของการลงทุนซึ่งผู้ลงทุนสามารถเคลื่อนย้ายสินทรัพย์ไปยังที่ปลอดภัย จะเกิดอุปสงค์ที่ใหญ่ด้วยเหตุนี้ราคาที่สูงกว่าสำหรับการรับรู้ถึงเงินตราในฐานะที่แข็งกว่าเงินสกุลอื่นที่อ่อนกว่าที่ร่วมค้าด้วย ได้แก่ เงินดอลลาร์สหรัฐ เงินฟรังสวิส และทองเป็นสิ่งที่ปลอดภัยในช่วงที่การเมืองและเศรษฐกิจไม่มีความมั่นคง

4.2 เพื่อนำไปสู่แนวโน้มระยะยาว : ตลาดเงินตราได้มีการเคลื่อนย้ายไปสู่แนวโน้มระยะยาว แม้ว่าเงินตราไม่มีการเติบโตรายปีแบบฤดูกาลเหมือนสินค้าอื่น ๆ ก็ตามวงจรทางเศรษฐกิจก็สามารถทำให้ตกลงได้ การวิเคราะห์วงจรมองแนวโน้มของราคาในระยะยาวที่อาจเพิ่มจากแนวโน้มทางการเมือง

4.3 เพื่อใช้สถานการณ์สกุลเงิน เป็นแนวโน้มสำหรับราคาของเงินตราที่จะสะท้อนถึงการกระทำก่อนที่จะเกิดเมื่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ผ่านมา แรงต้านจะได้ผลที่ตรงข้ามทำให้เกิดการซื้อขายที่เกินความเป็นจริงในตลาดการซื้อหรือขายเนื่องจากข่าวลือ เมื่อผู้ลงทุนเน้นความเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ภายนอกไปยังราคาเงินตรามากเกินไป

4.4 เพื่อสะท้อนถึงนโยบายทางเศรษฐกิจ จำนวนเศรษฐกิจกลายเป็นความสำคัญที่จิตวิทยาการตลาดและมีผลทันทีต่อการเคลื่อนย้ายในตลาดระยะสั้น ต้องดูอะไร สามารถเปลี่ยนได้ตลอดเวลาในปัจจุบัน เช่น ตัวเลขของอุปทานเงินตรา การจ้างงาน ดุลการค้าและอัตราเงินเฟ้อ

4.5 เพื่อการซื้อขายแบบเทคนิค เช่นเดียวกับตลาดอื่น ๆ ราคาเคลื่อนไหวสะสมเคลื่อนในคู่ของเงินตรา เช่น เงินยูโร/เงินดอลลาร์อเมริกา (EUR/USD) สามารถเป็นรูปแบบในวงเล็บที่ว่าผู้ค้าอาจจะพยายามใช้ผู้ค้าจำนวนมากได้โดยศึกษาจากโครงสร้างราคา

ตลาดเงินตราต่างประเทศ

ตลาดเงินตราต่างประเทศเป็นแหล่งสำคัญของการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ (วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, 2548, น.96) กล่าวถึง ตลาดเงินตราต่างประเทศ หมายถึง สถานที่/กิจกรรมการซื้อขายแลกเปลี่ยนเงินตราต่างสกุลโดยแลกเปลี่ยนจากเงินตราสกุลหนึ่งไปเป็นเงินตราอีกสกุลหนึ่งตามอัตราแลกเปลี่ยนที่กำหนดโดยกลไกตลาด ธุรกรรมแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศของไทยอยู่ภายใต้การควบคุมของธนาคารแห่งประเทศไทย

โครงสร้างตลาดเงินตราต่างประเทศประกอบด้วยผู้ซื้อและผู้ขายเงินตราต่างประเทศ ได้แก่ ธนาคารพาณิชย์ ธนาคารกลาง สถาบันการเงิน ผู้เก็งกำไรค่าเงินในรูปบริษัท รัฐบาลและผู้ลงทุนรายย่อย เป็นต้น (วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, 2548, น. 97-98) ผู้ขายเงินตราต่างประเทศ คือ ผู้ที่มีเงินตราต่างประเทศอาจเป็นเอกชน รัฐบาล หรือสถาบันการเงินและต้องการขายหรือแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศสกุลที่ถืออยู่เป็นเงินตราสกุลอื่น โดยทำกิจกรรมเศรษฐกิจคือ การส่งสินค้าออก การขายบริการให้ต่างประเทศ การรับชำระหนี้ระหว่างประเทศ รับการลงทุนจากต่างประเทศโดยตรงและโดยอ้อม และการรับเงินโอนจากต่างประเทศ เมื่อได้รับเงินตราต่างประเทศมาแล้ว ผู้ครอบครองอาจขายหรือแลกเปลี่ยนเป็นเงินตราต่างประทเศภายในประเทศหรือเป็นเงินตราต่างประเทศสกุลอื่น การขายเงินตราต่างประเทศก่อให้เกิดอุปทานเงินตราต่างประเทศสกุลนั้น ส่วนผู้ซื้อเงินตราต่างประเทศ คือ ผู้ที่มีความต้องการเงินตราต่างประเทศเพื่อนำไปใช้จ่ายในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เช่น การสั่งสินค้าเข้า การซื้อบริการของต่างประเทศและการจ่ายเงินโอน หรือเงินช่วยเหลือหรือเงินบริจาคไปต่างประเทศ ดังนั้น ผู้ซื้อเงินตราต่างประเทศก่อให้เกิดอุปสงค์เงินตราต่างประเทศสกุลนั้น และตัวกลางซื้อขายเงินตราต่างประเทศ ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย ได้ประโยชน์จากส่วนต่างระหว่างอัตราซื้อและอัตราขาย และได้ผลตอบแทนในรูปค่าธรรมเนียมและค่าบริการในการอำนวยความสะดวกที่เกี่ยวกับการโอนเงินข้ามประเทศ ตัวกลางซื้อขายเงินตราเป็นสถาบันการเงิน หน่วยธุรกิจ และธนาคารพาณิชย์

ตลาดแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศแบ่งออกเป็น 2 ตลาด คือ ตลาดซื้อขายเงินตราต่างประเทศนอกตลาดซื้อขายอย่างเป็นทางการ (Over-the-Counter Market : OTC) และตลาดการค้าอัตราแลกเปลี่ยนเงินตรา (the exchange-traded market) มีรายละเอียดดังนี้

1. ตลาดการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ที่มีการซื้อขายอย่างเป็นทางการปริมาณการซื้อขายเงินตราต่างประเทศในตลาดการเงินจะมีมากหรือน้อยเพียงใดนั้นสามารถพิจารณาได้จากผลตอบแทนเฉลี่ยรายวันในตลาด การซื้อ-ขายเงินตราต่างประเทศของโลกที่มีรายงานการซื้อขายตลอดเวลาตลาดที่เกี่ยวข้องกับการซื้อ-ขายเงินตราต่างประเทศเป็นตลาดที่มีอัตราการเติบโตอย่างต่อเนื่อง

2. ตลาดการซื้อขายเงินตราต่างประเทศนอกตลาดอย่างเป็นทางการ (the over-the-counter : OTC) เป็นตลาดซื้อขายเงินตราต่างประเทศที่มีจำนวนการเชื่อมโยงระหว่างประเทศในตลาด ค่อนข้างมากที่ใช้เงินตราสกุลที่แตกต่างกันเป็นเครื่องมือในการค้าระหว่างประเทศ หมายถึง ไม่ได้ใช้อัตราแลกเปลี่ยนเพียงอัตราเดียว แต่ใช้อัตราแลกเปลี่ยนหลายอัตราขึ้นอยู่กับธนาคารหรือตลาดที่ผู้ซื้อเป็นผู้กำหนดการซื้อขาย และในทางปฏิบัติมีความใกล้ชิดกันทั้ง ๆ ที่อาจถูกเอาเปรียบในการแลกเปลี่ยน การแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศแบบนี้มีมูลค่าเพียง 4% ของผลตอบแทนจากนอกตลาดซื้อขายอย่างเป็นทางการ สัญญาซื้อขายเงินตราต่างประเทศในอนาคต นำมาใช้ในปี ค.ศ. 1972 ที่ Chicago Mercantile Exchange และเป็นการค้าที่มีความสัมพันธ์อย่างมากกับสัญญาซื้อขายในอนาคต ประเทศพัฒนาส่วนใหญ่ยอมรับการค้าเงินตราต่างประเทศที่เป็นอนุพันธ์ ในการแลกเปลี่ยนประเทศพัฒนาแล้วทั้งหลายเหล่านี้มีบัญชีแลกเปลี่ยนเงินทุนอย่างเต็มรูปแบบอยู่แล้วจำนวนของประเทศที่ไม่ยอมใช้การแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศแบบอนุพันธ์ เพื่อต้องการควบคุมบัญชีเงินทุนของประเทศ การใช้อนุพันธ์การแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศได้เกิดขึ้นในหลายประเทศ เช่น เกาหลีใต้ อัฟริกาใต้และอินเดียได้สร้างการแลกเปลี่ยนเงินตราในอนาคตทั้งที่มีการควบคุมในบัญชีเงินทุนก็ตาม

กล่าวโดยสรุป ตลาดเงินตราระหว่างประเทศนั้นจะไม่เหมือนกับตลาดหลักทรัพย์ เนื่องจากตลาดเงินตราระหว่างประเทศจะแบ่งตามระดับการเข้าถึง คือ ตลาดเงินตราระหว่างประเทศที่เป็นธนาคารระหว่างประเทศซึ่งมาจากธนาคารพาณิชย์ และตัวแทนตลาดหลักทรัพย์ ในตลาดธนาคารระหว่างประเทศ ความแตกต่างระหว่างราคาที่เสนอซื้อและเสนอขายเป็นความเสี่ยงสำหรับผู้ซื้อ-ผู้ขายภายนอกต้องแบกรับความเสี่ยงนี้ ถ้าผู้ค้าเงินตราสามารถประกันจำนวนซื้อเงินตราต่างประเทศที่มากพอ จะสามารถได้ราคาที่ทำให้ความแตกต่างระหว่างการซื้อและขายแคบกว่าจำนวนการซื้อขายเงินตราทำให้ตลาดเงินระหว่างประเทศถูกกำหนดโดยขนาดของจำนวนเงินในการซื้อขาย ในตลาดธนาคารระหว่างประเทศมีมูลค่าร้อยละ 53 ของการซื้อขาย จะเห็นว่า อัตราแลกเปลี่ยนที่ซื้อขายกับตัวแทนที่ไม่ใช่สถาบันการเงินอย่างเป็นทางการจะให้อัตราแลกเปลี่ยนที่ดีกว่าและเป็นที่นิยมมากกว่า

ประเภทของตลาดเงินตราต่างประเทศ

ในการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศสามารถทำได้กับหน่วยธุรกิจที่ทำการซื้อขายเงินตราต่างประเทศที่เป็นธนาคารและสถาบันการเงินที่ไม่ใช่ธนาคารที่ตั้งอยู่ในต่างประเทศ ตลาดแลกเปลี่ยนต่างประเทศได้แก่ ตัวแทนของธนาคารหรือธนาคารศูนย์กลางการเงิน สถาบันการเงินอื่น ๆ และสถาบันที่ไม่ใช่การเงิน ตัวแทนจำหน่าย ผู้ค้าเงินตราต่างประเทศโดยสามารถค้าเงินกันได้ทางโทรศัพท์หรือทางอิเล็กทรอนิกส์ได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งผ่านทางรอยเตอร์ (Reuters) หรือบูมเบอร์ก (Bloomberg) เป็นต้น ประเภทของการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศมีดังนี้

1. ตลาดการซื้อขายเงินตราต่างประเทศแบบทันที หมายถึง ตลาดการซื้อขายเงินตราต่างประเทศด้วยการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ หรือเป็นการซื้อเงินตราสกุลหนึ่งด้วยเงินสกุลอื่นที่มีการส่งมอบเงินตราต่างประเทศกันในทันที และมีการชำระเงินทันที เช่น กรณีซื้อขายด้วยเงินสด หรือมีการดำเนินการแลกเปลี่ยนให้เสร็จสิ้นภายในสองวันหลังจากที่ตัวแทนจำหน่าย (Dealers) สองฝ่ายได้ทำการตกลงซื้อขายเป็นที่เรียบร้อยแล้ว เช่น ตกลงซื้อขายเงินตราต่างประเทศวันจันทร์จะต้องส่งมอบวันพุธ เป็นต้น ยกเว้นข้อกำหนดซื้อขายของบางประเทศ เช่น การซื้อขายเงินดอลลาร์สหรัฐกับเงินดอลลาร์แคนาดา หรือเงินไลรา (Lira) ประเทศตุรกี เงินยูโร และเงินรูเบิล (Ruble) ในรัสเซียจะใช้เวลาในการซื้อขายเสร็จสมบูรณ์ไม่เกิน 1 วัน ในตลาดการซื้อขายแบบทันทีจะมีตัวแทนการซื้อขายเงินตราต่างประเทศเป็นผู้กำหนดอัตราการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศของราคาซื้อ (Bid) และราคาขาย (Offer) ถ้าซื้อขายเป็นเงินดอลลาร์สหรัฐอเมริกา การกำหนดราคาของตัวแทนการซื้อขาย (Dealer) จะกำหนดเงินตราต่างประเทศเป็นจำนวนเงินดอลลาร์สหรัฐของเงินตราต่างประเทศ ถ้าการกำหนดราคาเป็นเงินสกุลยุโรปตัวแทนการซื้อขาย (Dealer) จะกำหนดราคาเป็นเงินตราต่างประเทศต่อเงินยูโรจำนวนที่เรียกว่าอัตราแลกเปลี่ยนจะถูกกำหนดโดยใช้ฐานของเงินตราสกุลต่าง ๆ

2. ตลาดการซื้อขายเงินตราต่างประเทศแบบซื้อขายล่วงหน้า หมายถึง ตลาดการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศทำสัญญากันล่วงหน้าไว้ก่อน ส่วนการส่งมอบเงินตราต่างประเทศ และการชำระเงินจะทำภายหลังให้เสร็จสิ้นภายใน 3 วันทำการ หรือมากวันกว่าหลังจากการตกลงซื้อขายกันเรียบร้อยแล้วของตัวแทนจำหน่าย เช่น กำหนดระยะเวลาไว้ 1 เดือน 3 เดือน 6 เดือน หรือ 12 เดือน ก็ได้ การซื้อขายล่วงหน้านี้จะมีตัวแทนของการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศกันโดยตรงระหว่างเงิน 2 สกุลที่มีกรอบระยะเวลาสั้น และเกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนแบบเงินสดมากกว่าการทำสัญญาและได้รับดอกเบี้ย การซื้อขายแบบนี้จะไม่มีในการทำการซื้อขายที่กำหนดระยะเวลาตายตัวในการซื้อหรือขายขึ้นอยู่กับคู่สัญญาที่จะกำหนดเวลาในอนาคตที่แน่นอน ณ ราคาที่ตกลงกันในวันที่จะทำการซื้อขายกันซึ่งการตกลงทำสัญญากันวันที่ซื้อขายกันถือว่าเป็นการทำสัญญา ณ จุดเวลานั้น ซึ่งเป็นการตกลงซื้อขายทรัพย์สินกันในวันที่ซื้อขายกันจะไม่มีค่าของเงินในอนาคต ดังตาราง 15.4

ตาราง 15.4 อัตราซื้อขายเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า 1 เดือน

เงินตราสกุล	EXPORT STANG	IMPORT STANG
AUD (Australian Dollar)	-2.59748300	6.50318025
CAD (Canadian Dollar)	-5.01862745	5.46883043
USD (American Dollar)	-3.50000000	1.75000000
EUR (Euro)	-4.22647100	18.10285075
JPY (100 Yen)	-2.10225167	17.36921522

ที่มา : ธนาคารกสิกรไทย, 2563

การซื้อขายสินทรัพย์เพื่ออนาคตจะเป็นการลงทุนในระยะยาว ราคาที่ตกลงกัน เรียกว่า ราคาส่งมอบ ซึ่งจะเท่ากับราคาซื้อ-ขายกันล่วงหน้าในเวลาที่ตกลงกันในสัญญาซื้อขาย ราคาซื้อ-ขายล่วงหน้าที่กำหนดในสัญญาซื้อขายนั้นมีความแตกต่างจากราคาซื้อ-ขายในปัจจุบัน เป็นราคาสินทรัพย์ที่เปลี่ยนมือในวันที่ซื้อ-ขายกันวันนั้น ความแตกต่างระหว่างราคาซื้อ-ขายในช่วงเวลานั้น และราคาซื้อ-ขายล่วงหน้า คือ ผลตอบแทนการซื้อ-ขายล่วงหน้าหรือส่วนลดจากการซื้อ-ขายล่วงหน้า หรืออยู่ในรูปของกำไรหรือขาดทุน โดยการซื้อ-ขายล่วงหน้าเหมือนกับหลักทรัพย์อื่นในตลาดหลักทรัพย์สามารถเป็นการเสี่ยงจากการซื้อ-ขาย (แบบดั้งเดิมเป็นความเสี่ยงจากการถือเงินตราต่างประเทศหรือจากอัตราแลกเปลี่ยน) เหมือนกับวิธีการเก็งกำไร หรือยอมให้ผู้ซื้อ-ผู้ขายสามารถหาประโยชน์ได้จากวันเวลาที่ทำการแลกเปลี่ยนเงินตราได้ในตลาดซื้อ-ขายล่วงหน้า เป็นทางเลือกหนึ่งที่จะป้องกันความเสี่ยงในการซื้อ-ขายเงินตราต่างประเทศเป็นการแลกเปลี่ยนล่วงหน้าที่เข้าไปร่วมกับการแลกเปลี่ยนล่วงหน้าในการแลกเปลี่ยนนี้เงินยังไม่ต้องเปลี่ยนมือจนกว่าถึงกำหนดที่ระบุไว้ในสัญญาซื้อ-ขายล่วงหน้า ผู้ซื้อและผู้ขายได้ตกลงในอัตราแลกเปลี่ยนสำหรับวันที่ใดก็ได้ในอนาคตและการแลกเปลี่ยนเกิดขึ้นในวันใดก็ได้ในอนาคตภายใต้การตกลงในอัตราตลาดที่ทั้ง 2 ฝ่ายยอมรับระยะเวลาของการค้าสามารถทำได้ภายใน 1 วัน หรือ 2-3 วันหรือเป็นเดือนหรือเป็นปีก็ได้ส่วนใหญ่วันที่จะถูกกำหนดและเห็นชอบทั้ง 2 ฝ่ายในการทำสัญญาซื้อขายกันล่วงหน้าเป็นการต่อรองและเห็นด้วยทั้ง 2 ฝ่าย ถ้าเงินตราต่างประเทศในตลาดซื้อ-ขายล่วงหน้าทำเป็นสัญญาซื้อขายล่วงหน้า เป็นการคาดหวังอัตราแลกเปลี่ยนในอนาคตต่อเงินตราสกุลต่าง ๆ อาจมีค่าสูงหรือต่ำไม่เท่ากัน

3. การซื้อขายเงินตราต่างประเทศแบบกำหนดค่าไว้ล่วงหน้า (Futures) การซื้อขายเงินตราต่างประเทศแบบกำหนดค่าไว้ล่วงหน้า หมายถึง เป็นรูปแบบการซื้อ-ขายเงินตราต่างประเทศเพื่อใช้ในอนาคตเป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยนที่สามารถประกันราคาในอนาคตในการค้าระหว่างประเทศของอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศได้แต่สัญญาของการซื้อ-ขายเป็นการเจาะจงและการกำหนดเวลาที่แน่นอนเป็นการซื้อ-ขายล่วงหน้าด้วยสัญญามาตรฐานที่มีการกำหนดขนาดและวันที่ที่แน่นอน ทำการซื้อขายในตลาดซื้อขายล่วงหน้าซึ่งเป็นตลาดกลาง คือ Thailand Future Exchange : TFEX) เช่น จำนวนเงินที่ทำการซื้อ-ขายกันมูลค่า 1,000 ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ต้องการใช้ในเดือนพฤศจิกายน ที่จะถึงในอัตราที่ ณ วันที่ตกลงซื้อ-ขายล่วงหน้ากันเป็นมาตรฐานและใช้ในการซื้อ-ขายแลกเปลี่ยนในวัตถุประสงค์นี้ความยาวของสัญญาการซื้อ-ขายล่วงหน้าเฉลี่ยประมาณ 3 เดือน สัญญาการซื้อ-ขายล่วงหน้า เป็นการสร้างผลรวมของอัตราดอกเบี้ย ดังตาราง 15.5

ตาราง 15.5 อัตราแลกเปลี่ยนแบบล่วงหน้า (Future) (วันที่ซื้อขาย 28 กุมภาพันธ์ 2563)

สัญญา	เดือนสิ้นสุด	เปิด	เสนอซื้อ	เสนอขาย	เปลี่ยนแปลง	สถานะคงค้าง	ราคาที่ใช้ชำระ
USDH20	มี.ค. 63	-	-	-	-	18,031.00	31.6300
USDJ20	เม.ย. 63	-	-	-	-	153.00	31.6400
USDK20	พ.ค. 63	-	-	-	-	65.00	31.6200

สัญญา	เดือนสิ้นสุด	เปิด	เสนอซื้อ	เสนอขาย	เปลี่ยนแปลง	สถานะคงค้าง	ราคาที่ใช้ชำระ
USDM20	มิ.ย. 63	-	-	32.00	-	15,839.00	31.5800
รวม USDFuture						34,088.00	

ที่มา : ตลาดหลักทรัพย์, 2563

4. การซื้อขายเงินตราต่างประเทศแบบทำสัญญาการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศแบบสวอป (Foreign Exchange Swap) การซื้อขายเงินตราต่างประเทศแบบทำสัญญาการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศแบบสวอป หมายถึง รูปแบบของการซื้อ-ขายเงินตราต่างประเทศล่วงหน้าที่ธนาคารแห่งประเทศไทยใช้ในการบริหารสภาพคล่องในระบบโดยธนาคารแห่งประเทศไทยทำการแลกเปลี่ยนกับธนาคารพาณิชย์ทั้งในและต่างประทเศเพื่อดูดซับสภาพคล่องเงินบาท ปกติที่นิยมใช้กันมาก คือ Forex swap (FX swap) เป็นรูปแบบการแลกเปลี่ยนซื้อ-ขายเงินตราต่างประเทศในสกุลใดสกุลหนึ่งที่มีความต่อเนื่องกันในวันที่แตกต่างกัน 2 ส่วน จากราคาในช่วงนั้น ไปยังราคาล่วงหน้าในอนาคต ใน FX swap นั้น 2 ฝ่ายจะทำการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศในช่วงเวลาที่เหมาะสม และเห็นด้วยที่จะซื้อกลับในวันต่อมาไม่ใช่สัญญามาตรฐานและไม่ใช่การค้าโดยผ่านการแลกเปลี่ยน เช่น ธนาคารกรุงเทพสาขาในประเทศไทยมีเงินบาทเหลือเป็นเวลา 3 เดือน และธนาคารกรุงเทพสาขาญี่ปุ่นมีเงินคงเหลือเป็นเงินเยนและต้องการเงินบาทเป็นเวลา 3 เดือน ดังนั้น ธนาคารกรุงเทพสาขาในประเทศไทยสามารถ swap เงินบาทเป็นเงินเยนขายเงินเยนให้กับธนาคารกรุงเทพในญี่ปุ่น ณ อัตราการซื้อขายเงินตราต่างประเทศที่จะต้องส่งมอบในการซื้อเงินบาทล่วงหน้า 3 เดือนกับธนาคารกรุงเทพสาขาญี่ปุ่น เป็นต้น ดังนั้น สวอป คือ ค่าผลต่างของอัตราดอกเบี้ยตามคู่เงินที่แลกเปลี่ยนกันอาจเป็นค่าบวกหรือติดลบได้ ซึ่งก็คือค่าดอกเบี้ยทีจะได้หรือเสียไปนั่นเอง เช่น เงินปอนด์มีอัตราดอกเบี้ย 1.25% ต่อปี และเงินดอลลาร์สหรัฐมีอัตราดอกเบี้ย 0.50% ต่อปี ดังนั้น หากต้องการซื้อค่า swap = 1.25 - 0.50 = 0.75 และหากต้องการขายค่า swap = 0.50 - 1.25 = -0.75 เป็นต้น ซึ่งอาจทำกำไรได้จากดอกเบี้ยที่แตกต่างกัน (วิกิพีเดีย, 2020)

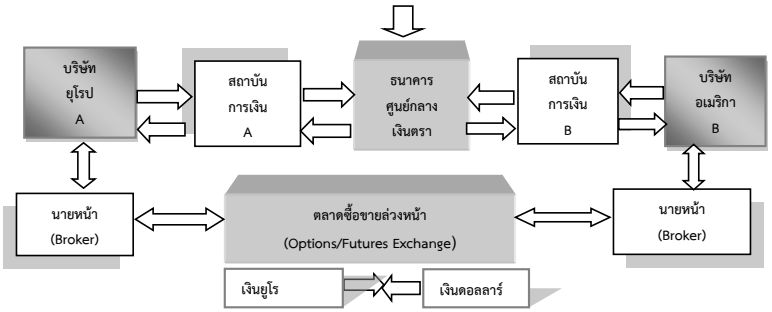
5. การซื้อขายเงินตราต่างประเทศแบบให้สิทธิ์ในการซื้อขายเงินตราต่างประเทศในอนาคต (Option) การแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศโดยวิธีให้สิทธิ์ในการซื้อขายเงินตราต่างประเทศในอนาคต หรือ Option (เรียกสั้น ๆ FX Option) เพื่อขจัดความเสี่ยงจากความผันผวนของค่าเงิน กำหนดกำไรขั้นต่ำได้ทันที ซึ่งผู้ส่งออกหรือผู้มีรายได้เป็นเงินสกุลต่างประเทศและมีต้นทุนเป็นเงินบาทสามารถซื้อ put option เพื่อประกันอัตราแลกเปลี่ยนที่จะขายไม่ให้ต่ำกว่าระดับที่รับได้กำหนดอัตราผลกำไรขั้นต่ำของธุรกิจได้ทันที ตรงข้ามผู้นำเข้าหรือมีค่าใช้จ่ายเป็นเงินสกุลต่างประเทศและมีรายได้เป็นเงินบาท สามารถซื้อcall option เพื่อประกันอัตราแลกเปลี่ยนที่จะซื้อไม่ให้สูงกว่าระดับที่รับได้ กำหนดอัตราผลกำไรขั้นต่ำของธุรกิจได้ทันที ตลาด FX Options คือตลาดที่ลึกที่สุด ใหญ่ที่สุดและมีความคล่องตัวมากที่สุด การแลกเปลี่ยนอนุพันธ์ต่างประเทศ และการแลกเงินตรา

ต่างประเทศ จะเกี่ยวพันอย่างมากกับอัตราดอกเบี้ยของสินทรัพย์ที่ผู้บริโภคต้องการซื้อเพื่อถือไว้เก็งกำไรในระยะยาว เช่น พันธบัตรและเกี่ยวข้องกับอัตราแลกเปลี่ยนหลักกับการจ่ายดอกเบี้ย ซึ่ง Options คือ สิทธิ์แต่ไม่ใช่ความเป็นเจ้าของ ในการค้าเงินตราต่างประเทศในอนาคต ส่วนสัญญาในอนาคต คือ ข้อตกลงระหว่าง 2 กลุ่ม คือ ผู้ซื้อและผู้ขายเงินตราต่างประเทศในปัจจุบันในวันที่ในอนาคต ผู้ขาย Option มีภาระผูกพันที่จะต้องซื้อหรือขายเงินสกุลต่างประเทศตามอัตราแลกเปลี่ยนที่กำหนดในสัญญา ถ้าหากผู้ซื้อ Option เลือกที่จะใช้สิทธินั้น ซึ่งแตกต่างจาก FX Forward Contract ที่กล่าวมาข้างต้น เป็นสัญญาที่เป็นภาระผูกพันระหว่างธนาคาร กับลูกค้าเหมือนกับสัญญา FX โดยทั่วไป โดยกำหนดจำนวนเงิน สกุลเงิน อัตราแลกเปลี่ยน และกำหนดวันที่ทำการส่งมอบล่วงหน้าที่แน่นอน ซึ่งอัตราแลกเปลี่ยนล่วงหน้าที่กำหนดนั้นไม่ใช่อัตราแลกเปลี่ยน ณ ราคาตลาดในอนาคต ซึ่งเมื่อถึงวันส่งมอบ จะต้องใช้อัตราแลกเปลี่ยนที่กำหนดในสัญญา (วิกิพีเดีย, 2020)

6. การซื้อขายเงินตราต่างประเทศแบบอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Trading) การซื้อขายเงินตราต่างประเทศแบบอิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง เป็นการซื้อขายเงินตราต่างประเทศในตลาดซื้อขายเงินตราต่างประเทศแบบรายวัน และการซื้อขายเงินตราต่างประเทศบนเครื่องคอมพิวเตอร์ กลายเป็นเรื่องปกติธรรมดาที่เกี่ยวเนื่องกับการบริการให้คำปรึกษาทางการเงินในปี ค.ศ. 2008 สูงถึง 25% ของการซื้อขายทั้งหมดโดยมูลค่าจะใช้การค้าผ่านทางคอมพิวเตอร์เริ่มจาก 18% ในปี ค.ศ. 2005 และในปัจจุบัน มีมูลค่าสูงถึง กว่า 70% (วิกิพีเดีย, 2020)

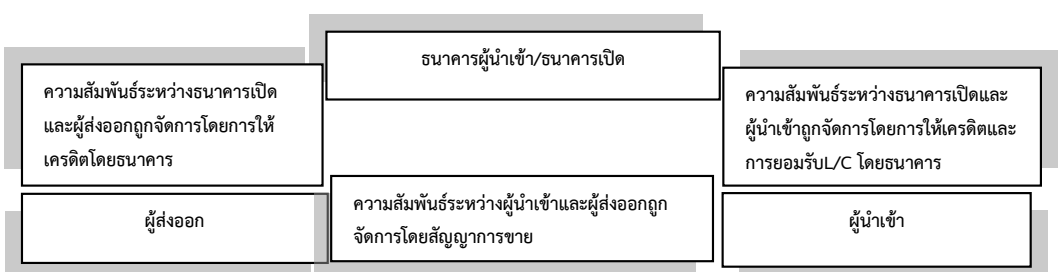
กระบวนการค้าเงินตราต่างประเทศ

กระบวนการค้าเงินตราต่างประเทศ (The Foreign-Exchange Trading Process) เริ่มจากบริษัทเงินตราต่างประเทศที่อยู่ในประเทศต่าง ๆ เช่นบริษัทที่อยู่ในประเทศยุโรป สมมุติให้คือ บริษัท A ต้องการซื้อขายเงินตราต่างประเทศกับบริษัท B ที่อยู่ในประเทศอเมริกา ต้องทำการซื้อขายเงินตราต่างประเทศผ่านนายหน้าของทั้ง 2 ประเทศ จะเป็นคนกลางในการค้าและแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ตัวแทนการค้า เป็นคนที่ทำงานกับคนอื่น ๆ และสามารถค้าเงินได้โดยผ่านทางโทรศัพท์ การสั่งซื้อทางอิเล็กทรอนิกส์ และการสั่งซื้อโดยตรงกับตัวแทนของธนาคารอื่น ๆ ในปัจจุบันการซื้อขายอัตราแลกเปลี่ยนต่างประเทศนิยมซื้อกันทางอินเตอร์เน็ตและให้ความสำคัญมากขึ้นในการซื้อขายเงินตราต่าง ประเทศจะผ่านไปยังสถาบันการเงินของแต่ละประเทศไปยังธนาคารหรือศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศหรือการซื้อขายอาจเข้าสู่ในตลาดการซื้อขายล่วงหน้าได้ ดังจากรูป 15.2

รูป 15.2 แสดงกระบวนการค้าอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ

บริษัทการค้าเงินตราต่างประเทศ เป็นส่วนสำคัญของตลาดเงินตราต่างประเทศ มาจากกิจกรรมทางการเงินของบริษัทเพื่อหาอัตราแลกเปลี่ยนต่างประเทศที่จ่ายเป็นค่าสินค้าและบริการ บริษัทการค้าที่เป็นธนาคารหรือผู้เก็งกำไรและผู้ค้าเงินตราต่างประเทศเหล่านี้ มีผลกระทบเล็กน้อยในระยะสั้นในตลาดอัตราแลกเปลี่ยนการไหลเวียนการค้าเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดอัตราแลกเปลี่ยนต่างประเทศในระยะยาวบริษัทลงทุนข้ามชาติบางบริษัทสามารถได้รับผลกระทบจากความไม่คาดหวังนี้เมื่ออยู่ในตำแหน่งที่ใหญ่มากถูกปกคลุมด้วย เนื่องจากหลักทรัพย์ที่ยังไม่เป็นที่รู้จักในตลาดโดยคนที่มีส่วนร่วมในตลาดอื่น ๆ บริษัทใช้อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ สถาบันหลักที่ทำการค้าอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศส่วนใหญ่เป็นธนาคารพาณิชย์และสถาบันการลงทุนขนาดใหญ่และตลาดหลักทรัพย์ของประเทศไทยทำการซื้อขายหลักทรัพย์ บริษัทใช้การแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศในการตั้งการแลกเปลี่ยนที่เกี่ยวกับการนำเข้าและการส่งออกสินค้าและบริการสำหรับการลงทุนในต่างประเทศและการได้ผลตอบแทนที่เป็นตัวเงินผ่านทางข้อตกลงที่ได้กำหนดในสัญญาการทำกำไรจากผลต่างของ 2 ตลาด หรือการเก็งกำไร เมื่อมีการซื้อขายสินค้ากันระหว่างประเทศ บริษัทในประเทศต่าง ๆ ได้แก่ บริษัทในประเทศผู้ส่งออกและบริษัทในประเทศผู้นำเข้าสินค้าจะต้องทำการชำระเงินค่าสินค้ากันมีกระบวนการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศผ่านระบบของธนาคารได้ ดังรูป 15.3 ประกอบ

รูป 15.3 แสดงความสัมพันธ์ของการเปิดแอลซี L/C (Letter-of-Credit)

จากรูป 15.3 เริ่มจากประเทศผู้นำเข้าสินค้า จะต้องไปที่ธนาคารที่ต้องการทำธุรกรรมในการชำระค่าสินค้าโดยธนาคารจะทำการเปิด L/C ให้กับบริษัทผู้นำเข้าให้บริษัทผู้ส่งออกส่งสินค้าให้กับผู้นำสินค้าเข้าโดยให้ความมั่นใจกับบริษัทว่าเมื่อส่งสินค้าไปให้กับบริษัทแล้วบริษัทจะได้รับเงินเป็นค่าสินค้าตามที่ได้ตกลงไว้ เมื่อมีการส่งมอบสินค้ากันเรียบร้อยผู้ส่งออกก็สามารถนำ L/C ไปขึ้นเงินจากธนาคารที่ทำธุรกรรมด้วย วัตถุประสงค์ของความต้องการเงินตราต่างประเทศมี 2 วัตถุประสงค์ใหญ่ ๆ คือ 1) เพื่อการส่งออกหรือนำเข้าสินค้าจากการค้าระหว่างประเทศ ทำให้ประเทศต้องการเงินตราต่างประเทศ จึงต้องพิจารณากระแสเงินสดจากการนำเข้าและส่งออก การไหลเวียนของเงินตราต่างประเทศด้วยเหตุผลนี้ ต้องการเอกสารการส่งออกและนำเข้า เช่น ใบตราส่ง ใบขนส่งสินค้า หนังสือรับรองจากธนาคาร เป็นต้น จะกระทำการผ่านระบบของธนาคารระหว่างประเทศ 2) เพื่อการลงทุน และการเก็งกำไร การไหลเวียนทางการเงินการเก็งกำไร การซื้อขายที่เกิดจากความแตกต่างกันของราคาหลักทรัพย์ และการได้ดอกเบี้ยจากความแตกต่างกันของการซื้อขายหลักทรัพย์

หน่วยธุรกิจ/สถาบันที่ทำการซื้อขายเงินตราต่างประเทศ

ในตลาดแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ สามารถทำได้กับหน่วยธุรกิจที่ทำการซื้อขายเงินตราต่างประเทศที่เป็นธนาคารและสถาบันการเงินที่ไม่ใช่ธนาคารที่ตั้งอยู่ในต่างประเทศ ดังนี้

1. กลุ่มธนาคารและสถาบันการเงิน

ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการซื้อขายเงินตราต่างประเทศโดยแสวงหากำไรจากส่วนต่างของราคาซื้อและราคาขายซึ่งมีการจัดลำดับของตัวแทนที่เป็นกลุ่มธนาคารและสถาบันการเงินที่เป็นผู้ค้าเงินตราต่างประเทศระดับโลกใน 10 อันดับสูงสุดนั้น เป็นธนาคารและสถาบันการเงินของประเทศอเมริกาถึง 6 แห่งจาก 10 อันดับแรกและมีส่วนแบ่งการตลาดสูงถึงร้อยละ 37.59 สัดส่วนการตลาดอันดับ 1 ได้แก่ JP Morgan ประเทศสหรัฐอเมริกา มีส่วนแบ่งตลาด 9.81% รองลงมา คือ ธนาคาร Deutsche Bank ประเทศเยอรมันมีส่วนแบ่งของตลาดสูงถึงร้อยละ 8.41 ตามลำดับดังรายละเอียดในตาราง 15.6

ตาราง 15.6 แสดงผู้ค้าเงินตรา10 อันดับ (% overall volume) จำแนกตามประเทศ (ณ มิถุนายน 2562)

ลำดับที่	ชื่อธนาคาร/สถาบันการเงิน	ประเทศ	ส่วนแบ่งตลาด (%)
1	JP Morgan	อเมริกา	9.81
2	Deutsche Bank	เยอรมัน	8.41
3.	Citi	อเมริกา	7.87
4.	XTX Markets	อังกฤษ	7.22
5	UBS AG	สวิสเซอร์แลนด์	6.63

ลำดับที่	ชื่อธนาคาร/สถาบันการเงิน	ประเทศ	ส่วนแบ่งตลาด (%)
6	State street corporation	อเมริกา	5.50
7	HC Tech	อเมริกา	5.28
8	HSBC	อังกฤษ	4.93
9	Bank of America Merrill Lynch	อเมริกา	4.63
10	Goldman Sachs	อเมริกา	4.50

ที่มา : Wikipedia, 2020

1.1 กลุ่มกองทุนสำหรับการเก็งกำไร

เป็นกองทุนที่มีจุดมุ่งหมายในการบริหารกองทุนที่ระดมมาจากลูกค้าเพื่อแสวงหาผลตอบแทนหรือกำไรมากที่สุด โดยใช้เครื่องมือทางการเงินที่หลากหลายและซับซ้อน เช่น ลงทุนในตราสารอนุพันธ์ต่าง ๆ ลงทุนในการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่ทำเป็นมาตรฐาน หรือลงทุนในการซื้อขายล่วงหน้าที่ไม่ทำเป็นมาตรฐาน Forward การทำการขายระยะสั้น ลงทุนในการทำกำไรจากผลต่างของ 2 ตลาดหรือแม้แต่การกู้ยืมเงินมาเพื่อลงทุนเพื่อเพิ่มผลตอบแทน ในปัจจุบันประมาณ 70% ถึง 90% ของการซื้อขายเงินตราต่างประเทศเป็นการเก็งกำไร อีกความหมายหนึ่งคือ คนหรือสถาบันที่ซื้อหรือขายเงินตราไม่มีการวางแผนที่จะใช้เงินตราเหล่านั้นมากกว่าการซื้อเก็บไว้เพื่อเก็งกำไรเมื่อค่าของเงินตรามีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงการลงทุนในกองทุน (Hedge Funds) นี้ได้รับความเชื่อถือจากการเก็งกำไรเงินตราต่างประเทศในเชิงรุก ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1996 กองทุนนี้ได้ซื้อหุ้นมีมูลค่ากว่าพันล้านดอลลาร์สหรัฐและอาจจะเป็นเงินกู้ยืมกว่าพันล้านและด้วยเหตุนี้การแทรกแซงโดยธนาคารกลางที่จะสนับสนุนเงินตราเกือบทุกสกุลถ้าเป็นความต้องการพื้นฐานทางเศรษฐกิจของความต้องการของกองทุน

1.2 กลุ่มหน่วยจัดการการลงทุน เป็นผู้ที่จัดการบัญชีส่วนใหญ่ตามความต้องการลงทุนของผู้ลงทุน เช่น กองทุนบำเหน็จบำนาญใช้ตลาดเงินตราต่างประเทศที่จะเอื้อประโยชน์ในการซื้อขายหลักทรัพย์ที่เป็นหุ้นต่างประเทศ เช่น ผู้จัดการลงทุน จำเป็นต้องซื้อและขายหลายครั้งหลายคู่ของเงินตราต่างประเทศที่จะจ่ายสำหรับการซื้อหลักทรัพย์ในต่างประเทศ หน่วยจัดการการลงทุนบางหน่วยมีนักเก็งกำไรที่ชำนาญมากในการซื้อขายเงินตรา ซึ่งจัดการหลักทรัพย์ให้กับลูกค้าด้วยเป้าหมายของการสร้างกำไรเท่า ๆ กับการจำกัดความเสี่ยงในขณะที่จำนวนของหน่วยธุรกิจที่มีความเชี่ยวชาญในรูปแบบนี้ คือ ค่อนข้างเล็กมูลค่าสินทรัพย์ขนาดใหญ่จำนวนมากภายใต้การจัดการ และสามารถสร้างผู้ค้าจำนวนมากได้

1.3 กลุ่มตัวแทนรายย่อยในการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ

สถาบันของผู้ค้ารายย่อยกำลังเติบโตในตลาดการเงินทั้งขนาดและความสำคัญ ปัจจุบันตัวแทนรายย่อยได้เข้าร่วมการค้าเงินตราต่างประเทศโดยตรงผ่านตัวแทนจำหน่ายหรือธนาคารตัวแทนรายย่อยด้วยหลักของตัวแทนของการซื้อขายเงินตราต่างประเทศรายย่อย ต้องการเสนอโอกาสของการค้าเงินตราเพื่อเก็งกำไร ตัวแทนผู้ซื้อและผู้ขาย หรือผู้ที่กำหนดตลาดเป็นตัวแทนลูกค้าในการตลาดต่างประเทศเพื่อค้นหาราคา

ที่ดีที่สุด สำหรับลูกค้าทำการซื้อขายในนามของลูกค้าโดยเก็บค่าธรรมเนียมและบวกราคาในการซื้อขายในตลาดตรงข้ามผู้ขาย ตัวแทนจำหน่าย หรือผู้จัดการตลาด การกระทำการบนพื้นฐานของการแลกเปลี่ยนและการกำหนดราคาที่จะต้องมีการเกี่ยวข้องกับลูกค้าให้มีทางเลือกหรือไม่ในการค้าในราคานั้น ในการประเมินความเหมาะสมของการบริการการค้าเงินตราต่างประเทศ ลูกค้าควรพิจารณาผลของการเลือกที่ผู้ให้บริการได้กระทำในฐานะผู้กระทำหลักหรือตัวแทน เมื่อผู้ให้บริการกระทำในฐานะตัวแทนลูกค้าต้องประกันว่าต้องรู้ข้อมูลที่ดีที่สุด เมื่อผู้ให้บริการกระทำแทนในฐานะเป็นผู้ค้าหลักไม่ต้องจ่ายค่าธรรมเนียมแต่ราคาที่เสนออาจจะไม่ใช่ราคาที่ดีที่สุดที่ตลาดมีเมื่อผู้ให้บริการอยู่ในคนละฝ่ายของการแลกเปลี่ยนซึ่งเป็นผลประโยชน์แอบแฝงที่อาจเกิดขึ้นได้

2. บริษัทแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศที่ไม่ใช่ธนาคาร

บริษัทที่ทำการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศที่ไม่ใช่สถาบันการเงินที่เป็นธนาคาร เป็นบริษัทที่ทำการเสนออัตราการแลกเปลี่ยนเงินตราและการจ่ายเงินระหว่างประเทศไปยังบริษัทเอกชนและบริษัทรู้จักในนามของนายหน้าการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ แต่ได้สูญหายไปในการที่ไม่มีการเสนอให้เก็งกำไรในการค้าแต่เป็นการทำเพื่อการจ่ายเงินเท่านั้น เช่น มีการขนส่งเงินไปยังบัญชีธนาคารส่งเงินกลับประเทศเสนอในการให้บริการผ่านบริษัทที่ไม่ใช่ธนาคาร

บริษัทรับโอนเงิน/บริษัทที่ทำการชำระเงินผ่านธนาคาร เป็นบริษัทที่แสดงการสร้างการโอนเงินที่มีมูลค่าสูงและมูลค่าต่ำโดยผู้ที่เข้าไปทำงานในต่างประเทศเดินทางกลับบ้าน ตลาดที่ใหญ่ที่สุด 4 ตลาด คือ อินเดีย จีน เม็กซิโก และฟิลิปปินส์ ได้รับมูลค่าถึง 95 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ บริษัทที่ดำเนินการรับโอนเงินและชำระเงินผ่านธนาคารที่ใหญ่ที่สุด คือ เวสเทอร์นยูเนี่ยน (Western Union) มีตัวแทนบริษัทในประเทศต่าง ๆ มากถึง 345,000 แห่งทั่วโลก ตามด้วยบริษัทการแลกเปลี่ยนยูเออี และบริการทางการเงินจำกัด (UAE Exchange & Financial Services Ltd)

3. ธนาคารกลาง

เป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นเพื่อใช้เป็นหน่วยงานกลางในการดำเนินการทางด้านการเงินของประเทศหรือเป็นสถาบันหลักในประเทศที่เข้าควบคุมดูแลการซื้อขายเงินตราต่างประเทศทั้งภายในและข้ามประเทศตามนโยบายรัฐโดยแทรกแซงในตลาดแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศที่มีอิทธิพลต่อมูลค่าเงินธนาคารสำหรับการจัดตั้งระหว่างประเทศ หน่วยงานที่ทำหน้าที่ธนาคารกลางของไทย คือ ธนาคารแห่งประเทศไทย ธนาคารกลางมีบทบาทสำคัญในตลาดเงินตราต่างประเทศ โดยธนาคารกลางพยายามที่จะควบคุมประมาณเงินของประเทศควบคุมอัตราดอกเบี้ย และอัตราแลกเปลี่ยนอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการของประเทศ นอกจากนั้นธนาคารกลางยังสามารถใช้เงินตราต่างประเทศเป็นเงินทุนสำรองของประเทศเพื่อทำให้ตลาดมีเสถียรภาพ การคาดการณ์เพื่อทำการปกป้องค่าเงินในประเทศอาจมีความผิดพลาดเกิดขึ้นได้ แต่ไม่ส่งผลให้ธนาคารกลางล้มละลายได้ แม้ว่าจะทำความเสียหายให้กับประเทศอย่างมากมายก็ตามเพราะธนาคารกลางเป็นธนาคารที่ไม่แสวงหากำไรจากการค้าเงินตราต่างประเทศ

ธนาคารกลางมีส่วนในตลาดเงินตราระหว่างประเทศที่จะกำหนดค่าเงินในประเทศและควบคุมเศรษฐกิจให้มีเสถียรภาพตลาดธนาคารระหว่างประเทศเป็นตลาดที่ดำเนินการหลักของผลตอบแทนทางธุรกิจและการเก็งกำไรในแต่ละวันจำนวนมาก ทุนสำรองของธนาคารกลาง ในแต่ละประเทศประกอบด้วย 3 ส่วนใหญ่ ๆ คือ เงินสำรองที่อยู่ในรูปเงินตราต่างประเทศ สินทรัพย์ที่ฝากไว้ที่กองทุนการเงินระหว่างประเทศ รวมถึงสิทธิพิเศษในการถอนเงิน (SDR) และทองคำแท่ง

ผลของอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ

การค้าระหว่างประเทศและการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศถือได้ว่ามีบทบาทสำคัญต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทย เช่นเดียวกันกับอัตราแลกเปลี่ยนสกุลเงินตราต่างประเทศเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการนำเข้า-ส่งออก และการเคลื่อนย้ายเงินทุนในการลงทุนระหว่างประเทศ เนื่องจากเงินเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนที่สำคัญเพราะประเทศต่าง ๆ ในโลกมีระบบเงินตราที่แตกต่างกัน จึงทำให้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศถูกพัฒนาขึ้นมาเพราะหากไม่ทราบอัตราแลกเปลี่ยนเงินต่างระหว่างประเทศจะทำให้ไม่สามารถเปรียบเทียบราคาระหว่างประเทศได้ ทั้งนี้การที่ค่าเงินหรืออัตราแลกเปลี่ยนอ่อนค่าหรือแข็งค่านั้นจะมีผลต่อการแข่งขันและความได้เปรียบเชิงการค้าระหว่างประเทศ ดังนั้นอัตราแลกเปลี่ยนจึงมีความสำคัญอย่างมากต่อการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ เพราะอัตราแลกเปลี่ยน (Exchange rate) คือราคาของหน่วยหนึ่งของเงินตราต่างประเทศเมื่อคิดเป็นเงินตราในประเทศ

บทสรุป

ตลาดเงินตราต่างประเทศเป็นการแลกเปลี่ยนเงินตราจากสกุลเงินหนึ่งไปอีกสกุลเงินหนึ่งและการส่งเงินตราไปประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก เกี่ยวข้องกับระบบเงินตราต่างประเทศและอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศที่มีความแตกต่างกันในแต่ละประเทศ เพื่อความสะดวกและความได้เปรียบในการทำธุรกรรมระหว่างประเทศ บริษัทที่ไปลงทุนในต่างประเทศต้องศึกษาถึงหลักพื้นฐานของอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศระดับโลก การซื้อขายเงินตราต่างประเทศมีหลายรูปแบบ คือ การซื้อขายเงินตราต่างประเทศทันที การซื้อขายเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า การแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ การซื้อขายเงินตราต่างประเทศแบบให้สิทธิ์ในการซื้อขาย การค้าเงินตราต่างประเทศผ่านทางคอมพิวเตอร์ ตลาดการเงินระหว่างประเทศ มี 2 ลักษณะ คือ ตลาดที่มีการซื้อขายอย่างเป็นทางการในตลาด และตลาดที่มีการซื้อขายเงินตราต่างประเทศนอกตลาด ความสำคัญของอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศและการเข้าไปควบคุมการไหลเวียนของเงินตราระหว่างประเทศของรัฐบาล ตลอดจนการทำงานของตลาดแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ สถาบันที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ มีธนาคารและสถาบันที่ไม่ใช่ธนาคาร กระบวนการทำงานในตลาดเงินบริษัทข้ามชาติเข้าไปเกี่ยวข้องในการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ

คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายถึง การแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศคือ อะไร มีรูปแบบอย่างไรบ้าง
2. จงอธิบายถึง กระบวนการค้าอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศว่าเป็นอย่างไร
3. จงอธิบายถึง ระบบการทำงานของอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศเป็นอย่างไร
4. จงอธิบายถึง สถาบันที่ทำหน้าที่ในการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ
5. จงอธิบายถึง การควบคุมอัตราแลกเปลี่ยนของรัฐบาลกรณีที่มีอัตราแลกเปลี่ยนสูงเกินไป ทำอย่างไร
6. จงอธิบายถึง ปัจจัยในการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนมาโดยละเอียด

บรรณานุกรม

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2563). *เรื่องน่ารู้ การใช้เงินสกุลท้องถิ่นเพื่อการค้าขายระหว่างประเทศ.* สืบค้น 25 กุมภาพันธ์ 2563, จาก https://www.bot.or.th/Thai/AboutBOT/InternationalCooperation/Doc_Articles/LCY.pdf

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. (2545). *เศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพ: สำนักพิมพ์ดอกหญ้ากรุ๊ป

ศรีวงศ์ สุมิตร และสาลีนี วรบัณฑูร. (2546). *เศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพ: คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ตลาดหลักทรัพย์. (2563). *ตลาดสัญญาซื้อขายล่วงหน้า*. สืบค้น 25 กุมภาพันธ์ 2563, จาก http://www.tfex.co.th/products/usd-mktdata.html

Carbaugh, R. J. (2002). *International economics* (8th ed.). U.S.: Thomson South-western.

Carbaugh, R. J. (2008). *International economics* (11th ed.). U.S.: Thomson South-western.

Chemsripong, S. (2012). *The extent of Intra industry trade between Thailand and ASEAN Economic Community (AEC).* Retrieved November 28, 2019, from https://www.intechopen.com/books/international-trade-from-economic-and-policy-perspective/the-extent-of-intra-industry-trade-between-thailand-and-asean-economic-community-aec-

Gerber, J. (2002). *International economics* (2nd ed.). U.S.: Addison Wesley.

Krugman, P. R., & Obstfeld, M. (2009). *International economics theory and policy* (6th ed.). U.S.: Addison Wesley.

Puge, T. A. (2004). *International economics* (12th ed.) New York: McGraw Hill.

Salvatore, D. (2004). *International economics* (8th ed.). U.S.: John Willey & Son.

Wikipedia. (2020). *Foreign exchange market. Trading characteristics.* Retrieved February, 27, 2020, from https://en.wikipedia.org/wiki/Foreign_exchange _market

16

ระบบการเงินระหว่างประเทศ และการปรับดุลการชำระเงิน

หัวข้อเรื่องในบทนี้

1. ระบบการเงินระหว่างประเทศ
   1.1 ระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศแบบคงที่
   1.2 ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบเสรี
2. ระบบการปรับตัวของดุลการชำระเงินเข้าสู่ดุลยภาพ
   2.1 ระบบการปรับตัวของดุลการชำระเงินภายใต้ระบบมาตรฐานทองคำ
   2.2 ระบบการปรับตัวของดุลการชำระเงินภายใต้ระบบปริวรรตทองคำ
3. การควบคุมอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ
4. ผลของการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ

ความคิดรวบยอด

1. ระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศแบบคงที่เป็นระบบที่กำหนดค่าเสมอภาคเงินตราของประเทศไว้กับสินทรัพย์ที่มีค่าแน่นอนคือ ทองคำแท่งในอดีตมีใช้อยู่ 2 ระบบคือ ระบบมาตรฐานทองคำและระบบมาตราปริวรรตทองคำ

2. ระบบมาตรฐานทองคำเป็นระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่ระบบหนึ่งกำหนดหน่วยเงินเทียบกับทองคำบริสุทธิ์ มีผลดีและผลเสียต่อเสถียรภาพในอัตราแลกเปลี่ยนเสถียรภาพในดุลการชำระเงิน และการเก็งกำไรจากการเปลี่ยนแปลงของอัตราแลกเปลี่ยนใช้ปรับดุลการชำระเงินเมื่อประเทศสมาชิกมีปัญหาการขาดดุลการชำระเงิน

3. ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบเสรี เป็นระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศที่ประเทศจะทำการผูกค่าไว้กับเงินตราในสกุลอื่นซึ่งอาจเป็นการผูกค่าเงินไว้กับเงินตราในสกุลเดียวก็ได้

4. ข้อดีของระบบอัตราแลกเปลี่ยนเสรี คือ ง่ายต่อการบริหารงานเนื่องจากกำหนดโดยอุปสงค์และอุปทานของเงินตราต่างประเทศตามกลไกตลาด ทำให้ดุลการชำระเงินมีเสถียรภาพ ขจัดปัญหาในด้านทุนสำรองระหว่างประเทศ ทำให้เกิดอิสระในการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจภายในประเทศ ไม่จำเป็นต้องใช้นโยบายการเงินการคลังในการเพิ่มหรือลดปริมาณเงิน ที่จะส่งผลต่อระดับราคาและอื่น ๆ ทำให้มีผลต่อรายได้ประชาชาติและการจ้างงาน ทำให้สามารถใช้นโยบายการเงินในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงขึ้น

5. ข้อเสียของระบบอัตราแลกเปลี่ยนเสรีคือ การเปลี่ยนแปลงอย่างเสรีทำให้ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรขึ้นอยู่กับความยืดหยุ่นของอุปสงค์และอุปทานของเงินตราต่างประเทศ ทำให้การค้าและการลงทุนระหว่างประเทศไม่เติบโต การที่อัตราแลกเปลี่ยนเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอทำให้ผู้ลงทุนไม่มั่นใจในการค้าและลงทุน ส่งผลต่อการเคลื่อนย้ายเงินทุนและระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตรา ซึ่งมีผลต่อค่าของเงินตรา

6. กองทุนการเงินระหว่างประเทศมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการจัดการทางการเงินระหว่างประเทศ ให้อัตราแลกเปลี่ยนมีความมั่นคง และจัดการอัตราแลกเปลี่ยนอย่างเป็นลำดับขั้น บังคับให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจและระดับการจ้างงานในระดับสูง ตลอดจนจัดหา/ให้ความช่วยเหลือทางการเงินชั่วคราวให้ประเทศ

7. สิทธิพิเศษในการถอนเงิน (SDR) คือ สินทรัพย์พิเศษของ IMF สร้างขึ้นเพื่อเพิ่มเงินทุนสำรองระหว่างประเทศ มูลค่าของ SDR ขึ้นอยู่กับน้ำหนักเฉลี่ยของตะกร้าเงิน 4 สกุลคือ เงินดอลลาร์สหรัฐ เงินยูโร เงินเยนของญี่ปุ่น และเงินปอนด์ของอังกฤษ

8. การปรับตัวของดุลการชำระเงินเข้าสู่ดุลยภาพภายใต้ระบบมาตราปริวรรตทองคำ โดยการให้เงินจุนเจือ ให้เงินกู้ยืมจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ ใช้นโยบายการเงินและการคลังภายในประเทศ และการลดค่าของเงิน

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึง ระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่ ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบเสรี
2. เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึง ระบบการปรับเข้าสู่ดุลยภาพ
3. เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึง บทบาท หน้าที่ของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ
4. เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึง สิทธิพิเศษในการถอนเงิน

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. ซักถามผู้เรียนเกี่ยวกับเนื้อหาที่บรรยาย
2. ให้ผู้เรียนทำแบบฝึกหัดจากคำถามท้ายบท
3. ให้ผู้เรียนค้นคว้าเพิ่มเติม

การวัดผลและการประเมินผล

1. ตรวจแบบฝึกหัดจากคำถามท้ายบท
2. ทำแบบทดสอบอัตนัยจำนวน 5 ข้อ

บทนำ

ในบทที่ 15 ได้อธิบายเกี่ยวกับ เงินตราต่างประเทศ อัตราแลกเปลี่ยน รูปแบบของอัตราแลกเปลี่ยน ระบบการทำงานของอัตราแลกเปลี่ยน ตลอดจนตัวกำหนดอัตราแลกเปลี่ยน เป็นต้น ซึ่งอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศนั้นจะส่งผลถึงการค้าระหว่างประเทศและดุลการค้าและดุลการชำระเงินของประเทศได้ และอธิบายให้เห็นภาพว่า อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศนั้นเป็นตัวแทนของจำนวนเงินตราสกุลหนึ่งที่ทำการแลกเปลี่ยน 1 หน่วยกับเงินตราในสกุลอื่น ๆ ได้อย่างไร แม้ว่าอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศเป็นคำที่ดูเหมือนง่ายที่จะเข้าใจ แต่ยังมีผู้ประกอบการที่ต้องการเข้าใจว่า ทำไมรัฐบาลจึงต้องกำหนดค่าของเงินที่ไม่เท่ากันในระบบเศรษฐกิจได้ และมีค่าของเงินสูงต่ำนั้นมีสาเหตุมาจากอะไร ซึ่งการกำหนดค่าของเงินส่งผลต่อการค้าและการชำระเงินของผู้ประกอบได้อาจทำให้หน่วยธุรกิจตัดสินใจเปลี่ยนแปลงการดำเนินธุรกิจได้ เนื่องจากอัตราแลกเปลี่ยนที่เปลี่ยนไป เช่น การส่งออกหรือการนำเข้าวัตถุดิบและส่วนประกอบต่าง ๆ ในการผลิตจากประเทศต่าง ๆ ที่มีค่าของเงินสกุลต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน และเป็นทางเลือกที่หน่วยธุรกิจสามารถเลือกได้ เป็นต้น

ในบทนี้จะทำการอธิบายถึง ระบบการเงินระหว่างประเทศและการปรับดุลการชำระเงินเมื่อระบบการแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ และตลาดเงินระหว่างประเทศเกิดปัญหาทางการเงินระหว่างประเทศขึ้น จะมีองค์กรทางการเงินระหว่างประเทศใดที่มีบทบาทสำคัญต่อการแก้ปัญหาทางการเงินระหว่างประเทศ เช่น กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund : IMF) ได้กล่าวแล้วในบทที่ 2 แต่จะอธิบายระบบการเงินระหว่างประเทศมีบทบาทในการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนและการปรับดุลการชำระเงินภายใต้ระบบการเงินระหว่างประเทศทำอย่างไร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ระบบการเงินระหว่างประเทศ

ระบบการเงินระหว่างประเทศที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันมีความหลากหลายมากแต่ที่สำคัญ ได้แก่ ระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศแบบคงที่ (Fixed Exchange Rate) ระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศแบบลอยตัว (Floating Exchange Rate) และระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศแบบที่มีความยืดหยุ่นจำกัด (ศรีวงศ์ สุมิตร และสาลินี วรบัณฑูร 2546)

ดังรายละเอียดต่อไปนี้ คือ

ระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศแบบคงที่(Fixed Exchange Rate) เป็นระบบที่กำหนดค่าเสมอภาคเงินตราของประเทศไว้กับสินทรัพย์ที่มีค่าแน่นอนคือ ทองคำแท่ง ในอดีตใช้อยู่ 2 ระบบคือระบบมาตรฐานทองคำ และระบบปริวรรตทองคำ มีรายละเอียดสังเขปดังนี้

1.1 ระบบมาตรฐานทองคำ เป็นระบบการเงินที่ใช้กันแพร่หลายในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยประเทศอังกฤษเป็นประเทศแรก และถูกยกเลิกไปเมื่อปี ค.ศ. 1914 และหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 สิ้นสุดลง ประเทศต่าง ๆ นำระบบมาตรฐานทองคำกลับมาใช้อีกครั้ง และในปี ค.ศ. 1930 ทำให้ประเทศไม่มั่นใจในระบบ

มาตรฐานทองคำ จนทำให้ใช้มาตรฐานอื่น ๆ แทน ระบบมาตรฐานทองคำเป็นระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่ระบบหนึ่งกำหนดหน่วยเงินเทียบกับทองคำบริสุทธิ์ เช่น ค่าเงิน 1 ปอนด์เท่ากับทองคำบริสุทธิ์หนัก 0.0689 เอานซ์ หรือ 1 ดอลลาร์สหรัฐ เท่ากับทองคำบริสุทธิ์หนัก 0.0287 เอานซ์ เป็นต้น เมื่อนำค่าเงินของ 2 สกุลมาเทียบค่าเงินแล้ว ได้ค่าเงิน 1 ปอนด์เท่ากับ 2.40 ดอลลาร์สหรัฐ ค่านี้เป็นอัตราแลกเปลี่ยนทีค่าเสมอภาค ซึ่งการใช้ระบบมาตรฐานทองคำนี้ อัตราแลกเปลี่ยนที่ทำให้ทองคำไหลออก คือ อัตราแลกเปลี่ยนสูงทำให้ไม่คุ้มที่จะซื้อเงินตราต่างประเทศส่งไปชำระหนี้แทนเพราะค่าใช้จ่ายต่ำกว่า ตรงข้ามอัตราแลกเปลี่ยนที่ทำให้ทองคำไหลเข้าคือ อัตราแลกเปลี่ยนมีราคาถูก มีผู้ซื้อเงินตราต่างประเทศส่งไปแลกกับทองคำ **การเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ**เกิดจากอุปสงค์ต่อเงินตราต่างประเทศเปลี่ยนแปลง และอุปทานของเงินตราต่างประเทศเปลี่ยนแปลง จะทำให้อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศเปลี่ยนแปลงตามไปด้วยขึ้นอยู่กับค่าเสมอภาคและค่าขนส่งทองคำระหว่างประเทศปกติดุลการชำระเงินในระบบมาตรฐานทองคำจะเกิดสมดุลเสมอ

ประเทศต้องปฏิบัติตามกติกาเมื่อใช้ระบบมาตรฐานทองคำ คือ (ศรีวงศ์ สุมิตร และสาลินี วรบัณฑูร 2546) คือ 1) ประเทศสมาชิกจะต้องใช้ทองคำเป็นทุนสำรองเงินตราเพียงอย่างเดียว และต้องกำหนดค่าของเงินแต่ละสกุลโดยเทียบค่าไว้กับทองคำ 2) ประเทศจะต้องยอมให้มีการนำทองคำเข้าประเทศและส่งทองคำออกนอกประเทศได้อย่างเสรี 3) ประเทศจะต้องมีปริมาณเงินทุนหมุนเวียภายในประเทศให้ได้สัดส่วนกับประมาณทองคำที่ประเทศมีอยู่ 4) ประเทศจะต้องอนุญาตให้ประชาชนนำเงินตราของประเทศมาแลกเปลี่ยนเป็นทองคำหรือนำทองคำมาแลกเปลี่ยนเป็นเงินตราต่างประเทศได้

ผลดีของระบบมาตรฐานทองคำ คือ

1) ทำให้เกิดเสถียรภาพในอัตราแลกเปลี่ยน เนื่องจากเป็นระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่ ทำให้อัตราแลกเปลี่ยนจะไม่เปลี่ยนแปลงไปมากกว่าขอบเขตที่จำกัดไว้ คือ ค่าเสมอภาคระหว่างจุดทองคำไหลออกกับจุดทองคำไหลเข้า ทำให้การค้าและการลงทุนระหว่างประเทศขยายตัวได้มากขึ้นเนื่องจากไม่มีความเสี่ยงต่อการขึ้นลงของอัตราแลกเปลี่ยนมากนัก

2) ทำให้เกิดเสถียรภาพในดุลการชำระเงิน ปกติมีการปรับตัวเข้าสู่สมดุลอยู่เสมอภายใต้มาตรฐานทองคำนี้ และเมื่อเกิดภาวะไม่สมดุลในดุลการชำระเงินจึงไม่เป็นภาระของประเทศที่ขาดดุลอย่างเดียว แต่เป็นภาระร่วมกันของทุกประเทศจึงทำให้ดุลการชำระเงินปรับตัวเข้าสู่สมดุลได้เร็วขึ้น

3) ขจัดปัญหาการเก็งกำไรจากการเปลี่ยนแปลงของอัตราแลกเปลี่ยน เนื่องจากอัตราแลกเปลี่ยนกำหนดจากการเทียบค่าของทองคำและทองคำมีการกำหนดค่าที่แน่นอนไว้ การเปลี่ยนแปลงในอัตราแลกเปลี่ยนไม่มากที่จูงใจให้เก็งกำไรจากการเปลี่ยนแปลงของอัตราแลกเปลี่ยน 4) ง่ายต่อการดำเนินการไม่ต้องมีองค์กรกลางมาควบคุมเพียงแต่ให้สมาชิกปฏิบัติตามกติกาที่วางไว้เท่านั้น

ผลเสียของระบบมาตรฐานทองคำ

แม้ว่าระบบมาตรฐานทองคำประสบผลสำเร็จและมีผลดีดังได้กล่าวในหัวข้อที่แล้ว แต่ระบบมาตรฐานทองคำต้องถูกล้มเลิกไป เนื่องจาก เกิดผลกระทบที่เกิดจากการปฏิบัติตามกติกาเพื่อให้เกิดการปรับดุลการชำระเงินโดยอัตโนมัติของประเทศสมาชิก คือ

1) ผลต่อเศรษฐกิจภายในประเทศ เกิดจากการปรับดุลการชำระเงินภายใต้ระบบมาตรฐานทองคำ เนื่องจาก ประเทศต้องมีการปรับปริมาณเงินตลอดเวลาตามภาวะการถือทองคำในรูปของทุนสำรองเงินตรา เมื่อประเทศขาดดุลการชำระเงิน การลดลงในประมาณเงิน จะมีผลต่อระดับราคาค่าใช้จ่ายในการลงทุนภายในประเทศ และระดับรายได้ประชาชาติลดลง ถ้าระบบเศรษฐกิจยังมีการจ้างงานไม่เต็มที่ จะทำให้เกิดการว่างงานรุนแรงนำไปสู่เศรษฐกิจตกต่ำได้ ส่วนประเทศที่มีดุลการชำระเงินเกินดุล ปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจจะเพิ่มมากขึ้น ถ้าการจ้างงานเต็มที่แล้วผลผลิตของสินค้าและบริการจะเพิ่มไม่ทันกับความต้องการ ซึ่งมีผลทำให้ระดับราคาสินค้าสูงอย่างรวดเร็วนำไปสู่เงินเฟ้อได้

2) ขาดอิสระในการดำเนินงาน การที่ประเทศสมาชิกต้องปฏิบัติตามกติกาของระบบมาตรฐานทองคำ ทำให้ประเทศสมาชิกขาดอิสระในการทำงาน โดยเฉพาะการปรับปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจ ตามภาวะดุลการชำระเงินทำให้ปริมาณเงินไม่เป็นไปโดยอิสระทำให้การใช้นโยบายการเงินเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจในประเทศไม่สามารถดำเนินการได้

3) เป็นอุปสรรคต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ เนื่องจากปริมาณเงินขึ้นกับทองคำที่หามาได้ในระยะยาว ไม่สามารถผลิตทองคำได้ตามความต้องการ ทำให้ปริมาณเงินเพิ่มไม่ได้สัดส่วนกับการเพิ่มของผลผลิต เป็นปัญหาสภาพคล่องทำให้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจภายในประเทศไม่ราบรื่น

4) มีความได้เปรียบ-เสียเปรียบระหว่างประเทศสมาชิก หากประเทศที่มีเหมืองแร่ทองคำและสามารถผลิตทองคำได้มากกว่าประเทศอื่น ๆ ทำให้ได้เปรียบประเทศสมาชิกอื่น ๆ เพราะสามารถปรับเงินทุนสำรองเงินตราของประเทศได้เพียงพอความต้องการของระบบเศรษฐกิจ

จากข้อบกพร่องของระบบมาตรฐานทองคำทำให้ประเทศสมาชิกบางประเทศไม่ปฏิบัติตามกติกาของระบบมาตรฐานทองคำและทำให้เกิดปัญหา เงินเฟ้อ ปัญหาการว่างงาน ปัญหาการขาดดุลการค้าทำให้ประเทศต่าง ๆ ต้องแข่งกันลดค่าเงินโดยเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยนเพื่อหวังผลด้านการค้าระหว่างประเทศ ในที่สุดระบบมาตรฐานทองคำต้องสลายไป ปรับเป็นระบบมาตราปริวรรตทองคำ ซึ่งจะกล่าวในหัวข้อต่อไป

1.2 ระบบมาตราปริวรรตทองคำ หรือระบบกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (The International Monetary Fund : IMF) ในบทที่ 2 ได้อธิบายบางส่วนที่เกี่ยวกับกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) ในฐานะขององค์กรหรือสถาบันระหว่างประเทศ และได้กล่าวถึงความเป็นมาขององค์กรกองทุนการเงินระหว่างประเทศมาแล้ว ส่วนในหัวข้อนี้จะทำการอธิบายบทบาทของกองทุนการเงินระหว่างประเทศในประเด็นเป็นองค์กรที่กำกับระบบมาตรปริวรรตทองคำกับการแก้ปัญหาการเงินระหว่างประเทศ กองทุนการเงินระหว่างประเทศได้ตั้งขึ้นมา

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2487 จากการประชุมที่กรุงวอชิงตัน ดีซี สหรัฐอเมริกา ทำหน้าที่สนับสนุนความร่วมมือทางการเงินระหว่างประเทศ สนับสนุนการค้าระหว่างประเทศให้ขยายตัวอย่างสมดุลเสริมสร้างเสถียรภาพในอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศสนับสนุนการจัดตั้งระบบการชำระเงินระหว่างประเทศและให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ประเทศสมาชิกที่ประสบปัญหาดุลการชำระเงิน (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2563) ดังนั้น กองทุนการเงินระหว่างประเทศ มีบทบาทหลักในการสอดส่องดูแลเศรษฐกิจ รวมทั้งให้ความช่วยเหลือทางการเงินและความช่วยเหลือทางวิชาการแก่ประเทศสมาชิก เพื่อให้ระบบการเงินระหว่างประเทศมีเสถียรภาพ (กองทุนการเงินระหว่างประเทศ, 2563)

การปรับตัวของดุลการชำระเงินเข้าสู่ดุลยภาพภายใต้ระบบมาตราปริวรรตทองคำ เมื่อประเทศสมาชิกมีปัญหาการขาดดุลการชำระเงิน การแก้ไขโดยให้อัตราแลกเปลี่ยนปรับค่าเองโดยเสรีเป็นไปไม่ได้เพราะการเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยนมีขอบเขตจำกัด การแก้ไขโดยใช้มาตรการเงินการคลังภายในประเทศตามวิธีของระบบมาตรฐานทองคำ มีผลกระทบต่อการเจริญเติบโต และเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้น การปรับดุลการชำระเงินเข้าสู่ดุลยภาพ ต้องทำโดยวิธีอื่นขึ้นกับสาเหตุและขนาดของการขาดดุลการชำระเงินว่ามีลักษณะอย่างไร โดยทั่วไปจะใช้มาตรการดังนี้

1. การให้เงินจุนเจือ เนื่องจากประเทศสมาชิกมีทุนสำรองระหว่างประเทศที่ประกอบด้วยทองคำและเงินตราสกุลหลักต่าง ๆ อยู่ที่กองทุนการเงินระหว่างประเทศนี้ ดังนั้น ประเทศสมาชิกจึงสามารถนำทุนสำรองที่มีอยู่ออกมาชดเชยหรือจุนเจือส่วนที่ขาดดุลการชำระเงินได้ อาจทำได้ชั่วคราวและขนาดของดุลการชำระเงินไม่มากเท่านั้น

2. การให้เงินกู้ยืมจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ ประเทศสมาชิกสามารถกู้ยืมเงินจากกองทุนฯ ตามโควต้าที่กองทุนกำหนดให้กู้ยืม พิจารณาจากปัจจัย เช่น ปริมาณทองคำ และเงินตราต่างประเทศที่สำคัญที่มีอยู่ ปริมาณการค้า รายได้ประชาชาติ จำนวนประชากร ขนาดและความผันผวนของดุลการชำระเงิน แต่จะกู้เงินเกินกว่าร้อยละ 25 ของโควต้าไม่ได้

3. การใช้นโยบายการเงินและการคลังภายในประเทศ เช่น การควบคุมการให้สินเชื่อแก่ผู้นำเข้า การปรับอัตราดอกเบี้ย การเก็บภาษีศุลกากร การกำหนดโควต้านำเข้าเป็นต้น การใช้มาตรการทางการเงินและการคลังในประเทศทำให้เกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจภายในประเทศ ทำให้เกิดภาวะเงินฝืด เงินเฟ้อหรือการว่างงานได้

4. การลดค่าของเงิน การเปลี่ยนแปลงค่าเสมอภาคของเงินตราต้องเป็นไปตามเกณฑ์ของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ คือ ถ้าเป็นการเปลี่ยนแปลงค่าเสมอภาคของเงินตราไม่ถึงร้อยละ 10 ของค่าเสมอภาคเดิมประเทศสมาชิกนั้น แจ้งให้กองทุนทราบและดำเนินการได้ทันที แต่ถ้ามากกว่านั้น ต้องได้รับความเห็นชอบจากกองทุนฯก่อน ถ้าไม่แจ้งจะถูกตัดสิทธิ์การเป็นสมาชิกภาพได้

ตัวอย่างกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) เข้าไปบริหารจัดการทางการเงินของประเทศที่ประสบปัญหาทางการเงินระหว่างประเทศ เช่น การเข้าไปจัดการทางการเงินของประเทศไทยหลังจากเกิดวิกฤติเศรษฐกิจตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เนื่องจากปัญหาการเปิดเสรีทางการเงินที่ประเทศไทยยังไม่มีความพร้อม ทำให้มีการไหลเข้าของเงินทุนจากต่างประเทศจำนวนมาก และประเทศไทยไม่สามารถรักษาค่าเงินของประเทศไว้ ส่งผล 2 ประการดังนี้

1) ผลต่อเสถียรภาพเศรษฐกิจของประเทศ เพราะค่าเงินจะมีผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขันของสินค้าออกและมีผลต่อระดับราคาภายในประเทศหรืออัตราเงินเฟ้อ เนื่องจากราคาสินค้าหรือปัจจัยการผลิตที่นำเข้ามาจะมีราคาสูงขึ้นถ้าค่าเงินในประเทศอ่อนตัวลง

2) ผลต่อภาระหนี้ต่างประเทศทำให้ประเทศไทยประสบปัญหาขาดเสถียรภาพของค่าเงินบาทมาตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงระบบอัตราแลกเปลี่ยนจากระบบตะกร้าเงินมาเป็นแบบระบบลอยตัว เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2552 ซึ่งขณะนั้น อัตราแลกเปลี่ยนอยู่ ณ ระดับที่ 25.79 บาทต่อดอลลาร์สหรัฐ หลังจากนั้น 2 วันอัตราแลกเปลี่ยนลดลงไปอยู่ที่อัตรา 27.383 บาทต่อดอลลาร์ หลังจากนั้น ค่าเงินบาทยังคงอ่อนตัวลงไปอีกอย่างต่อเนื่อง จนเกิดการไหลออกของเงินทุนอย่างต่อเนื่อง เนื่องมาจากเหตุผล 2 ประการ คือ นักลงทุนต่างชาติขาดความมั่นใจในสถานการณ์การเงินในประเทศ และจากการเก็งกำไรค่าเงินบาทของกลุ่มทุนขนาดใหญ่

ดังนั้น ผลการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวโดยเฉพาะอัตราแลกเปลี่ยนที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง ทำให้ประเทศไทยต้องการกู้ยืมเงินกับ IMF ซึ่งส่งผลทำให้ภาระหนี้ของภาคเอกชนเพิ่มขึ้น และทำให้ราคาสินค้าที่นำเข้าเพิ่มสูงขึ้น ทำให้ราคาสินค้านำเข้าแพงมากการนำเข้าลดลง ส่งผลต่อธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็กทำให้ภาระหนี้ที่เพิ่มขึ้นและรายรับลดลงจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ การขึ้นลงของอัตราแลกเปลี่ยนมีผลต่ออัตรากำไรของธุรกิจระหว่างประเทศเป็นอย่างมาก การเพิ่มขึ้นของค่าเงินของประเทศคู่ค้าจะส่งผลได้ทั้งทางบวกและทางลบ อย่างไรก็ดี ความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยนสามารถควบคุมได้โดยใช้เครื่องมือทางการเงิน เพื่อลดความเสี่ยงจากความไม่แน่นอน เช่น การซื้ออัตราแลกเปลี่ยนล่วงหน้าการทำซื้อขายเงินต่างประเทศเพื่อประกันความเสี่ยงหากอัตราแลกเปลี่ยนมีการเปลี่ยนแปลงจากการเปิดเสรีทางการเงิน

สิทธิพิเศษในการถอนเงิน (Special Drawing Right : SDR) คือ สินทรัพย์พิเศษของ IMF สร้างขึ้นเพื่อเพิ่มเงินทุนสำรองระหว่างประเทศขึ้นอยู่กับน้ำหนักเฉลี่ยของตะกร้าเงิน 5 สกุลคือ เงินดอลลาร์สหรัฐ ($) 41.73% เงินยูโร 30.93% เงินเยนของญี่ปุ่น 8.33% เงินปอนด์สเตอริงของอังกฤษ 8.09% และเงินหยวนจีน 10.92% มีการทบทวนทุก 5 ปีเพื่อกำหนดสัดส่วนของสกุลเงินต่าง ๆ ในตะกร้าเงินจัดสรรให้แก่สมาชิกกองทุนการเงินระหว่างประเทศทั้งหมด 186 ประเทศ ใช้เกณฑ์ขนาดทางเศรษฐกิจและปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้องโดยใช้ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักของ GDP ร้อยละ 50 ขนาดของการเปิดประเทศร้อยละ 30 การผันแปรทางเศรษฐกิจร้อยละ 15 และขนาดของเงินสำรองระหว่างประเทศร้อยละ 5 สำหรับการคำนวณค่าของ GDP ที่ใช้ในการคำนวณการจัดสรร SDR นี้ คือ ร้อยละ 60 มาจากอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราในตลาดเงินตราต่างประเทศ และร้อยละ 40 มาจากอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราที่สะท้อนถึงความเสมอภาคของอำนาจซื้อ (วิกีพีเดีย. 2563) ประเทศสหรัฐอเมริกา

มีจำนวน SDR มากที่สุดเท่ากับ 82994.2 ล้านดอลลาร์ของ SDR คิดเป็นจำนวนร้อยละ 17.46 ของจำนวน SDR ทั้งหมด รองลงมาได้แก่ ประเทศญี่ปุ่นมีเท่ากับ 30820.5 ล้านดอลลาร์ของ SDR คิดเป็นจำนวนร้อยละ 6.48 ประเทศจีนมีเท่ากับ 30482.9 ล้านดอลลาร์ของ SDR คิดเป็นจำนวนร้อยละ 6.41 สำหรับประเทศไทยมี SDR 3211.9 ล้านดอลลาร์ SDR คิดเป็นร้อยละ 0.68 (พิจารณาตารางที่ 16.1)

ตาราง 16.1 แสดงจำนวน SDR และจำนวนอำนาจการออกเสียงของประเทศสมาชิกบางประเทศของ IMF (ข้อมูล ณ วันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2563)

สมาชิก	โควต้าของ SDR		อำนาจการออกเสียง	
	ล้านดอลลาร์ของ SDR	เปอร์เซ็นต์ทั้งหมด	จำนวนการออกเสียง	เปอร์เซ็นต์ทั้งหมด
อเมริกา	82994.2	17.46	831,407	16.52
ญี่ปุ่น	30820.5	6.48	309,670	6.15
จีน	30482.9	6.41	306,294	6.09
อังกฤษ	20155.1	4.24	203,016	4.03
ไทย	3211.9	0.68	33,584	0.67

ที่มา : International Monetary Fund, 2020

ปัญหาของระบบมาตราปริวรรตทองคำหรือระบบกองทุนการเงินระหว่างประเทศ คือ

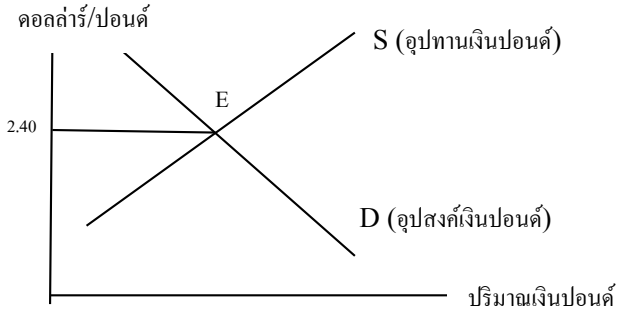
1. ปัญหาทางด้านการปรับดุลการชำระเงิน เนื่องจากระบบปริวรรตทองคำเป็นระบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่ระบบหนึ่งซึ่งประเทศสมาชิกต้องพยายามรักษาค่าเสมอภาคของเงินของตนไว้ และการปรับค่าเสมอภาคใหม่ไม่สามารถทำได้โดยอิสระ เมื่อเกิดปัญหาดุลการชำระเงินและได้แก้ไขตามที่ได้กล่าวในหัวข้อที่แล้ว แต่ไม่สามารถแก้ปัญหาดุลการชำระเงินได้ ก็กลับไปใช้นโยบายการเงิน การคลัง เช่นเดียวกับระบบมาตรฐานทองคำ มีผลต่อเสถียรภาพและความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ จึงเกิดการปรับค่าเสมอภาคบ่อยและต่อเนื่องจนทำให้เกิดอัตราแลกเปลี่ยนโดยเสรีขึ้น

2. ปัญหาด้านการเก็งกำไรที่เกิดจากการเปลี่ยนค่าเสมอภาค เมื่อประเทศสมาชิกมีดุลการชำระเงินขาดดุลติดต่อกัน ความต้องการเงินตราต่างประเทศจะมีมากกว่าเงินตราในประเทศเกิดการลดค่าเงินตราในประเทศ

3. ปัญหาสภาพคล่องระหว่างประเทศ หมายถึง สินทรัพย์ที่เป็นทุนสำรองระหว่างประเทศประกอบด้วย ทองคำ และเงินตราต่างประเทศหลักซึ่งส่วนใหญ่คือ เงินดอลลาร์สหรัฐ ปัญหาสภาพคล่องระหว่างประเทศเกิดขึ้นเนื่องจากสินทรัพย์ที่เป็นทุนสำรองระหว่างประเทศเพิ่มไม่เพียงพอกับอัตราการเจริญเติบโตของปริมาณการค้าและกองทุนสำรองระหว่างประเทศของโลก

4. ปัญหาความเชื่อมั่นในเงินตราสกุลหลัก ถ้าประเทศมีปัญหาดุลการชำระเงิน จะเกิดการขาดสภาพคล่องระหว่างประเทศ ประเทศที่เก็บเงินสกุลหลักไว้เป็นทุนสำรองระหว่างประเทศจะไม่แน่ใจในค่าของเงินสกุลหลักนั้นว่าจะทำการลดค่าของเงินเมื่อใด ประเทศที่เก็บทุนสำรองไว้ในรูปเงินตราต่างประเทศไปแลกเปลี่ยนเป็นเงินสกุลอื่นที่มีความเชื่อมั่นมากกว่า

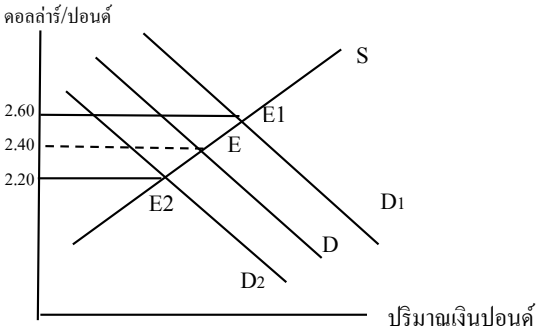
ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบเสรี เป็นระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศที่ประเทศจะทำการผูกค่าไว้กับเงินตราในสกุลอื่น (Pegged Exchange Rate) ซึ่งอาจเป็นการผูกค่าเงินไว้กับเงินตราในสกุลเดียวก็ได้ เช่น ผูกค่าเงินตราไว้กับค่าเงินดอลลาร์ฮ่องกง หรือผูกค่าเงินไว้กับค่าเงินดอลลาร์สหรัฐ หรืออาจผูกค่าเงินไว้กับกลุ่มสกุลเงิน ที่เรียกว่า ระบบตะกร้า เช่น อัตราแลกเปลี่ยนของประเทศไทยในช่วงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2527 ถึงมิถุนายน พ.ศ. 2540 ได้ผูกค่าเงินบาทไว้กับตะกร้าเงินหลัก 4-5 สกุล ได้แก่ เงินดอลลาร์ของประเทศสหรัฐอเมริกา เงินเยนของประเทศญี่ปุ่น เงินดอยช์มาร์กของประเทศเยอรมันเงินปอนด์สเตอริงจากประเทศอังกฤษ เป็นต้น ซึ่งเป็นตระกร้าเงินและเป็นการกระจายความเสี่ยงในอัตราแลกเปลี่ยนที่อาจเกิดจากความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยนในสกุลใดสกุลหนึ่งได้ดังรูปที่ 16.1

รูปที่ 16.1 การกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนในระบบอัตราแลกเปลี่ยนเสรี

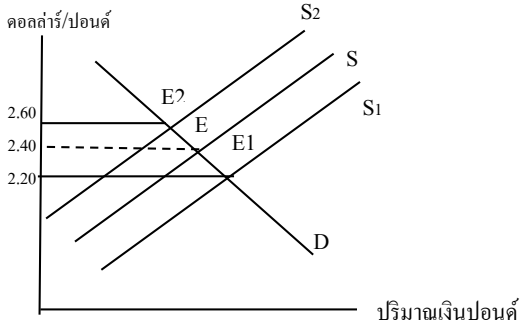
จากรูปที่ 16.1 กำหนดให้ D และ S เป็นเส้นอุปสงค์และอุปทานของเงินปอนด์ในตลาดอเมริกา จุด E คือ ดุลยภาพของอัตราแลกเปลี่ยนที่ถูกกำหนดโดยอุปสงค์และอุปทานของเงินปอนด์ ซึ่งเรียกว่าอัตราแลกเปลี่ยนตลาดคือ 2.40 ดอลลาร์ต่อ 1 ปอนด์ เป็นต้น

เมื่ออุปสงค์ของเงินตราต่างประเทศเปลี่ยน หากอุปสงค์ของเงินปอนด์เปลี่ยนแปลงจะทำให้อัตราแลกเปลี่ยน เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม จากตัวอย่างข้างบน หากอุปสงค์ของเงินปอนด์เพิ่มขึ้น จาก D เป็น D1 อัตราแลกเปลี่ยนจะเปลี่ยนจาก 2.40 เป็น 2.60 หรือหากอุปสงค์ของเงินปอนด์ลดลง จาก D เป็น D2 อัตราแลกเปลี่ยนจะเปลี่ยนจาก 2.40 เป็น 2.20 ดังรูปที่ 16.2

รูปที่ 16.2 กรณีอุปสงค์เงินตราต่างประเทศเปลี่ยนแปลง

เมื่ออุปทานของเงินตราต่างประเทศเปลี่ยน หากอุปทานของเงินปอนด์เปลี่ยนแปลง จะทำให้อัตราแลกเปลี่ยน เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม จากตัวอย่างข้างบน หากอุปสงค์ของเงินปอนด์เพิ่มขึ้น จาก S เป็น S2 อัตราแลกเปลี่ยนจะเปลี่ยนจาก 2.40 เป็น 2.60 หรือหากอุปสงค์ของเงินปอนด์ลดลง จาก S เป็น S1 อัตราแลกเปลี่ยนจะเปลี่ยนจาก 2.40 เป็น 2.20 ดังรูป 16.3

รูปที่ 16.3 กรณีอุปทานเงินตราเปลี่ยนแปลง

ข้อดี-ข้อเสียของระบบอัตราแลกเปลี่ยนเสรี

1. ง่ายต่อการบริหารงานเนื่องจากกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนที่กำหนดโดยสภาพของอุปสงค์และอุปทานของเงินตราต่างประเทศที่เป็นไปตามกลไกตลาด ไม่จำเป็นต้องมีองค์การหรือสถาบันการเงินเข้ามาควบคุมการบริหารงานด้านการเงินระหว่างประเทศ

2. ดุลการชำระเงินมีเสถียรภาพ เนื่องจากมีการปรับตัวของดุลการชำระเงินอยู่ตลอดเวลาโดยผ่านกลไกราคาเมื่ออัตราแลกเปลี่ยนเปลี่ยนไปทำให้ความไม่สมดุลไม่มีโอกาสเกิดขึ้นได้

3. ขจัดปัญหาในด้านทุนสำรองระหว่างประเทศ ระบบนี้ไม่จำเป็นต้องจัดตั้งกองทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยนเพราะกลไกการปรับดุลการชำระเงินดำเนินอยู่ตลอดเวลา

4. ทำให้เกิดอิสระในการดำเนินนโยบายเศรสษฐกิจภายในประเทศ รัฐไม่จำเป็นต้องใช้นโยบายการเงิน การคลังในการเพิ่มหรือลดปริมาณเงินระดับราคาและอื่น ๆ ทำให้มีผลต่อรายได้ประชาชาติและการจ้างงาน

5. ทำให้สามารถใช้นโยบายการเงินในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงขึ้น เมื่อเกิดปัญหาเศรษฐกิจรัฐบาลใช้นโยบายการเงินแก้ปัญหา ทำให้ส่งผลทำให้อุปทานเงินตราเพิ่มหรือลดได้ส่งผลให้อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราเปลี่ยนแปลงทำให้การนำเข้าและส่งออกสินค้าเปลี่ยนแปลงตาม

ข้อเสียของระบบอัตราแลกเปลี่ยนเสรี

1. กลไกระบบอัตราแลกเปลี่ยนที่เปลี่ยนแปลงได้ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เพราะการเปลี่ยนแปลงมากน้อยขึ้นอยู่กับความยืดหยุ่นของอุปสงค์และอุปทานของเงินตราต่างประเทศ

2. ทำให้การค้าและการลงทุนระหว่างประเทศไม่เจริญเติบโตเท่าที่ควร เนื่องจากอัตราแลกเปลี่ยนจะเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอทำให้ผู้ลงทุนไม่มั่นใจในการค้าและลงทุนส่งผลต่อการเคลื่อนย้ายเงินทุน

3. ระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศแบบที่มีความยืดหยุ่นจำกัด ระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศนี้คล้ายกับระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศแบบแรก แต่อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศจะสามารถเคลื่อนไหวได้ในช่วงที่กว้างกว่า ได้แก่ ระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศที่ใช้ในประเทศยุโรป เป็นเงินยูโรที่สามารถแลกกับเงินตราของประเทศที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน เช่น อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ ฝรั่งเศส อังกฤษ สวิตเซอร์แลนด์ เป็นต้น กับอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศของเงินสกุลยูโร เป็นต้น

4. ระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศแบบที่มีความยืดหยุ่นสูง หรือเรียกว่า ระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศแบบลอยตัว ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบนี้จะขึ้นอยู่กับอุปสงค์และอุปทานของเงินตราต่างประเทศ ซึ่งค่าเงินจะมีความผันผวนมากกว่า 2 ระบบแรก แบ่งได้เป็น 2 ระบบ คือ

4.1 ระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศแบบลอยตัว ภายใต้การจัดการ (Managed / Dirty Float) เป็นระบบที่ประเทศส่วนมากมีการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนของเงินตราของตนไว้ เทียบกับเงินสกุลอื่น ๆ เช่น กำหนดให้เงิน 1 ดอลลาร์สหรัฐ แลกเงินบาทได้เท่ากับ 30 บาท หรือ กำหนดให้เงิน 1 ดอลลาร์สิงคโปร์ แลกเป็นเงินบาทได้ 21 บาท (อัตราแลกเปลี่ยนในวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2562) หากเปรียบเทียบกับในช่วงปีพ.ศ. 2561 จะเห็นว่า อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศได้เปลี่ยนแปลงไปมาก เงิน 1 ดอลลาร์สหรัฐแลกเงินบาทได้ 33.40 บาท และเงิน 1 ดอลลาร์สิงคโปร์ สามารถแลกเป็นเงินบาทได้เท่ากับ 24.71 บาท เป็นต้น

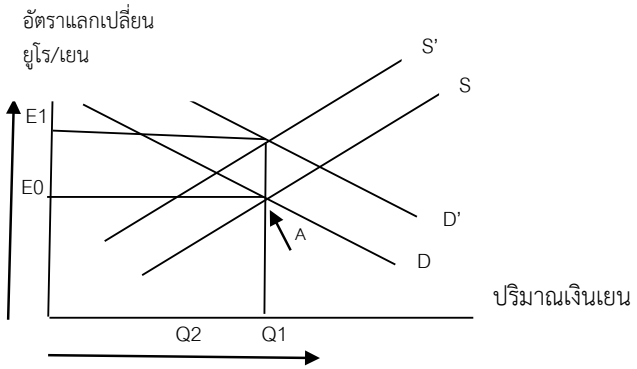
4.2 ระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศแบบลอยตัวเสรี (Independent / Free Float) เป็นระบบการแลกเปลี่ยนเงินตรา ที่ค่าเงินสามารถลอยตัวตามกลไกตลาดได้มากที่สุดและเป็นอัตราแลกเปลี่ยนแท้จริงของตลาด ธนาคารกลางของประเทศ อาจเข้ามาแซงแทรกบ้างหากมีการเคลื่อนไหวที่ผิดปกติมากเพื่อชี้นำทิศทาง แต่มิใช่เพื่อสวนทางกับการเคลื่อนไหวของอัตราแลกเปลี่ยนในตลาด

การปรับดุลการชำระเงินในระบบอัตราแลกเปลี่ยนเสรี กลไกการปรับดุลการชำระเงินคล้ายกับการเปลี่ยนค่าเสมอภาคในระบบมาตราปริวรรตทองคำ สมมุติให้อัตราแลกเปลี่ยน 40 บาทต่อ 1 ดอลลาร์สหรัฐ เป็นอัตราแลกเปลี่ยนดุลยภาพ ปริมาณอุปสงค์เท่ากับอุปทาน ดุลการชำระเงินอยู่ในสมดุล ต่อมา เส้นอุปสงค์เปลี่ยนไป เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงในรสนิยม รายได้ประชาชาติ ภาษีศุลกากร ราคาสินค้าที่ผลิตในประเทศ ฯลฯ ทำให้เกิดดุลภาพเปลี่ยนไป ทำให้อัตราแลกเปลี่ยนสูงขึ้นเป็น 42 บาทต่อ 1 ดอลลาร์สหรัฐ เกิดอุปสงค์ส่วนเกินขึ้น เกิดสมดุล เนื่องจากประชาชนต้องจ่ายเงินบาทมากขึ้นทำให้การนำเข้าลดลง ส่งออกลดลงเมื่ออัตราแลกเปลี่ยนสูงขึ้น หรือเงินบาทมีค่าลดลงเมื่อเทียบกับเงินดอลลาร์สหรัฐ เพราะผู้ซื้อในต่างประทเศจ่ายเงินดอลลาร์ลดลงทำให้ส่งออกเพิ่มขึ้น การขาดดุลจะลดลง

การควบคุมอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ

ในหัวข้อนี้กล่าวถึงการควบคุมระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศซึ่งดำเนินการโดยธนาคารกลางจะเห็นได้ว่า ตัวกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศขึ้นอยู่กับความต้องการเงินตราต่างประเทศในสกุลหนึ่งกับปริมาณเงินตราในสกุลนั้น ซึ่งการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนของสกุลเงินตราต่างประเทศ หากประเทศใช้นโยบายอัตราแลกเปลี่ยนแบบลอยตัวอย่างเสรี จะทำให้การทำงานของตลาดเงินตราต่างประเทศมีการตอบสนองเงื่อนไขของอุปทาน และอุปสงค์ของเงินตราได้อย่างเต็มที่ และเป็นอิสระจากการเข้ามาแทรกแซงของรัฐบาล ซึ่งอุปสงค์สำหรับเงินสกุลนั้น ๆ ของประเทศจะทำหน้าที่เป็นอุปสงค์สำหรับสินค้าและบริการด้วย และเป็นอุปสงค์สำหรับระดับสินทรัพย์ในการเงินในสกุลนั้น ๆ ด้วย และตรงข้ามหากประเทศใช้นโยบาอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศแบบคงที่ จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงในตลาดโดยอัตโนมัติในมูลค่าของอุปสงค์และอุปทานแต่เปลี่ยนแปลงค่าโดยการกำหนดจากธนาคารกลาง

ตัวอย่างในรูปที่ 16.4 กำหนดให้แกนตั้งแสดงปริมาณเงินสกุลยูโรของประเทศทางยุโรป และแกนนอนแสดงปริมาณเงินเยนของประเทศญี่ปุ่น หากทั้ง 2 ประเทศได้ทำการค้าระหว่างประเทศกัน ย่อมทำให้เกิดความต้องการเงินตราต่างประเทศใน 2 สกุล คือ เงินยูโรและเงินเยนและเกิดการแลกเปลี่ยนเงินทั้งสองสกุลดังกล่าว แสดงด้วยจุด A ซึ่งเป็นจุดดุลยภาพของตลาดอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ โดยกำหนดให้ ณ จุดดุลยภาพ A ที่มีอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินยูโรต่อเงินเยนอยู่ที่ระดับ E0 จะมีการแลกเปลี่ยนเงินเยนในจำนวน Q1 หน่วย ซึ่งเป็นจุดดุลยภาพที่มีปริมาณเงินเยนและความต้องการเงินเยนเท่ากัน หากในตลาดมีอุปทานเงินเยนลดลง เส้นอุปทานเงินเยนจะเลื่อนจากเส้น S เป็นเส้น S’ ขณะที่อุปสงค์หรือความต้องการเงินเยนยังคงมีเท่าเดิม ดังนั้น จะทำให้อัตราแลกเปลี่ยนเงินยูโรต่อเงินเยนเพิ่มขึ้น จากจุด E0 เป็นจุด E1 ทำให้จุดดุลยภาพจะเปลี่ยนไปจากเดิม เป็นต้น ซึ่งสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยนหรือตัวกำหนดอุปสงค์และอุปทานของเงินตราต่างประเทศนั้น ได้อธิบายโดยละเอียดแล้วในบทที่ 15

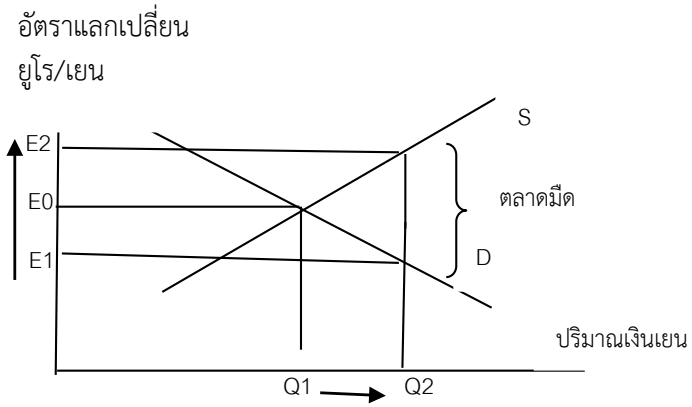

รูปที่ 16.4 แสดงจุดดุลยภาพในตลาดอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ

ผลของการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ

การกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศแบบคงที่นั้น ย่อมหมายถึง การที่ประเทศมีการกำหนดการแลกเปลี่ยนค่าเงินของประเทศอย่างเข้มงวดแบบอัตราแลกเปลี่ยนคงที่ จนทำให้เกิดตลาดมืด ซึ่งอัตราแลกเปลี่ยนไม่เป็นไปตามความต้องการเงินตราในสกุลนั้น ๆ (อุปสงค์เงินตรา) และปริมาณเงินตราที่ผู้ซื้อเงินตราต้องการ (อุปทานเงินตรา) โดยทั่วไปความต้องการเงินตราจะมากกว่าปริมาณเงินตราในสกุลเดียวกันในตลาดจึงผลักดันให้ราคาซื้อขายเงินตราในตลาดเงินมากกว่าอัตราทางการ การซื้อขายในตลาดมืดจึงเกิดขึ้น

พิจารณาจากรูปที่ 16.5 เมื่อประเทศมีการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนคงที่อยู่ที่ระดับ E1 ซึ่งอยู่ต่ำกว่าอัตราแลกเปลี่ยนในตลาด คือ E0 ทำให้เกิดอุปสงค์เงินตรามากกว่าอุปทานในตลาด จาก Q1 เป็น Q2 ทำให้ผู้ที่ต้องการเงินตราต่างประเทศต้องหาซื้อในตลาดมืด จนทำให้อัตราแลกเปลี่ยนได้ปรับสูงขึ้นจาก E1 เป็น E2 เพื่อทำให้ความต้องการเงินตราต่างประเทศได้รับการตอบสนองและมีการซื้อขายกันในตลาดมืดนั่นเอง

รูปที่ 16.5 แสดงอัตราแลกเปลี่ยนในตลาดมืด

เงินสกุลหลักที่ใช้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศนั้น เป็นเงินที่สามารถแลกเปลี่ยนได้เต็มตามจำนวน และค่าของเงินตรานั้นค่อนข้างมีเสถียรภาพและมีค่าแข็งกว่าเงินตราสกุลอื่น ๆ ตลอดเวลา ทำให้ประเทศต่าง ๆ ต้องการถือไว้เป็นสินทรัพย์เป็นเงินสกุลที่รัฐบาลยอมให้ประชาชนและไม่ใช่ประชาชนใช้ซื้อสินค้าในจำนวนไม่จำกัด สกุลเงินตราที่ไม่สามารถแลกได้เต็มจำนวน เช่น เงินดอลลาร์สหรัฐ เงินยูโร เงินปอนด์อังกฤษและเงินเยนญี่ปุ่น ส่วนเงินสกุลที่ไม่สามารถแลกเปลี่ยนค่าได้เต็มจำนวนหรือมีค่าเงินอ่อนตัว เรียกว่า เงินสกุลอ่อน มีแนวโน้มเป็นเงินตราของประเทศกำลังพัฒนา มีการเคลื่อนไหวขึ้นลงตลอดเวลา ไม่มีเสถียรภาพของอัตราแลกเปลี่ยนทำให้ผู้ถือเงินตราสกุลเหล่านี้มีความเสี่ยงสูงในการแลกเปลี่ยนจึงไม่อยากถือไว้เป็นสินทรัพย์ เช่น เงินจ๊าดของประเทศพม่า เงินกีบของประเทศลาว เป็นต้น

ดังนั้น เครื่องมือที่ใช้ในการควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ คือ การให้สิทธิ์ในการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ อัตราแลกเปลี่ยนหลายอัตรา เงินฝากสำหรับการนำเข้า การควบคุมทางปริมาณ รัฐบาลจะกำหนดจำนวนการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ โดยแยกตามบุคคลประเภทต่าง ๆ เช่น นักท่องเที่ยว ผู้ส่งออก ผู้นำเข้า การจำกัดจำนวนการแลกเปลี่ยนเงินตรา โดยอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศเกิดจากสาเหตุดังต่อไปนี้

1. อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศขึ้นอยู่กับอำนาจซื้อสินค้า เมื่อราคาสินค้าที่ผลิตในประเทศหนึ่งและส่งไปขายในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ต้องมีการกำหนดราคาขายในประเทศ โดยอาศัยทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างอัตราแลกเปลี่ยนที่มีความแตกต่างกัน เพื่อหาอำนาจซื้อที่แท้จริงของประชาชนที่เท่าเทียมกัน (Purchasing-Power Parity : PPP) การเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์อัตราแลกเปลี่ยนที่เกิดจากเงินเฟ้อระหว่างสองประเทศ ย่อมทำให้อัตราแลกเปลี่ยนของประเทศมีความแตกต่างกัน เช่น ประเทศบราซิลมีอัตราเงินเฟ้อ 2% และในประเทศยุโรปมีอัตราเงินเฟ้อ 3.5% ซึ่งอัตราเงินเฟ้อนี้จะทำให้ค่าเงินยูโรถูกคาดการณ์ว่าจะมีค่าลดลงจากความแตกต่างของเงินเฟ้อ เงินยูโรจะมีค่าต่ำกว่าค่าที่แท้จริงก่อนการปรับตัว และค่าแท้จริงของเงินยูโรจะมีค่ามากกว่าก่อนการปรับตัว ซึ่งอำนาจซื้อของประชาชนที่เท่าเทียมกันในแต่ละประเทศ

สามารถพิจารณาได้จากดัชนี Big Mac ซึ่งเป็นดัชนีบ่งชี้ทางเศรษฐกิจเพื่อใช้อธิบายอัตราแลกเปลี่ยนที่แตกต่างกันของประเทศต่าง ๆ ในการตั้งราคาสินค้าว่ามีค่าสูงกว่าหรือค่าต่ำกว่าอัตราแลกเปลี่ยนจริงในตลาด เพื่อใช้สะท้อนการแข็งค่าหรืออ่อนตัวลงของสกุลเงิน โดยใช้ราคา Big Mac ที่มีขายทั่วโลกเป็นตัววัดค่าของเงินดอลลาร์สหรัฐเมื่อเทียบกับราคา Big Mac ในประเทศอื่น ๆ จะพบว่ามีราคาแตกต่างกันออกไปมีทั้งแพงมากและถูกมาก ดังในตารางที่ 16.2

ตาราง 16.2 การเปรียบเทียบราคาสินค้า Big Mac ระหว่างปี ค.ศ. 2000-2020 ในประเทศต่าง ๆ

ประเทศ	ราคา (สกุลท้องถิ่น)	อัตราแลกเปลี่ยนต่อ 1 ดอลลาร์สหรัฐ	อัตราแลกเปลี่ยนแท้จริงต่อ 1 ดอลลาร์สหรัฐ	ราคา (ดอลลาร์สหรัฐ)	ราคา PPP เทียบดอลลาร์สหรัฐ	ค่าเงินเทียบเงินดอลลาร์สหรัฐ (ลด/เพิ่ม)
มาเลเซีย	9.50 ringgit	1.68	4.07	2.33		-58.9
อินโดนีเซีย	33000 rupiah	5820.11	13670.00	2.41		-57.4
ฟิลิปปินส์	142Pesos	25.04	50.58	2.80		-50.5
จีน	21.50 Yuan	3.79	6.88	3.12	3.23	-44.9
ญี่ปุ่น	390 เยน	68.78	110.04	$ 3.54	82.1	-37.5
ไทย	115 บาท	20.28	30.28	$ 3.79	18.2	-33
เกาหลีใต้	won 4500	793.65	1156.10	3.89		-31.4
สิงคโปร์	S$ 5.5	1.04	1.35	4.07		-22.8
อังกฤษ	£ 3.39	0.60	0.77	4.40		-22.2
อเมริกา	175 บาท			$ 5.67	-	ฐาน

ที่มา : The Economist, 2020

จากตารางที่ 16.3 ค่าเงินปอนด์ มีค่าต่ำกว่าเงินดอลลาร์สหรัฐอยู่ 22.2% ในปี ค.ศ. 2020 หมายถึง ราคา Big Mac ต้นทุน 3.39 ปอนด์ ในอังกฤษและ ราคา $5.67 ในอเมริกา อัตราแลกเปลี่ยน 0.60 ความแตกต่างของอัตราแลกเปลี่ยนแท้จริง คือ 0.77 คือ ค่าเงินปอนด์มีค่าต่ำกว่าที่ควรเป็นอยู่ 22.2% หรือในกรณีประเทศไทย ราคา Big Mac ราคา 115 บาท และราคาในอเมริกา คือ $5.67 อัตราแลกเปลี่ยนเงินบาทต่อดอลลาร์อยู่ที่ 20.28 แต่อัตราแลกเปลี่ยนแท้จริงเท่ากับ 30.28 ดังนั้น ค่าความแตกต่างระหว่างอัตราแลกเปลี่ยนนี้กับอัตราแลกเปลี่ยนแท้จริงเท่ากับ 30.28 นั่นคือ ค่าเงินบาทต่ำค่า อยู่ 33% ซื้อ Big Mac ในประเทศไทยได้ในราคา $3.8 ถูกกว่าซื้อ Bic Mac ในประเทศอเมริกา ในราคา $ 5.67 ในอัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริงในตลาด หากพิจารณาบนพื้นฐานของรายได้เฉลี่ยต่อหัวที่แตกต่างกันในแต่ละประเทศราคา Big Mac ควรมีราคาต่ำกว่า 41% นั่นคือ ค่าเงินบาทมีค่าสูง 14.4% นั่นเอง และราคา Big Mac ที่ต่างกันในแต่ละประเทศนั้นเป็นเพราะค่าแรงขั้นต่ำต่อวันของแต่ละประเทศไม่เท่าเทียมกันด้วย เช่น ประเทศ มาเลเซีย มีค่าแรงขั้นต่ำวันละ 270 บาท/วัน (ราคา Big Mac = 66 บาท) ญี่ปุ่นมีค่าแรงขึ้นต่ำวันละ 2 พันบาท/วัน (ราคา Big Mac = 111 บาท/ชิ้น) ไทยมีค่าแรงขึ้นต่ำวันละ 300 บาท /วัน (ราคา Big Mac = 123 บาท) สิงคโปร์มีค่าแรงขั้นต่ำวันละ 1,488 บาท/วัน (ราคา Big Mac = 134 บาท) เป็นต้น ดังนั้น ดัชนี Big Mac นี้ สามารถใช้ตรวจสอบการเคลื่อนไหวค่าเงินในระยะยาวได้อย่างแม่นยำ เป็นประโยชน์ในการวางแผนนโยบายอัตราแลกเปลี่ยนของธนาคารกลางเป็นประโยชน์สำหรับนักลงทุนระหว่างประเทศด้วย

2. อัตราแลกเปลี่ยนเกิดจากความแตกต่างของอัตราดอกเบี้ยแท้จริง (Differences in Real Interest Rates) เพราะเป็นตัวกำหนดความต้องการเงินตราและปริมาณเงินตรา ยกตัวอย่างประเทศไทยมีค่าเงินบาทแข็งตัว จากในช่วงปี พ.ศ. 2552 มีอัตราแลกเปลี่ยนในอัตรา 34.3 บาทต่อ 1 ดอลลาร์สหรัฐ เป็น 31.32 บาทต่อ 1 ดอลลาร์ สหรัฐในปี พ.ศ. 2553 รัฐบาลสามารถปรับอัตราดอกเบี้ยเพื่อชดเชยค่าเงินบาทที่แข็งตัวโดยผ่านอัตราดอกเบี้ยกู้ยืมพันธบัตร (ดอกเบี้ยนโยบาย) เมื่ออัตราดอกเบี้ยกู้ยืมลดลง ทำให้ผู้ลงทุนจากต่างประเทศไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องมาลงทุนในประเทศไทย ซึ่งจะทำให้ปริมาณเงินตราต่างประเทศลดลง ค่าเงินต่างประเทศจากที่เคยอ่อนตัวก็จะกลับแข็งค่าขึ้น

3. อัตราแลกเปลี่ยนเกิดจากความมั่นใจในความสามารถในการบริหารงานของรัฐบาลในการบริหารสภาพแวดล้อมทางการ เมืองและเศรษฐกิจ ทำให้อัตราแลกเปลี่ยนเปลี่ยนแปลง เช่น ในปี พ.ศ. 2540 ประเทศไทยเกิดวิกฤติเศรษฐกิจที่เรียกว่า วิกฤติเศรษฐกิจต้มยำกุ้งเป็นผลของการเปิดเสรีเงินทุนเคลื่อนย้ายที่ทำให้เงินตราต่างประเทศไหลเข้ามาในประเทศไทยจำนวนมาก ประกอบกับความไม่เข้มแข็งของระบบสถาบันการเงินของไทยทำให้อัตราแลกเปลี่ยนของประเทศไทยที่ยึดถือเอาเงินดอลลาร์สหรัฐอเมริกาเป็นเงินสกุลหลักในการแลกเปลี่ยนและกำหนดเป็นเงินสำรองระหว่างประเทศทำให้ประเทศไทยต้องปรับอัตราแลกเปลี่ยนจากอัตราแลกเปลี่ยนแบบคงที่เป็นอัตราแลกเปลี่ยนแบบลอยตัวและทำให้อัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินดอลลาร์สหรัฐกับเงินบาทของไทยจาก 30 บาทต่อ 1 ดอลลาร์สหรัฐในปี พ.ศ. 2538 เป็น 41.11 บาทต่อ 1 ดอลลาร์สหรัฐในปี พ.ศ. 2541 ในปี พ.ศ. 2554 มีอัตราแลกเปลี่ยน เป็น 30.17 บาทต่อ 1 ดอลลาร์ หรือกรณีความมั่นคงทางการเมืองของประเทศไทยที่ผ่านมาในปี พ.ศ. 2551 มีการเดินขบวนการขับไล่รัฐบาล

4. อัตราแลกเปลี่ยนเกิดจากปัจจัยทางเทคนิคที่เป็นผลจากการค้ามีการค้าระหว่างประเทศลดลง การทำนายการเคลื่อนไหวของอัตราแลกเปลี่ยน (Forecasting Exchange-Rate Movements) พื้นฐานการทำนายทางเทคนิค (Fundamental and Technical Forecasting) ใช้แนวโน้มในตัวแปรทางเศรษฐกิจในการทำนายอัตราในอนาคต โดยข้อมูลที่ได้รับสามารถใส่เข้าไปในโมเดลทางเศรษฐมิติ (Econometric Model) หรือประมาณการบนพื้นฐานของวัตถุนิยมที่สูง (Subjective Basis) การประมาณการทางเทคนิค (Technical Forecasting) ใช้แนวโน้มในอดีตในอัตราแลกเปลี่ยนของตัวเองและสามารถกำหนดอัตราแนวโน้มในอนาคตได้ ซึ่งจะแม่นยำหรือไม่ขึ้นอยู่กับตัวแปรที่ใส่เข้าไปในโมเดลบางครั้งอาจเกิดความลำเอียงของการได้มาของข้อมูลทำให้ได้ทิศทางของอัตราแลกเปลี่ยนได้เปลี่ยนไป

บทสรุป

กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund) ตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1945 เพื่อส่งเสริมการจัดการทางการเงินระหว่างประเทศให้อัตราแลกเปลี่ยนมีความมั่นคง (Exchange Stability) และจัดการอัตราแลกเปลี่ยนอย่างเป็นลำดับขั้น (Orderly Exchange Arrangements) เพื่อบังคับให้ประเทศเกิดการ

เติบโตทางเศรษฐกิจ และระดับการจ้างงานในระดับสูง และเพื่อส่งเสริมและจัดหาหรือให้ความช่วยเหลือทางการเงินชั่วคราวกับประเทศที่ประสบปัญหาการขาดดุลการชำระเงินเพื่อช่วยให้เกิดการปรับดุลการชำระเงินของประเทศสมดุล สิทธิพิเศษในการถอนเงิน (SDR) เป็นสินทรัพย์พิเศษที่ IMF ได้สร้างขึ้นมาเพื่อเพิ่มทุนสำรองระหว่างประเทศให้เพิ่ม IMF ได้เริ่มจากอัตราแลกเปลี่ยนคงที่แต่ปัจจุบันประเทศได้เลือกจะกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนคงที่หรือเคลื่นไหวสำหรับการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศของตน เงินยูโรเป็นเงินที่ใช้กันใน 12 ประเทศในยุโรปจาก 15 ประเทศและยังได้รับจาก 10 ประเทศในปี ค.ศ. 2004

อัตราแลกเปลี่ยนในระบบเศรษฐกิจมี 2 ระบบใหญ่ ๆ คือ เป็นระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบลอยตัวที่มีผลต่ออุปทานและอุปสงค์และปราศจากการเข้าแทรกแซงของรัฐบาล อุปสงค์สำหรับอัตราแลกเปลี่ยนของประเทศ และอัตราแลกเปลี่ยนแบบคงที่เป็นระบบอัตราแลกเปลี่ยนที่ไม่สามารถเปลี่ยนค่าได้โดยเสรีการเปลี่ยนค่าต้องขึ้นกับอุปทานและอุปสงค์และโดยการกำกับของรัฐบาล ธนาคารกลางเป็นสถาบันหลักของประเทศที่จะเข้าแทรกแซงตลาดเงินตราต่างประเทศมีอิทธิพลต่ออัตราแลกเปลี่ยน

ธนาคารกลางเข้าแทรกแซงตลาดเงินโดยการเพิ่มอุปทานเงินตราในประเทศเมื่อต้องการผลักดันให้มูลค่าของเงินลดลงโดยการกระตุ้นอุปสงค์เมื่อต้องการให้มีการเพิ่มค่าเงิน ประเทศจำนวนมากมีการควบคุมอย่างเข้มงวดและระเบียบการแลกเปลี่ยนเงินตราสำหรับเงินของตนเกิดตลาดมืดท่ยังคงให้อัตราแลกเปลี่ยนมากกว่าตัวชี้ของอุปทานและอุปสงค์มากกว่าอัตราทางการ สกุลเงินตราต่างประเทศมี 2 สกุลเงินใหญ่ ๆ คือ เงินตราต่างประเทศที่สามารถแลกได้เต็มจำนวน จัดเป็นเงินสกุลแข็งที่รัฐบาลยอมให้คนที่เป็นคนในประเทศหรือนอกประเทศซื้อได้อย่างไม่จำกัดจำนวน และเงินสกุลอ่อน เป็นเงินที่ไม่สามารถแลกได้เต็มจำนวน มีความเคลื่อนไหวสูง มีค่าไม่แน่นอน มีค่าต่ำมากเมื่อเทียบกับเงินสกุลอื่น ๆ ปัจจัยหลักที่ผู้จัดการควรจะตรวจสอบอัตราแลกเปลี่ยนเมื่อพยายามทำนายอัตราแลกเปลี่ยนในอนาคตว่าจะมีทิศทางของการเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยน รวมถึงการตั้งสถาบันการเงินระหว่างประเทศ การวิเคราะห์ปัจจัยพื้นฐาน ปัจจัยความมั่นใจ เช่น ปัจจัยทางการเมือง ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ที่ทำให้อัตราแลกเปลี่ยนมีการเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในอัตราแลกเปลี่ยนจะสามารถมีผลกระทบต่อการตัดสินใจธุรกิจใน 3 ด้าน คือ การตัดสินใจทางด้านการตลาด ทางด้านการผลิตและทางด้านการเงิน

คำถามท้ายบท

1. จงอธิบายถึง การแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ
2. จงอธิบายถึง กองทุนการเงินระหว่างประเทศ มีความเป็นมาอย่างไร กรณีที่ไทยประสบปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจต้มยำกุ้ง กองทุนการเงินระหว่างประเทศมีบทบาทในการช่วยแก้ไขปัญหาอย่างไร
3. จงอธิบายถึง ตัวกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนพิจารณาจากอุปสงค์และอุปทานของเงินตรา
4. จงอธิบายถึง บทบาทและการดำเนินงานของธนาคารกลางหรือธนาคารแห่งชาติ
5. จงอธิบายถึง การควบคุมอัตราแลกเปลี่ยน

บรรณานุกรม

กองทุนการเงินระหว่างประเทศ. (2563). *ข้อตกลงว่าด้วยกองทุนการเงินระหว่างประเทศ.* สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2563, จาก http:www.imf.org/external/np/exr/facts/gabnab.htm

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2563). *ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและกองทุนการเงินระหว่างประเทศ.* สืบค้น 27 กุมภาพันธ์ 2563, จาก http://www.imf.org/external/country/ THA/index.htm

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2563). *ภูมิหลัง บทบาทหลักและโครงสร้างองค์กรของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ.* สืบค้น 27 กุมภาพันธ์ 2563, จาก https://www.bot.or.th/ Thai/AboutBOT/RolesAndHistory/Pages/IMF.aspx

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2563). *เงินสำรองระหว่างประเทศ*. สืบค้น 27 กุมภาพันธ์ 2563, จาก https://www.bot.or.th/Thai/Statistics/EconomicAndFinancial/ExternalSector/Pages/StatInternationalReserves.aspx

วิกีพีเดีย. (2563). *สิทธิพิเศษถอนเงิน.* สืบค้น 27 กุมภาพันธ์ 2563, จาก https://th.wikipedia.org/wiki/สิทธิพิเศษถอนเงิน

สุวัชชัย ใจข้อ, และปุณฑริก ศุภอมรกุล. (2563). *การปรับปรุงการบันทึกสิทธิพิเศษถอนเงิน (Special Drawing Right-SDRs) และผลกระทบต่อการจัดทำข้อมูล. ธนาคารแห่งประเทศไทย ธันวาคม 2552.* กรุงเทพฯ: ธนาคารแห่งประเทศไทย

ศรีวงศ์ สุมิตร และสาลีนี วรบัณฑูร (2546) *เศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพ:* คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 474 หน้า

Carbaugh, R. J. (2002). *International economics* (8th ed.). U.S.: Thomson South-western.

Carbaugh, R. J. (2008). *International economics* (11th ed.). U.S.: Thomson South-western

Gerber, J. (2002). *International economics* (2nd ed.). U.S.: Addison Wesley.

International Monetary Fund (IMF). (2019). *Factsheet (New Arrangements to Borrow -NAB).* Retrieved March 8, 2019, from http://www.imf.org/external/np/exr/ facts/gabnab.htm

International Monetary Fund (IMF). (2020). *Eurostat. Burger omics: The big Mac index. The Economist.* Retrieved January 15, 2020, from https://www.economist.com/news/2020/01/15/the-big-mac-index

International Monetary Fund (IMF). (2020). *IMF Members' Quotas and Voting Power, and IMF Board of Governors*. Retrieved February 27, 2020, from http://www.imf.org/external/np/sec/memdir/members.htm

International Monetary Fund (IMF). (2020). *The relationship between Thailand and the Monetary Fund.* Retrieved February 27, 2020, from http://www.imf.org/ external/country/THA/ index.htm

Krugman, P. R., & Obstfeld, M. (2009). *International economics theory and policy* (6th ed.). U.S.: Addison Wesley.

Puge, T. A. (2004). *International economics* (12th ed.) New York: McGraw Hill.

Salvatore, D. (2004). *International economics* (8th ed.). U.S.: John Willey & Son.

ดัชนี

ก

กระบวนการค้าเงินตราต่างประเทศ.....335
กองทุนการเงินระหว่างประเทศ.....35
การกระจายรายได้และผลได้จากการค้าระหว่างประเทศ..... 81
การควบคุมอัตราแลกเปลี่ยนเงินตรา..... 350
การเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศ.....164
การเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตระหว่างประเทศ..... 154, 158
การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ.....161
การดำเนินการของกลุ่มสหภาพยุโรป..... 265
การทดสอบเชิงประจักษ์ของทฤษฎีเฮกเช่อร์-โอลิน..... 107
การบริหารจัดการของกลุ่มสหภาพยุโรป..... 267
การประหยัดต่อขนาดภายนอก.....147
การประหยัดต่อขนาดและการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ.....142
การประหยัดต่อขนาดและอัตราผลได้เพิ่ม.....145
การพิสูจน์ทฤษฎี H-O : ตามคำจำกัดความของ H-O..... 92
การพิสูจน์ทฤษฎี H-O : ตามคำจำกัดความของลีอองทิฟ.....94
การพิสูจน์ทฤษฎีการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ.....57
การพิสูจน์ทฤษฎีการได้เปรียบโดยสมบูรณ์.....53
การพิสูจน์ทฤษฎีปัจจัยการผลิตเฉพาะ..... 74
การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของกลุ่มสหภาพยุโรป.262
การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของกลุ่มอเมริกาเหนือ..... 244, 247
การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของประเทศไทย.....218
การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคอาเซียน..... 271, 276
การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจเพื่อจัดตั้งเขตการค้าเสรี 210
การรวมกลุ่มอเมริกาเหนือกับเศรษฐกิจประเทศไทย 250
การรวมกลุ่มเอเชียและแปซิฟิก.....286
การลงทุนระหว่างประเทศ.....165

ข

ข้อดีและข้อเสียของนโยบายการค้าเสรี.....236
ขอบเขตของวิชาเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ.....15
ข้อสมมุติของแบบจำลองในตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์.....139
ข้อสมมุติฐานของทฤษฎีการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ 57
ข้อสมมุติฐานของทฤษฎีการได้เปรียบโดยสมบูรณ์.....52
ข้อสมมุติฐานทฤษฎีการได้เปรียบจากต้นทุนค่าเสียโอกาส.....64
ข้อสมมุติฐานทฤษฎีการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในแบบจำลองริคาร์โด 61

ค

ความตกลงการค้าเสรีไทย-ปากีสถาน 227
ความตกลงการค้าเสรีไทย-อเมริกา 219
ความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย.....224
ความตกลงการค้าเสรีไทย-อินเดีย.....224
ความตกลงการค้าเสรีระหว่างไทย-ศรีลังกา.....228
ความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน.....220
ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดไทย-ญี่ปุ่น ..221
ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นไทย-นิวซีแลนด์ 222
ความเป็นมาของการค้าระหว่างประเทศ.....6
ความเป็นมาของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของกลุ่มอเมริกาเหนือหรือกลุ่มนาฟต้า 247
ความเป็นมาของการรวมกลุ่มประเทศอาเซียน 277
ความเป็นมาของการรวมกลุ่มสหภาพยุโรป.....263
ความหมายของเงินตราต่างประเทศ 320
ความหมายของบัญชีรายได้ประชาชาติ.....298

ง

เงินตราต่างประเทศ 332

ด

ดุลการค้าและดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ 19
ดุลยภาพการค้าและผลได้จากการค้าของแบบจำลอง H-O 94
ดุลยภาพของการค้าระหว่างประเทศ 79
ดุลยภาพในตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์.....140
ดุลยภาพและผลได้จากการเพิ่มขนาดการผลิตในตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์.....141

ต

ตลาดเงินตราต่างประเทศ.....330
ตัวกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ 21

ท

ทฤษฎีการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนโดยดุลการชำระเงิน.....318
ทฤษฎีการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนโดยอำนาจซื้อเปรียบเทียบ 319
ทฤษฎีการค้ามาตรฐาน.....111, 115
ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศสมัยใหม่.....87, 90
ทฤษฎีการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ 56
ทฤษฎีการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในแบบจำลองของริคาร์โด 61
ทฤษฎีการได้เปรียบโดยสมบูรณ์ 51
ทฤษฎีดุลการค้า.....304
ทฤษฎีต้นทุนค่าเสียโอกาส 64
ทฤษฎีปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในประเทศ 90
ทฤษฎีราคาปัจจัยการผลิตที่เท่ากัน 99
ทฤษฎี สโตล์เปอร์-แซมมวลสัน.....104
ทฤษฎีอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ.....324
เทอมการค้าระหว่างประเทศ 17

ธ

ธนาคารกลาง.....339
ธนาคารโลก 39

น

นโยบายการค้าแบบคุ้มกัน..... 171, 173
นโยบายการค้าแบบเสรี 203

นโยบายการค้าระหว่างประเทศของประเทศไทย..191
นโยบายการค้าเสรี 203, 207
นโยบายทางการค้าระหว่างประเทศ 19
แนวคิดการแข่งขันในตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์.....139
แนวคิดการประหยัดต่อขนาดกับการค้าระหว่างประเทศ 137
แนวคิดลัทธิพาณิชย์นิยม.....50

บ

บทบาทของกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ต่อเศรษฐกิจไทย.....283
บทบาทของการรวมกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ต่อเศรษฐกิจโลก 281
บทบาทของนาฟต้า (NAFTA) ต่อเศรษฐกิจโลก....249
บทบาทของสหภาพยุโรปต่อประเทศไทย 269
บทบาทของสหภาพยุโรปต่อเศรษฐกิจโลก.....267
บทบาทของเอเปคต่อเศรษฐกิจโลก-ประเทศไทย .286
บทบาทหน้าที่ของกลุ่มสหภาพยุโรป.....264
บทบาทหน้าที่ของนาฟตา.....249
บัญชีเงินโอน 304
บัญชีดุลการชำระเงิน 296
บัญชีทุนเคลื่อนย้ายระหว่างประเทศ.....310
บัญชีรายได้ประชาชาติของไทย 303
แบบจำลองกรณีไม่มีการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตระหว่างประเทศ 158
แบบแผนการค้าในตลาดที่มีการแข่งขันไม่สมบูรณ์ 144
แบบแผนการค้าภายในอุตสาหกรรมเดียวกัน 144

ป

ประเทศไทยในเศรษฐกิจโลก 3
ประเภทของตลาดเงินตราต่างประเทศ 331
ปัจจัยกำหนดอัตราแลกเปลี่ยน 327
ปัจจัยจากเงื่อนไขระหว่างประเทศ.....327
ปัจจัยทางการเมือง 329
ปัจจัยทางด้านจิตวิทยาทางการตลาด 329
ปัจจัยทางเศรษฐกิจ 328

ผ

ผลกระทบของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ.....215
ผลกระทบของข้อตกลงการค้าเสรีอเมริกาเหนือต่อเศรษฐกิจไทย.....253
ผลกระทบของอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศต่อการค้าและการลงทุน 340
ผลกระทบจากการเจรจาความตกลงการค้าเสรีต่าง ๆ ของไทย 232
ผลกระทบต่อการค้าระหว่างประเทศ.....215
ผลกระทบต่อการลงทุนระหว่างประเทศ.....219
ผลของการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ.....356
ผลของการเปลี่ยนแปลงราคาและการกระจายรายได้ 77
ผลของมาตรการภาษีต่อสวัสดิการสังคม.....183
ผลของมาตรการภาษีศุลกากรกรณีประเทศขนาดเล็ก 181
ผลของมาตรการภาษีศุลกากรกรณีประเทศขนาดใหญ่.....179
ผลของมาตรการภาษีศุลการกรต่อการค้าระหว่างประเทศ 176

ผลของอัตราภาษีที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ 181
ผลได้จากการค้าระหว่างประเทศ.....14, 62
ผลได้จากการค้าระหว่างประเทศในระบบเศรษฐกิจ 98
ผลได้จากการประหยัดต่อขนาดภายนอกในตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ 149
ผลต่อกระบวนการกำหนดนโยบายการเจรจาและการจัดการ 233
ผลต่อการปฏิบัติหรือจัดการตามข้อกำหนดและระเบียบ 233
ผลต่อสวัสดิการสังคม 233

ภ

ภาษีศุลกากรนำเข้า.....191
ภาษีศุลกากรส่งออก 194

ม

มาตรการกำหนดมาตรฐานการทดสอบฉลากและใบรับรอง 197
มาตรการจำกัดปริมาณและการขออนุญาตส่งออก 196
มาตรการจำกัดปริมาณและใบอนุญาตการนำเข้า 195
มาตรการทางภาษีศุลกากร 175
มาตรการที่ไม่ใช้ภาษีศุลกากร 195
มาตรการภาษีศุลกากรของประเทศไทย 191
มาตรการและแนวทางแก้ปัญหาความไม่สมดุลของดุลการชำระเงิน 312

ร

ระบบการเงินระหว่างประเทศ 346
ระบบการเงินระหว่างประเทศและการปรับดุลการชำระเงิน.....337
ระบบมาตราปริวรรตทองคำ.....348
ระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศแบบคงที่ 341
รูปแบบการค้าระหว่างประเทศ.....15
รูปแบบของสถาบันหรือองค์กรทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ 28

ว

วัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่มเศรษฐกิจของนาฟตา 248
วัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่มอาเซียน.....278
วัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่มเอเชียและแปซิฟิก 286
วัตถุประสงค์ในการรวมกลุ่มของสหภาพยุโรป.....264

ส

สถานการณ์ดุลการชำระเงินของไทย 306
สถาบันหรือองค์กรทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ 25, 30, 32
สาระสำคัญของทฤษฎีการค้ามาตรฐาน.....115
สิทธิพิเศษในการถอนเงิน.....350

ห

หน่วยธุรกิจ/สถาบันที่ทำการซื้อขายเงินตราต่างประเทศ.....337
เหตุผลที่ประเทศต้องทำการค้าระหว่างประเทศ.....13

อ

องค์กรการค้าโลก.....31
องค์ประกอบของบัญชีรายได้ประชาชาติ.....299
อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ 322
อัตราแลกเปลี่ยนดุลยภาพ 324
อุปสงค์และอุปทานของเงินตราต่างประเทศ.....322

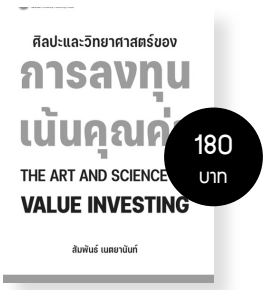
หนังสือแนะนำ

ความรู้ทางการเงินในยุคดิจิทัล

ผู้แต่ง : รศ. ดร.พนิดา จงสุขสมสกุล

“เสียง ภาษา ถ้อยคำ ภาพ ที่เคลื่อนไหวไปยังประสาทสั่งการทางสมอง ต่างก็ท่วมท้นในยุคสังคมสารสนเทศหรือที่เรียกว่า ยุคดิจิทัล ความหลากหลายหลั่งไหล จำนวนมากนี้เองที่ส่งผลให้ผู้คนเป็นผู้กระทำและถูกกระทำ จากที่ถูกสั่งการ กลายเป็นผู้ถูกดำเนินการ การรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะการโน้มน้าวใจที่ผ่านการสื่อสาร จึงเป็นต้นทางที่จะเป็นภูมิคุ้มกันอย่างดีในการทำให้ “เรา” ไม่กลายเป็น เหยื่อ ของการสื่อสารที่ต่างก็มุ่งแสวงหาประโยชน์ด้วยกันทั้งสิ้น”

ศิลปะและวิทยาศาสตร์
ของการลงทุนเน้นคุณค่า

ผู้แต่ง : ผศ. ดร.สัมพันธ์ เนตยานันท์

หนังสือ “ศิลปะและวิทยาศาสตร์ของการลงทุนเน้นคุณค่า” จะช่วยให้นักลงทุนได้เรียนรู้หลักการ เทคนิค และกลยุทธ์ระดับโลกในการบริหารความเสี่ยงและการสร้างอัตราผลตอบแทนอย่างยั่งยืน จากงานวิจัยของผู้แต่ง นักวิจัยชั้นนำ และแนวทางการลงทุนจากนักลงทุนเน้นคุณค่า พร้อมการวิเคราะห์แนวคิดการลงทุนเน้นคุณค่าที่ผสมผสานการลงทุนแบบโมเมนตัม การลงทุนเชิงปริมาณ รวมถึงรู้ทันปัญญาประดิษฐ์ที่ส่งผลกระทบต่อการลงทุนในปัจจุบันและอนาคต

ความรู้ทางการเงินในยุคดิจิทัล

ผู้แต่ง : ผศ. ดร.กนกกาญจน์ เสน่ห์ นมะหุต์

นอกจากปัจจัยสี่แล้ว การเงินถือเป็นปัจจัยที่ขาดไม่ได้ในการดำรงชีวิตให้ ราบรื่น ปราศจากปัญหาและอุปสรรคนานาที่จะถาถมเข้ามาได้ทุกเมื่อ

เนื่องจากแนวโน้มทางด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางด้านการเงินกำลังได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย การใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการทางด้านการเงินให้เป็นประโยชน์และมีประสิทธิผลได้นั้น จำเป็นจะต้องแสวงหาความรู้ที่หลากหลายและตามเทคโนโลยีให้ทันท่วงที จะได้ไม่เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม การดำรงชีวิตควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีทางด้านการเงินเป็นเรื่องที่ง่าย และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ในเรื่องของความสะดวกสบาย และลดเวลาค่าใช้จ่ายในการจัดการบริหารทางด้านการเงินได้ด้วยตนเอง

เทคนิคการอ่านเชิงวิชาการ

ผู้แต่ง : ผศ. สถิตาภรณ์ ศรีหิรัญ

ตำราเรื่อง เทคนิคการอ่านเชิงวิชาการ-เล่มนี้ นำเสนอความรู้ทางกว้าง เพื่อให้ผู้อ่านที่ไม่เชี่ยวชาญการอ่านงานเขียนวิชาการได้รู้จักและสัมผัสงานเขียนวิชาการประเภทต่าง ๆ ที่สำคัญ โดยแนะแนวทางการอ่าน พร้อมทั้งเสนอตัวอย่างการอ่านไว้อย่างแน่ชัด

คุณค่าที่แตกต่างของตำราเล่มนี้ คือความไม่หรูหรา ทว่าละเอียดถี่ถ้วนของคำอธิบายที่แช่มช้าไม่เหมาะสำหรับผู้ที่สามารถอ่านงานเขียนวิชาการได้แคล่วคล่อง แต่เหมาะสำหรับผู้ที่รู้จักงานเขียนวิชาการไม่แน่ชัดและต้องการเรียนรู้วิธีการอ่านในระยะเวลาจำกัด

ผู้เขียนค่อนข้างเชื่อมั่นว่าตำราเล่มนี้จะช่วยให้ผู้อ่านที่ไม่ชำนาญการอ่านสามารถอ่านงานเขียนวิชาการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดีขึ้นเป็นลำดับ ตามปริมาณการอ่านและการฝึกฝนโดยอาศัยเทคนิคการอ่านซึ่งผ่านการทดลองใช้ในชั้นเรียนรายวิชาการอ่านเชิงวิชาการแล้วประสบความสำเร็จ

อย่างไรก็ดีไม่มีตำราเล่มใดช่วยให้สามารถอ่านงานเขียนวิชาการได้ดีที่สุด ถ้าไม่หมั่นฝึกฝนการอ่าน แม้แต่ตำราเล่มนี้ก็ทำได้เพียงช่วยร่นระยะเวลาการเรียนรู้วิธีการอ่านเพื่อให้คุณมีเวลาเหลือสำหรับฝึกฝนการอ่านด้วยเทคนิคที่แนะนำเท่านั้น

เทคนิคการสรุปความ

ผู้แต่ง : รศ. วรารัชต์ มหามนตรี

หนังสือเทคนิคการสรุปความเล่มนี้มีเนื้อหาครอบคลุมวิธีการสรุปความงานเขียนประเภทต่าง ๆ ที่พบเห็นได้จากสื่อในชีวิตประจำวัน อาทิ สารคดี บันเทิงคดี บทวิเคราะห์ บทวิจารณ์ บทสัมภาษณ์ โดยนำวิธีการจดบันทึกแบบ Cornell Notes ของ Dr. Walter Pauk มาประยุกต์ใช้ในการเขียนเรียบเรียงเนื้อความสรุป อีกทั้งยังมีการสรุปความในการเขียนผลงานวิจัยเพื่อให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการเขียนผลงานวิจัยบางองค์ประกอบ และเพื่อป้องกันการลักลอกและละเมิดลิขสิทธิ์ผลงานวรรณกรรมพร้อมตัวอย่างประกอบอย่างชัดเจนในแต่ละบท เพื่อให้ผู้อ่านสามารถศึกษาเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง จึงเป็นประโยชน์ต่อนักเรียน นักศึกษา ครู อาจารย์ นักวิชาการ และผู้สนใจในทุกสาขาอาชีพ

ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ :
จากแนวคิดทฤษฎีสู่การปฏิบัติ

ผู้แต่ง : ผศ. ดร.ชำนาญ ปาณาวงษ์

“งานวิจัยมีหลายประเภท แต่ละประเภทมีขั้นตอน กระบวนการและการให้คำตอบที่แตกต่างกัน งานวิจัยที่เป็นเชิงคุณภาพ ก็เป็นประเภทหนึ่ง ที่มีขั้นตอน กระบวนการ และการให้คำตอบที่นำไปใช้ประโยชน์ได้ในรูปแบบของการอธิบายให้รู้ถึงภูมิหลังที่มา สภาพปัจจุบัน และอนาคต ได้เป็นอย่างดี หนังสือเล่มนี้ได้กล่าวถึง ขั้นตอน กระบวนการในการได้มาซึ่งคำตอบของงานวิจัย เชิงคุณภาพอย่างละเอียดตามประสบการณ์ที่ผู้เขียนได้รวบรวมมา”

0 5596 8833-8836 สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร nuph@nu.ac.th
NUPH online store
www.nupress.grad.nu.ac.th

สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยนเรศวร

สั่งซื้อหนังสือออนไลน์

จัดส่งถึงบ้านสะดวกรวดเร็ว

สั่งซื้อทันที

กรณีต้องการสั่งซื้อหนังสือปริมาณมาก หรือเข้าชั้นเรียนติดต่อได้ที่
ฝ่ายจัดจำหน่ายสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร

nuph@nu.ac.th
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร
0 5596 8833-8836
nu_publishing

NUPH
online store
www.nupress.grad.nu.ac.th

คำถามสำคัญ ที่คนต้องการคำตอบ คือ

- ทำไมประเทศต่าง ๆ จึงต้องทำการค้าระหว่างประเทศกัน และปัจจัยสำคัญใดที่เป็นตัวกำหนดว่า ประเทศไหนควรทำการผลิตสินค้าชนิดใด เพื่อทำการส่งสินค้าออกไปขายในต่างประเทศ และประเทศควรจะนำเข้าสินค้าชนิดใด และเพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น

ผลของการค้าระหว่างประเทศจะกระทบต่อการผลิตและการบริโภคของแต่ละประเทศอย่างไร

- การค้าระหว่างประเทศจะส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจในภาพรวมของแต่ละประเทศที่ดีขึ้นได้อย่างไร และจะอธิบายได้อย่างไรว่า ประเทศจะได้เปรียบหรือเสียเปรียบจากการค้าระหว่างประเทศนั้น

- การค้าระหว่างประเทศจะส่งผลต่อการกระจายความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ หรือการกระจายรายได้ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในประเทศ เพื่อไม่ให้เกิดความเหลื่อมล้ำกันได้อย่างไร และจะบอกได้อย่างไรว่า กลุ่มไหนของสังคมควรจะได้รับผลได้หรือผลตอบแทนจากการค้าระหว่างประเทศมาก และกลุ่มไหนได้รับผลเสียจากประโยชน์จากการค้าระหว่างประเทศ เป็นต้น

ดังนั้น เนื้อหาพร้อมตัวอย่างที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้ จะตอบคำถามทั้ง 4 ข้อข้างต้น โดยจะอธิบายแนวคิดหรือทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศที่อยู่เบื้องหลังการค้าระหว่างประเทศ ตลอดจนบริบทของการค้าระหว่างประเทศต่าง ๆ เช่น การรวมกลุ่มทางการค้า การกีดกันทางการค้า อุปสรรคทางการค้า การเงินระหว่างประเทศ เป็นต้น ซึ่งหนังสือเล่มนี้จะทำให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อหาที่เป็นพื้นฐานของการค้าระหว่างประเทศเบื้องต้นได้เป็นอย่างดี

รองศาสตราจารย์ ดร.สุจินดา เจียมศรีพงษ์

การศึกษา

ปริญญาตรี การศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปริญญาโท เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปริญญาเอก Doctor of Philosophy in Economic, University of Newcastle, Australia.

ปัจจุบัน

อาจารย์ประจำ ภาควิชาเศรษฐศาสตร์
คณะบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร มหาวิทยาลัยนเรศวร

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร
Naresuan University Publishing House

ISBN 978-616-426-261-4
9 786164 262614
ราคา 480 บาท
https://www.nupress.grad.nu.ac.th